ORIGINVM RERVMQVE CONSTANTINOPOLITANARVM,

VARIIS AVCTORIBVS, MANIPVLVS.

F. FRANCISCVS COMBEFIS Congregationis S. Ludouici Ord. Prædicatorum, ex vetustis MSS. Codd. partim eruit, cuncta reddidit, ac Notis illustrauit.

Versa pagina syllabum indicabit.

PARISIIS,
Sumptibus SIMEONIS PIGET, Viâ Iacobæâ, ad insigne Prudentiæ.
M. DC. LXIV.
SVPERIORVM PERMISSV.

OPVSCVLORVM AVCTORVMQVE SYLLABVS.

ILLVSTRISSIMO INTEGERRIMOQVE

VIRO DOMINO D.

GVILLELMO DE LAMOIGNON,

SVPREMI GALLIARVM

SENATVS PARISIENSIS

PRINCIPI, &c.

VDVM Romani, tota late Orientis plaga, occasu Imperij, ipsaque demùm Regia Constantini Vrbe, Vrbium scilicet (vt loqui amabant Græci) Regina, Othomannici iugi patiente ac serua, ILLVSTRISSIME INTEGERRIMEQVE SENATVS PRINCEPS, *Græcia sua exules Græ-*

ca litera, secundâ velut tabulâ, apud Nostrates, quos idem Christiani cultus nominis sociaret, perfugij aliquid atque asyli quæsiere: quò vel in membranis scriptisque libris, scintilla ijs remaneret. Viri itaque patriæ ipsi superstites, ac cladis tristes reliquiæ, qua vel instructi erant librorum supellectile, vel imbuti Græca literatura, alij aliò commigrare: plures Italiæ oras, quippe mari viciniores, petiere, ac vel Romæ, pro ipsa Religionis Arce, vel Florentiæ, Medicæis oppidò inuitantibus omnique humanitate fouentibus, seu etiam Venetiis, nota veteri commercio Ciuitate, consedere. Concertarunt & Christianissimi Galliarum Reges, in illis Franciscus I. Henricus II. &c. vt & ipsi eius generis ingenuis mercibus ex gentis ingenua indole, pro antiqua etiam Græcorum gentis, seu quis originem flectet, seu Christianam ipsam Religionem, nostræque Gallorum necessitudine, ditionem quà latè patet, inque ea Regiam Lutetiam, ipsam Constantini Vrbis tota amplitudine æmulam, copiose ditarent: Codices Græcos magno redimerent; quosque à se domini abire ægre paterentur, vel exscriptos omni sumptuum erogatione in Regiam librorum GaZam inferrent. Hæ scilicet Oratorum ipsis, præstantium vtique Virorum infulisque fulgentium apud exteros Principes, Magnates, Ciuitates, partes non minimæ. Inferrent verò, non vt eà sepulti obsolescerent; excisis vetustate literis, inutiles demùm cederent, atque non vsu, vsum prorsùs amitterent; cum tineis blattisque inani ostentatione repositi (quæ etiamnùm quorundam vesania est) in angulo pugnarent: sed vt elegantibus typis producti, virorumque doctrinâ ac cultu sermonis conspicuorum operâ, etiam Latinitate donati, Latinum orbem ac Christianum, Græcâ ipsâ humaniore literaturâ replerent. Exarsere pari fere æmulatione & priuatorum studia. Aliis librorum eius generis copiosa suppellex quæsita; aliis producendi prouisa subsidia; ambitiose aperti virorum Principum sinus, amica velut hospitalitate; meliores concessæ sedes; vt perituras Græcas literas meritò quis dicat, nisi tali fato perire obtigisset. Quanquam verò etiam aliarum gentium ac virorum, ipsa admodum eá officij parte clara nomina, haud tamen inuidiosior videar, qui vni pri-

mas Galliæ Lutetiæque adscribam. Nam quid singulos in ea referam? Quid librorum vim? Quid facilem copiam atque vsuram? Quid annitentium studia, ac enitendi laborem solantium? Quid vel Amplissimi Ordinis, Cleri scilicet Gallicani dudum ab Henrico IV. Illustrissimoque Cardinali Peronio corrogata singulari munere in Chrysostomo, Cyrillo, alijsque Græciæ luminibus, vindicanda nobis Fide, Heterodoxis acriùs arietantibus, subsidia? Maximi denique (cuius vere disciplinarum omni genere subtilioreque argumentorum vi cum pari diuinarum humanarumque rerum exquisita notitia, ingentia nomina) imperata toties Operum editio, ac à me tandem, ad proxima, ipsa fere in procinctu pleniora eiusdem Comitia, Deo auspice impetrata: nempe vt quod Græcis olim, postremò & Latinis, ijs ambitiosus hospes ac familiaris, ceu Lydius Theologiæ lapis ac amussis audiat. Hæc, inquam, aliaque, ipsa magna, vt taceam, quid cum ea conferri queat; humanitate dicam an munificentia? quâ LVDOVICVS *vterque, XIII. ac qui nunc feliciter Regum Maximus Imperij clauum tenet, XIV. superiorum ipsis Regum in Græciam patriâ exulem, eius conuasandis libris ac in multorum vsum trahendis pietatem longè cumularunt; domestica etiam Typographica Officina in Regias ædes ac Luparam accita, qua Regio vere apparatu, elegantibus typis, chartâ præmagnificâ, quicquid præsertim Historiæ Byzantinæ, seu Regiæ Constantini Vrbis Imperijque censeatur, felici partu ac facili, viris vndique eruditis operam conferentibus (quicquid illis tandem laboratum sit) in lucem producatur: quod ijs, alijsque pari elegantia eadem ipsa Vrbe typis, per eosdem productum sit,* PRINCIPALIS *ipsius* CLEMENTIÆ *sinu non inuitè accipiatur. Memini accepisse & Manuëlis Palæologi dictum Theodoro Fratri Despotæ Epitaphium, fraternæ amicitiæ ac concordiæ typo (eius sanè, quam tum iam augurabar Regia nobis Fratrum, claro sidere Sobole, qua sic creuere, crescuntque ac crescent res Gallicæ) deuotiore à me cultu Christianissimo Regi oblatum, dum is mente quàm annis prouectior, ad eam Christiani Principis Politicam Sapientiam, qua orbem & iuuenis in admirationem cogit, non obscuro ortu eniteretur. Tui verò sinus,* ILLVSTRISSIME SENATVS

PRINCEPS, *latitudo quin capacissima pateat, huic quem offero variis Autoribus ac monumentis* ORIGINVM RERVMQVE CONSTANTINOPOLITANARVM MANIPVLO, *vna mei deterentis fors industria despicabili, cum luminibus ipse suis clarescat, nullus dubito. Est ille qui ipse Regij aliquid in Te pectoris requirat; summam scilicet, velut summa Themidis Arce Principis, Iudicij æquitatem. Dei Iudicium, cùm in Rege, tum in Te, qui eo, Regis summas exequaris partes; cuius scilicet fulgoribus Tua collucea Purpura, liquido est. Iudicum nomen in Deo passim Hebræis consecratum. Ipsa prima loquitur Genesis, ac reliqua deinceps Volumina. Deum, velut sui* εἰκόνα καὶ τύπον ἐπὶ γῆς *Regem statuisse* simulacrum atque figuram; *Iuri maxime dicundo, eoque pacem subditis ac tranquillitatem præstando, auctor, qui tibi in* MANIPVLO *sistitur, Clarissimus Confessor Regiæ Constantini Vrbis Archiepiscopus Nicephorus: Regem* χειροτονίαις ἀρχόντων ἑτέρων τῇ ἑαυτοῦ παρουσίᾳ τὴν πολιτείαν ἐμπιπλᾶν. creatis aliis Magistratibus, sui præsentia Rempublicam implere ac ditionem, *quorum sit vicaria indicij opera; eiusque summa æquitas, qui cunctis Augustissimo Galliæ Senatu Princeps emineat. Sane magnifica mihi* τοῦ Παραδυναστεύοντος *in Te vox inaudita, tum, cùm ad eam Arcem singulari munere vocareris; nempe sic donatum prælatumque omnibus, quod nemo Iudicum æqui rectique tenacior; maiori denique probitate Regni Administris vsquam nosceretur. Is plane delectus Iusti, iustæ Soboli deditus; ac quo nunc, indefessa iudicij cura, cunctis ipsa, supra etiam fidem, inuigilans orbisque miraculo, gloriatur. Cæterum iudicij æquitate Regium Tuum ipsius, meus hic* MANIPVLVS, *exigit pectus, qui in simulachris, Vrbisque ornamentis ac Fortuna, religiosis superstitiosa admisceat, ipsa fere rem acu tangendo mihi censita; verùm acriorem à Te censuram expectantia. Constantini Magni, vtriusque Theodosij, Marciani similiumque Religiosissimorum Principum, calculo tuo Orientalium Sedium summis Antistitibus accedens, spectatissimam pietatem laudabis; Dei in eis ambitiosa eo nomine suspicies munera, Tyrannos, vel, si Leones atque Augusti, horumque mala soboles, præscribes: claris Confessoribus, insignis victoriæ palmam prostrata impietate adscri-*

bes. In Magno autem Iustiniano, qui Tuus ipse peculiarius esse videatur, quà tantis Iure condendo ac componendo seu etiam digerendo, amplissimi Vir animi laborauit; absoluitque vnus, Triboniano illi adiutore, quod ne tentandum quidem omni retrò ætate quisquam præsumpsisset. Hæc nimirum Iustiniani omni maior comparatione laus, ac, qua sibi meritò Magni nomen comparauit, quòd ἐκ πάντων ἀνθρώπων ἐς τὴν πραγμάτων τὰ εὐδαιμόνατα, τοὺς χρησιμωτάτους ἀπολέξασθαι ἔσχε, *ait Procopius*; si qui vsquam idonei maximè ac solertes essent, cœptis maximis nouerit adhibere; *altiori quadam Architectonica, vberioreque Dei dono sapientia, quid cuique commodum peruidens, cuncta præstruens, designansque proplasmata, nec rarò etiam fatiscenti Arti, diuiniore quadam mente succurrens. Nec in vno Sophiæ Ædificio vis illa eluxit; Iuri etiam absolutionem attulit. Proem. Instit.* §.6. Quas cum tres Viri prudentes prædicti nobis obtulerunt, & legimus & recognouimus. *Haud puto ipsi ita testanti abnues fidem, Synchronisque omnis generis eruditionis laudem procliuè deferentibus, ipsis quoq; Viro iniquissimis; eosque, qui velut Suida auctore hominem* ἀναλφάβητον, *omnisque literaturæ rudem somnient, verè ludiones, ipsosque non satis Alphabetarios Iurisconsultos, ridebis. Suidas vel si obstaret, Quis ille, vt tantis præscribendo sit? At nihil eius rei Suidas: Is nempe, quæ Magni Iustiniani sunt, executus, tumque verò quæ Iustiniani II. posteaque etiam quæ Iustini Philosophi; postremò Alphabeti secundo ductu, quæ sunt Iustini Iunioris, Iustiniani Nepotis ac successoris digerit: viri certe* ὀρθοδοξοτάτου; *quo fortè Iustiniani nimiam in dogmatis* ἀκρίβειαν *perstringit; quà & labem sibi consciuit, dum & Sacerdotum non tam expectare vota visus est, quàm cogere, ac tandem dogma ipse conflare. Iustinus auitæ tenax Religionis: Iustinianus illo mutatus, vicissimque intra paucas lineas, quas de illo aliundè, vt solet, Suidas excerpsit, imperiti Scribæ strue, qua nec extricanda admodum Oedipo opus est. In Sophiæ ipso Ædificio aliquanto magis ardua iudicij censura. Vicerit Iustinianus Salomonem eius fabrica ornatuque; at num aliquo ea iactantia victa æquitas, operisque ipsa nimietate ad sumptus sufficiendos omnem excedentes modum, vel si è fonte opes fluerent, vel miraculo Deus suppeditaret (quod nec incertus Auctor omisit) dandum aliquid rapinæ fuit, sub-*

ditorumque injuriæ? Eius arcessunt cum Theodora Coniuge & qui Viri memoriæ æquiores videantur, ac loqui historica fide. Nemo certe sequentium Imperatorum vel partium ruinas, pristina Maiestate valuit instaurare: sic vicerat Iustinianus quicquid facultatis videatur, æquo certe iustoque compositæ. Num & Basilij noua Basilica Ecclesia, alter ille Christianæ Constantini Vrbis ocellus, ἐκφράσει Photiana oblato Tibi MANIPVLO *graphice descriptus, hoc ipse liuet, quod per eius occasionem damna passa Resp. captæ Saracenis Vrbes in Sicilia claræ, classe non expedita? Num Tibi hæc crimina? at certè pietatis: num quod pietatis, ipsa non crimina? Verumenimvero seueriori illa Iudicis persona posita, Tuo mollius sinu conquiescent, in eum conuolantes mei Græciæ hospites. Delicate agent, quod Græcis vnice delectaris, ipsaque sui varietate cum pari pietate fessum grauioribus curis animum possint recreare, dum Tui illius operosioris otij ac secessus ruri per iustitij indulgentiam horæ partem aliquam benigne quandoque concesseris. E nostro Apud Prædicatores ad S. Honorat. Parisiis strictioris Obseruantiæ Musæolo, VI. Kal. Ianuar. M. DC. LXIII.*

Amplitudini Tuæ

Deditissimus,
F. FRANCISCVS COMBEFIS.

ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΣΥΝΤΟΜΟΙ ΧΡΟΝΙΚΑΙ.

BREVES DEMONSTRATIONES

CHRONOGRAPHICÆ

INCERTO AVCTORE.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

ΔΈΟΝ γινώσκειν, ὅτι ὁ ἅγιος Μώκιος πρῶτον μὲν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου παρεσκοδομήθη, Ἑλλήνων πλήθη ἐκεῖσε κατοικούντων πολλά· καὶ ναὸν εἶναι τοῦ Διὸς ἐκεῖσε, καθ' ἣν ἔκτισε τὸν ναόν. ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἐξορίζονται οἱ Ἀρειανοὶ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, καὶ ἐλθόντες ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μωκίου, ἠρέσθησαν, καὶ παρακαλοῦσι τῷ βασιλεῖ τοῦ κατοικεῖν αὐτοὺς ἐκεῖ, ὃ καὶ γέγονεν. παρευθὺ οὖν ἀνεγείρουσι τὸν
1. αὐτὸν ναὸν οἱ Ἀρειανοί, 1 καὶ δοξάζεται παρ' αὐτῶν ὁ ναὸς ἔτη ζ'.
2. καὶ πίπτει, 2 ὡς λόγος, ἔτι λει-

SANCTI Mocij Templum, à Constantino Magno pridem exstructum est, cùm plures Græci illic habitarent; ac tum, cùm ille Templum extruxit, Iouis ibi fanū extaret. Theodosio autem Magno Imp. pulsi Ecclesiis Ariani, cùm ad S. Mocij Templum venissent, ac locus placuisset, porrectâ Imperatori supplicatione, vt ibi eis liberum esset habitaret; Principis clementia rem obtinuere. Statim ergo illud idem Templum excitantes, diuinis ipsum laudibus annos septem frequentarunt: annóque demum septimo, iisdem adhuc, vt fa- S. Mocius.

ma est, sacris operantibus corruens, Arianorum turbam plurimam inter ruinas oppressit. Iustiniano autem Imperatore, idem rursus Templum excitatur, hodiéque perstat incolume.

Marcellus Lector.

Marcellus Lector scribit, anno demum Imperij Cononis Isauri secundo Templum corruisse.

S. Agathonicus Sedes olim Patriarcharum.

Templum sancti Agathonici, ab Anastasio primùm, tumque secundò à Magno Iustiniano fuit ædificatum. In quo etiam Templo septem Patriarchæ per annos quinquaginta Episcopatum gesserunt. Imperatores quoque ibi coronabantur. Quam verò ob causam mutatum sit à Tiberio, nescitur. Hoc verò Maiores nostri tradiderunt, fuisse Palatium maximum huic Templo vicinum; à Seniore autem Tiberio, Imperatoriis, quæ nunc sunt ædibus, dilapsum, adjunctum esse.

Murorum Vrbis instauratio.

Muri maritimi instaurantur Tiberio Apsimare Imperatore. Ante enim eorum prorsus neglecta cura. Occidentalis autem Magnarum Portarum murus, sub Leone Magno, religiosoque Principe instauratus est; quo & tempore supplicatio habita, ac quadragesies conclamatum, *Domine, miserere*; acclamante factione Prasinâ, *Vicit prorsus Leo Constantinum.*

Terræ motus supplicatione sedatus.

In Subterraneâ Portâ, quæ obducta prorsus aggere est, signum stabat Phidaliæ cuiusdam mulieris Græcæ. Hinc verò sublatâ statuâ, terribile quid aspectu erat, quòd diu multúmque terræ motu locus concutiebatur, mirante etiam Imperatore, atque ad eum locum supplicationem instituente. Inque eum modum cessauit quassatio, sancto Sabâ, vt ita cessaret precibus obtinente.

τουργουμένων αὐτῶν, ἐν τῷ ζ. ἔτει,
καθ' ὃν Ἀρειανοὶ ἀπεκτάνθησαν
πολλοί. ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις Ἰουστι-
νιανοῦ τοῦ βασιλέως ἀνεγείρεται ὁ
αὐτὸς ναὸς, καὶ δὲ ἵσταται ἕως 3.
ἡμῶν [ἐν δόλῳ.] Μάρκελλος Ἀνα-
γνώστης φησὶν ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ
ἔτει τῆς βασιλείας Κόνωνος τοῦ Ἰσαύ-
ρου πίπτει ὁ ναός.

Ὁ ἅγιος Ἀγαθόνικος ὑπὸ Ἀ-
ναστασίου τὸ πρότερον καὶ Ἰουστινια-
νοῦ τοῦ μεγάλου τὸ δεύτερον οἰ-
κοδομήθη· ἐν ᾧ καὶ Πατριάρχαι
ἐπεσκόπησαν ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ζ.
ἐπὶ χρόνοις ν'. καὶ βασιλεῖς στε- 4.
φηφοροῦσιν ἐκεῖσε. δι' ἣν αἰτίαν
μετεποιήθη ὑπὸ Τιβερίου οὐ γινώ-
σκεται. τοῦτο δὲ παρέδωκαν οἱ πρὸ
ἡμῶν, ὅτι καὶ παλάτιον μέγιστον
πλησίον τοῦ ναοῦ τούτου ἦν·
ὑπὸ δὲ Τιβερίου τοῦ πρώτου με-
τεποιήθη διολισθὲν εἰς τὰ νῦν
βασίλεια.

Τὰ τείχη τὰ πρὸς θάλασσαν ἀνα-
καινίζονται ἐπὶ Τιβερίου Ἀψιμάρου·
ἕως γὰρ αὐτοῦ, ἠμελημένα ἦσαν πα-
ντελῶς. τὰ δὲ τείχη τῆς δύσεως τῶν μεγάλων
πορτῶν, ἐπὶ Λέοντος τοῦ μεγάλου
καὶ εὐσεβοῦς. καθ' ἣν καὶ ἐλι-
τάνευσαν, καὶ τὸ Κύριε ἐλέησον μ'.
ϛ ἐβόησαν. καὶ ὁ δῆμος τῶν Πρα- 5.
σίνων ἔκραξαν, Λέων Κωνσταντῖνον
εἰς κράτος ἐνίκησεν.

Ἐν τῇ καταγαίᾳ πόρτῃ τῇ
πληρεστάτῃ, στοιχεῖον ἵστατο Φειδα- 9.
λίας τινὸς Ἑλληνίδος. ἀρθείσης δὲ τῆς
στήλης, θαῦμα ἦν ἰδέσθαι μέγα, τὸν
τόπον ἐκεῖνον ἐπὶ πολὺ σείεσθαι,
ὥστε καὶ τὸν βασιλέα θαυμάσαι,
καὶ λιτὴν ἀπαγγελεῖν ἐν τῷ τό-
πῳ καὶ οὕτως παῦσαι, Σάβα
τοῦ ὁσίου δι' εὐχῶν τοῦτο ποιήσαν-
τος.

Ἐν τῇ λεγομένῃ Νεωλίᾳ ἵστατο γυ-

7. γυναικεία στήλη, καὶ βωμὸς 7 καὶ ἀρνίον μικρὸν, ἐν οἷς καὶ ἵπποι χρυσῷ διαλάμποντες τέσσαρες καὶ διφρελάτης ἐπὶ τοῦ δίφρου. οἱ δὲ πολλοὶ Ἑλλήνων καὶ Ἀρειανῶν ὑπάρχουσι κεχωσμένοι. καὶ ἄλλα εἰς πλῆθος σκηνώματα.

In Neoleâ (quam vocant) erecta erat mulieris statua, aráque, ac agnellus tener. Ibidem quoque conspiciuntur quatuor equi auro fulgentes, & auriga currum agitans.

8. Ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μωκίου 8 ἐν τοῖς Κύφοις ἦν τὸ λεγόμενον Τριζώδιον κάτωθεν· ἐν ᾧ καὶ ἀστρονόμουν ποτὲ οἱ Ἕλληνες, εἰδωλείου καὶ τοῦ ναοῦ ὄντος· ἀλλ' ἐπώσθη καὶ ἠφανίσθη, ἱερωθέντος τοῦ ναοῦ· καὶ τύμβοι.

In Templo sancti Mocij in Cuphis, locus erat subterraneus nuncupatus Trizodon: vbi & olim Græci astrorum inspectione diuinationi vacabãt, cùm & Templum idololatriæ adhuc seruiret. Quo consecrato, erutus locus aceuersus est. Sed & Græcorum Arianorumque multa in eo sepulchra extant terræ aggere obruta, aliaque ingenti multitudine cadauera. S. Mocius in Cuphis.

Τὸ δὲ Πάνορμον Κάστρον, ὑπὸ τοῦ Πανόρμου Ἕλληνος ἐκτίσθη, διπλότειχον ὑπάρχον, σιδήρου καὶ χαλκοῦ δίκην ἀναμεμιγμένον. ἐν δὲ τῇ πρὸς βορρᾶν πόρτῃ τοῦ αὐτοῦ
9. Κάστρου, ἵστατο 9 στρατήγιον ἠχμωσι, καὶ στήλη γυναικεία δικέφαλος· ἔνθα καὶ θαῦμα γέγονεν. ἐμπυρισμοῦ γάρ ποτε τὸ κάστρον καταλαβόντος, καὶ πάσης τῆς πόλεως ἐδαφισθείσης μετὰ καὶ τῶν τειχῶν, ἵστασθαι τὸ πυργίον ἐκεῖνο τῆς πόρτης, ἔνθα καὶ ἡ στήλη συνίστατο. ἀλλὰ πολλάκις καὶ τοῦ πυρὸς προσεγγίζοντος τῷ τόπῳ, ὡς ὑπό τινος διώκοντος αὐτὸ, ὀπίσω ὡς ὀργυιὰς ε. ὑπεχώρει τῆς στήλης. αὕτη δὲ παρῃρήθη ὑπὸ Χοσρόου τοῦ Περσῶν τυράννου, καὶ ἔστιν εἰς Περσίδα λατρευομένη ἕως τοῦ νῦν, καθὼς ὁ Παραδείσιος διαιτητὴς ἐκεῖσε κρατηθεὶς καὶ ἐκφυγὼν, δῆλα πεποίηκεν ἐν τῷ Χρονικῷ Ἱππολύτου, τὸ τρίτον δημοσιευόμενον. ζήτει ἱστορίαν ἐξαίσιον.

Castrum Panormum à Panormo quodam Græco conditum est, duplici muro constructum atque ferro æréque commixtum. In eius Portâ, Septentrionali stabat turris squallida, ac biceps muliebris statua: vbi & memorandum quidpiam accidit. Cùm enim Castrum illud sæuo arderet incendio, ac Vrbe totâ vnà cum muris solo æquatâ, stetit turris illa portæ in quâ & statua erat collocata. Sed & sæpius igne propius accedente velut quodam fugante, flamma ab statuâ vlnas quinque recedebat. Sustulit Chosroes Persarum tyrannus, hactenusque in Perside colitur, vti Viuarij præfectus illic captus, ac fugâ lapsus declarauit, in Hippolyti Chronico, quod tertio vulgatum est. Quære narrationem eximiam. Statua incantanta flammis intacta.

Τὸ δὲ καλούμενον Σμύρνιον, πλησίον τοῦ τετραδισίου ἐμβόλου, ἔχει ὑποκάτω τῆς γῆς, τὸ πρὸς βορρᾶν μέρος, ὀργυιὰς ι. στήλας, θ. πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου. εἰσὶν δὲ αἱ στῆλαι, αἱ μὲν τρεῖς Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου καὶ τῆς

Locus nuncupatus Smirnyum, prope quadruplicem porticum, Septentrionem versus subterraneam specum habet decem vlnarum: in ea nouem statuæ, haud procul à sancti Theodori sacrâ æde. Sunt verò statuæ, * tres quidem, Constantini Magni, eiusque *quatuor.* Constanti-

ni Magni statua ac eorũ quos ille iniustè sustulit.

vxoris Faustæ, & Hilarionis Præpositi; quarta Chrispi filij Constantini: cui Herodotus & Hippolytus Chronographi, tradunt fuisse caput à patre amputatum: cuius & necis dolore affectus pater, dies quadraginta, vt ferunt, eum luctu prosecutus est, nec corpus lauans, nec se lectuli quiete recreans. Fecit autem statuam ex argento puro, multo auro inaurans: vnum caput ex auro puro puto, inscriptis in fronte his verbis, FILIVS MEVS INIVRIA AFFECTVS. Hoc ille proposito, sensuque pœnitentium more inclinans, religioséque procumbens, veniam delictorum à Deo expostebat. Reliquæ autem septem statuæ, sunt, Seueri, Harmati, Xeuxippi, Vigilantij, qui Vigilantij ædes extruxit, & Eleutherij, qui in Senatu Palatium condidit. Hi omnes gladio animaduersi, erectisque statuis, ab eo qui iniuriâ læserat, veniam exorabant. Transiitque mos iste in liberos, exque illis in alios, ad vsque tempus Valentis Ariani. Ariani itaque non ferentes quam à Constantino cladem acceperant, in eâ quam diximus quadruplici porticu, ad sancti Theodori templum, statuas terrâ obruerunt.

Arcadius Martyr, in Senatu flagris peremptus ab Arianis.

In Senatu, statuæ aurigarum Circensium positæ erant, in organo Astronomico, vbi etiam Dianæ & Veneris statuæ collocatæ fuerant; ad quas Arcadius Diaconus sanctæ Irenæ flagris ab Arianis interfectus est: aiuntque statuas ad tres dies ab eius cæde concussas esse. Aurigarum verò peremptorum currus, Theodosio Imperatore in Hippodromi impluuio conditi sunt.

Cophini miraculi

Et hoc quoque" ferunt, duodecim Cophinos annos decem in Nouo Se-

γαμβρὸς αὐτῆς Φαύστης, καὶ Ἱλαρίωνος πραιποσίτου, καὶ τοῦ παιδὸς 10. τοῦ τετάρτου Κωνσταντίνου τοῦ ὁμωνύμου, ὃν Ἡρόδοτος καὶ Ἱππόλυτος Χρονογράφοι λέγουσιν ἀποκεφαλισθῆναι ὑπὸ τοῦ πατρός· ὃν καὶ λυπηθεὶς ὁ πατὴρ μετενόησε, καὶ ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῷ μ. ἡμέρας, ὡς ὁ λόγος ἔχει, μὴ λουσάμενος τὸ σῶμα, μὴ ἀναψύξας ἐν κοίτῃ. ἐποίησε δὲ τὴν στήλην ἐξ ἀργύρου καθαροῦ, βάψας αὐτὴν χρυσῷ πλείστῳ. τὴν δὲ κεφαλὴν μόνην ἐκ χρυσίου τρεῖς, χαράξας ἐν τῷ μετωπίῳ, Ο ΗΔΙΚΗΜΕΝΟΣ ΥΙΟΣ ΜΟΥ. 11. ταύτην στήσας, 11. μετάνοιαν βοῶν, ἐνῆγεν Θεῷ, ὑπὲρ ὧν ἐπλημμέλησεν. αἱ δὲ λοιπαὶ ζ. στῆλαι ὑπάρχουσι Σεβήρου, Αρμάτου, Ξευξίππου, Βιγλεντίου τοῦ τὰ Βιγλέντια κτίσαντος, καὶ Ἐλευθερίου, τοῦ εἰς τὸ Σενάτον τὸ παλάτιον κτίσαντος. οὗτοι πάντες ξίφει παρεδόθησαν, καὶ ὑπὸ ἀδικήσαντος στηλωθέντες, συγχώρησιν παρὰ τοῦ πλημμελήσαντος ἐδυσωποῦντο. παρέλαβον δὲ καὶ τὰ οἰκεῖα τέκνα τοῦτο αὐτὸ ποιεῖν, καὶ ἐκ τούτων πολλοὶ, ἕως Οὐάλη τοῦ Ἀρειανοῦ. οἱ οὖν Ἀρειανοὶ μὴ φέροντες τὴν ἧτταν τὴν διὰ Κωνσταντίνου, ἐν τῷ εἰρημένῳ τετραδισίῳ ἐμβόλῳ, πλησίον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ταύτας κατέχωσαν.

Ἐν δὲ τῷ Σενάτῳ, ἀπετέθησαν ἡνίοχοι ἐν Ζευξίπποις ἐν τῷ ἀστρονομικῷ ὀργάνῳ, ἔνθα τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἵσταται στήλη, ἐν αἷς σκυτάλαις ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν Ἀρκάδιος Ἀρχιδιάκονος τῆς ἁγίας Εἰρήνης· ἔνθα καὶ λέγουσι σεῖσθαι τὰς στήλας ἕως ἡμερῶν τριῶν τοῦ θανάτου τούτου· αἱ δὲ καρροῦχαι, ἐν τῷ εἰλήματι κατεχώσθησαν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως.

Καὶ τοῦτο δὲ 12. ἐμφαίνεται, ὅτι 12.
οἱ δώδεκα κόφινοι δέκα ἔτη ἐν τῷ

νέῳ πλατίῳ τοῦ Σενάτου πεποιήκα-
σιν· μετὰ δὲ σαῦτα ἐν τῷ εἰλήματι
τοῦ φόρου κατεχώσθησαν, Μητροφά-
νους Ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως
τοῦτο συμβουλεύσαντος τῷ μεγάλῳ
βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ.

Καὶ τοῦτο δὲ ἐμφέρεται εἰς τοὺς
πολλούς, ὅτι Μητροφάνους καὶ Α-
31 λεξάνδρου 13 καὶ Παύλου αἱ εἰ-
κόνες ἐν σανίσι γεγόνασιν ὑπὸ τοῦ
μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ ἵσταν-
το ἐν τῷ φόρῳ πλησίον τῆς μεγάλης
στήλης, τῆς ἐν τῷ κίονι κατὰ τὴν ἀνα-
τολήν· ἅς τινας εἰκόνας οἱ Ἀρειανοὶ
μετὰ τὸ κρατῆσαι, τῷ πυρὶ παραδε-
14. δώκασι 14 ἐν τῷ Κορονίῳ Μιλίῳ,
μετὰ καὶ τῆς Θεοτόκου ἀπεικονίσμα-
τος, καὶ αὐτοῦ τοῦ νηπιάσαντος Ἰησοῦ,
15. καθὰ 15 Ἀγκυρειανὸς Χρονογράφος ἐν τῇ Δεκαλόγῳ αὐτοῦ ἀκριβέστερον παρὰ Ανα-
στάσιον ἡμῖν παραδέδωκεν. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ αὐτὸς Ἀναστάσιος.

Ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τῇ νῦν
ὀνομαζομένῃ Ἁγία Σοφία, στῆλαι
ἀφῃρέθησαν υκζ΄ αἱ πλεῖσται μὲν
Ἑλλήνων ὑπάρχουσαι, ἄν τινες ἐκ
16. τῶν πολλῶν ὑπῆρχον· 16 τοῦ τε Ζεὺς
17. καὶ Διός, 17 καὶ Κάρου πατρωοῦ
Διοκλητιανοῦ· καὶ τὸ δωδεκάζω-
δον, καὶ Σελήνη, καὶ ἡ Ἀφροδίτης,
καὶ ὁ Ἀρκτοῦρος ἀστήρ, παρὰ δύο
18. περσικῶν στηλῶν βασταζόμενος· 18
καὶ ὀνομάτιος πῶλος, καὶ ἡ ἱέρει-
α τῆς Ἀθηνᾶς, ἀπὸ τοῦ πλευροῦ τὸν
Ἥρωνα φιλόσοφον μαντευόμενον
19. ἔχουσα. ἐκ δὲ τῶν Χριστιανῶν 19 οὐκ
ὀλίγαι μὲν, ὡσεὶ ὀγδοήκοντα, καὶ
ἰδίον ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγας μνημο-
νεύσομεν· Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου,
Κωνσταντίνου, Κωνσταντίου, Κών-
σταντος, Γαληνοῦ Κυαίστορος, Λικι-
νίου Αὐγούστου, Οὐαλεντινιανοῦ, καὶ
Θεοδοσίου καὶ Ἀρκαδίου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ,
καὶ Σεραπίωνος ὑπατικοῦ· καὶ Ἑλένης
μητρὸς Κωνσταντίνου τρεῖς· ἡ μὲν
μία πορφυρᾶ διὰ μαρμάρων. ἡ δὲ

natus Palatio seruatos fuisse; tumque in Fori septo, terrâ obrutos esse, eius rei auctore Magno Constantino Imperatori, Metrophane Episcopo Constantinopolitano. *Christi vt habiti CP.*

Sed & hæc in multos sparsa fama, Metrophanis, Alexandri & Pauli imagines à Constantino Magno tabulis ligneis incisas, in Foro iuxta Magnam Statuam, quæ in columnâ ad Orientem posita est: quas tamen imagines Ariani iam rerum potientes in Milio Coronato igni tradiderint, vnà cum sanctæ Dei Genitricis Imagine, ipsiusque pueri Iesu; vt præter Anastasium, Ancyranus Chronographus in suo Decalogo nobis accuratiùs tradidit, ipséque Anastasius. *Christi & SS. Imagines Arianis combustæ.*

In Magna Ecclesiâ, quæ nunc Sancta Sophia nuncupatur, quæ erant statuæ ablatæ, quadringentæ supra viginti septem. Pleræque Græcorum erant, ac diuersorum diuersæ existebant: nempe Apollinis, & Iouis, & Cari vitrici Diocletiani: duodecim quoque signorum cœlestium, & Lunæ, & Veneris, & Arcturi syderis, duabus columnis Persicis sustinentibus: pulli item equini pascentis, & Mineruæ Sacrificulæ, à cuius latere Hero Philosophus oraculum consulens staret. Christianorum etiam statuæ inter eas erant non paucæ, circiter octoginta, ex quarum numero quarundam nobis facienda mentio est; Constantini Magni, Constantini, Constantij, Constantis, Galeni Quæstoris, Licinij Augusti, Valentiniani, Theodosij & Arcadij eius filij, necnon Serapionis viri Consularis. Helenæ matris Constantini statuæ erant tres, vna ex marmore porphyretico, altera *Statuæ pridem in Maiori Ecclesiâ.*

Cyprus Rhetor.

ex tesserulis crustisque argenteis super columnam æream; tertia verò ex ebore: quam posuit Cyprus Rhetor. Has statuas Iustinianus Imperator per ciuitatem distribuens, Templum maximũ fidei calore excitat, eam in rem strenuè laborans. Qui verò dictorum non expertes sunt, dum ciuitatem lustrant, ac quærunt, eiusmodi statuas non paucas offendunt.

Oream, Modius, Miliare.

Mananaës Dux, profligato Scytharum exercitu, statuam meruit in loco nuncupato Oreo, quem quidam etiã vocant Modium. Operæpretium verò sit ne Modium prætereamus; quòd nempe Valentiniano Imperatore præscriptus Modius est. Ad hanc enim etiam ætatem Constantinopolitani Modij originem reducunt. Ac ideo cùm argentei pretium statuisset, Argenteus initio numisma sancitus est: Quod ipsum Theodoretus clarissimè declarat. Æreæ autem manus iam tum superius effictæ sunt. Cùm enim Imperator sanxisset, vt cumulatus modius foret, nautasque obsistere edicto vetuisset; atque ex illis quispiam iniusto pretio congia Imperatori vendere delatus esset, in subterraneo Modio dexteram manum amisit. Hinc & manus æreæ fabricatæ, quibus dantes pariter ac accipientes admonerentur, ne legem iis latam iniquiùs ferrent. Vbi & Valentiniani eiusdem statua supra arcum collocata erat, tenens in dexterâ manu examun argenteum: quæ & ipsa ablata est ad pactam Barbaris pecuniam soluendam, quòd ipsa quoque argentea, ac iustæ molis esset, à Curio Protectore, Iustiniano secundùm Imperatore.

Menandri statua.

Menandri Cretensium Vatis statua Constantinopolim allata est, quam

ἑτέρα διὰ ψηφίδων ἀργυρῶν ἐν χαλκῷ κίονι· καὶ ἡ ἄλλη ἐλεφαντίνης, Κύπρου ῥήτορος προσενέγκαντος· ἅς τινας Ἰουστινιανὸς μερίσας τῇ πόλει τὸν ναὸν τὸν μέγιστον ἀνεγείρει μετὰ πίστεως καὶ πόνου· οἱ δὲ πεπειραμένοι τῶν προειρημένων, περιερχόμενοι τὴν πόλιν, καὶ ζητοῦντες εὑρίσκουσιν οὐκ ὀλίγας.

Μαναῆν στρατηγοῦ νικήσαντος Σκύθας κατὰ κράτος, στήλη ἠξιώθη
τιμηθῆναι ἐν τῷ καλουμένῳ Ὠρείῳ, 10.
ὅ τινες καλοῦσι Μόδιον. τὸ δὲ Μόδιον δέον ἐστὶ μὴ παραδραμεῖν ἡμᾶς, ὅτι ἐπὶ Οὐαλεντινιανοῦ ἐτυπώθη. τότε γὰρ καὶ Ἀρχιμόδιον παρὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκούντων ἀνηρευνήθη. καὶ διὰ τοῦτο
21 τοῦ ἀργύρου τιμήσαντος, ἄργυρος 21.
ἀπαρχῆς ἐτυπώθη τὸ νόμισμα. τοῦτο δὲ καὶ Θεοδώρητος διαφατεύει τρανώτατα. αἱ δὲ χαλκαῖ χεῖρες ἔκτοτε ὑπεράνω ἐτυπώθησαν. τοῦ
γὰρ βασιλέως 22 τοῦτο τὸ κου- 22.
μούλιον μόδιον νομοθετήσαντος, μὴ ἀντιτερεῖν δὲ τοῖς ναυποδόσι προστάξαντος· καὶ τὰ σιτηρέσια εἰς ἐκ ἀμφοτέρων τῶν ναυτῶν τῷ βασιλεῖ σῖτον ἀπεμπολοῦν ἐν τοῖς ἐκεῖσε δίκην ἄδικον καταγγείλαντος, ἐν τῷ καταγαίῳ Μοδίῳ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἀπώλεσεν. ὅθεν καὶ ἐτυπώθησαν αἱ χεῖρες τοῖς λαμβάνουσι καὶ τοῖς διδοῦσιν, ἀμφοτέρους ἐκ τῶν προστεταγμένων μὴ ἀγανακτεῖν. ἔνθα καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ βασι-
λέως, στήλη ἵστατο ἐν 23 τῇ ἀψῖδι, 23.
ἑξάμιον ἀργυροῦν ἐν δεξιᾷ χειρὶ κατέχουσα, ἁρπαγῆναι εἰς πάκτον διὰ τὸ καὶ αὐτὴν εἶναι ἀργυρᾶν μικρὰν τοῦ Κουρίου Προτίκτορος ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ [τὸ δεύτερον.]

24. Μενάνδρου 25. Μάντεως 24.
Κρητῶν ἧκεν ἐν Κωνσταντινουπό- 25.

λει εἰκὼν, ἣν ἔστησαν ἐπὶ τὸν Αρτοτυριανὸν οἶκον εἰς θέαν, διὰ τὸ εἶναι τὴν στήλην εἰς μῆκος πηχῶν ιε΄. πλάτος δὲ πηχῶν η΄. ἣν τινα χυτὴν μὴ ὑπάρχουσαν, ἀλλ' ἐλατὴν Μαρκιανὸς εἰς ὀβόλους ἐλάσας, τοῖς δημοσίοις προσέθηκεν.

Αρδαβούριος στρατηγὸς ἐπὶ Λέοντος τοῦ πάνυ, ἐν τοῖς Θρᾳκώοις μέρεσιν, Ηρωδιανοῦ στήλην εὑρὼν ἐπίκυρτον πάνυ καὶ παχεῖαν, θυμωθεὶς ὤλεσεν· ἣν τινα ὀλέσας, χρυσίον λιτρῶν ρλγ΄. τάλαντα εὗρεν· ἃ μετὰ προθυμίας τῷ βασιλεῖ κατεμήνυσεν. ὁ δ' ὑπ' αὐτοῦ ἐσφάττετο, καὶ ὀδυνώμενος ἔλεγεν, Οὐδεὶς Μολίβδῳ χρυσὸν καταμίξας
25. 25 ἐπὶ ζημίας ὑπεδείξετο, οἷα παρὰ τοῦ κυρτοῦ τούτου βασιλέως εἰς ἐμὲ συμβέβηκεν. ὅθεν καὶ οἱ διερχόμενοι τοῦ τόπου, καὶ μάλιστα Φιλόσοφοι, οὐ τοῖς προτέροις κακοῖς τοῦ θανάτου Αρδαβούριον ἔλεγον, ἀλλ' ἕνεκεν στήλης Ηρωδιανοῦ καταλύσεως. ὅτε καὶ Ασπαρ σὺν αὐτῷ τὸ πέρας ἐδέξατο. Ασπαρος δὲ στήλη ἐν τοῖς Ταύρου σώζεται ἕως τοῦ δεῦρο καθημένη ἐν ἵππῳ . . . γαυριῶντι δεξιολαβοῦ, καθὼς ὁρᾶται.

26. Εν δὲ τῷ φόρῳ 26 τῷ δεξίῳ τῆς ἀνατολῆς μέρει, ἐδέξαντο στήλας πορφυρᾶς διὰ μαρμάρων ιβ΄. καὶ σειρῆνας, ἅς τινας σειρῆνας, οἱ πολλοὶ ἱπποθαλασσίους καλοῦσιν χρυσεμβάφους. ἐπὶ δὲ ἡμῶν ἑπτὰ μόνον κατεφαίνοντο· τὰς δὲ τρεῖς ἐξ αὐτῶν, ὁ ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις ἐν τοῖς τοῦ ἁγίου Μάμαντος μετέθηκε μέρεσιν. αἱ δὲ δ΄. σώζονται ἕως τοῦ δεῦρο.

27. Δέον γινώσκειν, ὅτι 27 ὁ σταυρὸς ὁ μεσοσυλλάβως ἀναγινωσκόμενος, Αγιος, παρὰ τοῦ προεστῶτος τοῦ

posuerunt ad Artotyrianas ædes visendi causâ, quòd esset statua cubitorum quindecim longitudinis, & octo latitudinis. Hanc statuam cùm non fusa, sed ex argento ductilis esset, Marcianus in minutos nummos ducens, publico Ærario addixit.

Codin. *Artopoli*.

Ardaburius Ductor exercitus Leone Magno Imperatore, inuentam in Thraciæ partibus Herodiani statuam gibbosam valde & obesam, aspectum designatus irâque motus, eam demolitus est. Demoliendo, centum triginta tria librarum auri talenta inuenta. Res statim magno gaudio Imperatori nuntiata. Imperator à quo nuntium accepisset, Ardaburium ad necem deposcit, Tum ille dolens atque ejulans, Nemo, aiebat, aurum plumbo commiscens pœnam meruit, vti mihi à gibboso hoc Imperatore contigit. Idcirco etiam illac transeuntes, præsertim Philosophi, non ob priora scelera illatam necem Ardaburio dicebant, sed quod demolitus erat Herodiani statuam. Tunc etiã Aspar, vnà vitæ finem accepit. Asparis statua in Tauri regione, hucusque extat integra, quasi gestienti equo sedens ac præeleganti.

Herodiani statuæ demolitio; Ardaburij occisio.

In Foro ad dexteram Orientis partem, duodecim ex marmore porphyretico columnas acceperunt, & totidem Sirenas inauratas, quas vulgus Equos marinos vocat. Porro nostrâ ætate, septem dumtaxat conspiciuntur, ex quibus ille, qui his temporibus Imperium tenuit, tres ad sancti Mamantis ædes transtulit: quatuor hactenus perstant incolumes.

Sirenæ, de Equi Marini.

Obseruandum, Crucem, quæ in medio posita, SANCTVS, inscriptum habet, à Fori Præside fuisse

Suid. *de Αγιος V-nus Sãctus*

guenti, quo Christus perfusus est, aliaque complura ingenti copiâ in inferiori parte Fori existũt, à Constantino Magno deposita, Magnoque Theodosio communita, quæ nolim singula ad longum percensere.

Magno Strategio Magnus Constantinus plurimum delectabatur: vnde etiam ingentem Græcanicorum numorum vim contribuit ad complanandum terræ hiatum. Quo id modo contigerit, ex multis certis nobis compertum monumentis; audiuimus tamen ab iis, qui reipsâ scriptum legerant: In eodem Strategio magnam vim auri in ingentem voraginem coniectam esse, ac hiatu terræ absorptam; nec dictis abnuo fidem, quod pleraque vel nobis ipsis, vel maioribus edita, nudo sermone tradita sint, non scripto accepta, vt viri eruditi norunt. In minore autem Strategio, ingens est plumbi copia, plumbumque ipsum literis inscriptum aut plumbi affectio: sed & auro argentoque vermiculatæ marmorũ picturæ. Id, ex tabellis marmoreis ordine dispositis cũ partim ipsi legerimus, partim ab iis qui legerunt scrutati simus, hæc perscripsimus.

Strategij complanatio.

Templum Sancti Menæ dum purgaretur, in eo, in altâ quadam fossâ, ingens hominum gigantum ossium copia inuenta est. Hæc vt conspexit Anastasius Imperator in stuporem actus, singulari miraculo futura in arce deposuit.

Gigantum ossa.

In Templo sancti Martyris Procopij in Chelone, id est Testudine, statua Eunuchi cuiusdam posita est, in cuius scriptum pectore est, *Quisquis signa loco mouebit, laqueo pereat.* Erat autem statua Platonis Cubicularij, qui temporibus

Platonis Eunuchi statua.

ψατο, καὶ πολλὰ ἕτερα ὡς πλῆθος σημειοφορικὰ ὑποκάτω τοῦ Φόρου ὑπάρχουσιν, παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου τεθέντα, καὶ παρὰ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἀσφαλισθέντα, ἅ τινα κατ' ὄνομα εἰς μῆκος τοῦ μνημονεύσαι ἐξαγόμεθα.

Πολλὰ ἐν 34 τῷ Στρατηγίῳ τῷ 34.
μεγάλῳ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας ἠρέσκετο· ὅθεν καὶ νουμία Ἑλληνικὰ εἰς χάος πλῆθος παρέδωκεν. ὡς δὲ ἐγγράφως μὲν τοῦτο οὐχ εὕρομεν, παρὰ δὲ ἀνδρῶν τῶν ἐν πείρᾳ τῆς γραφῆς τυγχανόντων ἠκούσαμεν, ὅτι ἐν αὐτῷ Στρατηγίῳ καὶ χρυσὸς εἰς πλῆθος κατεχώσθη εἰς χάος πολύ. καὶ οὐκ ἠπίστησα ἀκούσας, ὅτι ἃ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐξέδωκαν ἡμῖν, τὰ πλείω ἀγράφως καὶ οὐκ ἐγγράφως, ὡς ἴσασιν οἱ φιλομαθεῖς. ἐν δὲ τῷ μικρῷ Στρατηγίῳ, μόλιβδος πολὺς χρηματίζει, καὶ αὐτὸς ὁ μόλιβδος, ἢ μολίβδου διάθεσις, ἔγγραφος. ἀλλὰ καὶ χρυσίου καὶ ἀργυρείου διὰ μαρμάρων γραφῶν ποίησις. τοῦτο δὲ ἐκ στίχων πινακιδίων μαρμαρικῶν, ἢ ἀναγνόντες, ἢ παρὰ τῶν, ἀναγνωσάντων ἐρευνήσαντες, ταῦτα γεγραφήκαμεν.

Εν δὲ τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ ὄρυγμα εὑρέθη μέγα, ὅτε ἐκαθαίρετο, καὶ ὀστᾶ ἀνθρώπων γιγάντων εἰς πλῆθος, ἅ τινα θαυμάσας ὁ βασιλεὺς Αναστάσιος καὶ
ἐκπλαγείς, 35 ἐν τῇ φόσσᾳ κατέ- 35.
θετο εἰς θαῦμα ἐξαίσιον.

Εν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Προκοπίου, τῷ ἐν τῇ Χελώνῃ, στήλη ἵσταται Εὐνούχου τινός, ἣ ἐν τῷ στήθει ἔγραφεν, Ο μετατιθεὶς θεμάτια, τῷ βρόχῳ παραδοθήτω, ἦν δὲ ἡ στήλη Πλάτωνος Κουβικουλαρίου, ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις

βασιλέως Βασιλίσκου πυρίκαυστος γέγονε. τῶν δὲ γονέων αὐτοῦ αἰτησάντων τὸν Βασιλέα, στηλωθῆναι τὸν εὐνοῦχον Πλάτωνα εἰς μνημόσυνον τοῖς ἀντιαίρουσι βασιλεῖ, οὐκ ἐκώλυσεν. ἐν δὲ τῷ ἀνακαινίζεσθαι τὸν τοῦ μάρτυρος ναὸν, μετετέθη εἰς τὸ ἱπποδρόμιον. οἱ δὲ οἶκοι τοῦ αὐτοῦ εὐνούχου σώζονται ἐν τῇ Χηλώνῃ ἕως τοῦ σήμερον.

Basilisci Imperatoris viuus exustus fuit. Cumque à parentibus supplicatum esset, vt Platoni Eunucho statua poneretur, in monumentum futura, ne in Imperatorem quis deinceps rebellis foret, haud prohibuit. Cùm verò sancti Martyris Templum instauraretur, statua translata est in Hipodromum: ipsius autem Eunuchi ædes hodieque in Chelone supersunt.

34. 34 Ἐκ τῶν Ἡμερίου Χαρτουλαρίου, φράσις τῶν παρὰ Θεοδώρου, ὅτε παραγέγονεν ἐν τῷ Κυνηγίῳ θέας χάριν. Πολλὰ γὰρ ἡμῖν ἐμελήθη περὶ τοῦ ἐρευνῆσαι ἀκριβῶς, περὶ ὧν παρεκάλεσας, καὶ φανερῶσαι τῇ σῇ ἀρετῇ, ὦ φιλόκαλε.

Ex Hemerij Chartularij rebus, à Theodoro conscriptis, tum, cùm ad Cynegium lustrandi causâ venit. Magna enim nobis cura fuit, vt ea diligenter inquireremus, de quibus rogaueras, tuæque virtuti, vir præclare, nota faceremus.

Ἀπελθόντων ἡμῶν ποτὲ ἐν τῷ Κυνηγίῳ σὺν Ἡμερίῳ τῷ προλεχθέντι ἐνδόξῳ Χαρτουλαρίῳ, τοῦ ἐκεῖσε ἱστορῆσαι εἰκόνας, ἐν οἷς εὕρομεν μίαν στήλην μικρὰν τῷ μήκει, καὶ πλατεῖαν καὶ παχεῖαν πάνυ. ἐμοῦ δὲ φησὶν ὁ Θεόδωρος, θαυμάζοντος, καὶ μὴ ἱστοροῦντος, φησὶν ὁ Ἡμέριος, καὶ αὐτὸς θαυμάζων, Ὅστις ὁ κτίσας τὸ Κυνήγιόν ἐστιν. ἐμοῦ δὲ εἰπόντος, Μαξιμιανὸς ὁ κτίσας, καὶ Ἀριστείδης ὁ καταμετρήσας. παρευθὺ τοίνυν τὴν στήλην ἐκ τοῦ ἐκεῖσε ὕψους τοσούτου ὑπάρχοντος, καὶ δοῦναι τῷ Ἡμερίῳ, καὶ παρ' αὐτὰ θανατῶσαι. ἐμοῦ δὲ φοβηθέντος, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἕτερον ἐκεῖ, ἢ μόνους τοὺς ἡμιόνους ἡμῶν κατέχοντας, καὶ αὐτοὺς ἔξω τῶν ἀναβαθμῶν ὑπάρχοντας, δειλιάσας μὴ κινδυνεύσω, σύρας τῷ δεξιῷ ποδὶ, ἔνθα τοὺς καταδίκους ῥίπτειν ἐπεχείρουν. δειλιάσας δὲ, τὸ ἄχθος ἀφήσας ἐν τῷ στόματι, τοῦ ἄχθους ἀνεχώρησα, περίτρομος γενό-

Cùm aliquando, vnà cum eo, quẽ dixi, illustri Chartulario Hemerio abiissemus, vt quæ ibi posita sunt, simulacra lustraremus, statuam vnam, ipsam quidem breuem, valde tamen latam crassamque, offendimus. Cùm autem ego, inquit Theodorus, non tam lustrarem, quàm spectaculi miraculo tenerer, ait Hemerius, ipse quoque admirans, Quisnam est qui Cynegium construxit? Respondi: Maximianus construxit, ac spatium Aristides dimensus est. Vix dixeram, cecidit que ex editâ adeo sede statua, impactaque Hemerio, confestim necauit. Ego casu exterritus, quod vnis exceptis pueris mulos tenentibus, ipsisque adeo extra gradus constitutis, nemo præsens erat, veritus ne quid inde mihi periculi crearetur, dextro pede trahens, conabar proiicere, quò rei coniici solent. Verùm onus pauens, eòque ad ostium dimisso, in magnam Ecclesiam profugi, remque

Hemerij casus ab statuâ ece-cti.

ditorumque injuriæ? Eius arcessunt cum Theodora Coniuge & qui Viri memoriæ æquiores videantur, ac loqui historica fide. Nemo certe sequentium Imperatorum vel partium ruinas, pristina Maiestate valuit instaurare: sic vicerat Iustinianus quicquid facultatis videatur, æquo certe iustoque compositæ. Num & Basilij noua Basilica Ecclesia, alter ille Christianæ Constantini Vrbis ocellus, ἐκφράσει Photiana oblato Tibi MANIPVLO *graphice descriptus, hoc ipse liuet, quod per eius occasionem damna passa Resp. captæ Saracenis Vrbes in Sicilia claræ, classe non expedita? Num Tibi hæc crimina? at certè pietatis: num quod pietatis, ipsa non crimina? Verumenimvero seueriori illa Iudicis persona posita, Tuo mollius sinu conquiescent, in eum conuolantes mei Græciæ hospites. Delicate agent, quod Græcis vnice delectaris, ipsaque sui varietate cum pari pietate fessum grauioribus curis animum possint recreare, dum Tui illius operosioris otij ac secessus ruri per iustitij indulgentiam horæ partem aliquam benigne quandoque concesseris. E nostro Apud Prædicatores ad S. Honorat. Parisiis strictioris Obseruantiæ Musæolo, VI. Kal. Ianuar. M. DC. LXIII.*

Amplitudini Tuæ

Deditissimus,
F. FRANCISCVS COMBEFIS.

ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΣΥΝΤΟΜΟΙ ΧΡΟΝΙΚΑΙ.

BREVES DEMONSTRATIONES CHRONOGRAPHICÆ

INCERTO AVCTORE.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

ΕΟΝ γινώσκειν, ὅτι ὁ ἅγιος Μώκιος πρῶτον μὲν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου παρεικοδομήθη, Ἑλλήνων πλήθη ἐκεῖσε κατοικούντων πολλά· καὶ ναὸν εἶναι τοῦ Διὸς ἐκεῖσε, καθ' ἣν ἔκτισε τὸν ναόν. ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἐξορίζονται οἱ Ἀρειανοὶ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, καὶ ἐλθόντες ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μωκίου, ἠρέσθησαν, καὶ παρεκάλεσαν τῷ βασιλεῖ τοῦ κατοικεῖν αὐτοὺς ἐκεῖ, ὃ καὶ γέγονεν. παραυτίκα οὖν ἀνεγείρουσι τὸν
1. αὐτὸν ναὸν οἱ Ἀρειανοί, 1 καὶ δοξάζεται παρ' αὐτῶν ὁ ναὸς ἔτη ζ'.
2. καὶ τέλει, 2 ὡς λόγος, ἔτι λει-

ANCTI Mocij Templum, à Constantino Magno pridem exstructum est, cùm plures Græci illic habitarent; ac tum, cùm ille Templum extruxit, Iouis ibi fanũ extaret. Theodosio autem Magno Imp. pulsi Ecclesiis Ariani, cùm ad S. Mocij Templum venissent, ac locus placuisset, porrectâ Imperatori supplicatione, vt ibi eis liberum esset habitaret; Principis clementia rem obtinuere. Statim ergo illud idem Templum excitantes, diuinis ipsum laudibus annos septem frequentarunt: annóque demum septimo, iisdem adhuc, vt fa- S. Mocius.

ma est, sacris operantibus corruens, Arianorum turbam plurimam inter ruinas oppressit. Iustiniano autem Imperatore, idem rursus Templum excitatur, hodiéque perstat incolume. Marcellus Lector scribit, anno demum Imperij Cononis Isauri secundo Templum corruisse.

Marcellus Lector.

S. Agathonicus Sedes olim Patriarcharum.

Templum sancti Agathonici, ab Anastasio primùm, tumque secundò à Magno Iustiniano fuit ædificatum. In quo etiam Templo septem Patriarchæ per annos quinquaginta Episcopatum gesserunt. Imperatores quoque ibi coronabantur. Quam verò ob causam mutatum sit à Tiberio, nescitur. Hoc verò Maiores nostri tradiderunt, fuisse Palatium maximum huic Templo vicinum; à Seniore autem Tiberio, Imperatoriis, quæ nunc sunt ædibus, dilapsum, adjunctum esse.

Murorum Vrbis instauratio.

Muri maritimi instaurantur Tiberio Apsimare Imperatore. Ante enim eorum prorsus neglecta cura. Occidentalis autem Magnarum Portarum murus, sub Leone Magno, religiosoque Principe instauratus est; quo & tempore supplicatio habita, ac quadragesies conclamatum, *Domine miserere*; acclamante factione Prasinâ, *Vicit prorsus Leo Constantinum.*

Terræ motus supplicatione sedatus.

In Subterraneâ Portâ, quæ obducta prorsus aggere est, signum stabat Phidaliæ cuiusdam mulieris Græcæ. Hinc verò sublatâ statuâ, terribile quid aspectu erat, quòd diu multúmque terræ motu locus concutiebatur, mirante etiam Imperatore, atque ad eum locum supplicationem instituente. Inque eum modum cessauit quassatio, sancto Sabâ, vt ita cessaret precibus obtinente.

πουργούντων αὐτῶν, ἐν τῷ ζ. ἔτει, καθ' ὃν Ἀρειανοὶ ἀπεκταίθησαν πολλοί. ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως ἀνεγείρεται ὁ αὐτὸς ναὸς, καὶ ἵσταται ἕως 3.
ἡμῶν [ἐν δόλῳ.] Μάρκελλος Ἀναγνώστης φησὶν ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βασιλείας Κόνωνος τοῦ Ἰσαύρου πίπτει ὁ ναός.

Ὁ ἅγιος Ἀγαθόνικος ὑπὸ Ἀναστασίου τὸ πρότερον καὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου τὸ δεύτερον οἰκοδομήθη· ἐν ᾧ καὶ Πατριάρχαι Ἐπισκόπησαν ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ζ.
ἐπὶ χρόνοις ν'. καὶ βασιλεῖς ἐστεφφορεῦσαν ἐκεῖσε. δι' ἣν αἰτίαν μετεποιήθη ὑπὸ Τιβερίου οὐ γινώσκεται. τοῦτο δὲ παρέδωκαν οἱ πρὸ ἡμῶν, ὅτι καὶ παλάτιον μέγιστον πλησίον τοῦ ναοῦ τούτου ἦν· ὑπὸ δὲ Τιβερίου τοῦ πρώτου μετεποιήθη διολισθὲν εἰς τὰ νῦν βασίλεια. 4.

Τὰ τείχη τὰ πρὸς θάλασσαν ἀνακαινίζονται ἐπὶ Τιβερίου Ἀψιμάρου. ἕως γὰρ αὐτοῦ, ἠμελημένα ἦσαν πάνυ. τὰ δὲ τείχη τῆς δύσεως τῆς μεγάλης πόρτης, ἐπὶ Λέοντος τοῦ μεγάλου καὶ εὐσεβοῦς. καθ' ἣν καὶ ἐλιτάνευσαν, καὶ τὸ Κύριε ἐλέησον μ'.
ς. ἐβόησαν. καὶ ὁ δῆμος τῶν Πρασίνων ἔκραξαν, Λέων Κωνσταντῖνον εἰς κράτος ἐνίκησεν. 5.

Ἐν τῇ καταγαίᾳ πόρτῃ ἐν τῇ πληρεστάτῃ, στοιχεῖον ἵστατο Φειδαλίας τινὸς Ἑλληνίδος. ἀρθείσης δὲ τῆς στήλης, θαῦμα ἦν ἰδέσθαι μέγα, τὸν τόπον ἐκεῖνον ἐπὶ πολὺ σείεσθαι, ὥστε καὶ τὸν βασιλέα θαυμάσαι, καὶ λιτὴν ἀπελθεῖν ἐν τῷ τόπῳ καὶ οὕτως παῦσαι, Σάβα τοῦ ὁσίου δι' εὐχῶν τοῦτο ποιήσαντος. 9.

Ἐν τῇ λεγομένῃ Νεωλέᾳ ἵστατο γυ-

7. γυναικεία στήλη, καὶ βωμὸς καὶ ἀρνίον μικρὸν, ἐν οἷς καὶ ἵπποι χρυσῷ διηγλαϊσμένοι τέσσαρες καὶ διφρηλάτης ἐπὶ τοῦ δίφρου. οἱ δὲ πολλοὶ Ἑλλήνων καὶ Ἀρειανῶν ὑπάρχουσι κεχωσμένοι. καὶ ἄλλα εἰς πλῆθος σκηνώματα.

In Neoleâ (quam vocant) erecta erat mulieris ſtatua, aráque, ac agnellus tener. Ibidem quoque conſpiciuntur quatuor equi auro fulgentes, & auriga currum agitans.

8. Ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μωκίου ȣ ἐν τοῖς Κύφοις ἦν τὸ λεγόμενον Τρίζωδον κάτωθεν· ἐν ᾧ καὶ ἀστρονόμουν ποτὲ οἱ Ἕλληνες, εἰδωλείου καὶ τοῦ ναοῦ ὄντος· ἀλλ' ἐσωρέθη καὶ ἠφανίσθη, ἱερωθέντος τοῦ ναοῦ· καὶ τύμβοι.

In Templo ſancti Mocij in Cuphis, locus erat ſubterraneus nuncupatus Trizodon: vbi & olim Græci aſtrorum inſpectione diuinationi vacabãt, cùm & Templum idololatriæ adhuc ſeruiret. Quo conſecrato, erutus locus aceuerſus eſt. Sed & Græcorum Arianorumque multa in eo ſepulchra extant terræ aggere obruta, aliaque ingenti multitudine cadauera. S. Mocius in Cuphis.

Τὸ δὲ Πάνορμον Κάστρον, ὑπὸ τοῦ Πανόρμου Ἕλληνος ἐκτίσθη, διπλότειχον ὑπάρχον, σιδήρου καὶ χαλκοῦ δίκην ἀναμεμιγμένον. ἐν δὲ τῇ πρὸς βορρᾶν πόρτῃ τοῦ αὐτοῦ Κάστρου, ἵστατο 9 συεράκιον ἠχμωδι,
9. καὶ στήλη γυναικεία δικέφαλος· ἔνθα καὶ θαῦμα γέγονεν. ἐμπυρισμοῦ γάρ ποτε τὸ κάστρον καταληφότος, καὶ πάσης τῆς πόλεως ἐδαφισθείσης μετὰ καὶ τῶν τειχῶν, ἵστασθαι τὸ πυργίον ἐκεῖνο τῆς πόρτης, ἔνθα καὶ ἡ στήλη συνίστατο. ἀλλὰ πολλάκις καὶ τοῦ πυρὸς προσεγγίζοντος τῷ τόπῳ, ὡς ὑπό τινος διώκοντος αὐτὸ, ὀπίσω ὡς ὀργυιὰς ε. ὑπεχώρει τῆς στήλης. αὕτη δὲ παρεληφθη ὑπὸ Χοσρόου τοῦ Περσῶν τυράννου, καὶ ἔστιν εἰς Περσίδα λατρευομένη ἕως τοῦ νῦν, καθὼς ὁ Παραδείσιος διαιτητὴς ἐκεῖσε κρατηθεὶς καὶ ἐκφυγὼν, δῆλα πεποίηκεν ἐν τῷ Χρονικῷ Ἱππολύτου, τὸ τρίτον δημοσιευόμενον. ζήτει ἱστορίαν ἐξαίσιον.

Caſtrum Panormum à Panormo quodam Græco conditum eſt, duplici muro conſtructum atque ferro æréque commixtum. In eius Portâ, Septentrionali ſtabat turris ſqualida, ac biceps muliebris ſtatua: vbi & memorandum quidpiam accidit. Cùm enim Caſtrum illud ſæuo arderet incendio, ac Vrbe totâ vnà cum muris ſolo æquatâ, ſtetit turris illa portæ in quâ & ſtatua erat collocata. Sed & ſæpius igne propius accedente velut quodam fugante, flamma ab ſtatuâ vlnas quinque recedebat. Suſtulit Choſroes Perſarum tyrannus, hactenuſque in Perſide colitur, vti Viuarij præfectus illic captus, ac fugâ lapſus declarauit, in Hippolyti Chronico, quod tertio vulgatum eſt. Quære narrationem eximiam. Statua incantanta flamnis intacta.

Τὸ δὲ καλούμενον Σμύρνιον, πλησίον τοῦ τετραδισίου ἐμβόλου, ἔχει ὑποκάτω τῆς γῆς, τὸ πρὸς βορρᾶν μέρος, ὀργυιὰς ι. στήλας θ. πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου. εἰσὶν δὲ αἱ στῆλαι, αἱ μὲν τρεῖς Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου καὶ τῆς

Locus nuncupatus Smirnyum, prope quadruplicem porticum, Septentrionem verſus ſubterraneam ſpecum habet decem vlnarum: in ea nouem ſtatuæ, haud procul à ſancti Theodori ſacrâ æde. Sunt verò ſtatuæ, * tres quidem, Conſtantini Magni, eiuſque

quatuor. Conſtanti-

ni Magni statua ac eorũ quos ille iniustè sustulit.

vxoris Faustæ, & Hilarionis Præpositi; quarta Chrispi filij Constantini: cui Herodotus & Hippolytus Chronographi, tradunt fuisse caput à patre amputatum: cuius & necis dolore affectus pater, dies quadraginta, vt ferunt, eum luctu prosecutus est, nec corpus lauans, nec se lectuli quiete recreans. Fecit autem statuam ex argento puro, multo auro inaurans: vnum caput ex auro puro puto, in scriptis in fronte his verbis, FILIVS MEVS INIVRIA AFFECTVS. Hoc ille proposito, sensuque pœnitentium more inclinans, religioséque procumbens, veniam delictorum à Deo exposcebat. Reliquæ autem septem statuæ, sunt, Seueri, Harmati, Xeuxippi, Vigilantij, qui Vigilantij ædes extruxit, & Eleutherij, qui in Senatu Palatium condidit. Hi omnes gladio animaduersi, erectisque statuis, ab eo qui iniuriâ læserat, veniam exorabant. Transiitque mos iste in liberos, exque illis in alios, ad vsque tempus Valentis Ariani. Ariani itaque non ferentes quam à Constantino cladem acceperant, in eâ quam diximus quadruplici porticu, ad sancti Theodori templum, statuas terrâ obruerunt.

Arcadius Martyr, in Senatu flagris peremptus ab Arianis.

In Senatu, statuæ aurigarum Circensium positæ erant, in organo Astronomico, vbi etiam Dianæ & Veneris statuæ collocatæ fuerant; ad quas Arcadius Diaconus sanctæ Irenæ flagris ab Arianis interfectus est: aiuntque statuas ad tres dies ab eius cæde concussas esse. Aurigarum verò peremptorum currus, Theodosio Imperatore in Hippodromi impluuio conditi sunt.

Cophini miraculi

Et hoc quoque" ferunt, duodecim Cophinos annos decem in Nouo Se-

γαμικὸς αὐτῆς Φαύστης, καὶ Ἱλαρίωνος πραιποσίτου, καὶ τοῦ παιδὸς
10. τοῦ τρίτου Κωνσταντίνου τοῦ ὁμω- 10.
νύμου, ὃν Ἡρόδοτος καὶ Ἱππόλυτος Χρονογράφοι λέγουσιν ἀποκεφαλισθῆναι ὑπὸ τοῦ πατρός· ὃν καὶ λυπηθεὶς ὁ πατὴρ μετενόησε, καὶ ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῷ μ΄. ἡμέρας, ὡς ὁ λόγος ἔχει, μὴ λουσάμενος τὸ σῶμα, μὴ ἀναψύξας ἐν κοίτῃ. ἐποίησε δὲ τὴν στήλην ἐξ ἀργύρου καθαροῦ, βάψας αὐτὴν χρυσῷ πλείστῳ. τὴν δὲ κεφαλὴν μόνην ἐκ χρυσίου τρείκ, χαράξας ἐν τῷ μετωπίῳ, Ο ΗΔΙΚΗΜΕΝΟΣ
ΥΙΟΣ ΜΟΥ. 11. ταύτην στήσας, 11.
μετάνοιαν βαλὼν, ἐπάγει Θεῷ, ὑπὲρ ὧν ἐπλημμέλησεν. αἱ δὲ λοιπαὶ ζ΄. στῆλαι ὑπάρχουσι Σεβήρου, Ἀρμάτου, Ξευξίππου, Βιγλεντίου τοῦ τὰ Βιγλέντια κτίσαντος, καὶ Ἐλευθερίου, τοῦ εἰς τὸ Σενάτον τὸ παλάτιον κτίσαντος. οὗτοι πάντες ξίφει παρεδόθησαν, καὶ ὑπὸ ἀδικήσαντος στηλωθέντες, συγχώρησιν παρὰ τοῦ πλημμελήσαντος ἐδυσωποῦντο. παρέλαβον δὲ καὶ τὰ οἰκεῖα τέκνα τοῦτο αὐτὸ ποιεῖν, καὶ ἐκ τούτων πολλοὶ, ἕως Οὐάλη τοῦ Ἀρειανοῦ. οἱ οὖν Ἀρειανοὶ μὴ φέροντες τὴν ἧτταν τὴν διὰ Κωνσταντίνου, ἐν τῷ εἰρημένῳ τετραδισίῳ ἐμβόλῳ, πλησίον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ταύτας κατέχωσαν.

Ἐν δὲ τῷ Σενάτῳ, ἀπετέθησαν ἡνίοχοι ἐν Ζευξίπποις ἐν τῷ ἀστρονομικῷ ὀργάνῳ, ἔνθα τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἵστανται στῆλαι, ἐν αἷς σκυτάλαις ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν Ἀρκάδιος Ἀρχιδιάκονος τῆς ἁγίας Εἰρήνης· ἔνθα καὶ λέγουσι σεισθῆναι τὰς στήλας ἕως ἡμερῶν τριῶν τοῦ θανάτου τούτου· αἱ δὲ καρροῦχαι, ἐν τῷ εἰλήματι κατεχώσθησαν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως.

Καὶ τοῦτο δὲ 12. ἐμφαίνεται, ὅτι 12.
οἱ δώδεκα κόφινοι δέκα ἔτη ἐν τῷ

νέῳ πλησίῳ τοῦ Σενάτου πεποιήκασιν· μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῷ εἰλήματι τοῦ φόρου κατεχώσθησαν, Μητροφάνους Ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦτο συμβουλεύσαντος τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ.

Καὶ τοῦτο δὲ ἐμφέρεται εἰς τοὺς πολλοὺς, ὅτι Μητροφάνους καὶ Ἀ-
31 λεξάνδρου 13 καὶ Παύλου αἱ εἰκόνες ἐν σανίσι γεγόνασιν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ ἵσταντο ἐν τῷ φόρῳ πλησίον τῆς μεγάλης στήλης, τῆς ἐν τῷ κίονι κατὰ τὴν ἀνατολήν· ἅς τινας εἰκόνας οἱ Ἀρειανοὶ μετὰ τὸ κρατῆσαι, τῷ πυρὶ παραδέ-
14. δωκαν 14 ἐν τῷ Κορονίῳ Μιλίῳ, μετὰ καὶ τῆς Θεοτόκου ἀπεικονίσματος, καὶ αὐτοῦ τοῦ νηπιάσαντος Ἰησοῦ,
15. καθὰ 15 Ἀγκυρανὸς Χρονογράφος ἐν τῷ Δεκαλόγῳ αὐτοῦ ἀκριβέστερον παρὰ Ἀναστάσιον ἡμῖν παραδέδωκεν. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ αὐτὸς Ἀναστάσιος.

natus Palatio seruatos fuisse; tumque in Fori septo, terrâ obrutos esse, eius rei auctore Magno Constantino Imperatori, Metrophane Episcopo Constantinopolitano. Christi vt habiti CP.

Sed & hæc in multos sparsa fama, Metrophanis, Alexandri & Pauli imagines à Constantino Magno tabulis ligneis incisas, in Foro iuxta Magnam Statuam, quæ in columnâ ad Orientem posita est; quas tamen imagines Ariani iam rerum potientes in Milio Coronato igni tradiderint, vnà cum sanctæ Dei Genitricis Imagine, ipsiusque pueri Iesu; vt præter Anastasium, Ancyranus Chronographus in suo Decalogo nobis accuratiùs tradidit, ipséque Anastasius. Christi & SS. Imagines Arianis combustæ.

Ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τῇ νῦν ὀνομαζομένῃ Ἁγία Σοφία, στῆλαι ἀφῃρέθησαν υκζ΄ αἱ πλεῖαι μὲν Ἑλλήνων ὑπάρχουσαι, αἵ τινες ἐκ
16. τῶν πολλῶν ὑπῆρχον· 16 τοῦ τε Ζεὺς
17. καὶ Διός, 17 καὶ Κάρου πατρυιοῦ Διοκλητιανοῦ· καὶ τὸ δωδεκάζῳδον, καὶ Σελήνη, καὶ ἡ Ἀφροδίτης, καὶ ὁ Ἀρκτοῦρος ἀστήρ, παρὰ δύο
18. περσικῶν στηλῶν βασταζόμενος· 18 καὶ ὁ νεμάπος πῶλος, καὶ ἡ ἱέρεια τῆς Ἀθηνᾶς, ἀπὸ τῆς πλευροῦ τὸν Ἥρωνα φιλόσοφον μαντευόμενον
19. ἔχουσα. ἐκ δὲ τῶν Χριστιανῶν 19 οὐκ ὀλίγαι μὲν, ὡσεὶ ὀγδοήκοντα, καὶ ἴδιον ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγας μνημονεῦσαι· Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, Κωνσταντίνου, Κωνσταντίου, Κώνσταντος, Γαληνοῦ Κυαίστορος, Λικινίου Αὐγούστου, Οὐαλεντινιανοῦ, καὶ Θεοδοσίου καὶ Ἀρκαδίου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ Σεραπίωνος ὑπατικοῦ· καὶ Ἑλένης μητρὸς Κωνσταντίνου τρεῖς· ἡ μὲν μία πορφυρᾶ διὰ μαρμάρων. ἡ δὲ

In Magna Ecclesiâ, quæ nunc Sancta Sophia nuncupatur, quæ erant statuæ ablatæ, quadringentæ supra viginti septem. Pleræque Græcorum erant, ac diuersorum diuersæ existebant: nempe Apollinis, & Iouis, & Cari vitrici Diocletiani: duodecim quoque signorum cœlestium, & Lunæ, & Veneris, & Arcturi syderis, duabus columnis Persicis sustinentibus: pulli item equini pascentis, & Mineruæ Sacrificulæ, à cuius latere Hero Philosophus oraculum consulens staret. Christianorum etiam statuæ inter eas erant non paucæ, circiter octoginta, ex quarum numero quarundam nobis facienda mentio est; Constantini Magni, Constantini, Constantij, Constantis, Galeni Quæstoris, Licinij Augusti, Valentiniani, Theodosij & Arcadij eius filij, necnon Serapionis viri Consularis. Helenæ matris Constantini statuæ erant tres, vna ex marmore porphyretico, altera

Statuæ pridem in Maiori Ecclesiâ.

Cyprus Rhetor.

ex tesserulis crustisque argenteis super columnam æream; tertia verò ex ebore: quam posuit Cyprus Rhetor. Has statuas Iustinianus Imperator per ciuitatem distribuens, Templum maximũ fidei calore excitat, eam in rem strenuè laborans. Qui verò dictorum non expertes sunt, dum ciuitatem lustrant, ac quærunt, eiusmodi statuas non paucas offendunt.

Oream, Modius, Miliare.

Mananaës Dux, profligato Scytharum exercitu, statuam meruit in loco nuncupato Oreo, quem quidam etiã vocant Modium. Operæpretium verò sit ne Modium prætereamus; quòd nempe Valentiniano Imperatore præscriptus Modius est. Ad hanc enim etiam ætatem Constantinopolitani Modij originem reducunt. Ac ideo cùm argentei pretium statuisset, Argenteus initio numisma sancitus est: Quod ipsum Theodoretus clarissimè declarat. Æreæ autem manus iam tum superius effictæ sunt. Cùm enim Imperator sanxisset, vt cumulatus modius foret, nautasque obsistere edicto vetuisset; atque ex illis quispiam iniusto pretio congia Imperatori vendere delatus esset, in subterraneo Modio dexteram manum amisit. Hinc & manus æreæ fabricatæ, quibus dantes pariter ac accipientes admonerentur, ne legem iis latam iniquiùs ferrent. Vbi & Valentiniani eiusdem statua supra arcum collocata erat, tenens in dexterâ manu examun argenteum: quæ & ipsa ablata est ad pactam Barbaris pecuniam soluendam, quòd ipsa quoque argentea, ac iustæ molis esset, à Curio Protectore, Iustiniano secundùm Imperatore.

Menandri statua.

Menandri Cretensium Vatis statua Constantinopolim allata est, quam

ἑτέρα διὰ ψηφίδων ἀργυρῶν ἐν
χαλκῷ κίονι· καὶ ἡ ἄλλη ἐλεφαντώ-
δης, Κύπρου ῥήτορος προσενέγ-
καντος· ἅς τινας Ἰουστινιανὸς μερίσας
τῇ πόλει τὸν ναὸν τὸν μέγιστον ἀνε-
γείρει μετὰ πίστεως καὶ πόνου· οἱ δὲ
πεπειραμένοι τῶν προειρημέ-
νων, περιερχόμενοι τὴν πό-
λιν, καὶ ζητοῦντες εὑρίσκουσιν οὐκ
ὀλίγας.

Μαναῆν στρατηγοῦ νικήσαντος
Σκύθας κατὰ κράτος, στήλη ἠξιώθη
τιμηθῆναι ἐν τῷ καλουμένῳ Ὡραίῳ, 20.
ὅ τινες καλοῦσι Μόδιον. τὸ δὲ Μό-
διον δέον ἐστὶ μὴ παραδραμεῖν
ἡμᾶς, ὅτι ἐπὶ Οὐαλεντινιανοῦ ἐτυ-
πώθη. τότε γὰρ καὶ Ἀρχιμόδιον
παρὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰ-
κούντων ἀνηρευνήθη. καὶ διὰ τοῦτο
21 τοῦ ἀργύρου τιμήσαντος, ἄργυρος 21.
ἀπαρχῆς ἐτυπώθη τὸ νόμισμα. τοῦτο
δὲ καὶ Θεοδώρητος διαφατεύει
τρανώτατα. αἱ δὲ χαλκαῖ χεῖρες
ἔκτοτε ὑπεράνω ἐτυπώθησαν. τοῦ
γὰρ βασιλέως 22 τοῦτο τὸ κου- 22.
μούλιον μόδιον νομοθετήσαντος, μὴ
ἀντιτρεῖν δὲ τοῖς ναυποδοῖς προστά-
ξαντος· καὶ τὰ σιτηρέσια εἰς ἐξ
ἀμφοτέρων τῶν ναυτῶν τοῦ βασιλεῦ
σῖτον ἀπεμπολοῦν ἐν τοῖς ἐκεῖσε
δίκην ἄδικον καταγγείλαντος, ἐν
τῷ καταγαίῳ Μοδίῳ τὴν δεξιὰν
χεῖρα ἀπώλεσεν. ὅθεν καὶ ἐτυ-
πώθησαν αἱ χεῖρες τοῖς λαμβάνουσι
καὶ τοῖς διδοῦσιν, ἀμφοτέροις ἐκ τῶν
προστεταγμένων μὴ ἀγανακτεῖν.
ἔνθα καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ βασι-
λέως, στήλη ἵστατο ἐν 23 τῇ ἀψίδι, 23.
ἔξαμον ἀργυροῦν ἐν δεξιᾷ χειρὶ
κατέχουσα, ἁρπαγῆναι εἰς πάκτον
διὰ τὸ καὶ αὐτὴν εἶναι ἀργυρὰν μα-
κρὰν τοῦ Κουρίου Προτίκτορος ἐπὶ
Ἰουστινιανοῦ [τὸ δεύτερον.]

24. Μενάνδρου 25. Μάντεως 14.
Κρητῶν ἧκεν ἐν Κωνσταντινουπό- 25.

λει εἰκὼν, ἣν ἔστησαν ἐπὶ τὸν Ἀρτοτυριανὸν οἶκον εἰς θέαν, διὰ τὸ εἶναι τὴν στήλην εἰς μῆκος πηχῶν ιέ. πλάτος δὲ πηχῶν ή. ἣν τινα χυτὴν μὴ ὑπάρχουσαν, ἀλλ᾽ ἐλατὴν Μαρκιανὸς εἰς ὀβόλους ἐλάσας, τοῖς δημοσίοις προσέθηκεν.

Ἀρδαβούριος στρατηγὸς ἐπὶ Λέοντος τοῦ πάνυ, ἐν τοῖς Θρᾳκώοις μέρεσιν, Ἡρωδιανοῦ στήλην εὑρὼν ἐπίκυρτον πάνυ καὶ παχεῖαν, θυμωθεὶς ὤλεσεν· ἣν τινα ὀλέσας, χρυσίον λιτρῶν ρλγ´. τάλαντα εὗρεν· ἃ μετὰ προθυμίας τῷ βασιλεῖ κατεμήνυσεν. ὁ δ᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐσφάττετο, καὶ ὀδυνώμενος ἔλεγεν, Οὐδεὶς Μολίβδῳ χρυσὸν καταμίξας
25. 25 ἐπὶ ζημίας ἐνεδείξατο, οἷα παρὰ τοῦ κυρτοῦ τούτου βασιλέως εἰς ἐμὲ συμβέβηκεν. ὅθεν καὶ οἱ διερχόμενοι τοῦ τόπου, καὶ μάλιστα Φιλόσοφοι, οὐ τοῖς προτέροις κακοῖς τοῦ θανάτου Ἀρδαβούριον ἔβλεπον, ἀλλ᾽ εἵνεκεν στήλης Ἡρωδιανοῦ καταλύσεως. ὅτε καὶ Ἄσπαρ σὺν αὐτῷ τὸ πέρας ἐδέξατο. Ἄσπαρος δὲ στήλη ἐν τοῖς Ταύρου σώζεται ἕως τοῦ δεῦρο καθημένη ἐν ἵππῳ . . . γαυριῶντι δεξιολαβεῖ, καθὼς ὁρᾶται.

26. Ἐν δὲ τῷ φόρῳ 26 τῷ δεξιῷ τῆς ἀνατολῆς μέρει, ἐδέξαντο στήλας πορφυρᾶς διὰ μαρμάρων ιβ´. καὶ σειρῆνας, ἅς τινας σειρῆνας, οἱ πολλοὶ ἱπποθαλασσίους κληρόδοσιν χρυσεμβάφους. ἐπὶ δὲ ἡμῶν ἑπτὰ μόνον καθωρῶντο. τὰς δὲ τρεῖς ἐξ αὐτῶν, ὁ ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις ἐν τοῖς τοῦ ἁγίου Μάμαντος μετέθηκε μέρεσιν. αἱ δὲ δ´. σώζονται ἕως τοῦ δεῦρο.

27. Δέον γνῶναι, ὅτι 27 ὁ σταυρὸς ὁ μεσοσυλλαβῶν ἀναγινωσκόμενος, Ἅγιος, παρὰ τοῦ πραιποσιτοῦντος τοῦ

posuerunt ad Artotyrianas ædes visendi causâ, quòd esset statua cubitorum quindecim longitudinis, & octo latitudinis. Hanc statuam cùm non fusa, sed ex argento ductilis esset, Marcianus in minutos nummos ducens, publico Ærario addixit.

Codin. Artopoli[…]

Ardaburius Ductor exercitus Leone Magno Imperatore, inuentam in Thraciæ partibus Herodiani statuam gibbosam valde & obesam, aspectum dedignatus irâque motus, eam demolitus est. Demoliendo, centum triginta tria librarum auri talenta inuenta. Res statim magno gaudio Imperatori nuntiata. Imperator à quo nuntium accepisset, Ardaburium ad necem deposcit, Tum ille dolens atque ejulans, Nemo, aiebat, aurum plumbo commiscens pœnam meruit, vti mihi à gibboso hoc Imperatore contigit. Idcirco etiam illac transeuntes, præsertim Philosophi, non ob priora scelera illatam necem Ardaburio dicebant, sed quod demolitus erat Herodiani statuam. Tunc etiã Aspar, vnà vitæ finem accepit. Asparis statua in Tauri regione, hucusque extat integra, quasi gestienti equo sedens ac præeleganti.

Herodiani statuæ demolitio, & Ardaburij occisio.

In Foro ad dexteram Orientis partem, duodecim ex marmore porphyretico columnas acceperunt, & totidem Sirenas inauratas, quas vulgus Equos marinos vocat. Porro nostrâ ætate, septem dumtaxat conspiciuntur, ex quibus ille, qui his temporibus Imperium tenuit, tres ad sancti Mamantis ædes transtulit: quatuor hactenus perstant incolumes.

Sirenæ, de Equi Marini.

Obseruandum, Crucem, quæ in medio posita, SANCTVS, inscriptum habet, à Fori Præside fuisse

Suid. de Αγιος Vnnis Sabbatus

erectam. Hinc quoque duorum velocium Curſorum, ipſiuſque Conſtantini & Helenæ à dextris & à ſiniſtris exſtant ſtatuæ. Quæ autem à Septentrione verſus Orientem Crux poſita eſt argenteis laminis, decurtatis pomis ac ſphærulis, eodem ipſo loco Conſtantino erecta, quo illi in cœlo oblata viſio fuerat. Vnde & filij ſtatuis auro obductis conſpicui.

Crux à Cõſtantino viſa; at potius id factum in Occidente.

φόρῳ ἀνηγέρθη· ἔνθεν καὶ ταχυδρόμων δύο, καὶ αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων σώζονται στῆλαι. τὸ δὲ πρὸς τὸ περιέρχεσθαι πρὸς βορρᾶν καὶ ἀπέρχεσθαι πρὸς ἀνατολὴν, σταυρὸς ἀργυρέμπλαστος ἐν τοῖς ἀκροτηλεακοῖς στρογγύλοις μήλοις, ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου ἀνηγέρθη, ὡς ἐθεάσατο αὐτὸν ἐν οὐρανῷ. ἔνθεν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ χαθορῶνται χρυσέμβαφοι.

In eodem Foro, etiam Elephantis terribilis ſtatua, à ſiniſtris, ſtabat, haud procul à Magnâ Statuâ, in quâ noui aliquid miraculi, ac res portentoſa accidit. Terræmotu enim collapſus Elephas, vnus è poſterioribus pes illi effractus eſt. Tum Vrbis Præfecti Apparitores ſublato clamore (ſolent enim Forum cuſtodire) cùm ſtatuam erecturi vnâ cucurriſſent, duorum hominum oſſa, vtraque integra in eodem ipſo Elephanto inuenerunt, cum tabellâ hoc titulo, *A Venere Virgine Hieraus nec mortua ſeparabor.* Præfectus ſtatuam Ærario adjecit; in eorum ſtipem qui rem priores retulerant.

Elephanti ſtatua; inque eâ reperta corpora.

Ἐν αὐτῷ τῷ Φόρῳ, καὶ ἐλέφαντος στήλη φοβερὰ ἵστατο, ἐν τοῖς εὐωνύμοις μέρεσι, πλησίον τῆς μεγάλης στήλης, ὃ καὶ παράδοξον ἐδείκνυτο θαῦμα. σεισμοῦ γὰρ γινομένου πεσὼν, καὶ αὐτὸς πεπτωκὼς, ἀπώλεσεν ἕνα τῶν ὄπισθεν πόδα. οἱ δὲ τοῦ Ἐπάρχου βοήσαντες ταξεῶται (ἔθος γὰρ τὰ τοῦ Φόρου παρ' αὐτοῖς φυλάττεσθαι) συνδραμόντες ἐγεῖραι, εὗρον ἐν τῷ αὐτῷ ἐλέφαντι 28 ἀνθρώπου ὀστᾶ ἀμφότερα 28.
ὅλου τοῦ σώματος, καὶ πύξιον μικρὸν, οὗ ἐν τῇ κεφαλῇ ἔγραφεν, Ἀφροδίτης παρθένου Ἱέραος, οὐδὲ θανοῦσα χωρίζομαι. ὅπερ ὁ Ἔπαρχος τῷ δημοσίῳ προσέθηκεν εἰς νομίσματα τοῖς προαναδεδηλωκόσι.

In Milio, quod vocant, ſtabat Theodoſij ſtatua equeſtris ærea. In eius dedicatione annona largiſſima populo erogata.

Theodoſij ſtatua.

Ἐν δὲ τῷ λεγομένῳ Μιλίῳ, Θεοδοσίου στήλη ἵστατο ἐφ' ἵππου χαλκοῦ, ἣν ἀνεγείρας πολλὰ σιτηρέσια τῇ πόλει προσέθηκεν.

Quæ autem in Porticu ſtatuæ collocatæ ſunt, Gratiani genus & Theodoſij & Valentiniani exiſtunt: ex quo etiam gibboſus homo Firmilianus ad riſum conflatus, hactenuſque ſeruatur.

Gratiani genus.

Αἱ δὲ 29 ἐν τῷ Περιπάτῳ ἱστάμενοι στῆλαι, γένος Γρατιανοῦ ἅπαν καὶ Θεοδοσίου καὶ Βαλεντινιανοῦ· ἐξ αὐτοῦ καὶ κυρτοῦ Φιρμιλλιανοῦ πρὸς γέλωτα γέγονεν, ὃ καὶ σώζεται ἕως τοῦ σήμερον. 29.

Xerolophon, olim Theama, ſeu Spectaculum nonnuilis fuit appellatum. In eo enim duodecim cochleæ, & Diana, ſtatua compoſita, & Seueri qui

Xerolophon & in eo ſuperſtitioſa.

Τὸν δὲ Ξηρόλοφον πρώην Θέαμα τινὲς ἐκάλουν. ἐν αὐτῷ γὰρ 30 30.
κοχλίδαι ιβ'. καὶ Ἄρτεμις συνθετὸ στήλη, καὶ Σευήρου τοῦ κτίσαντος καὶ Θεαμάτιον

θεαμάτιον τρίπουν ἔνθα καὶ θυσίαι πολλαὶ παρὰ τοῦ αὐτοῦ Σευήρου γεγόνασιν. ἔνθα καὶ χρησμοὶ πολλοὶ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ γεγόνασιν. καθ' ὃν καὶ κόρη παρθένος ἐτύθη, καὶ ἀστρονομικὴ θέσις εἰς λϛ΄. χρόνους διήρκεσεν.

31. 31 Τὸ δὲ Ἐξακιόνιον τὸ λεγόμενον εἶχε ποτὲ Πτῶκα, καὶ Κύνα καὶ Νεμρὼδ παμμεγέθη, τὰ τρία ἀπὸ ἑνὸς σιδήρου, καὶ πολλὰ ἕτερα θεάματα ἐν αὐτῷ τόπῳ ἐσώζοντο. ταῦτα Μαρκιανὸς παρέστειλε, καὶ ἐν τοῖς τοῦ ἁγίου Μάμαντος μέρεσι προσέθηκε. καὶ λουτρὸν δὲ ἦν εἰς μέγεθος, ἐν ᾧ καὶ πολλοὶ ἐκινδύνευον διὰ τὸ λέγειν, μὴ δέξασθαι χρησμόν.

32. Ἐν δὲ τῷ ἁγίῳ Μάμαντι 32 ποτὲ ἵστατο γέφυρα φοβερὰ, περὶ δώδεκα λόφους καὶ καμάρας ἔχουσα. ποταμὸς γὰρ κατήρχετο ἐκεῖσε παμμεγέθης καὶ μάλιστα, ὡς δὲ ἔγον, τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ, ἔνθα καὶ δράκων ἵστατο χαλκοῦς παμμεγέθης, διὰ τὸ λέγειν τινὰς δράκοντα κατοικεῖν ἐν τῷ γεφυρίῳ ἐκείνῳ. ἐν αὐτῷ ἦν πολλαὶ παρθένοι ἐτύθησαν, καὶ προβάτων καὶ ὀρνέων πλήθη πολλὰ καὶ βοῶν. Βασιλίσκος γάρ τις, ἐρασθεὶς τὸν τόπον, ὃς εἷς τῶν ἐκ τοῦ Νουμεριανοῦ Καίσαρος ὑπῆρχε, κτίσας κατῴκησε ἐν αὐτῷ. ἔνθα καὶ ναὸν παμμεγέθη τοῦ Διὸς ἤγειρεν. Ταῦτα δὲ Ζήνων ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς βασιλείας καιρῷ παρέχυσεν.

33. Ἐν τῷ Φόρῳ κάτωθεν 33 τῆς μεγάλης πύλης ὑπάρχουσι σταυροὶ εἰς πλῆθος, τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τοῦ μεγάλου φέροντες· ἔνθα καὶ τῶν δύο λῃστῶν, τῶν συσταυρωθέντων τῷ Χριστῷ, αὐτῷ τῷ τόπῳ κεχωσμένοι εἰσὶν ἕως τοῦ σήμερον. ἀλλὰ καὶ βίαπον ὑέλου μύρου, ἐν ᾧ ὁ Χριστὸς ἠλεί-

qui construxit, ac Theamatium tripes. Plures quoque illic loci à Seuero factæ victimæ: multáque eodem ipso loco edita oracula: in eo etiam immolata virgo, durauitque Astronomicus positus annos triginta sex.

Ἐξακιόνιον quod vocant, habuit quandoque Leporem, & Canem, & Nembrod, prægrandi mole; tria hæc vno ex ferro fabricata; aliaque plura spectatu digna in eodem loco seruabantur. Hæc Marcianus abstulit, atque ad sancti Mamantis ædes adjecit. Sed & ingens balneum erat, in quo multis creatum periculum, quod dicerent non suscepisse Oraculum.

Nembrod venator in Exacionio.

Apud sanctum Mamantem quondam pons erat formidabilis, duodecim circiter tumulos ac arcus habens. Ingens quippe fluuius illac transibat; præsertim verò, vt aiunt, mense Februario. In ponte stabat Draco æreus; quòd quidam eo in ponte habitare Draconem perhiberent. Multæ igitur virgines in eo immolatæ sunt, & magna copia ouium, auiumque & boum. Nam Basiliscus quidam, qui vnus erat Numeriani Cæsaris aulæ procerum, loci amore captus, extructisque ædibus quas incoleret, templum ibi maximum Ioui excitauit. Cuncta hæc Zeno, Imperij sui anno secundo euertit.

Græcorum pristiem superstitiosa ad S. Mamantem.

In Foro infra maiorem columnam complures Cruces positæ sunt, maioris Crucis signum præferentes: vbi etiam duorum Latronum, qui vnà cum Christo cruci affixi sunt, Cruces, in hodiernum vsque diem sepultæ sunt. Sed & vrceolus vitreus vn-

Fori ornamenta, Cruces &c.

guenti, quo Christus perfusus est, aliaque complura ingenti copiâ in inferiori parte Fori exiſtũt, à Constantino Magno deposita, Magnoque Theodosio communita, quæ nolim singula ad longum percensere.

Magno Strategio Magnus Constantinus plurimum delectabatur: vnde etiam ingentem Græcanicorum numorum vim contribuit ad complanandum terræ hiatum. Quo id modo contigerit, ex multis certis nobis compertum monumentis; audiuimus tamen ab iis, qui reipsâ scriptum legerant: In eodem Strategio magnam vim auri in ingentem voraginem coniectam esse, ac hiatu terræ absorptam; nec dictis abnuo fidem, quod pleraque vel nobis ipsis, vel maioribus edita, nudo sermone tradita sint, non scripto accepta, vt viri eruditi norunt. In minore autem Strategio, ingens est plumbi copia, plumbumque ipsum literis inscriptum aut plumbi affectio: sed & auro argentoque vermiculatæ marmorũ picturæ. Id ex tabellis marmoreis ordine diſpoſitis cũ partim ipsi legerimus, partim ab iis qui legerunt scrutati simus, hæc perscripsimus.

Strategij complanatio.

Templum Sancti Menæ dum purgaretur, in eo, in altâ quadam fossâ, ingens hominum gigantum ossium copia inuenta est. Hæc vt conspexit Anastasius Imperator in stuporem actus, singulari miraculo futura in arce deposuit.

Gigantum ossa.

In Templo sancti Martyris Procopij in Chelone, id est Testudine, statua Eunuchi cuiusdam posita est, in cuius scriptum pectore est, *Quisquis signa loco mouebit, laqueo pereat.* Erat autem statua Platonis Cubicularij, qui temporibus

Platonis Eunuchi statua.

ψατο, καὶ πολλὰ ἕτερα εἰς πλῆθος
σημειοφορικὰ ὑποκάτω τοῦ Φόρου
ὑπάρχουσιν, παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ
μεγάλου τεθέντα, καὶ παρὰ Θεοδο-
σίου τοῦ μεγάλου ἀσφαλισθέντα, ἅ τινα
κατ᾽ ὄνομα εἰς μῆκος τοῦ μνημονεύ-
σαι ἐξαγόμεθα.

Πολλὰ ἐν 34 τῷ Στρατηγίῳ τῷ 34.
μεγάλῳ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας ἠρέ-
σκετο· ὅθεν καὶ νουμία Ἑλληνικὰ εἰς
χάος πλῆθος παρέδωκεν. ὡς δὲ,
ἐγγράφως μὲν τοῦτο οὐχ εὕρομεν,
παρὰ δὲ ἀνδρῶν τῶν ἐν πείρᾳ τῆς γρα-
φῆς τυγχανόντων ἠκούσαμεν, ὅτι
ἐν αὐτῷ Στρατηγίῳ καὶ χρυσὸς εἰς
πλῆθος κατεχώσθη εἰς χάος πολύ.
καὶ τὰ πιστὰ ἀκούσας, ὅτι ἃ καὶ
ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐξέδω-
καν ἡμῖν, τὰ πλείω ἀγράφως καὶ
οὐκ ἐγγράφως, ὡς ἴσασιν οἱ φιλο-
μαθεῖς. ἐν δὲ τῷ μικρῷ Στρατηγίῳ,
μόλιβδος πολὺς χρηματίζει, καὶ
αὐτὸς ὁ μόλιβδος, ἡ μολίβδου
διάθεσις, ἔγγραφος. ἀλλὰ καὶ χρυ-
σίου καὶ ἀργυρίου διὰ μαρμάρων
γραφῶν ποίησις. τοῦτο δὲ ἐκ στίχων
πινακιδίων μαρμαρικῶν, ἢ ἀναγνόν-
τες, ἢ παρὰ τῶν, ἀναγνωσάντων
ἐρευνήσαντες, ταῦτα γεγραφήκα-
μεν.

Ἐν δὲ τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μη-
νᾶ ὄρυγμα εὑρέθη μέγα, ὅτε ἐκα-
θαίρετο, καὶ ὀστᾶ ἀνθρώπων γιγάν-
των εἰς πλῆθος, ἅ τινα θεασά-
μενος ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος καὶ
ἐκπλαγεὶς, 35 ἐν τῇ φόσσᾳ κατέ- 35.
θετο εἰς θαῦμα ἐξαίσιον.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος
Προκοπίου, τοῦ ἐν τῇ Χελώνῃ, στήλη
ἵσταται Εὐνούχου τινὸς, ἡ ἐν τῷ
στήθει ἔγραφεν, Ὁ μετατιθεὶς θεά-
ματα, τῷ βρόχῳ παραδοθήτω,
ἦν δὲ ἡ στήλη Πλάτωνος Κουβι-
κουλαρίου, ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις

βασιλέως Βασιλίσκου πυρίκαυστος γέγονε. τῶν δὲ γονέων αὐτοῦ αἰτησάντων τῷ Βασιλεῖ, στηλωθῆναι τὸν εὐνοῦχον Πλάτωνα εἰς μνημόσυνον τοῖς ἀντιαίρουσι βασιλεῦσι, οὐκ ἐκώλυσεν. ἐν δὲ τῷ ἀνακαινίζεσθαι τὸν τοῦ μάρτυρος ναὸν, μετετέθη εἰς τὸ ἱπποδρόμιον. οἱ δὲ οἶκοι τοῦ αὐτοῦ εὐνούχου σώζονται ἐν τῇ Χηλώνῃ ἕως τοῦ σήμερον.

Basilisci Imperatoris viuus exustus fuit. Cumque à parentibus supplicatum esset, vt Platoni Eunucho statua poneretur, in monumentum futura, ne in Imperatorem quis deinceps rebellis foret, haud prohibuit. Cùm verò sancti Martyris Templum instauraretur, statua translata est in Hipodromum: ipsius autem Eunuchi ædes hodieque in Chelone supersunt.

34. 34 Ἐκ τῶν Ἡμερίου Χαρτουλαρίου, φράσεις τῶν παρὰ Θεοδώρου, ὅτε παραγέγονεν ἐν τῷ Κυνηγίῳ θέας χάριν. Πολλὰ γὰρ ἡμῖν ἐμελήθη περὶ τοῦ ἐρευνῆσαι ἀκριβῶς, περὶ ὧν παρεκάλεσας, καὶ φανερῶσαι τῇ σῇ ἀρετῇ, ὦ φιλόκαλε.

Ex Hemerij Chartularij rebus, à Theodoro conscriptis, tum, cùm ad Cynegium lustrandi causâ venir. Magna enim nobis cura fuit, vt ea diligenter inquireremus, de quibus rogaueras, tuæque virtuti, vir præclare, nota faceremus.

Ἀπελθόντων ἡμῶν ποτὲ ἐν τῷ Κυνηγίῳ σὺν Ἡμερίῳ τῷ προλεχθέντι ἐνδόξῳ Χαρτουλαρίῳ, τὰς ἐκεῖσε ἱστορῆσαι εἰκόνας, ἐν αἷς εὕρομεν μίαν στήλην μικρὰν τῷ μήκει, καὶ πλατεῖαν καὶ παχεῖαν πάνυ. ἐμοῦ δὲ φησὶν ὁ Θεόδωρος, θαυμάζοντος, καὶ μὴ ἱστοροῦντος, φησὶν ὁ Ἡμέριος, καὶ αὐτὸς θαυμάζων, Ὅστις ὁ κτίσας τὸ Κυνήγιόν ἐστιν. ἐμοῦ δὲ εἰπόντος, Μαξιμιανὸς ὁ κτίσας, καὶ Ἀριστείδης ὁ καταμετρήσας. παραυθὺ πεσεῖν τὴν στήλην ἐκ τοῦ ἐκεῖσε ὕψους τοσούτου ὑπάρχοντος, καὶ δοῦναι τῷ Ἡμερίῳ, καὶ παρ' αὐτὰ θανατῶσαι. ἐμοῦ δὲ φοβηθέντος, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἕτερον ἐκεῖ, ἢ μόνους τοὺς ἡμιόνους ἡμῶν κατέχοντας, καὶ αὐτοὺς ἔξω τῶν ἀναβαθμῶν ὑπάρχοντας, δειλιάσας μὴ κινδυνεύσω, σύρας τῷ δεξιῷ ποδὶ, ἔνθα τοὺς καταδίκους ῥίπτειν ἐπιχείρουν. δειλιάσας δὲ, τὸ ἄχθος ἀφήσας ἐν τῷ στόματι, τῷ ἄχθους ἀνεχώρησα, περίτρομος γενό-

Cûm aliquando, vnà cum eo, quẽ dixi, illustri Chartulario Hemerio abiissemus, vt quæ ibi posita sunt, simulacra lustraremus, statuam vnam, ipsam quidem breuem, valde tamen latam crassamque, offendimus. Cùm autem ego, inquit Theodorus, non tam lustrarem, quàm spectaculi miraculo tenerer, ait Hemerius, ipse quoque admirans, Quisnam est qui Cynegium construxit? Respondi: Maximianus construxit, ac spatium Aristides dimensus est. Vix dixeram, ceciditque ex editâ adeo sede statua, impactaque Hemerio, confestim necauit. Ego casu exterritus, quod vnis exceptis pueris mulos tenentibus, ipsisque adeo extra gradus constitutis, nemo præsens erat, veritus ne quid inde mihi periculi crearetur, dextro pede trahens, conabar proiicere, quò rei coniici solent. Verùm onus pauens, eóque ad ostium dimisso, in magnam Ecclesiam profugi, remque

Hemerij casus ab statuâ erecti.

verè narrans, quæ acciderant, nullam habebam fidem, quoad iurisjurandi religio accessit, quòd & mihi quandoque vnum istud facinus constiterit. Demortui igitur familiares ac Imperatoris amici vnà mecum ad locum profecti, priusquam ad viri cadauer accederent, intentis in statuam oculis casum mirabantur. Tum ait Ioannes quidam Philosophus, diuinam Prouidentiam testem inuoco, sic scriptum reperio in Demosthenis commentariis; Ab hac statuâ virum illustrem necatum iri. A quo etiam statim certior factus Philippicus Imperator, statuam eodem ipso loco humo defodi iubet, quod & factum est; quòd compacta moles non posset dissolui. Hæc, vir optime, verè scrutatus, ora ne intres in tentationẽ; atque antiquas statuas, quæ præcipuè Græcorum sunt, spectando caue.

μένος ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀγγέλλων τὸ πραχθὲν ἐν ἀληθείᾳ ἀπιστούμην, ἕως εἰς ὅρκου βεβαίωσιν ἐλθεῖν με, διὰ τό ποτε καὶ τοῦτο μόνον τηρῆσαί με τὸ κατόρθωμα. οἱ σὺν οἰκεῖοι τοῦ τελευτήσαντος, 35 καὶ 35.
οἱ τοῦ βασιλέως φίλοι, σὺν ἐμοὶ ἐπορεύθησαν ἐν τῷ τόπῳ, καὶ πρὸ τοῦ τὸ πτῶμα τοῦ ἀνδρὸς προσεγγίσαι, τὸ πτῶμα τῆς στήλης ἠτένιζον θαυμάζοντες. Ἰωάννης δέ τις Φιλόσοφος φησὶν, Ὅτι μὰ τὴν θείαν πρόνοιαν, οὕτως εὑρίσκω ἐν τοῖς Δημοσθένους συγγράμμασιν, Ὑπὸ τούτου τοῦ ζωδίου ἀποκτανθῆναι ἔνδοξον ἄνδρα. ὃς καὶ παρευθὺ τῷ βασιλεῖ Φιλιππικῷ πληροφορήσας κελεύεται καταχῶσαι τὸ αὐτὸ ζώδιον ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ· ὃ καὶ γέγονεν, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι καταλύσεως. ταῦτα, φιλόκαλε, μετ' ἀληθείας ἐρευνῶν, εὔχου μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν· καὶ ταῖς ἀρχαίαις στήλαις, καὶ μάλιστα ταῖς Ἑλληνικαῖς πρόσεχε θεωρῶν.

THEODORI LECTORIS adhuc de Mulieribus, paucis perstricta.

Verinæ duplex statua.

VErinæ vxoris Leonis Magni statua, prope Sanctum Agathonicum est supra gradus in columnâ æreâ. Item eiusdem in Anemodurio ad Austrum, prope templum sanctæ Barbaræ. Ac prior quidem, quæ ad sanctum Agathonicum, eùm adhuc eius vir superstes esset, posita est. Quæ autem in superioribus ad sanctam Barbaram, post Leonis mariti mortem, ac Zenonis illius generi fugam; tunc scilicet, cùm Basiliscum fratrem coronauit, acclamante factione Prasinâ, *Vrina orthodoxa Helena multi anni.*

Orthodoxæ fidei tenax.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ ἐπὶ συντομίᾳ γυναικῶν.

ΒΕρίνης γυναικὸς Λέοντος μεγάλου ἡ στήλη πλησίον τοῦ ἁγίου Ἀγαθονίκου ἄνωθεν τῶν βάθρων ἐν κίονι χαλκῇ. ἔτι τῆς αὐτῆς 36 ἐν τῷ
Ἀνεμοδουλίῳ πρὸς νότον, πλησίον 36.
τῆς ἁγίας Βαρβάρας. ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη ἐν τῷ ἁγίῳ Ἀγαθονίκῳ ἔτι τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ζῶντος ἐστί· ἡ δὲ ἄνωθεν τῆς ἁγίας Βαρβάρας, μετὰ τὴν τελευτὴν Λέοντος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ φυγὴν Ζήνωνος τοῦ γαμβροῦ αὐτῆς, ὅτι Βασιλίσκον ἔστεψε τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς, κράζοντος τοῦ Πρασίνου μέρους, Βερίνης ὀρθοδόξου

Ελένης πολλὰ τὰ ἔτη. ἦν γὰρ ὀρθόδοξος πάνυ.

Erat enim rectæ fidei valde tenax.

Εὐφημίας τῆς γυναικὸς Ιουςίνου τοῦ Θρακὸς, ἐν τοῖς Ολυβρίου πλησίον τῆς ἁγίας Εὐφημίας, ἥ τις ἐκκλησία ὑπ' αὐτῆς ἐκτίσθη, ςήλη ἐν ἀναβάσει, μικρὰ πάνυ χρυσέμβαφος ὑπάρχουσα.

Euphemiæ vxoris Iustini Thracis statua, posita est in Olybrij ædibus, prope sanctam Euphemiam (quam Ecclesiam illa condidit) in ascensu, exigua valde ipsa auro obducta.

Euphemiæ statua.

Εὐδοξίας γυναικὸς Αρκαδίου μεγάλη πάνυ, καὶ Πουλχερίας θυγατρὸς αὐτῆς, καὶ ἑτέρων δύο θυγατέρων αὐτῆς, ἀμφοτέρων ἀργυραῖ. ἔτι τῆς αὐτῆς Εὐδοξίας ἐν κίονι χαλκῷ· καὶ ἑτέρα ἐν τοῖς Αὐγου-
37. ςαίοις, δι' ἣν 37 ὁ Χρυσόςομος ἐσκευάσθη.

Eudoxiæ vxoris Arcadij ingens valde, & Pulcheriæ eius filiæ, aliarumque ipsius duarum filiarum, omnes argenteæ. Præterea eiusdem Eudoxiæ in Columnâ Æreâ; atque alia in Augustæis, cuius causâ oppressus Chrysostomus, exilioque relegatus est.

Eudoxiæ vxoris Arcadij.

Αρκαδίας γυναικὸς Ζήνωνος τῆς
38. δευτέρας, ἐν τοῖς πλησίον 38 τῶν βάθρων λεγομένων Τόπων, ἐν τοῖς τοῦ ἁγίου Αρχιςρατήγου, ἔνθα Ζήνων ἔκρινε τοὺς μετὰ Βασιλίσκου, καὶ σίκρητον τὸν τόπον ποίησε. ἔτι τῆς προτέρας αὐτοῦ γυναικὸς Αριάδνης, μετὰ καὶ αὐτοῦ Ζήνωνος ἐν τῇ βασιλικῇ πύλῃ τῆς Χαλκῆς.

Arcadiæ, secundæ vxoris Zenonis, statua collocata est, prope gradus, qui vocantur Topi, ad ædes sacri Militiæ Principis id est, Michaëlis; quo loco Zeno iudicium exercens in eos qui Basilisci partes secuti fuerant, locum ipsum Secretum fecit. Adhæc, prioris eius vxoris Ariadnæ cum ipso Zenone ad portam Regiam Chalcem, seu Æream.

Arcadiæ & Ariadnæ.

Εν αὐτῇ τῇ Χαλκῇ πλησίον ἄνωθεν, Πουλχερίας τῆς ἀοιδίμου, ὡς ἐν τῷ περιπάτῳ τῷ ἐν τῷ παλατίῳ ἔμπροσθεν ὑπάρχοντι, ἄνωθεν τῆς Χαλκῆς.

In eadem Chalce in superioribus prope, in ambulacro quod in Palatio ante in superioribus est, inclytæ Pulcheriæ.

Pulcheriæ.

Εν τῷ Μιλίῳ τῷ πρὸς ἀνατολὰς, Κωνςαντίνου καὶ Ελένης, ἄνωθεν τῆς καμάρας· ἔνθα καὶ Σταυ-
39. ρὸς, 39 καὶ μέσον τοῦ Σταυροῦ, ἡ τῆς πόλεως ἡ Τύχη.

In Miliario quod est ad Orientem, Constantini & Helenæ supra fornicem: vbi etiam Crux extat, & inter Crucem media Vrbis Fortuna.

Constantini & Helenæ, Vrbisque Fortunæ.

Εν τῷ αὐτῷ Μιλίῳ, Σοφίας τῆς γυναικὸς Ιουςίνου τοῦ μετὰ τὸν μέγιςον Ιουςινιανὸν, καὶ Αραβίας θυ-
40 γατρὸς αὐτῆς, 40 καὶ Ελένης ἀνεψιᾶς Σοφίας εὐμορφοτάτης πάνυ, κεχρυσωμένη· Αρκαδίου καὶ Θεοδοσίου υἱοῦ αὐτοῦ ἐν τοῖς πλησίον Θεοδοσίου ςήλης τοῦ πατρὸς, ἀμφό-

In eodem Miliario, Sophiæ vxoris Iustini, qui à Maximo Iustiniano rerum potitus est, eiusque filiæ Arabiæ; & Helenæ neptis Sophiæ formosissimæ, statua auro obducta posita est. Arcadij item & Theodosij eius filij, haud procul à statuâ Theodosij patris, ambæ equestres. In quarum

Sophiæ, Arabiæ, Helenæ, &c.

dedicatione ; ingens annonæ acta largitio, iis maximè qui Prasinæ factionis erant, clamante plebe, *Theodosij Nepos Constantini victor.*

περὶ ἐφ' ἵπποις· ὅτε καὶ σιτηρέσια ἐδόθη πολλά, ἐξαιρέτως δὲ τῷ Πρασίνων μέρει, κράζοντος τοῦ δήμου, Ὁ γόνος Θεοδοσίου Κωνσταντῖνον ἐνίκησεν.

Eudociæ. &c.

In Palatij Tribunali, statuæ collocatæ erant, Eudociæ vxoris Theodosij, & ipsius Theodosij, & Marciani & Constantini. Vbi etiam saltationes Prasinæ atque Venetæ factionis ad Heraclij vsque tempora perstitere.

Ἐν τῷ τοῦ παλατίου τριβουναλίῳ, Εὐδοκίας γυναικὸς Θεοδοσίου τοῦ ἐγγόνου Θεοδοσίου, Μαρκιανοῦ τε καὶ Κωνσταντίνου. ἔνθα καὶ ὀρχήσεις πλεῖσται ἕως Ἡρακλείου, τοῦ τε Πρασίνου καὶ Βενέτου μέροις γεγόνασιν.

DE SPECTACVLIS.

ΠΕΡΙ ΘΕΑΜΑΤΩΝ.

SPECTACVLVM PRIMVM.

Θέαμα α'.

Basilica, seu Cisterna auro laqueata; Iustiniani, &c. in eâ statuæ.

QVOD in Basilicâ, quam Cisternam vocant, auro laqueatâ (vbi Heraclij Examum fabrebactum) virili specie in genua prouolutum simulacrum existit : Iustiniani est secundò tyrannum Constantinopoli agentis, ac prope eum, vxoris eius & sororis, vxoris Buseri Gliabari, deuicto Tiberio Apsimare ; quando & Philippicus eodem ipso Basilicæ auro laqueatæ loco abdicatus est : vbi non rarò Terbelis sedit & Gliabarus Chasarus. Ibi non pauca data tributa, vbi Tyranni atque vxoris erectæ statuæ. Inter quas stabat Elephas, tantæ magnitudinis, vt asserentibus bestiariis, eam nullus elephas superauerit, ac vix maiores attigerint. Eius fabricator Seuerus Carus, homo Græcus ; ceu nimirum rei spectatu dignissimæ. Quippe statutum vt in eadem Basilicâ auro laqueata Elephas ad eximij cuiusdam ac singularis spectaculi specimen consisteret. Metam enim esse aiebant primæ partis graduum octoginta duorum, vbi & excubiarum

Τὸ ἐν τῇ βασιλικῇ 41 κινστέρνᾳ τῇ χρυσορόφῳ ἀνδρείκελον 41.
ἄγαλμα ὑπάρχον (ἔνθα τὸ ἑξάμον Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως κατεσκευάσθη) τὸ γονυκλινές, Ἰουστινιανοῦ ἐστὶ, τοῦ κατὰ τὸ δεύτερον τὴν Κωνσταντινούπολιν τυραννήσαντος, καὶ πλησίον αὐτοῦ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ 42 42.
ἀδελφῆς Βουσήρου Γλιαβάρου, μετὰ τὴν ἧτταν Τιβερίου τοῦ Ἀψιμάρου· ὅτε καὶ Φιλιππικὸς ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ τῆς χρυσορόφου βασιλικῆς ἀποδοκιμάσθη, Τερβέλη τοῦ Βουλγαρίας ἐκεῖσε πολλάκις καθίσαντος, καὶ Γλιαβάρου Χαζάρου. πάκτα οὖν οὐκ ὀλίγα ἐκεῖσε ἐδόθησαν, ἔνθα αὐτοῦ τοῦ τυράννου καὶ γυναικὸς τὰ ἀγάλματα, ἐν οἷς ἐλέφας ἵσταται παμμεγέθης, ὡς οἱ θηριοδέκται ἡμῖν ἐβεβαίωσαν, μὴ γενέσθαι ἐπάνω αὐτοῦ τὸ μέγεθος τῶν ἐλεφάντων· τῶν δὲ μεγάλων ἕως οὕτως. ὁ ἐλέφας ὑπὸ Σευήρου τοῦ Καροῦ Ἕλληνος ἐτυπώθη θαυμά τι, κατὰ τὴν παράδοσιν. ἐν γὰρ τῇ αὐτῇ χρυσορόφῳ βασιλικῇ τὸν ἐλέφαντα παραμένειν εἰς θέαμα ἐξαίσιον. 43 ὅρον γὰρ εἶναι πρώτου 43.

μέρους τῶν ἀναβαθμῶν τῶν οβί''. ἱερὸν, ἔνθα καὶ σχολὴ φυλαττόντων πόλιν. ἐν αὐτῷ δέ φασι τὸν ἐλέφαντα παραμένειν Καρκινήλῳ ἀργυρεκόπτῳ ἐν πλαστοῖς ζυγοῖς τὴν πρᾶσιν ποιουμένῳ· ὥστε διαστρέφοντι τὸν ἐλέφαντα φασὶν ἀπειλεῖν, ὅτι καὶ πορθεῖ τὸ τούτου τὸ οἴκημα. καὶ πολλάκις διαβεβαιωσαμένου θάνατον τῷ θηριοτρόφῳ, εἰ μὴ τοῦτον κρατήσειεν· αὐτὸς δὲ διὰ τὰς βαχύλας ἐλαιοφόρους κρατῆσαι οὐκ ἐνεδίδου· ὃν καὶ φονεύσας ὁ αὐτὸς ζυγοπλάστης, τῷ ἐλέφαντι εἰς βρῶσιν προτέθηκεν. τοῦ δὲ θηρίου ἀτιθάσσου ὄντος, καὶ αὐτὸν ἐξηνάλωσεν. ὃ καὶ Σεβῆρος ἀκούσας, θυσίας τῷ θηρίῳ οὐκ ὀλίγας προσήνεγκεν. ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ τόπῳ παρευθὺ καὶ ἀπετυπώθησαν· ἔνθα καὶ Ἡρακλῆς ἐλατρεύθη, παμπόλλας θυσίας δεξάμενος, καὶ ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ μετετέθη εἰς θέαμά τι μέγιστον. τὸ δὲ πρότερον, ἀπὸ Ῥώμης ἐπὶ Ἰουλιανοῦ ὑπατικοῦ ἐπὶ τὸ Βυζάντιον εἰσήχθη, μετὰ καρούχας καὶ νηὸς καὶ στηλῶν δώδεκα. ταύτην φησὶν ἡ ἱστορία τοῦ θεάματος Σεβήρου ἡ ξένη γέγονεν ἐπὶ Ἀνθίμου ὑπάτου· οὗ τινος τὰ Ἀνθίμου κατὰ τὴν κέλευσιν Νεζαμίτου Ὑπάρχου τῆς πό: ἕως τοῦ ἀπὸ Περσῶν, ἀντὶ πάκτων ἐχρηματίσθησαν, ἐν ταῖς ἡμέραις Βύζα καὶ Ἀντίου καὶ ἕως τοῦ σήμερον τοῖς φιλοσοφοῦσιν ἐν πείρᾳ προτίθεται θέαμα.

Schola stationem habebat. Eo in loco, vt ferunt, Carcinelo argentario iniquis lancibus vendenti, Elephas se molestior ingerebat: quâ eius molestiâ, minari ille domino vel necem, ni Bestiam teneret, quòd illa eius sæpius tabernam euerteret. Dominus vt rem præstaret sibi imperare non poterat, quòd Elephanto oleum conueheret. Quamobrem etiam, quem dixi, iniquus Argentarius necem infert, ac demortui cadauer Elephanto pabulum apponit. Bestia, quòd non cicurata, illum quoque interemit. Qua re auditâ, Seuerus hostias Bestiæ non paucas obtulit. Confestim enim ipso eodẽ loco conflatæ statuæ: vbi & Hercules multis hostiis cultũ habuit; & vt spectaculi longè maximi vim haberet, in Circũ inuectus est, cũ priùs Iuliano Consuli Byzantiũ Româ cum carrucâ & naue adiuctis decẽ statuis translatus fuisset. Contigit verò noua hæc spectaculi Seueri Historia, Anthimo Consule. Cuius Anthimi bona, iubente Nazumeto Præfecto Persâ, tributi loco data ac pecuniarũ pretio, in diebus Byzi & Antij, hodiéque rebus ipsis philosophantibus, spectaculum prostant.

Elephanti statua.

Herculis statuæ.

ΘΕΑΜΑ Β'.

Τῶν ἐν τῷ χρυσῷ Μιλίῳ ἡλίου.

ΕΝ τῷ ἀρχαίῳ Μιλίῳ ἡλίου, Διὸς ἅρμα ἐν τέτρασιν ἵπποις πυρίνοις ἱστάμενον παρὰ δύο στηλῶν ἐκ παλαιῶν χρόνων ὑπάρ-

II. SPECTACVLVM.

De iis quæ in Aureo Solis Miliario visuntur.

IN aureo Solis Miliario, iam inde ab antiquis temporibus Iouis currus quatuor ignei coloris equis vectus è duabus columnis velut subli-

Aurigarum statuæ.

mis volatu existebat, vbi Magnus Constantinus post victos Azotium, Byzantem & Antem, faustis Venetæ factionis acclamationibus exceptus est,

———— *Traxisti retrorsum concitatum flagellum,*
Et velut bis iuuenis factus, insanis in stadiis.

Vrbis Fortuna, eiusq; Christianus ritus: sustulit Iulianus.

Prasinâ vicissim factione dicente, *Non tegemus, iniuriose: Dij illo superiores traxere.* Solis autem curru descendente in Hippodromum, quam Constantinus exiguâ mole statuam fabricauerat, Vrbis scilicet Fortuna, magno comitatu, sole inuecta palmis, plurimis constipata, in Hippodromi tribunal veniebat, receptisque à Constantino victoriæ præmiis, inde coronata iterum exibat: ac in Senatu ad diem vsque Vrbis Natalem reponebatur. A Iuliano autem, quòd insculptam Crucem haberet, in eam foueam projecta terrâque obruta est, in quam plurima quoque alia Spectacula.

χον, 44 ἔνθα Κωνσταντῖνος ὁ μέγας 44
εὐφημήθη μετὰ τὸ νικῆσαι Ἀζώτιον,
καὶ Βύζαν καὶ Ἄντην, κράζοντος
τοῦ Βενέτου μέρους,

———— Εἷλες παλίνορσον ἱμάσθλην.
Ὡς δὲ δὶς ἡβήσας μαίνεαι ἐν σταδίοις.

τοῦ δὲ Πρασίνου μέρους λέγοντος,
Οὐ χρήζομέν σε, λωβέ· οἱ Θεὸν
ἀνώτεροι αὐτὸν εἷλον. 45 τοῦ δὲ ἡλίου 45.
ἅρματος κατενεχθέντος ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ, δορυφορούμενον εἰσῄει στηλίδιον καὶ ὃν παρὰ Κωνσταντίνου κατασκευασθὲν ὑπὸ ἡλίου φερόμενον, Τύχη πόλεως· ἐν βραβείοις πλείστοις εἰς τὸ στάμα εἰσῄει, καὶ ἦρχεν ἆθλα παρὰ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, καὶ στεφανωθὲν ἐξῄει, καὶ ἐτίθετο ἐν τῷ Σενάτῳ, ἕως τῶν γενεθλίων τῆς πόλεως. ὑπὸ δὲ Ἰουλιανοῦ, διὰ τὸν χαραχθέντα σταυρὸν, ἐν αὐτῷ βοθύνῳ, ὅπου τὰ πλεῖστα θεάματα, καὶ αὐτὸ παρεδόθη.

SPECTACVLVM III.

Earum rerum quæ ornabant Forum.

Gentilis simulacrorũ furto morte damnatus.

BAlmasa Centurio idolorum amore propensissimus, Horologij in Foro existentis complexum, spectandi gratiâ, vti dicebat, confregit: vt autem vero similius videbatur, vt furto indulgeret. Quippe Mineruæ simulacrum argenteum furatus est. Esculapij quoque lances inuentæ sunt trium librarum pondo. Item corona Cleopatræ ex smaragdis colore alabastrino. Re cognitâ, Imperator Constan-

ΘΕΑΜΑ Γ.

Τῶν ἐν τῷ Φόρῳ.

BΆλμασα Κεντυρίων φίλος εἰδώλων πάνυ κατέαξε τὸ εἴλημα τοῦ Φόρου Ὡρολογίου, θέας χάριν, ὡς ἔλεγεν· ὡς δὲ ἐν τῷ δοκεῖν μᾶλλον ἕως τοῦ κλέμματος καὶ τοῦτο ποιήσαντος, ἔκλεψε τὸ Παλλάδης εἴδωλον ἀργυροῦν. καὶ τὰ βαλάντια
Ἀσκληπιοδώρου εὑρέθησαν τῶν τριῶν
λιτρῶν καὶ 46 ἡ κορωνὶς Κλεο- 46.
πάτρας κατασκευασθεῖσα σμαράγδινος πάνυ ἀλάβαστρος. τοῦτο γνοὺς ὁ βασιλεὺς

βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, τὸν αὐτὸν Κεντυρίωνα θήμασι ἐπετίμησεν ἄξιον θανάτου. τοῦ δὲ ἀναισχυντοῦντος, καὶ θεοὺς ἐπικαλουμένου, ἀπετμήθη εἰς ἐν ταῖς σκάλαις τοῦ αὐτοῦ φόρου, ἔνθα τὰ ἄριστα τὰ πρῶτα ὑπῆρχεν. τὸ δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ καμάρᾳ γεγονὸς ἄθεσμον, οὐ σιωπήσομεν. 47 τὸ τοῦ
47. μοίχου Μαξεντίου εἴδωλον ἐκεῖσε προσεκυνεῖτο λατρευόμενον, καὶ τοῖς πολλοῖς εἰδωλολάτραις ἀγνοούμενον, Θεὸς ἱππότιος ἐλατρεύετο. διὸ Κωνσταντῖνος αὐτὸ μὲν κατέβαλε· τοὺς δὲ τοῦτο τολμήσαντας, ἀπεκεφάλισεν. ἔνθα καὶ Ἄρειος μετὰ ταῦτα τὸν μιαρὸν θάνατον ὑπέστη, χείρονα Ἑλλήνων βλασφημῆσαι ἀποτολμήσας ὁ δείλαιος, 48 μετὰ λιτῆς καὶ
48. τιμῆς τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως τῇ βασιλικῇ χειρὶ καθαρπάσαι βουλόμενος. ἀλλ' οὐκ Ἀλέξανδρος ὁ πολὺς ἐν θεογνωσίᾳ τοῦτο παρεῖσ . . . ἕως τῷ ὀλεθρίῳ θανάτῳ τοῦτον παρέδωκεν.

Ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἀπὸ τῆς καμάρας ἕως κθʹ. σπιθαμὰς ἔχοντι, ἐπὶ θεοφιλοῦς Θεοδοσίου ἀπετυπώθη Ἄρειος ἐν μαρμάρῳ προσγειτνιῶντι τῇ γῇ, καὶ σὺν αὐτῷ Σαβέλλιος, Μακεδόνιος, Εὐνόμιος, πρὸς αἰσχύνην τοῖς διερχομένοις σφετερίζειν τούτους, καὶ κόπρους καὶ οὖρα καὶ ἐμπτύσματα, καὶ ἀτιμίαις ὀνειδίζεσθαι τοὺς τὸν Υἱὸν ἀτιμήσαντας. ἅ τινα καὶ καθορῶνται σῶα ἕως τῆς σήμερον, τοῖς τὰ γεγραμμένα παρ' ἡμῶν μετὰ φιλοσοφίας καὶ πόνου διερευνῶσι.

Constantinus Centurionem reum morti addixit. Ac quamquam iniuriam procaciùs vociferans, Deosque inuocãs, in vna scala eiusdem Fori caput amisit: quo loco priùs prandia erant. Quod verò in altera fornice scelus patratum est, non silebimus. Adulteri Maxentij simulacrum diuinis honoribus illic colebatur, etsi idolorum cultores non paucos res lateret, Deus scilicet eques. Quamobrem Constantinus simulacrum euertit, ac qui rem temere ausi essent capite mulctandos sanxit: vbi etiam Arius postea impuram mortem obiit, qui miser Græcis etiam blasphemiæ immanitate superatis, supplicationis pompa ac honore Constantinopolitanam Sedem Imperatoriæ abusu potestatis armata manu atque vi esset rapturus. Verùm Alexander vir fide conspicuus non priùs dimisit, quàm scelestum noxiæ morti tradidit.

Maxentij cultores ipsi morte damnati.

Arius inuasor Sedis CP. Alexandri precibus extinctus.

Eodem loco, cuius à fornice ad viginti nouem palmos fusum spatium est, Theodosio religiosissimo Principe Imperante, Arius marmorea statua solo penè affixa, effictus est, vnáque Sabellius, Macedoniusque & Eunomius, ad eorum probrum, qui sibi hos vindicare student; & vt hi qui Filio honorem detraxerunt, stercorum, vrinarum, sputorum ludibrio prætereuntibus habeantur, ac dehonestentur. Visunturque hactenus integra simulacra, si qui à nobis conscripta, solertia ac labore scrutentur.

SPECTACVLVM IV.

Quod in Artopoliis, id est, Foro venalis panis existit.

Naturæ Hieroglyphicum.

CAnem marmoreum vberibus multis distribuendis muneribus præditum, conferto animantes cuneo velut sponte adorare certabant: quod Spectaculum cunctis diligenter lustrare volentibus erat expositum, Pauones, Aquilæ, Leænæ, Leporum Arietumque capita; Passerumque & Cornicularum, & Turturum, Murisque & Felis: Buculæ mugientes; itemque Gorgones duæ ex marmore sculptæ, à dextris & sinistris, obuersâ mutuò facie. Hæc quæ dixi, sic in Artopoliis existentia, ac Spectaculum, Constantini est fabrica. Sed & Bularus, supra bouem mundus, qui Spectaculum videntibus maximum, humo defodi voluerit. Longas hæc ætates constitere, ac licebat ad Zenonem vsque oculi vsurpare. Cæterum Galenus quidam Medicus ac Philosophus, vti ipse docuit, ex Chronographicis libris certò sibi visus discere, Gorgones marmoreas (quippe alteram à dextris alteram à sinistris, hieroglyphicas quasdam ac astronomicas viperulas complectentes) Imperatorum Historias continere, Magno Constantino eius rei auctore.

Galenus Medicus ob Astronomiam Zenoni sublatus.

Cùm verò idem Galenus eò crebriùs ventitaret, animúmque legendo attenderet, Zenonis & Verinæ futuros euentus risu excepit. Callistratus verò ex infimâ nihilique plebe, ipse cauponariam exercens, cùm sæpius Gorgonibus pedem inferentem, eas-

ΘΕΑΜΑ Δ.

Τὸ ἐν τοῖς 49 Ἀρτοπωλίοις φόροις ὑπάρχον. 49.

Κυνάριον ἀπὸ μαρμάρου ὕθατα πλεῦσα ἐν τῇ Νεμέσει περιφέρειν, ὡς οἰκόθεν μυρμηκιὰ λαμπρύνειν ἐπιχείρεσιν, τοῖς θεωρεῖν καὶ τοῦ ἐθέλουσι, τοῖς πᾶσι πρόσκειτο· ταῶν δὲ καὶ ἀετοῦ καὶ λεαίνας, λαγωοῦ τε καὶ κριῶν κάραι, καὶ στρουθῶν, καὶ κορωνῶν καὶ τρυγόνος, μυὸς καὶ γαλῆς· καὶ δαμάλιδες ἐμασῶσαι, καὶ Γοργονίδες δύο ἀμφότεραι ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων, ἡ μία τῇ ἑτέρᾳ κατ᾽ ὄψιν βλέπουσα, ἀπὸ μαρμάρων ἀναγεγλυμμένων, τὰ φυρασθέντα κάτω τῶν αὐτῶν πόρων ἤτοι Ἀρτοπωλίων, θέας τ᾽ ἕνεκεν Κωνσταντίνου δρᾶμα. 50 ἀλλὰ γὰρ καὶ Βούλαρις ὑπὲρ βοὸς καθάρεος ὑπάρχων, ὡς τῇ γῇ διορύττειν ἐθέλειν τοῖς ὁρῶσι θέαμά τι μέγιστον. διέκειτο δὲ τοῦτο ἕως τῶν πολλῶν, καὶ μέχρι Ζήνωνος ἀρχέσαι τὴν ἱστορίαν. 50.
Γαληνὸς δέ τις ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος ὑπάρχων, ὡς αὐτὸς ἐδίδαξεν, 51 ἀπὸ Χρονογράφων [illegible], ἐβεβαιώθη τὰς Γοργονίδας τὰς μαρμαρίνους, ἅτε τὴν μίαν ἐκ δεξιῶν, ἅτε δὲ τὴν ἐξ εὐωνύμων, ἱερογλυφικά τινα καὶ ἀστρονομικὰ ἐχίδνια συλλαβῶν, τῶν βασιλέων γράφειν τὰς ἱστορίας, Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου τοῦτο ποιήσαντος. τοῦ δὲ αὐτοῦ Γαληνοῦ ἐπὶ πλεῖστον συχνάσαντος, καὶ τοῖς ἀναγνώσμασιν [μηνύουσι] προσέχοντος, τὰ μέλλοντα συμβαίνειν Ζήνωνι παρὰ Βερίνης ἐγέλασε. Καλλίστρατος δὲ 51.

πις, πυρρετὸς μετὰ τοῦ γήρει, κάπηλος δὲ τῇ ἀξίᾳ, ἐμβατεύοντι τῇ ἱστορίᾳ τῶν Γοργονίδων Γαληνοῦ καὶ μάλιστα συχνῶς προσέχων μετὰ τὴν ἀνάκαμψιν Ζήνωνος τὴν ἀπὸ Ισαυρίας τὸ δεύτερον, φατριασθεὶς ὁ αὐτὸς Γαληνὸς παρὰ τοῦ αὐτοῦ Καλλιστράτου, τοσούτοις ἐμπαιγμοῖς ἐν ἐνιαυτοῦ καὶ βολίδας ὑπέμεινεν, ὥστε μέχρι τέλους τὸ πέρας ἐν τῇ αὐτῇ ἀρτοπωλίῳ καλενδίᾳ, ἐν αὐτοῖς τοῖς ζωδιακοῖς τετραπόδοις καὶ πετεινοῖς Στηλίσθη ὑπ' Ἄρχοντος ξίφει ἀποκεφαλισθῆναι, κράξαντος τοῦ Πρασίνου μέρους καὶ τοῦ ὄχλου, Δικαία ἡ κρίσις. Ἀριστείδης δὲ Φιλόσοφος ἐπέθηκεν ὄνομα τῷ τόπῳ τοιῶδε, ὃ καὶ φαίνεται ἕως τῆς σήμερον, Γαληνοῦ θηρεία, ἀδικία νεμομένη Ζήνωνι· καὶ τυπώσας τὴν χαρίδα, ἀπέδρα ἐν Χερσῶνι, καὶ ἐσώθη ἕως τῆς σήμερον.

que iugiter lustrantem aduertisset, reuerso iterum ex Isauriâ Zenone, Galenum accusauit. Is verò tanta ludibria ictusque per annum sustinuit, vt tandem in ipsâ Artopoliorum caleniâ, in ipsis Curiæ quadrupedum animalium atque volucrum statuis, à Præfecto capite plecteretur; clamante Prasinâ factione, ac plebis promiscuâ turbâ, *Iustum iudicium*. Aristides verò Philosophus, eiusmodi nomen loco imposuit, hodiéque manet, *Galeni bestia; Zenoni distributa iniquitas*. Scriptaque laminâ in Chersonem aufugit, hactenusque incolumis est.

ΘΕΑΜΑ Ε.

Τὸ ἐν τοῖς Ἀμαστριανοῦ Καρακάλλου Περιπάτου.

ΘΕαμάτιον ἤτοι εἰδώλιον τῆς Βυζαντίου πόλεως πρωτεῖ-
52. ρεῦον ἀπὸ Τραϊανοῦ, 52 Μικᾶς καὶ
Γλαῦκος. Ἐξ ὧν Θεόδωρος Χρονογράφος ἀναρρωσθεὶς ἀναγνώσμασιν.
Ζεὺς, Ἥλιος ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἐν ἅρματι μαρμαρωθέντι. Διὸς σκυταλίδης Ἀριστείδης· Ἡρακλῆς, ὁ ἀνακείμενος ἡνίοχος Θεὸν ἐπιγράφων, Ἀπόλλων παγκρατιαστής· ἔνθα
53. 53 ὁ ποταμὸς ὁ Κύτλου, Αἴτιος
ὁ ἀπὸ Λύκου μυκολατρευόμενος· ἐν αὐτῷ χελῶναι μεσταὶ ὀρνίθων· ἐν αὐταῖς δράκοντες ιη', κ' Ἀκούντιος Φιλόσοφος εἰδώλων πρωτοστάτης, καὶ θύτης γυναικὸς καὶ δύο τέκνων, μητρὸς Ἀγλαΐδης καὶ ἀδελφῆς Γραφεντίας. ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ δαι-

SPECTACVLVM V.

Ad Amastriani, Caracallæ Prapositi.

QVod à Traianô Spectaculum seu Idolum Byzantinæ Vrbis primùm occurrit, Mecas & Glaucus: ex quibus Theodorus Chronographus Lectionibus clarus. Iupiter; Sol eodem in loco, marmoreo curru inuectus. Iouis scuticam ferens, Aristides. Hercules, auriga recumbens, hoc Deum titulo donans, *Apollo Pancratiastes*. Vbi Cytli fluuius; Aëtius, à Lyco impuro cultore adoratus. In eo testudines plenæ auibus, & dracones octodecim. Acuntius item Philosophus Idolorum Antistes, vxoris immolator ac duorum liberorum; matris scilicet Aglaidis & sororis Graphentiæ. Eodem in loco dæmonum (quip-

Profana Gentilium simulacra; error, Animas Heroũ in dæmonas vertũ.

pe Regum) visitationes afflatusque Philosophis obtingunt; maximè si linguâ feminéve adulteris Reges fuerint exitiosi. Idcirco ad nudam oculos coniicientes statuâ, sideritimque herbam cochleari concalefacientes, atque naribus adurentes, Regis amicos lactari; ac si fortè ex his innotescere velit, diuinum eos responsum accipere. Ingens pecuniæ vis, præsertim denariorum humo defossa, quin & auri thesaurus, quòd cùm theatrum esset die Iouis, populus confertâ multitudine spectaculi admiratione defixus, terræmotu, velut sub Byzâ & Ante, in ipsâ caueâ absorptus sit. Contigit verò cùm necdum Constantinus Dei cultor Vrbi innotuisset, sed Romæ. Equi autem & auiculæ, Galinduchij Ducis sunt, quæ ad Artemisij ignem hodieque conspiciuntur. Idcirco, quanquam multis laboribus tuæ virtutis causâ, vir probe, perfuncti, nihil tamen indignè tulimus.

potius, *fo-* *rum*.

μόνων 54 ἐπισκοπὰς καὶ πνεύσεις 54.
ἀπὸ βασιλέων, τοῖς φιλοσοφοῦσι·
μάλιστα ἐὰν πόρνοις εἶεν τῇ γλώττῃ ἢ
τῇ σπορᾷ, οἱ βασιλεῖς ὀλέθριοι.
διὰ τοῦτο τῷ γυμνῷ προσβλέποντας
σαι ζωδίῳ, καὶ σιδηρίτην βοτάνην
σὺν κοχλίδι πυρώσαντες, καὶ
τοῖς μυκτῆρσιν ὀπτήσαντες, γλυκοῦ-
χεῖται τοῖς φίλοις τοῦ ἄνακτος· καὶ
ἣν γνωστὰ ἐκ τούτων ἴσως θέλεται,
εἰς αὐτοὺς γενέσθαι χρησμόν. πολὺς δὲ
ἄργυρος καὶ μάλιστα δηναρίων κατέ-
χωσται κάτωθεν, ἅτε δὴ καὶ θη-
σαυρὸς χρυσίου, ὅτι θέατρον ὑπάρ-
χον, καὶ τοῖς πολλοῖς βλέπειν ἐν
ἡμέρᾳ Διὸς θυσίας καὶ θαυμάζου-
σιν· σεισμοῦ δὲ γενομένου, ἀποθανεῖν
ἐν αὐτῷ τῷ σχήματι, ὡς ἐπὶ Βύζᾳ
καὶ Αντῃ, πρὶν Κωνσταντῖνος 55 τῇ 55.
πόλει, ἀλλὰ τῇ Ῥώμῃ, Θεὸν γινώ-
σκων ἐφαίνετο. οἱ δὲ ἵπποι καὶ αἱ
κινύρες Γαλινδουχίου τοῦ Δουκός.
ἅ τινα καθορῶνται ἐν τῷ πυρὶ
Αρτεμισίῳ ἕως τοῦ δεῦρο. ὅθεν φι-
λόκαλε πολλοὺς κόπους διὰ τὴν σὴν
ἀρετὴν ὑπομείναντες, οὐδὲν ἠγα-
νακτήσαμεν.

DE BOVE.

Bouis spe- ctaculum: in eo plu- res facti Martyres. Phocas cõ- bustus.

BOuis Spectaculum, quod vt dilucidaremus sæpius missis ad nos literis, vir bone, efflagitasti, liquidò ostendemus. Liquet eum Valentinianum Constantis Imperatoris Cubicularium in Hippodromo exædificasse. Fuit autem ingens prorsus fornax, & ad nostra vsque tempora durauit. In eo, Deo inuisus Iulianus complures Christianos quasi maleficos combussit. Erat autem caminus, bouis ænei maximi speciem quandam præferens, ad cuius formam, similis postea Bos in portu constructus est. Ad-

ΤΟΥ ΒΟΟΣ.

ΤΟ δὲ ἐν τῷ βοῒ θέαμα, σαφῶς σοι ὑποδείξομεν, ὅπερ πλειστάκις δι' ἐπιστολῶν ἡμῖν σημάνας δῆλον σοι γενέσθαι, ὦ φιλόκαλε Βαλεντινιανοῦ τοῦ Πραιποσίτου Κώνσταντος ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ οἰκοδομηθῆναι γινώσκομεν. κάμινος δὲ παμμεγέθης μέχρι ἕως ἡμῶν διασωθεῖσα, ἔνθα Ιουλιανὸς ὁ θεοστυγὴς προφάσει τῇ καταδίκῃ πολλοὺς ἐν αὐτῇ Χριστιανοὺς κατέκαυσε. ἣν δὲ ἡ κάμινος φέρουσα βοὸς χαλκοῦ παμμεγέθους θέαμά τι, ἀφ' οὗ μετὰ μίμησιν ἐν τῷ Νεωρί-

σίῳ λιμβῷ κατετυπώθη. τῷ δὲ αὐτῷ βοῒ τῷ χαλκῷ ἕνεκεν καύσεως παρηκολούθησέ τι μωμὸν ἕως Φωκᾶ τῆς ἀναξίας. καὶ μετὰ τὸ καυθῆναι τὸν αὐτὸν Φωκᾶν, ὑπὸ Ἡρακλείου χωνευθῆναι τὸν βοῦν εἰς ἀκουλκατάμιον, καὶ εἰς τὸν Πόντον περάσαι ἕνεκεν στρατολογίας. ἦν δὲ τὸ ἀκουλκάτον ἐν τῷ Πόντῳ, σταθμὸν τοῦ ἀργυρίου
56. κδ΄. διὰ τὸ εἶναι αὐτὸ 56 χρυσὸν χυτόν. ὅπερ καὶ ἐνταῦθα σώζεται ἕως τοῦ σήμερον τοῖς ὁρῶσιν, εἰς λεχμία χωνευτὰ σκυθρωπὰ πάνυ.

hæsit Boui æneo labes aliqua, ad nequissimum vsque Phocam; eo nomine, quòd ferale tormentum esset exurendis reis, quo ipso Tyranno ab Heraclio exusto, Bos in Aculcati ærarium conflatus est, atque in Pontum in stipem transmissus conscribendi militis. Erat autem in Ponto, quod vocant Aculcatum, argenti pondo quatuor supra viginti, eo quòd ipsum esset auro solidum. Quod hîc quoque hodieque seruatur, ac cernitur, in fusis lechmiis tetricosum valde vultum præferentibus.

---

57. Ζ. 57 ΕΚ ΤΟΥ ΜΙΛΙΟΥ
Θεάματος τοῦ Ὀφικίου Διοσκόρου, ἐκ τῆς καθ' ὥραν Μαυρικίου Αὐγούστου.

ΟΤι τὸ Σινάτον τὸ λεγόμενον τοῦ Φόρου, οὐδὲν ἄλλο ἐπωνυμολογεῖται, ἢ μόνον Σινάτου οἰκοδομήσαντος τὸν Σινάτον, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ τρίλιθον ζώδιον, ἤτοι τρικέφαλον πορφυροειδὴ, ὃ ἔλεγόν τινες Κωνσταντῖνον τὸν μέγαν μέσον, Κωνστάντιον εὐώνυμον, Κώνσταν ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσιν, εἰς πόδας ἀρκούμενον δύο, εἰς δὲ χεῖρας ἕξ· ξένον τοῖς ὁρῶσι θέαμα, ἄλλον ἀλλαχόθεν ὁρῶν, καὶ ἡ κεφαλὴ μία. ἐμπρησμοῦ ἐν αὐτῷ δέ ποτε γενομένου ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ, καὶ πάντων ἐκεῖσε ἀσχολουμένων, ὡς εἰπεῖν, κλαπῆναι τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, τοῦ Ἀρκαδίου, ὃς εὐθὺς διὰ ταχυδρόμου ἐν τοῖς διαστατοῖς καὶ ἐν τοῖς θαλαττίοις μέρεσι μετὰ ἀπειλῆς, εἰ μὴ φανείη τὸ θέαμα. καὶ οἱ τοῦτο τολμήσαντες, οὐκ ἰσχύσαντες εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα ἀπενεγκεῖν· φθαζόμενοι

VII. *EX MILIARIO*
Spectaculi Officij Dioscori, Ex Mauricij Augusti Diario.

QVem vocant Fori Senatum; aliam præterea appellationis causam nullam habet, quàm quòd Senatus à Senatu ædificatus est, & quæ in eo trium lapidum, id est, triceps porphyretica statua existit; quam quidam Constantinum Magnum medium, Constantium à sinistris, à dextris Constantem esse dicebant. Erat hæc duobus fulta pedibus, sex manibus prædita: Spectaculum nouum ac insolitum, alium aliunde conspiciens, ac si eius vnum caput esset. Orto autem quandoque eo in loco incendio, cunctisque illic, vt sic dicam, in hoc enitentibus, vt admirandum illud artefactum sibi raperent, ac furto auferrent, Theodosio Minore Arcadij filio Imperatore; ac cùm is statim, in omnẽ maris oram ac loca procul celere peruolante cursore, comminatus esset, iis qui sustulerãt, ni repræsentarent; nec ipsis in patriam, occupante

Fori Senatus: Statua triceps.

cursu Regio, efferre licuisset; ipsi se desperantes, vnà seipsos ac Spectaculum maris profundo mersere. Hinc cassa omnis exquirentis industria, quantumvis multa admota nauigia, plexique funes; accersiti etiam vrinandi arte nobiles, quòd Imperator molestissimè ferret; donis plurimis constitutis, ad quingenta vsque centenaria, sub tremendis sacramentis, si quis è vasto gurgite extraxisset. Fuit tamen nemo, qui rem præstare potuerit. Quamobrem ira impotens idem ipse Theodosius, octo fultam columnis Senatus ædem subiectâ flammâ absumpsit, atque Helenæ Constantini matris, eiusque & vxoris illius Faustæ Maximiani Herculij Diocletiani generi filiæ statuas in eundem Senatum transtulit: ipsius quidem & vxoris ære fusas partimque marmoribus vermiculatas; illiusque ex marmore porphyretico: quæ etiamnum extant.

δὲ τῷ δρόμῳ τῷ βασιλικῷ ἀποπνιγησάμενοι ἑαυτοὺς, τό τε θέαμα καὶ ἑαυτοὺς ἐν τῷ βυθῷ ῥίψαντες, κατεποντίσθησαν. ὡς πολλῶν πλοίων καὶ σαργάνων ζητούντων καὶ κολυμβητῶν τινῶν, διὰ τὸ ἀδημονεῖν τὸν βασιλέα, δόξαντε τε εἰς πλῆθος τελουμένου, καὶ ὡς φ΄ κεντηναρίων μετὰ ὅρκων φρικτῶν βεβαιουμένου, τοῖς μέλλουσιν αὐτὸ ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς θαλάσσης, οὐκ ἴσχυσέ τις. τότε ὀργισθεὶς ὁ αὐτὸς Θεοδόσιος, καὶ τὸν Σενάτου οἶκον τῷ πυρὶ παραδέδωκεν, ὑπὸ τεσσάρων κιόνων βασταζόμενον. καὶ μετέθηκεν τὴν στήλην Ἑλένης μητρὸς Κωνσταντίνου, καὶ αὐτοῦ, καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Φαύστης θυγατρὸς [Μαξιμιανοῦ τοῦ Ἑρκουλίου. γαμβροῦ] Διοκλητιανοῦ, ἐν τῷ αὐτῷ Σενάτῳ· αὐτοῦ μὲν καὶ τῆς γαμετῆς, χαλκευχύτων καὶ μέρος λιθενδύτων· αὐτῆς δὲ ἐκ πορφύρου μαρμάρου περιέχουσι· ἅ τινα καὶ σώζονται ἕως τοῦ δεῦρο.

EX PAPIA.

Molius Vulpina; Venus Luna.

IN loco quem Staterem vocant, quam vocant Molium Vulpinam ex marmore peganesio (rutæ scilicet viroris æmulo) vlnarum quinque longitudinis, duarumque cum dimidio latitudinis, ad Austrum in Palatij ædibus; ad Aquilonem si cum veteri Ecclesia conferas; in cuius scriptum pectore, illitis aureis argenteisque literis, *Venus Luna*; pensitando Persis tributo data est, Anastasio Imperatore, mille librarum auri redimendo pretio. Sed & hoc idem suis Papias commentariis docuit. Gorgonum capita in Chalce (Æreâ scili-

Gorgonum capita.

58. ΠΑΠΙΑ. 58.

ΕΝ τῷ λεγομένῳ Στατῆρι, ὅπερ λέγεται Μόλιον ἀλωπὸν εἶναι ἐκ μαρμάρου πηγανησίου εἰς μῆκος ὀργυίας ε΄. πλάτος δὲ ὀργυίας δύο ἥμισυ πρὸς νότον ἐν τοῖς ἀνακτορικοῖς οἴκοις· πρὸς δὲ βορρᾶν πρὸς τὸν παλαιὸν ναὸν, ὅπερ ἐν τῷ στήθει ἔγραφεν, δι' ἐμπλαστῶν χρυσίων καὶ ἀργυρέων γραμμάτων. Ἀφροδίτη Σελήνη, ἐδόθη Πέρσαις εἰς πάκτον, ἐπὶ Ἀναστασίου βασιλέως, ἀντὶ σταθμῶν χιλίων χρυσοῦ. καὶ τοῦτο δὲ ὁ αὐτὸς Παπίας ἐδίδαξεν ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων. Ὅτι αἱ Γοργονοειδεῖς κεφαλαὶ ἐν

τῇ χαλκῇ πύλῃ, πρὸς μὲν τὸ πρό-
σθεν περιπατοῦντι εὐωνύμως, πρὸς
δὲ τὸ ὄπισθεν δεξιῶς, τῆς Ἀρτέμιδος
Θεᾶς, ἐκ τοῦ ναοῦ Ἐφεσίου ἥκασι·
ταῖς μὲν τέσσαρες ἐν τοῖς Ταύρου μέ-
ρεσιν, ἐν τοῖς παλαιοῖς παλατίοις
προσπηχθέντα Κωνσταντίνου, ἔνθα
καὶ Ἰουλιανοῦ καὶ τῆς τούτου γαμε-
τῆς· ἀλλὰ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ με-
γάλου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ Γάλλου
καθορῶνται ἀγάλματα· ταῖς δὲ δ'. ἐν
τῷ προειρημένης πύλης εὐωνύμῳ
μέρει, ἔνθα καὶ σταυρὸς πεπηγὼς ἐπὶ
Ἰουστινιανοῦ τοῦ πάλαι καὶ Βελισαρίου,
59. 59 καινουργηθεῖσαι ἵστανται. ἐν ᾗ καὶ
αὐτὸς Βελισάριος καθορᾶται χρυ-
σέμβαφος, ἡλιοκέφαλος, καὶ Τι-
βέριος ὁ κυρτοειδὴς Θρᾷξ, καὶ
Ἰουστῖνος ὁ πρῶτος λεπτοειδὴς ἐπί-
60. 60 φορος πάνυ, καὶ τῶν συγγενῶν
ἑπτὰ, αἱ μὲν ἐκ μαρμάρου, αἱ δὲ
καὶ χαλκαῖ, ἐκ τῶν ζωσμάτων ἐπι-
γινωσκόμεναι ἀκριβῶς τοῖς παροῦσι.

Πολλὰ τῇ βασιλίδι Πουλχερίᾳ
Λέων ὁ μέγας ἐμακάριζεν· ὅθεν
καὶ μνήμην αὐτῆς τῆς τελειώσεως
ἐπετέλει, καὶ ἐν τῷ τάφῳ αὐτῆς
αὐτὸς ἵστορησε τὸ ταύτης ἴνδαλμα.
καὶ ἐν τοῖς βασιλείοις δὲ θεωρῶν
αὐτὴν ἐν ἱστορίᾳ, τὸν βίον ὅλον
αὐτῆς ἐμακάριζεν. Μαρκιανοῦ δὲ
στήλην καὶ Πουλχερίας ὁ αὐτὸς
Λέων ἐν τοῖς Θεοδοσιανοῖς ἐμβόλοις
μεταστήσας, τῇ βασιλίδι πόλει προσ-
έθηκεν.

Ἰουλιανοῦ χαραγὰς Θεοδόσιος ὁ
μέγας ἠμαύρωσε. μεθ' ὧν καὶ τὴν
τούτου στήλην ἔξω τῆς χαραγῆς ἑστη-
κυῖαν θεασάμενος, ἐρυθρίασε, καὶ
τοῖς συνοδεύουσι ἐπύθετο, Τίνος ἂν
εἴη τὸ χάραγμα. τῶν δὲ Ἰουλιανοῦ
φησάντων, εὐθὺς ἐκεῖνος εἶπεν,
Ὅτι μιαροῦ ἀνθρώπου στήλην τε-
θέαμαι. καὶ πάνυ ἐρυθρίασε· καὶ
παραυτίκα ταύτην κατέαξεν, καὶ

cet) portâ; à finstr is qu idem antè, à dextris verò, retrò Dianam Deam ambulanti, posita, à Templo Ephesino venissent: quatuor quidem in Tauri partibus, in Palatio veteri Constantini affixa, vbi & Iuliani eiusque conjugis; sed & Constantini Magni & liberorum, necnon Galli conspiciuntur statuæ; quatuor verò, in eius quam dixi, Portæ læuo latere, vbi etiam Crux fixa, sub Iustiniano praeclarissimo Principe, & Belisario, extant renouata. In ea quoque ipse Belissarius cernitur inauratâ statuâ, capite solaribus radiis micante; pauló que gibbosior Tiberius Thrax, ac Iustinus senior, exili vultu, incitatus nimis; atque ex cognatis septem, partim marmoreis, partimque æneis statuis, quas ex cingulis, si legantur, facilè possint adstantes pernosse.

Crux.

Belissarij, Tiberij, Iustini statuæ.

Longè beatissimam Pulcheriam Augustam Leo Magnus celebrabat: vnde etiam eius consummationis memoriam colebat, eiusque effigiem in ipsius sepulchro visendam proposuit: inque ipsâ Regiâ depictam contuens, eius omnem vitæ rationem, gestáque beata dicebat. Marciani verò & Pulcheriæ statuas idem Leo ex Theodosianis embolis translatas, Regiæ Vrbi adjecit.

Pulcheriæ Augustæ consecrata memoria.

Iuliano cusam monetam Theodosius Magnus obliterauit: eiusque statuam seorsim erectam, non nummo incisam, conspicatus, erubuit, exque comitibus, Cuiusnam esset figura percontatus, cum Iuliani esse respondissent, ait ille statim, Furui statuam hominis conspexi: multumque rubore suffusus, mox confregit; edi-

Iuliano signata moneta abolita: statua euersa.

ctoque mandauit, Quisquis vsquam obsignatos nummos eiusmodi figurâ inuenerit, nec publico denunciauerit, extorrem fore vrbe Constantinopolitana, publicatis illius bonis.

Dolus, Imperatorum statuas idolorum specie effingẽdi, quibus incauti Christiani cultum adhiberent.

Multam Iulianus præstigiis operam ponebat: vnde ferunt Imperatorum statuas idolorum specie effingere solitum, quas velut Imperatorum imagines adorari cogebat. Inter quæ cùm Nicomediæ, quæ Metropolis est, Apollinis statuam auri encausto, ac similiter Dianæ Deæ fabricatus esset, pari iure adorandas sanxit, ac si illius atque conjugis effigies essent: vnde etiam contigit, vt se innumera multitudo idololatriæ scelere incauta ac per errorem innecteret.

Hemorrhoïssæ ac Iesu statuæ, a Iuliano euersæ.

In Paneadis partibus, quam Cæsaream Philippi vocant, cùm Iulianus iter haberet, Hæmorrhoïssæ effigiem vidit, ac quam illa Iesu, vt fama erat, posuerat statuam. Erat mulier venerantis, specie incurua, oramque statuæ Iesu dextrâ contingebat. In medio plantæ quoddam genus, depellẽdis quibuscunque morbis idoneum enascebatur; tantæ scilicet virtutis, vt & cæcis ex vtero, vt aiunt, sanitatem conferret. Huius rei etiam Eusebius Pamphili, ac qui Hæsitantium classis est, diligentius meminit. Hæc Iulianus conspicatus, mysterium sciscitatus est. Ac vbi didicerat Iesu statuam esse, confregit. Similiter etiam Berenicæ eius fœminæ nomen esse, Hæsitans ille prodidit. Plantam verò succendit; erectoque illic loci Iouis idolo atque Veneris, ita inscripsit, *Hac Deo Ioui omnium inspectori, Iulianus Paneadi dono tribuit.* Ibi etiam

Martyrius Episcopus Martyr.

Martyrius Episcopus, multa per con

δόγμα προείληχεν, Ὅτι ὅπου ἐὰν εὑρεθῇ ἐν χαραγαῖς νουμίων τὸ τοιοῦτον ὑπόδειγμα, καὶ μὴ τῷ δημοσίῳ καταμηνυθῇ, δημευθεὶς ὁ τοιοῦτος ἐξόριστος Κωνσταντινουπόλεως γένηται.

Πολὺ δὲ Ἰουλιανὸς ἐν μαγγανείαις· ὅθεν καὶ τοῖς εἰδώλοις εἰς στήλας βασιλικὰς φασὶν ἐξεικόνιζε, καὶ προσκυνεῖσθαι ταύτας, ὡς βασιλέων εἰκόνας, ἠνάγκαζε. μεθ' ὧν καὶ ἐν τῇ Νικομηδέων μητροπόλει, τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα χρυσέγκαυστον κατασκευάσας, καὶ τὸ Θεᾶς Ἀρτέμιδος, νόμοις ὁμοίοις ἐνομοθέτει προσκυνεῖσθαι, ὡς αὐτοῦ φύσιν εἶναι καὶ τῆς γαμετῆς ἰνδάλματα· ὅθεν καὶ ἄπειρον πλῆθος κλαπὲν εἰς εἰδωλολατρείαν κατέπεσον.

Ἐν τοῖς Πανιάδος μέρεσι τῇ ἐπονομαζομένῃ Καισαρείᾳ, τοῦ Φιλίππου, διερχομένου Ἰουλιανοῦ, τὸ τῆς Αἱμορρούσης ἴνδαλμα θεασάμενος, καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ τὸν ἀνδριάντα, ὡς ἔλεγον, ὑπ' αὐτῆς κατασκευασθέντα· ἐν οἷς κεκυφυῖα ἡ γυνή, καὶ τῇ δεξιᾷ τοῦ κρασπέδου τοῦ ἀνδριάντος Ἰησοῦ ἁπτομένη· μέσον τι βοτάνης εἶδος, ἀλεξιτήριον φάρμακον πρὸς πᾶσαν νόσον ἐπιτήδειον, ἐκφυέν· καὶ τυφλοῖς, ὡς φασὶν τοὺς ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐξελθόντας ἰᾶσθαι. τοῦτο δὲ καὶ
Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, 61 καὶ ὁ 61.
Διακρινόμενος, ἀκριβέστερον μέμνηται. ταῦτα Ἰουλιανὸς θεασάμενος, ἐπύθετο τὸ μυστήριον· καὶ μαθὼν Ἰησοῦ εἶναι τὸν ἀνδριάντα, κατέκλασεν. ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς Βερενίκης, ὡς ὁ Διακρινόμενος μέμνηται καλεῖσθαι τὴν Αἱμόρροουν· καὶ τὸ φυτὸν δὲ κατέκαυσε· καὶ Διὸς εἴδωλον καὶ Ἀφροδίτης ἐν τῷ τόπῳ ἀνατεθεικώς, καὶ ἑαυτοῦ

ἐν οἷς

ἐν οἷς καὶ ναὸς οἰκοδομήσας, ἐπέγραψε, Τὰ δὲ Θεῷ Διῒ παντεπόπτῃ, Ἰουλιανὸς Παντάδι εἰς δῶρον ἄγει· ἔνθα καὶ Μαρτύριος ἐπίσκοπος πολλὰ ἐξουθενήσας αὐτὸν, ἐκάη πλησίον τοῦ ναοῦ, ὡς ἔλεγον, εἰς θυσίαν Θεοῖς.

temptum in eum locutus, prope templum combuſtus eſt, vt aiebant ad immolandum Diis.

Ἰουλιανοῦ βασιλεύοντος πρὶν ἢ τὴν Ῥώμην καταλαβεῖν, στήλην ἐν Βυζαντίῳ τούτου ἀνέστησαν ἐν τοῖς Κωνσταντινιανοῦ ἐμβόλοις. καὶ ὁ στρατηλάτης δὲ Δημόφιλος, χαίρων τῇ τῶν εἰδώλων θρησκείᾳ, ἐν πορφυρῷ κίονι ταύτην ἀνέθηκεν, Μέγας θεοσεβὴς ὑπάρχων Ἰουλιανός. διὰ τοῦτο, εἰ μόνον ἐβασίλευσεν καὶ ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ εἰκόνας αὐτῷ ἔν τε σανίσι καὶ χαλκουργήμασι μεγίστοις ἀνέθετο.

Iuliani Imperatoris, cùm necdum Romam veniſſet, ſtatuam Byzantij in Conſtantinianarum ædium atrio collocarunt: Sed & Demophilus Militiæ princeps idolorum cultu propenſiſſimus in columna porphyretica, hocce titulo conſecrauit, MAGNVS RELIGIOSISSIMVSQVE IVLIANVS. Idcirco, mox ac Romæ ac Antiochiæ Imperium adeptus eſſet, in tabulis ingentiſque molis ſtatuis æneis, illi Imagines ponebat. Iuliani paſſim à deuotis Græcis erectæ ſtatuæ.

Γρατιανὸς μετὰ τὸ γῆμαι ἐν Ῥώμῃ παρεγένετο, καὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν γαμετὴν ἐν ἀργυραῖς στήλαις εἰς ἄλλο θέαμα τῇ Ῥώμῃ παρέστησεν.

Gratianus ducta vxore Romæ venit, ſeque ipſe ac conjugem in argenteis ſtatuis, aliud Romæ ſpectaculum exhibuit. Gratiani & conjugis ſtatuæ.

Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ νεωτέρου, ἐν τοῖς Λεοντίου ἐμβόλοις ὑπῆρχε στήλη θαυμάσιος, ἔνθα Ζήνων τὰς ἐποψίας ἐποιεῖτο. Ζήνων Οὐαλεντινιανοῦ τὴν στήλην θεασάμενος, ἀτυχεῖν ἔφησε τοὺς μὴ εἰκόσιν εἰς μνήμην καθορᾶσθαι Καίσαρας.

Mira Valentiniani iunioris ſtatua exſtabat in Leontij embolis; quem locum Zeno inuiſens, conſpectâ Valentiniani ſtatuâ, Infelices Cæſares ait, qui memoriæ causâ imaginibus expreſſi non conſpicerentur. Valentiniani iunioris.

Ἐν τῷ Βοῒ τοῦ Κωνσταντίνου φωσάτον παρεσκευάσθη μέγιστον, καὶ πόλεμον αὐτῷ Βύζας παρετάξατο, καὶ ἀπέθανον Ἕλληνες, ὡς ὁ Σωκράτης φησὶν, εἴκοσι χιλιάδες. παρευθὺ δὲ ἐν τῷ αὐτῷ Βοῒ, σταυρὸς ἀργυροῦς κεχρυσωμένος ἐτυπώθη, καὶ Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης εἰκόνες, ἀμφοτέρων αἱ χεῖρες τὸν σταυρὸν κατέχουσαι, φησὶ, τῶν θεοδούλων.

In Conſtantini Boue maximum conflatum prælium; inſtructáque Byzæ in eum acie, Græcorum deſiderata viginti millia, vt auctor Socrates eſt. Statimque in eodem Boue Crux argentea deaurata effic̄ta, necnon ſeruorum Dei Conſtantini ac Helenæ (Crucem manibus complectentium) imagines. Conſtantini & Helenæ complectentiũ Crucem.

Ὅτι τὰ λεγόμενα Κοντάρεια, βίγλαν εἶχον ἕως ἔτη ζ. καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ πόλεμος ἕως ἔτη β΄. καὶ ναὸς εἰδώλων μικρὸς πάνυ, ὃν ἔλεγον Γαλιηνοῦ εἶναι· ὃν καθελὼν Κωνσταντῖνος, τῆς Θεοτόκου οἶκον ἀνή-

Quæ vocant Contaria, excubias habuerunt ad annos ſeptem: eodemque loco ad biennium geſta prælia. Erat & fanum idolorum planè exiguum: Galieni eſſe dicebant. Conſtantinus illo eruto, Deiparæ domum Contaria in Deiparæ ædem mutata.

excitauit, séque ipse & Matrem, Iesumque & Virginem nummo insculpens, festa publica ad dies duodecim peregit.

Crucis Cõstantino visæ locus: statua illi posita.

Ad Vigilantij ædes validissimæ erant Constantini excubiæ, quas collocarat, cùm nondum in Vrbe Crucem conspexisset. Illic enim, vt aiunt, etiam Crucem ipsis oculis ad vesperam contuitus est. Eodem quoque loco, ad eas Vigilantij ædes, Seuerus Gazæos collocarat. In eos Maximinus Constantini cohortium dux instructo prælio, octo ferè millia peremit. Tuncque reliqui equis exilientes, confractisque ensibus, Maximini pedibus aduoluti, salutem supplices deprecati nactique, ex propriis ipsi æramentis statuam Constantino posuerunt.

Canonaris impropeians Constantino sublatus.

In Foro ad dies quadraginta Constantinus faustis plebis Senatusque vocibus acceptus est ac dilaudatus. Canonaris autem Philosophus, editum locum conscendens, conticente turba, magnâ voce clamare, *Noli supra maiores sapere, qui maiores ipse sustulisti.* Hunc Constantinus accersitum verbis deliniebat; atque vt Græcari cessaret, admonebat. At ille dum se vltro pro maioribus mortem oppetiturum occlamat, cæsis ceruicibus in iisdem Vigilantij atriis, residuis Gazæis timendi exemplo fuit.

Statua in Tauro, Vrbis Fortuna; ei religio habita.

Quæ in Tauro est statua multis laudibus salutata fuit. Hanc ciuium cœtus, Olbianusque Præfectus, ac Spatharij Cubicularij, necnon & Silentiarij, cum cereis obsequio instantes, candidis vtrique stolis induti, à loco quem modo Philadelphin vocant, ac tunc Antemurale vocabant

γεῖρε, καὶ ἑαυτὸν ἐγχαράξας, καὶ τὴν μητέρα, καὶ Ἰησοῦν καὶ τὴν Παρθένον, πανηγυρικὰς ἑορτὰς ἐπετέλει ἕως ἡμέρας ιβ΄.

Εν τοῖς Βιγλεντίου ὑπῆρχεν ἡ ὀχυρωτάτη βίγλη Κωνσταντίνου, ἣν 62 πρὸ τῆς ὀπτασίας [τῆς τοῦ Σταυροῦ δηλ.] τῆς πόλεως ἔστησεν. ἐκεῖ γὰρ, ὥς 62.
φασι, καὶ τὸν σταυρὸν περὶ δειλινὸν ὀφθαλμοφανῶς ἐθεάσατο. ἐν αὐτῷ δὲ τῷ τόπῳ τοῖς Βιγλεντίου, Σευῆρος Γάζους κατῴκισεν, οὓς καὶ πολεμήσας Μαξιμῖνος στρατηγὸς Κωνσταντίνου, ὡσεὶ ὀκτὼ χιλιάδας ἀπέκτεινεν. καὶ τότε οἱ λοιποὶ καταβάντες τῶν ἵππων, καὶ τὰ ξίφη κλάσαντες, τοῖς ποσὶ Μαξιμίνου ἐγκυλινδούμενοι, σωτηρίας τυχεῖν ἱκέτευον· καὶ τυχόντες, ἐκ τῶν ἰδίων χαλκουργημάτων Κωνσταντίνῳ στήλην ἀνέθεντο.

Εν τῷ Φόρῳ μ. ἡμέρας Κωνσταντῖνος ἐδοξάσθη καὶ εὐφημήθη παρὰ τοῖς μέρεσι καὶ παρὰ τοῖς ἄρχουσι τῆς αὐτῆς πόλεως. Κανονάρις δὲ φιλόσοφος ἐν ὑψηλῷ τόπῳ ἀνελθὼν, μετὰ τὸ παῦσαι τοὺς ὄχλους, μεγάλῃ φωνῇ ἔκραξεν, Τῶν προγόνων μὴ φρόνει, ὁ τῶν προγόνων καθαιρέτης. ὃν ὁ Κωνσταντῖνος μετακαλεσάμενος συνεκρότει, καὶ παρεκάλει τοῦτον παύσασθαι ἑλληνίζειν. ὁ δὲ ἰσχυρᾷ τῇ βοῇ ὑπὲρ προγόνων καὶ ἀποθνήσκειν εὐχόμενος, ἐκαρατομήθη, ἐν τοῖς αὐτοῖς Βιγλεντίου ἐμβόλοις, εἰς φόβον τῶν καταλειφθέντων Γάζων.

Η στήλη ἡ ἐν τῷ Φόρῳ πολλὰς εὐφημίας ἐδέξατο. ἐν αὐτῇ τὸ πολίτευμα, καὶ Ολβιανὸς Επαρ-
χος, καὶ οἱ 63 Σπαθάριοι οἱ Κουβι- 63.
κουλάριοι, καὶ μὴν καὶ Σιλεντιάριοι μετὰ κηρῶν ὀψικεύσαντες, λευκὰς στολὰς ἀμφότεροι περιβεβλημένοι, ἀπὸ τοῦ καλουμένου ἀρτίως Φιλαδέλ-

ριν, τότε δὲ Περιτείχισμα καλούμενον, ἐν οἷς καὶ πόρτα ἦν τὸ πρότερον ὑπὸ Κάρου κατασκευασθεῖσα, ἀνήνεγκαν ὑποχουμένην εἰς καροῦχαν. ὡς δὲ ὁ Διακρινόμενος φησὶν, ὅτι ἐκ τῆς καλουμένης Μαγναύρας· ἐν οἷς ἐν τῷ Φόρῳ τεθεῖσα, καὶ πολλὰς, ὡς προείρηται, ὑμνῳδίας δεξαμένη, εἰς Τύχην τῆς πόλεως προσεκυνήθη παρὰ πάντων, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐξέρκιτα. ἔσχατον πάντων ὑψοῦτο ἐν τῷ κίονι, τοῦ ἱερέως μετὰ τῆς λιτῆς παρεστηκότος, καὶ τὸ Κύριε ἐλέησον πάντων βοώντων ἐν ρ΄. μέτροις. πολλὰ οὖν ὁ Διακρινόμενος ἄνωθεν τοῦ κίονος φάσκει πράγματα τεθεῖναι, ἔνθα ἡ στήλη ἵσταται, ἐν οἷς καὶ χαραγὴ βασιλικὴ Κωνσταντίνου ἡ λεγομένη Σωτηρίκιος χίλια κεντηνάρια. τότε εὐφημίσθη ἡ πόλις λυθεῖσα Κωνσταντινούπολις, τῶν ἱερέων βοώντων, Εἰς ἀπείρους αἰῶνας εὐόδωσον ταύτην, Κύριε. καὶ οὕτω μετὰ πολλῆς δορυφορείας ἐμμέτρως μ΄. ἡμέρας πανηγυρίσαντες, τοῦ βασιλέως σιτηρέσια πάμπολλα τοῖς ὄχλοις χαρισαμένου, ἀπῆλθον ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ. καὶ οὕτως τῇ ἐπαύριον τὸ γενέθλιον τῆς πόλεως γέγονεν, καὶ ἱπποδρόμιον μέγα, πολλὰ καὶ κεῖσε χαρισαμένου, καταλείψας τὰ τοιαῦτα γενέθλια εἰς μνήμην αἰώνιον.

Εν τοῖς πλησίον τοῦ Ταύρου μέρεσιν, Κωνσταντῖνος ὁ μέγας ἐν τῷ θέρει ἀδεῶς διέτριβεν· ἔνθα Σεβήρου τοῦ υἱοῦ Κάρου ὑπῆρχε παλάτιον, καὶ νεὼς Εἴδωλον Θεοῦ Σεβήρου ὀνομαζόμενον· ἔνθα καὶ τέσσαρες συνθετοὶ καμάραι παμμεγέθεις καὶ αὐτοὶ ὑπὸ Σεβήρου κατασκευασθεῖσαι, πολλὰς μαντείας εἰς χρῆσιν οἰωνισμῶν Θεῶν μακάρων καὶ Θεῶν 64
64 Βητέρων ἔχουσαι εἴδωλα, ἀργυρᾶ τε καὶ χαλκᾶ, καὶ ἐξ ἐλεφαντίνων καὶ μαρ-

(vbi etiam porta, à Caro prius constructa) curru inuectam extulerunt: vt verò, ille Hæsitans ait, ab ædibus quas Magnauræ vocant: in quibus in Foro constituta, multisque, vti iam dixi, laudum canticis celebrata, ab omnibus (ipso quoque exercitu) tanquam Vrbis Fortuna adorata est: ac postremò omnium in columna leuata, adstante Sacerdote ac supplicante, cunctisque centenis vicibus conclamantibus, *Domine miserere.* Ait itaque Hæsitans, supra columnam, in quâ stabat statua, multa fuisse reposita; atque in eis signatæ Constantini monetæ, quam Sotericium vocant, mille centenaria. Tunc, *Vera Ciuitas Constantinopolis*, faustis ominibus accepta, clamante Sacerdotum cœtu, *In infinita Domine secula eam dirige atque promoue.* Sicque multo comitatu, ad dies quadraginta expletis solenniis, Imperatore copiosam turbis annonam largiente, abierunt quisque in domum suam. Atque ita in c[illegible]stinam, peractum Vrbis Natale est, maioresque Circenses editi, cum & illic Imperator liberalissimè effusis muneribus, eius generis Natales in sempiternam celebrandos memoriam reliquisset.

Vrbis dedicatio, eiusque cultus Natalis.

In locis Tauro vicinis, Constantinus Magnus æstate securus morabatur; vbi Seueri, Cari filij, palatium erat, ac delubrum, *Dei Seueri idolum*, nuncupatum: vbi & quatuor fornices compositæ maximæ, ab ipso Seuero extructæ, in quibus ad diuinandi vsum ac ariolandi idola plura beatorum Deorum, atque Deorum Saturno patre inferorum argentea, æreáque, exque ebore ac marmorea, vt plurium relatu notum est: quem

Græcorum profana Numina, déque illis ac cultorib. de Constãtini victoria.

aiunt in eisdem fornicibus orasse. Conserto autem prælio Constantinus, Seuerum Herculium vicit, inque fornicibus, eius exsectum caput ac procerum ipsius, ad dies septem suspendit. Posteaque confractis in parte simulacris, ex iisdem sponte nata marmoribus, spectaculo futura reliquit. In eodem loco ad Iuliani vsque tempora, reorum carnificina exercebatur. Eodem loco in longum valde exporrecta figuris insculpta, Constantini prælia exhibens, ad tertium vsque terræmotum, stetit tabula superposita. Constantini illic efficta statua in superiori superioris partis arcus dexterâ, Crucis signo armata.

γος λόγος φέρει πολλῶν· ὡς εὐχὰς φησὶν ἐν αὐταῖς ταῖς καμάραις· καὶ πόλεμος Κωνσταντίνου γέγονε, καὶ Σεβῆρον τὸν Ερκούλιον ἐνίκησε, καὶ ἐν ταῖς καμάραις τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τε καὶ τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέραις ἐκρέμασε· καὶ μετὰ ταῦτα τὰ εἴδωλα συγκλάσας εἰς μέρος, αὐτουργικὰ ὑπάρχοντα ἐκ τῶν αὐτῶν μαρμάρων, εἰς θέαν εἴασεν. ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἕως Ἰουλιανοῦ ἐτιμωροῦντο κατάδικοι. ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἐπικειμένη πλάκα εἰς μῆκος ἐγὰρ καὶ ζωδίοις ἀναγεγλυμμένοις, τοὺς πολέμους Κωνσταντίνου ἕως τοῦ τρίτου σεισμοῦ περιέκειτο δεικνύουσα. Κωνσταντίνου στήλη ἐκεῖσε ἄνωθεν τῆς καμάρας τῆς πρὸς τὸ ἄνωθεν μέρος ἐτυπώθη, τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ κατέχουσα.

Crux Constantino visa similique formâ ac magnitudine effecta.

In portæ, quam Philadelphij vocant, partibus, Constantinus obdormiit. Illic primùm omnium Crucis figuram conspexit; quaque longitudine ac latitudine viderat, in columnâ porphyreticâ quadrangularis figuræ inauratam effingens, atque spongiæ signum Crucis pedibus obsignans; necnon matris Helenæ, suamque & liberorum, ex eadem quadrangulâ columnâ efformans, sedibus honestauit. Multa Constantinus Magnus eodem loco munera Consularia edidit, ac largitiones fecit. Ibidem loci Centuriones honore aucti, quodque aliis ferendâ Cruce prælati, hoc nacti sunt, vt superiori Equitibus loco considerent.

Εν τοῖς Φιλαδελφείου τῆς καλουμένης πόρτης μέρεσιν, ἐνυπνιάσθη Κωνσταντῖνος. ἐκεῖ πρῶτον πάντων τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ ἐθεάσατο, τυπώσας αὐτὸν εἰς μῆκος καὶ πλάτος, ὡς ἴδεν, ἐν κίονι πορφυρῷ τετραπλεύρῳ, χρυσώσας αὐτὸν, καὶ σημεῖον σπόγγου ἐν τοῖς ποσὶν τοῦ σταυροῦ ἀσφαλισάμενος, τῆς μητρὸς Ελένης, καὶ αὐτοῦ, καὶ τῶν υἱῶν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ τετραπλεύρου κίονος ἀνατυπώσας, εἰς θρόνους ἐτίμησε. πολλὰς ὑπατείας ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ πεποίηκεν. ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἐτιμήθησαν Κεντυρίονες, διὰ τὸ τὸν σταυρὸν ἐν προτιμήσει βαστάζειν γινόμενοι, ὡς ὡς.. ἐπάνω Βηγέριον καθίσαντες.

Codicilli in Foro oblati. Callistratus in eo Consul designatus: conflatâ inuidiâ fa-

Multas Constantinus in Foro Statuas spectandas apposuit; inter quas etiam triginta abs se fabricatas. Primus in Foro Callistratus Consul renuntiatus: atque ad Constantini vsq; tempus, oblatos in Foro codicillos Consules accipiebant. Maiorem in

Πολλὰς Κωνσταντῖνος στήλας ἐν τῷ φόρῳ παρέθηκεν, μεθ' ὧν καὶ ἐξ ἰδίας κατασκευῆς ἕως λ'. πρῶτον Ὕπατος ἐν τῷ φόρῳ Καλλίστρατος ἐτιμήθη· καὶ ἕως βασιλείας Κωνσταντίνου Ὕπατοι κωδικέλλους ἐν τῷ φόρῳ ἐλάμβανον. ὁ δὲ

Καλλίστρατος ὕπατος μεγάλως ἐτιμήθη ἐν τῷ Φόρῳ, ὡς πρῶτος τὴν ἀξίαν τοῦ ὑπάτου δεξάμενος, τῶν Πρασίνων μέρους βοώντων, Καλλίστρατος εὐτυχεῖς, καὶ εἰς ἄλλο προκόψῃ. ὁ δὲ φοβηθεὶς, τὸ τοῦ ἁγίου . . . τέμενος καταλαμβάνει, καὶ
66. εἰσελθὼν ἐν αὐτῷ, 66 ἐζήτει πρέσβειαν. πολλὰ Κωνσταντῖνος τῷ Καλλιστράτῳ ἐξωμόσατο, μὴ ἀδικῆσαι. ὁ δὲ οὐκ ἠνέσχετο, καὶ χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας ἐξέρχεται· ὃς καὶ ἐπισκόπησεν ὕστερον, ὅθεν μοι τὰ πολλὰ ἐμφέρεται διηγήματα.

Ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ ἀπετέθησαν εἴδωλα ἐκ τῆς Ῥώμης ἥκοντα ὡσεὶ ξ'. ἐν οἷς καὶ Αὐγούστου, ὡς οὐ γέγραπται μὲν, λέγεται δὲ, τὸ ὁμοίωμα.

Πολλὰ ἡμῖν διεβεβαιοῦτο Φίλιππος Ἔπαρχος, ὅτι τὸ ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ ὑπάρχον ὁμοίωμα θετταλὸν, κατασκεύασμα ὑπάρχει Ποντίου τινὸς, τὸ ἄνωθεν τῆς βασιλικῆς καθέδρας ἱστάμενον. ἐν δὲ τοῖς
67. γυναικείοις ὁμοιώμασι 67 τῶν Μήδων τοῦ ἐλεγείου· αἱ γεννῶσαι θῆρας καὶ ἀνθρώπους ἐσθίουσαι. τὴν μὲν μίαν Ἡρωδίων μοι ἐσαφήνισεν, Ἰουστινιανοῦ τοῦ ἀθέου δηλοῦσα τὴν ἱστορίαν τὸ δεύτερον· ἐν οἷς καὶ πλοῖον ὑπάρχει, μὴ πληρωθῆναι, ἀλλὰ περιμένειν. ὅπερ ἀκούσας ἐδάκρυσα, εἰ ἄρα γε τοιοῦτον πάλιν, τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπέλθῃ ἀλόγημα. Ἰουστινιανὸς ὁ μέγας ἐν τοῖς τοῦ καθίσματος καθιπποχεῖτο ἐν ἵππῳ χαλκῷ μετὰ τὴν νίκην Μήδων. ἡ ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ καθεζομένη γυνὴ ἐν σελλίῳ χαλκῷ, καὶ αὕτη ἄνωθεν, ὡς προείπομεν, ὁ μὲν Ἡρωδίων ἐδίδαξε Βερίναν εἶναι τοῦ μεγάλου Λέοντος· ὡς δὲ ἐγὼ παρὰ πλειόνων

modum Callistratus in Foro honore sublimatus, quòd in eo primus Consulari auctus dignitate esset, Prasinâ factione clamante, *Euge Callistrate, tibi alio sors euadet.* Quâ ille acclamatione territus, ad Sancti . . . . se delubrum contulit, ac ingressus securitatem poposcit. Iurare Constantinus, etiamque atque etiam polliceri, nullâ se Callistratum iniuriâ violaturum esse. At non acquieuit, Presbyterque ordinatus, ex Ecclesiâ exiuit, ac postea Episcopus fuit: de quo plura narrantur.

Ctus Clericus & Episcopus.

In Hippodromio, ex simulacris Româ aduectis, sexaginta circiter collocata: in quibus etiam Augusti, non quòd scripta vlla monumenta habeant, sed vt ferunt, ipsa effigies.

Simulacra Româ aduecta CP.

Etiam atque etiam nobis affirmabat Philippus Præfectus, quod in Hippodromo ex Thessalico marmore simulacrum est (quod nempe supra Imperatoris sedem constitutum est) Pontij cuiusdam opus esse. Inter simulacra autem muliebria Elegij Medorum sunt, quæ bestias gignunt, & homines deuorant. Vnam mihi Herodio explanauit, qui impij Iustiniani secundùm Imperatoris res referat: in quibus & nauis est, non vt impleatur, sed vt expectet. Quo audito, in lacrymas solutus, Si rursum, aio, eiusmodi absurdum Constantini Vrbem contingat inuadere. Magnus Iustinianus in Circi Regio sessu equo æreo vehebatur, post victoriam de Medis. Quæ in Hippodromo in sede æreâ mulier sedet, eaque superiori loco, vt iam dictum est, Verina Magni Leonis vxor est, vti quidem docuit Herodio: vt autem à pluribus audiui, Mineruæ

Verinæ statua, vel Mineruæ.

potius Athenis allatum ſimulacrum eſt, magiſque credidi.

Draconis ſtatua: Hyæna.

Multa Philippus Dynaſta, cùm didiciſſet, narrauit, atque iſtud adjecit, Draconis ſtatuam, Arcadij figuram eſſe; Honorij verò illius fratris Romæ imperantis præferre ſpeciem. Vnde etiam oracula, ante noſtra pariter tempora, hodiéque, non pauca extiterunt. Quæ autem ſupra Draconem Hyena eſt, ex Antiochiâ ſeniore Conſtantinopolim, Conſtantino Magno Imperatore, vti quem dixi Philippus ſcripſit, allata eſt.

Anaſtaſius Monachus in Circo combuſtus Martyr.

In Hippodromo multæ cædes, multaque mala, ſuperioribus præſertim temporibus patrata ſunt; quando & noſtris Anaſtaſius Monachus veritatis candore Imperatori reſiſtens, crematus eſt.

Eudociæ fortuna.

Eudocia Athenienſis, paternæ cauſâ hæreditatis litem intentans, formæ gratiâ fortunam inuenit. Eius germani, nouam adeò atque felicem ſororis ſortem cùm audiſſent, vnà comites ſeptem Philoſophis aſcendentes, eâ, quam infortunium peperiſſet, fortunâ ſibi eam placatam rogabant. Theodoſius ipſe Imperator, vt Philoſophis indulgeret, cum illis pariter in Circum conceſſit: ac quod ſic vellet, nemo abnuit. Erant autem ſeptē numero, Cranus, Carus, Pelops, Apelles, Siluanus, Curuus, Nerua.

Athenienſes Philoſophi, eorumque dicta.

Eunti Imperatori adjuncti Philoſophi comites, ludos ſcilicet ſpectaturi. Videnſque Theodoſius viros admiratione ſuſpenſos, ait, O Philoſophi, ſi admiratione ducimini, victi Philoſophiæ compendiis eſtis. Quocirca vnus ſtatim ex illis Apelles nomine reſpondit, Non ego homines equorum

ἤκουσα, ἐξ Ἑλλάδος εἶναι τὸ εἴδωλον μᾶλλον τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπερ καὶ ἐπίστευσα.

Πολλὰ Φίλιππος ἱστόρησεν ὁ δυνάστης, μαθὼν καὶ τοῦτο παρέδωκεν, ὅτι τὸ Δρακοντεῖον, Ἀρκαδίου μὲν ἐκτύπωμα ὑπάρχειν· Ὁνωρίου δὲ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐπίδειξις, ἐν Ῥώμῃ βασιλεύοντος. ἔνθεν καὶ χρησμοὶ καὶ πρὸ ἡμῶν, καὶ ἕως τοῦ δεῦρο, οὐκ ὀλίγοι γεγόνασιν. ἡ δὲ ἄνωθεν τοῦ Δρακοντείου Ὕαινα, ἀπὸ Ἀντιοχείας τῆς πρώτης εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐλήλυθεν, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, καθὼς ὁ προειρημένος Φίλιππος ἱστόρησεν.

Ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ πολλοὶ φόνοι καὶ κακὰ γεγόνασιν· καὶ μάλιστα ἐν τοῖς πρὸ ἡμῶν· ἐν οἷς καὶ ἐφ' ἡμῶν Ἀναστάσιος ὁ Μοναχὸς δι' ἀληθείας τρόπον ἀντιλέγων τῷ βασιλεῖ, ἐκαύθη.

Εὐδοκίας Ἀθηναίας 68 κατὰ μοῖραν δικασθείσης, κατὰ χάριν ηὗρε τὴν τύχην, καθ' ἣν οἱ αὐτάδελφοι τὸ ξένον τῆς συγγόνου ἀκηκοότες εὐτύχημα, ἀνῆλθον συμπορευόμενοι φιλοσόφοις ζ'. καὶ τῇ τύχῃ ἐξ ἀτυχίας ἐδεήθησαν ἱλασθῆναι. Θεοδόσιος δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ Ἱππικὸν ἤλασε, τοῖς Φιλοσόφοις ἀρέσκων. καὶ τίς αὐτῷ οὐκ ἐνεδήλωσεν· ἦσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν ζ'. Κρανός, Κάρος, Πέλοψ, Ἀπελλῆς, Συλβανός, Κύρβος, Νερούας. οὗτοι συνῆσαν εἰς τὸ ἱππικὸν τῷ βασιλεῖ, θέας ἕνεκεν Ὀλυμπίων· ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος ὁρῶν τοὺς φιλοσόφους θαυμάζοντας, ἔφη πρὸς αὐτούς, Ὦ Φιλόσοφοι, εἰ θαυμάζετε, καταφιλοσοφήθητε. ὡς αὐτίκα ἀποκριθῆναι ἕνα ἐξ αὐτῶν, Ἀπελλῆν ὀνόματι, καὶ εἰπεῖν, Μὴ θαυμάζειν ἐμὲ τοὺς ἵππους τῷ ἐπιβάτῃ,

εἰδὼς ἀκριβῶς, ὅτι ἵπποι αἰ-
69. θρώπων ἐπιβάται γενήσονται, 69
ἀναγαπημένων τῶν Ὀλυμπίων, καὶ τὸ
θαυμάζον ἀμβλωπήσει. Νερούας δὲ
ἀπεκρίνατο, Κακὸν τῇ βασιλίδι στοι-
χεῖον ὁρῶ τῷ στοιχείῳ τῆς τύχης συμ-
πεπτωκότα. καὶ Συλβανὸς ὁρῶν τὸ με-
σημβρινὸν ζώδιον, εἰς τὸ ἄνω τὸ γόνυ
70. 70 [illegible] δίκην κεκμηκότος ἔφη,
Καλὸς ὁ στοιχειωσάμενος· καθεδραῖοι γὰρ
ἐπὶ τούτου ἀγόνατοι ἔσονται. ὁ δὲ
Κύρβος ἐν τῷ δήμῳ ὁρῶν, εἶπεν,
71. 71 Ὦ δῆμε, δι' ὃν δήμιοι [illegible]-
νουσι. Πέλοψ δὲ τὰς [illegible] τῶν
ἵππων ὁρῶν, εἶπε. Τίνος τὸ πρό-
βλημα. Θεοδοσίου δὲ φήσαντος, Κων-
σταντίνου, εἶπεν, ἐκείνου, Ἡ φιλόσοφος
72 ἄκυρος, ἢ βασιλεὺς οὐκ ἀληθής. 72
ἑώρα γάρ τινα ὁ φιλόσοφος θηλύ-
μορφον ζώδιον, τετραμερέσι ζω-
διακοῖς γράμμασι γεγραμμένον, καὶ
εἶπεν, Ὦ τετραπέρατε, ἐξ οὗ ὁ
Κωνσταντῖνος καὶ ἀπέρατοι ἔσονται.
Κάρος δὲ προτραπεὶς παρὰ τοῖς φι-
λοσόφοις λαλῆσαι, φησὶν, Δυστυχῆ
μοι τὰ πάντα φαίνεται, ὅτι εἰ
73. ταῦτα τὰ στοιχεῖα, 73 ὡς πιστεύον-
ται, ἀληθεύουσι, ἵνα τί ἡ Κωνσταν-
τινούπολις συνέστηκεν. Κράνος δὲ
74. ὅς τις καὶ 74 λογιστὴς τῆς Ἀθηναίων
φιλοσοφίας ἤρχετο, μειδιῶν ἐπι-
κοκκύζει. τοῦ δὲ βασιλέως πυνθανομέ-
νου, Τίς ἡ αἰτία, ἀπεκρίνατο ἐναν-
τία, τὸ πλεῖον γελῶν καὶ παίζων.
Νάρκισσος δὲ Πραιπόσιτος δίδωσι
τῷ φιλοσόφῳ ῥαπίσματα, εἰπὼν
πρὸς αὐτὸν, Τῷ Ἡλίῳ ὡς ἡλίῳ
ἀποκρίνου, σκότος ὑπάρχων. τοῦ δὲ
καὶ τὴν ἄλλην στρέψαντος, δίδωσιν
ὁ Νάρκισσος. ὁ δὲ φιλόσοφος τῷ
Ναρκίσσῳ ἔφη, Οὐ διὰ σὲ λαλήσω,
ἀλλὰ τοῖς γράμμασι δυσωπούμενος.
τὸ δὲ πρόβλημα τοῦ Κράνου τοιοῦτον
ἐστίν. ᾔτησεν τῷ βασιλεῖ τὰ ἐν τῷ
ἱππικῷ στοιχεῖα θεάσασθαι. ἤλιτο

ascensores miror, qui probè sciam, Circensibus mutatis, fore equos hominum ascensores; tantaque futura miraculi vis ac stupor, vt oculos hebetet. Respondit Nerua, Malum ciuitati signum video cum signo Fortunæ concurrere. Siluanus autem ad Meridiem positum signum videns sublato in altum genu, vt penè fessis pueris moris est, ait, Præclarus es, cuius hoc signum ac figura est: sub quo nimirum, vt tempora ingeniculata sint, futurum est. Curuus, conjectis in populum oculis, O popule, inquit, cuius causâ multi futuri carnifices! Græcè δῆμοι & δήμιοι. Pelops, carceres Hippodromi conspiciens, Cuiusnam repagulum sit, interrogat; Theodosio autem respondente, Constantini; ait illi, Aut Philosophus cassus, aut Imperator " non verus. Videbat enim muliebre quoddam signũ quadris partibus statuarum more literis inscriptum, atque, O quatuor fixe terminis, ex quo futurus Constantinus interminique. Hortantibus verò Philosophis Carum, vt loqueretur, ait, Videntur mihi omnia infortunata; Nam, si hæc signa, vti contendunt, vera prænuntiant, vtquid extat Vrbs Constantini? Cranus autem, qui & Athenis Philosophorum Rationalis audiebat, leniter ridens coccyzabat. Quærente autem Imperatore, Quid causæ esset, contrariis responsis, pleraque ridens atque cauillans, ridebat. Narcissus verò Præpositus colaphum impingens, ita increpat, Soli ut Soli responde, qui tenebræ es. Illo alteram aduertente, alteram Narcissus alapam impingit. Ad quem Narcissus Philosophus, Non tui causâ loquar, sed qui literis atque figuris reuerentiam habeam. Crani

" οὐκ ἀληθής.

autem propositio eiusmodi est, Rogante Imperatorem, vt quæ in Circo signa existunt, liceret lustrare. Annuit statim Imperator. Est autem ibi viri specie statua, tecto galeâ capite, nudo prorsus corpore, obtectis solummodo verendis. Rogante Philosopho, Quis statuam posuisset, respondit quidam Lector, Valentinianum spectaculo posuisse. Ait verò Philosophus, Quando etiam asinum? Respondit, Simul. Tum ille, Quando asinus velut homo erit, ô rem miseram ac deplorandam! quòd homo retro asinum ibit. Absit verò. Vatis hoc problema inuentum est in tomis Leonis Magni, quod Cranus Philosophus edidit à Ligurio Astronomo, eiusdemque Leonis Astronomorum præcipuo.

Asclepiodori sententia. Sub Anastasio, Asclepiodorus videns quod in Circo maius Signum, cogitantis more ad caput manum tenet, ait, O vim! quod humana omnis indigentia vna hominis condiebatur prudentiâ. Vnoque aliquo literas marmori insculptas ei ostendente, iis pellectis, ait, Præstat ad ea, quæ tunc futura sunt, non attingere: adeoque, mihi quoque vtile quid foret, non legisse.

Taurus statua. Obseruandum, quæ statua Taurus nuncupatur, Magnum Theodosium esse. Ad eam quondam Imperator, exteros Dynastas atque regulos excipiebat. Erat autem olim argentea, vt est auctor Sozomenus: *Sozomenus, Clemens.* Clemens verò, similes variæque formæ marmoreas statuas Constantini, Constantij filij esse ait.

Pittace statua. Quam Pittacem statuam vocant, Magnus Leo est, quem vulgo Macelam nuncupant, ad quam libellos supplices

αὐθὺς ἐκεῖνος. ἔστι δὲ ἀνδρείκελόν τι ἄγαλμα, ἐπικεφαλαίαν τῇ κεφαλῇ περιέχον, γυμνὸν τὸ ὅλως, καὶ ἐν τοῖς βρετγάνοις διδύμοις ἐπικεκαλυμμένον. τοῦ δὲ φιλοσόφου πυθομένου. Τίς ἂν ἔφη ὁ στήσας. ἔφη τις Ἀναγνώστης, Ὅτι Οὐαλεντινιανὸς τοῦτο προσέθηκεν. εἶπεν δὲ ὁ φιλόσοφος, Πότε καὶ τὸν ὄνον. τοῦ δὲ φήσαντος, Ὁμοῦ· εἶπεν ἐκεῖνον, Ὅτε ὄνος ὡς ἄνθρωπος ἔσται, ὢ συμφορᾶς, ὅτι ἄνθρωπος ὄνῳ ἀκολουθεῖ. ἀλλὰ μὴ ἔσται. τοῦ μάντεως τοῦτο τὸ πρόβλημα εὑρέθη ἐν τοῖς τόμοις τοῦ Λέοντος τοῦ μεγάλου ὃ ἐφιλοσόφησε Κράνος, παρὰ Λιγουρίου ἀστρονόμου καὶ ὑπάτου τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Λέοντος.

75 Ἀσκληπιόδωρος ἐπὶ Ἀναστασίου ἰδὼν τὸ ζώδιον τὸ μέγα, 75.
τὸ ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ, τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ προσώπου κατέχον, ἔφη, Ὦ βία, ὅτι πᾶσα ἀνθρωπίνη ἔνδεια, εἰς μίαν ἀνθρώπου φρόνησιν ζυμωθεῖσα. καί τις αὐτῷ ἐπέδειξε γράμματα ἐν τῷ μαρμάρῳ. τοῦ δὲ ὑπαναγνῶντος, ἔφη, Ἀγαθὸν μὴ φθάσαι τοῖς τότε μέλλουσιν εἶναι· ὡς κἀμοί τι κέρδος τοῦ μὴ ἀναγνῶναι.

Δέον γινώσκειν ὅτι ἡ καλουμένη Ταῦρος, Θεοδόσιός ἐστιν ὁ μέγας· ἐν ᾗ ποτε ἐδέχετο ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν Δυνάστας. ἀργυρέα δέ τις ἦν πρότερον, 76 ὡς
ὁ Σωζόμενος διδάσκει. Κλήμης, 76.
δὲ τὰς ὁμοίας καὶ πολυμόρφους μαρμαρίνας, Κωνσταντίνου εἶναι φάσκει, τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίου.

Ὁ Πιττάκης ὁ λεγόμενος, Λέων ὁ μέγας ἐστὶν, ὁ παρὰ πολλοῖς Μακελλάριος λεγόμενος. καθ' ἣν ... τὰ δεξήματα τῶν βασιλέων ἐκεῖσε ἐγένοντο.

σι ἐγένοντο. ἀλλὰ καὶ παλάτιον ἦν ποτε συνιστάμενον, πλησίον παλαιᾶς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Εἰρήνης, καθὼς Ἰωάννης ὁ Διακρινόμενος λέγει.

Δέον γινώσκειν ὅτι τὸ λεγόμενον Αὐγουσταῖον στήλας τρεῖς διαδέχεται, Κωνσταντίνου, τῆς πρῶτον ἐν ᾧ . . . . καὶ βασιλικαὶ ἦσαν κάτω ε΄. τοῦ κίονος Κωνσταντίνου, Κώνσταντος καὶ Κωνσταντίου Κωνσταντι καὶ Λικινίου· ἀλλὰ καὶ ὕστερον Ἰουλιανοῦ. Ἐπὶ Θεοδοσίου οὖν τοῦ μεγάλου στήλη ἑτέρα τῷ κίονι διαδέχεται, ἀργυραία καὶ αὐτή. ἀλλὰ καὶ Ἀρκαδίου καὶ Ὀνορίου . . . τῇ γῇ, ὡς ὁ Θεόδωρος φησί. ἐν δὲ τοῖς Σωζομένου γράμμασι, φησί, Ἰουστινιανός ἐστιν, ὁ νῦν καθορᾶται, τὸ μέγιστον τοῦ Φόρου
77 ζώδιον. 77 καθὰ φησὶ Θεοδώρητος καὶ Εὐσέβιος, ἐν οἷς δοκοῦσι συγκλεῖσθαι βιβλίοις, Ἕλληνος εἶναι στήλην· καθ' ἣν ἀφιερώσας ὁ μακάριος Κωνσταντῖνος δι' εὐχῆς ἔστησεν. ἐν δὲ τοῖς Ἀπολιναρίου καὶ Ἀλεξάνδρου συγγράμμασιν, Κωνσταντίνου εἶναι τοῦ μεγάλου, καθὰ καὶ Μιλίχιος ὁ χρονογράφος ἐξηγήσατο.

Ὁ Τρίπους ὁ ἐν τῷ Στρατηγίῳ τῷ μεγάλῳ, καθὰ Προμούντιος Ἀλεξάνδρευς λέγει εἶναι τὸν Μακεδόνα. ἐπίσατο δὲ καὶ ἐκ τῶν γραμμάτων, καὶ ὅσοι τοῖς γράμμασιν αὐτοῦ ἐμφιλοχωροῦσι, μάλιστα οἱ τῆς μαντείαις στοιχειοῦντες, ἐπιγινώσκουσιν τὸν Ἀλέξανδρον εἶναι. γράφει δὲ ὁ αὐτὸς, καὶ Κωνσταντῖνον τὸν ἅγιον ἐκεῖ πρῶτον Φόρον τῇ πόλει ταύτῃ ἀναστῆσαι.

Τὸ καλούμενον Φιλαδέλφιν, Κωνσταντίνου εἶναι τοῦ μεγάλου τοὺς υἱοὺς, ἀπὸ Γαλλίας τὸν ἕνα πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐλθόντα μετ'

supplices Imperatores suscipiebant. Sed & palatium quandoque existebat prope Ecclesiam veterem Sanctæ Irenes, vt est auctor Ioannes Hæsitans.

Obseruandum, quod vocant Augustæum, tres alias aliis succedentes statuas habuisse, Constantini, qui primùm . . . . erant inferius quinque basilicæ, Columnæ Constantini, Constantis & Constantij, Constantis quoque & Licinij : quin & postea Iuliani. Magno autem Theodosio imperante, statua alia in columnâ successit, ipsa quoque argentea; Arcadij autem & Honorij . . . . . quemadmodũ Theodorus ait. In Sozomeni scriptis, ait, Iustinianus est, qui nunc maximâ Circi figurâ effigiatus cernitur; quanquã aiunt Theodoretus & Eusebius, quibus libris eorum videntur collectæ sententiæ, hominis Græci statuam esse, quam beatus Constantinus statis precibus dedicando, erexerit. In Apolinarij autem ac Alexandri commentariis, Constantini Magni esse traditur, vti etiam Milichius Chronographus scriptum reliquit.

Augustæi statuæ & basilicæ.

Milichius Chronographus.

Ait Promuntius Alexandrinus, qui in magno Strategio Tripus est, Alexandrum Macedonem esse. Nouerat autem ex perscriptis literis. Quotquot item in eius versati sunt libris, qui maximè diuinationibus dant operam, Alexandrum esse agnoscunt. Scribit idem etiam sanctum Constantinum ibi primùm Vrbi Forum excitasse.

Promuntius Alexandrinus.

Alexandri statua.

Quod vocant Philadelphium (ac si dicas, Amoris Fraterni monumentum) Constantini Magni filij sunt, cum altero ex Galliâ Constantinopo-

Philadelphim: statuam Constantini liberorum.

lim redeunte post patris ab humanis excessum, magno apparatu gaudioque alter alterum exceperunt, vicissimque salutes reddiderunt: mox siquidem erectæ statuæ in ciuitate, quibus hæc spectacula repræsentarentur. Iuliani autem statuæ, Anastasiæque conjugis, quam eo quòd Christistiana esset, aulâ ejecit ac repudiauit. Illa porro in Promoti Monasterio cæsariem posuit: statuæ verò hodiéque in Philadelphio manent.

Theodosij &c. statuæ in Xerolopho.

Quem vocanr Xerolophum, vt Hæsitans auctor est, Theodosij Minoris statuam habet; itemque Valentiniani infra columnam & Marciani. Terræmotu autem corruisse aiunt, fertque fama, eam denuo statuam supra columnas septem ascendisse: Marciani & Valentiniani, ad Tribunalis campum rediisse.

Neorium.

Quem vocant Neorium, qui & Arcadius, quem Conon, vbi locum plurimis Constantini Magni laboribus excultum offendisset, magicè consecrauit. Erant eo in loco olim maritimarum mercium tabernæ; Iustiniano autem Imperatore in Iuliani littus transiere.

Xeuxippus Seuerus.

Xeuxippus (Thermæ) scilicet Seuerus nuncupatur: idcirco quòd à Seuero est conditus. Vnà verò etiam Hippodromium paulatim ædificari cœptum. Constantianæ ædes à Constantino Magno ædificatæ sunt, & quam vocant Fussam; multæ autem in eis statuæ longè spectabiles, ac admirationem habentes cõciderunt.

Aquæductus Valentis: Cisterna Constantini.

Aquæductus à Valente Ariano extructus est, vti scribit Theodorus. Regia Cisterna, à Magno Constantino. Quæ autem in Regiâ Cisternâ sdens is specie ænea statua posita est, Magni Theodosij est. Quæ retro Ma-

τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς, μεγάλης ὑπαντῆς καὶ χαρᾶς γινομένης, ἀσπάσασθαι ἀλλήλους, καὶ παρευθὺ στήλας αὐτῶν ἀνεγεῖραι τῇ πόλει τὸ σχῆμα ὑποσώζουσας. Ιουλιανοῦ δὲ στήλη καὶ Αναστασίας τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, ἣν διὰ τὸ εἶναι Χριστιανὴν, ἐξέβαλε τῆς βασιλείας. αὐτὴ δὲ ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τοῦ Προμώτου ἀπεκείρατο. αἱ δὲ αὐταὶ στῆλαι μέχρι τοῦ νῦν σώζονται ἐν τῷ Φιλαδελφίῳ.

Ο λεγόμενος Ξηρόλοφος στήλην μὲν ἔχει, καθὼς ὁ Διακεινόμενος λέγει, τοῦ μικροῦ Θεοδοσίου, καὶ Βαλεντινιανοῦ κάτωθεν τοῦ κίονος καὶ Μαρκιανοῦ. σεισμοῦ δὲ γενομένου πεπτωκέναι στήλην, καὶ ὡς λόγος λέγει, ἀνελθεῖν τῶν ἑπτὰ κιόνων, καὶ ὑποστρέψαι Μαρκιανοῦ καὶ Βάλεντος ἐν τῷ Τριβουναλίῳ.

78 Ο λεγόμενος Νεώριος, ὁ καὶ 78.
Αρκάδιος, ὃν Κόνων ἐστοιχειώσατο, εὑρὼν τὸν τόπον πλείστοις πόνοις Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου πονηθέντα· ἐν ᾧ καὶ ἀγοραὶ τῶν θαλασσίων ἐμπορευμάτων σκέπαι ὑπῆρχον ἐκεῖ· ἐπὶ Ιουστινιανοῦ δὲ μετεποιήθησαν εἰς τὸν Ιουλιανοῦ λιμένα.

Ο Ζεύξιππος τὸ λουτρὸν, Σεβῆρος καλεῖται· ὑπὸ Σεβήρου γὰρ ἐκτίσθη. σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τὸ Ιπποδρόμιον τὸ πρῶτον ἤρξατο κτίσμα ἐν ὀλίγῳ. καὶ 79 Κωνσταντιαναὶ 79.
ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου ἐκτίσθησαν, καὶ ἡ λεγομένη Φοῦσκα. στῆλαι δὲ πολλαὶ οὖσαι ἐν Κωνσταντιαναῖς διέπεσον ἄξιαι θαύματος.

Ο Αγωγὸς ὑπὸ Οὐάλεντος τοῦ Αρειανοῦ ἐκτίσθη, καθὼς γράφει Θεόδωρος. ἡ βασιλικὴ κινστέρνη ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου. ἡ δὲ Χαλκῆ στήλη ἡ ἐν τῇ Βασιλικῇ κινστέρνῃ καθημένη, Θεοδοσίου τοῦ με-

γέγονεν. ἡ στήλη ἡ ἔμπροσθεν τῆς Μαγναύρας, καὶ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Ἡλιακοῦ μετεώρου, Φωκᾶ ἐστιν, καθ' ἣν ἐν τῷ ἑβδόμῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ σπουδὴν
80. πολλὴν γὰρ περὶ τὴν αὔξησιν ἐπεδείξατο. μοναχὸς δέ τις ἐκ τῆς τοῦ ὁσίου Θεοδώρου τοῦ λεγομένου Συκεώτου μονῆς· καὶ ταυτὸν γὰρ καὶ ὁ μακάριος Θεόδωρος ἦν ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ αὐτοῦ Φωκᾶ, ἐπὶ Θωμᾶ τοῦ νέου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὃς καὶ σύνθημα ἐποίησε, παρακαλέσας τὸν ὅσιον Θεόδωρον εἰπεῖν τῷ Φωκᾷ, παύσασθαι ἐκ τῶν ἀκαίρων φόνων, ὃ καὶ ποιήσας ὁ ὅσιος, παρῄνει τῷ βασιλεῖ μὴ ἀπανθρώπως χρῆσθαι τοῖς ὑπηκόοις. ὁ δὲ βασιλεὺς ᾔτησε σημεῖον παρὰ τοῦ πατρὸς εἰς αὐτὸν γενέσθαι διὰ τὴν ποδάγραν, καὶ παύσασθαι τῶν πολλῶν φόνων. εὐξαμένου δὲ τοῦ ὁσίου, ἐρρύσθη τῆς νόσου. αὐτὸς δὲ οὐδὲ οὕτως ἐπαύσατο ἀποκτείνων. ὁ δὲ προειρημένος μοναχὸς ἐθάρρησέ τινι περὶ τοῦ Φωκᾶ, ὅτι μετὰ τὸν καιρὸν τοῦτον δεινῷ θανάτῳ θνήσκει, ἔτι φιλοσοφοῦντος Σεργίου, τοῦ μετὰ τὸν νέον Θωμᾶν ἐπισκοπήσαντος. αὐτὸς γὰρ καὶ τῷ μοναχῷ ἐθάρρησεν. ἔρχεται οὖν τοῦτο ἐν τοῖς ὠσὶ τοῦ βασιλέως Φωκᾶ, ἔτι τῆς στήλης ἀνυομένης· καὶ τοσαύτῃ σπουδῇ ἐχρήσατο περὶ τὴν ἀνάβασιν τῆς στήλης, ὥστε καθὼς οἱ τότε ἐξηγήσαντο, ἔτι καὶ ἔτι πλείω φόνοις αὐτὸν πεποιηκέναι. ἀλλὰ καὶ χρήματα πάμπολλα τοῖς δουλεύουσιν ἐχαρίσατο πρὸς τὸ ταχῦναι· καὶ μετὰ ιη΄. ἡμέρας τοῦ σταθῆναι τὴν αὐτὴν στήλην, κατηνέχθη τῆς βασιλείας, οὐδὲν ἄμεινον ὧν ἔπραξεν ἀπενεγκάμενος, ἢ τὸν πικρὸν θάνατον.

gnauram ad Orientalem partem Magni Solaris statua est, Phocæ est; cui absoluendæ omnem nauabat operam, Imperij anno septimo. Tumque Monachus quidam ex Monasterio sancti Theodori Syciotæ. Eodē enim tēpore ac Phocâ imperante, Thomâ recentis memoriæ Patriarchâ Constantinopolitano, beatus Theodorus in humanis agebat; qui & solerti Struxit consilio, vt Vir sanctus abstinendum ab iniquis cædibus, Phocam admoneret. Itaque admonebat seriò, ne immani adeo feritate subditis abuteretur. Ille, quòd podagrâ laboraret, in se signum vt exhiberetur Patris orationibus flagitabat, quâ indulgentiâ si potiretur, ab iniquis sibi cædibus tēperaret. Quamobrem Viro sancto preces fundente, morbo solutus est. At, ne sic quidem carnificinam desiit exercere. Is autem, quem dixi, Monachus, cuidam secretò aperuit, fore, vt breui Phocas dirâ morte periret, cùm adhuc Sergius philosopharetur, qui post Thomam recentis memoriæ, fuit Episcopus. Nam & ipse Monacho detexit. Venit ergo fama ad aures Phocæ Imperatoris, cum adhuc columnæ opus promoueretur, in quod tantâ enixus operâ est, vt sicut affirmant, qui rei interfuerūt, plures alias aliis cædes cumularet. Sed & plurimas profudit pecunias, vt opus accelera-ret. Erectáque iam diem decimum octauum statuâ, dejectus ipse Imperio est; quo cum nihil mitius actum, quàm vt acerbâ morte interiret.

Theodorus Syciota.

Thomas Patriarcha; tum Sergius ex Monacho.

Ἐν τοῖς Μαρτινακίου, στήλη ἵστατο, ἐν ᾗ καὶ παράδοξον θέαμα γέγονε. σεισμοῦ γὰρ γινομένου, καὶ παντὸς τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπὸ θε-

Ad Martinacij ædes, stabat statua, in quâ nouum quidpiam ac miraculo proximum effectum est. Orto enim terræmotu, omnique loco à fun-

Valentiniani iunioris statua seruata.

dementis penè euerso, statua sub columnâ collapsa recta stetit, vti maiorum relatu accepimus. Cúmque in sententiam itum esset vt in pristinum restitueretur, ingenti prægrauis mansit pondere. Aiebantque ad longa tempora sic se rem habuisse. Porro statuam inuenimus Valentiniani Iunioris esse, quam adcò Philosophus quidam tunc temporis exposuit, ob iniquam Valentiniani Iunioris necem consecratam esse. Hactenus enim iustè sublatum ob Aëtij necem existimabant.

Diocletiani in Circo statua. Ex Nicomediâ, quam vocant, plurimæ Constantinopolim aduectæ sunt statuæ. Ex quibus Diocletiani statua hactenus in Circo incolumis est, intus caua, in eius loci medio, quo est Imperatoris concessus.

Maximiani statua in Chalce. Maximiani statua in Chalces partibus existit grauissima prorsus atque solida: vbi etiam omnis Theodosij Hispani familiæ statuæ etiamnum cernuntur.

Gorgones, eisque Crux imposita. Quas vocant quatuor Gorgones, Epheso ex Dianæ templo aduectæ sunt; existuntque in Chalces delubro; vbi & signum Crucis super illas erectum est.

Dianæ statua. Dianæ, quam vocant, statua, in Circo erecta est; quo loco pugiles exercentur.

Zenonis & Ariadnæ statuæ. Secundi Iambi. In Chalce portâ Palatij, Zenonis ac Ariadnæ (castæ postremum, priusque turpis fœminæ) pedestres statuæ in columnis erectæ, Secundi Philosophi Iambis tristibus exornatæ.

Iustiniani & Theodoræ statuæ. Quæ ad Xeuxippum statua aspicit (quæ scilicet è regione posita est). Iustiniani est & Theodoræ: ad quam Iustinianus laudibus celebratus, cùm eadem statua collocaretur, clamante

μηδὲν φθαρέντος. καὶ τῆς στήλης πεσούσης κάτω τοῦ κίονος, σταθῆναι αὐτὴν ὀρθὴν, ὡς οἱ πρὸ ἡμῶν ἐξηγήσαντο. δοκιμασθείσης γὰρ τῆς στήλης εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναπεθῆναι, ἔμεινεν ἄχθος βαρύτατον ἔχουσα. τοῦτο δὲ ἔργον γενέσθαι ἕως πλειόνων καιρῶν. τὴν δὲ στήλην εὑρίσκομεν εἶναι 81 Βαλεντινιανοῦ τοῦ νεωτέρου· ὥς τινα φιλόσοφον διασαφῆσαι τότε διὰ τὸν ἄδικον θάνατον Βαλεντινιανοῦ τοῦ νεωτέρου, σημειωθῆναι τὴν στήλην. ἕως γὰρ τότε δικαίαν ψῆφον ἀπένεμον τὸν θάνατον τοῦ Ἀετίου.

Ἐκ τῆς λεγομένης Νικομηδείας στῆλαι πλεῖσται ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἤχθησαν. ὅθεν καὶ Διοκλητιανοῦ ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ σώζεται ἕως τοῦ δεῦρο, ἐπίκουφος οὖσα, ἀναμέσον τοῦ λεγομένου καθίσματος.

Μαξιμιανοῦ στήλη ἐν τοῖς τῆς Χαλκῆς μέρεσιν ὑπάρχει βαρυτάτη πάνυ. ἔνθα καὶ τὸ γένος ἅπαν Θεοδοσίου τοῦ Σπάνου καθορᾶται ἐν στήλαις ἕως τοῦ σήμερον.

Αἱ Γοργονίδαι λεγόμεναι τέσσαρες ἐκ τῆς Ἐφέσου ἤχθησαν ἀπὸ τοῦ τῆς
Ἀρτέμιδος ναοῦ· αἳ 82 κατὰ τὸν 82.
σηκὸν τῆς Χαλκῆς περιφέρονται, ἔνθα καὶ σταυροῦ σημεῖον ἄνωθεν αὐτῶν ἵσταται.

Τῆς λεγομένης Ἀρτέμιδος ἡ στήλη ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ ἵσταται, ἔνθα γυμνάζονται οἱ παλαίοντες.

Ἐν τῇ Χαλκῇ πύλῃ τοῦ παλατίου Ζήνωνος καὶ Ἀριάδνης τῆς σώφρο-
νος ἔσχατον 83 καὶ αἰσχρᾶς τὸ πρό- 83.
τερον, ἐν κίοσιν ἵστανται πεζαὶ στῆλαι, ἰάμβους ἐλεγείους ἔχουσαι, παρὰ Σεκούνδου φιλοσόφου μεριμνηθεῖσαι.

Ἡ στήλη ἡ πρὸς τὸ Ζεύξιππον θεωροῦσα, ἤτοι ἐμπρόσθεν, Ἰουστινιανοῦ καὶ Θεοδώρας ἐστίν. καθ' ἣν καὶ ἐδοξάσθη Ἰουστινιανὸς, ὅτε

ἐστήσατο ἡ αὐτὴ, κράζοντος τοῦ Πρα-
σίνου μέρους, Ἰουστινιανὸς καὶ Κων-
σταντῖνος νέοι Ἀπόστολοι. ἐν οἷς καὶ
Σοφία ἡ αὐτοῦ γαμετὴ παρὰ
Πλουμβάτου φιλοσόφου ἰαμβικοῖς
μέτροις τὸν ἔπαινον ἐδέξατο.

Ἡ ἐν τῷ παλαιοτάτῳ λουτρῷ
ὑπάρχουσα στήλη ἐκ χρωμάτων,
84. ἤτοι τῷ Ζευξίππῳ, 84 Φιλιππι-
κοῦ τοῦ πραέος ἐστὶ, τοῦ κατ' ἄγνοιαν
πλανηθέντος. ὡς δ' ἔχει ὁ λόγος,
τοιοῦτον αὐτὴν εἶναι, οἷον τὸ πρω-
τότυπον. μεγάλως γὰρ ἐπήνεσαν οἱ
ζωγράφοι τὸν γράψαντα, ὅτι οὐκ
ἐχώρισε τὴν τοῦ βασιλέως μορφὴν
πρὸς τὸ ἀρχέτυπον.

Ἐκ τοῦ λεγομένου Ἰκονίου στῆλαι
ἤχθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει πλεῖ-
σται, καθ' ἣν καὶ τοῦ Διὸς ἐν τῷ
Ἱπποδρομίῳ σώζεται.

Τὰ τέσσαρα ἱππάρια τὰ χρυ-
σόβαφα, τὰ φερόμενα ἄνωθεν τοῦ
Ἱππικοῦ, ἐκ τῆς Χίου νήσου ἤχθησαν
ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ.

Ἐκ τοῦ προειρημένου Ἰκονίου, Περ-
σέως στήλη καὶ Ἀνδρομέδης θυγα-
τρὸς Βασιλίσκου ὑπαρχούσης, ὡς
οἱ μῦθοι φασὶ καί τις τῶν ἱστορικῶν,
δίδοσθαι θυσίαν τῷ ἐκεῖσε ἐμφω-
λεύοντι δράκοντι. οὕτως γὰρ ἦν ἐκ
παλαιᾶς συνηθείας, δίδοσθαι παρ-
θένον κόρην τῷ θηρίῳ· καθ' ἣν
Ἀνδρομέδα δεθεῖσα, θανάτου αἰτία
τῷ θηρίῳ ἔμελλε δίδοσθαι. ὁ γοῦν
προειρημένος Περσεὺς ἐκεῖσε ἥκων,
πυνθάνεται κλαιούσῃ τῇ Ἀνδρομέδῃ,
τί ἂν εἴη δεδεμένη καὶ θρηνοῦσα. ἡ
δὲ τὸ συμβὰν διηγήσατο, τοῦ δὲ καθη-
σαντος ἧκε τὸ θηρίον. αὐτὸς δὲ Γορ-
γόνης κεφαλὴν ἐν πήρᾳ κατέχων,
ὀπισθοφανῶς στραφεὶς, δείκνυσι θη-
ρίῳ. ὅπερ ἰδὼν ἐκεῖνος, ἀπέψυ-
85. ξεν. 85 ἐκλήθη οὖν Ἰκόνιον παρὰ Φι-
λοδώρου ἡ πόλις, διὰ τὸ ἠκέναι

Prasinâ factione, *Iustinianus & Constantinus noui Apostoli*. Vbi etiam Sophia eius conjux, Iambicis versibus à Plumbato Philosopho laudata est. Plumbati Iambi.

Quæ in vetustissimis Thermis statua est coloribus depicta, hoc est in Xeuxippo, Philippici Lenis est qui ignorantiâ errauit: atque vt ferunt, talis ipsa, quale exemplar existit: ingentes enim laudes pictor ab eius artis peritis consecutus est, quòd effigiem ab exemplari non sejunxerit. Philippi Lenis statua.

Ex Iconio Vrbe, plurimæ Constantinopolim abductæ statuæ: ex quibus etiam Iouis in Circo superstes est. Iouis.

Quatuor minores Equi deaurati in Circi arcu collocati, ex Chio insulâ venerunt, Theodosio Minore Imperatore.

Ex Vrbe, quam dixi, Iconio Persei columna; & Andromedæ Basilisci filiæ existunt, dum vt fabulis relatum; nonnulli etiam proditum, eorum, qui historiam scripserũt Draconi illic loci stabulanti infelix victima tradenda esset. Sic enim antiquo more legitimum erat, vt puella virgo bestiæ voranda cederet. Eius rei causâ vincta Andromeda ipsa morti obnoxia, bestiæ erat contradenda. Itaque, quem dixi, Perseus, illuc iter agens, percontatur ex flente Andromedâ, quid causæ sit, cur sic vincta lugeat. Narrat hæc quod acciderat; moxque illo sedente, bestia irruit. Ille verò Gorgonis caput, quod in perâ habebat, retrò conuersus, bestiæ ostendit; quo illa conspecto expirauit. Hinc itaque vrbs, à Philodoro Logista Persei fabula & Andromedæ.

Iconium appellata fuit; propterea nimirum, quod veniens Perseus, sic Andromedam liberauerit. Nomen vrbis ab ortu suo ac quo primum condita est, Doria fuit; tumque Threnodia vocata, postremo à Philodoro Rationum Magistro Iconij nomen accepit. In eâ tum ipse Perseus diem obiit, cum Andromeda, eorumque positæ statuæ supra portam Vrbis, quo loco multæ à Decio & Dioclitiano ac Maximiano factæ hostiæ. Ibi quoque Sancti plurimi martyrio perfuncti. Itaque adductæ sunt Persei & Andromedæ statuæ, vt ferunt, Constantio Imperatore, posteaquam absolutâ Antiochena Ecclesia est.

Iconij multi Martyres.

τὸν Περσέα καὶ σῶσαι τὴν Ἀνδρομέδαν. [φόνοις ἀτύχημα τῇ πόλει ἐκ τοῦ ἥκοντος Περσέως.] ἦν δὲ 86 ὄνομα τῇ πόλει, τὸ ἀπὸ γενέσεως, 86. Δορεία· ἔπειτα ἐκλήθη Θρηνῳδία· παρὰ δὲ Φιλοδώρου τοῦ Λογιστοῦ, ἐκ τοῦ ἥκειν τὸν Περσέα, ἐκλήθη Ἰκόνιον· ἔνθα ἐτελειώθη ὁ αὐτὸς Περσεὺς σὺν τῇ Ἀνδρομέδῃ ἐπάνω τῆς πόρτης τῆς πόλεως· καθ' ἣν καὶ θυσίαι πολλαὶ γεγόνασιν ἐκεῖσε παρὰ Δεκίου καὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ· ἔνθα πλεῖστοι ἅγιοι ἐμαρτύρησαν. ἤχασιν οὖν τοῦ τε Περσέως καὶ Ἀνδρομέδας αἱ στῆλαι, ὡς λόγος ἔχει, ἐπὶ Κωνσταντίου, μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν Ἀντιοχέων ἐκκλησίαν.

Constantij Thermæ: Anastasij statua.

In Constantij Thermis, posita est Anastasij statua, retro sanctum Menam Martyrem; fuitque collocata, sublatis boum victimis, quæ idolis fiebant, ac vbi locus prostibulum factus esset, ita iubente Imperatore, ad dedecoris consciscendam notam.

Ἐν τοῖς Κωνσταντιανοῖς λουτροῖς, Ἀναστασίου στήλη ὑπάρχει, ἡ ὄπισθεν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μηνᾶ, ἥτις στήλη ἐστάθη μετὰ τὸ παύσασθαι τὴν βοοθυσίαν τῶν εἰδώλων, καὶ γενέσθαι πορνεῖον τὸν τόπον, τοῦ βασιλέως τοῦτο κελεύσαντος, ἐπὶ τὸ ἀτιμασθῆναι τὸν τόπον.

Valentis statuæ & Aëtij.

In Cisterna, quam Aëtij vocant, quæ ab Aëtio Patrito extructa fuit Valente Imperatore, eiusdem statua Valentis extat, cuius Aëtij satellitis more latus cingit.

Ἐν τῇ καλουμένῃ Ἀετίου κιστέρνῃ, ἥτις ὑπὸ Ἀετίου πατρικίου κτισθεῖσα ἐν ταῖς ἡμέραις Βάλεντος· ἔνθα ἡ στήλη αὐτοῦ τοῦ Βάλεντος ἐν τῇ κιστέρνῃ σώζεται, δορυφοροῦντος αὐτὴν τοῦ Ἀετίου.

Quam Asparis vocant, ab Aspare & Ardaburio extruitur, qui Leone Magno Imperatore vixerunt: qua completa, Aspar & Ardaburius necem sustinuerunt.

Ἡ λεγομένη Ἄσπαρος ἐπὶ Ἄσπαρος καὶ Ἀρδαβουρίου, τῶν ἐπὶ Λέοντος τοῦ μεγάλου οἰκοδομεῖται· καθ' ἣν Ἄσπαρ καὶ Ἀρδαβούριος πληρωθείσης αὐτῆς, τὸν ὄλεθρον ὑπομένουσι.

Cranus Insula, dedicatione fatalis & mari obruta.

Quam vocant Cranum Insulam dedicauit Berina: nec eius vlla ratio reddi queat dedicationis. In eius autem dedicatione, complures repente extiterunt mortes; quamobrem desolatur, cùm ad tempus

Τὴν λεγομένην Κράνον νῆσον ἐστοιχειώσατο Βερίνα, καθ' ἣν οὐδεμία εὑρίσκεται φροντὶς τίνος χάριν ταύτην στοιχειοῦται. ἐν δὲ τῷ στοιχειωθῆναι τὴν αὐτὴν νῆσον, ἀθρόως θάνατοι γεγόνασι πλεῖστοι,

ὅθεν ἐρημωθεῖσα διαρκέσασα μέχρι τῶν χρόνων Ἰουστινιανοῦ τοῦ τρίτου, τὴν θάλασσαν προστάξαντος ἀναπλεῦσαι ἐν αὐτῇ, εἰς τελείαν ἀφανισμόν.

vſque Iuſtiniani tertij perſtitiſſet, qui aqua maris obrui iuſſit, vt penitus aboleret.

ΤΕΛΟΣ.

FINIS.

AD AVCTORIS INCERTI, SVCCINCTAS CHRONICORVM DEMONSTRATIONES.

QVANQVAM Auctori non inutilem operam posuit Petrus Lambecius Hamburg. in Codino suo Regiæ Luparæ, quà Græcè vulgauit, passimque contulit cum eodem Codino, atque alias suas conjecturas adjecit; facem tamen alij tradidit, qui & Latio velit reddere, & paulò diligentiùs illustrare pariter ac emendare. Cùm enim luce eget, quam collati auctores alij afferre possint, tum mendis scatet, vt solent eiusmodi sic compendio edita, & quasi per electa. Visus itaque mihi ipse operæpretium facturus, si horas aliquot istis darem, ac euulgarem. Fracta mihi forsitan glacie, alius quis meliora tentabit.

1. Καὶ δοξάζεται παρ' αὐτῶν. Habet perinde Codinus, nec Lambecius vim vocis aperit. *Postquam hoc templum ab Arianis ædificari & possideri cœptum fuerat.* Itaque δοξάζεσθαι, Lambecio *possideri* est: Mihi hoc durius ac remotius. Accipio ergo, vt δόξα, diuinas Laudes sonat, quibus sacræ iugiter ædes insonant. Non multum abest, quod nostri, *deseruir vne Eglise*, diuinum in ea cultum sacro ritu ac Ecclesiastico peragere: ac quod reddidi, *diuinis laudibus frequentare.* Erant diuinæ laudes, etsi Arianâ prauitate Deo inuisæ, partimque blasphemæ, vel humana saltem, ipsorumque Arianorum opinione. Hesych. δόξα, φήμη, τιμή. Phauor. δοξάζω, τιμῶ.

2. Ὡς λόγος. Nihil emend. duco, quicquid Lambec. Significat sic rumore ferri, remque sibi ferè incertam; non ipsam quidem templi ruinam,

ruinam, ſed contigiſſe illam, ἐπὶ λειτουργούντων αὐτῶν, *cùm adhuc ſacris operarentur.* Sic infra, ὡς ὁ λόγος ἔχει.

3. Ἱστατο ἕως ἡμῶν. Luce clarius his vocibus finiri periodum, vti finiit & Codinus idem valentibus, ἵσταται μέχρι τοῦ σήμερον. Nihil ad rem ergo quòd Lambec. τὸ, ἐν δόλῳ, iis iungat, putetque legendum, vel, ὅλος, vel σὺν δόλῳ. Mihi prorſus ſignificari videtur liber, quo Marcellus Lector ſequentia dicit, nec fortè aliud ſit, quàm, ἐν δ΄. λόγῳ, *Libro 4. Marcellus Lector*, &c. Iſta Codin. non habet. Conon hic, Leo eſt Iſaurus (cuius illud alterum nomen) Iconoclaſtarum Hæreſis ſub Cononis ipſo nomine vaticiniis prædictus inceptor, vti in eo Chronographi, & qui res Germani Patriarchæ Conſtantinopolitani ac Confeſſoris perſecuti ſunt.

4. Στεφηφορούσιν ἐκεῖσε. Codin. ἐστεφηφόρουν πάντες. Emendationem Lambec. pro ὑπὸ θυμοῦ, ὑπὸ Τιβερίου, ſequentia ſatis firmant, quam & ſequor. παλάτιον μέγιστον, quod ait Lambecius, eſſe ipſa βασίλεια, non acquieſco: niſi antiqua Regia erat, quam dilapſam εἰς τὰ νῦν βασίλεια, Tiberius mutauerit; ex veteribus ſcilicet ruinis, vt ſolet, nouam Regiam, eiuſque ipſo loco, exædificans.

5. Ἐβόησαν. Codin. ἀνεβόησαν. Quod ſenſu non differt: nec aptè ſatis Lambec. *Et cantatum quadrageſies.* Erat potius clamoris ex animo expreſſio, pro populi malum deprecantis voto, quàm modulata cantio, ac qualis nobis vſurpari ſolet. Poſtremum illud Anonymi, Λέων Κωνσταντῖνον εἰς κράτος ἐνίκησεν, mihi probatum, nec ex aliis ipſe emendandus, vt viſum Lambecio, ſed ex illo alij palàm vitioſi. Planè enim comparatio eſt, ac quâ aliquid Magno Leoni tribuatur, ſupra deceſſores Imperatores; ſic nimirum adulante plebe, ſeu etiam præſentis beneficij ſenſu eam magis afficiente. Ita ergo in Codino reſtituendum, Κωνσταντῖνον καὶ Θεοδόσιον ὁ μέγας Λέων εἰς κράτος ἐνίκησεν· ac reddendum, *Vicit prorſus Magnus Leo Conſtantinum & Theodoſium*: non quod edita, redditque Lambecius, *Conſtantinus & Theodoſius Magnus & Leo fortiter vicerunt.* Quod addunt Vatt. ac Reg. Cod. ὁ γὰρ μέγας Κωνσταντῖνος ἐνομοθέτησε τὴν Κυριακὴν ἀπραξίᾳ τιμᾶσθαι· πρὸ γὰρ αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν Κυριακὴν πάντες εἰργάζοντο· id eſt, *Nam Conſtantinus Magnus lege ſanciuit vt dies Dominicus ceſſatione ab operibus coleretur: ante ipſum enim die etiam Dominico omnes operabantur;* frigidum mihi gloſſema eſt: Quid enim hæc feriarum indictio, vt viciſſe εἰς κράτος Conſtantinus, aut victus eſſe dicatur? In eo potius comparatio, quòd tum ipſe Vrbis conditor, tum quodammodo Leo Magnus; ille primùm condendo, hic muros extruendo; quod eius munus tanti fecerint ciues, ſeu magis factiones, οἱ δῆμοι, affectu potius quàm ratione plerunque & agentes & loquentes, vt præ Magno Conſtantino longè extulerint. Quid ſi hæc, non ad Leonem Magnum, ſed ad Leonem Iſaurum ſpectent; veréque ſcriptum in Codino fuerit ἐνίκησεν, quod retinuit Codex Vatic. non ἐνίκησεν.

Leone certè Isauro, impio seu hæretico, terræmotu grauiter quassatam ciuitatem legimus, magnâ hominum multitudine Byzantij ruinis oppresſâ; quando & muri instaurati, nouo in eam rem indicto tributo: sic Zonar. & alij: in Leone Magno & Seniore, qui Marciano successit ac Leo Magnus dictus est, vir planè Catholicus, quod ad muros saltem attinet, nihil eiusmodi: aliud enim est graue incendium, quo præcipuis ædificiis absumptis, valde deformata ciuitas. Tunc itaque, eoque terræmotu occupante indictæ supplicationes, tunc conclamatum, *Domine, miserere*; tunc Leoni sic acclamatum, cuius ope instauranda ciuitas expectaretur: optimoque Anonymus ordine, hanc alteri sub Tiberio Apsimare paulò antiquiori murorum instaurationem subnectit, non, vt Codinus, anteponit. Leuius itaque Lambecius, *Paulò post ibidem pro* ἐυσεβοῦς *perperam legitur* δυσσεβοῦς. pro δίσιως, τὸ πάλιως eiusdem placet.

6. Τῇ πληρισάτῃ. Superflua Lambecij conjectura, vt sit legendum pro πληςισάτῃ, πλησιαςάτῃ, *proximâ*: nam cui proxima? Sic autem impleri portam subterraneam, ac aggere oppleri, procliue nimis, in quâ præsertim monstrum eiusmodi accidisset, quale hîc auctor describit. S. Sabas semel & iterum Anastasio & Iustiniano Imperatoribus ex Palæstinâ Constantinopolim missus, vt sanctæ Chalcedonensi Synodo patrocinaretur, sub quorum altero rem contigisse necesse est. Malè editum in Codino, ἰσῆξιν, pro ἀνῆξιν, quod Anonymus habet.

7 Καείδιον μικρόν. Lambecius emendat, καὶ μοσχάριον, quòd Codin. habeat μετ μοσχαρίου. Malim ego minori mutatione, κ' ἀρνίον μικρόν· & *agnellus*: quod præcipuè μόσχιον æquè Polluci aliisque sumatur pro agnello, ac pro vitulo: quidni & μοσχάριον. Alia suppleta ex Codino, de auriga currum agitante. Sequentia in Codino, quòd ritus Græcanici magis viderentur, nec digna satis Constantino Christianum profitente, omissa fortè Anonymo.

8. Εν τοῖς Κούφοις. Cod. Vat. εἰς τὰ Κοῦφα. Proprium accipio, quicquid Lambec. *concaua*, *subterranea* velit: id enim satis vox κάτωθεν, significat τὸ, Τρίζωδον, nullus fero vt mutetur in Τριέξοδον quod habere quosdam Codd. idem testis est, redditque, *Triexodon*. Τρίζωδον, triformis statua, ex cuius aspectu diuinabant, ἀςρονόμων. Sic ferè subterraneis locis dæmonibus consuescebant, exque eis oracula captabant. τὰ σκηνώματα, *tabernacula*, quam vocem non reddit Lambec ex Paulo virisque Ecclesiasticis, humana sunt corpora & cadauera, in quibus Animæ quondam habitarunt.

9. Στυρέγιον ἤχμαδι Lambecius in priori voce erroris nihil subolet: in alterâ αἰχμάδις, vel καὶ αἰχμῇ, legendum suadet: at mihi neutrum persuadet. Prima vox ipsa palàm hîc vitiosa; quid enim statuæ illi cum hastæ cuspide, seu illius, quâ terræ defigatur, imâ parte? Liquet sanè ex sequentibus pro πυργίον eam obrepsisse, seu πυργίδιον.

Erat turris in portâ, in quâ statua, quæ sic cum turri flammis illæsa permansit; & quidem turris, πυργίον ἀυχμῶδι (sic enim pleraque neutra sequiores Græci in ι terminant) *squallida, neglecta, situ horens;* seu etiam *opaca*, quod exponitur ea vox in Scriptura. παράδεισος δοιχητής, accipio appellatiuè, velut sit Viuarij Comes; qui fortè Imperialium hortorum ac Viuarij curam gereret. Codinus ,ἐτγυα' ιε' habet, vbi Anonymus ι' siue maior numerus illi excidit, siue Codino superfluus est.

10. Τοῦ τρίτου Κωνσταντίνου τοῦ ὁμωνύμου. Ego sic emend. πατέρα, τοῦ παιδὸς Κωνσταντίνου τοῦ Κρίσπου. Sicque stabit quod prius πῶς dixerat. Nota hæc Constantini in suos Tragœdia, ex insidiis Faustæ vxoris; quam Codinus pluribus refert: etsi Theophanes voce ἐκοίμηθη: id est, *diem obiit, defunctus est*, obtexit.

11. Ταύτην στήλας. Editum στήλας quod mendosum est. Ego τὴν ὁδὸν, *viam*, subintelligo. *Hoc proposito, hoc sensu*, delictumque expiaturus iniustarum cædium: τὸ μετάνοιαν βαλὼν, *reuerentiam faciens, religioseque procumbens veniam à Deo efflagitabat.* Βαλεῖν μετάνοιαν habetur & in Collatione Sancti Maximi cum Theodosio Episcopo Cæsariensi, citatque Damascen. Orat. 3. de Imag. Pro eodem Codin. ποιήσας μετάνοιαν, non quod Lambecius reddidit, *faciens pœnitentiam*. In Codino si ταύτην legas, nihil diminutum erit, sed idem prorsus ac nostrum istud Anonymi, ταύτην στήλας.

12. Εμφαίνεται. Malim cum Lambecio, vt & in sequenti ἐμφέρεται. De his Cophinis seu corbibus, déque septem Sportis, Cedr. Constantini annis 23. 24. 25. καὶ τὰς ἑπτὰ σπυρίδας, καὶ τοὺς ιβ'. κοφίνους, ἐν οἷς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐθαυματούργησεν, ὑπὸ τὴν βάσιν τοῦ κίονος ἔθετο. *Sub basi columnæ posuit septem sportas, & duodecim corbes Christi miraculis insignes:* nec satis Xylander, *ad basim*: nempe id est quod Anonymus ipseque Codinus, κατηχώθησαν quod perinde Lambec. obscurat, dum reddit, *transpositi sunt*: imò in columnæ fundamenta, cui imposita statua Constantini, iacti; quâ, siue religione, siue superstitione, columna in perpetuum firma maneret & inconcussa. Quod Anonymus, eius rei auctorem Constantino Metrophanem facit, temporis ratio non admittit; quippe cùm iam annos aliquot Alexander eius successor Antistes esset anno illo Constantini 25.

13. Καὶ Παῦλον. Nec istud de Paulo Confessore veritate nititur. Non enim ante Constantium adeptus est Episcopatum, à quo statim ab eodem deturbatus, coactus est Romam adire. Metrophanem ergo & Alexandrum Episcopos depingi curauerit Constantinus; at non Paulum, necdum illo viuente, Episcopum.

14. Εν τῷ Κορωνίῳ Μιλίῳ. Multus est Lambecius, vt suadeat legend. ἐν τῷ χρυσέῳ Μιλίῳ, id est, *in Miliario Aureo*: quòd & eiusmodi Miliarium esset Senioris Romæ, quam in omnibus Noua referret. At cùm Anonymus pariter & Codinus constanter Κορωνίῳ habeant, nec

tantam ea vox difficultatem faciat, cur mutandi labor improbus? Haud ſanè idem vbique Nouæ & Antiquæ Romæ ſitus aut decora, vt eadem prorſus nomina ſortiri debuerit vtriuſque Milium ſeu mauis Miliare. Procliue ſic dictum quaſi coronatum. Nam & vocem κορῶνα, ſequiores Græci à nobis mutuati; vel vt aliiş melius ſcribitur, κορῶνα· hinc κορώνιον, vt à κούμουλος, κουμούλιον· de quo infrà. Quid ſi in Lunæ modum cornutum reddas, quæ vox probè Græca, eo ſenſu, ac cuiuſmodi ferè Burdigalæ ciuitatis portus, *Lunai* dictus Auſonio, aliiſque, quod ita Lunæ cornua velut referat, vtroque cornu latè expanſo ſinum capaciſſimum tutiſſimumque explicans, eoque Burdigalam totius Aquitaniæ nobile emporium reddens. Nec enim Milium ſeu Miliare nuda Columna vti Romæ, ſic Conſtantinopoli, ſed locus capax ædibus ornatus & ſtatuis, vti bene ex Cedr. notauit Pancirol. in Notitiâ Imperij, ac clarius ex Codino habetur. nu. 46. Anonym. Κορωνὶς Κλεοπάτρας: quâ voce admittit Lambecius nihil aliud ſignificare quàm coronam, ex quâ ſibi ipſe ac Cod. iſtud κορώνιον habuerit.

15. Αγκυελανὸς ὁ Χερσογάφος. Codin. Αγγυελανὸς, quæ facilis literarum permutatio. Conjectura Lambecij, vt legend. potius Αγκυρανὸς tanquam ab Αγκύρας Galatiæ oppido, συκεφαλογία eſt. Non enim iſtud patronymicum nomen, ſed proprium. Δεκάλογος Anonymi & Δέκατος λόγος Codini, vtrum alteri præhabendum, non liquet: potuit tum lucubratio Decalogus inſcribi, quòd decem libros complecteretur, tum eius libro decimo iſtud haberi. Αγγυρίων apud Photium mentio. Αγγούριον, *cucumer* Græcobarbarè.

16. Τοῦ πε Ζεῦ. Codinus, Τοῦ πε Απόλλωνος, quod & reddidi, non tam Codinum ſequens, quàm Anonymi vocem mutilam reſtituens. Nam cùm Ζευξιδία Suidæ, Ηρα fit, id eſt *Iuno*, ea certè ratione, quod Ioue nata eſt, quidni Anonymo Ζευξίδιος *Apollo* dicatur, eadem ratione, ſicque Codinus legerit, ac Απόλλων, voce notiori, reddiderit?

17. Κάρου τοῦ πατρυοῦ Διοκλητιανοῦ· emend. πατρωοῦ. Suid. καὶ Κάρου πατρώου Διοκλητιανοῦ. Ita fortè ſcriptum contemptus ſpecie, quod καρὸς, κωφὸς, Heſychio. Carini perditiſſimos mores ac ſæuiſſimos proſequitur Suidas, quibus Diocletiano ſæuiſſimo Chriſtianorum perſecutori præiuiſſe videatur. Potuit & Carus eius vitricus eſſe, etſi non Imperator, & ſtatuam in fano Gentilium habere: Alias diuerſorum Codicum lect. affert Lambec. num. 15.

18. Ο νομάπος πῶλος. Lambec. mauult legend. νομάδιος· *pullus paſcens*. Codinus habet νότιος πόλος. *Polus Auſtralis*; quæ illi lectio ſuſpecta eſt: cum tamen ſuperiores tantas figuras Mathematicas numerauerit, quid vetat & Poli Auſtralis, ſiue ſtellæ polaris Auſtralis figuram extitiſſe? Etſi enim Borealis nobis notior, quibus illa altè aſſurgat; non tamen eius ætatis hominibus ignota prorſus Auſtralis. At, ſi Anonymi magis probanda lectio, ac paulùm emendanda, νομα-

δικὸς πῶλος restituendum: nam Arist. νομαδικὰ ζῶα, *quæ necesse habent populari, quæ pascuis viuunt*: cùm νομάδειος seu νομαδῶος potius *pascuus* reddatur: vt νομάδεια δάση, seu νομαδεῖα in Pandect. *pascua sylua*. Bud. Figura pulli equini velut pascentis, ex antiquo nummo, quam refert Lambec. cum hac inscriptione, ΕΠΙΜΙΚΤΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΩΝ. multum fauet. Quod sequebatur, καὶ ἡ ἱεϱδία, breui literulæ additione restitui, καὶ ἡ ἱεϱειδία, procliue nimis ἀπὸ τῆς ἱεϱεὺς, diminuendi formâ τὸ, ἱεϱειδία· τὸ μαντευόμϵνον, nihil benè Lambecius, *fatidicum*, quasi ipsum auctor Heronem vaticinantem velit, quæ vna illius vocis significatio est: planè enim ipse situs, ad aliam trahit significationem, quæ ipsa peruia est: vt sic Mineruæ sacrificulæ ac vati adstare significetur, vt per eam oraculum Mineruæ consuleret.

19. Οὐκ ὀλίγαι. Pleniora hæc quàm Codini, ex quibus illa emendanda. ἀσυστασία nimia Lambecij, qui inter statuas Christianorum Gallieni Imperatoris statuam ponat, & αὐτὸ Γαλιωνοῦ, quod habent tum Codinus tum Anonymus, Γαλλιωνοῦ reponat, ac ne cui scrupulus sit, vocem *Imperatoris* præfidentius addat. Fuit certè Gallienus, non Christianus, sed Christianorum sæuus persecutor, Decij cumulans persecutionem. Bene Anonymus Γαλιωνοῦ Κυαίστορος· quisquis ille sit, ac siue Constantino Imperatore, siue eius liberis vixerit. Licinius egit & ipse Christianum aut simulauit: vel certè eius statua inter Christianorum statuas numerata, quòd Constantini Magni affinis. Ἰουστινιανὸς, pro Ἰουνιανὸς sequentibus scripsi.

20. Ὡρείῳ. Codinus & Suidas, ὡρείῳ· redditque Portus *Oreum*. Suidas accentu leni, ὡρεῖον, ταμιεῖον. ἐν τῷ καλουμένῳ ὡρείῳ, ὅ ἐστι Μόδιος. Ita semel & iterum, ac si pro eodem Oreum haberet & Modium. Codinus, quasi ἀπὸ τῆς ὥρας, quæ est hora, ὡρεῖον velle videtur, cùm velut rationem reddens, cur locus dictus Modius, idem Ὡρεῖον appellatus sit, ita scribit, Ἦν δὲ καλὸν ὡρολόγιον. Gratisque mutat Lambecius, & sine Codice, ἦν δὲ πάλαι ὡρεῖον. *Erat autem olim Horreum*. Sequentibus etiam, ἔνθα ἵσταται καὶ μόδιος χαλκοῦς, καὶ ὡρεῖον καὶ δύο χεῖρες χαλκαῖ ἐπὶ ἀκοντίων, vbi Lambecius τὸ ὡρεῖον, ὡρολόγιον cogitur admittere: ac sanè ita suspendi ex hastâ horreum, quis somniet? quòd autem alteram alteri vocem substituat sine Codice, ne idem vtramque Codino significare admittat, hoc certè audaciusculum, & eius qui auctori vim faciat. Ait autem, ἔνθα ἵσταται, quasi de præterito, quòd eo loco Μυρελαίου ædes successissent, vt auctor est Suidas. Clarus idem Codinus num. 51. Ὅτι τὸ λεγόμενον Μόδιος, ὡρολόγιον ἦν. Num & hoc horreum? Estque sermo de eodem hoc tum Modio, tum Horologio, quod hîc ὡρεῖον vocat, voce paulò magis Græcâ, quàm cùm sumitur pro horreo, quæ vox Latina est, nihil Græca.

21. Καὶ διὰ τοῦτο, τῆς ἀργύρου τυπώσεως. Edita malè, διὸ. Codino edito desunt, καὶ διά. Lambecius ab eius toto cœlo aberrat scopo, dum ita reddit, *Principio autem ille modius ex argento erat*. Atqui æreum

dixit Codinus, ἔνθα ἵστατο μόδιος χαλκοῦς· aliò ergo ſpectat τὸ, τυπώσαντος ἀργύρου, quàm vt argento cudiſſe certum modium tantus Princeps intelligatur, nempe vt frumento tali menſurâ pretium lege ſanxiſſe, quæ & militibus congium eſſet. Sanxit itaque Valentinianus vt iuſtiſſimo pretio modius argenteo væniret, iſque numiſma eſſet. Paulò aliter Suid. τοῦτο δ' ἐνομοθέτησεν Οὐαλεντινιανὸς, πιπράσκεσθαι τὸν σῖτον, μοδίους δώδεκα τοῦ νομίσματι. *Lege ſtatuit Valentinianus, frumenti duodecim modios numiſmate vendi.* Ita fortè velit numiſma integrum autve aureum, vt non vna huius vocis acceptio eſt; aliaque & alia τοῦ νομίσματος fuit materia & pondus: nam & æreum atque etiam aureum legimus.

22. Τοῦτο τὸ κουμούλιον μόδιον νομοθετήσαντος. Cumulatum modium; opponit Codinus ῥιγλίῳ num. illo 51. cui ad iuſtam menſuram additur ac cumulatur quicquid poteſt non effluere; nec quicquam regulâ demitur. Aliis etiam eſt genus menſuræ; de quo Meurſius.

23. Ἐξάμον ἀργυροῦν. Perinde Suidas & Codin. Vbi Æmil. Portus, *examum habens.* Lambec. *examen gerens.* At quid examum atque examen gerere, vel habere, ſeu manu tenere? Cod. num. illo 51. τὸ λεγόμενον Μόδιον ὡρολόγιον ἦν ἤγουν τὸ ἔξαμον τοῦ μοδίου. *Modius, horologium erat, id eſt, examen Modij.* Num pro gnomone accepit? Tenebat manu, & quidem argenteum, ſtatua Valentiniani, ipſa argentea, cùm modius æreus eſſet. Aut num menſura ipſa miliarij? Id ſanè omnium fortè vero ſimilius. Ante ἀρπαγῶσι, quod & Suid. habet, videtur deeſſe ὥστε, quod & reddidi: nec bene Portus, *examum habens ad rapiendum adpactum.* Codinus etiam eiuſque Interpr. ex noſtris emendandus. Erat cum examo & ipſa ſtatua argentea, & quidem μακρά, quod & emend. ἀντὶ τοῦ, μικρά, quæ poſſet ſufficere εἰς πάκτον, ad pacem à Barbaris ſub pactâ pecuniâ redimendam, ſeu ad tributum eis pendendum. Nec enim niſi magna iuſtæque molis ad hoc ſatis fuiſſet, cùm præſertim ſolùm argentea, cum ſuo ornamento eſſet. Τραχάνειος Πρωτίκτωρ Codini, vox ſatis inſolens: in noſtro quod erat Κύρειος, emendo Κύριος ex Suid. Curius nomen Romanum ſatis notum.

24. Μάντεως Κρητός. Erat editum, κριτοῦ. At quam faciles Antiquarij eiuſcemodi commutandis literis, quæ eis idem ſonant, norunt qui Græcos manu exaratos Codices tantiſper verſarunt. Quis iſte Cretenſium Vates Menander, cùm plures Menandri referantur, non ſatis liquet. Nullus fortè eſt ex tribus Suidæ relatis. Quàm bene conueniant Μενάνδρου μάντεως, quod habet Codinus, & Μενάνδρου μάντεως κρητοῦ, quod Anonymus, cum Μενάνδρου μετὰ τοῦ ἀστρονόμου, vt alterum altero commutandum videatur Lambecio, nullo præſertim Codice adſtipulante, nullus video.

25. Ἐπὶ ζημίαις ἐνδείξατο. Emendo ex Codino, ἐπιζήμιος ἠνείχετο, vel, ἐπὶ ζημίας ἠνείχετο. *obnoxius videbatur,* ac velut damni reus. Acumen Apophtegmatis non vidit Lambecius; at mihi ſat clarum eſt. Nempe

ſarcaſmus eſt, quod auro eoque tanto demerendo Imperatorem, hominem idcirco plumbeum, hâc ab eo vicem referat, vt neci tradatur. Tradidiſſe verò videtur Leo ob eam demolitionem, quòd in eius contemptum feciſſe videretur, ac quòd ſtatua gibboſitate Imperatorem referret; quâ ſic illa Ardaburio ſtomachum mouerat. Fortè etiam iactata verba tyrannidis indicationem habentia, vt fieri in eiuſmodi ſolet, ipſa rarò auditorum ſilentio tuta. Philoſophi, quorum præcipuè ea mens ſcribitur, viri ſunt Religioſi ac Monachi, quibus ille inuiſus quâ laborabat, cùm familiâ, Ariana prauitate, eratque periculum ne à piiſſimo Principe ſceptra ad Arianos tranſirent. Vel etiam Philoſophi Mathematici, quod paſſim auctor vocat.

26. Τῷ δεξιῷ. Sic emendo ex Codino, cùm eſſet δευτέρῳ. Inquirendum quandónam hæ Sirenes ad ſancti Mamantis, quove Imperatore tranſlatæ. Id vt liqueret, Codini ætatem haberemus, vt & Anonymi: nam & ille ἐφ' ἡμῶν dixit: Etſi Lambecius non reddidit: niſi vterque aliorum ſcripta ſublegens, id ita illis ſcriptum velut ſuum expreſſit; quod verius ſit: nam nec Codinus eiuſdem ætatis ac Anonymus, ſed longè recentior exiſtit.

27. Ὁ σταυρός. Nimiâ ſupinitate ſemel & iterum, pro σταυρὸς, στρατηγὸς editum erat; & ἀνηγορεύθη, pro ἀνηγέρθη. Nulla Lambecij coniectura legendum μισοπυλλάβως, pro μισοσυλλαβῶν, quod vnum probatum eſt. eius Crucis inſcriptio, ΑΓΙΟΣ. Sequentia clarius Vatic. Codex, Εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἁψῖδα τοῦ Κωνσταντινιανοῦ φόρου σταυρὸς ἵσταται ἀργυρέμπλαστος. *In Orientali arcu Fori Conſtantini Crux erecta eſt argenteis laminis.* Codinus, non niſi vnius Crucis Magnæ meminit, quæ figura eſſet illius Crucis in cœlo conſpectæ Conſtantino, ac cui inſcriptum eſſet, SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS.

28. Ἀνθρώπου ὀστᾶ. Legend. planè δυεῖν ἀνθρώπων ὀστᾶ, vox ſequens declarat, ἀμφότερα· deſignat enim ambo corpora, omnibus oſſibus integra, quæ ſic Elephanti ſtatuâ condita eſſent velut vrnâ. In inſcriptione, qualem habet Anonymus, nihil mutandum putem. Significantur duæ puellæ Ἀφροδίτη, ſeu Venus, & Ἱέραος, Hieraus, ſic amore deuinctæ, vt nec tumulo ſeu vrnâ paſſæ ſint ſeparari. Quod non rarum amantibus. Quænam verò hæ puellæ atque virgines dicere, diuinare eſt Plura qui volet, Lambecium adeat num. 77. Ταξιῶται & Ταξεῶται: Præſidis milites: cohortales, in Nouel. 5. Iuſtiniani, ac quod reddidi, *apparitores.*

29. Ἐν τῷ πραιπάτῳ. Velut *ambulacro*, impluuio, ſeu etiam porticu, vt reddidi. Sunt hæc ſpectantia ad Gratiani genus, & Theodoſij & Valentiniani, nempe Secundi, cuius & Modij conſtitutio eſt, quæ omnia Theodoſius vel poſuerit, vel ornauerit: nec mihi alius apud Codinum iis verbis, ἃς καὶ καλλύνας, ἐχρύσωσεν· *quas ornatum eis concilians, auro obduxit*: etſi Lambecius legens Κανίνας, proprium fecit: Quas nempe ἱστορίας· id eſt, θεάματα, figuras, ſtatuas, aliáque id genus

ſpectatu digna, καὶ τ̃ ἱστρῦσαι, *Callinas*, inquit, *inaurauit*. Mihià vero iſtud longè abhorret.

30. Κοχλίδαι ιβ΄. Codinus, κοχλίαι ις΄. Mihi *turricula: cochlea*; quæ vox Latinis recepta. De Aſtronomico poſitu, perinde Codinus annos 36 duraſſe ait: at Interpr. *triginta tres*, reddidit.

31. Τὸ ϛ Εξακιόνιον. Sic quoque apud Codinum: Theophanes tamen & Chronicon Alexandr. p. 704. aliique Εξωκιόνιον habent: quod magis quadrare iis, quæ de hoc ipſo loco refert ipſe Codinus, agnoſcit Lambecius: quòd extra eum murum eſſet Conſtantini Columna, à qua illud nomen ei inditum eſſet. In eo loco paſſi Ariani conuentus agere ereptis eis Eccleſiis Vrbis, ac datis Catholicis Theodoſio Imperatore. Secus errore Chronicum Alexandrinum, quod videtur mutilum eſſe, & in quo, pro Ἀρειανοὺς Εξωκιονίτας, eſt Ἀριθμοὺς· vbi feſtiuè Radder. *Expulit dictos Numeros Exocionitas*. Numeros voce Latina dicunt Græci cohortes, turmas militares: Ἀριθμοὺς vocatos Hæreticos, & quos Theodoſius Eccleſiis expulerit, quis ferat? Aduerterat iam P. Goar in ſuo Theoph. Monent iſta, non ſic deuoranda quæcunque nobis obtrudant deprauati Codices, vel malè exſcribentes: Ita hic Νευϐρώδ, emend. Νιμϐρώδ. Quam hiſtoriam ſiue fabulam tangant extrema, me latet: ac quodnam oraculum, ex quo non accepto creatum periculum.

32. Περί. Codinus habet πέραν· *trans ſanctum Mamantem*; quod & probatius videatur. Ex eodem emend. καμάρας, pro μαρμάρας. Idem βασιλίσκος habet, vbi Anonymus, βασιλικός. βασιλίσκος. Vulg. Interpres Ioan. 4. reddidit *Regulus*: Origenes ſimpliciori ſenſu, id eſt, literali ac proprio, vel Herodis Regis hominem exponit, vel Cæſarianum, qui ſcilicet negotii publici aliquid in Palæſtina gereret, ſeu Cæſariana aliqua munia, in prouincia ſubdita obiret. Eoque ſenſu hîc vſurpari videtur, vtrumuis legamus: nec enim ſequentia aliud videntur, quàm eius vocis declaratio ſeu determinatio, ad talem Cæſarianum. Sin & nomen proprium quis velit, parum refert.

33. Κάτωθεν τ̃ μεγάλης πύλης. Legend. monet Lambec. ςήλης infra maiorem Conſtantini columnam porphyreticam; pauló vlterius: hoc enim ſibi vult illa vox: vnde αἱ κατώτεραι Γαλλίαι. Manueli Palæolog. in Theodori Deſpotæ Epitaphio. Hîc quoque imperitus ſcriba, σταυρὸς pro σαυρὸς· & ταυροὶ, pro σαυροὶ: aliáque eiuſmodi nobis emendata. verè putida. βίσσιον emendat Lambec. βικίον nihil tamen id neceſſe eſt: nam cùm βίσσα, λήκυθον ſit Heſychio, *vas olearium*, βίσσα ξαίν, aptiſſimum hîc atque proprium τὸ, βίσσιον eſt, etſi Codinus habet βικίον, quod & ipſum eſt *vrneola, vrceolus, doliolum*. Poſtremum illud, ἀσφαλίσαντα ὑπὸ Θεοδοσίου, nimis explicat Lambecius, vltraque auctoris verba, nec fortè ex eius ſenſu: *quo tutius aſſeruarentur, inde abſtulit*. Quid enim vetat, eodem ipſo loco communiuiſſe, ac putà ſepto occluſiſſe, ſeu alia ratione in tuto poſuiſſe? Abhorret nihil à conjectura.

34. Τῷ

34. Τῷ Στρατηγίῳ τῷ μεγάλῳ. Strategium, haud absimile Campo Martio Romæ, locus quo Duces creabantur, ac milites exercebantur. τὸ, ὡς δὴ, Lambec. emendandum vult, ἕως, id est, *huc usque*, inquit. Mihi nihil emendandum, sed vis vocis aperienda. Sit itaque, qua religione vel superstitione; missa scilicet vis illa Græcanicorum numismatum in hiatum, velut illi complanando, sicque terræ obruta. Profitetur Auctor se quidē non legisse, audiuisse tamen ab iis qui legissent. Erant illi nummi superiorum Græcorum seu Gentilium Imperatorum, quos sic terræ infodere, inque eius hiatum mittere, non video vt vacet superstitione. Suntque eiusmodi complura in istis statuis, seu vera, seu conficta. Auctoris notanda diligentia; & vt quandoque ὡς ὁ λόγος dicat: nec cum Lambecio mouendum quod ita dicit, cùm se certa monumenta scriptaque deficere, ea loquendi forma cautis historiæ exponat.

33. Ἐν τῇ Φώσσῃ. Quod ita Anonymus, Codinus reddit, εἰς τὸ παλάτιον, nec vox illa Φώσσα aliud hic loci significet, quàm palatij certum angulum ac cubiculum, vbi hæc quandoque visenda asseruarentur. Dicta forsitan Fossa, quòd locus humilior, ac fortè specus, seu locus subterraneus: nec enim hæc eiusmodi erant, quæ nobiliori triclinio in apertum posita quotidie oculos pascerent aulicorum.

34. Ἐκ τοῦ Ἡμερίου. Alij Ἱμερίου scribunt. Titulum emendat Lambecius, Ἐκ τοῦ Θεοδώρου περὶ Ἡμερίου. Idem tamen sensus editorum, vt mihi reddita sunt: idque significant, scripsisse etiam alia de Himerio Theodorum, ex quibus istud vnum sit electorum, quod obscurat Lambecij emendatio. Illud, καὶ δοῦναι τῷ Ἡμερίῳ, vnum probatum existimo, non quod emend. suadet Lambecius, τὸν Ἡμέριον, quasi sit *affligere*, seu, *ad terram allidere*. Id certè detortius: quod reddidi, *impingere*, ac velut ictum dare, longè aptius, nec quicquam remotum à natiua eius vocis significatione. Quod in Codini locis aliquot accusandi casus est, vel librarij error est, vel barbara eius ætatis locutio, quæ illo casu tota gaudet.

35. Καὶ οἱ τοῦ βασιλέως φίλοι. Placet, quam ex alio Codice Lambecius refert lectionem, καὶ οἱ φίλοι, καί τινες τοῦ βασιλέως. *Demortui familiares & amici, quidamque Cæsarei.* Sic enim ferè in his contingit, vt quasi spontè accurrant familiares & amici, iisque adjungantur delecti officiales, quibus inspecta veritate vel absolui quis possit, vel damnari. Pia in fine monitio: castiganda scilicet curiositas eas Gentilium statuas lustrandi, in quibus haud rarò dæmoniaca vis atque magica, seu malefica sese exerat.

36. Ἐν τῷ ἀνεμοδουλίῳ. Locus erat, vt nomen ipsum sonat, ex situ altiori ventosior, ac velut turbinis, quod Græcorum vulgus ἀνεμοδέραν vocat. Meursius quoque habuit ex canonio Mathematico ἀνεμοδούρα, Ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸν ἀνθρωπινὸν ἀνεμοδούραν, sed explicare non potuit: quamobrem etiam omisit, qui Ioannis Scapulæ Lexico, Mursiani Græco-

barbari Lexici epitomen Amstelдami nuper adjecit. Itaque sequitur Anonymus, de eadem statua, ἡ δὲ αὐλὴ τῆς ἁγίας Βαρβάρας. Vbi Codinus, ἡ δὲ τῆς ἁγίας Βαρβάρας, vbique hîc diminutior, hiansque.

37. Ὁ Χρυσόστομος ἐστηλίτευσεν. Positum videtur, pro ἀνεστηλίτευσεν, vel ἐστηλίτευσεν, quod vtrumque reddendo expressi. Nota Chrysostomi tragœdia, dum ludos prohibet ad eam Augustæ statuam in Augustæo, ac Constantini Foro vicino Magnæ Ecclesiæ.

38. Τῶν βαθρων τῶν λεγομένων Τόπων. Ritè Lambecio emendatus Suidæ Interpres; plenissimè explicatum Codino lib. de Ædificiis, quid Topi Constantinopoli, & vnde dicti; hîcque ex parte tum illi, tum Anonymo: quod nimirum constitutæ sedes Clero pariter ac Senatui ad noua ibi tribunalia, quod Secretum noua voce vocant, aduersus Basilisci partem. Ad eum locum ædificatam Leoni Basilij filio insignem Ecclesiam SS. Lazari & Magdalenæ nomine, translatis eò illorum Reliquiis, testantur Græci omnes Scriptores, Leo Gram. aliique Theophanis Continuatores. Cedrenus Xylandro malè habitus, cui, ædificasse Leonem ναὸν ἅγιον κατὰ τοὺς Τόπους εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Λαζάρου, est, *Ibidem fanum aliud Diuo Lazaro sacrum condidisse*; nempe vbi templum sanctæ Theophanus primæ suæ conjugis, iuxta Apostolorum ædem sacram condiderat; quod toto cœlo abhorret. Vix mihi minus hallucinati videntur tam Theophanis quàm Cedr. Interpres, ipseque Anastasius anno 3. Constantini Cabalini, dum illud, Καὶ κόνις κατῆλθεν εἰς Τόπους, ita reddunt, Xyland. quidem, *Ac cœlitus in quadam loca puluis delatus est.* P. Goar autem, *Puluisque imbris instar in diuersa loca decidit*; nec ferè aliter Anastasius. Durum id nimis; maiorque venia Xylandro in Leone, si vim propositionis κατὰ spectemus, ac nisi τὸ, ἅγιον ναὸν certum ac singulare templum designaret, quod vocat Continuator Vat. ἐκκλησίαν τῶν λεγομένων Τόπων. Quod eo in vico pluit cinis, satis habuit vt Annalibus consignaretur, vt & quod Caspiæ portæ terræmotu concussæ, quod apud eosdem sequitur: nec necesse vbivis locorum, aut multis saltem rem locis confingere.

39. Καὶ μέσον τὸ Σταυροῦ. *Mediam Crucem ambiens*: erat enim catena magicè consecrata, στοιχειωμένη, vt pluribus Codinus, velut Vrbis fatum ex illa integra clausâque penderet; quæ erant superstitiosa: nimiumque dabant Græci eiuscemodi statuis & simulacris, erantque in eis ritus penè Græcanici, quantumvis aliàs sancta Crucis religio ejusque figura sit.

40. Ἀνεψιᾶς Σοφίας. Perinde Suid. αὐτῆς. Melius Codinus, αὐτοῦ: nempe Iustini neptis, ex filiâ Arabiâ & Baduario Curopalatâ; ipse perinde emendandus, dum Sophiam vxorem facit Iustini Thracis, id est, senioris; cùm fuerit vxor Iustini Curopalatæ, nimirum successoris Iustiniani & iunioris; Euphemia verò vxor senioris. Postremum illud, Ὁ γένος Θεοδοσίου. Κωνσταντῖνον ἐνίκησεν, germanum illi est, quod numero 5. Anonymo scriptum asserui ac vindicaui, Λέων Κωνσταντῖνον

τὶς κράτος ἐνίκησεν, exque illo emendandum Codinum, ſecus ac viſum erat Lambecio, probaui. τὸ, γόνος, pro eo eſt ac γόνος: *proles*, *ſoboles*: meliuſque fortè ἔγγονος, *nepos*, filii filius, quod erat Theodoſius Minor, ipſe ſtatuarum tantâ largitione dedicator; niſi & Arcadius pater, cuius magnificentiam imitatus filius in ſimilibus eius laudatis dedicationibus; quos ambos vox illa referat, verè Theodoſij γόνος.

41. *Κινστέρνα τῶν χρυσοχόων*. Erat σειρὰ τῶν χρυσοχόων. Vereor-ne ſuperfluum ſit τὸ, σειρᾶ, vel κινστέρνα nec Suid. habet: apud quem τὸ Ἔξαμον, non Heraclij dicitur, ſed *vſque ad Heraclium*, ἕως Ἡρακλείου, ibi conſtitiſſe. Iam ſupra num. 23. ſcriptum eſt, de Examo, argenteum fuiſſe, quod Valentinianus ad Horologium manu teneret, vbi & Ἔξαμον τοῦ μοδίου vocatur, ceu quid ſpectans ad Modium, ipſumque Horologium. Quid illud propriè eſſet, nec ipſe ſatis aſſequor, nec video qui ſit aſſecutus. Anonymus Heraclij Examum illi fabricatum ſatis apertè ponit. Valentiniani illud Examum, cum ipſius ſtatuâ ſublatum Iuſtiniano ſecundùm Imperatore, ad pendenda Barbaris conſtituta tributa, pretium ſcilicet reſtituti in regnum eiuſdem Iuſtiniani, ibi ſcribitur: quod ipſum hîc inſinuatur. Hæc enim illa πάκτα data ἐκ ὀλίγα.

42. *Ἀδελφῆς, ἡ Βουζήρου Γλιαβάρου*. Lambecius emend. putat, Χαγάνου τοῦ Χαζάρου; vt & quod paulò poſt ſequitur, καὶ Πλιαβάρῳ Χαζάρῳ: quòd nimirum Theodora, Iuſtiniani vxor Chazara, ſoror erat Chagani. Mihi potiùs ſic videtur reſtituendum, καὶ τῆς ἀδελφῆς, *& ſororis*, non Chagani, ſed vel ipſius Iuſtiniani, vel Theodoræ eius vxoris, ἡ Βουζήρου Γλιαβάρου, quæ vxor fuiſſet Buzeri Gliabari; eoque forſitan nomine ſtatuam meruiſſet, quòd cum ſorore fratris, inſidias marito detexiſſet: fueritque adeò ipſe Gliabarus ſeu Pliabarus, vt variat ex affinitate prius elementum, ipſe Chazarus perinde ac conjux, Iuſtiniano adjutor recuperando Imperio, vnà cum Tarbeli Bulgaro, qui proinde ambo ibi in Baſilicâ eo reſtituto conſederint, vt ait Anonymus, ac pactas pecunias receperint: non Chaganus Chazarus, qui ſic demerendo Apſimaro tunc rerum potiente, inſidias genero ſtruxiſſet; poſt quas improbabile ſe vnquam in Iuſtiniani poteſtatē dediſſe, aut Conſtantinopolim veniſſe, vt ſæui adeò Principis, ac cuius ſacramentum fuiſſet, nulli ſe parciturum, eorum, qui aduerſati eſſent, furorem in ſe exciperet. Fauet itaque Hiſtoria conjecturæ, nec illa Lambecij emendatio aliud eſt quàm deprauatio ac αἰσχροποιία. De Tarbeli Codinus habet ἐδημηγόρησε· *concionatus eſt*; nempe fouendo Iuſtiniani partes, cùm iam Philippicus ab exercitu Imperator renuntiatus eſſet, ac ciues adhortando, cuius etiam conſilio ſic illi vel irrito conatu, reprobatus Philippicus eſt.

43. *Ὄρος γὰρ εἶναι*. Codinus, ὄρος· *mons*, *collis*, quod non ita placet. Quid ſi φόρος. Forum certè rerum venalium ſequentia denotant, quòd argentarij taberna illic eſſet, quodque Elephas onera conueheret. In

foro solitos milites collocari, iam superius habitum est, num. 28. ἔθος γὰρ τὰ τῆς φόρου παρ' αὐτοῖς φυλάττεσθαι. *à Præfecti scilicet coborte ac apparitoribus* Geminumque hoc illi videtur, ac vtroque loco de Elephanti statuâ agitur: τὸ, ἐν πλαστοῖς ζυγοῖς. emendatum ex Suidâ, cùm esset, ἐν πλατοῖς. Quid autem hîc illud πλαστοῖς, nisi quod Scripturæ phrasi δολίοις· *dolosis, adulterinis*, & quod Codinus reddidit, ἐναντίοις· *non æquis*. Denique veteri Lex. πλαστὸς κατήγορος· *præuaricator*. Idemque iudicium de voce sequenti, ζυγοπλάστης, quæ ipsa emendationem firmat. In vtraque Portus toto cœlo errat, dum reddit, *qui in libris à se factis venditionem faciebat*, &c. Non sunt hæc crimen, cuius vindictâ sic Gentili superstitione consecratus Elephas est; sed quod à me explicatum; quod non iustis ponderibus venderet: vti & domini culpa fuit, quòd ipsum ne alteri noceret euertendo tabernam, monitus non continuit: sicque meritò vterque ab eodem ipso elephanto periit.

44. Ἔνθα Κωνσταντῖνος ὁ μέγας. Lambecius, Porphyrio mutat, sicque reddit, ac si Codino scriptum Πορφύριος. Κωνσταντῖνος tamen habet, cum Anonymo & Codino etiam Suid. v. Μίλιον. Vocem ὁ μέγας, Suidas non habet. Et quidem de aurigâ sermonem esse, non de Constantino Magno Imperatore, etsi ita visus accipere Æmil. Portus, luce clarius est. Inscitè ergo, τὸ ἐνεφημίσθη, reddit, *laudatus est & Imperator salutatus*, ac si non ante illa edita Constantinopoli Imperator Magnus Constantinus erat, vel sic fuerat ab aurigatione salutandus. De Constantino aurigâ celebratissimo, aurigarumque facilè principe, vt ex multis Epigrammatis Anthol. lib. 5. colligi potest, Faustini æquè celebris aurigæ filio, quin ista verè dicta accipi queant, & vt ita manifestus proclamandus sit error, non video. Quid enim etsi quod citatur in eum acclamatum, pars est Epigrammatis in Porphyrium celebertimum & ipsum aurigam? Quippe eiusmodi est, vt æquè meliusque in Constantinum conueniat, cuius vita tota ἥβη, *pubertas virilisque vigor*, qui omni ætate, omnium ætatum æmulos, iisdem sæpius equis, quibus abs se victi alij, singulari dexteritate vicerit. Sic præclare Epigram. expressum;

Σοὶ τόδε Κωνσταντῖνε τεὴ τρόφος ὤπασε Νίκη,
Παιδόθεν ἑσπομένη πᾶσαν ἐφ' ἡλικίην.
Πέντε γὰρ ἐν σταδίοις δεκάδας τελέσας ἐνιαυτῶν,
Οὐδ' ἴσον, οὐδ' ὀλίγον εὗρες ἀπειπόμενον.
Ἀλλ' ἐπὶ κουρίζων τε καὶ ἀρχαίους ἄνδρας ἐνίκας,
Ἥλικας ἡβήσας, γηράσας δὲ νέους.

Tibi hoc Constantine tua nutrix præbuit Victoria,
Ex puero te sequens omnem ad ætatem.
Qui enim annorum quinque decades in stadiis absolueris;
Neque æqualem, neque minorem inuenisti, qui non cederet.

Sed adhuc puer & imberbis viros superasti:
Adolescentes puer, senex verò iuuenes.

Tanta demum huius Constantini claritas, vt in eo concurrisse Venetorum Prasinorumque studia inter se semper aliàs aduersa, vt ἐπιτύμβιον εὖχος referrent, cunctis viro gratulantibus, ac vitâ functum desiderantibus, alio narretur Epigram. Potuitque adeò quandoque Venetus, quandoque Prasinus cucurrisse, eamque à Venetis acclamationem excipere; tum scilicet, cùm Ἀζώτιον, καὶ Βύζαν, καὶ Αντλω, tres scilicet aliorum factionum (quas liquet quatuor fuisse, Venetorum, Prasinorum, Alborum) & Russiorum aurigas vicisset. Αντλω, Αντιον vocant Anonymus, superiori Spectaculo, frustraque se Lambecius cruciat, velut sit αὐτλῶ, ac Φαυστῖνον verisimiliter legendum putat. At, quid istud ad Faustinum? Num quòd & ipse statuam meruisse aurigandi peritiâ Anthologio scribitur, ipse Constantini pater, ab eo victus hîc scribi debuit, seu etiam, vt Lambecio placet, à Porphyrio? Eodem errore in voce affini in Theophane peccatum, vbi τὸ τῆς Αντῆς ϑύος τῆς ναυτῆς scribitur. Est verò gens Hunnica ad Mœotidem Paludem, de quâ Iornand. & Procop. Iustinianus in edicto Fidei inter alios titulos Αντικὸν, se vocat, ab eâ vtique gente debellatâ: ritéque monet Radderus non esse mutandum τὸ, Αντικὸς, in λαζικός. Henricus Valesius ad Excerpta Menandri, fœdos in eâ voce Antiquariorum errores refert, quibus malè actus Contoclar. Interpres. Vti ergo Anti & Antæ dictus populus, quidni & auriga Antes, seu verò Antius, perinde ac Byzas, vt videatur eius loco Faustinus arcessendus? Nec dubitem Αντλω habuisse exemplar, ex quo procliui typorum mendo editum Αὔτλω· quod ipsum in Notis errorem augens Lambecius, mutat in αὐτλῶ. Quod in Codino & Suidâ habetur, ἐπειδὴ καὶ Βύζας ἐνίκησε εὐφημίαν, mihi difficile videtur, etsi Lamb. reddendo Anonymum secutus est. *Postquam vicit factiones Prasina Azotium & Byzantem:* vt legend. velit, ἐπειδὴ καὶ βύζαν ἐνίκησε εὐφημίαν· vt secundâ victoriâ secunda acclamatio significetur: quomodo ritè illi cum Anonymo conuenit, apud quem ipsum, pro, μετὰ τὸ νικῆσαι, editum erat, μετὰ τῆς ἐνίκησε. Sic supinè omnia scripta ac posita. Portus, vti ad Constantinum Imperatorem superiora retulerat, sic hæc ad Byzam Regem, redditque, *Nam & Byzas illic laudatus est, & Rex appellatus & salutatus.* Nugæ.

45. Τοῦ δὲ Ἡλίου ἅρματος κατενεχθέντος. Malè prorsus Lambecius, *Vbi ille currus in Hippodromo subuersus fuit.* Erat ille currus Solis, quo Constantini statua Sol dicta à radiis ex clauis Dominicis ambientibus, vehebatur, quæ ipsa ζῴδιον seu ζῴδιον in Circum cum deueheret, sic stipatum ac palmis confertum, id est Statuam eiusmodi ac iconculam, quæ Fortunam Vrbis referret, seu Victoriam, Crucis signo caput insculptam, quo pius Imperator significaret, Cruci se adscribere, quòd Augusta illi Ciuitas, Imperiumque constaret. Non

ergo currus ille ſubuertendus, ſed ſubtili quadam arte deponendus, vt quaſi cœlo lapſus videretur, eò poſtmodum rapiendus, ac vbi τῶν βραβείων τὰ ἆθλα, ſic delatæ Victoriali illi ſtatuæ reddita eſſent; id eſt, *præmia victoriarum*. Paulò melius Portus, *Cùm ille currus in Hippodromum delatus eſſet*. Habet perinde auctor Chronici Alexandrini, ac ſcitè vocat ξοάνου στήλην, & ἀπὸ ξοάνου. Radderus, *ſtatuam ex marmore*, reddit. Nihil tamen ea vox magis marmor importat quàm lignum aut ebur; quin hæc potius deſignet: dicaturque ξόανον, quod Latinè ſculptile, cuiuſcunque illud materiæ ſit. Seruius Æneid. 6. ξόανα dicit, id eſt, ſimulacra breuia quæ portabantur in lecticis, & ab ipſis mota infundebant vaticinationem; cuiuſmodi ferè iſta ſtatua, niſi quod iam Principis pietate aliò ſpectabat eius ritus, & vt ſignificaretur Chriſti per Crucem victoriâ ſtare debere Chriſtianorum Imperium, eamque illius eſſe Fortunam: verò Ανθοῦσαν; florentem illam, quam indigetauit Conſtantinus, ac cuius dedicatione ἐποίησεν ἀναίμακτον θυσίαν, *Incruentâ victimâ litauit*; vti eſt in Chronico Alexandrino; celebratis puto ad bene precandum Vrbi diuinis Myſteriis, quæ eſt illa ἀναίμακτος θυσία. Iulianus Aug. eam & dedicatione, & Crucis ſignaculo venerabilem ſtatuam, Vrbiſque Chriſtianæ diuinum ferè quoddam ancile, ſuſtulit, terráque obruit. Sit ergo, ἐκ ξοάνου στήλη κεχρυσωμένη, *ſtatua raſa breuis deaurata*. S. Nicephorus vocem ξόανον de Chriſti ſtatuâ dictam Aſterio Orat. de Diuite & Lazaro, non admodum probat, τὸ ἄγαλμα, in ſtatuis Heroum congruentius ſentit.

46. Καὶ ἡ κορωνὶς Κλεοπάτρας. Ab hac forſitan Coronâ, dictum Milium, ſeu Miliarium Coronatum, quâ de re pluribus num. 14. vbi ἐν τῷ κορωνίῳ Μιλίῳ legitur.

47. Τὸ τῷ μοίχου. Erat μοιχός. Salacitatem Maxentij rapiendis aliorum vxoribus iiſque conſtuprandis, vnde & quarundã ſecutæ neces vltroneæ, cum Euſeb. l. 8. perinde alij notant: quâ ſic Romanorum animos offendit, cùm alioqui propenſior in rem Chriſtianam videretur. Iſtud de eius ſtatuâ à nonnullis Gentilibus diuinis honoribus decoratâ & cultâ, vereor ne ad Maximinum potius ſpectet, qui in Oriente præfuit, ac Græcorum ſuperſtitionis vindex acerrimus fuit Chriſtianiſque iniquior. Alteram alterâ vocem paſſim ſiue auctores ipſi, ſiue antiquarij mutant; vti in Actis ſanctæ Catharine Martyris, non ſolùm Metaphraſteis, ſed & iis quæ habet Leo Allatius, ac quorum ſe auctorem profitetur Ἀθανάσιος ταχυγράφος ἅμα καὶ δοῦλος ὑπάρχων τῆς κυρίας μου Αἰκατερίνης. *Athanaſius ſcriba velox ſimulque ſeruus dominæ meæ Æcaterinæ*. Siue ſe ſeruum, deuotum dicit, ſiue qui reipſa illi famulus fuerit, quod non ſatis videtur habere fidem. Certè tentarat nuper me ſuggerente, vir doctiſſimus Fronto ὁ μακαρίτης, Academiæ Pariſienſis tunc Cancellarius, quâ pietate ipſe ſociique Canonici Regulares ſancti Auguſtini eam Cœlitem colunt, eiuſque nomine celebrem antiquam Regiâ Vrbe Eccleſiam poſſident ac magnificè inſtau-

rant, cum pridem Vallis Scholarium esset ac diceretur, vetusta quædam elucubrando, nec Acta illa sic antiqua omittere, obtulitque vir humanissimus Leo Allatius; sed monuit, tantis laborare eius auctoris, veri an ementiti, dialogismos, vt fortè præstet premi quàm euulgari: cuius etiam nobis res iudicio stetit.

47. *Μετὰ λιτῆς καὶ τιμῆς.* Sit fortè *λιτῆς τιμῆς*, vt honorem illum Filij Dei verbo tenus fictáque mente designet Anonymus, quo Constantinum vir vaferrimus, vt in Ecclesiam admitteretur, quasi iam fidei Nicenæ deuotus, deceperat. Is certè genius Hæreticorum, vt semper irrepere studeant, & ex cuniculis subeant, tum palam dogma proferentes, cùm per Præpositorum indulgentiam, seu veriùs inertiam, grassandi licentiam nacti fuerint. Nimisque in Arium indulgens Theodorus Beza, Epistolâ suâ præambulâ ad Dialogos Athanasij nuncupatos; librosque Basilij aduersus Eunomium abs se vulgatos, Alexandrum alterum ac Alexandrinum perstringit, quod se in eum pauló acriorem disputatorem exhibendo, in tanta incendia erumpendi illi occasio auctorve extiterit. Vel si *λιτῆς καὶ τιμῆς, λιτὴ*, fuit illa pompa, quâ à sociis ad Ecclesiam irrumpendam multo iam tripudio adducebatur.

49. *Εν τοῖς ἀρτοπωλίοις πέρεις.* Malim *φόρεις*· nam & postmodum alteram alterâ voce explicat, ad si idem significent, forum scilicet venalis panis. Sequentia ipsa deprauata sic composui, vt & sensus constaret, & quàm proximè emendatio, ipsa quæ extabant edita retineret. Lambecius primam statim vocem, *κυνάριον*· quod est, *catellus*, mutat voce *κιονάριον*· quod est, *columella*: vultque naturæ esse statuam, quæ innumeris mammis & omnigenorum animalium capitibus circundata figuretur, quod quasi mater communis, omnia lacte suo nutriat. At sanè, mammarum iste apparatus, sub aliquâ animalis formâ Naturæ fuit adhibendus, cum tamen vox illa *κιονάριον* nullam exprimat. Malè ergo ita mutatur *αὐτὶ τὸ, κυνάριον*· neque hæc emendatio est, sed corruptio. Illud *ἐν τῇ Νεμέσει*, non reddit Lambec. Mihi quoque fateor, crucem figit; non tam obscuro auctoris sensu, quàm reddendi difficultate. Planè significat, eâ Vberum appendice hieroglyphicum esse eius Deæ, quam Nemesin Græci vocauere, quæ cuique iusta tribuat: de quâ plura Thesaurus, aliique. In cane aliquid Numinis sibi Græci fingebant. Vnde Aristoph. v. *Σφήκ.* *Μὰ τὸν κύνα, Χ......* Socratis item Iuramentum. *Μὰ τὸν κύνα καὶ χῆνα*· *per canem & anserem.* In canis ergo specie Nemesis figurari eâ ratione potuit, quod illa animans sic fœcunda sit ac benefica, vt etiam solertiâ distribuat, bonáque ac mala rependat; cùm alioqui fœcunditatis symbolum perinde sus existat. Nam ait Democritus, suem & canem fœcundas esse, quòd multas habeant vuluas, locaque semini concipiendo apta, vti Apostolius Cent. 22. num. 5. refert: adeoque procliuiùs Lambecius *χοιρίδιον* mutasset, quàm *κιονάριον*· *porcellus* quàm columel-

la seu statua: etsi nec istud benè. Οὔθατα, quid displiceat non video; vt eius locò ὕδατα reponendum putauerit Lambecius quæ nec fortè Græca vox sit, nisi quòd ὕδατα ἐπὶ ἄπου, de vtre, dici Verinus notauit, non de vberibus aut mammis. Reliqua ibi ipse licentius componit; alia etiam explicatione τὸ, μυρμηκιᾷ, verrucas exponit næuulosque, quæ mihi omninò ἀπροσδιόνυσα. Accipio ego ea ratione qua Hesych. ἐπὶ διδασκαλείου & μυρμηκίαις accipi docet, quoniam in Scholam puerorum agmen veluti formicarum confluit: sic etiam hîc diuersarum genera animantium atque volucrum extantibus capitibus, vltro Deam adoratum velut confluebant: non vt vbera (aues maximè) suggerent: quæ ipsa non ferenda mutatio, θαυμάζειν, αὐτὴ τῇ λατρεύειν. Gaudet quidem dandi casu vox λατρεύειν, non accusandi: at non ita accurati sequiores Græci, siue eorum antiquarij.

50. Ἀλλὰ καὶ βύλαρος. Incertum mihi num sit nomen proprium. Putet quis certè eo nomine sugillatum, qui eam statuam obruendam putauit, quasi ad bouis stuporem, etiam lari siue gabiæ stupiditatem addiderit De laro Apuleius Aurei asini lib. 5. *Auis peralba illa gania*, &c. Rapax est & vorax, vnde in rapaces prouerbio dicitur, λάρος κεχηνώς· *larus hians*. λάρους etiam stupidos vocant, ab stupiditate huius auis. Bos Cyprius, notum prouerbium, ἐπὶ τῶ χυδαίου καὶ ἀναιδοῦς. Suid. *de homine futili & stupido*. Itemque, *Bos septimus*. Quid si Βούλγαρος, à quibus tantæ Græcorum strages, multis etiam eorum statuis sub Leone præsertim Armeno, ac Symeone depopulante agrum Constantinopolitanum, ipsamque vrbem obsidente, ablatis: sub Romano item, aliisque. Sed non quadrat, quod ait Anonymus vsque ad Zenonem hæc conspicua fuisse. Videtur enim inde hæc eum abstulisse.

51. Ἀπὸ χρονογράφων περιωδείς. Codinus, vt compendio vtitur, ἐκεῖσε περιωδείς. Etsi editum, περιωδεύσας τὰς Γοργόνας· redditque Lambec. *Isthac præter Gorgonas transiens*. Sed hæc malè conserta, nec auctoris mens satis explicata. Pro συλλαβών, legend. συλλαβούσας. Is itaque Galenus conspectis his statuis subductisque temporum rationibus, sic diuinauit, incautusque mentem expressit: quo sibi iure astronomico præsagio interitum consciuit. Tum enim ipsa ars vetita, tum quòd quis trahat ad ipsum Principem, quo se reum maiestatis constituit. Alius longè Galenus iste, & recentior à Galeno Medicorum ferè antistite atque doctore.

52. Μηνᾶς καὶ Γλαῦκος. Pugiles sunt, quibus ibi positæ statuæ: ac de Glauco quidem bene multa Suid. Mecas, obscurior est. Quod sequitur de Theodoro, ἀναχωρώδης, emendat Lambecius ἀναγνωσώδης, vt sit quasi explicatio nominis, Ἀναγνώστου. Quidni verò ἀναρρώδης. Satis enim Lectoris nomen altera voce declaratur, ἀναγνώσμασι; nec nisi ταυτολογία repeti debuit, ac si diceret; *qui lectionibus legatur, vel lectus sit*. Procliuius sit, ἀναγνωσώδης, ac si dicat, *cuius inde nomen lectionibus*

nibus increbuit: quòd forsitan de illis statuis scripsit, seu pugiles ipsos exornauit.

53. Ο πεταμὸς ὁ Κύτλυ. Codinus, solùm ὁ ποταμὸς ὁ ἀπὸ Λύκου λατρευόμενος. Emendat Lambec. φερομαγγευόμενος, At Anonym. ipse quoque μυκολατρευόμενος. Erat Λύκος, fluuiolus in Vrbem influens, suprà cuius caput positam statuam ex marmore candido quæ cubito videretur inniti, auctor est Manuel Chrysoloras, Epist. de comparatione Veteris & Nouæ Romæ. Longius petitum, quod hinc sibi assumit Lambec. vt sit, ἀπὸ τοῦ λευκοῦ λίθου ὁρώμενος. Vox Λύκος, & pro Heroe, quem & pingi lupi specie Athenis pro tribunalibus auctor Hesych. eidemque μυκόντιον, γλίσχρον est, cuius vocis multiplex significatio; *tenax*, *auarus*, *ærumnosus*, &c. de quibus consulendus Thesaur. Quid igitur si, ὁ ἀπὸ Λύκου μυκολατρευόμενος, *qui à Lyco*, seu Lupo, *ærumnoso, parcoque cultore adoratur?* Vel certè emend. λυκολατρ. *qui à Lyco*, seu Lupo, *Lupi specie adoratur?* Procliue sanè sic Græcis delirare. At quid τὸ Αἴτιος. Num aquilas habens, velut insigne Imperij, ἀέτιος dicit Suid. Vel etiam Αἴτιος, Aëtione pictore, de quo Lucian. Quid si ἀέριος vel qui sub dio, vel qui cæruleum aëris colorem referret. Cuncta ænigmata: malimque doceri, quàm ipse docere.

54. Δαιμόνων ἐπιστασίαι. Lambecius, *suscitationes*. At dicitur ea vox, etiam de diuinis apparitionibus, in quibus nulla magica suscitatio est, sed Dei inspectio ac visitatio, seu apparitio; vel etiam SS. Spirituum: τὸ, πλώσεις, sic accipio, ac si ἐμπλώσεις, vna scilicet voce alteram explicante. Sunt hæc Græcanicæ superstitionis, malorum animos regum maximè ac magnatum verti in dæmonas. Nec aliud ista sic implexa, quàm ejusmodi nugæ: τὴν σιδηρέαν βοτάνην, alij σιδηρῖτιν vocant, de quâ Plin. lib. 22. cap. 17 aliique. Pro, ὑμῖν, videtur ὕμνον, quod Hesych. χρησμὸν, id est, oraculum exponit. Antè etiam num. 44. Byzas & Antes, vbi exsufflata Lambecij in eâ voce conjectura.

55. Τῇ πόλει, ἀγγὰ τῇ Ῥώμῃ. Quid si. ἄγγη τῇ Ῥώμῃ, pro, τῇ νέᾳ Ῥώμῃ, quo nomine solet Constantinopolis insigniri. Τὸ, γλιγγιδουχὴν τοῦ Δουκὸς, num πλιγγιδουχὴν. Videtur designari ille Constantinus Ducas, qui ineunte Imperium Constantino Porphyrogennetâ, muris inuolans affectansque tyrannidem fatis concessit; vir alioqui spectatissimus rebus bello gestis. Sit ergo, *Ducis iterum Duciculi*, cuius adeò infelix exitus, post tanta familiæ rerumque decora. τὸ, κιννύρες. Hesych. κιννυρείδης, τὰ μικρὰ ὀρνιθάρια: *auicula*. Τὸ, Αρτεμισίῳ πυρὶ· num φόρῳ, quâ iam sæpè vsus voce, pro rerum venalium foro?

56. Διὰ τὸ εἶναι αὐτὸ χρυσόν. Scriptum erat, χυτόν. Sed de auro palam videtur sermo, cui tantis partibus respondeat argentum; sicque mihi addita altera vox, vt non expuncta altera. Quid illud ἀκουιχάτον, quodve genus nummi, vt & λεχμία illa σκυθρωπά; mihi magnus erit, qui me doceat, inque rem literariam liberalis. Pro λεχμία, qui voluerit λεμμία, ac si *lamina seu lama*, quod Donatus interpretatur, per me licet.

57. Ἐκ τῶ Μιλίν. Lambecius, βιβλίν mutandum censet. Id quidem κῇ τὸ πρόχειρον expeditius. At quid cogit sine Codice? Quidni auctor hoc librum titulo donauerit, analogiâ quadam ad Milium seu Miliare; vt sicut illud regula erat, atque mensura spatij locorum ac distantiæ, sic liber ille velut norma quædã mensuraq; haberetur, vel ipse loca ipsa describens, ac quæ in eis extarent spectatu digna exhibens, seu etiam in eis gesta referens. Sic certè liberales titulis librorum auctores. Vt nobis extaret ille liber, non tantus diuinandi labor. Sequentia ex τῆς καθ' ὥραν Μαυρικίου Αὐγούστου, quæ sic emendo, cùm esset, καθώρατι, indicio sunt, continuisse eum librum plurium Imperatorum res gestas, expeditiones, itinera, ac quæ Græci τάξιδια vocant, diarij in morem, breuique Chronographiâ, quo nomine non obscurum vnde auctor τὸ Μίλιον potuerit inscribere. Subtiliorem conjectorem libens audiam. De Faustâ, restitui quæ clausa repræsento, quòd probatorum omniũ auctorum assertione firmum sit, Faustam non Diocletiani, sed Maximiani Herculij fuisse filiam, ac procliue fuerit eas voces omitti per Antiquarij socordiam. Auctor Actorum Siluestri, Constantini vxorem Maximinam vocat, ac Diocletiani filiam, penes quem fides; nisi & ipse malè luxatus, ad certiores regulas componendus est. Alterius loci & operæ sit propensius in hæc inquirere.

58. Πατρία. Breuiatum hoc, pro ἐκ τῆς Πατρία· ex eius scilicet Commentariis. Meminit huius auctoris Niceph. lib. 1. cap. 1. Ἀφροδίτη Σελήνη. Quæ num. 28. Ἀφροδίτη παρθένος, *Venus virgo*, habetur, ad hanc nihil Venerem spectare videtur. Hæc enim Dea, & pro Iunone sumitur, οὐρανία scilicet Venus, cuius nomine aër Græcis consecratus, vt auctor est Iulius Firmicus, ipsaque Luna, vt hæc inscriptio fidem facit: illa, puella quædam amasia est, sic eodem condita tumulo, Elephanti statuâ, cum amasio seu amasiâ. τὸ, Μόλιον ἀλωπὸν, cui hæc inesset inscriptio, etsi reddidi *Molium vulpinam*, quidnam propriè videatur ab alio discere velim. Vt sic redderem, ac vocem retinerem, ceu propriam, auctor mihi Hesychius, qui Μολιονίδας, γυναικός τινος υἱοὺς tradit, *mulieris cuiusdam filios*, quæ vtique Μόλιον ipsa dicta sit. Num & hæc Græcorum superstitione Veneris nomine ac Lunæ consecrata? vel potius sic dicta Venus, quòd Ioue nata, qui ipse Molio dictus, à quodam suo eius nominis hospite. Quòd Vulpina, scitum sanè Veneris epithetum.

59. Καινοῦργηθῆναι ἵσταται. Etsi paulò deprauatius prior illa vox Lambecio edita, maléque diuisa. Conjectura, vt legend. videatur, Καὶ Ναρσοῦ στῆλαι ἵσταται. Quid enim his vocibus cum illâ affine? Num verò quòd consignata Iustiniani & Belisarij tempora, necessariò & Narsetis consignanda? Fuit eius quoque ingens gloria, haud tamen tanta quanta Belisarij, nec par exitus. Planè refert, τὸ χαινουργηθῆναι, τὸ κεφαλαὶ Γοργονοειδεῖς· Gorgonum similia capita quatuor, quæ Iustinianus ὁ μέγας, sic enim emend. pro, ὁ πάλαι renouauerit; vti pleraque Vrbis ornamenta melioribus mutauit ac instaurauit.

60. Καὶ τὰς πατρικίας ἐπλά. Patriciarum fortè mulierum; nam & mulieres ζωσταί. quæ earum dignitas maxima. Cedr. Zonar. & alij. Διαδήματι δὲ ἡ Θεοδώρας κατασεφθείσης, καὶ ἡ ταύτης μήτηρ Θεοκτίστη, ζωστή τε καὶ πατρικία τετίμηται. *Theodora diademate coronatâ: eius quoque ma'er cingulo donata, ac Patriciæ dignitate aucta.* Fortè etiam Zonis inſcripta nomina, vel inſignia, vt ſic legentibus perfectè noſcerentur.

61. Καὶ ὁ Διακρινόμενος. Hic ita deſcriptus, palam eſt Ioannes Malala Antiochenus, Damaſceno relatus Orat. 3. pro Imaginibus: quippe qui vnus ex tantis qui extant, ſtatuæ Chriſto poſitæ, ſanatæ mulieris gratitudine, laudatoribus teſtibuſque proprio nomine Βερνίκην vocet. Damaſc. titulus eſt, Ἐκ τῆς χρονογραφίας Ἰωάννου Ἀντιοχείας, τοῦ καὶ Μαλάλα περὶ τῆς Αἱμοῤῥοούσης· vbi Franciſcus Zinus, *Ex temporum deſcriptione Ioannis Antiochiæ Pontificis, qui & Malala dictus eſt, de muliere, quæ ſanguinis fluxum perpeſſa fuerat.* Billius quoque dum minora caſtigat, ipſe ſuo ſilentio Ioannem hunc Antiochenum Antiſtitem approbat. Iacobus item Gothofredus ad Philoſtorgij lib. 7. cap. 7. vbi is eandem erutæ Iuliano Dominicæ ſtatuæ ac Hæmorroüſæ, hiſtoriam refert, *Quod*, inquit, *Ioan. Damaſc. de Imaginibus Orat. 3. refert, ex Chronico Ioan. Antiochiæ Epiſcopi, cognomento Malala.* At quæ vſquam Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, eum nobis Ioannem Antiochenum Epiſcopum obtruſerunt, per ea tempora, ac cùm διακρινομένων ſecta, id eſt, *Haſitantium*, ad Ioannem vſque Damaſcenum emerſit? Ridiculi ſanè, qui ſtatim adſcripto vrbis nomine, quæ patria ſit, ſeu etiam quandoque domicilij locus, Epiſcopos ſomniant, redduntque: quo nomine in meâ Bibliotheca PP. Concionatoria ſic inaccuratos ſcriptores memini me ſugillaſſe. Ioannis Antiocheni meminit Marcellinus in Chronico, Longini Deciique Conſulatu. *Ioannes Antiochenæ parœciæ ex Grammatico Presbyter, ſcripſit aduerſus eos, qui in vnâ tantum ſubſtantiâ adorandum eſſe Chriſtum aſſerunt, nec acquieſcunt duas in Chriſto eſſe confitendas naturas.* Quibus pro Catholica fide pugnare videatur, eiuſque confeſſionis vexillum aduerſus Antiochenæ Sedis inuaſorem Petrum Fullonem erigere. Neſtorianiſmi tamen ſuſpectus eſt redditus, ac viſus Theodoſianis fauere, dum teſte Gennadio, aggreſſus eſt redarguere ſcripta Cyrilli contra Neſtorium: vnde meritò, ὁ Διακρινόμενος potuit Anonymo noſtro audire, velut eorum penè fons, qui nec plenè Eutychiani eſſent, nec Synodum Chalcedonenſem reciperent. Plura mihi diſputata ad Aſterium; qui Maximinum ſic bacchatum in pium illud monumentum auctor eſt, ipſe paulò Philoſtorgio & Socrat' ſenior, non Iulianum. Cauendi hîc Arianorum Euſebij ac Philoſtorgij furfures, quos Caluiniani Interpretes ampliant; num erroris eadem origine, quodque nec ipſi Chriſtum hominem, qui pingi imagine poſſit, eaque religiosè coli, cultuque ſupra ciuilem paulò altiori, ſatis credant? Videnda acta VII. Synodi, ac vtinam quandoque vulganda S. Nicephori Antirrhetica.

Aliquid fortè plagij passa ipsa Philostorgij electa. Qui tantis, Martyrius Episcopus Martyr hîc Anonymo celebratur, ipse Christi victima, non Deorum (quæ Græcorum dementia) ignotus Romanis tabulis, aliisque, quos consulere licuit. Procliue tamen Christianæ plebis Principem sic sæuiente vel Iuliano, vel Maximino, seu etiam Græcorum turba, in venerandum Christi Characterem, ipsumque vindicando martyrium celebrasse. Quod non Christi ac τῆ Αἱμόρρους statuas existimat Gothofredus, sed Vrbis ipsius Paneados ac cuiuspiam Soteros, seu viri alicuius principis, qui à clade aliqua eam liberasset, seu singulari munere donasset, quod ita moris erat prouincias vrbesque effingere, hancque suam conjecturam vel indigenarum per id tempus traditioni, vel ipsi certæ inscriptioni vt variè tradunt veterum monumenta, putat post tot ætates præscribere (cùm hactenus id nemini in mentem venerit) Caluiniani candoris est ac πλημμελείας nouique Euangelij. Quid hæc spectent ad Vrbem C P. non video, nisi quod eruta Theodosio Iuliani ea in Vrbe simulacra: iusta scilicet vindicta, pro eo ac ipse Christi statuam illam sustulerat. τῆ, Αἱμόρρους· nihil suspectum, quicquid visum Lambecio.

61. Περὶ τῆ ὀπτασίας. Necessariò suppleui, quæ clausa repræsento. Qui pugnaturo aduersus Maxentium Constantino eam Crucem apparuisse dicunt, non facilè admittent, sic visam Constantinopoli, seu Byzantij. Vnde etiam illud, ὡς φασιν, vt fama vulgique rumore ita ferri significetur, non certis monumentis proditum esse.

62. Σιλεντιάριοι οἱ κουδικλάριοι. Num & hæc noua vox, pro ea, quam reddo, κουβικουλάριοι, ac Lambecij conjecturam sequor? Nam κουδικλάριοι, quasi qui à Codicillis essent, vti Silentiarij, qui secretis Imperatoriis præfecti essent, plusculum fortè remotum videatur. Nam sai è vtrique Spatharij & cohortes, seu armigeri qui ferè Ὀψικίῳ essent; qui nimirum aulæ propiùs inseruirent, ac Imperatori continuè præirent, seu eidem comites adhærerent: Silentiarij, etiam consiliorum participes ac administri forent. Non admodum abhorrere videntur, quos paulò sequior ætas Νοταρίους vocauit, qui Imperatori domi pariter, ac in exercitu, ἐν πεδίῳ, frequentes adessent: de quibus, & ad quos multa Michaël Psellus, Epistolis suis lectissimis, mihique pridem repositis. Ex hac Silentiorum Schola Anastasius ad Imperij arcem euectus, Ariadna, extincto Zenone, eum sibi virum deposcente. Ait Zonar. τῶν χαμαιζήλων δὲ τότε ἀξιωμάτων, redditque Xyland. *Humile id munus est.* Errorem existimat Meursius, ac legend. τῶν χαμαιζήλων μὴ ὄντων: *dignitatis genus non ignobile*: quòd inter Clarissimos recensetur in l. *Iubemus*, 5. C. de Silent. & Decur. Mihi verò nullus subolet error: etsi enim nonnulla horum dignitas, at longè illa ab Imperij fastigio remota, tantis aliis Magistrorum ac Senatorum, Patriciorumque & Prætorum ac Ducum, quin & Præfectorum, illi vicinioribus quibus omnibus spretis, hunc sibi, eiusque ordinis homi-

nem, conjugem Ariadnam voluisse, Senatumque probasse, id verò Zonaras iis verbis perstringit, ac nouum habet. Hæc mihi conjectura: aliorum melioribus non præscribo.

64. Καὶ Θεῶν Βητάγμων. Opponit Diis μάκαρσι, id est, beatis, seu cœlestibus, vt Dij sint inferi: quòd velut *Saturnalium*, *Deorum Saturno patre inferorum* explicatiùs reddidi, Verinum secutus sum, diligentem certè Grammaticum ac Lexicographum, cui Βητάγων, ὁ Κρόνος ὑπὸ Φοινίκων. *Phœnices Saturnum vocant Betagum*: Liquet enim eandem vtriusque vocis vim esse; quæ partim dumtaxat detorta sit ex varia aut pronuntiatione, aut certè scriptione. Porrò Diis inferis accenseri Saturnum, auctor nobis Plutarchus, in Quæstionibus Romanis. Dum enim quærit cur Romani ἀπαρακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, *capite retecto*, Saturno sacrificent, post primam rationem, quòd eius sacra Æneâ sint antiquiora, qui ita operto capite Diis faciendum sanxerit; alteram hanc affert; ἢ ὅτι τοῖς οὐρανίοις ἐπικαλύπτονται· τὸν δὲ Κρόνον ἡγοῦνται θεὸν ὑποχθόνιον καὶ χθόνιον. *An quod caput operiant coram cœlestibus Diis: Saturnum autem inter inferos terrestresque Deos numerant?* Vt sit infelix pater tantæ sobolis, quantam sibi inferis deditam cæca Gentilitas consecrauit. De Seuero, quæ tanta auctor loquitur, non consentiunt, vt de Seuero Cæsare à Maxentio oppresso intelligantur qui & Italiam atque Aphricam tenuit, nec in Constantinum pugnauit: num Cari filius, incertum: ex sorore nepotem Galerij, historiæ produnt. An Carus ille ex Herculij stirpe, vt ita Σεύηρον τὸν Ερκούλιον vel Ερκούλιν, dicere Auctor potuerit? de Maxentio res clarior, quem Romæ oppressum à Constantino constat non Byzantij, vt fortè Auctor vtrobique gesta confundat; nisi alius quispiam obscurior in Oriente Constantini hostis Seuerus nomine & Cari filius, idolorum impensiùs cultor, dæmonumque præstigiis deditior, fuit. Vt vt sit, lego, ὃν εὔξασθαι φασίν· καὶ Σεύηρον τὸν Ερκούλιον.

65. Ὑπεράνω Βαλέελον καθίσαντες. Vocem Βαλέελον vitiosam sic emendo, ac si Καβαλλαρείων. Sic passim Græcobarbaras eiusmodi voces truncant, vel antiquarij, vel ipsi auctores, vt cùm λίγπιον, pro σιλίγπιον, vel σιγίπιον, aliàque eiusmodi. Quam emend. conjecturâ assignat Lambecius, vt sit, ὑπεράνω τῶν Καβαλλάρων καθίσαντες, nihil congruit.

66. Εζήτει πίστωσιν. Planè ἐδεῖτο πίσ scilicet, & vt nihil damni accepturus esset, velut affectatæ tyrannidis reus, aut eius suspectus, Imperatoris fidem.

67. Τῶν Μήδων τῶν Ελεγῶν. Emendarem, Τοῖς μέσοις τῶν Ελεγῶν, ni paulò pòst, Magna Iustiniani statua ære equestris, illâ ipsâ Hippodromij parte posita haberetur, μετὰ τὴν νίκην Μήδων· *post relatam de Medis victoriam*. Potuit ergo ambitiosus Princeps, eam Circi partem ad rei memoriam Medorum Ελεγῶν vocare; siue quod ibi adscripti eius rei testes, Elegi; siue quòd locus ipse statuâ victoris clarus, Medorum, seu etiam Persarum luctus, ab eorum clade, monumentum erat.

1. 68. Κατὰ μοῖραν, κὴ χάριν. Sunt hæ antitheses, quibus Athanaidis, tum que in Baptismo, Eudociæ, historia tota ac τύχη κὴ ἀτυχίας, velut digito monstratur. Proclinius mirari elegantiam, quàm satis exprimere. Socrates lib. 7. Theophanes, alijque perstringunt, vt virgo inops, fratribusque pulsata, ad Imperatoris nuptias peruenerit; Auctor Chronici Alexandrini fusè narrat, ex quo potest accipere, qui velit. Aliqua sunt in Interprete notanda 1. quòd τὸ, Ἑλλαδικὴ, semel & iterum illi *Græcanica*, quod magis Gentilem sonat, ac Græcis Ἑλληνὶς est, quod & postremò eam auctor vocat, cùm de eius agit baptismo. Ἑλλαδικὴ igitur, est ex Achaiâ, & Prouinciâ Græciæ strictè dictâ, cuius Vrbes 18. quæ extent, refert Philippus Ferrarius in Thesauro Geographico, inter quas clara Eudociæ patria, Athenæ; vnde hîc Ἀθηναία dicitur. Fratrem alterum factum Magistrum, vt & Paulinum nuptiarum conciliatorem; ἐποίησε Μάγιστρον, quod ille ait, non bene Radderus, *Magistrum Palatij & Officiorum creauit*. Glossema inutile. Magistri erant honoratissimi, ac velut inter Patritios primi, quorum maximè consiliis Imperator regendâ Rep. vteretur, nec aliud dicendi quàm Magistri. Palatij cura, quà Magistris, nulla iis propria. Non vnus, sed bene plures erant, & quot Imperator eo honore ac dignitate ornandos putabat. Ad vocem ἀσπρωτάτην ὡσεὶ χιών· *candore niueo*, sic marg. cauet Radderus, *Mendosa vox: an ἀργοτάτην*. Malè sanè: nihil mendosa vox, sed ex communi vsu receptissima; etsi fortè non adeo antiqua. Exempla cumulat Meursius, ac facilè occurrunt, si quis auctores medij aut sequioris æui legat. Hinc ἄσπρον à candore nummulus argenteus; cuius Græcis, & apud Turcas vsus frequentissimus: sic nobis, sic Hispanis ex argento cusa pecunia, ipsumque argenteum, album vocatur, ac moneta alba: τὸ ἀργὸς vox magis poëtica, sic quidem quandoque Eustathio apud Homer. exposita, at incerto, aliasque eius vocis significationes afferenti, cum de cane, seu aliis animantibus dicitur; vt sit vel velox, vel segnis: de feminâ, & quo eius describatur forma ac venustas, quærendum Raddero exemplum: ὑπὸ λόγον ἀνήνεγκεν· quod est, *datâ fide, eāque securos in Vrbem adduxit*, non bene emend. ὑπὸ λόγον, redditumque, *sine suspicione*. Hæc obiter; alia non vacat inquirere. Eudocij patrem Heraclitum vocat auctor ille Chronici Alexandr. alij Leontium. In tabulis testamenti quod scripsit, ἀρκεῖν αὐτῇ τὴν αὐτῆς τύχην, τὴν ὑπερέχουσαν πᾶσαν τὴν γυναικείαν τύχην. *Sufficere ei eius fortunam, quæ omnem feminarum excedat fortunam*; non bene exponit Radderus, dum ita notat, *formam intelligit & eruditionem*. Hæc certè ad fortunam via: at non ipsa fortuna, sed qua virgo paupercula Theodosio nupsit, quò vir Philosophus ac Mathematicus euasuram filiam ἀπὸ τῆς ἀστρονομικῆς, homo scilicet Gentilis, præsagierit: de qua ipsa fortuna, eadem Eudocia sic fratribus ait, ἡ γὰρ ἐμὴ, ἀγαθὴ τύχη ὑμᾶς ἀπηνεῖς ἐποίησεν εἰς ἐμὲ φανῆναι, κὴ σκληροτέρους πρὸς ἐμὲ γενέσθαι. *Bona enim fortuna mea vos erga me reddidit duriores, non ve-*

ſtra in me voluntas animique ſententia. Num & hîc, bona Eudociæ fortuna, eius ſpecies & eruditio, non diuina prouidentia, quam nos Chriſtiani fortunam intelligimus, fatumque, quidquid Græci ac Mathematici, quos noſter paſſim Anonymus, Auctorque Chronici Alexandrini Philoſophos vocant, iis vocibus ad aſtra relatis ſanæ doctrinæ aduerſum ingerant. Huic germanum quod Ioſeph fratribus loquitur Gen. 45. *Nolite pauere, neque durum vobis videatur quòd vendidiſtis me in his regionibus: pro ſalute enim veſtrâ miſit me Deus ante vos.* Et 50. *Num Dei poſſumus reſiſtere voluntati? &c.* Hæc itaque Ioſephi fortuna, non eius ſolertia aliæque dotes, hæc Eudociæ; melioráque à viro Theologo doctoque Interprete expectanda.

69. Ἀλλ᾽ ἀσωτευμένων τῶν Ὀλυμπίων. Helladico more loquitur, vbi Equeſtres ludi Olympiaci adeo celebres καὶ τὸ θαυμάζειν ἀμβλωπάσει· nihil mutandum duco, quicquid conjectura Lambecius emendet: procliue enim ſtupore ἀμβλωπεῖν, velutque cæcutire. Sequentia paulò aliter ac Lambecius compono, ac vbi τὸ στοιχεῖον τῆς στοιχείοις errore editum, repono, τῷ στοιχείῳ τῆς Τύχης· nec enim malum Vrbi, quòd cum eius Fortunæ ſigno ſignum concurrat, quod Lambecio expreſſum; ſed quòd ſignum malum: hocque denuntiare, malum eſt Vrbi denuntiare, quod noſtra efferunt.

70. Κάμμου δίκλων κεκμηκότα. quod erat editum, vt referat τὸ, γόνυ· nihil enim ſcrupuli hiſce auctoribus, quod maſculina neutris iungantur: quin nec longè vetuſtioribus (Attica ſcilicet licentia) vti in Dionyſio Areopagita vetuſtus Scholiaſtes obſeruauit, vel vt molliui, κεκμηκότος, vt referat τὸ κάμμου. Emendat Lambec. τὸ γόνυ καμπτὸν, δίκλων κεκμηκότος. *In ſublime tollens genu curuum inſtar feſſi.* Ita genui tollere quin curuetur, haud procliue, vt ferè ἀπιεικῶς ineptuſque auctor ac ſuperfluus, ſi καμπτὸν ſcripſit. Malo ergo τὸ, κάμμου, poſitumque exiſtimo, ἀντὶ τῷ, καμίλλου, vt ſolent Græci vel augere ſyllabas vel elidere. Κάμιλλος autem, quid Græcis Latiniſque, exploratum eſt. Nempe παῖς ἀμφιθαλής· quem patrimum matrimumque & puberem interpretantur. Sic præcipuè dicti ſacrorum miniſtri, ac ſacrificulis adſtantes pueri: ipſe Hetruſcis Mercurius, quòd Deorum miniſter: ſic pueri Magnatum miniſtri, quos ſic incompoſitè genu paſſim leuare ac flectere velut tædio laſſitudiniſque impatientia, quiſque videat. Camillus ergo, ſiue vt veteres amabant, caſmillus, velut minuendi forma; camus, abſoluta; vtrumque ἀπὸ τῶ, κάμμου· vt bene Martinius in Lexico. aliique. τὸ στοιχειούμενος cum Lambecio emendo, reddoque στοιχειωσάμενος: qua voce deſignari poteſt, vel qui poſuit ſtatuam ac ſignum: vel quem illud deſignaret, τὸ ἀγόνατοι, quid velit neſcire ſe Lambecius fatetur; redditque *tempora eneruata.* Ariſt. περὶ πορείας ζώων, ἀγόνατος, eſt *genu carens.* Ita exponitur Henrico Steph. Criſp. Scap. *ingeniculatus:* altero ſignificet dura futura tempora, nec ad vſum accommoda: altero firma atque robuſta. Verùm quid pluribus vexare Græcorum hæc Sapientum deliria?

71. Ὁ δῆμ. Pulchra conjugatio, δῆμος, δήμους. Erant præcipuè factiones, δῆμοι, quatuor ſcilicet populi partes ſtudiis ſciſſæ, multas turbas cientes, quò Philoſophus potuit ſpectare. Verum oraculum oſtendunt, hinc tantæ Iuſtiniano aliiſque Principibus in Circo factæ cædes.

72. Ἐμὲ γὰρ ὥς τινα. Malè Lambecius emendat, quod ita plerique alij Codices habent, editque ἐμὲ γὰρ ὁ δὲ Κᾶρος. At Carus deinceps inducitur, ac προτρεπτικῶς loquitur: maléque idem Lambecius velut iam locutum, ac ſermonem continuantem inducit, contra fidem Interpretis. Nec enim τό, Κᾶρος δὲ καὶ αὐτὸς προτρεπτικῶς, εἶπε, hoc eſt, *Idem ille vt pergeret admonitus*: verùm, *Sed & Carus ipſe vt loqueretur*, &c. Nec plures ſinguli, ſed ſuam quiſque ſententiam dicit; niſi fortè addendo aliquid, quod ſit ratio ſententiæ, vt in illo Pelopis dicto. Cauſa enim cur aut Philoſophum ἄπειρον, aut Regem οὐκ ἠλιθίῳ dixerit, ea eſt, quod muliebre illud ſignum, quatuor partibus figuratum (magnum ſcilicet φυλακτήριον) illius obtutibus incurrit. Eſt enim ac ſi dicat, Aut non ego Philoſophus, aut non verus Imperator, in quem ſignum eiuſmodi muliebre, ſicque partibus quatuor magicè figuratum atque inſcriptũ aſſumatur· ζωδιακοῖς γράμμασι intelligigo, ζωδίοις propriis, quæ erant ſigna illa magicè conſecrata, inſana ſaltem ſic accipientium opinione, cùm iis, qui poſuerant, nihil fortè eiuſmodi in animum veniſſet, ſed vt ſolùm monumento eſſent, vel abtruſius aliquid ſymbolo deſignarent: vti in re quoque nummaria liquet antiquis factitatum eſſe. Cæterum neceſſaria mihi conjectura, τό, ἠλιθίως, emendandum videtur, εὐήθης· vt ſit, *aut non ſimplex fatuuſque Imperator, ſeu minoris geniꝫ ac ingeniꝫ*, cuius ſic quadra figura, ac ex quo κομψοὶ futuri καὶ ἀπείρατοι: vel ſi noſtra ferenda lectio, ἢ οὐ ὁ Κωνσταντῖνος. Omnia enim hæc in bonum ſanant, nec cohæret, vt de illo dicantur, qui indignus Imperatoris ſeu Regis nuncupatione eſt: οἱ κομψοί, quod bene Lambecius, *verſuti*, reddit, τῷ εὐήθει opponitur, vnaque hæc vox noſtram abundè conjecturam firmat, de cuius hac Atticis peculiari ſignificatione videndus Erotianus Henrico Stephano citatus in Appendice; ac niſi velimus viros ſapientes, diſſuta & contraria locutos eſſe, qualia nec anus garrirent: cuiuſmodi eſt quod repræſentat Lambec. οἱ κομψοὶ καὶ ἀπείρατοι· *verſuti & inexperti*: ſic enim ille reddit: at quod acumen, quæ vis, aut quid vox illa ἀπείρατος, vel ſenſu, vel analogia vocis ad ſuperiora? ὡς τὸ τετράπεδον dictũ, velut quadruplici facie ducta ſtatua, ſignumque quadrilaterum, & vt preſſius vis ipſa vocis explicetur, quatuor velut partibus finitum; huic opponitur, Anonymi vox, ἀπείρατοι, quod eſt *magni*, quaſi ἀόριστοι, πέρας οὐκ ἔχοντες: vt exponit Heſych tranſlatumque ad animum ſit, *eximꝫ ac magni*.

73. Ὡς καὶ πειράζοντι. Malè Lambecius, quod Philoſophus eleuat, illi aſſertum facit, contra ipſam vim vocis, dum reddit, *vti experimento conſtat*.

constat. Aliud enim τὸ, τηρᾶν & τηρεῖσθαι. Est ergo sensus, si verum est, quod significare ac præsagire statuas asserunt atque contendunt; vel ij scilicet qui posuerunt, vel qui ex his diuinant, Vrbisque fatum in eis constituunt; fierine potest vt ciuitas consistat? Quòd scilicet tanta viderent mali ominis; hincque adeo scientiæ ac obseruationis vanitatem arguit, non experimento vera præsagia asserit.

74. Λογίστης. Posset reddi, Æstimator, Censor, Rationalis. Romanus Magistratus, qui Prouinciæ Procurator; & qui officiales ab Actis haberet: ipse qui sub Regibus, διοικήτης, *Diœcetes*. Significatur excellens quædam iudicij auctoritas inter Athenienses Philosophos, quibus velut regula limesque esset. Sic quoque in Actis Metaphrasteis S. Catharinæ, supremus quidam Philosophus inducitur, quo victo, reliqui animum despondere. Videatur Athenis λογίστης τῶν σοφῶν, qui Constantinopoli ὕπατος, quo nomine celebris Michaël Psellus: quem Consulem qui velit & reddat nescio an probus satis Interpres habendus sit. Sic non placet, quod Lambec. paulò inferius emendat, de hoc ipso oraculo, quod auctor ait inuentum in tomis Leonis Magni, περὶ Λιγουρίου ἀστρονόμου, καὶ ὑπάτου τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Λέοντος, dum ait, *Pro* Λιγουρίου, *scribe* Ὀλυβρίου. *Consul autem fuit hic Olybrius anno octauo Imperij Leonis Macelæ.* Ita id quidem. At quis audiuit Imperatoris cuiusquam vocari Consulem, qui illo Principe, at ne quidem eius Collega, consulatum gessit? Quænam verò hæc Olybrij nota vt Mathematicus, non vir Clarissimus ac Nobilissimus, demumque Augustus ac Imperator Romæ, audiret? Fuit ille Consul Leonis anno VII. vt ponit Chronicon Alexandr. Rustico eius Collega; missusque Romam à Leone, βιασθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε Ῥωμαίων χειροτονεῖται βασιλεύς. *Inuitus à Romanis illic degentibus Imperator creatur*, inquit idem. Mathematicum hominem qui prodiderit, scio neminem. Quid si ἀστρονόμων ὑπάτου, sicque loquatur auctor æui sui more, quo principes quique cuiusvis facultatis; proceres ac Magistratus, nec ij summi, sic vocarentur, vt ex Vitis τῶν νέων βασιλέων videre licet, siue iam editis, siue quæ meliores prælum, expectant, mihique suppetunt. Leonis Macelæ tomi rerum Astronomicarum, satis obscuri: Leo Basilij filius eò nomine clarior, quo & Sapientem vulgò dicunt. Ego cum Leone Philosopho sic dicto, ipsoque magno Astronomo confundi mihi visus sum ostendere, in recensitis Bibl. PP. Concionatoriæ Auctoribus. Gentis certè istud grande vitium, quòd sic addicta eiuscemodi superstitiosis; quibus illi non salus comparata, sed demum exitium (Deo scilicet vltore) & interitus. Quid si Magnus Leo auctori, non ipse verè Magnus, sicque vulgo dictus; sed fortè, quem dixi, Basilij filius: sic enim scriptorum libitu, Magni vocantur, aliàs non Magni, vti statim *Magnus Anastasius* in Codino, quæ vox melius Anonymo desideratur. Nec enim tanti Anastasius aliquis Romanus Imperator fuit, vt iure Magnus dici debuerit. Citat Codinus num. 68. Λικύνειον de Mau-

ricij & familiæ ſtatuis; nec alius eſſe videatur quàm hic ipſe Λιγυέως· nec neceſſe ipſo iam Mauricij tempore, ſeu illi ſupparem vixiſſe, vt Leonis ὕπατος Aſtronomorum quod dico, majus conjecturâ, reſque ipſa videri poſſit.

75. Ασκληπιόδωρος· Ασκληπιόδοτος legend. monet Lambecius, cuius in Suidâ multa nomina. Philoſophus Alexandrinus illi dicitur, vir ſanctiſſimus; qui in Oriente floruerit: etſi nihil vetat Conſtantinopolim adiiſſe. Multa hîc peccata, partim ſcribæ, partim Codini Interpreti, τὸ, ὦ βίας, quod reddit, *ô vim ingenij & prudentiæ!* longè à vero eſt. Potius, *ô fatum!* ac, quod reddidi, *ô vim!* non ingenij, ſed prouidentiæ atque decreti: eſt enim exclamatio ac deploratio, quod tantus ille vir ſublatus, cuius hæc ſtatua eſſet. Pro ἴνδεια, ſcribo ἔννοια, vt antitheſis cohæreat, ac τὸ ζυμωθῆναι retineo. Dolet nimirum extinctum virum ſic ſapientem, vt eius ſapientiâ, mens omnis & intelligentia velut condiretur ac vegetaretur; ſimilitudine à fermento, quæ ad alia etiam, puta terram niue infuſam, trahitur. Hunc ſenſum ipſa ſtatuæ figura ingerit, hoc quòd manu caput ſuſtulit, cogitantis ſpecie, quod explicationis causâ addidi. Erat hæc ſtatua, vt videtur; Magni Theodoſij (niſi etiam Magni Conſtantini) cuius liberorum, ac ſequentis æui inertiam malaque videtur ſequentibus ſubnotare: ζημώθη, quod legit Lambec. nec Græcum eſt: nec quod reddit, ſani quicquam habet. Legendo ἐζημιώθη, reddendum erat, *ſublata eſt*, quo cum, τὸ, ἴνδεια, nihil cohæret: τὸ, ἔννοια, non abhorret, velut dicat, Vnâ illius prudentiâ, quicquid ſanæ mentis in hominibus eſt, labem accepiſſe, ac quaſi amiſſum eſſe. In ſequentibus nihil ferè felicior Lambecius. Sed parcendum moli, ac ne videar vltro ſugillare?

76. Ὡς ὁ Σωζόμενος διδάσκει. Non mihi occurrit in Sozomeno. Qui ſequitur Clemens, Hiſtoricus eſt cuius meminit Suidas, auctorque eſt, ſcripſiſſe, τοὺς Ρωμαίων βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορας: *De Imperatoribus Romanis*. Ald. editio, αὐτοκρατορείας, quod Portus vertit *Dictaturas*. Putem tamen aliam aliâ dumtaxat vocem explicari, nec illum antiquos Reges attigiſſe aut ſequentes Dictaturas, ſed paulò ſequiores Imperatores, quos ita Græci vocent. Anonym. de Conſtantino Pogonato ſcripſiſſe tradit; is enim Conſtantis filius Imperator Romanus, cuius proinde ætatem non præceſſerit, vti nec Hieronymus, ad quem ille librum ſcripſit. Tanta ſcilicet nominum perſonis rebuſque diuerſis conſociatio atque vnitas, ſicque in eis procliuis error, & vt res vnius, alteri tribuas: vti fortè in ſuperiori Aſclepiodoto Suidæ, Codinique & Anonymi Aſclepiodoro. Produxit Morellus an. 1612. Hieronymi cuiuſdam Græci Theologi, vt vocat, Dialogum de Trinit. colloquentibus Iudæo & Chriſtiano: de quo ipſe ad D. Benjamin de Brichanteau Epiſcopum Ducemque Laudunenſem ac B. Genouefæ Abbatem, ita præfatur: *Occurrit Atticum piumque opuſculum Hieronymi* ἱερωνύμου, *Græci doctoris* πολιτικωτάτου, *non admodum* νεωτερικοῦ.

Non ſanè hic quoque prorſus recentior; at num idem, quis diuinet?

77. Κατὰ φησὶ Θεοδώρητος. Sunt hæc ſatis implexa: nec enim Theodoretus aut Euſebius de Iuſtiniano loqui potuere. De ſtatuâ quæ prius Conſtantini erat, vel ab eo Græci hominis erecta fuerat, ac dedicatâ, quamque Iuſtinianus ſuâ mutauerit, locutos eſſe, nihil vetat: τὸ, συρράπτειν, reddebam *aſſerere*, quòd non occurrebat quid melius diuinarem. At re melius inſpectâ, placuit, καί τοι φασὶ Θεοδώρητος. Sic enim nihil hiulcum aut ſcabrum eſt. *Tametſi aiunt Theodoretus & Euſebius*, &c. vt ſit τὸ, συρ ά ειν, idem ac συρρά ειν, quod Heſychio eſt συνάγειν· *quibus libris eorum collectæ ſententiæ*, velut ferè per electa, vt in Tripartitâ Theodori ſcilicet Lectoris Hiſtoriâ, ex quâ iſta Sozomeni aliorumque Auctor habeat; nempe pleniori quàm ea, quæ nobis extat. Plura enim deſiderari etiam Voſſius aliique obſeruauere: nec plures Theodoros Lectores qui Hiſtoriam ſcripſerint, neceſſe confingere.

78. Ὁ ἐγόμφος Νεώελος, ὁ καὶ Ἀρκάδιος. Nolui hæc mutare. Νεώελον pro ſtatuâ ſumit, quæ in Νεωρίῳ (in nouo ſcilicet portu Arcadio poſita) ipſe Arcadius audiret. In eo primùm dilucidauit Conſtantini opera, tum Arcadij, ſub quo iſte Cono celebris Aſtrologus, vel erexit ſtatuam, vel certè ſic ſuperſtitioſè in ςοιχεῖον Vrbis & ζώδιον, quæ tanta velut φυλακτήρια Conſtantinopoli habebant, conſecrauit. Id enim ſibi vult τὸ, ἐςοιχείωσατο: non quod reddit Lambecius, *prima fundamenta jecit*. Sic bene idem num. 65. quod ita Codino ſcriptum eſt de Apollonio, ἐπὶ πάσης τῆς πόλεως ἀγάλματα ἐςοιχειώσατο, & reddit & exponit; *Statuas conſecratas erexit*, ſeu conſecrauit, quod Olympiodoro in re ſimili eſt, ἀφιεροῦν & τελεῖν. Nicet. ςοιχειώδη τῆς πόλεως φυλακτήρια. Appellati ςοιχειωματικοὶ, qui huius generis magicè conſecrata ſimulacra componunt. Superſtitioſum genus, Deique ſe prouidentia nudans, dum ſe talibus nugis dæmonum putat tutum.

79. Καὶ Κωνςαντιαναί. Ita ſemel & iterum: ſed cùm Conſtantinus dicatur condidiſſe, liquet legendum Κωνςαντινιαναί· *Conſtantini*, ſcilicet *ædes*. Nec rarò occurrunt illæ ædes eo nomine. φοσάτον, idem ſit ac φόσσα & φοσσάτον; cumque ſermo ſit de locis Vrbis, erit velut caſtrorum locus ac munimentum, vbi ſuas vrbani milites; ſeu etiam præſidiarij ac Prætoriani, excubias haberent; à quo non longè, quæ dicta Strategia, vbi legerentur milites, ac militares actus exercerent.

80. Περὶ τῆς ἀνδρῶν. Sic & Codinus; nec mutandum ſequentia ſuadent: vt illius ſumptus ſtatuæ, occaſio ſeu prætextus iniquarum Phocæ cædium eſſet. Sic laborantem à Theodoro Syceotâ ſanatum, narrat eius diſcipulus Georgius, ſiue vt alij, Eleuſius 22. April. quo etiam de illo agunt Menæa, tum edita, tum noſtra manu exarata, vbi Θαυματουργοῦ titulo celebratur. τὸ, ἐπὶ Θωμᾶ τοῦ νέου· nolui reddere, *iuniore Thomâ*, quòd non alius Thomas eâ in Sede præceſſerit. Dictus

itaque, *νέος*, vti & *νέοι βασιλεῖς*, quasi *recentis memoriæ*, quorum res à Theophane, synchroni alij, seu parum suppares prosequuntur. Malè Codinus Συμεὼν habet, & vt videtur pro Συκιών: dum& istud ferendum videatur. τὸ, σιώπημα, auctore Hesych. expono, acsi δερματούργημα. Afferunt hæc lucem, iis, quæ narrat Georgius, vicissimque accipiunt. De Sergio Thomæ successore quæ hîc dicuntur, déque Theodoro nonsatis distincta sunt. Num ipse Theodorus extinguendum sub id tempus Phocam prædixerit, num frater quidam ex eius discipulis; ac num Sergius ipse, tunc adhuc ἐν ἐσωρῷ· *in Monachorum* certè *castris merens*; è quibus Græci Hierarchas suos fere assumunt, eos præsertim qui maiores Sedes ornaturi sint; non ex sæculari militiâ, quod ita nostris procliue est. Quam exhibet Georgius Sergij initiorum modestiam, ac quâ Saülem adhuc iuuenem videatur æmulatus, vti ille Samuelis, sic ipse Theodori benedictione donatus, singularis est. Eandem Pisidas celebrat Carmine de Mundi Vanitate, & de Mundi Opificio. Quin Ioannes ipse IV. qui primus Monothelitarum dogma elisit, post etiam obitum, *Reuerendæ memoriæ Episcopum* vocat, velut scilicet Ecclesiasticæ communionis & spectatæ virtutis virum communi existimatione habitum (haud secùs ac Romæ totoque Occidente, Honorium) priusquam in nouam hæresim, cui Sergius non obscurè patrocinatus esset & in quam traxisset Heraclium, ipse illi auctor damnatæ Ecthesews, Apostolicæ Sedis iudicio inquisitum esset; ipseque Heraclius nouatæ Fidei crimen à suo in dicti Sergij caput excusasset, vt auctor est S. Maximus in Collatione cum Theodosio Cæsariensi Episcopo: vt non mirum Theodorum Archimandritam & Episcopum, sic eius exordia Episcopatus coluisse. Quantæ illius partes tuendâ Vrbe infestis illi Persis Heraclio Imperatore, quantarumque virium depellendis hostibus illi obitæ supplicationes, ostendit productus mihi auctor ipse grauis in meo Auctario in diem festum τ͂ Ἀναδείξεως, ac quo tomo Monothelitarum Hæresis tota ventilatur; exordia scilicet, processus, exitus ac compressio semel iterumque, augustissimo primùm Patrum Senatu Agathone Romano Antistite summo Duce, in eam eiusque ferè auctores ac antesignanos quà viuis exemptos quà superstites iustâ districtione decernente, tumque Bardane Tyranno extincto sanctissimis veréque Orthodoxis Græciæ luminibus nouâ confessione, quicquid eo turbine offusum caliginis Orienti videbatur, egregiè depellentibus, ac postremò τὴν καιρίαν Monothelitico dogmati inferentibus. Quibus omnibus vulgandis & illustrandis, non tam mihi quæsitum vt Illustrissimo Annalium Patri præscriberem (quæ mihi vna offensa, quo vno displicuisse in Monothelitarum Hæresis Historiâ graues plurium, & Censorum, ferunt literæ, cùm alioqui ipsa eruditum opus ac veritati nitens Roma non improbaret) quàm vt monumenta ad Ecclesiasticam ac Romanam maiestatem Fideique incolumitatem cum primis facientia, ac quibus vix nobis illu-

ſtriora extent, ſeriò vindicarem, nouitiamque expoſitionem cunctiſque retrò Eccleſiaſticis viris inauditam, quā idcirco è re Eccleſiaſticâ non ſatis putarem, eius ipſe zelo exſufflarem. Forſque exſufflaſſe videar, quòd exinde vix vlli, quorum ſpectatior eruditio ſit, ſibique eâ Eccleſiaſticè nomen haud ſegniter quærant, aliud vel publicis theſibus ſuſtinuerint, vel libris ediderint, quàm quod à me ex veterum continuâ ſerie calculo, certiſque ex monumentis hoc argumento productum eſt; ſincera eſſe VI. Synodi Acta, nec plagium vllum paſſa: damnatos eos, qui illis damnati feruntur, non alios aliis ſuppoſitos. Iuſtitiæ cauſam nec arceſſendam putaui meo illo de Monothelitarum Hæreſi opere tantis diffamato, nec modò arceſſo. Anaſtaſij Bibliothecarij ac ſimilium Virorum Eccleſiaſticorum modeſtiam cum candore colo: Adriani Papæ ingenuam confeſſionem VIII. ipſa Synodo ſuſpicio. In cœlum os ponere, vt vel Synodo detraham, vel Hæreſis notâ proteruè Honorium conſpurcem, Ioanne præſertim IV. meoque Maximo eius patrocinio laborantibus, mihi non ſatis liberum exiſtimo: nec video quibus oculis in meis aliud viderint, qui ſe vidiſſe exiſtimant, ſcriptoque prodiderunt (niſi parcendum luſciosis Theophili Rayaundi, nec tam ætate quàm liuore, extinctis luminibus.) Aliud certè eius perpetuo Virum infamare, aliud tenere iudicium, nihilque ferè Honorium inter & Dionyſium Alexandrinum diſtare pari fidei negotio, aliis aliiſque vel damnantibus vel excuſantibus, quibus vtriſque durum præſcribere, ſanctè affirmare ac declarare; quod mihi ſatis ſuperque, illic loci præſtitum. Non poſſum hîc Illuſtriſſimi ac Reuerendiſſimi Archiepiſcopi Toloſani, tumque Papatiſienſis, τ͂ μακαρίτου Petri de Marcâ, quam de meâ illâ Lucubratione cenſuram tulit, multis audientibus, paulò ante quàm ſupremâ ægritudine conflictaretur, conticere. Aiebat ille, iure merito in Albertum Pighium me ſtylum ſtrinxiſſe: Illuſtriſſimo Annalium Patri, in eâ nuſquam pepercisse. Aliud vitij Vir tantus, ſicque Eccleſiaſticis rebus ſpectatæ doctrinæ, aduertit nihil; non celaturus pro ſuo candore, ac quâ olim beneuolentiâ proſecutus eſt, ſtudiáque à primo ferè tironicio fouit, perpetuus etiam operæ eruendis Eccleſiaſticis Græcis monumentis laudator, vt vel emendarem ipſe, ſi modò aduertiſſet. Id verò cùm ſeriò mea lectitaret, ac Diatribam in causâ Honorij ſextæque Synodi pararet: in quâ Actis ipſis incolumibus, eorumque ſanctè aſſertâ fide, mitius aliquid pro Honorio nactum ſe arbitratus eſt, eoque Romanis auribus gratius, quod in amicos iam ſermone ſparſerat, partimque chartis oblinerat, cùm humanis exeundum fuit. Nimirum, aiebat, non hæreſeos damnatum à Concilio Honorium, ſed negligentiæ; in iis tamen quæ ad fidem ſpectarent, quâ negligentiâ in ipſum quoque Romanum Antiſtitem dici anathema poſſit; quòd ea negligentia conſenſui par habenda ſit, idemque periculum amittendæ Sedis inducat, vel ſummo ipſi Antiſtiti: Ita Baluzius Remenſis

Canonicus Marcæ olim domeſticus, quo libello Mœcenatis mentem ſibique depoſita hoc argumento inter alia Viri elogia ac præclarè geſta ad V. Cl. Samuelem Sorbiere, perſcribit. Canones in eam rem affert nullos; ſed Cæſarei duntaxat aliquid iuris, quod ipſum tamen rectà Romanum Antiſtitem ChriſtiqueVicarium non feriat. Nouum iſtud tutumque viſum Honorij illo dramate perfugium; ſed Binio ſuis ad VI. Synodum Notis, hocque illius caput non omiſſum: aliis tamen meritò vel diſſimulatum vel ſpretum; omniumque maximè Romanæ Sedi inuidioſum. Diſertè Adrianus dictum Honorio anathema ab Orientalibus fatetur, non quòd negligentior, ſed ὅτι ἐπὶ αἱρέσει κατηγορήθη· *quòd fuerat ſuper hereſi accuſatus*, vti bene reddit Anaſtaſius; in qua duntaxat conceſſum inferioribus de ſuperioribus iudicare, Canones perpetuò docent: negligentiæ labem (præſertim in defuncto, nec eius rei vnquam monito) tantis vlciſcendam, idque in Romano ipſo Antiſtite, qui tradant, neſcire me fateor: *Nouellos hæreticos* quòd vocat Baluzius, qui Honorium reipsà à Concilio damnatum (quocunque tandem id iure factum ſit) tradant, ipſius ſit, caniori quandoque ſenſu illi emendandum: nec enim iic vſquam eius tantum Mœcenatem meumque, pro ſuâ modeſtiâ cum ſingulari rerum Eccleſiaſticarum eruditione vel dictaſſe, vel locutum putem: Hæreticos ſanè ita ſentientes vt velit, nedum nouelli erunt, ſed magis antiqui, ac ex quo ferè celebrata Synodus, præcipui quique viri Eccleſiaſtici. Vnus Achilles Illuſtriſſimi Mœcenatis, quod Leo II. qua Epiſtola Synodum confirmat, ita habet. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Ὀνώριον, ὅστις ταύτην τὴν ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν οὐκ ἐπεχείρησε διδασκαλίᾳ ἀποστολικῆς παραδόσεως ἁγνίσαι· ἀλλὰ τῇ βεβήλῳ προδοσίᾳ μιανθῆναι τὴν ἄσπιλον παρεχώρησε. Vis eſt in illa voce, παρεχώρησε· *immaculatam permiſit maculari*. At Latina, non ipſa ex Græcis facta, ſed ex quibus potius Græca, aliam longè Græcam vocem Interpreti redditam ſuadent, quæ vna etiam ſuperiori opponatur, nempe τῷ ἐπιχείρησε· reddiderit ergo, παρεγχείρησε, facili mendo ex vicino literarum ductu: ſic enim illa, *ſed profanâ proditione immaculatam fidem ſubuertere conatus eſt*. Latinè datam Epiſtolam Romanæ Eccleſiæ more, vti & ſuperioris Leonis ad Flauianum (quæ tanti habita in Concilio Chalcedonenſi, in qua ipſa non ſatis cauti fidique Græci Interpretes, querente ipſo Leone) vel ſi alia deeſſent, ipſa Latinitatis lumina, ac ſtylus palã ſatis prodant: proinde ſtramineum, quicquid ex Græcis illis aduerſus Latina profertur, vbi præſertim ſic procliuis Græcorum menda, cùm in Latinis nihil adeo ſuſpicioſum. De Diurno, quandiu in doctiorum muſæis latitat, vel membranis vetus, vel chartis nouus, quidve eius verba ſonent, ac num aliquid faueant Marcæ opinioni, quòd prauis aſſertionibus Hæreticorum fomentum præbuiſſe tradat, hîc loci diſquirere non ſatis opportunum; vbi obiter, laudatique Sergij occaſione, meique tantiſper purgandi, iſta de Honorio ſextáque Synodo παρεκβατικῶς, fuſa mihi ſunt.

81. Βαλεντινιανοῦ τοῦ νεωτέρου. Tertij ſcilicet. Is enim ſuſpectam habens Aetij Patricij, cuius tot nomina in Remp. potentiam, eum dolo occidit: ipſe poſtmodum, vixque interjecto anno impuriſſimus cùm eſſet, ac alienos thoros macularet, fœdiſſimâ nece à Maximo in Palatium irruente ſublatus; eoque iuſta, Deoque vltore, viſa eius occiſio: niſi quod iniuſtum, quavis iniuriâ violatum priuatum priuataque auctoritate Principi necem inferre: quod fortè inſolitâ illâ ſtatuæ conſeruatione Deus voluerit declarare. τὸ, σημειωθῆναι, ita reddidi, ac ſi eſſet, στοιχειωθῆναι: ſic nimirum impreſſis notis ac literis, certáque figuratione cum inuocatione nebulones, quos paſſim auctor φιλοσόφους vocat, iſthæc dedicabant.

82. Κατὰ τὸν σηκὸν τῆς Χαλκῆς. Lambecius ita emendat, *Scribe*, κατάντικρυς τῆς Χαλκῆς, atque ad Codinum num. 38. remittit, vbi ſic quidem Codinus de his Gorgonum Capitibus, Αντικρὺ δὲ τῆς Χαλκῆς ἁψῖδος. *E regione arcus Æreæ partæ.* At quid hæc aduerſa? Num enim non σηκὸς & delubrum ſeu Eccleſia, & quidem inſignis in Chalce, ad quod eſſent illa capita? Fuit ſanè, vbi illa Saluatoris Imago Conſtantino primùm poſita, poſteaque ab euentu, Heraclio Imperatore, Αντιφωνητὴς dicta, velut dicas *Sponſorem ac vadem*, cuius hiſtoria, auctore graui mihi repræſentata, tomo altero Auctarij, qui eſt de Monothelitarum Hæreſi, & vt eâ occaſione ex Oratorio, προσευκτηρίου, factum ſit templum eiuſmodi, quod ἐνθρονισμῷ (tanquam publica ac καθολικὴ Eccleſia) à Patriarchâ Vrbis Epiſcopo Sergio debuerit conſecrari. Eius Æneæ Chriſti ſtatuæ violatæ Leoni Iſauro, pœna ſtetit Occidentis ab eo defectio, quando & egregij vtriuſque ſexus (præſertim fœminei) Martyres eluxere: quarum ſanctæ animoſitatis præmio conceſſum mulieribus vt in ſacrarium illic admittantur; contra morem Eccleſiæ Græcæ, haud leui conjecturâ mihi viſus ſum in Notis aſſerere. Erant ergo hæ profanæ ſtatuæ, ac *Semicapita*, κεφαλαὶ ἡμίσειαι, vt Codinus vocat, vel in templo ipſo ad ornatum, vel propè illud collocatæ. Sequentium Imperatorum ad eam Ædem religioſitas, plura cogat dicere, ſi quandò Deo auſpice eorum producatur Hiſtoria.

83 Καὶ αἰσχρὰς τὸ πρότερον. Turpitudinis indicium in Ariadnâ eſt, quod maritum Zenonem comitiali quandoque morbo laborantem extinxerit; nec morientis ejulatu animum flexerit, vt Anaſtaſio copularetur, cui, viuente adhuc Zenone, προσφιλιωθῆναι auctor Cedrenus. καὶ προσφιλιωθῆναι ἔτι ζῶντος αὐτοῦ τὴν Αριάδνην τῷ Αναστασίῳ. In amoribus habuiſſe ac deperiiſſe. Vbi fœdiſſimè Xyland. ni Luparenſes typi. *Et ipſo adhuc viuente Ariadna Zenonem amabat.* Miror P. Goar, qui in alia animaduertit, oculos fugiſſe ac diligentiam. τὰ καλίγια, quæ Xyland. eúmque ſecutus Meurſius caligas interpretatur, calceos P. Goar exponit, probatque ex Euchol. vbi is qui Monachum induit, iubetur, τὰ ἐν ποσὶ καλίγια abiicere, *calceis pedes nudare*: non ta-

men ad Cedreni mentem satis istud videtur esse. Nam ait, quòd hæc Zeno gestabat, διὰ τὸ πυκνῶς τὸ κατέχῳ νοσήματι κρατεῖσθαι: *quia crebro comitiali morbo corripiebatur.* Num enim eo liberi morbo Imperatores calceos non gestabant, eosque peculiares (rubros scilicet) ac qui essent Imperij insigne? Quid verò calcei ad eam ægritudinem, vel ipsam arcendam, vel incommoda, quæ ex illa oriantur cauenda? Num nudipedes Imperatores, qui eo morbo non laborabant? De caligis, quod excipit P. Goar, *Qui verò linũ, lanam,* &c *deuorasset Zeno?* nihil est. Non enim caligæ non ipsæ? ex corio? Vetus vocabul. *Caliga dicitur calceamentum crurium, siue sit de panno, siue de corio, siue de ferro,* &c. Maius itaque aliquid ac peculiarius fuerint, τὰ καλίγια Zenonis, quàm nudi calcei ac Imperatorum solita τζαγγάρια, siue essent veterum caligæ & militares atque clauatæ, quibus vel calor magis confoueretur, vel non ita lubricus casus corripiente morbo videretur. Quid si ipsi capiti fasciæ quædam adhibitæ ac ligaturæ, quales ferè nutrices pueris adhibent, ne procliui casu allidantur ac caput lædant? Sint fortè hæc Cedr. καλίγια, frustraque laboratur quærendo caligas etiam Romanas, vel calceos, quibus sibi Zeno à morbi illius incommodis caueret. De caligis bene multa Martinius in Lexico Philologico; vbi post multa rectè colligit, errorem esse, putare caligas Romanas, esse nostra tibialia aut femoralia: à quo P. Goar non videtur abesse. Vocem *Ocrea*, cuius eadem significatio, ad Hebr. Mijchath refert, quæ propriè est frontale: deinde lamina appensa pedibus ad eos muniendos. Habuerit itaque Zeno eiusmodi frontale ac soleam, velutque capitale sandaliũ, quod & caliga dicitur: procliuiusque istud exedere sic iacenti in sandapilâ, exesis brachiis, quàm calceos, ocreasve aut caligas ad hoc ipsum pedibus extrahere. Verum quandiu in Zenone, eiusque successore ac proco Anastasio versatur oratio, tentato Cedreni loco hoc difficile occurrit & Glycæ quod emendem seu potius in vulgante & Caluiano Interprete notem; vbi is seditionem populi narrat, cùm ex ambone Canticum ter Sanctus cum additione, *Qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis*, submittente Anastasio, Logotheta Vrbisque Præfectus acclamassent. In Græcis, pro ξένον, malè editum, ξεῖον· nec melius redditum. *Cùm primùm vocem Nos expressisset.* Nugæ. Offendebat non vox, *Nos*, sed, *passus*, quòd eâ passio Trinitati tribui videretur, cùm in eam ex trinâ laudatione trium meritò personarum, Canticum suapte naturâ referretur. Dicendo ergo, *Qui passus est*, &c. ἀντέστησαν κατ' αὐτοῦ ἐκίνησαν τὸν λαόν. *populi in se seditionem conflarunt.*

84. Φιλιππικοῦ τῆς ὁρμῆς. Reddendum fortè auctore Suid. *Philippicus segnis*, qui sic incuria errore abactus sit. Quis autem ille sit, ab alio lubens audierim. Nec enim Philippicus tyrannus, sextæque Synodi hostis, ac vindex capitum illi damnatorum (Honorij atque Sergij) per duos circiter annos, cuius Imperium tenuit. Qua de re Ioanne Constan-

Constantinopolitanus Epistola ad Constantinum Papam, quam in Hæresi Monothelitarum luculentissimum monumentum produxi, iterumque & noua collatione, ex Collegij Clarom. altero Codice, repræsentaturum se inter Conciliorum Generalium Acta, cum aliis penè mihi eo argumento vulgatis (num ex eodem Tiliano Codice, quem & ipsum Ducæus exscripserit?) R Philippus Labbe prodromo ad ea suo pollicetur. Num Mauricij ex sorore Leuir, ipse ei aliquando suspectus, à litera nominis initiali Φ· donec Phocam tyrannum fore ex visione nocturna cognouit? At vnde hic lenis?

85 Εκλήθη Ικόνιον. Stephanus de Vrbibus aliam eius vocis rationem ponit, ex aliis fabulis; quod extincto humano genere per diluuium, illic primùm à Prometheo fictæ imagines & simulacra; εἰκόνες, quas spiritus afflans animauerit. Vnde ait, καὶ ἔτι δεῦρο διοδόγγει. Procliue in fabulis nugari. Quem Anonymus atque Codinus Philodorum vocant, contendit Lambecius Philochorum esse, ac sic legendum Φιλοχόρου. Nempe fuit hic Atheniensis, antiquus celebrisque Historicus, qui ab Athenæo, Plutarcho, Harpocratione, Plutarcho & aliis, passim citatur. At quid cogit hæc eum etiam scripsisse? quisve ex tantis auctoribus illi tribuit, ex quorum fide, qui sibi consentiant, nostri auctores emendandi sint? Philodorum & Philochorum Athenis Logistas, id est, rationum Magistros ac Curatores, cùm plures simul Athenis essent, quid vetat vel simul, vel diuersis temporibus fuisse, vt sola nobis coniectura, eáque sic debili necesse nobis sit alterum in alterum conflare? Scripsere certè alij, quàm quorum ad nos vel scripta peruenerunt, aut memoria apud alios celebriores auctores incolumis mansit. Quæ clausa repræsento insanabiliter laborant absque noui Codicis ope, quibusdam, vt videtur desideratis.

86. Ονομα τῇ πόλει, τὸ ἀπὸ κτίσεως, Δοεία. Emendat Lambecius, Δαναΐα, quod ita Codinus habeat, etsi variant eius exemplaria, habentque ipso teste alia Δαυία, alia Δάνεια. At quis tantus Codinus, auctor sic nuperus, vel si Δαναΐα. constanter habeat, vt Anonymo, ex quo pleraque hausit, ac qui centenis aliquot annis antiquior est, debeat præscribere? Quod ait Anonymus; ἀπὸ τῆς κτίσεως, *cùm primùm condita est*, sic appellatam vrbem, Lambecij conjecturas omnes elidit. Longè enim antiquior eius origo, quàm vel Perseus, vel eius parens Danaë, siquidem Argos iam erat, eique Persei parentes imperitabant, cum ex Stephano ad primos à diluuio homines Iconij origo spectare videatur. Vna trium vrbium Homero nominatarum, Δώειον est,

Καὶ Πτελεὸν καὶ Ελος καὶ Δώειον.

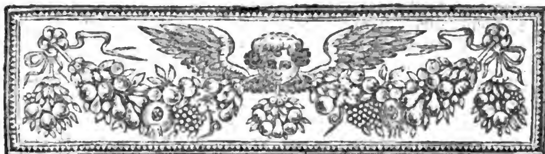
Sed aliò spectare videatur. Vnum est non esse hoc nomen in antiquis vrbibus nouum, vt illo Codini sic facilè sit mutandum. Danaën in Italiam commigrasse, ac illic Ardeam condidisse auctor Iulius Polyhistor, *A Danaë Ardeam*. Item Virg. VII. Æneid.

K

——— *Quam dicitur olim,*
Acrisioneis Danaë fundasse colonis.

Quo loco videndus Salm. nec plura hîc libet annotare, ne fortè prolixior, Notis videar: sed coëgit plusculum morari argumenti indoles, ipsa sic scabra ac difficultatibus horrens, quam velim solertior docti cuiusdam aliquando industria excoluerit, præfracta iam mihi quodammodo glacie; non vt superstitiosis aliquot obseruationibus, statuarum profana religione, imbuat; sed vt doceat, quid in eis vel Christiana pietas vsurpauerit, vel ciuilitas Romana honoris præmio, ac virtutis monumento inuexerit.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩι ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ, ΔΙΗΓΗΣΙΣ,

ΑΠΟ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΘΡΟΙΣΘΕΙΣΑ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

1. περὶ τῆς πρὸς τὸν Αὔγαρον ἀποσταλείσης ἀχειροποιήτου θείας Εἰκόνος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· καὶ ὡς ἐξ Ἐδέσσης μετεκομίσθη πρὸς τὴν πανευδαίμονα ταύτην καὶ βασιλίδα τῶν πόλεων Κωνσταντινούπολιν.

CONSTANTINI PORPHYROGENNETÆ, CHRISTI GRATIA ROMANORVM IMPERATORIS.

NARRATIO.

DIVERSIS EX HISTORIIS COLLECTA, de diuina Christi Dei nostri Imagine non manufacta ad Augarum missa; exque Edessa in beatissimam hanc Augustamque Vrbem Constantinopolim, translata.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

ΟΥΚ ἄρα μόνος αὐτὸς ἀκατάληπτος ἦν ὁ συναΐδιος τῷ Πατρὶ Θεὸς Λόγος, ἀλλὰ καὶ τὰ πλείω σχεδὸν, ἢ καὶ πάντα τῶν

NON solum ipse Patri coæternus Deus Sermo omni maior comprehensione erat: verùm etiam eius pleráque ferè, vel

Diuina opera ac miracula, non nostro sensu exigenda, sed veneranda.

I ij

etiam omnia opera, eadem incomprehensionis caligine sunt contecta. Neque ea solum, quæ rerum huius vniuersitatis opificio condidit; sed & quæ assumpta dispẽsationis munere nostræ concretionis massa, pro prima illa ac singulari suæ Deitatis potentia præstabat. Ac planè operæpretium sit, vt qui se ipse non ignorat, ac scit se nescire quæ pro illius altiora sunt facultate, non in immensum glorietur, nec stolidè per inane gradiatur, ac, vel omnia se scire contendat, aut non esse, quæ eius vim comprehensionis effugiant. Ad hanc igitur expressam Dei hominis formam quod attinet quæ nullis coloribus nulloque penicillo, eius qui edidit admirabili voluntate, eo in linteo eluxit, quod tunc, quidem ad Augarum ad sanitatem illi conciliandam missum, nunc autem ex Edessa ad Augustam hanc Vrbem singulari prorsus Dei indulgentia, vt ipsa incolumis tutáque consistat, translatum est; quò scilicet, eorum quæ pulchra sunt ac præclara, nullo deficiatur, quam in omnibus dominari primasque obtinere condeceat; operæpretium existimo vt religiosus ac iusti tenax auditor spectatorque, singularum rerum historiam diligenter condiscat, & vt antiquæ narrationis sinceram omnique fuco vacantem cognitionem accipere studeat: causam autem cur ex humenti gutta, nullo colorum pigmento & artis pictura, impressa fuit in linteo vultus forma; quaque nihilominus ratione fragilis adeò materia tanto tempore nulli fuit interitioni labique obnoxia; ac quæcunque denique alia, quisquis res naturaliter aggreditur, diligenter scrutari solet, Dei sapientiæ relinquat, quam nemo satis assequi

ἔργων αὐτοῦ, τῷ αὐτῷ τῆς ἀκαταληψίας γνόφῳ περικαλύπτεται· οὐ μόνον ὅσα τὸ πᾶν τοῦτο δημιουργῶν ὑπεστήσατο, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐν τῷ δι' οἰκονομίαν προσλήμματι τοῦ ἡμετέρου φυράματος ὁμοιώσας ἡμῖν, κατὰ τὴν πρώτην καὶ μίαν ἐκείνην ἐνήργει τῆς αὐτοῦ θεότητος δύναμιν. καὶ χρὴ πάντως τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀγνοοῦντα, καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτὸν μὴ εἰδέναι γινώσκοντα, μὴ εἰς τὰ ἄμετρα καυχᾶσθαι· μηδὲ κενεμβατεῖν ἀμαθῶς· καὶ ἢ πάντα εἰδέναι φιλονεικεῖν, ἢ μὴ εἶναι ἅπερ αὐτὸς οὐ κατείληφε. τοίνυν καὶ περὶ τοῦ ἐκτυπώματος τῆς θεανδρικῆς τούτου μορφῆς, ὃ ἀγράφως ἐνετυπώθη τῷ ὑπερφυεῖ τοῦ δρῶντος βουλήματι, εἰς τὸ ὑποδεξάμενον ὕφασμα, καὶ τότε μὲν τῷ Αὐγάρῳ ἀπεστάλη πρὸς ἴασιν· νῦν δὲ ἐξ Ἐδέσσης πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ταύτην τῶν πόλεων οἰκονομίᾳ πάντως Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς καὶ φυλακὴν μετενήνεκται, ὡς ἂν μηδενὸς τῶν καλῶν ἐνδεὴς δοκῇ, ἐν πᾶσιν ὀφείλουσα πάντων κρατεῖν, οἶμαι δεῖν τὸν εὐσεβῆ καὶ δίκαιον ἀκροατήν τε καὶ θεατὴν τὴν ἱστορίαν μὲν τῶν καθ' ἕκαστα ἀκριβῶς μαθεῖν, καὶ τῆς ἀρχαιολογίας ἰθεῖαν ἀπαραπίπτον τὴν γνῶσιν λαβεῖν· τὴν δὲ αἰτίαν τοῦ, πῶς ἐξ ἰκμάδος ὑγρᾶς δίχα χρωμάτων καὶ τέχνης τῆς γραφικῆς ἐναπεμορφώθη τὸ τοῦ προσώπου εἶδος ἐν τῷ ἐκ λίνου ὑφάσματι· καὶ πῶς τὸ ἐξ ὕλης οὕτως εὐφθάρτου τῷ χρόνῳ διαφθορὰν οὐκ ἐδέξατο· καὶ ὅσα ἄλλα ὁ φυσικῶς δίζειν ἐπιβάλλων τοῖς πράγμασιν ἐπιστημόνως διερευνᾶν εἴωθε, τῷ ἀνεφίκτῳ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας παραχωρεῖν εἰδώς. ὡς εἴ τις πάντα φιλονεικήσῃ τῷ νῷ διαλαβεῖν, ἀκριβῶς, εἰς τὴν παντελῆ ἀγνωσίαν ὠθεῖς, καὶ εἰς

ἄβυσσον ἀκαταληψίας ἀποπεσὼν, κινδυνεύσει περὶ τὰ καίρια ζημιωθεὶς τὰ μεγάλα, ἵνα μὴ δόξῃ τὰ μικρὰ συγχωρεῖν. ὅσοι οὖν τῆς περὶ τὴν πίστιν ὀρθῶν, καὶ θερμοτέρων περὶ τὸν ζῆλον ἐνταῦθα συνεληλύθατε, δεῦτε, ἀκούσατε καὶ διηγήσομαι ὑμῖν, ἅπερ τῇ δεούσῃ βασάνῳ ἕκαστα πολυπραγμονήσας, καὶ οὐκ ἀταλαιπώρως περὶ τὴν τῆς ἀληθείας διαγινόμενος ζήτησιν, ἀπό τε τῶν ἱστορίας γραψάντων, καὶ ἀπὸ τῶν ἐκεῖθεν εἰς ἡμᾶς ἡκόντων· ἃ ὡς δὴ ἀπορρήτων τῇ μνήμῃ παρ' αὐτοῖς διασώζεσθαι ἔλεγον, ἀκριβῶσαι ἴσχυσα.

queat: qui nimirum sciat, si quis omnia mentis acie perfectè complecti connitatur, fore, vt ignorantiæ omnis mersus barathro, abyssoque incomprehēsionis obrutus ac stuporis, eorum quæ principaliora sunt nomine iacturam patiatur, ne in his quæ sunt minora videatur aliquid concedere. Quotquot igitur fide recti zeloque feruentiores huc conuenistis, Venite, audite & narrabo vobis, ea, quæ conuenienti examine singula quæque scrutanti, nec sine labore in veritate inquirenda versato, tam ex iis, qui Historiarum monumenta scripserunt, quàm qui illinc ac Syriæ partibus ad nos accesserunt, cum apud ipsos arcana hæc memoriâ extare profiterentu., nanscisci demum licuit ac doceri.

Τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τῇ τοῦ γένους ἡμῶν ἀνορθώσει πρὸς ἡμᾶς ἐκδημήσαντος, ἦν κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν πλῆθος εἰρήνης ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὸ πολύαρχον διεσκέδαστο, ὥσπερ ὑπὸ μιᾶς ζώνης τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἁπάσης διαζωσθείσης τῆς οἰκουμένης· καὶ ὑφ' ἑνὶ ταττομένης σημάντορι. καὶ διὰ τοῦτο πᾶσαι πάντων καὶ πρὸς πάντας ἐπιμιξίαι ἐγίνοντο ἀδεῶς, καὶ οὐ μεμερισμένως τὴν γῆν οἰκεῖν ἐδόκουν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ὡς ἑνὸς δεσπότου κτῆμα τυγχάνουσαν, ὡς καὶ ἑνὸς τὴν πᾶσαν οὖσαν δημιουργοῦ, τῷ πρώτῳ τὸν αὐχένα δούλῳ ὑποκλίναντες, πρὸς ἀλλήλους εἰρήνευσαν. διὸ καὶ ὁ τῆς Ἐδέσσης τὸ τηνικαῦτα τοπάρχης Αὔγαρος, τῷ τῆς Αἰγύπτου ἐξηγουμένῳ, φίλος καὶ γνώριμος ἦν, καὶ παρ' ἀλλήλους οἱ ἑκατέρων ἐφοίτων διάκονοι. Ὅθεν καὶ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καθ' ὃν ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς τὸ πατρικὸν βούλημα πληρῶν τὴν σωτή-

Cum Dominus & Deus ac Saluator noster Iesus Christus, ad genus nostrum erigendum ad nos venisset, erat, iuxta Prophetæ vocem, *Abundantia pacis in terra*, dissipatusque erat plurium principatus, cùm Imperium Romanum totum latè orbem velut zona vna constringeret, vnusque Gubernator ac Rector subjecta quæque teneret. Ideo erat omnium vicissim libera congressio, sicque homines sibi terram colere videbantur, vt non diuisè, sed tanquam vnius rem Domini ac possessionem colerent, quippe cùm etiam vno ipso auctore condita esset; primoque seruorum ceruicem inclinantes, inter se pacem agitabant. Quamobrem etiam Edessæ id temporis Regulus Augarus, cùm Ægypti Prætori amicus notusque esset, eorum vtrinque ministri confluebant. Quocirca etiam, quo tempore Dominus noster ac Deus Paternam implens voluntatem, salutarem hominibus proponebat doctrinam, eximiisque ac stupendis miraculis in

Ps. 71 v. 7.

Romani imperij vna potentia Christianitatis exordiis vtilis.

suam fidem hominum corda cogebat, accidit vt Augari ministrorum quidam Ananias nomine, dum in Ægyptum per Palæstinam iter habet, in Christum incideret, eumque eminus doctrinæ vi ab errore turbas reuocantem, ac insolita omnique fide maiora miracula patrantem, cōspiceret. Postquam ergo iter in Ægyptum confecerat, iisque perfunctus, quæ in mandatis acceperat, ad herum reuertebatur; cùm longa eum morbi articulari tabe dire excruciari, ac nigra lepra absumi intellexisset; duplicique affligi calamitate, seu potius multiplici ægritudine diuexari, quod & articulorum doloribus teneretur, & lepræ malis miserabilem vitam ageret: Accedebat & deformitatis pudor, cuius gratia ne vix quidem se in conspectum dabat: ac nedum lecto plerunq; affixus desidebat, sed & inuisentibus amicis præsentiam sui studiò subducebat. Idcirco rursus cùm esset reuersurus, maiori rem diligentia exquirit, quò certius hero nuntiet, ne & ille eius fortè curari medicinâ valeat. In iisdem igitur rursus Dominum offendit; nempe mortuos suscitantem; cæcos, lucis vsurâ donantem; claudis, præstantem vt rectà incederent; omnes denique quauis laborantes ægritudine, ad sanitatem roburque traducentem.

Augari morbus duplex: Ananiæ ministri in herum pia officia.

ριον διδασκαλίαν τοῖς ἀνθρώποις προὐτίθετο, καὶ διὰ τῶν ὑπερφυῶν καὶ παραδόξων θαυμάτων εἰς τὴν περὶ αὐτὸν πίστιν τοὺς ἀνθρώπους ἐπέσπευσε, συνέβη τῶν τοῦ Αὐγάρου ὑπηρετῶν τινὰ Ἀνανίαν ὀνομαζόμενον περὶ τὴν Αἴγυπτον διὰ τῆς Παλαιστίνης ἰόντα, περιτυχεῖν, καὶ πόρρωθεν θεάσασθαι τὸν Χριστὸν, τὰ πλήθη τοῖς λόγοις τῆς πλάνης ἀνέχοντα, καὶ τὰ τῶν θαυμάτων ἐπιτελοῦντα παράδοξα. ὡς οὖν τὴν εἰς Αἴγυπτον πορείαν διήνυσε, καὶ περὶ ὧν ἐπεπίστευτο διηγήσατο, ἀνθυπέστρεφεν ἐπὶ τὸν κύριον αὐτοῦ, καὶ ἀρθρίτιδι χρονίᾳ τυραννούμενον ᾔδει, καὶ μελαίνῃ λέπρᾳ καταδαπανώμενον, καὶ διπλῆν συμφορὰν, μᾶλλον δὲ πολλαπλῆν τὴν νόσον πονούμενον, οἷς καὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἄρθρων ὀδύναις συνείχετο, καὶ τοῖς τῆς λέπρας ἐταλαιπώρει κακοῖς. προσῆν δὲ καὶ ἡ τῆς ἀμορφίας αἰσχύνη, δι' ἣν οὐδὲ θεατὸς τοῖς ἀνθρώποις σχεδὸν ἦν· ἀλλ' οὐ μόνον κλινήρης τὰ πολλὰ διετέλει, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπισκέψεσθαι ἐρχομένους τῶν φίλων ὑπ' αἰσχύνης ἐναπεκρύπτετο. διὰ τοῦτο πάλιν ἐν τῷ ὑποστρέφειν, ἀκριβέστερον περὶ τῆς αὐτῆς διαγνῶναι ἐσπούδασεν, ἵν' ἔχοι βεβαίως ἀπαγγεῖλαι τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, ὡς ἂν ἴσως κἀκεῖνος τῆς δι' αὐτοῦ ἰατρείας ἀξιωθῇ. εὗρεν οὖν πάλιν τὸν Κύριον ἐπὶ τῆς αὐτῆς, νεκροὺς ἀνιστῶντα, τυφλοῖς τὸ βλέπειν δωρούμενον, χωλοὺς ἀρτίους δεικνῦντα, καὶ πάντας τοὺς ὁποιανοῦν ἀσθενοῦντας ῥωννύοντα.

Certior ergo factus, perspectoque, hæc palam Domini virtutum esse opera; vt patriam domumque recepit, Augaro nuntiauit; ac pluribus, quæ viderat omnia, ac audiueat, indicauit. Quocirca velut maius quid ipso negotij capite per eius occasionem nactus, bonusque ac lætus hero ad-

Ὡς οὖν ἐπείσθη, καὶ ἔγνω ταῦτα φανερῶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου τελούμενα, τῷ Αὐγάρῳ ὑποστρέψας ἐγνώρισε· καὶ διὰ πλειόνων ἅπερ εἶδεν, ἅπερ ἤκουσεν ἀνεδίδαξεν. ὅθεν ὡς μεῖζον τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον περιεμπορευσάμενος, καὶ ὡς εὐαγγελίων αὐτῷ καταγγελεὺς δεξιῶν, τῆς προσηκού-

σης ἀποδοχῆς κατηξίωτο, καὶ τῶν εὐνουστάτων εἷς ἐγνωρίζετο. καὶ ἐπεὶ τὸ κάμνον ἀεὶ ὡς ἅρπαγμα ποιεῖται τὴν ἐπαγγελίαν, τῆς ὑγι-είας καὶ τῆς ἐλπίδος περισαινούσης τὸν ἄνθρωπον, σπουδαίως περὶ τὴν θήραν τοῦ μηνυθέντος πόθῳ ὁρμᾷ· καὶ ὁ Αὔγαρος πρὸς τὴν διὰ γραφῆς μετακλήσασθαι διανίστη, τὸν ἰᾶσθαι τὰ τοιαῦτα λεγόμενον δύνασθαι. καὶ παραχρῆμα τὴν πανταχοῦ περιφερομένην ταύτην ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Κύριον ἔγραψεν, οὕτω πως περιέχουσαν.

Αὔγαρος τοπάρχης Ἐδέσσης, Ἰησοῦ σωτῆρι ἀναφανέντι ἀγαθῷ ἰατρῷ ἐν πόλει Ἱεροσολύμων, χαίρειν. ἤκουσταί μοι τὰ περὶ σοῦ, καὶ τῶν σῶν ἰαμάτων, ὡς ἄνευ φαρμάκων καὶ βοτανῶν ὑπὸ σοῦ γινομένων. ὡς γὰρ ὁ λόγος, τυφλοὺς ἀναβλέπειν ποιεῖς, χωλοὺς περιπατεῖν, λεπροὺς καθαρίζεις, καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα καὶ δαίμονας ἀπελαύνεις· καὶ τοὺς ἐν μακρονοσίᾳ βασανιζομένους θεραπεύεις, καὶ νεκροὺς ἐγείρεις. καὶ ταῦτα πάντα ἀκούσας περὶ σοῦ, κατὰ νοῦν ἐθέμην τὸ ἕτερον τῶν δύο, ἢ ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός, καὶ καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ ποιεῖς ταῦτα, ἢ ὅτι Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ ποιῶν ταῦτα. διὰ τοῦτο τοίνυν γράψας ἐδεήθην σου σκυλῆναι, καὶ ἐλθεῖν πρός με, καὶ τὸ πάθος ὃ ἔχω θεραπεῦσαι. καὶ γὰρ ἤκουσα, ὅτι καὶ Ἰουδαῖοι καταγογγύζουσί σου, καὶ βούλονται κακῶσαί σε. πόλις δὲ σμικροτάτη μοι ἐστὶ καὶ σεμνή, ἥτις ἐξαρκέσει ἀμφοτέροις ἡμῖν, τοῦ κατοικεῖν ἐν εἰρήνῃ ἐν αὐτῇ.

Ἐπεὶ οὖν Ἀνανίας τῆς τε πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ εὐνοίας σαφῆ παρέσχε τεκμήρια, καὶ τῆς ὁδοῦ ἐτύγχανεν ἔμπειρος, καὶ τὴν γραφικὴν τέχνην ἠπίστατο, δι' αὐτοῦ τὴν τοιαύτην ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἰησοῦν

ueniens nuntius, humanissimè accipitur, inter seruos longè beneuolentissimos habitus. Quandoque ægra aliquis afflictaque valetudine quicquid audiat actutum semper rapit; extimulante nuncio ac spe incitante, in rem Augarus venandam sibique aucupandam cito citius incumbit, atque ad se, talium auctorem sanitatum datis literis accersit: nec mora celebri fama vbique vulgatam illam, Domino Epistolam, in hæc ferè se verba habentem, scribit.

Augarus Edessæ Princeps, Iesu Saluatori, qui bonus Hierosolymis Medicus apparuit, Salutem. Nuntiatum est mihi de te. & de curationibus, quas absque medicamentis & herbis operaris. Fama enim est, cæcis visum, claudis gressum abs te restitui; leprosos mundari, dæmonas & immundos spiritus expelli, diuturnis morbis oppressos sanari; mortuos denique suscitari. Quæ cùm omnia de te audirem, sic in animum meum induxi, Aut reuera Deum esse, qui è cœlo delapsus hæc efficias, aut certè Dei Filium. Proinde ad te scripsi, orans vt nos inuisere, morbumque nostrum sanare non graueris. Audio enim Iudæos tibi obtrectare, & insidias in caput tuum struere. Est mihi ciuitas, parua quidem illa, sed ornata, quæ nostrûm vtrique, vt tranquillè in ea degamus, sufficiat.

Augari ad Christum Epistola.

Quòd ergo Ananias suæ in herum beneuolentiæ manifesta indicia dederat, ac viæ peritus erat, pingendique artem callebat, per eum talem ad Iesum misit Epistolam; etiam atque etiam mandans, vt si literis à Christo

Expetita Augaro Imago Dominica, eius præsentiæ desideratæ solatio.

obtinere non posset, vt se ad ipsum conferret, eius quidem certè formæ similitudinem accuratè in tabella depictã, ad se afferret, vt velut in vmbra saltem, non solo auditu, sed & visu, quisnam sit tantorum auctor miraculorum, condisceret. Cúmque adeò qui missus erat in Iudæam venisset, Dominum inuenit in subdialibus cum populo, qui confluxerat, disserentem, eximiaque ac stuporis plena miracula patrantem: quódque ex conferta, aliorum alia necessaria ex causa adeuntium multitudine, haud satis liberum esset Ananiæ propius ad Iesum accedere, in petram paulò à terra editiorem ascendens, haud procul à loco in quo Iesus versabatur, consedit: iamque seorsim à turba Christo illi conspicuo, ipsique eminente, confestim defixis in eum oculis, ac manu chartæ adhibita, eius quem coram cernebat similitudinem penicillo ducere occœpit.

ἐξαπέστειλεν, ἐπισκήψας αὐτῷ, ὡς εἰ μὴ δυνηθείη πεῖσαι διὰ τοῦ γράμματος πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν τὸν Χριστὸν κἂν τὸ ὁμοίωμα τῆς μορφῆς αὐτοῦ μεταγραψάμενον ἀκριβῶς, ἀγαγεῖν πρὸς αὐτόν· ἵν᾽ ὡς ἐν σκιᾷ γοῦν διδαχθείη, μὴ δι᾽ ἀκοῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ὄψεως, οἷός ἐστιν ὁ τῶν μεγάλων τούτων τεραστίων δημιουργός. καὶ δὴ τὴν Ἰουδαίαν καταλαβὼν ὁ ἀποσταλεὶς, εὗρε τὸν Κύριον ἐν ὑπαίθρῳ τῷ συρρεύσαντι δήμῳ διαλεγόμενον, καὶ τερατουργοῦντα τὰ τῶν θαυμάτων ἐξαίσια. διὰ δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἄλλου κατ᾽ ἄλλην χρείαν ἐληλυθότων μὴ οἷός τε ὢν ὁ Ἀνανίας πλησιάσαι τῷ Ἰησοῦ, ἐπί τινα πέτραν μικρὸν ἀνεστηκυῖαν τῆς γῆς, οὐ πόρρω τῆς τοῦ Κυρίου διατριβῆς ἀπελθὼν ἐκαθέζετο· καὶ ὡς ἦν αὐτῷ καταφανὴς ὁ σωτὴρ τοῦ πλήθους ἀποκεκριμένος καὶ ὑπερανέχων τῶν πολλῶν, εὐθὺς ἐκείνῳ μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς, τῷ δὲ χάρτῃ τὴν χεῖρα προσήρεισε, καὶ τὴν τοῦ φαινομένου κατέγραφεν ὁμοιότητα.

Cognouit itaque Iesus spiritu, ac Thomam accersens, Vade, inquit, in eum locum, inque petra sedentem hominem, ac meam penicillo ducentem formam, ad me adducito; vnáque quam ad me affert Epistolam, vt quod à mittente mandatum accepit, adimpleam. Abiit Thomas, exque signo operis, quod audierat, agnitum hominem ad Iesum adduxit. Nec dumque ab eo accepta Epistola, aduentus causam ad ipsum, vimque Epistolæ ei Christus edixit. Tumque ad eo ea accepta ac lecta, aliam vicissim ad Augarum, ita se ad verbum habentem, misit.

Ἔγνω οὖν τοῦτο τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ τὸν Θωμᾶν μετακαλεσάμενος, Ἄπελθε φησὶ πρὸς τὸν δε τὸν τόπον, καὶ τὸν ἐπὶ τῆς πέτρας καθεζόμενον ἄνθρωπον, καὶ τὴν ἐμὴν μορφὴν μεταγράφοντα, ἄγαγε πρός με, ἐπιφερόμενος καὶ ἣν οἴκοθεν ἦλθεν ἔχων ἐπιστολὴν, ἵνα τὴν τοῦ ἀποστείλαντος αὐτὸν ἐκπληρώσω διαταγήν. ἀπελθὼν οὖν ὁ Θωμᾶς, καὶ τὸν Ἀνανίαν ἀπὸ τοῦ ὃ ἤκουσεν ἔργου διαπρεπόμενον ἐπιγνοὺς, ἤγαγε πρὸς τὸν Ἰησοῦν. πρὸ δὲ τοῦ λαβεῖν τὴν ἐπιστολὴν παρ᾽ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ ὁ Χριστὸς καὶ τὴν αἰτίαν τῆς παρουσίας τῆς πρὸς αὐτὸν, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐπιστολῆς. εἶτα λαβὼν ταύτην, καὶ διελθὼν, ἑτέραν ἐπιστολὴν πρὸς Αὔγαρον ἀντεπιτέθηκεν ἐπὶ λέξεως οὕτως ἔχουσαν.

Μακάριος εἶ, Αὔγαρε, πιστεύσας ἐν ἐμοὶ μὴ ἑωρακώς με. γέγραπται γὰρ περὶ ἐμοῦ, τοὺς ἑωρακότας με μὴ πιστεύειν ἐν ἐμοί· καὶ ἵνα οἱ μὴ ἑωρακότες με, αὐτοὶ πιστεύσωσι, καὶ ζήσωνται. περὶ δὲ οὗ ἔγραψάς μοι ἐλθεῖν πρός σε, δέον ἐστὶ πάντα, δι᾽ ἃ ἀπεστάλην ἐνταῦθα πληρῶσαί με· καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι ἀναληφθῆναι πρὸς τὸν ἀποστείλαντά με Πατέρα. καὶ ἐπειδὰν ἀναληφθῶ ἀποστελῶ σοι ἕνα τῶν μαθητῶν μου, ὅστις τὸ πάθος σου θεραπεύσει, καὶ
2. ζωὴν αἰώνιον καὶ εἰρήνην σοί, 2 καὶ τοῖς σὺν σοὶ παρέξει. καὶ ποιήσει τῇ πόλει σου τὸ ἱκανὸν, πρὸς τὸ μηδένα τῶν ἐχθρῶν κατισχῦσαι αὐτῆς.

Ἐπιδοὺς οὖν τῷ Ἀνανίᾳ τὴν τοιαύτην ἐπιστολὴν ὁ Χριστὸς, ἐπεὶ καὶ περὶ τὸ τὴν ἑτέραν ἐκπληρῶσαι τοῦ κυρίου αὐτοῦ εἰς πέρας ἀγαγεῖν ἔγνω διαμεριμνῶντα αὐτὸν καὶ φροντίζοντα· τουτέστι τὴν τοῦ εἴδους αὐτοῦ ὁμοιότητα πρὸς ἐκεῖνον ἀπενεγκεῖν· νιψάμενος ὕδατι τὸ πρόσωπον ὁ σωτὴρ, εἶτα τὴν ἀπὸ τούτου ἰκμάδα ἐν τῷ ἐπιδοθέντι αὐτῷ χειρομάκτρῳ ἀπομαξάμενος, ἐντυπωθῆναι τὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα ἐν αὐτῷ οἰκονομήσας θείως καὶ ὑπὲρ λόγον· καὶ τοῦτο τῷ Ἀνανίᾳ ἐπιδοὺς, τῷ Αὐγάρῳ ἐπιδοθῆναι προσέταξεν, ὡς ἂν τοῦ πόθου παραμύθιον, καὶ τῆς νόσου αὐτοῦ εἴη. ὡς οὖν ὑποστρέφων μετὰ τούτων ὁ Ἀνανίας, εἰς τὸ κάστρον Ἱεραπόλεως ἔφθασεν, ὃ τῇ μὲν Σαρακηνῶν φωνῇ Μεμμὶχ λέγεται, τῇ δὲ τῶν Σύρων Μαβοὺκ, ἔξωθεν τοῦ τοιούτου καταλύσας τοῦ ἄστεος, σωρείας κεράμων νεωστὶ κατασκευασθέντων ἐκεῖσε κειμένης, ἐνταῦθα τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο ῥάκος ὁ Ἀνανίας ἀπέκρυψε· καὶ περὶ μέσας νυκτὸς πῦρ ἐφάνη πολὺ τὸ τοιοῦτον

Beatus es, Augare, qui in me credideris, quem non vidisti. De me enim scriptum est, eos qui me viderunt non credituros in me, vt ij qui non viderant, credant ac viuant. Quòd verò ad me scribis vt ad te proficiscar, hic necesse habeo omnia implere propter quæ sum missus; iisque demum absolutis, ad Patrem qui me misit, reuerti. Cæterum cùm primùm ad eum me recepero, vnum ex meis discipulis ad te mittam, qui & morbum tuum curet, & vitam æternam ac pacem, tibi tuisque præstet; tuæque cautionem ciuitati præbebit, vt aduersus eam nulli hostes præualere possint.

Hanc vbi Ananiæ Christus dedit Epistolam, quòd animi anxium sciret, vt & alterum heri sui præceptum impleret; nempe vt formæ ipsius similitudinem ad ipsum deferret; ipse aquâ faciem lauans; tumque manantem inde humorem oblato mantili abstergens, diuino, vimque omnem rationis ac dicendi facultatem superante, consilio suam in eo figuram expressit: Tradensque Ananiæ, Augaro vt daret, præcepit, vt & amoris solatium haberet & morbi remedium. His onustus Ananias vbi ad Hierapolitanum oppidum peruenit, quod Saracenorum quidem lingua Memmich, Syrorum verò, Mabuc dicitur, extra oppidum cum diuertisset, illicque loci tegularum recens coctarum cumulus congestus esset, in eis Ananias factum illud linteum abdidit. Ad mediam autem noctem, ingens incendij vis toto circum loco diffusa apparuit; visumque oppidianis omnia procul ardere, vt suis iam rebus diffisi, effusi mœnibus, de incendio cuius terrifica species obiecta fuerat, perquirerent. Inter hæc in-

Christi ad Augarum responsio.

uentum Ananiam, velut facinoris au-ctorem tenent; ac quid istud rei inter-rogant, quisve ipse sit, ac quò vadat, & vnde profectus sciscitantur. Anceps animi Ananias pro alienæ crimina-tionis periculo, interim narrat vnde sit, ac vnde veniat, quamve sarcinam ferat; aitque se in tegulis deposuisse, vnde visum accendi incendium. Mox itaque rei vt verè esset noscendi aui-di, locum scrutantes, non hoc solum offenderunt quod Ananiæ illic con-ditum erat, sed & in vna vicina tegu-la diuinam illam expressam effigiem; inaudito modo, & vt nemo mente as-sequi queat, ex priore non manu-facta linteo deformata Imagine testæ impressam. Quod cùm vidissent, ple-ni stupore & admiratione, tum eius rei nomine, tum quòd ignis ardens nusquam occurrisset, sed ex formæ claritate visa esset flamma emicare; tegulam quidem, quæ diuinam in se hauserat formam, velut sacrum ali-quod pignus ac pretiosum thesaurum apud se retinuerunt, diuinam huius vim ex eo quod visum erat, conie-ctantes: primum autem exemplar & eius ministrum veriti retinere, ad Au-garum miserunt. Hactenusque inco-lumis est ac venerationem habet a-pud eius oppiduli incolas, quæ in te-gula forma expressa est; eius quæ non picta est, ipsa non picta Imago; eius quæ non manufacta, ipsa non manu-facta. Ananias autem, peracto quod propositum erat itinere, quæ interim gesta acciderant hero declarauit, ac quæ ferebat salutaria symbola, red-didit.

Altera non manufacta Imago ex priore pro-totypa.

χωρίον περικυκλοῦν, ὡς ἐντὸς τοῦ ἄστεος δοκεῖν πάντα τὰ πέριξ πυρὶ καταφλέγεσθαι. καὶ περὶ ἑαυτῶν ἤδη δείσαντες ὑπεξελθεῖν, καὶ διε-ρευνᾶσθαι περὶ τῆς ὁρωμένης πυρ-καϊᾶς. ἐκεῖσε δὲ τὸν Ἀνανίαν εὑρε-θέντα, συνεῖχον ὡς αἴτιον γεγονότα τοῦ τολ-μήματος· καὶ διηρεύνων τὸ περὶ τοῦ πράγματος· καὶ τίς τε εἴη αὐτός, καὶ ποῖ βαδίζοι, καὶ ὅθεν δὴ ἐπυν-θάνοντο. ὡς δὲ τῷ ἀγνοκότῳ τῆς αἰτή-σεως ὁ Ἀνανίας διηπορεῖτο, τέως γε ὅθεν εἴη, καὶ πόθεν ἔρχεται, καὶ τί ἐπιφέρεται διεσάφησε· καὶ ἀπο-τεθεῖσθαι ἐν τοῖς κεραμοῖς ἐδήλωσε τὸ ἐπιφερόμενον, ὅθεν ἐδόκει ἀνά-πτεσθαι καὶ ἡ φλόξ. εὐθὺς δὲ ἐκεῖ-νοι τὴν τῶν λεγομένων βουληθέντες διαγνῶναι ἀλήθειαν, τὸν τόπον διερευνησάμενοι, εὗρον οὐ μόνον τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀνανίου ἐκεῖσε ἀποτεθέν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πλησιάζοντι τῶν κεράμων ἑνί, ἕτερον ἐκτύπωμα τοῦ Θείου ἀπεικονίσματος, παραδόξως καὶ ὑπὲρ νοῦν ἐπὶ τὸ ὄστρακον ἀπὸ τοῦ ὑφάσματος τῆς ἀγράφου μετα-χαραχθείσης μορφῆς. ὃ καὶ θαυμαζό-μενοι, καὶ θάμβους ὁμοῦ καὶ ἐκ-πλήξεως γενόμενοι ἔμπλεω, διά τε τοῦτο, καὶ διὰ τὸ μηδαμοῦ πῦρ εὑρεθῆναι καιόμενον, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ μορφῇ λαμπηδόνος δόξαι τὴν φλόγα ἐκπέμπεσθαι, τὸν μὲν κέραμον τὸν ἀπομαξάμενον ἐν ἑαυτῷ τὸ θεῖον ἐκτύπωμα, κατέσχον παρ' ἑαυ-τοῖς ὥσπερ τι κειμήλιον ἱερόν, καὶ πολύτιμον θησαυρόν· ἀπὸ τοῦ ὀφ-θέντος τὴν περὶ αὐτὸ στοχασάμενοι θείαν ἐνέργειαν. τὸ πρωτότυπον δὲ καὶ τὸν τούτου διάκονον δείσαντες κα-τασχεῖν ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Αὔγα-ρον· καὶ νῦν ἔτι σωζομένη καὶ τιμωμένη παρὰ τοῖς τῆς τοιαύτης πολίχνης οἰκήτορ-σιν, ἡ ἐν τῷ κεράμῳ μορφή· τῆς μορφῆς τῆς ἀγράφου ἡ ἄγραφος· καὶ τῆς ἀχειροτεύκτου, ἡ ἀχειρότευκτος. ὁ δὲ Ἀνανίας τὴν προκειμένην αὐτῷ πορείαν διανυκώς, τῷ κυρίῳ αὐτοῦ τὰ μεταξὺ διετράνωσεν, ἀποδίδωσι καὶ ἃ ἐπεφέρετο σωτήρια σύμβολα.

Καὶ οὗτος μὲν ὁ παρὰ τῶν πλειόνων λεγόμενος λόγος, περὶ τῆς ἐν τῷ ὑφάσματι ταύτης ἀγράφου μορφῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. λέγεται δέ τις καὶ ἕτερος περὶ τούτου λόγος, οὔτε τὸ πιθανὸν ἐκφεύγων, οὔτε μαρτύρων χρηστῶν ἀπορῶν· διὸ καὶ τοῦτον ἐκθήσομαι, ἵνα μή τις ὑποτοπάσῃ ἐν τῷ ἀγνοεῖν τοῦτον κρατύνειν τὸν ἕτερον. καὶ πάντως οὐδὲν θαυμαστὸν ἐν τοσούτῳ χρόνῳ πλανᾶσθαι πολλάκις τὴν ἱστορίαν. περὶ μὲν τὸ καίριον τῆς ὑποθέσεως, ὁμοίως πάντες συμφέρονται, καὶ ὁμολογοῦσιν ἀπὸ τοῦ κυριακοῦ προσώπου τὴν ἐν τῷ ὑφάσματι ἐκτυπωθῆναι παραδόξως μορφήν· περὶ δὲ τῶν τοῦ πράγματος, ἤτοι τὸν καιρὸν διαφέρονται· ὃ οὐδὲν τῇ ἀληθείᾳ λυμαίνεται, εἴτε πρότερον, εἴτε ὕστερον γέγονεν. ἔχει δὲ οὕτως καὶ τῶν λόγων ἕτερος.

Ἐν τῷ μέλλειν φασὶ τὸν Χριστὸν ἐπὶ τὸ ἑκούσιον πάθος ἥκειν, ἡνίκα τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἐνδεικνύμενος ἀγωνιῶν ὡρᾶτο, καὶ προσευχόμενος, ὅτε καὶ τοὺς ἱδρῶτας αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβους στάζειν αἵματος ὁ τοῦ εὐαγγελίου λόγος ὑποσημαίνεται· τηνικαῦτα φασὶν ἀπό τινος τῶν μαθητῶν λαβόντα τὸ νῦν βλεπόμενον τοῦτο τεμάχιον τοῦ ὑφάσματος, τὰς τῶν ἱδρώτων λιβάδας ἐν αὐτῷ ἀπομάξασθαι· καὶ εὐθέως ἐκτυπωθῆναι τὴν ὁρωμένην ταύτην τῆς θεοειδοῦς ἐκείνου εἴδους ἐκτύπωσιν. ὃ τῷ Θωμᾷ παραθέμενος, μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ ἄνοδον διὰ Θαδδαίου Αὐγάρῳ ἀποστεῖλαι προσέταξε, τὴν διὰ τῶν γραμμάτων ὑπόσχεσιν ἐκπληρῶν. μετ' οὖν τὸ ἀναληφθῆναι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς τοὺς οὐρανούς, δίδωσιν ὁ Θωμᾶς τῷ Θαδδαίῳ

Et hæc quidem peruulgata opinio, de eâ Saluatoris forma non manufacta, quæ impressa linteo est. Fertur verò & alia de illa narratio, nec ipsa ab specie veri remotior, aut quæ probis testibus careat. Quamobrem etiã exponam, ne me aliquis existimet alterius ignorantia, alterius fidem quærere. Nec prorsus mirum, tanto temporis spatio, haud rarò falsi aliquid in historiam commeasse. In eo quidem quod rei caput est, omnes perinde consentiunt; exque vultu Dominico, inaudito modo, impressam linteo formam asserunt: de rei autem aliquo accidenti (de tempore scilicet) est dissensio. Nihil tamen istud quicquid est veritati nocet, siue prius, siue postea factum est Sic verò altera quoque se narratio habet.

Altera narratio seu traditio nõ manufactæ Christi Imaginis Edessenæ.

Cum Christus ad mortem sponte subeundam profecturus, humanam in se naturam, timoris angustia mortis comite, exhiberet, atque in preces effusus esset; quando etiam Euangelicus sermo, sudorem eius velut guttas sanguinis notat defluxisse; tunc aiunt, lintei resciſſam partem quam nunc videmus, cùm ex quodam discipulorum accepisset, stillantes imbres eo abstersisse; moxque, quam oculis vsurpamus diuinam hanc Imaginem illi impressam effulsisse. Pignus Thomæ depositum; ac in mandatis datum vt post Iesu in cœlos ascensum, per Thaddæum, quò sic scripta promissio impleretur, mitteret ad Augarum. Igitur Christo Domino in cœlos recepto, dans Thomas Thaddæo non manufactam Dominici vultus effigiem, Augaro deferendam iussit. Veniens itaq; Thaddæus Edessam, mansit

primùm apud quendam eius loci Iudæum, Tobiam nomine. Necdum cum Regulo conserto sermone, quippe cùm is animo constitutum haberet, vt ex operibus Augaro innotesceret, quos ciuium ægrotos offendit, acturum curauit solo Christi inuocato nomine. Quocirca percrebrescente Christi fama (vti quidem in talibus solet accidere; res enim mirabiles & inauditæ, plures sui nuntios habent) ad Augarum quoque per vnum quendam ex proceribus Amdu nomine, aduenisse Christi Apostolum rumor perlatus est. Mox itaque, ea spe quam animo alebat, in mentem venit, eum ipsum esse, quem ei se missurum per literas Iesus promisisset. Igitur de Thaddæo plenius sciscitatus, cùm didiscisset, ad se virum adduci iubet. Tobias veniens, id quod iussus erat, Apostolo significauit. Tum ille cùm se ad illum in virtute missum dixisset, postridie ad eum profectus est. Iamque in procinctu vt se eius coram oculis sisteret, eam sibi effigiem velut signum in fronte ponens atque erigens, in hunc modum ad Augarum ingressus est. Videns ille eminus venientem, lucem sibi ex eius facie emicantem, quam nulla vis oculorum ferre posset eiaculante ipsa effigie, cernere visus est. Effulgurantis itaque lucis importabili radio attonitus ac stupens, morbique casuum ac diuturnæ membrorum resolutionis velut oblitus, repente lecto excussus, resoluta membra in occursum cogit festinare. Eodem scilicet affectu, haud tamen eadem ratione, ac ij, qui in Monte Thabor, lucis fulgoribus micantem formam conspexere.

Sacræ Imaginis effulgurans species.

τὴν ἀχειρόγραφον τοῦ κυριακοῦ προσώπου ἐκμόρφωσιν, πρὸς τὸν Αὔγαρον ἐξαπέστειλε. καταλαβὼν τοίνυν ὁ Θαδδαῖος τὴν Ἔδεσαν, ἔμεινε πρότερον παρά τινι τῶν αὐτόθι Ἰουδαίων. Τωβίας οὗτος ὠνόμαστο καὶ δὴ πρὸ τῶν λόγων ἀπὸ τῶν ἔργων θέλων ἑαυτὸν γνωρίσαι τῷ Αὐγάρῳ, ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητὴς, τοὺς ἀσθενοῦντας τῆς πόλεως ἐπικλήσει μόνῃ Χριστοῦ ἐθεράπευσεν. ὅθεν τοι τῆς Χριστοῦ τῆς φήμης διαδοθείσης, ὅπερ ἐπὶ τῶν τοιούτων συμβαίνειν φιλεῖ· τὰ γὰρ παράδοξα τῶν πραγμάτων πολλοὺς ἔχει τοὺς περὶ αὐτῶν ἀπαγγέλλοντας, ἔφθασε καὶ πρὸς τὸν Αὔγαρον διά τινος τῶν αὐτοῦ δυναστῶν Ἀμδοῦ καλουμένου, ἡ περὶ τῆς ἐνδημίας τοῦ Ἀποστόλου Χριστοῦ ἀκοή. λογισάμενος οὖν εὐθέως ἐκ τῆς ὑποκορούσης ἐν αὐτῷ ἐλπίδος, τοῦτον ἐκεῖνον εἶναι, ὃν ἀποστεῖλαι πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς διὰ τῆς γραφῆς ἐπηγγείλατο· καὶ παρ' αὐτοῦ τρανότερον τὰ περὶ τοῦ Θαδδαίου μαθὼν, ἀγαγεῖν αὐτὸν διωρίσατο. ὁ οὖν Τωβίας ἐλθὼν, ἐγνώρισε ταῦτα τῷ Ἀποστόλῳ. κἀκεῖνος ἐν δυνάμει πρὸς αὐτὸν ἀποστέλλεσθαι εἰπὼν, τῇ ἑξῆς πρὸς τὸν Αὔγαρον παρεγένετο. ἐν δὲ τῷ μέλλειν κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἐμφανίζεσθαι, ἐπὶ τοῦ ἰδίου μετώπου οἷον σημεῖον ἀναστηλώσας τὴν τοιαύτην ἐμφέρειαν, οὕτως εἰσῄει πρὸς Αὔγαρον. ὁ δὲ πόρρωθεν αὐτὸν προσιόντα ἰδὼν, κρεῖττον ὄψεως φῶς ἀκτινοβολοῦν ἀπὸ τῆς ὄψεως αὐτοῦ ἐξαπτόμενον ἔδοξεν ὁρᾶν, ὃ τὸ ἐπικείμενον ἠφίει ὁμοίωμα. ὅθεν τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς ἀστραπτούσης λαμπηδόνος καταπλαγεὶς, καὶ ὥσπερ ἐν λήθῃ τῶν περὶ αὐτὸν πλημμελημάτων γενόμενος καὶ τῆς πολυχρονίου παρέσεως τῶν μελῶν, τῆς κλίνης ἀθρόως ἀνέθορε, τρέχειν ἐβιάζετο· τὸ αὐτὸ πάθος καὶ πρὸς ὑπαντὴν τὰ παρειμένα μέλη παθὼν τρόπον ἕτερον τοῖς ἐν τῷ ὄρει Θαβὼρ τὴν ἀστράπτουσαν μορφὴν θεασαμένοις.

Λαβὼν τοίνυν ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου τὸ τοιοῦτον ὁμοίωμα, καὶ σεβασμίως αὐτὸ τῇ κεφαλῇ περιθεὶς καὶ τοῖς χείλεσι, καὶ οὐδὲ τἆλλα τῶν τοῦ σώματος μελῶν στερήσας τῆς τοιαύτης προσψαύσεως, ἔγνω παραυτὰ τὰ μέλη πάντα θαυμασίως ἀναρρωννύμενα, καὶ τὴν εἰς τὸ κρεῖττον μεταβολὴν εἰσδεχόμενα. καὶ τὴν λέπραν ἐκκαθαιρομένην καὶ ἀποφεύγουσαν, εἰ καὶ ἔτι ἐν τῷ μετώπῳ λείψανόν τι ταύτης μικρὸν ὑπελείπετο. διδαχθεὶς οὖν τὸν τῆς ἀληθείας λόγον τότε παρὰ τοῦ Ἀποστόλου σαφέστερον, καὶ περὶ τῶν παραδόξων τοῦ Χριστοῦ θαυμάτων· τῶν τε θείων παθῶν, καὶ ταφῆς, καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναλήψεως· καὶ ὁμολογήσας ἀληθῆ Θεὸν τὸν Χριστόν, περὶ τῆς ἐν τῇ ὀθόνῃ ἐκτυπώσεως τῆς μορφῆς ἐπυνθάνετο, ἐπειδὴ αὐτὴν ἀκριβέστερον ἐπιστάς, ἐπεγίνωσκεν οὐ διὰ χρωμάτων ὑλικῶν τὴν σύστασιν ἔχουσαν, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ κατεπλήττετο δύναμιν, ὑφ' ἧς παραδόξως ἐξανέστη τῆς κλίνης, καὶ συνευθυμεῖτο τοῖς ὑγιαίνουσι. πρὸς ταῦτα ὁ Θαδδαῖος τὸν καιρὸν τῆς ἀγωνίας ἐδήλου, καὶ τὴν ἐκ τῶν ἱδρώτων ἀχρωμάτιστον μόρφωσιν· καὶ τὴν τῆς ἀφίξεως πρὸς αὐτὸν Κυρίου εἰσήγησιν· καὶ τἆλλα ὅσα τὸ φθάσαν τῆς ἱστορίας ἐδήλωσεν.

Accepta itaque ab Apostolo effigie, ac venerantis specie, capiti imposita, oculisque & manibus & labiis, ac corporis membris reliquis, nullo eius muneris experte, adhibita, statim membra omnia roborari cognouit, ac meliore statu mutari: mundari lepram ac cedere, tametsi eius quoddam vestigium ac residuum mansit in fronte. Doctus igitur ab Apostolo paulò clarius veritatis doctrinam; déque inauditis Christi miraculis, diuinisque passionibus, & sepultura, & resurrectione à mortuis, atque in cœlos receptione institutus; cùm Deum verum Christum confessus esset, de forma linteo expressa sciscitabatur; quòd nimirum eâ diligentius inspecta, nullis terrenis conflatam coloribus cognouerat, eiusque stupebat virtutem, quòd sic grandi miraculo ac insolito lectulo exsilierat, ac incolumi sanitate gaudebat. Ad hæc Thaddæus, mortis timorem ac angustias declarare, exque sudoribus nullo colorum pigmento expressam effigiem docere; Domini iussu ad eum accessisse, & alia quæcunque iam superior decurrit historia.

Imaginis veneratio, morbique depulsio.

Ὡς οὖν ἀπό τε τῆς ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ Θαδδαίου τὰ λυποῦντα τὸ ὑπεξίστατο, καὶ τὰ παρειμένα ὡσεὶ συνεσφίγγετο· καὶ ἡ ἀμορφία διεσκεδάννυτο, καὶ πάντα πρὸς ὑγίειαν ἔτρεχε, τῷ πανταχόθεν θάμβει ὁ Αὔγαρος συνεχόμενος, Ἐπ' ἀληθείας ἔφη, γνήσιος εἶ μαθητὴς Ἰησοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ δίχα φαρμάκων καὶ βοτανῶν θεραπεύοντες. καὶ ἐγὼ τοσοῦτον τῇ

Postquam igitur ex his pariter, manuumque Apostoli in nomine Iesu Christi impositione, dolorumvis sensusque aufugerat, membraque resoluta velut adstringebantur; atque oris deformitas euanescebat, cunctaque ad sanitatem currebant; rei tantæ compendio vndique Augarus admiratione defixus: Verè, inquit Iesu Filij Dei discipulus es, qui curabat absque medicamentis & herbis. Ac ego, tanta illi amoris vi ac fide deuinctus

ſum, vt ſi per eminentem Romani Imperij poteſtatem, per quam ſubditis nefas bello inuicem laceſſere, bellum mouere liceret; in Iudæos fortè, qui Domino crucem poſuerunt, arma mouiſſem, mihique ſubegiſſem. Nunc autem quòd & mortem ſponte ſubiiſſe doceor, ac certus ſum, fore vt niſi voluiſſet, nunquam ſibi improba turba, ſubiiceret, nihil vltra quæro ac diſputo. Solum diuino baptiſmate luſtrari rogo, ac cum tota familia Chriſti neceſſitudinis iura obire, meque illi addicere. Multis itaque antè patratis miraculis, cunctiſque quibus laborabant ægritudinibus ſanatis, in quibus qui proximè Augarũ claritate ac potentiâ attinebat, ipſe quoque podagra qua laborabat, ſanatus, muneris præco erat, cum curaſſet Chriſti Apoſtolus, diuinę Augarũ piſcinę admouit; legitimiſque in eo peractis, ipſum ac vxorẽ, liberoſq; cũ tota familia tinxit; exiitq; è diuina hac expiationis vnda mundus totus ac ſanus, lepra repente abolita, iiſque ipſis paucis reliquiis, quibus Viri frons inuſta perſtiterat.

περὶ αὐτὸν στοργῇ καὶ πίστει συνδέδεμαι, ὥστε εἰ μὴ ἐδεδίειν τὸ ὑπερέχον σε τῆς Ῥωμαίων δυνάμεως, οἳ τοὺς ὑπὸ σφᾶς ὄντας ἀνέχονται κατ' ἀλλήλων ὁπλίζεσθαι, τάχα ἂν καὶ τῶν σταυρωσάντων τὸν Κύριον Ἰουδαίων ὅπλα ἐκίνησα, καὶ παρεστησάμην αὐτούς. νῦν δὲ ἐπεὶ καὶ τὸ πάθος αὐτοῦ ἐδιδάχθην ἑκούσιον, καὶ πέπεισμαι ὡς εἰ μὴ βουληθέντος αὐτοῦ κατίσχυσαν οἱ ἀγωνισάμενοι κατ' αὐτοῦ, οὐδὲν περαιτέρω περιεργάζομαι. δέομαι δὲ καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος ἀξιωθῆναι, καὶ πανοικὶ προσοικειωθῆναι, καὶ ἀνατεθῆναι τῷ δεσπότῃ Χριστῷ. Πολλὰ τοίνυν ἐπιτελέσας θαύματα πρότερον ὁ τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος, καὶ πάντας ἀπὸ τῆς νόσου αὐτῶν ἰασάμενος, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ πρῶτος τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην τῷ Αὐγάρῳ ἀνενεγκὼν, ὃν ποδαγρικοῦ παθήματος ἠλευθέρωσε, προσήγαγε τῇ θείᾳ κολυμβήθρᾳ τὸν Αὔγαρον· καὶ τὰ νενομισμένα ἐπ' αὐτῷ τελέσας, ἐβάπτισεν αὐτόν τε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ θείου τούτου τοῦ καθαρσίου ὕδατος, καθαρὸς ὅλος καὶ ὑγιὴς, ἀφανισθέντος ἀθρόως καὶ τοῦ ὑπολειφθέντος μικροῦ λειψάνου τῆς λέπρας ἐν τῷ μετώπῳ αὐτοῦ.

Sanctæ Imaginis noua veneratio Edeſſæ.

Hinc factum vt Regulus, qui eius Dominicæ Effigiei ac formæ, modis omnibus venerator cultorque exiſteret, hoc quoque ad aliam eius religionem adiiceret. Nempe, antiquis Edeſſæ ciuibus dij cuiuſdam Græcanicæ ſuperſtitionis ſtatua, pro publica Vrbis porta erecta erat, cui neceſſe cultum adhibere, quiſquis demum in vrbem ingredi vellet; certaque ſimulacro vota reddere, ac tum libero aditu vrbis vicos plateaſque percurrere. Suſtulit itaque Augarus ac aboleuit, inque eius baſis loco, ad aſſerem glutino compactam hancce non

Ἐντεῦθεν παντοίως τιμῶν καὶ σεβόμενος τὸ τοιοῦτον ὁμοίωμα τῆς τοῦ Κυρίου μορφῆς, καὶ τοῦτο τοῖς ἄλλοις ὁ τοπάρχης προσέθηκεν· ἐκ τῶν παλαιῶν τῆς Ἐδέσσης πολιτῶν τε καὶ οἰκιστῶν τῶν ἐπισήμων, τινὸς [δὲ] ἑλληνικῶν θεῶν ἄγαλμα πρὸ τῆς δημοσίας πύλης τῆς πόλεως ἀνεστήλωτο, ᾧ πάντα τὸν ἐντὸς τοῦ ἄστεος γίνεσθαι βουλόμενον ἀναγκαῖον ἦν προσκυνῆσαι, καὶ νενομισμένας τινὰς εὐχὰς ἀποδοῦναι, καὶ οὕτως ἔχεσθαι τῶν ἐν τῇ πόλει ὁδῶν τε καὶ ἀγυιῶν. τοῦτο οὖν τότε ὁ Αὔγαρος καθελὼν, καὶ ἀφανισμῷ παραδοὺς, εἰς

τὸν τῆς ἐκείνου στάσεως τόπον, τὴν ἀχειροποίητον ταύτην εἰκόνα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ σανίδος κολλήσας, καὶ διὰ τοῦ νῦν φαινομένου χρυσοῦ καλλωπίσας, ἀνέστησε· ἐπιγράψας ἐν τῷ χρυσῷ ταῦτα τὰ ῥήματα. Χριστὲ ὁ Θεός, ὁ εἰς σὲ ἐλπίζων οὐκ ἀποτυγχάνει ποτέ. ἐθέσπισέ τε πάντα τὸν διὰ τῆς πύλης ἐκείνης διέρχεσθαι μέλλοντα, ἀντὶ τῆς παλαιᾶς ἐκείνης στήλης τῆς ἀχρήστου καὶ ἀνωφελοῦς, τὸ προσῆκον σέβας, καὶ τὴν ὀφειλομένην προσκύνησιν καὶ τὴν τιμὴν ἀπονέμειν, τῇ πολυθαυμάστῳ θαυματουργῷ τοῦ Χριστοῦ εἰκόνι· καὶ οὕτως εἰς τὴν πόλιν Ἐδέσσης εἰσέρχεσθαι. καὶ διετηρήθη τοιοῦτον τοῦ ἀνδρὸς εὐσεβείας ὅτι προχάραγμα καὶ ἀνάθημα, μέχρι τῆς ἐν τῷ βίῳ παρουσίας, αὐτοῦ τε τοῦ Αὐγάρου, καὶ τοῦ τούτου υἱοῦ, ὃς τῆς βασιλείας καὶ τῆς εὐσεβείας τῆς πατρικῆς κατέστη διάδοχος. ἀλλ' ὁ τούτων υἱός τε καὶ υἱωνός, τῆς μὲν πατρώας καὶ παππώας ἀρχῆς διάδοχος γέγονεν· οὐ μὴν καὶ τῆς εὐσεβείας κληρονόμος ἐγένετο· ἀλλ' ἀπελάκτισεν ὡς εἰπεῖν τὴν εὐσέβειαν, καὶ πρὸς τοὺς δαίμονας καὶ τὰ εἴδωλα ηὐτομόλησε. διὸ καὶ οἱονεὶ τὸ ἀνταπόδωμα τοῖς δαίμοσιν ἀνταποδιδούς, ἐβουλήθη, ἐπεὶ ὁ πάππος αὐτοῦ τὴν εἰδωλικὴν ἐκείνην στήλην ἀφανισμῷ παραδέδωκε, τὴν αὐτὴν καταδίκην καὶ τῇ τοῦ Κυρίου εἰκόνι προσαγαγεῖν. ἀλλ' οὐκ ἐπέτυχε τῆς θήρας ὁ δόλιος. ὁ γὰρ ἐπίσκοπος τοῦ τόπου τοῦτο προγνούς, τὴν ἐνδεχομένην ἔθετο πρόνοιαν. καὶ ἐπεὶ ὁ τόπος καθ' ὃν ἀνέκειτο ἡ εἰκών, κυλινδροειδοῦς ἡμισφαιρίου σχῆμα διέσωζεν, θρυαλλίδα πρὸ τῆς εἰκόνος ἅψας, καὶ κέραμον ἐπιθείς, εἶτα ἔξωθεν τιτάνῳ καὶ πλίνθοις ὀπταῖς ἀποφράξας τὸ

manufactam Domini nostri Iesu Christi Imaginem, quo nunc auro conspicua est, egregiè ornatam, statuit; his illi auro inscriptis verbis: CHRISTE DEVS, QVI IN TE SPERAT, NVNQVAM VOTO FRVSTRATVS ABIT: sanxitque. vt quisquis per eam portam transiturus esset, pro veteri illo nullius frugis simulacro prorsusque inutili, conuenientem cultum atque debitam adorationem honoremque, multiplici titulo admirandæ miraculorum effectrici Christi Imagini redderet; sicque Edessam vrbem amicus hospes intraret. Durauitque pietatis Viri monumentum hoc ac sacra deuotio, quandiu tum ipse Augarus, tum filius, vita superstes fuit; quippe qui paterni regni pariterque pietatis successor extiterit. Horum nihilominus filius nepósque, fuit is quidem patris auique principatus successor; at nihil horum pietatis hæres; quin in pietatem, vt sic dicam, calcibus insultauit, atque ad dæmonas ac simulacra desciuit. Velut itaque dæmonibus vicem redditurus, hoc secum statuit, vt sicut auus superstitiosum simulacrum illud aboleuerat, sic ipse Dominicam Imaginem eidem noxæ subiiceret. Haud tamen vir dolo confertus, prædæ compos effectus est. Loci namque Episcopus, rei præscius, quantam licuit, ipse curam adhibuit. Quodque locus vbi Imago collocata erat, cylindri speciem referentis hæmisphærij figuram retinebat, accensa ante Imaginem lucerna, tegulaque imposita, ac tum deforis calce coctisque lateribus obstructo loci ambitu, quicquid eius erat in planam superficiem redegit: ereptaque oculis forma inuidiæ habita, à consilio ac molitio-

Detracta Imagini religio Abgari nepote tyranno, ipsa incolumis seruata.

ne impius homo abstitit. Ideo autem, vt arbitror, ante Imaginem testa Sacerdoti collocata est, ne ex situ ædificij, & calcis humore, cui impressa Imago linteum putredinis aliquid contraheret, ac per longiores temporis moras damnum acciperet.

Multum interim temporis, annorum longa serie fluxerat, exque memoria hominum & quòd erecta sacra hæc Imago, & quòd occultata, effluxerat. Vbi itaque suis, Chosroës Persarum Rex temporibus, Asiæ ciuitates diripiens, Edessam quoque petierat, valloque posito nullam non mouebat machinam, ac quicquid expugnandæ ciuitati videbatur diligenter instruxerat (constructis nimirum omnis generis tormentis, quibus tela iaceret, muros quateret, portas effringeret) Edesseni in tantum adducti periculum, ipsi quoque qua se via tuerentur aciemque opponerent, seriò cogitare. Missi legati & ad Romanorum Duces, à quibus sociali munere auxilia impetrarent. Romani tunc exercitus Prætor Helio erat, ipseque à se, Persarum vi aciei laborans, auxiliares copias sufficere Edessæ ciuibus non valebat, animos tamen scriptis literis addebat, Dominique Epistolam ac veram in eâ sententiam, quâ incolumis futura, nullaque hostium vi expugnanda ciuitas & ferretur & crederetur, in memoriam reuocabat. Porro Persæ, tum palam adoriebantur, tum ex insidiis structisque cuniculis ciuitatem tentabant. Procul igitur occepta scrobe, per subterraneos meatus sibi in vrbem aditum struebant. Cumque iam

Edessena Chosrois obsidio, diuinæ Imaginis miraculo soluta: qua de re Euagr. aliique.

ἐμβαδὸν, εἰς ὁμαλὸν ἐπιφάνειαν τὸ τεῖχος ἐπηύθυνε· καὶ ἐν τῷ μὴ ὁρᾶσθαι τὴν θεουργικὴν μορφὴν ἀπέστη τῆς ἐγχειρήσεως ἐκεῖνος ὁ δυσσεβής. ὁ δὲ κέραμος διὰ τοῦτο οἶμαι περὶ τῆς εἰκόνος τεθεῖσθαι πρὸς τοῦ ἱερέως διώριστο, ὡς ἂν μή τινα σῆψιν ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς οἰκοδομῆς εὐρῶτος, καὶ τῆς ἐκ τῆς πηλοῦ νοτίδος ἐγγενέσθαι ἐν τῷ ὑποδοχεῖ τῆς εἰκόνος, καὶ τὴν ἐκ τοῦ χρόνου βλάβην προσδέξηται.

Ἔρρει τοίνυν ὁ χρόνος διὰ μέσου πολύς, καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων μνήμης ἀπερρύη καὶ ἡ ἀνάστηλωσις τῆς ἱερᾶς ταύτης εἰκόνος, καὶ ἡ ἀπόκρυψις. ὡς οὖν ἐν τοῖς οἰκείοις καιροῖς, Χοσρόης ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς, τὰς τῆς Ἀσίας πόλεις πορθῶν καὶ πρὸς τὴν Ἔδεσσαν ἔφθασε, καὶ περὶ ταύτης περιξάμενος χάρακα πᾶσαν μηχανὴν ἐκίνει, καὶ πᾶν τὸ πρὸς ἅλωσιν πόλεως ἐπιτήδειον ὄργανον ἐξηρτύετο· ἐπεκταίνετο δὲ πάντα τὰ πρὸς ἀφέσεις βελῶν, κατασείσεις τειχῶν, διαθραύσεις πυλῶν· ἐν τοσούτῳ κινδύνῳ οἱ Ἐδεσσηνοὶ γεγονότες, ἐπὶ ὅσον μὲν τὰ δυνατὰ καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἀντιπαράταξιν· διεπρεσβεύοντο δὲ περὶ βοηθείας, καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίων στρατηγούς. Ἡλίων δὲ ὁ τότε τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων ἡγούμενος, καὶ καθ' ἑαυτὸν ὑπὸ τῶν πολεμίων πονούμενος, τοῖς ἐν Ἐδέσσῃ συμμαχίαν πέμψαι οὐχ οἷός τε ἦν. διὰ γραμμάτων δὲ διεθάρρυνε, τῆς τοῦ Κυρίου ἀναμιμνήσκων ἐπιστολῆς, καὶ τῆς ἀψευδοῦς ἐν αὐτῇ ἀποφάσεως, δι' ἧς ἀπόρθητον τηρεῖσθαι τὴν πόλιν καὶ λέγεται, καὶ πιστεύεται. οἱ δὲ Πέρσαι μετὰ τῆς ἐμφανοῦς ἐπιθέσεως, καὶ τὰ ἀφανῶς ἐπινόουν ἐπιβουλεύματα· καὶ πόρρωθεν ὀρύττειν ἀρξάμενοι, δι' ὑπονόμων ἔνδον γενέσθαι τῆς πόλεως ἐπιχράζοντο. ὡς δὲ ἦσαν ἤδη ὕφυδροι κολυμβηταὶ

κοιλευμένου τοῦ τείχους ἐντὸς ὑπὸ γῆν, ἐκ τοιαύτης αἰτίας καταφανεῖς τῆς ἔνδον τοῦ τείχους . . . . . χαλκέα οἰκεῖν, ἢ τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν αἰωρούμενα σκεύη χαλκᾶ ἦχον ἀπετέλει, τῶν Περσῶν ὑπὸ γῆν κοπτόντων, καὶ ἐκφορούντων τὸν χοῦν. ἐν ἀμηχανίᾳ οὖν καὶ τῇ ἐσχάτῃ ἀπογνώσει ἡ τῆς πόλεως κατάστασις, πρὸς τὸν Θεὸν καταφεύγουσι, καὶ μετ' ὀδύνης καρδίας, καὶ δακρύων ἐξεζήτουν αὐτόν. φαίνεται τοίνυν διὰ νυκτὸς τῷ Ἐπισκόπῳ· Εὐλάλιος δὲ οὗτος ἦν, γυνή τις εὐσταλὴς καὶ σεβασμία κρείττων ἢ κατὰ ἄνθρωπον, ὑποτιθεμένη αὐτῷ τὴν ἀχειροποίητον εἰκόνα λαβεῖν τοῦ Χριστοῦ, καὶ λιτανείαν μετ' αὐτῆς ποιήσασθαι· καὶ πάντως δεῖξαι τὸν κύριον τὰ θαυμάσια αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἐπίσκοπος παντελῶς ἀγνοεῖν ἔλεγεν εἰ ἔστιν ὅλως, εἴτε παρ' αὐτοῖς, εἴτε παρ' ἄλλοις πού ἡ τοιαύτη εἰκών. τότε λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ ἐν γυναικείῳ φαινομένη τῷ σχήματι, ὅτι ἐπάνω τῆς πύλης τῆς πόλεως ἐν τῷ τόπῳ διὰ τόνδε τὸν τρόπον ἡ τοιαύτη εἰκὼν κέκρυπται.

Ἕωθεν οὖν ὁ Ἐπίσκοπος τῷ ἐναργεῖ τῆς ὄψεως πεποιθὼς, μετὰ λιτῆς πρὸς τὸν τόπον ἦλθεν, καὶ διερευνησάμενος εὗρε τὴν θείαν ταύτην εἰκόνα ἀδιαλώβητον· καὶ τὴν θρυαλλίδα ἐν τοῖς τοσούτοις μὴ ἀποσβεσθεῖσαν ἔτεσι· καὶ ἐν τῷ πρὸς φυλακὴν ἐπιτεθέντι πρὸ τοῦ λύχνου κεράμῳ ἐπεκτυπωθὲν ἕτερον ὁμοίωμα τοῦ ὁμοιώματος· ὃ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐν Ἐδέσσῃ τυγχάνει σωζόμενον. λαβὼν οὖν μετὰ χεῖρας τὸ θεῖον τοῦτο τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ ἀπεικόνισμα, καὶ ἐπὶ κρείττονος ἐλπίδος γενόμενος, ἔρχεται κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον καθ' ὃν οἱ Περ-

iam perinde ac quidam vrinatores intra muros ex cunibulis succeſſiſſent, contigit inſidias detegi per talem occaſionem. Nimirum illa in vrbis parte faber quidam ærarius intra muros ædes habebat, cuius vaſa ænea in domo ſublimia, Perſis ſub terra tundentibus ac puluerem egerentibus, ſonitum emiſerunt. Itaque conſilij inopes, & ad extremam ciues deſperationem redacti, ad Deum confugiunt; ipſumque cordis dolore ac lacrymis exquirunt. Porrò noctu mulier quædam ornato habitu, grauique ac modeſta ſpecie, præſtantior denique quàm vt homo videretur, Epiſcopo (Eulalio huic nomen erat) apparet; monetque accepta non manufacta Chriſti Imagine, cum ipſa ſupplicationem habeat; foréque omnino vt Dominus portenta ſua ac miracula oſtendat. Aiebat Epiſcopus, neſcire ſe prorſus, an omnino talis Imago apud ciues alioſve vllos extaret. Tunc ad illum, quæ muliebri habitu ſe illi conſpicuam fecerat. Supra portam Vrbis tali loco per talem modum imaginem abſconſam, ſubjecit.

Imaginis diuina viſione inuẽtio, ac per eam hoſtiũ ſtrages.

Manè igitur Epiſcopus, aperta viſione fretus cum ſupplicatione ad locum conueniens, ſcrutanſque, integram ac incolumem diuinam offendit Imaginem; lucernam quoque tot retro annis inextinctam: inque teſta ante lucernam eius conſeruandæ cauſa impoſita, alteram Imaginis expreſſam effigiem: quæ ipſa hactenus Edeſſæ incolumis eſt. Sumpta igitur in manus diuina Chriſti Dei hominis effigie, præfidentior Epiſcopus ad locum pergit, vbi Perſæ ex vaſorum ære ſonantium tinnitu cuniculum ſtruentes deprehenſi erant: cumque ciues & ipſi intus aggreſſi, in alios

alij incurrissent, in ignem ipsis in hostes paratum ex lucerna stillantes, inque Persas in cuniculo repertos mittentes, omnes perdiderunt. Iisque demum liberati insidiis, eodem molimine etiam machinas extra muros positas adorsi, has quoque repente combusserunt: pluresque in eis militares viros sustulerunt. Iamque adeo aucti fiducia, crebros etiam è muris mittentes lapides, eorum jactu ac rotatione, impuri exercitus Duci, aliisque non paucis, necem consciuerunt. Neque id modò, sed & extrinsecus à Persis aduersus ciues accēsam pyram, quam olearum, multarumque aliarum, quas immiserant, arborum infinita aggesta materia alebat, in ipsos qui accenderant, diuinæ virtus Imaginis benignè opitulantis, conuertit. Cùm enim eam è muro desuper suis ipse manibus Eulalius explicans, ciuitatem obiret, vt ad eum locum successit, obortus repente ventus validus, in eos qui rogum accendebant, flammam conuertit; hæcque illos persecuta, haud secus ac olim Chaldæos, incendit.

σαι διορύττοντες ἀπὸ τῶν τῆς χαλκευμάτων ἤχου κατάφωροι καθεστήκεισαν. καὶ αὐξάμενοι ἔνδοθεν ὀρύττειν τῆς πόλεως, ὡς ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγένοντο, ἀπὸ τῆς λυχνίας ἐκείνης ἔλαιον ἐπιστάξαντες εἰς τὸ κατὰ τῶν πολεμίων αὐτοῖς ἐντρεπισμένον πῦρ, καὶ κατὰ τῶν ἐν τῷ ὑπονόμῳ Περσῶν ἀφέντες, πάντας ἀπώλεσαν· καὶ τῆς ἐντεῦθεν ῥυσθέντες ἐπιβουλῆς, πρὸς τὰς ἐκτὸς τοῦ τείχους μηχανὰς τὴν ὅμοιον πεῖραν προσήνεγκαν, καὶ πάντας ἀθρόως κατέφλεξαν· καὶ πολλοὺς τῶν ἐν αὐταῖς πολεμίων ἀνάλωσαν. ἤδη δὲ ἀνατεθαῤῥηκότες, καὶ λίθων ἀφέσεις συχνῶν ἀπὸ τῶν τειχῶν ἐπεποίηντο, ὑφ' ὧν καὶ τὸν στρατοπεδάρχην τοῦ μιαροῦ στρατεύματος συνέβη πεσεῖν, καὶ ἄλλους πολλοὺς σὺν αὐτῷ. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξωθεν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀναφθεῖσαν κατὰ τῶν ἔνδον πυρὰν, ἣν ἄπειρος ὕλη ἐλαιῶν τε καὶ ἄλλων συχνῶν καταπεσόντων δένδρων ὑπέτρεφε, κατ' αὐτῶν γενέσθαι ἡ τοῦ συμμάχου θείας εἰκόνος . . . ὡς γὰρ ἄνωθεν Εὐλάλιος τοῖς οἰκείαις τοῦ τείχους ἐφαπλώσας ταύτην παλάμαις τὴν πόλιν διώδευεν, ἐξαίφνης ὡς κατὰ τὸν τόπον τοῦτον ἐγένετο, βίαιος ἄνεμος ἐξεγερθεὶς, κατὰ τῶν ἀναφλεγόντων τὴν τοιαύτην πυρκαϊὰν τὴν φλόγα ἐπέστρεψε· καὶ ἐδίωκε τούτους, καὶ ἐνεπύριζεν, ὡς τοὺς Χαλδαίους τὸ πρίν.

Syrorum traditionis testes.

Non hæc aures mulcendi causa, aut veritati fucum faciendi nullis testibus à nobis conficta narratio: quinimmò tres simul Patriarchæ, Iob Alexandrinus, Christophorus Antiochenus & Basilius Hierosolymitanus ipsi scripserunt, atque hæc sic se habere datis Theophilo Imperatori literis, qui sacrarum violator Imaginum esset, palàm fecerunt: tum nimirum, cùm longa dissertatione diuinas Imagines sanctas astruentes ac vene-

Ταῦτα οὐκ ἀμάρτυρός ἐστι λόγος εἰς ἡδονὴν ἀκοῆς, ἢ ἀπάτην παρ' ἡμῶν συμπλασθεὶς, ἀλλὰ 3. 5.
τρεῖς ὁμοῦ πατριάρχαι, Ἰὼβ Ἀλεξανδρείας, Χριστοφόρος Ἀντιοχείας, καὶ Βασίλειος Ἱεροσολύμων αὐτὰ γράψαι, καὶ οὕτως ἔχειν ταῦτα ἐγγράφως, Θεοφίλῳ γράψαντες τῷ βασιλεῖ τὰς ἱερὰς εἰκόνας ἐξυβρικότι· ὅτε διὰ πολλῶν ἀποδεικνύοντες τὸ τῶν θείων εἰκόνων ἱερὸν καὶ σεβάσμιον, καὶ περὶ τούτου

διηγήσατο· καὶ ἔξεστι βουλομένῳ τὴν πολύστιχον ἐκείνην ἐπιστολὴν ἀναλέξασθαι, καὶ περὶ τούτου μαθεῖν. ἀλλὰ καὶ τῇ Εὐαγρίου ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ εἴ τις φιλοπόνως ἐνέτυχεν, ἔγνω πάντως οἷα περὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης εἰκόνος κατὰ τὸν τέταρτον λόγον φησί. ἀναγράφει γὰρ, ὡς μετὰ τῶν ἄλλων ὁ Χοσρόης καὶ τοῦτο πεποίηκε, θέλων ἐπιφανῶς ἐλέγξαι ψευδῆ τὸν παρὰ Χριστιανοῖς θρυλλούμενον περὶ τῆς τοιαύτης πόλεως λόγον, ὡς εἴη ἀπόρθητος. ξύλων γάρ τι μέγα χρῆμα, καὶ πλῆθος ἄπειρον ἐν βραχεῖ τῇ τοῦ στρατεύματος πολυχειρίᾳ συναθροίσας ἐξ ἐπιτάγματος, καὶ ταῦτα κατὰ δύο τείχεις πηξάμενος κύκλῳ τῆς πόλεως· εἶτα χοῦν κατὰ τὸ μέσον ἐπεμβαλὼν, καὶ ἀντιμέτωπον ἄλλο τεῖχος οἰκοδομῶν, ὑψηλότερος ἐγίνετο τῶν τῆς Ἐδέσσης τειχῶν, καὶ ὡς ἐξ ὑπερδεξίων τὰ βέλη κατὰ τῶν ὑπὲρ τῆς πόλεως προκινδυνευόντων ὅσον οὔπω ἀφίεσθαι ἔμελλεν· ὅπερ οἱ Ἐδεσσηνοὶ ὡς ὄρος ἀντικρὺ τῶν τειχῶν ὁρῶντες ἐξεγειρόμενον, δι' οὗ ὡς ἐκ τοῦ ἰσοπέδου τοὺς πολεμίους ἐπιβῆναι τοῦ ἄστεος ἤλπιζον· ἐν ἀμηχανίᾳ καίπερ ὄντες, ἀντιμηχανώμενοι δὲ ὅμως τὰ δυνατὰ καὶ οὗτοι, διώρυγμα ἐπεχείρησαν πρὸ τοῦ νεοστάτου ἐκείνου τείχους ὀρύξασθαι,
4. ὡς ἂν εἰ δυνηθεῖεν 4 τὰ πρὸ τοῦ χώματος ὑφάψαι σταυρώματα, πρὸς τὴν διώρυχα τὸν χοῦν ὑποσπάσονται, καὶ οὕτως τὸ μέγα τεῖχος ἐκεῖνο εἰς οὐδὲν ἐξ ὀνείρου ἀναπλασθὲν, θᾶττον κατενεχθῇ καὶ διαρρυῇ. ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν ὄρυγμα διήνυστο, πῦρ δὲ τοῖς ξύλοις ἀφιέντες τοῦ σκοποῦ διημάρτανον, μὴ δυναμένου τοῦ πυρὸς διὰ τὸ συμπεπιλημένον ἔνδον εἶναι τὸν χοῦν, καὶ τὰ ξύλα ἔτι χλωρὰ καινοῦ τινος δίχα τῆς

ratione habendas, iſtud quoque tractarunt: ac licet noſſe, ſi quis in multos verſus fuſam eam Epiſtolam vt legat, in animum induxerit. Sed & Euagrij Eccleſiaſticam Hiſtoriam ſi quis attentius legerit, planè nouit quanta ille de hac ſacra Imagine libro quarto ſcribit. Refert enim, quòd cùm aliis de cauſis, tum ob eam potiſſimum rationem Choſroës exercitum duxerit, vt apertè oſtenderet eſſe falſum, quod de Edeſſa ciuitate Chriſtiani iactabant, eam nulla vi expugnari poſſe ac diripi. Cum enim ingentem lignorum ſtruem & penè infinitam confertâ militum manu ſuccedanea ope opus maturantium, breui coëgiſſet, atque his fixo vallo, duplici quaſi muro ciuitatem cinxiſſet, tumque mediam aream ingeſta humo oppleuiſſet, inde ſurgens oppoſitus murus alius, ciuitatis mœnibus altior effectus eſt, moxque futurum erat, vt è ſuperioribus in præſidiarios iaculorum imber depluerer. Vident itaque ciues ex aduerſo murorum velut montem aſſurgere, per quem hoſtes, quaſi ex plano haud incerto euentu in vrbem ingreſſuri eſſent. Quanquam igitur vix non conſilij inopes, ipſi quoque quanta facultas aduerſo molimine; obiectam nouo illi muro foſſam ducere; in cuius voraginem, ſi modò liceret communientes vallos ſuccendere, detracto aggere, ea ratione velut inſomnio repente enatum ingentem illum murum peſſundarent ac ſolo æquarent. At vbi abſoluta quidem foſſa eſt, ignisque lignis immiſſus, nec ex voto res ſuccedebat, quòd humo conſtipata, ac cùm ligna adhuc viridia eſſent, non poterat ignis abſque nouo pabulo vallum corripere; in foſſam re-

Euagrio paulò aliter narrata hiſtoria.

center ductam sacra hæc adducta Imago, exque illa sanctificata aqua asperso rogo, effectum est, vt flamma viuax atque efficax exiret; fuitque igni olei loco, aqua; diuina virtute his, qui rem moliti erant, propitia: indeque succensa flamma absumptum, quicquid obuium erat. Tunc ergo Persarum Rex vrbis expugnandæ spe amissa, ac cum non lateret vnde ciuibus corrogata auxilia, ad conuentiones adjecit animum, percussoque pacis fœdere in suam regionem reuersus est.

ὕλης ἐμπειδεράξασθαι, τὴν ἱερὰν ταύτην εἰκόνα εἰς τὴν νεότευκτον ἐκείνην τάφρον εἰσαγαγόντες, καὶ ὕδωρ ἐκ ταύτης καθαγιάσαντες, καὶ ὑπὸ τῇ πυρᾷ, καὶ τοῖς ξύλοις περιστεράναντες, ἐνεργὲν γενέσθαι τὸ πῦρ κατεπράξαντο· καὶ τῇ πίστει τῶν δεδρακότων τῆς θείας συνεπιλαβομένης δυνάμεως, ὡς ἔλαιον τὸ ὕδωρ ἐγένετο τῷ πυρί, καὶ ἐξῆψε τὴν φλόγα, καὶ κατηνάλωσεν ἅπαν τὸ προστυχόν. τότε οὖν ὁ Περσῶν βασιλεὺς τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως ἀπογνούς, καὶ τὴν βοήθειαν ὅθεν εἶχεν μαθών, πρὸς συμβιβάσεις ἐχώρησε, καὶ σπονδὰς εἰρηνικὰς ποιησάμενος, πρὸς τὰ οἰκεῖα αὖθις ἐνόστησεν.

Chosrois filia a dæmone liberata.

Erat autem hic quoque, haud ita pôst ab hac sacra Imagine beneficium accepturus, hostes demerente, eiusque necessariorum hostibus exitium parante. Regis enim filia, quam malus dæmon inuaserat, mentisque statu, qui ex natura est, dejecerat, obsidentis afflatu dæmonis continuè clamabat: Qui in puella domicilium habet spiritus, non egressurum, nisi Imaginis non manufactæ Edessâ aduentu ac præsentia. Audiuit Rex, ac secum animo reputans, quæ in obsidione gesta acciderant (nec enim inaudita repente Edessenorum fortitudo audaciaque eum latuerat) missis statim ad ciuitatis Præsidem, Eulaliumque Metropolitam, ac ciuitatis ipsum commune, literis, diuinam ad se citiùs, summaque vi pollentem mitti petit Imaginem; omnino rogans ne preces cassæ eant. Illi autem, tum gentis infidos mores suspectos habentes, tum veriti ne Persarum Rex hoc moliretur, vt ipsorum eis robur ac præsidium auferret; serioque cogitantes ne temerè proderent, qua res illis in tuto positæ essent, ac

Ἔμελλε δὲ ἄρα καὶ αὐτὸς οὐκ εἰς μακρὰν εὐεργεσίας τυχεῖν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ταύτης εἰκόνος, ὁ τῶν πολε- 5.
μίων αὐτοῦ εὐεργέτιδος, καὶ τῶν ἑαυτοῦ ἀναιρετίδος. τὸ γὰρ τούτου θυγάτριον ὑπὸ δαιμονίου πνεύματος συσχεθέν, καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἐκστὰν καταστάσεως, ἐβόα συνεχῶς δι' αὐτοῦ ἐνεργούμενον· εἰ μὴ ἐξ Ἐδέσσης ἡ ἀχειροποίητος ἔλθῃ εἰκών, ἐντεῦθεν τὸ ἔνοικον τούτου μὴ ἐξελεύσεσθαι. ὅπερ ἀκούσας ὁ βασιλεύς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς πολιορκίας λογισάμενος· οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτὸν ἡ παράδοξος ἐξαίφνης ἰσχύς, καὶ τὸ θάρσος διέλαθε τῶν Ἐδεσσηνῶν, γράφει παραχρῆμα πρός τε τὸν τῆς πόλεως προεξάρχοντα, καὶ πρὸς τὸν μητροπολίτην Εὐλάλιον, καὶ πρὸς τὸ κοινὸν τῆς πόλεως, ἀποστεῖλαι θᾶττον αὐτῷ τὸ θεῖον καὶ πανσθενὲς ἀπεικόνισμα, προσθεὶς καὶ τὴν αἰτίαν τὴν τῆς θυγατρὸς συμφορᾶς· καὶ παντοίως ἀξιῶν τε καὶ βιαζόμενος, μὴ ἀποτυχεῖν τῆς αἰτήσεως. οἱ δὲ τό, τε τοῦ Περσικοῦ ἤθους ἄπιστον ὑπονοοῦντες καὶ ὑποπτεύοντες δόλῳ βούλεσθαι τὸν Πέρσην τὴν ἑαυτῶν ὠφελεῖσθαι

ἰδμῶ, καὶ μὴ περιέσθαι τὴν προστάτιν καὶ εὐεργέτιδα στερούμενοι, ἀλλὰ μηδὲ τὴν εἰρήνην λύσαι τῆς τοιαύτης προφάσεως ἕνεκα, βουλὴν βουλεύονται συνετὴν καὶ λυσιτελοῦσαν αὐτοῖς. μεταχαράξαντες γὰρ ἴσην κατὰ πάντα, καὶ ὁμοίαν ὡς ἐνῆν εἰκόνα τῆς ἀγράπτου γραπτὴν, καὶ πρὸς τὸ ἐμφερὲς κατὰ τὸ δυνατὸν ἀπεικάσαντες, πρὸς τὸν αἰτησάμενον ἀποστέλλουσι. ὡς δὲ ἐντὸς τῶν τῆς Περσίδος ὁρίων ἐγένοντο οἱ τὴν εἰκόνα διακομίζοντες, εὐθέως διὰ τῆς τοῦ βασιλέως θυγατρὸς ὁ δαίμων ἀνέκραξε, θᾶττον ἐξέρχεσθαι, καὶ διαμείβειν τὴν οἴκησιν τῆς τοῦ ἐρχομένου δυνάμεως ἕνεκα, μόνον εἰ τὸ μετακληθὲν ἀποστραφείη ὁμοίωμα, καὶ μὴ τοῖς βασιλείοις, μηδὲ τῇ πόλει Περσῶν προσπελάσει· καὶ πρὸς τοῦτο πολλὰ τοῦ βασιλέως ἐδεῖτο καὶ καθικέτευεν. ὑποσχομένου δὲ βασιλέως, ἐξελθόντος ἀπὸ τῆς κόρης τοῦ δαίμονος, καὶ ἐν ὑγείᾳ καταστάσει γενομένης τῆς βασιλείου παιδὸς, ὁ Χοσρόης, εἴτε τὴν τοῦ αἰτησαμένου δαίμονος ἀξίωσιν ἐκπληρῶν, καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ἐμπεδῶν, εἴτε τὴν τοῦ ἐρχομένου δύναμιν δεδιὼς διὰ τὸ σαθρὸν αὐτοῦ τῶν ἔργων καὶ μιαρὸν, ἀποστείλας ὑποστρέψαι πρὸς τὴν ἀφ' ἧς ἐξῆλθε πόλιν τὴν τοιαύτην εἰκόνα ἐκέλευσε· καὶ δῶρα προσθεὶς παρ' ἑαυτοῦ πρὸς τοὺς ταύτην ἐκπέμψαντας.

vnde beneficia affluerent; cumque nihilominus eâ occasione pacem dissoluere nollent, solers atque oppidò vtile consilium ineunt. Ex primo scilicet exemplari, aliam omnino æqualem, ac quam licuit similem ducentes Imaginem; ex non picta, artis operâ pictam, summa quadam possibili illius imitatione, ad Regem qui popoſcerat, ablegant. Vixque adeò sacræ sarcinæ bajuli Persarum fines intrauerant, cum statim dæmon puellæ ore clamat: Mox se exiturum ac hospitio migraturum, modò solum accersita Imago reuerteretur, ac neque ad regiam, neque ad Persarum ciuitatem accederet. Id dæmon à Rege magnopere contendebat, supplexque efflagitabat. Pollicetur Rex; egressóque dæmone ac filia sanitati reddita, fidem Chosroës liberaturus, quam obstrinxerat dæmoni, atque promissum seruaturus, siue etiam propter mala opera & impura, venientis potentiam veritus, vt in vrbem vnde exierat Imago referatur, iubet, ac præterea eos qui miserant muneribus donat.

Ἦν οὖν παρὰ τοῖς Ἐδεσσηνοῖς ὁ πολύτιμος ὄλβος οὗτος, ὁ ἀκένωτος θησαυρὸς, ἡ εἰκὼν ἡ πρωτότυπός τε καὶ ἄγραφος, τιμωμένη ἀεὶ πρὸς αὐτῶν, καὶ ἀντιπεριέπουσα αὐτούς. ἐπεὶ δὲ πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ταύτην τῶν πόλεων τὰ πανταχόθεν συνερρύηκεν ἀγαθώτατά τε καὶ κάλλιστα· ἦν δὲ ἄρα θεῖόν τι βούλημα καὶ τὴν ἱερὰν ταύτην εἰκόνα ἐνταῦθα μετὰ τῶν ἄλλων ἀποθησαυρισθῆναι καλῶν· ὁ τῆς Ῥωμαίων κυριεύων ἀρχῆς Ῥωμανὸς σπούδασμα ποιε-

Erant ergo apud Edessenos pretiosæ hæ Reliquiæ, inexhaustus thesaurus; Imago illa primaria, nullaque picturæ arte efficta, iugem illic venerationem habens, suosque vicissim clientes seruans ac tuens. Postquã autem ad Augustam hanc vrbem optima quæque ac pulcherrima confluxerant; diuinæque voluntatis erat, vt & hoc sacrum pignus cum reliquis eius præclaris ornamentis in ea reconderetur; qui Imperij Romani clauum Romanus teneret ac rerum summâ potire-

Romani Imperatoris sacrorũ pignorum religio.

tur, in eam rem incumbit ac nauat operam, suis vt curis Vrbs Augusta felicitatis cumulo id quoque nanciscatur. Sæpius enim, aliis aliisque temporibus missis nuntiis, Edessa mittendam vnà cum Epistola, quam sua Dominus manu conscripserat, sacram Imaginem rogauerat. ac vicissim ducentos Saracenos, argentique signati duodecim millia commutationis iure daturam se, pollicitus erat. Haud tamen Edesseni, ex suis rationibus esse dicebant, quod suæ ciuitatis custodem ac conseruatricem, pecunia ac mortalibus capitibus commutarent.

Ita Romanis bello infestis ac regionem populantibus.

Repetitæ sæpius preces, sæpius repulsam passæ; donec tandem a mundi conditu anno sexies millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo, missis Ameras Edessenus nuntiis vt scripta cautione aureo signaculo firmata Imperator fideiuberet; fore scilicet, vt deinceps hostiles Romanorum copiæ hasce quatuor ciuitates non inuaderent; Rocham (quam vox Barbara Edessam vocat) Charam, Sarote & Samosata; neque earum agros diriperent, aut ex incolis captiuas abigerent. Ducentos quoque Sacenos ex contribulibus liberos abire sineret, ac quam antè promiserat pecuniæ vim dependeret. Hæc si præstarentur, redditurum se quam flagitabat Imaginem, ac Christi Epistolam.

At Imperator, eius boni desiderio, ad omnia hæc proposita facilis, atque ea quæ petebantur munificè tribuens, religiosissimum Samosati Episcopum Abramium, tunc temporis Byzantij agentem, ad diuinam Imaginem, Christique Dei nostri Episto-

ἔσπευδε δι᾽ ἑαυτοῦ ταύτης κατευμοιρῆσαι καὶ καταπλουτῆσαι τὴν βασιλεύουσαν. καὶ δὴ κατὰ διαφόρους καιροὺς ἀποστείλας πρὸς Ἐδεσηνούς, ᾔτει τοῦτο ταύτην αὐτῷ μετὰ τῆς αὐτογράφου τοῦ Κυρίου ἐκπεμφθῆναι ἐπιστολῆς, καὶ ἀντιδιδόναι καθυπισχνεῖτο αὐτοῖς εἰς ἀντάλλαγμα, Σαρακηνούς τε μέχρι διπλῆς ἑκατοντάδος τὸν ἀριθμόν, καὶ ἀργυρίου ἐπισήμου χιλιάδας δύο πρὸς μυριάδι μιᾷ. οἱ δὲ τῆς Ἐδέσσης, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς ἔλεγον τὴν φύλακα, καὶ φρουρὸν τῆς οἰκείας πόλεως ἀργυρίου, καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἀλλάξασθαι.

Ὡς δὲ ὁ μὲν ἐπέκειτο καὶ αὖθις αἰτῶν, οἱ δὲ, πολλάκις τὴν δέησιν παρεκρούοντο, τέως κατὰ τὸ ἑξακισχιλιοστὸν τετρακοσιοστὸν πεντηκοστὸν δεύτερον τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ἔτος, ὁ τῆς Ἐδέσσης ἀπέστειλεν Ἀμηρᾶς, ἀξιῶν ἐγγράφῳ ἀσφαλείᾳ διὰ σφραγῖδος χρυσῆς ἐχούσης τὸ βέβαιον, τὸν βασιλέα κατεγγυήσασθαι, τὸ μὴ πολεμίοις ἐπέρχεσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα κατὰ τῶν τεσσάρων τούτων πόλεων· φημὶ δὴ τῆς Ῥοχᾶ, ὅπερ τὴν Ἔδεσσαν ἡ βάρβαρος ὀνομάζει φωνή· τῆς Χαρρὰν, τῆς Σαράτοις, καὶ τῶν Σαμοσάτων· μηδὲ ληΐζεσθαι τοὺς τούτων ἀγρούς, ἢ τοὺς ἐν αὐτοῖς κατοικοῦντας ἀνδραποδίζεσθαι. ἀπολυθῆναι δὲ αὐτῷ καὶ τοὺς διακοσίους ἀπὸ τῶν ὁμοφύλων Σαρακηνοὺς μετὰ τῆς προϋπεσχημένης τοῦ ἀργυρίου ποσότητος· καὶ ἀνταποδοῦναι αὐτὸν τὴν ἐπιζητουμένην εἰκόνα, καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τῇ ἐφέσει τοῦ τοιούτου καλοῦ πρὸς πάντα ὑπείξας τὰ προβεβλημένα, καὶ δοὺς τὰ αἰτούμενα, Ἀβράμιον τὸν θεοφιλῆ τοῦ Σαμοσάτου ἐπίσκοπον, ἐνταῦθα κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ ἐπιχωριάζοντα ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῆς θείας εἰκό-

νος, καὶ τῆς ἐπιστολῆς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξαπέστειλε. σκοπῶν δὲ καὶ ὁ ἀποστείλας, καὶ ὁ διακονούμενος μὴ καταστοφισθῆ περὶ τὴν ἀπόδοσιν, καὶ ἀντὶ τῆς ἀγράφου καὶ ἀληθοῦς, μεταγραφεῖσα τότε διὰ τὴν Περσικὴν περίστασιν τούτῳ ἐπιδοθῇ, ἀμφοτέρας ταύτας μετὰ καὶ ἑτέρας τῆς ἐν τῇ τῶν Νεστοριανῶν ἐκκλησίᾳ τιμωμένης, πάλαι καὶ αὐτῆς ὡς ἔοικεν ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου μεταληφθείσης, ἐπιζητήσας, πρὸς πίστωσιν ἔλαβεν· αἳ καὶ αὖθις ἀντεπεδόθησαν, μόνης ἐγκρατηθείσης τῆς κυρίας καὶ ἀληθοῦς.

Τοῦτο μὲν ὕστερον. καὶ τότε δὲ στάσις παρὰ τῶν ἐν Ἐδέσσῃ πιστῶν διηγείρετο, καὶ θόρυβος τὴν πόλιν κατεῖχε σφοδρός, μὴ μεθιέντων ἀφαιρεθῆναι τὰ τιμιώτατα τῶν παρ᾽ αὐτοῖς, καὶ τῆς ἐνεγγραμμένης αὐτῶν φυλακτήρια, ἕως ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἀφηγούμενος, τοὺς μὲν πείσας, τοὺς δὲ βιασάμενος, τοὺς δὲ καὶ ἀπειλαῖς σφαγῆς δεδιξάμενος, ἐπιδοθῆναι αὐτῷ κατεπράξατο. βροντῶν δὲ καὶ ἀστραπῶν μεθ᾽ ὑετοῦ λαβροτάτου κατά τινα τέχνην ἢ πρόνοιαν αἰφνιδίως καταρραγεισῶν ἐν τῷ μέλλειν ἐξέρχεσθαι τῆς Ἐδέσσης τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Χριστοῦ, πάλιν οἱ καὶ πρότερον ἀντεχόμενοι τούτων ἀνεκινοῦντο, καὶ τὸ θεῖον ἐπισημαίνεσθαι τὴν τοῖς πραττομένοις διεβεβαίουν, μὴ κατὰ θείαν βούλησιν γίνεσθαι τὴν ἐντεῦθεν τῶν ἁγιωτάτων τούτων μετάστασιν. ἀλλὰ τοῦ τῶν Σαρακηνῶν ἀρχηγοῦ, ὑφ᾽ ᾧ τὸ πᾶν τῆς ἐξουσίας ἀνέκειτο, ἐμμένειν τοῖς ὡμολογημένοις κρίναντος δεῖν, καὶ ἐκπληροῦν τὴν ὑπόσχεσιν, ἐξῄει τῆς πόλεως τὸ τιμαλφέστατον ἀπεικόνισμα, καὶ τὸ Χειρόγραφον ἐπιστόλιον. καὶ πρὸς τὰ ἐνταῦθα διεκομίζετο.

Καὶ δὴ τὴν ὁδὸν διανύοντες οἱ

lam recipiendam misit. Cauens autem tum qui miserat, tum qui ministerio defungebatur, ne quid fraudis sacro pignore consignando obreperet, ac pro Imagine non manufacta veraque ea traderetur, quæ ob ingruentem Persicam necessitatem, ex illa tunc ducta fuerat; ambas has, necnon & tertiam aliam, quæ in Ecclesia Nestorianorum colebatur, quæ ipsa quoque, vt est verisimile, ex primo illo ducta exemplari fuerat, cùm quæsiisset accepit, ad fidem rei adstruendam: quæ & rursus redditæ sunt, ea solũ retẽta, quę propria veraq; erat.

Sed hæc quidem postea. Tunc autem fidelium Edessæ excitata seditio, frequensque erat ciuitatis commotio, cum sibi pretiosissima pignora, & quibus patriæ salus constabat ac incolumitas, auferri nõ ferrent: donec Saracenorum Dux, alios suasionibus adducens, alios vi cogens, atque alios necis metu subigens, vt sibi illa traderentur, effecit. Cùm autem tonitrua & fulgura cum imbrium immensa vi, quadam siue arte siue prouidentia repente erupissent, quo ipso momento exportanda Edessâ esset sacra Imago & Christi Epistola, rursus eorum orta commotio, qui prius obsistebant; eiusque rei portento aiebant significare Numen, haud diuinæ voluntatis esse quòd sanctissima hæc pignora inde commigrabant. Verùm Saracenorum Duce, penes quem omne arbitrium erat, standum esse conuentis statuente, ac explendâ promissa, egreditur è ciuitate Effigies pretiosissima ac Christi manu scripta breuis Epistola, hucque transferuntur.

Exportata Edessa sacra pignora.

Denique iter conficientes, ad Eu-

phratis oram sacræ sarcinæ vectores aduenerant; rursusque, nullo priorum minor, excitatus tumultus, conclamantibus Edessenis, nisi cœlitus signum aliquod exhibeatur, quicquid accidat, non dimissuros quibus eorum tuta salus esset & incolumitas. Datur itaque eis signum, qui infideles essent, & tentarent. Nauis enim cum quâ constitutum vt Euphratem transirent, dum adhuc ad partes Syriæ in littore staret, vbi solum ingressi in eam Episcopi diuinam deferentes Imaginem ac Epistolam, cùm adhuc seditiosos tempestate detineret, repente, nullo remige aut gubernatore seu etiā trahente, ad alteram ripam diuina dumtaxat voluntate gubernante, profecta est, appulitque; quę res, quotquot aderant & viderāt stupore impleuit ac admiratione, fecitque vt sponte mittenda sacra pignora permitterent.

1. Cor. 14. v. 22.

Miraculum nauis, Euphrate spōte superato.

Hinc Samosata perueniunt qui piæ sarcinæ ministri erant. Erant autem Samosatorum atque Edessæ Episcopus, eiusque Presbyterorum Primus, aliique quidam religiosi Christiani; iisque Comes vnà aderat Ameræ minister cognomento à Roma. Ibi dies aliquot cum egissent, multis ad sacra pignora miraculis editis, iter prosequuntur. Rursus in procinctu itineris per sacram Imaginem ac Christi Epistolam innumera patrata miracula: cæci ex improuiso visus facultate donati, claudi sani atque membris integris redditi; saliebant quos ólim morbus lecto affixerat, ac quorum erant manus aridæ, vegeto robore exibant. Et (vt semel dicam) morbus omnis & languor fugabatur, ac qui sani euaserant, Deum glorificabant, atque eius mirabilia laudabant.

Crebra alia miracula.

παρὰ τὰ ἐπιφερόμενα, τὴν Εὐφράτην κατέλαβον, καὶ πάλιν θόρυβος μηδενὸς τῶν προτέρων ἐλάττων ἐγείρεται, τῶν τῆς Ἐδέσσης λεγόντων, ὡς εἰ μή τι σημεῖον ἄνωθεν δειχθῇ, οὐδ' ἂν ὅτι γένηται προήσοιντο τὰ σωτηρικὰ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν. δέδοται τοίνυν σημεῖον αὐτοῖς ἀπίστοις οὖσι, καὶ ἐκπειράζουσιν. ἡ γὰρ ναῦς μεθ' ἧς τὴν Εὐφράτην περαιωθῆναι αὐτοῖς προὔκειτο, ἔτι πρὸς τὰ τῆς Συρίας ὁρμιζομένη μέρη, ὡς μόνον εἰσῆλθον ἐν αὐτῇ οἱ ἐπίσκοποι τὴν θείαν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἐπικομιζόμενοι, ἔτι τε σάλου τοὺς στασιώτας κατέχοντος, ἐξαίφνης χωρὶς ἐρετῶν, χωρὶς τοῦ κυβερνῶντος ἢ ἕλκοντος, πρὸς τὴν ἀντιπέραν κατῆρε γῆν, μόνῳ τῷ θείῳ κυβερνωμένη βουλήματι· ὃ δὴ τοὺς προστυχόντας καὶ ἰδόντας ἅπαντας, θάμβους ἐπλήρωσε καὶ ἐκπλήξεως· καὶ ἑκόντας παραχωρῆσαι τὴν ἐκπομπὴν ἔπεισεν.

Ἐντεῦθεν καταλαμβάνουσι τὰ Σαμόσατα οἱ τῶν φερομένων διάκονοι· ἦσαν δὲ, ὁ τῶν Σαμοσάτων καὶ ὁ τῆς Ἐδέσσης ἀρχιερεὺς, καὶ ὁ τούτου πρωτοπρεσβύτερος, καὶ ἕτεροί τινες τῶν εὐλαβεστέρων Χριστιανῶν, οἷς καὶ ὁ τοῦ Ἀμηρᾶ ὑπηρέτης συνῆν, ὃς ἀπὸ Ῥώμης κατωνομάζετο· 6.
ἐνταῦθα ἐπί τινας ἡμέρας χρονοτριβήσαντες, πολλῶν ἐκεῖσε θαυμάτων γεγονότων, εἴχοντο τῆς ὁδοῦ· καὶ πάλιν ἄπειρα θαύματα ἐπετελεῖτο ἐν τῇ ὁδῷ ὑπὸ τῆς ἱερᾶς εἰκόνος καὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Χριστοῦ. τυφλοὶ γὰρ ἀπροόπτως ἀνέβλεπον, καὶ χωλοὶ ἐδείκνυντο ἄρτιοι· κλινήρεις τε πολυχρόνιοι ἥλλοντο, καὶ οἱ ξηρὰς ἔχοντες τὰς χεῖρας ὑγιοῦντο. καὶ συνελόντι φάναι, πᾶσα νόσος καὶ μαλακία ἐδραπετεύετο, καὶ ἐδόξαζον ὑγιαζόμενοι τὸν Θεὸν, καὶ ἀνύμνουν αὐτοῦ τὰ θαυμάσια.

Ἤδη οὖν τὸ πολὺ τῆς ὁδοῦ διανύ-
σαντες, φθάνουσιν εἰς τὴν τῆς ἁγίας
Θεοτόκου μονὴν ἣ τὰ Εὐσεβίου κα-
7. τονομάζεται, ἣ ἐν τῷ τῶν Ὀπτιμά-
των λεγομένῳ τυγχάνουσα θέματι.
ἐν τῷ ναῷ δὲ τοῦ τοιούτου φροντιστηρίου
ἀξιοπρεπῶς ἡ τὴν τερατουργὸν
εἰκόνα κρύπτουσα θήκη ἐναποτίθε-
ται· καὶ πολλοὶ προσπελάζοντες ἐξ
εἰλικρινοῦς διαθέσεως, ἀπὸ τῶν
οἰκείων νόσων ἰάθησαν· ἔνθα καί τις
προσῆλθεν ὑπὸ δαίμονος ἐνοχλού-
μενος, ᾧ καθάπερ ὀργάνῳ τὸ πονη-
ρὸν ἀποχρώμενον πνεῦμα, καὶ πο-
λὰ τῶν εἰς ἔπαινον ἡκόντων τῆς εἰ-
κόνος καὶ τῆς ἐπιστολῆς δι' αὐτοῦ ἐκ-
φωνοῦν. ἐπεὶ καὶ πάλαι, Οἴδαμέν σε
τίς εἶ ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραήλ, πρὸς τὸν
Κύριον ἔλεγον, οἱ τῆς ὁμοίας μερί-
δος αὐτῷ· τέλος, τάδε οἱονεὶ ἀπε-
φοίβαζε· Ἀπόλαβε λέγων ἡ Κων-
σταντινούπολις δόξαν καὶ χαράν· καὶ σὺ
Κωνσταντῖνε Πορφυρογέννητε τὴν
βασιλείαν σου· καὶ τούτων ῥηθέντων,
ἰάθη ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀπελύθη παρα-
χρῆμα τῆς τοῦ δαίμονος ἐπιθέσεως.
τούτων δὲ πολλοὶ καθεστήκασι μάρ-
τυρες τῶν ῥημάτων. τοῦ γὰρ βασιλέως
εἰς τιμὴν καὶ ὑπάντησιν τοῦ ποθου-
μένου τοὺς πρώτους σχεδὸν τῆς ἐν τέλει
βουλῆς ἀποστείλαντος, καὶ τούτοις τῶν
ἐκ τῆς δορυφορικῆς τάξεως συνεξελθόν-
των πολλῶν, συνέβη μαγίστρους καὶ
πατρικίους μετὰ τῶν ὑποβεβηκυιῶν
τάξεων εἶναι τοὺς ἀκουστάς τε καὶ
μάρτυρας· καὶ ἐπεὶ τὰ ῥηθέντα τὴν
ἔκβασιν θᾶττον ἐδέξαντο, ἀπορῆσαι
ἄξιον πόθεν ἡ πρόγνωσις τῷ δαίμο-
νι προσεγένετο. οὐ γὰρ ἔχειν πιστεύον-
ται ταύτην οἴκοθεν, τῆς θείας δόξης
ἀπολισθήσαντες, καὶ σκότος ἀντὶ
φωτὸς χρηματίσαντες. ἢ δῆλον ὅτι
καθάπερ τῷ Βαλαὰμ ἡ θεία δυνά-
μις ἐχρῆτο διακόνῳ τῆς τότε προ-
αγορεύματος, καὶ ἄλλοτε ἄλλοις ἐκ

Iam penè confecta via, ad sanctæ Deiparæ Monasterium veniunt, quod Eusebij ædes vocant; ac in Themate situm est, quod Optimatum appellant. In eius Monasterij templo, piè religioséque deposita capsa est, quæ prodigiorum effectricem Imaginem contegebat; multique sincerè ex animo accedentes morbis curati. Quò etiam venit quidam obsessus à dæmone, quo vt organo vsus spiritus nequam, in laudem Imaginis ac Epistolæ plura proloquebatur; quippe cum eiusdem generis olim Spiritus Domino dicerent: *Scimus te quis sis Sanctus Israël.* Hic postremò illud vaticinio edidit: *Recipe Constantini Vrbs claritatem & lætitiam, atque tu Constantine Porphyoogenneta tuum Imperium.* Quo dicto, homo curatus est, ac statim dæmonis vexatione solutus. Horum autem verborum multi testes existunt. Nam cum Imperator primos quosq; ferè Senatus ac Magistratus in desiderati pignoris occursũ obsequio misisset, vnáque cũ illis stipartiũ turba ingens exiuisset, contigit vt Magistri & Patricij, ac qui inferioris ordinis erant, audirent, ac testes essent. Cúmque vaticinio dicta breui pòst euentum sortita sint, iure merito dubitari possit, vndenam præscientia dæmoni accessisset. Non enim à se creduntur illâ præditi, qui à diuina claritate prolapsi sint, ac pro luce tenebræ effecti. Num palam sicut diuina virtus Balaamum rei tum prædicendæ ministrum adhibuit, aliásque alios ea re sæpe indignos, prorsus sapienti quodam solertique consilio; ita nunc quoque, in diuina vis existens Effigie, dæmone vsa est? Et ideo per eum, quæ breui pòst erant euentura antè manifestauit. Sed cum hoc inte-

Luc. 4. v. 34

Dæmoniaci vaticiniũ Imperij Constantino reparandi.

Num. 22. 23. 24.

rim euenisset, eius meminisse haud fortè importunum. Ad ea verò pergamus, quæ narranda sequuntur.

Sacrorum pignorum in Vrbem receptio.

Quintadecima die Augusti mensis, cùm ex more festum Migrationis semper Virginis ac Dei Matris Mariæ in eius venerabili templo, quod est in Blachernis, Imperatoribus solenne ageretur, alto crepusculo sacrorum pignorum ministri illuc aduenerunt, atque in eiusdem templi superiore Oratorio, Arcam, in qua reposita Imago ac Epistola, collocarunt. Accedentesque Imperatores, eam reuerenter à foris fixo osculo adorauere. Deinde honorificè frequentique obsequio, ac luminum gestatione ad prætoriam detulerunt, eaque in regiam venerunt; atque in diuino templo, quod illic est, ac Pharus appellatur (propterea fortè quòd sicut vestis splendida, id sit egregiè ornatum) ipsam exposuerunt. Alteroque statim die, mensis scilicet sextodecimo, piè iterum ac reuerenter oscula libantes adoratione perfuncti, atque inde tollentes, Sacerdotes pariter atque Iuniores Imperatores (Senior enim, quòd cum vires deficerent, domi relictus fuerat) cum psalmis & canticis, ac copioso lumine, per descensum ad mare, ea rursus in prætoria imposita, ad ipsam ciuitatis oram citimam nauigantes, quò scilicet maris ipso itinere Vrbi incolumitatem præstaret, extra eius murum, qui est ad Occidentem, appulerunt. Quo loco naue egressi, pedibus tum ipsi Imperatores, tum Senatus omnis atque sacrorum Antistes omnisque Ecclesiæ cœtus, eo, quo

Pharus Templum in palatio.

ἀξίοις πολλάκις τοῦ πράγματος, κατ' οἰκονομίαν πάντως τινὰ σοφὴν καὶ εὐμήχανον· οὕτω καὶ νῦν ἡ ἐν τῷ θείῳ ἀπεικονίσματι δύναμις, τῷ δαίμονι ἀπεχρήσατο· καὶ διὰ τοῦτο τὰ μετ' ὀλίγον ἐκβησόμενα προεδήλωσεν. ἀλλὰ τούτου μὲν οὕτως συμβάντος μεταξὺ, μνησθῆναι ἴσως οὐκ ἄχαρον· ἐπὶ δὲ τὰ ἐχόμενα τῆς διηγήσεως βαδιούμεθα.

Τῇ πέμπτῃ ἐπὶ δεκάτῃ τοῦ Αὐγούστου μηνὸς συνήθως τῶν βασιλέων τὴν ἑορτὴν ἀγόντων τῆς μεταστάσεως τῆς ἀειπαρθένου καὶ θεομήτορος ἐν τῷ πανσέπτῳ ταύτης κατὰ Βλαχέρνας ναῷ, περὶ δείλης ὀψίας κατέλαβον ἐκεῖσε οἱ τῶν τιμίων τούτων διάκονοι, καὶ ἀπετέθη ἐν τῷ ὑπερῴῳ εὐκτηρίῳ τοῦ τοιούτου θείου ναοῦ, ἡ ἔνδον ἔχουσα τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπιστολὴν κιβωτός. καὶ προσελθόντες οἱ βασιλεῖς, ἔξωθεν ταύτην σεβασμίως ἠσπάσαντο προσκυνήσαντες· εἶτα μετὰ τιμῆς καὶ δορυφορείας καὶ λαμπάδων συχνῶν πρὸς τὸ βασίλειον τριήρειον ταύτην διακομίσαντες, σὺν αὐτῇ κατέλαβον τὰ βασίλεια. καὶ ἐν τῷ θείῳ ἐκεῖσε ναῷ, ὃς Φάρος ὠνόμασται· ἴσως διὰ τὸ οἷον ἱμάτιον λαμπρὸν καλλωπίζεσθαι αὐτὸ πρεπωδῶς, ταύτην ἀπέθεντο. τῇ ἐπιούσῃ τῶν ἡμερῶν, ἥτις ἑξκαιδεκάτη τοῦ μηνὸς ἦν, μετ' αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας πάλιν τὸν ἀσπασμὸν καὶ τὴν προσκύνησιν ποιησάμενοι· καὶ λαβόντες αὐτὴν ἐκεῖθεν οἵ τε ἱερεῖς καὶ οἱ νεάζοντες βασιλεῖς· ὁ γὰρ γέρων οἰκουρὸς δι' ἀσθένειαν κατελέλειπτο· μετὰ ψαλμῶν καὶ ὕμνων, καὶ δαψιλοῦς τοῦ φωτὸς, διὰ τῆς πρὸς θάλασσαν καθόδου εἰς τὴν βασίλειον τριήρη αὖθις ἐνθέμενοι, τῆς πόλεως ἐν χρῷ σχεδὸν τὴν εἰρεσίαν ποιούμενοι, ἵνα τρόπον τινὰ διασώσῃ τὸ ἄστυ διὰ τῆς ἐν θαλάσσῃ πορείας αὐτῆς, ἐκτὸς τοῦ πρὸς δύσιν τείχους τῆς πόλεως προσωρμίσθησαν· ἔνθα τῆς νεὼς ἐκβάντες, πεζοποροῦντες οἵ τε βασιλεῖς, καὶ πάντες οἱ τῆς γερουσίας

βουλῆς, καὶ ὁ τῶν ἱερέων κατάρχων μετὰ παντὸς τοῦ τῆς ἐκκλησίας πληρώματος, τῇ πρεπούσῃ δορυφορίᾳ ὡς ἄλλην κιβωτόν, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ ταύτην, τὸ τῶν ἁγιωτάτων καὶ τιμίων ἱερὸν σκεῦος παρέπεμπον· καὶ τὰ ἐκτὸς τοῦ τείχους μέχρι τῆς Χρυσῆς διελθόντες πύλης, εἶτα ἐκεῖθεν ἐντὸς γεγονότες τοῦ ἄστεος, μετὰ μετεώρων ψαλμῳδιῶν καὶ ὕμνων καὶ ᾠδῶν πνευματικῶν, καὶ ἀπείρου λαμπάδων φωτὸς τὴν πάνδημον συγκροτοῦντες προπομπήν, διὰ μέσης τῆς πόλεως τὴν πορείαν διήνυον· ἁγιασμοῦ μεταλαβεῖν καὶ κρείττονος σθένους τὴν πόλιν διὰ τοῦτο πιστεύοντες, καὶ ἀβλαβῆ καὶ ἀπόρθητον εἰς τὸν αἰῶνα συντηρηθήσεσθαι. Τοῦ δὲ κοχλάζοντος ὄχλου πρὸς τὴν θέαν συντρέχοντος, καὶ ὥσπερ κύματα μακρὰ τοῦ δήμου πολλαχόθεν κινουμένου τε καὶ συρρέοντος, ἄνθρωπός τις τὰς βάσεις παρειμένος, καὶ ἀσθενὴς ἀπὸ χρόνου μακροῦ, τοῖς οἰκείοις διακόνοις ἐπερειδόμενος, διανίστη πρὸς τὸ τὴν θείαν εἰκόνα διερχομένην ἰδεῖν· καὶ ἅμα τῇ θέᾳ παραδόξως ὑγιαθείς, καὶ γνοὺς ἰσχυροποιηθέντα τῶν βάσεων αὐτοῦ τὰ σφυρά, προσέδραμεν αὐτόποδι βαδίζων, καὶ κατησπάζετο τὴν τῆς εἰκόνος σορόν, καὶ ἐμεγάλυνε τὸν Θεόν, τὸ θαῦμα τὸ ἐν αὐτῷ διηγούμενος· ὃν οἱ συμπαρόντες ἅπαντες θεασάμενοι, καὶ τῶν ῥημάτων αὐτοῦ ἐπακούσαντες, δόξαν ἀνέπεμψαν τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ τῷ ποιοῦντι τὰ θαυμάσια καὶ ἐξαίσια.

Τοσαύτη δὲ χύσις δακρύων ὑφ᾽ ἡδονῆς, καὶ πρεσβεία καὶ δέησις πρὸς Θεὸν καὶ εὐχαριστία παρὰ πάσης τῆς πόλεως γέγονεν, τῆς θείας εἰκόνος, καὶ τῆς σεβασμίας ἐπιστολῆς διὰ μέσου διερχομένων τοῦ ἄστεος, ὅσην οὐκ ἔνι λόγῳ ἐνδείξασθαι, ὡς ἡττωμένου τοῦ

par erat comitatu prosecuti, tanquam Arcam aliam, seu potius rem Arca superiorem, vas illud quo sanctissima ac venerabilia recondita pignora, deducebant. Emensoque extra muros ad Auream vsque portam itinere, tumque inde in Vrbem subeuntes, alto psalmorum & canticorum laudumque spiritalium sono, atque tripudio, infinitoque lampadum lumine plebis vniuersæ concursu deductionem celebrantes, per mediam ciuitatem iter tenuerunt, cùm eo videlicet cultu impertiendam ciuitatem sanctitate ac præstantiore robore, incolumemque ac in æuum inexpugnabilem seruandam arbitrarentur. Plebe autem vrbana per lucis ferias ad spectaculum concurrente, populoque vndique ingentium fluctuum more glomerante ac confluente, homo quidam iam olim paralyticus atque infirmus, suorum lacertis nixus atque seruorum, videndæ causa diuinæ Imaginis assurrexit; moxque eius aspectu, nouo inauditoque miraculo sanus effectus, ac pedum suorum bases consolidatas intelligens, ipse pedibus ambulans, accurrit, atque Imaginis cistellam exosculatus, magnificè Deum prædicauit, narrans quod in se factum fuerat miraculum: eumque, qui aderant, omnes conspicati, eiusque auditis sermonibus, Deo, qui est super omnia, semperque mirabilia facit ac stupēda, laudē submiserunt.

Susceptionis Reliquiarum pompa & tripudium.

Tanta porro præ gaudij magnitudine fusa lacrymarum vis, tam multæ ad Deum preces & gratiarum actiones, vota tanta ab omni ciuitate cùm ipsâ mediâ diuina Imago vt venerabilis Epistola transirent, vt nulla verborum vi repræsentari

Visus auditu potior sentent.

possit; quòd nimirum ipso longè aspectu auditus inferior sit. Res enim eximias, videre, quàm audire præstat, quod oratio minoris quàm pro rerum dignitate esse soleat. Cùm ergo ad forum, quod ante Augustæum est, venissent, qui huius duces pompæ erant, atque à recta paululum ad sinistram declinassent, ad celeberrimum Dei Sapientiæ sacrum delubrum veniunt, atque intra adytorum propitiatorium venerabilem Imaginem ac Epistolam deponunt.

Hîc vbi adorasset Ecclesiæ omnis cœtus, ac, quem par erat, honorem cultumque adhibuissent; inde rursus egressi, qui sacræ sarcinæ gestatione processum habebant; atque ad regiam venientes, in Aureo quod vocant Triclinio, in throno regio, in quo de rebus maximis respondere consueuerunt, diuinam hactenus Imaginem collocant: hoc nempe non immeritò existimantes, Imperatoris ipsum solium omnino ex eâ sanctitate imbuendum, ac fore, vt in eo sessuris, iustitiam simul & lenitatem abundè præstaret. Intensa verò prolixaque ex more oratione habita, atque ea completa, hinc rursus sublata diuina Imago, atque in eo quod diximus Phari Templo in dextera parte quæ vergit ad Orientem, consecrata fuit ac reposita ad Fidelium gloriam, ad custodiam Imperatorum, totiusque ciuitatis ac Christianæ Reip. securitatem ac tutamen.

Sed ô diuina, inuariabilis Patris similitudinis, similitudo, ac effigies! O figura eius, qui figura est Paternæ substantiæ! O venerabile, omnique honore prosequendum principis decoris Christi Dei nostri, signaculum! (velut enim cum re animata

λόγου τῆς ὄψεως. τὰ γὰρ ὑπερβάλλοντα ἔχοντα τῶν πραγμάτων, ὁρᾶν ἐστι μᾶλλον ἢ ἀκούειν· ἐπεὶ κατόπιν ὁ λόγος τῶν πραγμάτων εἴωθεν ἔρχεσθαι. Τὴν πρὸ τοῦ Αὐγουστείου τοίνυν φθάσαντες ἀγορὰν οἱ τῆς πανηγύρεως ἔξαρχοι, καὶ τῆς εὐθείας ὁδοῦ μικρὸν πρὸς τὰ λαιὰ παρεκκλινοῦντες, τὸ τῆς Σοφίας Θεοῦ ἐπώνυμον ἱερὸν καταλαμβάνουσι τέμενος, καὶ τῶν ἀδύτων τοῦ ἱλαστηρίου ἐντὸς τὴν τιμίαν εἰκόνα, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἀποτίθενται.

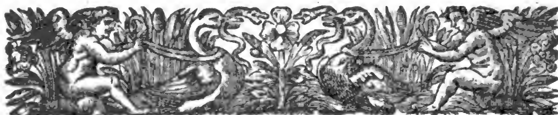
Ἐνταῦθα δὲ παντὸς τοῦ τῆς ἐκκλησίας πληρώματος προσκυνήσαντος, καὶ τὰ εἰκότα τιμήσαντος, ἐξῆλθον πάλιν ἐκεῖθεν μετὰ τοῦ φορτίου τοῦ ἱεροῦ οἱ τελοῦντες τὴν πρόοδον· καὶ τὰ τῶν βασιλείων καταλαβόντες ἀνάκτορα, ȣ ἐν τῷ κατ' ἐπωνυμίαν 8.
Τρικλίνῳ χρυσῷ ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου, ἐν ᾧ περὶ τῶν μεγίστων χρηματίζειν εἰώθασι, τὴν θείαν εἰκόνα θείως ἱδρύουσιν· ἁγιασθῆναι πάντως καὶ τὴν ἀνακτορικὴν καθέδραν, καὶ δικαιοσύνης ὁμοῦ καὶ χρηστότητος ἐπιεικῶς μεταδοῦναι τοῖς ἐπὶ ταύτης ἑδραζομένοις, οὐκ ἀπεικότως πιστεύσαντες. Ἐκτενοῦς δὲ συνήθως γεγονυίας δεήσεως, ἤρθη μετὰ τὴν ταύτης συμπλήρωσιν ἐντεῦθεν πάλιν ἡ θεία εἰκών, καὶ ἐν τῷ προρρηθέντι τοῦ Φάρου ναῷ, ἐν τῷ δεξιῷ πρὸς ἀνατολὰς ἀφιερώθη, καὶ ἀνετέθη μέρει, εἰς δόξαν πιστῶν, εἰς φυλακὴν βασιλέων, καὶ εἰς ἀσφάλειαν ὅλης τῆς πόλεως, καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν καταστάσεως.

Ἀλλ' ὦ θεῖον ὁμοίωμα τοῦ ἀπαραλλάκτου Πατρὸς ὁμοιώματος. ὦ χαρακτὴρ τοῦ χαρακτῆρος τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως. ὦ σεπτὴ καὶ πάντιμε σφραγὶς τοῦ ἀρχετύπου κάλλους Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ὡς γὰρ ἐμψύχῳ σοι πιστῶς διαλέγομαι·

σῶζε, καὶ φρούρει ἀεὶ τὸν εὐσεβῶς
καὶ πράως ἡμῶν βασιλεύοντα, καὶ
τὴν τῆς σῆς ἐπιδημίας ἀνάμνησιν
9. λαμπρῶς ἑορτάζοντα, ὃν τῇ πα-
ρουσίᾳ σου ἐπὶ τὸν παππῷον καὶ πα-
τρῷον θρόνον ἀνύψωσας. φύλαττε τὸν
τούτου βλαστὸν εἰς διαδοχὴν τοῦ γέ-
νους καὶ τῶν σκήπτρων ἀνώλεθρον.
βράβευε τῇ πολιτείᾳ εἰρηναίαν
κατάστασιν. τὴν βασιλίδα ταύτην
τῶν πόλεων, ἀπολιόρκητον διατή-
ρησον· καὶ δὸς ἡμᾶς εὐαρεστοῦντας
τῷ ἀρχετύπῳ σου Χριστῷ τῷ Θεῷ
ἡμῶν, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ εἰσδεχθῆ-
ναι βασιλείᾳ αὐτοῦ, δοξολογοῦντας
καὶ ἀνυμνοῦντας αὐτόν, ὅτι αὐτῷ
πρέπει δόξα, καὶ ἡ προσκύνησις
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

fideli tecum mente loquor) ſerua, & in æuum cuſtodi, eum, qui piè ac manſuetè nobis imperat, tuique aduentus memoriam ſplendidè celebrat; quem tui præſentiâ in auitum ac paternum ſolium extuliſti. Eius prolem cuſtodi incolumem ad generis ſucceſſionem ac ſceptrorum perpetuitatem. Pacem Reipubl. præbe & tranquillitatem. Vrbem Auguſtam ſerua inexpugnabilem, ac præſta, vt nos exemplari tuo Chriſto Deo noſtro placentes, in eius cœleſte regnum admittamur; ipſi gloriam concinentes atque laudantes. Quoniam eum decet gloria & adoratio, in ſæcula ſæculorum, Amen.

AD

CONSTANTINI PORPHYROGENNETÆ ORATIONEM DE IMAGINE CHRISTI Edessena Constantinopolim Romano Lacapene Imperatore, translata.

AVD procul à superioris Opusculi, eiusque Auctoris scopo abire videar, in hoc, aliisque postmodum subnectendis, breui hoc fasciculo, quod velut quasdam Regiæ illius Vrbis, quàm Imperio, tam Religione quondam florentissimæ, Origines omnia habeant, atque illius præclara decora, etsi duntaxat sacra, nihilque prophana vel Oratorio ac florenti stylo, vel historico paulóque submissiori, exhibeant. Digerendis per seriem non tanti habita temporum ratio, quòd præsertim, eius cui locum priorem dedi, incertique alterius de Ædificio Templi Sanctæ Sophiæ epocha obscura sit. Quin huius quoque Orationes nescio quò trahant, Viri alioquin eruditi ac pij, dum seriò Constantino Leonis filio abiudicant: qui certè à vero longè abire mihi videntur, atque in ipsa meridiana luce palpare. Præiuerit Aloysius Lipomanus; secuti Illustrissimus Annalium Pater & Surius. Docet itaque Lipomanus, hunc Constantinum, qui Porphyrogenneta dicatur, non seniorem & Leonis filium esse (Virum scilicet eruditissimum ac scriptis clarum, vereque iis ὑπομνηματικὸν, qualem exhibet hæc tota narratio) sed Romani filium, Romano Imperatore vnà cum fratre Stephano Augustali coronâ donatum; tumque eâ, restituto Constantino verè Porphyrogenneta, cum fratre priuatum. At prorsus falsum, dictum vnquam esse Constantinum illum Romani filium Porphyrogennetam, aut ex fratribus aliquem, qui plures essent, cunctique vno excepto Theophylacto Patriarcha, iisdem Imperialibus insignibus præfulsissent. Præfulsere verò, non velut Porphyrogennetæ; in purpura, scilicet excepti, aut in Porphyra nati,

legitimique naturali prosapia Imperij hæredes, sed libera quadam (ni magis coacta) adoptione eiusdem Constantini Porphyrogennetæ adscititij; meritóque proinde parricidij labe ac ingrati animi vitio, in ordinem redacti; idque breui à recepta in Vrbem sacra Imagine & Epistola, cuius ipsa solenni receptione illustre illud editum vaticinium est, quo vni vero Porphyrogennetæ reparandum significabatur imperium. Celebrant pariter Menæa, ipseque hîc Constantinus; potuitque hinc religiosus alioqui Princeps, olimque ipse seruis mancipatus, id adeptus, vt libero Imperio potiretur sic grati animi affectu accendi, vt illustri hoc monumento, rei gestæ fidei in æuum adstipularetur, Romani filios hosce præsertim Imperatores, quod claruerint aliqua dicendi vi aut scribendi, vel si Porphyrogennetas sibi quis confinxerit, in Historia Græca nullus lego, sed magis eorum flagitiosos mores, quorum causa, ac quòd in eos non satis seuera disciplina Romanus pater animaduerterit, sanctorum ipse Virorum increpationibus castigatus est, ac vltionis in eum diuinæ minis exagitatus. Hoc fortè absurdum de Constantino Romani filio Porphyrogenneta vt vitaret Baronius, ac sibi verum ipse Constantinum Porphyrogennetam haberet, nec tamen sic vulgo appellatum ac Leonis filium; quem nunquam idem Constantinus filium Constantinum sustulit, facili nobis ac arbitrario partu edidit. Nec enim Constantinus eius filius ac Imperij heres, sed Romanus Iunior, qui verè ipse æquè ac pater Porphyrogenneta audiat. Sic itaque ille anno Christi 944. num 14. *Cæterum hac Oratio, quæ nomine Constantini Porphyrogeniti Imp. habetur inscripta, non patris, sed filij eiusdem nominis Imperatoris fuisse apparet. Filius enim quoque Porphyrogenitus Constantinus dictus est, &c.* Hæc tanti viri tanta diligentia, ceu grauis scopuli admonentes, in quantum, re historica incautum Lectorem, parumque in ea versatum, impellant scopulum? At præstat silentium, ne non arrideat παῤῥησία, iterumque reum statuat; cuius hic vnus momus, operi alioquin erudito ac bono, labisque aliûs puro, si vel iudices ipsi audiantur, nigrum theta incusserit; ac nec auerruncando, tot annorum Christianæ eruditionis puluere, seu labores seu merita aliquid momenti habuerint. Vtrorum scilicet maiore iniuria?

Priusquam alia carptim annotem, libet Continuatoris Vaticani de eius Imaginis Translatione (quandiu Auctor ille apud me premitur ipse prælo fere maturus) locum adscribere. Sic enim ille sub Romano Lacapeno. Τῆς δὲ πόλεως Ἐδέσης, ἐν ᾗ τὸ τίμιον τοῦ Χριστοῦ ἐκμαγεῖον ἀπέκειτο, παρὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πολιορκουμένης στρατεύματος, καὶ εἰς ἀνάγκην μεγίστην περιισταμένης, ἀπέστειλαν οἱ αὐτῆς οἰκήτορες πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν, διαπρεσβευόμενοι τὴν πολιορκίαν λυθῆναι, τὸ τοῦ Χριστοῦ ἅγιον ἐκμαγεῖον παρέχειν ἐπαγγελλόμενοι, ἀντὶ δὲ τῆς τοιαύτης χάριτος, δεσμίους ἤτοι σῶν τῶν εὐφανῶν ἀπολαβεῖν, χρυσοβούλλιόν τε λαβεῖν, ὥστε μηκέτι τὴν τούτων χώραν παρὰ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ

ληΐζεσθαι. ὃ δὴ καὶ γέγονεν. τοῦ ἁγίου δὲ ἐκμαγείου, ἤτοι μανδηλίου ἀποσταλέντος, καὶ ἤδη τῇ Κωνσταντινουπόλει πλησιάζοντος, Θεοφάνης Πατρίκιος καὶ Παρακοιμώμενος ἐν τῷ ποταμῷ Σαγάρῳ ἐξελθὼν, ὑπήντησεν αὐτῷ μετὰ λαμπρᾶς φωταγωγίας, καὶ τῆς δεούσης τιμῆς τε καὶ ὑμνῳδίας· καὶ τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ Αὐγούστου μηνὸς σὺν αὐτῷ ἐν τῇ πόλει εἰσῆλθεν, τοῦ βασιλέως ἐν Βλαχέρναις ὄντος, κἀκεῖ αὐτὸ προσκυνήσαντος. καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθον ἐν τῇ Χρυσῇ πόρτῃ, οἵ τε Βασιλέως δύο υἱοὶ Στέφανός τε καὶ Κωνσταντῖνος, καὶ ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος σὺν τῷ Πατριάρχῃ Θεοφυλάκτῳ· καὶ μετὰ τῆς δεούσης τοῦτο ἀναλαβόντες τιμῆς, τῆς Συγκλήτου πάσης προπορευομένης καὶ φωταγωγίας μεγίστης προαγούσης, μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας πεζῇ διεκόμισαν· καὶ προσκυνηθὲν ἐκεῖσε, ἐν τῷ παλατίῳ ἀνήγαγον. Quæ ego sic reddebam. *Edessa Vrbe, in qua pretiosa Christi Effigies linteo expressa erat reposita, ab exercitu Romanorum obsessa, inque summas angustias redacta, missis ciues ad Romanum Imperatorem Legatis, obsidionem solui, eáque se liberari flagitabant, polliciti sanctam se Christi Effigiem daturos. Cuius muneris gratia, illustres aliquot viros obsides dari petebant & vt Auream bullam acciperent, ea fide, ne amplius Romanus exercitus ea in regione prædas faceret, ac populando diriperet. Quod & factum est. Missa autem sacra Effigie seu Sudario, egressus Theophanes Patricius sacrique Cubiculi Præfectus cum magnifico luminum apparatu, decentique cultu ac modulantiâ, ad fluuium Sagarim, ei obuiam processit: Augustique mensis die quintadecima (id est, XVIII. Kalend. Septembr.) Imperatoris ad Blachernas agentis veneratione accepta, in Vrbem intrauit. Postridiéque egressi ad Portam Auream Imperatoris ambo filij, Stephanus ac Constantinus, eiusque gener Constantinus, cum Patriarcha Theophylacto, debito sacrum pignus honore susceperunt; vniuersoque constipante Senatu, atque festiuorum luminum ingenti praeunte copia, ad Sanctæ Sophiæ pedes detulerun.; illicque cultu religiosè adhibito, ad Palatium retulerunt.*

Eadem Symeon Logotheta ac Leo Grammaticus, iisdemque perè verbis, etsi paulò contractius; vt nihil operæpretium videatur exscribere. Vnus Logotheta diem ιθ. adscriptum habet, quod alii ιε'. habetque Ecclesiæ Græcæ traditio; vndecunque error Codici obrepserit. Menæa plura habent, ad 16. Augusti; sed ex Constantini, quam repræsento, Oratione accepta; partimque ex Auctoribus iam relatis. In eis vocem ἐκμαγεῖον, quam P. Goar *Sudarium* reddit; visum potius cum Xylandro & Gabini maioris expressionis causâ, ita reddere, quod præsertim Ioan. Scylitz. & Cedr. ἐκτύπωμα vocent, atque alteram altera voce reddant.

1. Περὶ Αὐγάρου. Lipomani Interpres vnde sibi Abagarum habuerit, ex cuius alij sic passim lacunis biberint, haud noui. Græci qui nobis extant, non fauent. Apud Eusebium & Euagrium Scholast. legitur Αὔγαρος. quanquam Christoph. legit Αὔγαρος. Codex item Mazarini teste Valesio Αβγαρος habet: quid si alij oculi, ac paulò meliores (quod viro tanto optem sicque erudito) Αὔγαρος legerint? procliue

procliue id, vbi ſic characteres vicini antiquo exemplari literis rotundis olim exarato. At nolim pronunciare, quod mihi in promptu Codex non eſt. Cæterum, Αὔγαρον quoque habet VII. Synod. Act 5. habent Menæa, Damaſc. & alij, nec mihi videtur ſatis rectè reddi *Abgarus* in dicta Synodo, apud Euagr. & alibi. Commune nomen exiſtimat Valeſius Edeſſæ regulis; additque Ἄκβαρος lingua Arabica idem eſſe quod *potentiſſimus*, quod ex viro eius linguæ callentiſſimo acceperit; velut ſcilicet Græcis eſt κράτιστος. At num & iſtud ſcripturæ, quam typi nouam inuexerint?

2. *καὶ τοῖς σὺν σοὶ παρέχει.* Sic quoq; Euſeb. Valeſius tamen ſignum vniuerſale addit, quà ita reddit, *& vitam tibi tuiſque omnibus præſtet.* Id fortè de Euſebij ipſius liberalitate, qui in ſuperioribus, ſuis ipſe verbis rem perſtringens ita locutus ſit, *ἑαυτοῦ τε αὐτῷ σωτηρίαν καὶ τῶν προσηκόντων ἁπάντων ἐπισχνούμενος: neque ipſi ſolum, ſed omnibus propinquis & familiaribus ſalutem præſtiturum pollicitus.* Magnū id quidem, nec liquet an præſtitum; in quo tamen Domini non laborat fides; idque ſiue corporis ſalutem, ſiue animi intelligamus, quæ eſt illa *vita* in Chriſti breui Epiſtola, præſertim *αἰώνιος*, quam vocem omiſit Euſeb. ipſam maximè ex vſu Euangelico, ac ſermone Domino conſueto. Reliqua etiam, quibus Vrbis cautio ſecuritatis habetur, omiſſa Euſebio; vt & omnia ſpectantia ad Chriſti Imaginem, quo in genere idem parum probatus teſtis Euſebius, vti declaratum in VII. Synodo: & certè illa videatur quæſito diſpunxiſſe; dum ſequentia narrat extantia ſermone Syriaco in Eccleſiæ Edeſſenæ tabulario; cùm præſertim fulgorem ex Thaddæi vultu radiantem, ac Augarum in ſtuporem vertentem refert, quem ab Imagine non manufacta velut pro ſigno in Thaddæi fronte erecta, emicaſſe, ex eodem tabulario aliiſque certioribus monumentis videatur Conſtantinus habuiſſe. Cuncta enim magna fide exſcripta Edeſſâ allata ſunt, immò ipſa prototypa, ne tanta res videretur fide nutare. Euagrius, totam Domini Epiſtolam retuliſſe Euſebium ratus. lib. 4. c. 22. ſecuritatis illam promiſſionem ab Imagine non agnoſcit, ſed ita perſuaſum pia fidelium credulitate, cui rerum euentus fidem aſtruxerit. Verum is, ex vna Euſebij auctoritate decernit, qui ipſa monumenta non habuerit, autve legerit.

3. *Τρεῖς ὁμοῦ Πατριάρχαι, Ἰὼβ Ἀλεξανδρείας* Quam hîc Conſtantinus Synodalem laudat ac dogmaticam Epiſtolam, ipſa eſt, quam ex Emin. Cardinalis Mazarini τοῖς μακαρίου cimeliis mihi repoſitam, ſtatim ſubnecto. Alia eſt, quam Adrianus ad Carolinas objectiones approbat, aitque relectam in VII. Synodo, etſi in eius Actis, quæ nobis ſuppetunt, non extat; vna duntaxat illis edita Theodori Patriarchæ Hieroſolymitani Synodica, ipſa non multùm fuſa, alteraque trium perinde Orientis Sedium, Alexandrinæ, Antiochenæ & Hieroſolymitanæ: in alterutra, nihil de Imagine Edeſſena. Nec fuit neceſſe, qui ſæpius eo ipſo argumento ſcripſerint, vti ſe ſcripſiſſe teſtantur Syno-

dica illa ad Theophilum, vt hoc ipsum argumenti caput vbique attingerent. De ipsa paucis, quam vulgaui, quartam de Imaginibus nomine Damasceni, in meo de Monothelitarum Hæresi syntagmate. Inuectiua potius est in Constantinum Cabalinum, in quem liberius dicere poterat Ioannes, quod extra eius Imperij fines in Palæstina (ni & Damasci apud Saracenos) scribebat. Eius verba sunt, vbi scitè ac grauiter Idololatriæ calumniam depulit, cuius nobis auctor ipse Christus, si hanc labem εἰκονολατρείᾳ inducamus, Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Χριστὸς εἰκόνα ἐποίησε, τὴν λεγομένην Ἀχειροποίητον· καὶ ἕως σήμερον ἵσταται καὶ προσκυνεῖται· καὶ οὐδεὶς αὐτὴν εἴδωλον εἶπε τῶν εὖ φρονούντων. *Nam & ipse Christus Imaginem fecit quam nulla manuum fabrica factam vocitant: hactenusque stat, ac venerationem habet; nec quisquam idolum vocauit, qui quidem sani capitis existat.*

Præfert hæc quoque altera perinde Damasceni nomen in illo Card. Maz. Cod. sed non patitur temporum ratio: nec enim tandiu Damascenus vitæ superstes fuit: nec si fuisset, huius auctor Epistolæ esse posset, quæ palam Episcopali ac Synodica auctoritate, non priuata vnius viri & priuati, conscripta est. Scripserunt ij Antistites, non per Theodorum & Theophanem, quasi illi primùm sub Theophilo in Vrbem venerint, quod quidam opinati sunt, sed ex eius Vita & Theodori Epistola de suo & fratris certamine eodem Theophilo Imperatore refelluntur; sed longè postea, ac cùm illi annos plures sub tribus quatuorve Imperatoribus in Græcia vixissent, aliaque iam certamina desudassent. Scripsisse per eos qui velit, quòd ad eos directa Epistola sit, per eos Theophilo porrigenda, diuinat potius quàm certi aliquid dicat. Ipso statim Imperium ineunte Theophilo videtur scripsisse, cum adhuc spes aliqua videretur humanioris experiundi, ac qualem pater prætulisset; ipse quoque Iconomachus ac tyrannus, sed Leone, cui successerat, paulò mitior. Illa de Imagine Edessena, grauissima sunt, ac dolendum excidisse quæ superiores illi earundem Sedium Antistites pari spiritu ad Cabalinum fortè Imperatorem, aut Leonem Isaurum (ad quem & Gregorius Dialogus, id est, II. vti quidem inscriptio habet, ac Græcis vocare solenne est) laudata illa Stephano & Adriano Romanis Antistitibus, Epistola scripserant. Sufficiet, quam ementito licet titulo seruauit laudatus Card. Maz. Codex, quā suis auctoribus luce clarius vindicat Constantinus Porphyrog. cuius fretus auctoritate non dubitaui summis pagellis adscribere, *Orientalium Synodica*, &c. quod verè est, eiusq; ipsius Orationi de Illius Imaginis CP. solenni pompa receptione subnectere: quod & illa inter eius Vrbis monumenta censenda est; idcirco missa & scripta, vt in ea iam iterum collabentem fidem (quod spectat ad Imaginum venerationem) tum aliorum argumentorum vi, tum ipsa hac Imaginis non manufactæ traditione, fulciret: Nec hic necesse referre, quæ de illa habet, quandoquidem sequentibus ipsa

tota Epiſtola, quantumvis πολύστιχος, *longa & fuſa*, vt Conſtantinus vocat, vt eſt reipſa, mihi producenda eſt.

4. Τὰ περὶ τοῦ χώματος ὑφάψαι ξυνερείσματα. Non bene Lipomani Interpr. *Si poſſent attingere vallos qui erant ante aggerem.* Alia enim hîc eius vocis vis: nempe, *ſuccendere.* Sic Euagr. ex quo Conſtantinus, obſeſſorum ea in foſſa conſilium exponit, ἐνθεῖναί τε πῦρ ἐνεῖναι, ὡς ἂν τῇ φλογὶ τὰ ξύλα φθειρόμενα τὸ χῶμα κατάγοι. *In eam ignem inijcere, vt eius flamma aggeris ligna conſumpta, ipſum aggerem ſolo æquarent.* Quod ipſum niſi diuinæ Imaginis miraculo præſtare nequiuere, non valente compreſſo aëre flamma erumpere, ſiue etiam viridem materiam accendere, non attingere, ac donec aqua ex illa ſanctificata vice olei fuit, flammamque viuacem ac efficacem reddidit. Erat is fere cuniculorum vſus antiquis, vt moles quaſcunque deiicerent, ſuccenſis ligneis ſuſtentaculis: nobis eam in rem expeditior puluis tormentarius exiſtit.

5. Τῆς τῶν πολεμίων αὐτοῦ εὐεργετίδος, καὶ τῶν ἑαυτοῦ ἀναιρετίδος. Non placet Lipomani Interpres, nec quicquam Conſtantini acumen aſſecutus eſt: *Quæ hoſtes eius beneficio affecerat, & ſuos de medio ſuſtulerat.* Hoſtes hoſtibus opponit: hoſtes Choſrois, hoſtes eorum qui Choſrois erant; nempe eius filiæ. Hoſtes Choſrois, ſeu quos ille hoſtium loco haberet, Edeſſeni, quorum Imago εὐεργέτις· id eſt, larga in eos beneficiis: καὶ τῶν ἑαυτοῦ· nempe, τῶν πολεμίων τῶν ἑαυτοῦ· illius ipſius neceſſariorum (id eſt filiæ) hoſtium, ἀναιρέτις· dæmonis ſcilicet, ejectione illius ab obſceſſa, profligatrix.

6. Ἀπὸ Ῥώμης κατονομαζομένου. Lipomani Interpr. *Ameræ miniſter, qui Romam reuertebatur.* Is, quid legerit, vt ita redderet, me latet. Ex iis quæ noſter Codex habet ita reddidiſſe, procul eſt à bono Interprete. Nam & pauló inferius eandem vocem ritè exponit, vbi eſt, ἡ τοῦ Εὐσεβίου κατονομάζεται, *Monaſterium quod Euſebij vocatur.* Ergo hîc quoque, *Ameræ miniſter, qui A Roma vocabatur*; ſiue quia origine ac proſapia Romanus, ſiuè quia ſtrenuum quid in Romanos egerat ſiue aliunde cognomen hoc traxerat: vel etiam à robore, quod vox illa Græcis ſonat. Nihil certè Lipomani Interpretem, vt ſic voci vim faceret, cogebat.

7. Ἐν τῷ τῶν Ὀπτιμάτων λεγομένῳ τυγχάνουσι θέματι. Satis ieiunè Lipomani Interpr. *quod quidem eſt in loco, qui dicitur Optimatum:* nempe monaſterium illud ad Euſebij ædes. Inter Themata, ipſe Conſtantinus libello hac de re edito, ac Bonauenturæ Vulcanio Viro erudito vulgato, quinto loco ponit, τῶν Ὀπτιμάτων, cui vrbes quinque aſſignat, 1. Nicomediam Metropolim. 2. Helenopolim. 3. Prænetum. 4. Aſtacum. 5. Parthenopolim. In qua, vel cuius agro, ſitum illud Monaſterium, ex iſtis non liquet. Thema vocabant, tum milites ipſos, tum locum in quo diſtributi erant, certis muneribus addicti in aula Imperatoris, ſeu etiam vt militiæ ſeruirent. Optimatum appel-

latio vnde fluxerit, se nescire testatur Constantinus. Et certè ignota videtur eo sensu eius vocis acceptio, vt potius scribendum sit *Optionum*, quorum sunt omnia munia, quæ ille dicit esse Optimatum; latéque prosequitur Pancyrol. cap. 11. prorsusque opponuntur Optiones & Optimates, cum vox altera, velut ministrum & adiutorem sonet, sic dictum quasi ad optando, seu deligendo; altera primatum aliquem ac excellentiam, qualis est τῶν ἐν τέλει, Magistratum, Procerum, Senatorij seu etiam Patricij Ordinis virorum: Quid hæc ad eos, quorum ordo εἰς ὑπηρεσίαν ἐτέτακτο· quorum ὀνομασία τῶν ἀτίμων ἴσον ὑπῆρχεν εἰ̃ναι, τῶν παρὰ Ῥωμαίοις ἐπονομαζομένων Καρτελίνων· *Seruitii causa assumptus appellatio ipsa tantum fere in se contumelia habens, atque vilium hominum, qui apud Romano Cortelini, vocantur*; qui nec Thematis rationem haberent, seu agminis militaris, nec Ducem, στρατηγὸν, sed Domesticum Duci parentem, & cætera, quæ Constantinus prosequitur. Cumque is ipso exordio profiteatur alia horum Thematum nomina ἀρχαΐζειν, alia νέαν κτήσασθαι τὴν προσηγορίαν· alia scilicet *Græcanica: alia verò nouitiæ & recentioris esse appellationis*; idem quoque de turmis dicendum & ordinibus, inter quos erant Hicanati, quos cum Scholis iungit Constantinus, aitque, *singulis eorum vnum Optimatum*, Optionum, *cuius ministerio vterentur, fuisse designatum*· ὅτι εἷς ἑκάστῳ αὐτῶν, εἰς ὑπηρεσίαν, Ὀπτιμάτου ἐνέκειτο, in quibus Hicanatis, sibi aquam hærere ait dictus Vulcanius: existimem ego turmarum nouum nomen, ipsum tamen ἀρχαῖζον, ἀπὸ τοῦ, ἱκανὸν, velut quibus integri agminis vires suppeterent, vel eas ipsi exercitui sufficerent: vti & Scholæ erant, quæ exercebant, vel militaria munia, vel alia, prout variis antiquo etiã vsu, nomen illud adhibebant: τῶν Ἱκανάτων, eorumque Ducis, non semel mentio in Viris τῶν νέων βασιλέων. Liberales Græci nominibus, tum maximè, cùm eos, collabente Imperio, res magis deficere viderentur.

8. Ἐν τῷ κατ' ἐπωνυμίαν Τρικλίνῳ Χρυσῷ. Illepidè admodum Lipomani Interpr. *In auro quod cognominatur Triclion* Quid eiusmodi in Palatij ædificiis? Erat verò Triclinium Aureum sic dictum, ipsum aula regia, in quo Imperatorium solium, aliaque decora pro Imperij maiestate; sic dictum ab auro quo vndique parietes, eiusque omni, rutilabant. Alia viri, quisquis sit, nolim sugillare, cum alioqui in multis non malè auctorem assecutus, eius mentem vel paulò submissius expresserit. De his Ædificiis, plura cum primis in Theophilo & Basilio Macedone producenda, quorum in eis magis eluxit magnificentia, τοῦ Χρυσοῦ τῶν τρικλίνων meminit Constantinus in Basilio, *Aurei Triclinii*: non quod redditurus videbatur notatus Interpr. *auri Tricliorum*. Sed hæc satis.

Ὀν τῇ παρουσίᾳ σου ἐπὶ τῆς πανηγύρεως. Interpr. Lipomani, *cum tua benignitate*. Nihil id è re: *tuo aduentu*; ac quod reddidi, *tui præsentia*. Sic enim ipse testatus Constantinus, mox ferè à susceptis sacris pignori-

bus Imperij summam se adeptum esse, cuius & vaticinium in ipsa susceptione præcesserit. Regnum verò auitum dicit & paternum, quod ad ipsum Basilius Macedo, eiusque filius Leo transmiserint; vti & ipse ad Romanum, qui ipse illud ἐναστὴν est, germen scilicet ac soboles, quo producta successio ex Basilij semine, ad Basilium tandem iuniorem præstantissimum sanè Principem, vbi & ipse vni ac alteri ascititio per matris, non satis fortè pudicos mores, Imperatoribus (ceu verius Tyrannis) submissus, pleno iure Imperium administrauit. Eius mihi res integerrima fide, ac auctore luculentissimo, scriptæ. Aui ista Imperatoris Constantini mentio, Baronium adegerit, vt nouum Constantinum Constantini filium huius auctorem Orationis commentus sit, quasi illi Basilij memoria mente exciderit. Num modò sacra hæc pignora (Christi scilicet illa Imago augustissima ac verè ἀχειροποίητος & ἄγραφος) Romæ extet, vti tradidit Cardinales Baronius, & refert Surius ad calcem Orationis, velut scissa & erroribus laborante ciuitate eò translata sit, vti de aliis quibusdam factum, quo tempore in sacras Imagines sæuitum Constantinopoli est, ac liquet ex Græcorum certis monumentis ac traditione, an potius Genuæ, quod noster Abrahamus Bzouius ex certioribus monumentis habuerit, inque Annales retulerit, alius operosiori lucubratione discutiet, cui facem lubens trado. Is nimirum ingenuus eruditusque adolescens, Carolus Ioannes-Baptista Pothier Angegauensis; in cuius patriis cimeliis est eius Imaginis, quanta licuit vi artis graphicè pridem caloribus ac penicilo expressa similitudo, ipsa illi æneis formis repræsentanda, in suo illo syntagmate. Nempe eius quæ Genuæ venerationem habet ab annis circiter trecentis, ac quam ipsam Constantino laudatam omni argumentorum apparatu probaturus est, exsufflata Baronij opinione, ac Romana de illa traditione. In illis non infimum erit, quòd à translata Constantinopolim sacra Imagine Edessâ, Romano Lacapeno Imperatore, nulla vis ea in Vrbe fuit Imaginibus illata, quæ secunda iam ἀνασυλλάβῃ restitutæ Michaële & Theodora Imperatoribus ac Methodio Patriarcha, communi ciuium consensu venerationem haberent, vt potuerit ea Imago per dissidiorum errorumque occasionem Romam transferri. Vt Genuam transferretur, causa alia ac ratio fuit, ipsa illi aperienda ex indubitatis certisque monumentis, religiosæ in sanctum pignus mentis patria pietate monumento.

Imò Synodicum Orientalium Sedium. Deest exordium.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ,
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΘΕΟΦΙΛΟΝ,
περὶ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων.

Ex Emin. Card Maz. Codice.

SANCTI PATRIS NOSTRI
IOANNIS DAMASCENI,
EPISTOLA AD THEOPHILVM IMPERATOREM, DE SANCTIS AC VENERANDIS IMAGINIBVS.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

QVANDOQVIDEM igitur, iuxta diuinam illam vocem, quæ ait, *Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorũ.* Et iterum, *Accipite Spiritum S. quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.* Rursusque, *Sedebitis super*

Matth. 18. v. 19. Hæc tanta ad Sacerdotalem constabiliendam auctoritatẽ *Ioan. 20. v. 22.*

ΕΠΕΙ περιφανῶς κατὰ τὴν θεό..εκτον φωνὴν τὴν φάσκουσαν, Ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ εἰσι δύο, ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν. καὶ πάλιν, Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον· ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται

αὐτοῖς· αἴτινων ἂν κρατῆτε, κεκράτηνται. καὶ πάλιν, Καθήσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. καὶ αὖθις, Ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἀλλαχοῦ, Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ, φησὶν ὁ Κύριος, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν σοί. Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γνῷ ὁ κόσμος, ὅτι ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας: καὶ ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ· ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν δέδωκάς μοι. Καὶ ὁ θεσπέσιος Ἀπόστολος Πέτρος φησὶ, Δοὺς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῖς, ὡς καὶ ἡμῖν. καὶ τὴν ἴσην δωρεὰν δέδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς ἔθνεσι καθὼς καὶ ἐλάλουν γλώσσαις, καὶ προεφήτευον. καὶ πάλιν ὁ μέγας Παῦλος, καὶ κῆρυξ τῆς οἰκουμένης καὶ διδάσκαλος, φησὶν, Ὅτι ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον Ἀποστόλους, δεύτερον Προφήτας, τρίτον Διδασκάλους.

Τοίνυν τῷ ὅρῳ, καὶ κανόνι ἑπόμενοι τῶν θεσπεσίων Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων, ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, ἔνθα ὁμοφρόνως καὶ ὁμογνωμόνως ὁ ὅρος, καὶ ὁ ἦχος τῶν ἑορταζόντων ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως γίνεται· τὰ αὐτὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως σύμβολα, τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων δογμάτων τοὺς κανόνας κατέχοντες, τοιαῦτα ὑπεγράφομεν.

Πιστεύοντες εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ ζωοποιὸν Τριάδα, ὁμολογοῦμεν τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ τὰς ἁγίας οἰκουμενικὰς συνόδους ὡσαύτως, καὶ τὰς τιμίας εἰκόνας ἀσπαζόμεθα ἐπίσης τῷ τύπῳ

ſedes duodecim, indicantes duodecim tribus Iſraël. Ac iterum: *Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta in cælo.* Aliò autem loco, *Non pro eis autem rogo tantum*, dicit Dominus, *ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me: vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te. Et ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis: vt ſint conſummati in vnum; & vt cognoſcat mundus quia dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti: & vbi ſum ego, & illi ſint mecum; vt videant claritatem meam, quam dediſti mihi.* Diuinus quoque Petrus Apoſtolus ait, *Dans Spiritum ſanctum illis, ſicut & nobis*; atque par donum Deus Gentibus tribuit, quamadmodum etiam loquebantur linguis & prophetabant. Ac rurſus Magnus Paulus, orbiſque prædicator ac Magiſter, *Poſuit Deus*, inquit, *in Eccleſia, primum Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores.*

Matth. 19. v. 28. & 18. v. 18.

Ioan. 17. v. 20.

Act. 15. v. 8.

Eph. 4. v. 11.

Diuinorum igitur Apoſtolorum, ſanctorumque & beatorum Patrum definitionem atque regulam ſecuti; in Magna Dei Eccleſia, vbi concorditer parique ſenſu ac ſententia fixa regula eſt, ſonuſque epulantium in voce exultationis & confeſſionis agitur; eadem tenentes rectæ fidei ſymbola, eius ſcilicet doctrinæ claues quæ pietate nitet ac recti ſenſus eſt, iſtiuſmodi ſubſcribebamus.

Ps. 41. v. 4.

Qui in ſanctam & conſubſtantialem ac viuificam Trinitatem credamus, Dei Verbi in carne diſpenſationem confitemur, ſanctaſque perinde Vniuerſales Synodos; ac venerandas Imagines pari cum viuificæ

Fidei formula Iconolaſtis aduerſa.

Crucis figura atque diuinis Euangeliis, religione cultuque amplectimur. Qui non ita sentiunt, sint anathema. Qui non ita credunt, procul ab Ecclesiis arceantur. Hæc fides orbem terrarum illuminauit. Qui igitur aliter sentire præsumpserint, autve ex Ecclesiasticis moribus aut traditionibus aliquid euertere tentarint, hos anathematizamus ac reiicimus. Nihil enim in Ecclesia Catholica obliquum aut distortum. *Omnia* quippe *facilia intelligentibus, ac recta inuenientibus scientiam. Tota* namque *pulchra est*, vt diuina habent eloquia, *& macula in ea non est.*

Prou. 8. v. 9.

Cant. 4. v. 7.

Atque is quidem, qui Christianissimi Imperij primus fixit crepidinem, inter Imperatores Christi Apostolus, magnus ac Iustus ille Constantinus; cuius sunt, demerendo Dei Ecclesiam, innumera laude dignissima præclara facinora ac merita; quique labyrinthi instar anfractibus perplexam ac difficilis exitus, Arianicæ impietatis turrim solo æquauit; igneisque fulgoribus prælucentem columnam, supersubstantialis ac viuificæ consubstantialis Trinitatis notitiam, orbis finibus accendit; pietatis in Christum verum Deum nostrum prima eximiaque ac singularis victima, Imperatorium Romanæque rei publicum numisma, nota hac insigniuit. Nempe, quod in cœlo coruscum apparuit Crucis Saluatori signum, Christique Dei hominis venerandã Imaginem, sua ipsius vnã adjuncta, cælato illi opere impressit; quò scilicet cœlestis Regis præ terreno maiorem potentiam declararet, pacisque fœdera ac concordiæ alta commercia, cùm iam vnus grex, vnaque Angelorum

Constantini Magni elogia.

In nũmis eius expressa religio.

τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τῶν θεολέκτων εὐαγγελίων. οἱ μὴ οὕτω φρονοῦντες, ἀνάθεμα ἔστωσαν. οἱ μὴ οὕτω πιστεύοντες, πόῤῥω τῆς ἐκκλησίας ἐκδιωχθήτωσαν. αὕτη ἡ πίστις τὴν οἰκουμένην ἐφώτισε. τοὺς οὖν τολμῶντας ἑτέρως φρονεῖν, ἢ ἀνατρέπειν, τι τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν ἢ παραδόσεων· τούτους ἀναθεματίζομεν καὶ ἀποβαλλόμεθα. οὐδὲν γὰρ ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ σκολιὸν, ἢ στραγγαλιῶδες. πάντα γὰρ εὐθεῖα τοῖς νοοῦσι, καὶ ὀρθὰ τοῖς εὑρίσκουσι γνῶσιν. ὅλη γὰρ καλὴ, ὡς εἴρηται, καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῇ.

Καὶ πρῶτος μὲν ὁ τὴν κρηπῖδα τῆς χριστιανικωτάτης βασιλείας πηξάμενος, 1 ὁ ἐν βασιλεῦσι τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολος Κωνσταντῖνος ὁ μέγας καὶ δίκαιος, καὶ τὰ μυρία ἀξιέπαινα κατορθώματα τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ βραβεύσας, τόν τε λαβυρίνθιον ἐκεῖνον καὶ δυσδιεξόδευτον τῆς θεομαχίας Ἀρειανικὸν πύργον εἰς γῆν καταῤῥάξας, ὅς στῦλον πυρσοφανῆ τὴν γνῶσιν τῆς ὑπερουσίου καὶ ζωαρχικῆς ὁμοουσίου Τριάδος, τοῖς πέρασιν ἐξέλαμψε· πρώτιστον καὶ ἐξαίρετον καλλιέρημα τῆς εἰς Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν ἡμῶν Θεὸν εὐσεβείας· γνώρισμα ἐγχαράττει τῷ βασιλικῷ τῆς πολιτείας νομίσματι· 2 τό, τε οὐρανοφανὲς σημεῖον τοῦ σωτηριώδους σταυροῦ, καὶ τὸν σεβάσμιον καὶ θεανδρικὸν Χριστοῦ χαρακτῆρα ἐν αὐτῷ, μετὰ τοῦ ἰδίου ἀντιτυπώσαντι· ἐνδεικνυμένοις τὴν τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως αὐθεντίαν πρὸς τὴν ἐπίγειον ἡγεμονίαν· εἰρηνικάς τε σπονδὰς, καὶ βαθείας εἰρήνης συναλλάγματα, μιᾶς ποίμνης γενομένης καὶ μιᾶς ἐξουσίας, ἀγγέλων

λων καὶ ἀνθρώπων. ὡσαύτως δὲ ἐνιδρύσθαι, καὶ ἀνιστηλοῦσθαι τὸν σεβάσμιον καὶ σεπτὸν χαρακτῆρα τῆς 3 ἐνσάρκου πολιτείας αὐτοῦ· δὲ τῆς τε ἀχράντου μορφῆς αὐτοῦ τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα, καθὸ ὡράθη ἐπὶ γῆς τέλειος ἄνθρωπος, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, ἐκ τῆς ἁγίας ἀχράντου καὶ Θεοτόκου Μαρίας· ἐμφαίνοντος τὰ γνωρίσματα, καθὼς παρέδωκαν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ οἱ μακάριοι καὶ θεσπέσιοι ἀπόστολοι· κατακοσμοῦντος αὐτὴν ζωγραφικαῖς ἱστορίαις, καὶ μουσουργικοῖς ψηφῖσιν, ἔκ τε τῆς τῶν θεοπαραδότων εὐαγγελίων συγγραφῆς, τὸν θεανδρικὸν χαρακτῆρα τοῦ Χριστοῦ ἐγκαθιδρύοντος. καὶ γὰρ τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον μετὰ ὀκτὼ χρόνους τῆς Χριστοῦ ἀναλήψεως συνεγράφη· τὸ κατὰ Μάρκον, μετὰ δέκα. τὸ κατὰ Λουκᾶν, μετὰ ιε'. τὸ κατὰ Ἰωάννην, μετὰ λβ' ἐπὶ Δομετιανοῦ. διὸ καὶ πρότερον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀνιστορεῖσθαι ἐνομοθέτησε, καὶ ταῦτα ἐν ζωγραφικοῖς χρώμασι διαχαράττων, τὴν ἐν Βηθλεὲμ γέννησιν, τὴν τῶν ποιμένων αὐτοψίαν, τὴν τῶν μάγων δωροφορίαν, τὸν τοῦ ἀστέρος δρόμον, τὴν τοῦ δικαίου Συμεὼν εἰσδοχὴν, τὴν ὑπὸ Ἰωάννου βάπτισιν, τὴν τῶν παραδόξων καὶ θεϊκῶν θαυμάτων ἀνάδειξιν· τὰ ἑκούσια παθήματα, τὴν ὑπερφυῆ καὶ ζωηφόρον ἀνάστασιν, τὴν εἰς οὐρανὸν θεϊκὴν ἀνάληψιν, καὶ τὰ ἀκόλουθα τῶν ἀποστόλων τερατουργήματα. τοῦτο γὰρ ὅρος καὶ λόγος τῇ ἐκκλησίᾳ παραδίδοται, ὅπερ ὁ μονογενὴς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἄναρχος, ὁ ἀΐδιος, ὁ ἄϋλος, ὁ ἄποσος, ὁ ἄποιος, ὁ ἀπεριμεγέθης, ὁ ἀνέπαφος, ὁ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν, ὁ τὰς ἀγγελικὰς καὶ

gelorum atque hominum facta esset potestas. Simili quoque ratione quà venerandam ac colendam eius in carne versantis expressam erexit Imaginem, orisque intemerati lineamenta omnia ac figuram, quatenus visus est in terra homo perfectus ex intemerata Dei Genitrice Maria, & cum hominibus conuersatus: eâ corporis forma ac delineatione repræsentans, quã beati ac diuini Apostoli Ecclesiæ Catholicæ tradiderunt; illam exornans pictis historiis, tessellato ac musiuo opere. exque diuini Spiritus afflatu conscriptis Euangeliis, Christi Dei hominis figuram dedicans. Nam Matthæi Euangelium post annos octo à Christo in cœlum recepto scriptum est: Marci verò, post annos decẽ: Lucæ post annos quindecim: Ioannis post annos triginta supra duos, Domitiano Imperatore. Quocirca, prius etiam in Ecclesiis, in tabellis depingi sanxit, ac viuis coloribus in eis exarari, in Bethlehem oppido Natiuitatem, inuisentes Pastores, Magos munera offerentes, Stellæ cursum, Symeonem Iustum suscipientem, Ioannem baptizantem, inaudita diuinaque miracula, voluntarias perpessiones, eximiam ac viuificam Resurrectionem, & quæ deinceps Apostolis patrata prodigia sunt. Hæc enim Ecclesiæ, regula & tratitio est, Vnigenitum Deique Verbum ac Deum nostrum, principij expertem & sempiternum ac materia vacantem, nulla distentum mole, aut qualitate imbutum, infinitæ magnitudinis, quem nullus attingat tactus, qui ex nihilo cuncta produxerit, qui Angelicas ac cœlestes incorporeas Virtutes so-

Christi Imago erecta Constantinopoli.

Euangeliorum consignata tempora.

Ecclesiasticæ picturæ ac sacræ Imagines.

Iſa. 40. v. 12. lo ſermone condiderit; qui cœlum palmo metiatur, ac terram pugillo contineat, atque manu aquam concludat; qui impollutis manibus hominem formauerat, ex S. Virgine ac Dei Genitrice Maria immutabiliter, inuariabiliter formatus, qua ratione homo factus eſt, cõmunicauit carni & ſanguini; animal rationale mortale, intelligentiæ capax ac ſcientiæ, trium fortè cubitorum magnitudinis, carnis craſſitie circunſcriptum, quà nobis ſimili forma conſpicitur, maternæ ſimilitudinis proprietates ad vnguem referre, ac Adami ſimilem formam exhibere. Quocirca depingi, quali forma veteres Hiſtorici deſcripſere; præſtanti ſtatura, ſuperciliis iunctis ac confuſis, venuſtis oculis, iuſto naſo, criſpa cæſarie, ſubcuruum, eleganti colore, nigra barba, vultu coloris triticei pro materna ſimilitudine, longis digitis, voce ſonora, dulci eloquio, leniſſimum, quietum, longanimem, patientem; hiſque affines virtutis dotes circumferentẽ, quibus in proprietatibus, eius, Deiuirili ſpecie, ratio figuratur; ne qua mutationis obumbratio, aut diuerſitatis variatio, quà diuinum Verbum homo factum eſt, iuxta Manichæorum deliria, deprehendatur.

τετράπηχυς περιγ.

Chriſti figuræ deſcriptio.

S. Mariæ effigies Luca pictore.

Etenim diuinus Apoſtolus ac Euãgeliſta Lucas, diuinam ac venerabilem caſtiſſimæ Dei Matris Mariæ, adhuc in carne Hieroſolymis viuentis, atque in ſancta Sione morantis, Imaginem, temperatis coloribus manu, penicillo in tabella effinxit; ac velut in ſpeculo poſteris contuendam reliquit. Cumque hanc illi oſtendiſſet, ait illa, *Mea gratia ac fauor cum ea erit*. Eſtque aliud quod

οὐρανίοις ἀσωμάτοις δυνάμεις τῷ λόγῳ συστησάμενος· ὁ τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ μετρήσας, τὴν δὲ γῆν κατέχων δρακὶ, καὶ τῇ χειρὶ τὸ ὕδωρ μετρήσας· ὁ χερσὶν ἀχράντοις τὸν ἄνθρωπον πλάσας, ἄνθρωπος ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας ἀτρέπτως, καὶ ἀναλλοιώτως χρηματίσας, κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καθὸ ἄνθρωπος γέγονε· ζῶον λογικὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν, τρίπηχυ ἴσος περιγραφῆς καὶ σαρκὸς παχύτητι περιγραφόμενος, τῇ καθ᾽ ἡμᾶς ὁρωμένῃ, τῆς μητρῴας ἐμφερείας τὰ ἰδιώματα χαρακτηρίζων, καὶ τὴν τοῦ Ἀδαμιαίου μόρφωσιν ἐμφαίνων· τοῦ χάριν, χαρακτηρίζόμενος καθὼς οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ διαγράφουσιν αὐτοῦ τὴν ἐκτύπωσιν, εὐήλικα, σύνοφρυν, εὐόφθαλμον, ἐπίρρινον, οὐλόθριξιν, ἐπίκυφον, εὔχροον, γένεια δὲ μέλανα ἔχοντα, σιτόχροον τῷ εἴδει κατὰ τὴν μητρῴαν ἐμφάνειαν· μακροδάκτυλον, εὔφωνον, ἡδύλογον, πρᾳότατον, ἥσυχον, μακρόθυμον, ἀνεξίκακον καὶ τὰ παραπλήσια τῆς ἀρετῆς πλεονεκτήματα περιφέροντα, ἐν οἷσπερ ἰδιώμασιν ὁ θεανδρικὸς αὐτοῦ χαρακτηρίζεται λόγος. ἵνα μὴ τροπῆς ἀποσκίασμα, ἢ παραλλαγῆς ἀλλοίωσις ἐν τῇ θείᾳ τοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσει φωραθείη, κατὰ τοὺς τῶν Μανιχαίων λήρους.

Καὶ γὰρ ὁ θεσπέσιος Ἀπόστολος καὶ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, τὸν θεῖον καὶ σεβάσμιον χαρακτῆρα τῆς πανάγνου θεομήτορος Μαρίας, ἔτι ἐν σαρκὶ αὐτῆς ζώσης ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰς διατριβὰς ποιουμένης ἐν τῇ ἁγίᾳ Σιὼν ζωγραφικαῖς τε μίξεσι τὴν ἐκ παράγου στήλην, ἐν πίναξι διεχάραξε· [καὶ] ὡς ἐν κατόπτρῳ τῇ μετέπειτα γενεᾷ ἐγκαταλέλοιπε· καὶ ταύτην αὐτῇ ἐπιδείξαντος, Ἡ χάρις μου

μετ' αὐτῆς ἔσομαι. καὶ ἕτερον δὲ παραδοξότερον· οἱ θεόπται κορυφαῖοι ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Ἰωάννης, ἐν Λύδδῃ τῇ καλουμένῃ Διοσπόλει, περὶ μιλίων δεκαοκτὼ τῆς Ἱερουσαλὴμ τὰς διατριβὰς ποιούμενοι, εὐκτήριον οἶκον ἐπ' ὀνόματι τῆς μητρὸς τοῦ Κυρίου καὶ θεομήτορος οἰκοδομήσαντες, καὶ ταύτην παραγενέσθαι εἰς τὴν τοῦ ναοῦ ἐνθρονίασιν ἐκλιπαροῦντες, ἔφησε πρὸς αὐτούς, Καὶ αὐτόθι μεθ' ὑμῶν εἰμι. καὶ δὴ θείᾳ τινὶ καὶ ἀοράτῳ ἐνεργείᾳ, ὁ χαρακτὴρ αὐτῆς, κίονι ἑνὶ καθίδρυσο· ἐν ᾧ καὶ αὐτὴ ἡ θεομήτωρ παραγενομένη καὶ θεασαμένη τὸ ἴδιον ἐκτύπωμα· χαρᾶς τε καὶ θάμβους ἀνεπλήσθη· θαυμάσαι δὲ καὶ ἐκπλαγῆναι ἐπὶ τῇ τοῦ ἐξ αὐτῆς ἐνανθρωπήσαντος μητρικῇ εὐκλείᾳ, καὶ εὐκλεείᾳ τὸ σέβας ἀπονείμαντος· ὅνπερ χαρακτῆρα μέχρι Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου ἀποσωζόμενον
4. 4 Ἑβραίους τινὰς ζωγράφους ἀποστείλας· καὶ διὰ τὸ, τὸ ἐκτύπωμα ἐφ' ἑνὶ τῶν κιόνων τοῦ ναοῦ καθιδρυμένον ὁρῶντες, ὅλην ἐκτετυπωμένην τὴν ἡλικίαν ἥ τε πορφύρα, καὶ ὁ στολισμός, ὡς ἤδη ὁρῶσαν καὶ φθεγγομένην βλέποντες, μαρμαρικοῖς τεχνάσμασι ταύτην κατορύξαι πειρώμενοι, ἔτι μᾶλλον λαμπροτέραν, καὶ ἀπαράλλακτον ἐν τῷ βάθει τοῦ κίονος ἐφεύροσαν.

Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ σημεῖα καὶ θαυμαστὰ τέρατα ἐν τῇ τῆς παναγίας θεομήτορος εἰκόνι, τῇ αὐτῇ θείᾳ ἐνεργείᾳ διαδείκνυνται· δι' ἧς καὶ δαίμονες ἐλαύνονται, νόσοι θεραπεύονται, λεπροὶ καθαρίζονται, δυνάμεις ἐνεργοῦνται· πᾶσα μαλακία καὶ ἀσθένεια ῥώννυται.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τῶν ὅλων σωτὴρ

magis inauditum, maiusq; ad stuporē videatur. nam qui ipsi Deum viderūt Apostolorum Principes Petrus & Ioannes, Lyddæ, quam Diospolim vocant, distatque ab Hierosolymis octodecim miliaribus, cum moras traherent, Oratoria domo sub inuocatione nominis Matris Domini ac Dei parentis ædificata, cùm ad templi dedicationem vt veniret rogassent, ad illos infit, *Ego quoque ilic vobiscum ero.* Ac sane diuina quadam ac inuisibili virtute, illius figura viuaque effigies in vna colūnarum locata effulsit: veniensque ipsa Dei Mater, ac suam contuita Figuram, gaudioque ac stupore plena etiam atque etiam admirata est, eius, qui ex ipsa homo factus esset, Maternam claritatem ac felicitatem, qui eo cultu auxisset. Mansit illa figura ad Iulianum vsque, qui à Christiana desciuit religione, incolumis; qui ipse vt sanctum simulacrum aboleret, Hebræos quosdam statuarios submisit. Hi, quòd in vna è templi columnis Effigies erecta esset; ipsamque staturam omnem, purpuramque atq; amictū contuentiū oculis obiiceret, ac velut iam nū videntē atque loquentē eam conspicerent, marmoraria arte conati effodere, splendidiores adhuc radios micantem, nihilque euariantem pro columnę basi offendebant.

Sed & alia plura signa ac admiranda prodigia in sanctissimæ Dei Parentis Imagine facta sunt, eadem diuina virtute; qua & dæmones fugantur, morbi curantur, leprosi mundantur, virtutes præstantur; languor omnis & infirmitas vigore restituto sanantur.

Quin ipse quoque omnium salutis

S. Mariæ Imago Diospolitana non manufacta, eiusque miracula.

Fort. pictores quosdā cum Hebræis.

Edessenæ

Imaginis Christi Historia perstricta.

auctor & Dominus, cùm adhuc in terra versaretur, sancti sui vultus Effigiem in texto lineo exprimens, cuidam Augaro magnæ Edessenorum ciuitatis regulo per diuinum Apostolum Thaddæum misit; diuinumque vultus sudorem abstergens, illius cuncta lineamenta, ac quicquid ipsius figuræ est, linteum adhausit. Hanc Effigiem, ad hunc vsque diem præmagnifica ac clarissima Edessenum ciuitas, haud secus ac sceptrũ regium iure suo retinens, præclarè exultat & gloriatur. Signaque & portenta in populo exhibet, qui hoc eam munere Christus verus Deus noster, donauit. Quo in genere, cùm aliquando Persarum Rex Chosroës, subita irruptione circum vndique ligna oleagina ad citam Vrbis perniciem pyrã congessisset, cunctaque solo tenus in fauillam & cineres redacturus esset: videns, qui tum præerat, sanctissimus Metropolita, fore, vt breui omnis populus ardentis pyræ incendio enecaretur, venerandã hanc Imaginem impressi à Deo sudarij sustollit, ac muros obit; nec mora, diuina quædã virtus in venti turbine ac flatu vehementiore egressa, in hostes pyram conuertit; ac pertrãsiẽs, eos qui in circuitu erãt velut quondã Chaldæos Assyrios, cõbussit.

Narrat & Euagrius lib. 4.

Diuinæ vltionis exẽpla erga violatores sacrarum Imaginũ.

Quondam verò cum quis spernentis supercilio in Saluatoris Effigiem lapidem sustulisset, statim ex eius ore egressa colũba, vicissim coruus ingressus est; planè, S. Spiritus loco, caliginoso tetroque diabolo hospitio recepto; ac pro luce, pullis atrisque subeuntibus tenebris. Nam & alius Alexandriæ Præfecti præfulgens dignitate, cum sanctam Dei Parentis Imaginem pro Maioris Ec-

καὶ Κύριος ἐπὶ γῆς ἔτι πολιτευόμενος, τὸ ἐκμαγεῖον τῆς ἁγίας μορφῆς αὐτοῦ ἐν σουδαρίῳ ἀπομαξάμενος, Αὐγάρῳ τινὶ τοπάρχῃ τῆς Ἐδεσσηνῶν μεγαλοπόλεως διὰ Θαδδαίου τοῦ θεσπεσίου ἀποστόλου ἐκπέμψας· καὶ τὸν θεῖον ἱδρῶτα τοῦ προσώπου ἐναπομάξεται, τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα αὐτοῦ πάντα ἀποσώζων ἐν τούτῳ. ὅπερ ἐκμαγεῖον μέχρι τῆς σήμερον, ἡ λαμπροτάτη καὶ μεγαλώνυμος τῶν Ἐδεσσηνῶν πόλις, ὥσπερ σκῆπτρον βασιλικὸν κατέχουσα, αὐχεῖ καὶ κομπάζει· σημεῖα ἐν τῷ λαῷ δεικνύοντος, τοῦ ταύτην αὐτῇ τὴν χάριν παρασχομένου Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἐν ᾗ καί ποτε Χοσρόου τοῦ Περσῶν βασιλέως τῷ τείχει αὐτῆς πυρκαϊὰν ἐλαιῶν ξύλα περιάψαντος κύκλῳ, καὶ ταύτην εἰς γῆν κατατεφρώσοντος· ὁ κατ' ἐκεῖνον ἁγιώτατος μητροπολίτης ἰδὼν τὸν λαὸν ἐκ τῆς ἄγαν πυρκαϊᾶς ἤδη μέλλοντα ἐναποσβεσθήσεσθαι, τοῦτον τὸν σεβάσμιον χαρακτῆρα τοῦ θεοτυπώτου σουδαρίου διάρας, καὶ τὰ τείχη περιπολεύσας, θεία τις δύναμις ἐξελθοῦσα ἐν ἀνέμῳ καὶ πνοῇ βιαίᾳ, τὴν πυρκαϊὰν ἐνέστρεψε τοῖς ὑπεναντίοις· καὶ διώλεσε, καὶ ἐνεπύρισε τοὺς πέριξ, ὡς τοὺς Χαλδαίους τοὺς Ἀσυρίους.

Ποτὲ γάρ τινος καταφρονητικῶς λίθον διάραντος ἐν τῇ τοῦ σωτῆρος εἰκόνι, εὐθὺς περιστερὰ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξελθοῦσα, κόραξ ἀντεισάγεται· προδήλως ἀντὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁ ἐζοφωμένος διάβολος κατοικιζόμενος· καὶ ἀντὶ φωτὸς, μελανεμβαφὲς σκότος ὑποδυόμενος. καὶ ἄλλος γὰρ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ πόλει Ὑπάρχου ὄντος τῇ τάξει, τῶν ἐν τῷ πραιτωρίῳ τῆς μεγάλης ἐκκλη-

στάσας ἁγίαν τῆς θεομήτορος εἰκόνα περιερχόμενος πολλάκις φενακίζων, καὶ διαμωκίζων· ἐν μιᾷ ὀφθεῖσα αὐτῷ ἔτι γρηγοροῦντι, ἔχουσα μεθ' ἑαυτῆς δύο εὐνούχους· καὶ τούτου τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας διατείναντες, καὶ τῷ ἁγίῳ αὐτῆς δακτύλῳ διαχαραξάσης τὰ μέλη, αἱ ἁρμογαὶ τῶν χειρῶν ἐκ ἀγκώνων καὶ τῶν ποδῶν ἐκ ἀστραγάλων θραυσθέντες, ὡς φύλλα ἀπὸ συκῆς διαρραγέντες ἐκπεπτώκασι. καὶ ἄλλον δέ τινα ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τοιαῦτα τετολμηκότα, καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν διωκόμενον, προσφυγόν τι γεγονότα τῇ τῆς θεομήτορος σεπτῇ εἰκόνι· καὶ τοῦτον ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων ἀποστραφεῖσα, προσύχειρον εἰς σφαγὴν ὡς ἐπίβουλον παραδέδωκε. καὶ πολλοὺς γὰρ πολλάκις τολμηρῶς προσκρούσαντας, οὐχ ἡ τυχοῦσα δίκη ἐκόλασεν.

Ἐπιλείψει με ὁ χρόνος διηγούμενον τὰ διηγήματα, ἅπερ ἐξ ἀρχαίων, καὶ αἰῶθεν ἁγίων Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων καὶ Πατέρων καὶ Διδασκάλων νενομοθέτηται. οὐδὲν γὰρ λέληθε τοὺς πνευματοφόρους καὶ θεόπτας ἀποστόλους· ἀλλ' ἅπερ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησεν ἐν νόμῳ καὶ προφήταις καὶ εὐαγγελίοις, ταῦτα καὶ ἐδίδαξαν, ταῦτα καὶ παραδεδώκασι· ταῦτα καὶ ἐκόσμησαν τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν ἀπὸ περάτων τῆς οἰκουμένης, ἀπὸ τῆς ἐνδόξου Χριστοῦ παρουσίας, μέχρι περάτων αἰῶνος. ἀλλά γε ὁ πολ[illegible]ς καὶ ἀρχαῖος τοῦ γένους ἐπίβουλος διάβολος, φθόνῳ καὶ βασκανίᾳ τῶν καλῶν τετηκώς, οὐκ ἐπαύσατο τὴν πολυτάραχον αὐτοῦ καταιγίδα, ὡς λαίλαπα ἀγρίαν, τῶν αἱρέσεων ἀνακινῶν.

Καὶ Κωνστάντιος μὲν ὁ τὰ σκῆ-

clesiæ vestibulo positam circumiens, haud raro gestu verbisque illuderet: quadam nocte adhuc peruigili, apparere visa est, duos secum eunuchos comites habens. Tum eius distentis manibus ac pedibus, illaque sancto suo digito membra exarante; statim manuum pedumque ex lacertis, calcaneisq; confractę compages, haud secus ac folia è ficu disrupta, atque auulsa deciderunt. Quin & aliū quendam dicunt, qui ipse his similia eadem in vrbe pari procacia sibi indulgeret, dum apparitoribus insequentibus perfugij causâ atque asylum quęrens, ad venerandam Dei Parētis Imaginem profugisset, ipsa sub omnium oculis hominem auersante, præsentaneæ neci velut inimicum ac insidiarum reum, traditum esse. Multosque sæpius præpeti audaciâ offendentes, seuerior vltio incessit.

Deficiet me tempus si ea enarrare velim, quæcunque veteribus, quique superioribus sæculis floruerunt, sanctis Prophetis, Apostolis, Patribus, Magistris sancita sunt. Nihil diuino afflatos Spiritu Apostolos latuit, ac qui ipsi Deum viderunt. Verùm ea, quæ Spiritus sancti in Lege & Prophetis & Euangeliis locutus est, hæc & docuerunt, hæc & prædicauerunt, hæc & tradiderunt; atque à finibus orbis terrarum à Christi glorioso aduentu ad fines vsque sæculi, sanctãm Ecclesiã ornarunt. Verumenimverò hostis ille, olimque humanum genus insidiis petens diabolus, bonorum liuore ac inuidia cōtabescens, turbulentam afflatu suo hæresæωn procellam, velut feruientes fluctus commouendi nullum finem facit.

Et quidem Constantius Magni

Hæreſeon per tempora gradatio, ac expugnatio.

Conſtantij Ariani perſecutio.

Iuliani Apoſtatæ & Valentis.

Theodoſius fidei vindex & aſſertor

Conſtantini Imperij, ſceptrorumque ſucceſſor ac hæres; magnæ ſcilicet radicis, putris ramus: nō leui ſuccuſſione tentans quod patri iactum fundamentum erat, belloque, quod idolorum ſuperſtitione peius eſſet, Eccleſiæ illato, Arianorum ſeductus errore, Eccleſiarum propugnacula columnaſque concutiens eliſit. Liberio namque Vrbis Romæ Papa, Athanaſio Alexandriæ viro maximo, Paulo altero Conſtantinopolitanæ Sedis Antiſtite Confeſſore: clariſſimi nominis Euſtathio Antiocheno, aliiſque proceribus ac ſanctis Patribus exilio relegatis atque fugatis, Sancta ſanctorum impiis hominibus ac ſceleratis concredidit. Tum ſequaces atque ſocij & adjutores, Iulianus ille Chriſtiani deſertor nominis ac præuaricator primogenitus Satanæ: ſimiliter quoque Valens, is quidem, non eiurato Chriſtiani nomine deſertor, at Chriſti tamen perſecutor ac impugnator. Verùm ſtatim ab Occidentis lucenti cœlo ſpiritale exortum ſidus Magnus Theodoſius, aduerſus Spiritus impugnatorem Macedonium Patriarchali Sede ejectum, ſanctorum Patrum conuenientibus, aliiſque aliis concurrentibus, maximum Chriſtianæ pietatis decus, ſanctum Symbolum inuiolabile Eccleſiæ figens confirmauit.

περ διαδεξάμενος τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου· ὁ τῆς μεγάλης ῥίζης σεσαθρωμένος ὄρπηξ, οὐ μέτριον κλόνον καὶ τὸ ἔραχεν τῆς πατρικῆς κρηπῖδος, εἰσάγων πόλεμον τῇ ἐκκλησίᾳ, χείρονα τῆς εἰδωλικῆς δεισιδαιμονίας, τῇ τῶν Ἀρειανικῶν φρενῶν φενακιζόμενος ἀπάτῃ, τοὺς περιβόλους καὶ στύλους τῶν ἐκκλησιῶν κατασείσας κατέῤῥαξε· Λιβέριον μὲν πάπαν Ῥώμης, Ἀθανάσιον τὸν μέγιστον Ἀλεξανδρείας, Παῦλον ἄλλον Κωνσταντινουπόλεως τὸν ὁμολογητήν· Εὐστάθιον τὸν περιώνυμον Ἀντιοχείας, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς λογάδας καὶ ἁγίους πατέρας ἐξοστρακισθῆναι κατεδίκασεν· ἀνθρώποις ἀσεβέσι καὶ ἐναγέσι τὰ τῶν ἁγίων ἅγια ἐνεχειρίσατο. αὖθις ἐπαδοὶ καὶ συνεργοὶ Ἰουλιανὸς ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ σατανᾶ, ὁ ἀποστάτης καὶ παραβάτης· ὡσαύτως καὶ ὁ Οὐάλης, εἰ καὶ οὐκ ἀποστάτης, ἀλλά γε Χριστοδιώκτης καὶ Χριστομάχος· ἀλλ' αὐτίκα γοῦν ἀνατέταλκεν 6 ὁ τῆς δυτικῆς λαμπαδηφορείας πνευματικὸς ἀστὴρ ὁ μέγας Θεοδόσιος, κατὰ τοῦ πνευματομάχου Μακεδονίου ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἐξοστρακισθέντος, συνόδοις καὶ συνδρομαῖς τῶν ἁγίων πατέρων, τὸ μέγιστον τῆς εὐσεβείας Χριστοῦ ἅγιον σύμβολον τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπαρεγχείρητον ἐμπήξας ἐδραίωσε. 6.

Duplex in hos Synodus, Epheſ. & Chalced. Theod. Minore & Marcian. Impp.

Pſ. 26. v. 12.

″ al. Ονώς.

Huius ſucceſſores, Arcadius & Honorius.; atque horum rurſus., Arcadij proles Theodoſius.: tumque rurſus gangræna depaſcens, Neſtorio hominis cultore, Eutyche & Dioſcoro detinentibus veritatem in iniquitate. Veruntamen *mentita eſt iniquitas ſibi.* Maximus enim regiæ pietatis iuriſque depoſito

Τούτου τῆς βασιλείας διάδοχοι, Ἀρκάδιος καὶ ″ Ὠνόριος· καὶ τούτων αὖθις, Θεοδόσιος ὁ τοῦ Ἀρκαδίου βλαστός. εἶτα πάλιν ἡ γάγγραινα νομὴν λαβοῦσα, Νεστορίου τοῦ ἀνθρωπολάτρου, Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου, τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων. ἀλλ' ὅμως ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτῇ. ὁ γὰρ μέγιστος τῆς

βασιλικῆς εὐσεβείας νομοφύλαξ Μαρκιανὸς, τῇ τῶν ἁγίων πατέρων συνδρομῇ, τοὺς δυσσεβεῖς εἰς γῆν κατέρραξεν.

Εἶτα πάλιν ἄλλοι τινὲς τὴν ἁλμυρὰν τῆς θεοπασχίας κατερράντισαν αἵρεσιν, Σέβηρος, Ἰάκωβος, Πέτρος ὁ Κναφεὺς, καὶ ἄλλοι τινὲς τῆς αἰσχρουργίας ἀποπτύσματα· μεθ' ὧν ἡ βασιλικὴ Ζήνωνος τυραννικωτάτη χεὶρ κατεστράτευσεν· ὥσπερ ἡ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων, Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου, καὶ τῶν ἁγίων πατέρων θεοδέγμων σύνοδος, ὥσπερ λιμώττοντας κύνας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὁμηγύρεως ἀπήλασεν.

Εἶτα πάλιν οἱ πρόβολοι κατὰ τῶν
ἐκκλησιαστικῶν πυργοβάρεων, Ὁνώ-
ριος Ῥώμης, Σέργιος ὁ τῆς βασιλί-
δος, Πύρρος, Παῦλος, Κῦρος Ἀ-
λεξανδρείας, Μακάριος Ἀντιοχείας,
Θεόδωρος ὁ τῆς Φαράν, ὑπὸ τοῦ πο-
λυμηχάνου καὶ ἀρχηγέτου τῶν κα-
κῶν, εἰς γῆν τῆς αἱρέσεως κατερ-
7. ράχθησαν· 7 ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς με-
γάλου Ἰουστίνου τῇ τῶν ἁγίων πα-
τέρων θεοσυλλέκτῳ συνόδῳ τῆς κατα-
κρίσεως ἀνάθεμα κληρωσάμενοι. Εἶ-
τα τούτων, καὶ πλειόνων αἱρέ-
σεων ὡς ἄχυρα ἀπὸ ἅλωνος θερι-
νῆς ἀναρριπισθέντων, καὶ ὡς κύμα-
τα ἄγρια θαλάσσης διαλυθέντων·
τί νῦν ὁ ἕρπων σκολιὸς ὄφις, ὁ ἀν-
τίδικος τοῦ γένους ἡμῶν διάβολος,
8. ὁ σπορεὺς τῶν ζιζανίων; 8 ἄλλον τι-
νὰ βουρχαιὸν τῆς ἀσεβείας, καὶ τῆς
αἱρέσεως . . . καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ λό-
γου ἀτρέπτου, καὶ ἀμολύντου σαρ-
κώσεως ἤδη περὶ τοὺς ρλ΄. χρό-
νους, τὴν ἀνίατον ταύτην, καὶ ἀθε-
ράπευτον νομὴν διανέμων, τοιᾷδε
προφάσει.

Θεοδοσίου τοῦ γένους Ἀδραμυττ-

custos Marcianus, sanctorum Patrum concursu, impios in terram allisit.

Exinde rursus aliis quibusdam eius hęresis amara aspersa salsugo est, quæ Deo passionem adscribit; Seuero, Iacobo, Petro Fulloni, nonnullisque aliis execrandis piaculis: quibus cum Zenonis summa tyrannide manus militauit: quos religiosissimorum Imperatorum, Iustiniani Magni, sanctorumque Patrum Dei nutu collecta Synodus, velut fame tabescentes canes ab Ecclesiæ cœtu abegit.

Theopaschitarum hæresis. Sed hæc ex certioribus petenda Ecclesiasticis monumentis.

Postea rursus, Ecclesiasticæ firmitatis turritorum propugnaculorum ipsi propugnacula ac defensores, Honorius Romanus Antistes, Sergius, Pyrrhus, Paulus Augustæ Vrbis, Cyrus Alexandrinus, Macarius Antiochenus, Theodorus Pharan, versutissimi astu atque malorum auctoris, ad hæreticæ prauitatis terram allisi, religioso magnoque Iustino: sanctorum Patrum Dei nutu collectæ Synodi calculo, damnationis anathema retulerunt. Tum deinde aliæ atque his plures hæreses paleæ instar ac glumæ æstiua ab area exsufflatæ, ac velut sæui maris fluctus dissolutæ. Quid igitur ventrem trahens obliquus serpens, humani generis accusator diabolus; ille zizaniorum sator? Alium quendam suscitat impietatis ac hæreseos turbinē; Deique Verbi immutabilē labisq; puram Incarnationē annis ab hinc centū triginta, malo hoc remedium omne ac curationem respuente, depascitur; per talem quandam, quam dicturus sum occasionem.

Monothelitarum antesignani, ipsi primarum Sediū Antistites.

Constantino.

Theodosio Adramytini generis *Hæresis*

Iconoclastarum origo atque auctores.

Imperij sceptra moderante, ac Iesa Arabum Principatus Duce, duo quidem Dei hostes Hebræi (vt semper gens illa ac vbique ceruicem erigunt aduersus Dominum, & aduersus Christum eius fremunt) homines scilicet præstigiis, sortilegiis, veneficiis, dæmonumque auguriis impensi, vt qui Astrologicam quondam disciplinam consectarentur, Iudæis Isauris affinitate iuncti; vagi quidam, Arabum aulam petunt. Hos aduenisse, ei, quem dixi, Iesa nuntiatum. Felicis vitæ annos plurimos viro augurantur ac longum principatum, si modò is in animum inducat, vt Christianorum euertat ornatum, ac Iesu Dei viri Saluatoris nostri, eiusque parentis Imaginem ex Ecclesiarum septis aboleat. Ac verò ille, vitæ amans, ac moribus porcinis homo, impostorum consilio morem gerens, Orientis Ecclesias omnes conturbauit. Fefellit tamen spes miserum: vix enim breui elapso tempore, diuina eum vltio sustulit. Eius porro filius arrepto principatu, cùm velut falsos vates neci daturus esset, illi fuga salutem expedientes, ad Isauriæ rursus fines reuersi sunt.

Leonis Isauri exordia; Imperij vaticinium; irreligiosa promissio.

Deinde cum ad fontis cuiusdam irriguum, æstum temperarent, adest quidam adolescens Leo nomine, pulchra specie, formoso vultu, procera statura, fornacaria arte; eaque victum quæritans. Isque adeò iumenti deposito onere, ipse quoque ad fontem æstum leuaturus, sedebat. Hora erat fore sexta. Tum Pythonum discipuli, fore

vatici-

νοῦ, καὶ τὰ βασιλικὰ σκῆπτρα ἐγκεχειρισμένου· 9 Ἰεζὰ τε τοῦ τῶν Ἀράβων ἡγεμονεύοντος ἐξουσίας, δύο 9.
τινὲς θεομάχοι Ἑβραίων παῖδες, οἱ ἀεὶ καὶ πάντοτε τραχηλιοῦντες κατὰ τοῦ Κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ φρυαττόμενοι, τερατείαις καὶ συμβολομαχίαις, καὶ φαρμακείαις καὶ δαιμονιωδῶν οἰωνίσμασι σχολάζοντες, ὡς δῆθεν ἀστρολογικήν τινα μεταδιώκοντες ἐπιστήμην, ἐξ ἀγχιστείας τῶν Ἰσαυρικῶν Ἰουδαίων ὑπάρχοντες, πλανώμενοι καταλαμβάνουσι τὴν τῶν Ἀρράβων βασιλικὴν αὐλήν· καὶ μὴν καταμηνύονται τῷ προῤῥηθέντι Ἰεζά· καὶ τούτῳ χρησμῳδίαις πολυζωΐας, καὶ πολυχρονίου διαμονῆς μυοῦνται, εἰ ἄρα γε τὴν τῶν Χριστιανῶν καταῤῥάξαι διακόσμησιν δυνηθείη· τὸν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ θεανδρικὸν χαρακτῆρα, καὶ τὸν αὐτὸν τεκούσης θεομήτορος, ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιβόλων ἀπαλεῖψαι. καὶ δὴ ὁ φιλόζωος ἐκεῖνος καὶ χοιρόβιος ἄνθρωπος, ὑπεῖξαι τῇ συμβουλῇ τῶν ἀπατεώνων· καὶ πάσας τὰς τῆς ἑῴας ἐκκλησίας ἐσάλευσεν. ἀλλ' ἠπατήθη ὁ δείλαιος. οὐ μικρὸς γὰρ χρόνος παρῆλθε, καὶ τοῦτον ἡ θεία δίκη ἐχειρώσατο. ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ διαδεξάμενος τὴν ἡγεμονίαν, τούτους βουληθεὶς ὡς ψευδομάντεις ἀποκτεῖναι, φυγάδες ᾤχοντο, ἀνακάμψαντες πάλιν ἐν τοῖς Ἰσαυρικοῖς μεθορίοις.

Εἶτα εἰς πηγήν τινα ἀναψύχοντες τῇ φλεγμονῇ τοῦ καύματος, ἰδοὺ νεανίσκος τις τοὔνομα Λέων, καλὸς τῷ εἴδει, ὡραῖος τῷ προσώπῳ, εὐμήκης τῷ σώματι, βάναυσος τὴν ἐπιστήμην, ἐξ αὐτῆς τὴν ζωὴν ποριζόμενος. καὶ δὴ ἐκ τοῦ ὑποζυγίου τὸν φόρτον περιελόμενος, ἐκάθισε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῇ πηγῇ ἀναψυχόμενος τῷ καύσωνι. ὥρα δὲ ἦν ὡσεὶ

ἕκτη.

ἔκτη. εἶτα οἱ τῶν ἐγγαστριμύθων μύσται, μυοῦνται αὐτῷ κατάρξαι αὐτὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας τὰ σκῆπτρα. καὶ δὴ τοῦ Λέοντος ἀναβαλλομένου καὶ διαπορέοντος, πρὸς τὸ ἀκρότατον τῆς ἑαυτοῦ εὐτελείας ἀφορῶντα, ὅρκοις πληροφορεῖται ὑπὸ τῶν μισοχρίστων, ὅτι ταῦτα οὕτως δεῖ γενέσθαι. καὶ δὴ αἰτοῦνται αὐτὸν ὁρκωμοσίαις λόγοις πληροφορηθῆναι παρ' αὐτοῦ, ἵνα εἰ ἄρα γε εἰς πέρας ταῦτα ἄγοιτο, πᾶν ὁτιοῦν αἰτηθείη αὐτοῖς, παρ' αὐτοῦ ἀνυπερθέτως δοθείη αὐτοῖς. ἦν δὲ παραπλησίον ναὸς τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοδώρου· καὶ εὐθὺς ἑτοιμότατα εἰσελθὼν ὁ βάναυσος Λέων, καὶ περικρατὴς γενόμενος τῶν ἱερῶν καγκέλλων τοῦ θυσιαστηρίου, ἔδωκεν ἐγγυητὴν τὸν μάρτυρα Χριστοῦ· ἑστώτων τῶν Ἰουδαίων ἐν τοῖς πυλῶσι τοῦ ναοῦ· καὶ δέχονται τὸν ὅρκον παρ' αὐτοῦ. καὶ εὐθὺς ᾤχετο ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

vaticinantur, vt Romani Imperij ſceptra regat. Cunctari ille ac diffidere qui ſummam infimæ ſortis ſuæ vilitatem attenderet. Tum Chriſto exoſi, exoſumque Chriſtum habentes, etiam atque etiam neceſſarió hæc euentura iureiurando aſſerere. Rogantque ipſe viciſſim iuratam præſtet fidem, dum reipſa illa contingant, daturum ſe nulla mora quicquid illi ab eo petierint. Haud procul autem ſancti Martyris Theodori delubrum ſitum erat, ſtatimque feſtinatè ingreſſus Leo fornacarius, ac ſacros altaris cancellos tenens, Chriſti Martyrem promiſſorum vadem adhibuit; cùm Iudæi ad templi veſtibulum ſtarent. Iuſiurandum itaque ex illo accipiunt, quo dato ad ſua quiſque ſtatim abeunt.

Ἦν δὲ τότε τις τῶν ἀνατολικῶν στρατηγίας τὴν ἡγεμονίαν περιέχων πατρίκιος, τοὔνομα Μασισίννιος, στρατολογίαις τὴν χώραν περιπολεύων· ἐν οἷς καὶ Λέων ὁ βάναυσος στρατολογηθεὶς, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εἰς προκοπὴν μεγίστην ἀναβιβάζεται·
10. 10 σπαθαρικῷ ἀξιώματι προχειρισθεὶς, ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου. καὶ δὴ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὰ ἑσπέρια μέρη ἐκπεμφθεὶς, Καμπανίαν καὶ Ἀμαλφίαν καὶ Νεάπολιν, τότε βαρβαρισάντων· καὶ καταλαβὼν τὰ ἐκεῖσε ἐν πλωτοροσίοις δρόμωσι τὸν ἀριθμὸν ρκ' καὶ τροπαιοφόρον νίκην εἰρήνην βραβεύσας, καταλαμβάνει τὰ βασίλεια. καὶ εὐθὺς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀνηγόρευται Καῖσαρ, καὶ αὐτοκράτωρ βασιλεύς· καὶ δὴ Θεοδόσιος ὁ πραότατος βασιλεὺς, προσυπαντῆ χαροποιός· καὶ

Erat porro id temporis Patricius quidam Orientalium copiarum Dux ac Prætor, nomine Maſiſinnius, qui militem conſcribendi cauſa prouinciam obibat. Inter eos Leo quoque fornacarius in numeros relatus tantum breui profecit maximuſque euaſit, vt Spatharij munere à Theodoſio Imperatore augeretur. A quo poſtmodum ad partes miſſus Occiduas (Campaniam, Amelphim ac Neapolim, quæ ad Barbaros tum deſciuerant) cum claſſe nauium centum viginti, dignam tropæo victoriam, pacem adeptus, ad aulam rediit: moxque Cæſar ac ſummus Imperator militum votis acclamatur. Ac ſanè Theodoſius Imperatorum mitiſſimus, læto ei vultu obuium venit; detractoque è capite ſtemmate,

illius capiti imponit. Atque in hunc modum absque strepitu ac turbis, Leo Imperium init. Celeberrima autem Leonis volante fama, non
Matth. 2. v. 1. *Ecce Magi ab Oriente cum muneribus Christum adoraturi venerunt*;
Μαγουδαῖοι. sed, Ecce Magoludæi venefici quidam ac incantatores Gazareni aulam repente irrumpentes, auguriorum euentu ac fine læti ingrediuntur. Tum nouo Imperatore dante dexteram, debitum omnino soluendum significant. Ille propensissimè quod debeat, daturum se pollicetur; edicant modò quo tandem modo debiti reus existat. Ad quem illi, Hæc debiti ratio, idque flagitamus, optime Imperator, vt Christi Nazareni ac Mariæ Parentis Imaginem, ab omni Ecclesiæ pictura aboleas; quo nimirum si rem præstiteris in annos centum in progenie tua Imperium perennet: quod si distuleris, planè futurum est, vt velut Artemius & Apsimarus & Anastasius breui occidaris. Porro stolidus ac in fide instabilis, velut angue ambas premente nares ægrè spiritum ducens, quod illi iusserant, se ocyus facturum recipit.

Sic igitur palam hæreticus proditus, vulpeculæ pelle assumpta; ac primùm versutè agens, pietatem colere statuebat. Post decem
Leonis decretum aduersus sanctas Imagines. autem exactos annos, hæresim Ecclesiæ aspirat: subiectique populi publica concione, in omnium medio Leonis in morem rugiens, immanis sæuaque bestia ac reipsa leo, dixit, Cum Imaginum expressio idololatricæ artis opus existat, nullo eas cultu prosequendas sancio.

ἄρας τὸ στέφος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ κορυφῆς, περιτίθησι τῷ Λέοντι· καὶ οὕτως ἀθορυβήτως ὁ Λέων, καὶ ἀνενοχλήτως τὰ βασίλεια ἐγχειρίζεται. περιβοήτου δὲ ἐπιφημίαις γενομένου τοῦ Λέοντος, οὐκ Ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν ἦλθον προσκυνῆσαι μετὰ δώρων Χριστῷ· ἀλλ᾽ ἰδοὺ Μαγουνδαῖοί τινες φαρμακοὶ καὶ ἐπαοιδοὶ Γαζαρηνοὶ δρομαῖοι εἰσελαύνονται εἰς τὰ βασίλεια, πέρας τῶν οἰωνισμάτων, καὶ μαντευμάτων αὐτῶν χαρὰν εἰσδεχόμενοι. εἶτα ὑπὸ τοῦ νέου ἄνακτος δεξιολαβηθέντες, τὴν ὀφειλὴν ἀποπνύουσιν ἀπαράιτητα. τοῦ δὲ ἑτοιμότατα ἐπαγγελλομένου διδόναι, Τί ἄρα ἔφη ἐστὶ ταῦτα; οἱ δὲ φασὶ, Τοῦτο αἰτούμεθα παρὰ σοῦ κράτιστε βασιλεῦ, ἵνα τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ναζωραίου Χριστοῦ, καὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς Μαρίας, ἐκ πάσης ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἀπαλείψῃς· ὅπως τοῦτο ποιῶν, μέλλεις ἄρχειν καὶ βασιλεύειν ἄχρι χρόνων ἑκατὸν ἐν τῇ γονῇ σου. εἰ δὲ τοῦτο ὑπερθήσῃ, 11.
μέλλεις τάχιον ὡς ὁ Ἀρτέμιος ὁ Ἀψίμαρος, ὁ Ἀναστάσιος ἀναιρεθῆναι. ὁ δὲ εὐηθὴς καὶ ἀστήρικτος τῇ πίστει, ὥσπερ ὑπὸ ὄφεως ταῖς δυσὶ μυκτῆρσι πιεζόμενος μηδὲ ἀναπνεῖν ἐπ᾽ ἰσχύειν, ἑτοιμότατα τὸ προσταχθὲν ἐπιτελεῖν ἐπαγγέλλεται.

Τούτου δὲ καταδήλου αἱρετικοῦ δειχθέντος· ἀλώπεκος δὲ χρῶμα ἀναλαβὼν, καὶ ὑπούλως πως τὰ πρῶτα διεξελθὼν, εὐσεβεῖν διετέλεσε. μετὰ δὲ δέκατον χρόνον, αἵρεσιν ἐμπνεῖ τῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ τὸν ὑπ᾽ αὐτὸν λαὸν ἐκκλησιάσας, μέσον πάντων λεοντοειδῶς βρύξας ὁ ἀνήμερος θὴρ καὶ Λεοντώνυμος, εἶπεν, Εἰδωλικῆς τεχνουργίας ὑπαρχούσης τῆς τῶν εἰκόνων ἀνατυπώσεως, οὐ δεῖ ταύτας προσκυνεῖν. ὄντως

τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτοῦ, καὶ τοῖχος κεκονιαμένος ἡ τούτου καρδία. οὐ πολὺ δὲ τὸ διὰ μέσου, καὶ ὁ Λέων ὡς ἄνθρωπος θνήσκει, καὶ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πέπτωκε. τούτου δὲ τὸ ζῆν ἀπορρήξαντος, καὶ τοῦ αἰωνίου πυρὸς γεγονότος παρανάλωμα, ἀνέστησεν ἀντ' αὐτοῦ τὸ ἐκείνου μιαρὸν γέννημα, Κωνσταντῖνον φημί. οὗτος οὖν τὸ τῆς πονηρᾶς ἐκείνης ῥίζης δένδρον, δηλητήρια παντοῖα ὀλέθρια τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ θησαυρίσας, πορθεῖ, συστρέφει, καταστρέφει, πυρπολεῖ ἅπασαν ἁγίων εἰκόνων θέαν. γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ τῆς εὐσεβείας κῆρυξ Γερμανός, δηλοῖ πρὸς αὐτόν, Βασιλεῦ, τοῦ δεσπότου Χριστοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ σαρκωθέντος ἐκ τῶν ἀχράντων αἱμάτων τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ τελείου αὐτοῦ καθ' ἡμᾶς ὀφθέντος καὶ περιγράπτου, πᾶσα εἰδωλικὴ λατρεία ἐκποδὼν γέγονεν. ἀπὸ δὲ τῆς εἰς ἡμᾶς αὐτοῦ συναναστροφῆς, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ κοσμοσώστου διδασκαλίας ἕως τῆς νυνί, ἔτη ψλϛʹ· καὶ οἱ ἀναμέσον τούτοις τοῖς χρόνοις παρελθόντες ἅγιοι πατέρες, περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων, τοιοῦτόν τι οὐκ ἐνενόησαν· ἀλλὰ καὶ αἱ ἅγιαι ϛʹ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι ταύτας αἱροῦσαι, προσκυνεῖσθαι διετάξαντο, καὶ οὐ καταστρέφεσθαι. σὺ δέ, βασιλεῦ, γίνωσκε, ὅτι εἰ τούτου κρατήσειας, ὑπὲρ τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἕτοιμος ἀποθανοῦμαι. ἡ γὰρ τοῦ Χριστοῦ εἰκών, τὸ αὐτοῦ φέρει ὄνομα, καθὸ ἐν σαρκὶ ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστρέφη.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεύς, καὶ βρύξας ὡς λέων, ξιφήρεις στρατιώτας ἀποστείλας ἐν τῷ πατριαρχικῷ οἴκῳ, πυγμαῖς καὶ ὀνειδισμοῖς κα-

Verè *sepulchrum patens* viri guttur; ac, cor eius *sepulchrum dealbatum.* Nec verè longo interiecto tempore, ipse Leo, quod homo erat, fatis concedit, ac velut procerum vnus cecidit. Ei igitur abrupta vita, & cum inferni pabulum factus esset, sui loco impuram illius sobolem (Constantinum dico) suscitauit. Is igitur, pessimæ illius radicis stolo, omnis generis exitiosa venena animi thesauro accumulans, quicquid sanctarum Imaginum oculis expositum erat, id vero vastat, euertit, destruit, succenditque. Vt cognouit pietatis præco Germanus, sic ei denuntiat, O Imperator, cum Christus Dominus nosterque Saluator ac Deus, ex intemeratis sanctæ Dei Genitricis sanguinibus carnem sumpserit, perfectusque nobis similis visus sit ac circumscriptus, idolorum cultus omnis è medio sublatus est. Ex quo autem vnà nobiscum versatus est, ac Apostoli salubri mũdum doctrina imbuerunt, nunc vsq; anni octingenti triginta sex effluxerunt, nec his, qui interiectis temporibus vixerunt, florueruntque, sanctis Patrib. vt eiusmodi aliquid de sacris Imaginibus cogitarent, in mentem venit. Quinimò ipsæ sex Synodi, easdem amplexæ, colendas ipsas, non euertendas constituerunt. Te autem, Imperator, non lateat, si sententiam tenueris, pro venerandis Imaginibus propenso animo me mortẽ oppetiturũ. Nam Christi Imago illius fert nomen, quatenus in carne visus est, & cum hominibus conuersatus.

Ps. 5. v. 11. Matth. 27. v. 27. Psal. 91. v. 7.

De Leone plura in Gregor. II. Papæ Epist. & in Histor. hæres. Monothelit.

Ratione asserta & traditione Imaginũ religio.

Baruch. 3. v. 38.

His auditis, Imperator, inque leonis morem rugiens, armatos tribunos, in domum Patriarchæ mittens, pugnis ac conuiciis inde san-

Germano eiecto, Anastasius Patriarcha hæret.

Constantini Cabalini in Imagines Sanctosq; impietas; atq; in Monachos sæuitia.

Χριστδ,

ctum deturbari iubet. Quo abeunte, ac Monachi vitam ineunte, impium Anastasium militari more Patriarcham præficit, non diuinæ pietatis calculo Antistitem creat. Hic Ecclesiæ omnia, aulæ ac fisco tradit. Omnem figuram diuinæ Christi Incarnationis sustulit. Itidemque sanctissimæ Dei Genitricis materno iure intercessionem, ac impetrãdi fiduciam ad Deum Verbum ex ipsa incarnatum, superbus diaboli patronus, negans, Sanctorumque intercessiones submouens, necnon diuina Spiritûs afflatu cõscriptos sanctorum Patrum libros incendio tradens, religiosumque ac Deo Christoque deuotum Monachorũ ordinem Christo ipse inuisus atq; impius detestans, ac sacras Virgines incestis nuptiis copulans, religiosique instituti insignes vestes comburẽs; sacrorum denique Monachorum venerabilem barbam ac canos honoratos diuinasque pupillas crepitante igne adurens; eiusq; instituti habitũ, tenebrarũ habitũ vocãs ipse animo tenebrosus, in eo merentes viros religiosos, Ecclesiasticæ exortes communionis & idolorum cultores, eius venerationis nomine, quam venerandis Imaginibus adhibebant, nuncupauit. Vniuersi igitur populi publica concione, propositis tum viuifico Christi Corpore ac Sanguine, tum intemeratis Lignis, in quibus nostræ salutis causâ Christus manus extendit, sanctisque Euangeliis, quorum documentis Christus omnino iurare prohibuit, nullam se sanctarũ Imaginum adoraturos sed idolum vocaturos, sacramento obstrinxit: Nulla item vlli Monacho communione jungendos, aut illi prorsus Aue dictu-

Matth 5 v. 34.

πνί, καὶ, τὸν ἅγιον τῶν ἐκεῖσε προσσέταξεν. οὗ τινος κατελθόντος, καὶ τοῦ μονήρους βίου συμμετόχου γεγονότος, τὸν ἀσεβῆ Ἀναστάσιον τῆς ἀρχιερωσύνης προβάλλεται στρατιωτικῶς, καὶ οὐ ψήφῳ Θεοῦ εὐσεβείας· ὅς τις τὰ τῆς ἐκκλησίας πάντα τοῖς βασιλικοῖς παραδίδωκε· πάντα χαρακτῆρα τῆς θείας αὐτοῦ σαρκώσεως περιελόμενος· ὡσαύτως καὶ τῆς παναγίας θεομήτορος, τὴν μητρικὴν αὐτῆς πρεσβείαν, καὶ παρρησίαν πρὸς τὸν ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα Θεὸν λόγον ἀπαρνούμενος, ὁ τοῦ ὑπερηφάνου διαβόλου ὑπερασπιστής, καὶ τὰς τῶν ἁγίων πρεσβείας ἀποσειόμενος· τάς τε τῶν ἁγίων πατέρων θεοπνεύστους βίβλους πυρκαϊᾷ ἐμβαλών· τό, τε φιλόθεον καὶ φιλόχριστον τῶν μοναζόντων τάγμα μισαπηθέμενος ὁ μισόχριστος· τόν, τε ἱερῶν παρθένων κατάλογον γαμικοῖς συναλλάγμασι περιζευγνύων, τῆς εὐλαβείας τὰ ἐνδύματα πυρὶ κατακαίων, τὴν τῶν ἱερῶν μοναστῶν σεβασμίαν γενειάδα, καὶ πολιὰς αἰδεσίμους, καὶ τὰς θείας κόρας, βεβαιαίῳ κατακαίων πυρί· σκοτίας δὲ σχῆμα τοῦτο καλέσας, ὁ τὴν ψυχὴν ἐσκοτισμένος, τοὺς ὑπ' αὐτὸ τὸ σχῆμα καταλεγομένους, ἀμνημονεύτους ἐκάλεσε καὶ εἰδωλολάτρας, διὰ τὴν πρὸς τὰς σεπτὰς εἰκόνας προσκύνησιν. ἅπαντα δὲ τὸν ὑπ' αὐτὸν λαὸν ἐκκλησιάσας, ὀμόσαι πάντας πεποίηκε, προτιθεμένων τοῦ, τε ζωοποιοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, τῶν, τε ἀχράντων ξύλων, ἐν οἷς Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν χεῖρας ἐξέτεινε, καὶ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων, δι' ὧν Χριστὸς παρακελεύεται ἡμᾶς μὴ ὀμόσαι ὅλως, μὴ προσκυνῆσαι εἰκόνας ἁγίας, ἀλλὰ ταύτην εἴδωλον καλεῖν· μήτε ἐξ ἀββᾶ κοινωνῆσαι, ἢ τὸ χαῖρε

τοσιωόλον δοῦναι αὐτῷ. ὢ τῆς ἱερεχελίας. ὁμοιότροπον δὲ καὶ ὁμόηχον εὑρὼν ὄργανον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁμώνυμον καὶ ὁμόφρονα τινὰ τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, τοῦτον ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐπάρας, οὐχὶ Θεοῦ καὶ ἱερέων ψήφῳ, ἀλλὰ τῇ αὐτοῦ πανουργίᾳ· τῶν ἀμφοτέρων ἐν τῷ ἄμβωνι ἀνελθόντων, ὑπὸ τῶν τοῦ βασιλέως χειρῶν Κωνσταντίνου Κωνσταντῖνος τὴν ἱερὰν ὁ ἀνίερος ἐνδιδύσκεται διπλοΐδα καὶ τὸ ὠμοφόριον. ὢ τῆς ἀναξίας. ὁ ἀσπιδηφόρος ἱεροθέτης· καὶ ὁ πολέμοις καὶ φόνοις ἐσχολακώς, ἱερουργός· καὶ ὁ τρισὶ γυναιξὶ παρανόμως συζευχθεὶς, τῶν ἱερέων χειροτονητὴς καθίστατο.

Ἐκ τούτου οὖν συμπλεχθείσης τῆς μιαρᾶς ξυνωρίδος ὡς παρανόμου σειρᾶς, προσγράμματα κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν ἐπέμπετο πρὸς τοὺς κατὰ χώραν ἀρχισατράπας, σὺν ἐπισκόποις τὴν βασιλεύουσαν καταλαβεῖν, πρὸς τὸ σύνοδον γενέσθαι κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων. τοῦ δὲ τυράννου τὸν σεβάσμιον τῆς παναχράντου Θεοτόκου τὸν ἐν Βλαχέρναις χαρακτῆρα κατορύξαντος, σύνοδον ἀθετούντων ψευδοϊερέων ἐν αὐτῷ τῷ πανσέπτῳ ναῷ ὁ δηλητήριος προκαθίσας ἅμα τῷ ὁμωνύμῳ προδότῃ τῆς τοῦ Χριστοῦ ποίμνης, τὴν μυσαρὰν καὶ ἐχθρώδη ἐπιτελοῦσι σύνοδον, ἀγαλματικὰ εἴδωλα τὰς σεπτὰς εἰκόνας καλέσαντες. εἶτα Γερμανὸν τὸν θεῖον καὶ ὀρθότομον τῆς ἐκκλησίας ἀναθεματίσαντες, ξυλολάτρην ἀπεκάλουν. ὢ τῆς ἐχθροῦ πωρώσεως. ὢ τῆς βλασφημίας. ὢ τῆς παρατροπῆς. πάντα δὲ αὐτῶν βλασφημησάντων, τὸ τελευταῖον καὶ πάντων χεῖρον, ἠλάλαξαν τὴν ἐλεεινὴν ἐκείνην οἱ μιαροὶ ἀνίεροι ἐκεῖνοι φωνὴν, καὶ

ros. Nactusq; iisdem secum moribus ac idem strepens organum; quin ipsi quoque cognominem ac idem ac ille sentientem sacerdotalis ordinis hominem, eum in Ecclesia, non Dei ac Sacerdotum suffragio, sed ipse sua vafritie Antistitem prouehit: conscensoque ambobus ambone, Constantini Imperatoris manibus, sacram prophanus Constantinus tunicam, summique insigne Sacerdotij, pallium, induit. O rem indignam! Qui scutum ferret, ipse sacrorum institutor; quique bellis ac cædibus dederat operam, ipse Sacerdos; qui denique tribus illegitimè vxoribus iunctus fuerat, is Sacerdotum ordinator erat.

Constantinus hæreticus Patriarcha.

Hinc igitur sceleratæ instar catenæ, impura complicata biga, in omnem edicta missa prouinciā ad summos in eis præsides, vt cum Episcopis, ad Synodum aduersus venerandas Immagines celebrandam ad Augustam vrbem conueniant. Veneranda itaque intemeratissimæ Dei Genitricis figura, quæ in Blachernis erat, à Tyranno effossa, pseudo-sacerdotum contemptorum ac præuaricatorum in eodem venerabilissimo templo, scelestissimus idem vnà cum eiusdem secū nominis Christi gregis proditore præsidens, execrandam illam inuisamque Synodum celebrant, ac venerandas Imagines simulacrorum idola vocitant. Tum diuinum, rectæque Ecclesiæ fidei professorem Germanum, anathemate confodientes, ligni cultoris titulo infamabant. O hostis cæcitatem! ô blasphemiam! ô peruersionem ac errorem! Ac demum cum plurima blasphemo ore iactassent, ad extremum, quod cunctis deterius

Copronymianæ Synodi apparatus.

Germanus in ea deuotus.

est, miserabilem quoque illam vocem impuri illi atque profani vlulatu extulerunt, dixeruntque: *Hodie salus mundo illuxit, quòd Tu, Imperator, ab Idolis nos liberaueris.* O diram vocem, cuius strepero sonitu cœlum caligine obductum, concussa terra, pollutus æther; ac qui in eam clamore eruperunt omnes, à Deo facti extranei. Planè *Stultus stulta loquetur, ac cor eius vana cogitabit.* Ob eas enim impij Tyranni ac Christianissimi Imperij purpura indigni, sic blasphemas voces, cœlestia terræ ingruere fulmina: stellas non ferentes Domini iniuriam, in terram cadere: elementa moueri ac agitari: terram turbari ac quati: continui terræ motus, terrores ac signa è cœlo. Ipse miserabilis, expectatæ iræ pauore profugus sedesque mutans, Nicomediam proficiscitur. Quisnã enim Diocletianus aut Maximianus, seu Trajanus, tam mali ominis iniuriosaque in Christianos vnquam designauit, quàm hic iste Christiani indignus nominis? Venit itaque dies iudicij, atque hunc diuina vltio præuenit. Ipseque de seipso testis locupletissimus. Cum enim supremum spiritum traheret, ejulatu exque imis gemitu vociferatus, Hæc, inquit, sunt gehennæ initia, ac inferni vestibula. Quid igitur maioris fidei afferri queat ipsa illius voce? pro eo scilicet, quod non cognouit tempus visitationis suæ. Planè enim vanitatis modum omnem excedente blasphemia Christi Ecclesiam compunxit, qui Christianos idolorum cultores appellauit.

Iconoclastarũ mala gloriatio ac calumnia.

Isai 32. v. 6.

Copronymi in extremis eiulatus diuinæque vltionis confessio.

Luc. 19. v. 44.

Verùm illius proles Leo alter Imperij successor, summa tranquillitate ac pace res administrans, ingentẽ

εἶπον, Σήμερον σωτηρία τοῦ κόσμου, ὅτι σὺ, βασιλεῦ, ἐλυτρώσω ἡμᾶς ἐκ τῶν εἰδώλων. ὢ φωνῆς ὀδυνηρᾶς, ἥ, τις ἐκβουβηθεῖσα, οὐρανὸν κατεζόφωσε, καὶ γῆν συνέσεισεν· αἰθέρα τε ἐμίανε, καὶ πάντας τοὺς αὐτὴν κεκραγότας, Θεοῦ ἀλλοτρίους ἐποίησεν. οὕτως ὁ μωρὸς μωρὰ λαλήσει· καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια νοήσει. διὰ γὰρ τὰς τοιαύτας βλασφημίας τοῦ ἀθέου τυράννου, καὶ ἀναξίου τῆς Χριστιανικωτάτης ἁλουργίδος, οὐράνιοι κεραυνοὶ κατέσκηψαν ἐπὶ γῆς· τὰ ἄστρα μὴ φέροντα τὴν δεσποτικὴν ὕβριν, εἰς γῆν κατέπιπτον· στοιχεῖα ἐδονεῖτο, γῆ ἐκλονεῖτο ταραττομένη, σεισμοὶ ἐπάλληλοι, φόβητρα καὶ σημεῖα ἐξ οὐρανοῦ. αὐτὸς ὁ δείλαιος δεδιὼς τὴν καραδοκουμένην ὀργὴν, φυγὰς καὶ μεταναστὰς, ἐπὶ τὴν Νικομηδέων πόλιν ᾤχετο. ποῖος γὰρ Διοκλητιανὸς, ἢ Μαξιμιανὸς, ἢ Τραϊανὸς, τὰ τοιαῦτα ἔδρασε κατὰ Χριστιανῶν δυσφήματα, ὡς ὁ ἀνάξιος τῆς Χριστιανικῆς προσηγορείας. ἡμέρα γοῦν κρίσεως παρέστη, καὶ τοῦτον ἡ θεία δίκη προέφθασε. καὶ μάρτυς ἀξιόπιστος αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ. ἔτι γὰρ περὶ τὰ ἔσχατα πνέων, ὀλολύζων ἠλάλαξεν ἐν μεγάλῃ βοῇ, Τάδε, λέγων, τὰ προαύλια τῆς γεέννης. τί οὖν ἀξιοπιστότερον τῆς οἰκείας φωνῆς, ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἔγνω τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ. ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος ἐβλασφήμησε κατὰ τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ, εἰδωλολάτρας τοὺς Χριστιανοὺς ἀποκαλῶν.

Ἀλλὰ τούτου ὁ βλαστὸς 12 ὁ 12.
δεύτερος Λέων τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας διαδεξάμενος, γαληνικω-

πάτῃ, καὶ εἰρηναίᾳ διαγωγῇ, τὸν πολυτάραχον κλύδωνα τῆς ἐκκλησίας μετήνεγκεν, ὡς ἐκ ζάλης καὶ τρικυμίας ταύτην ψυχαγωγήσας· οὗ τινος καὶ ἡ ζωὴ, καὶ ἡ ταφὴ ἐν Εἰρήνῃ τῇ φερωνύμῳ συζύγῳ διατετέλεσται. αὖθις πάλιν νέα Ἑλένη, καὶ νέος Κωνσταντῖνος υἱὸς Εἰρήνης, ὡς ῥόδον καὶ κρίνον ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν ἐκφυῶντες, ὡς ἐκ Ἑλληνισμοῦ καὶ Ἰουδαϊσμοῦ τὸ Ῥωμαϊκοὶ πολίτευμα ἀνακαλοῦνται· μεθ' ὧν καὶ ὁ νέος Σίλβεστρος ὁ μέγας καὶ ἀοίδιμος πατριάρχης Ταράσιος, ἁγίαν οἰκουμενικὴν σύνοδον συγκροτήσας, πᾶσαν αἱρετικὴν φρενοβλάβειαν διεσκέδασεν· ὅτι Πνεῦμα Θεοῦ ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτῷ. ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ φαίνοντες, καθὼς παρέδωκαν τῇ ἐκκλησίᾳ οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται, καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου θεσπέσιοι καὶ μακάριοι ἀπόστολοι, καὶ οἱ θεοφόροι ἅγιοι πατέρες, καὶ αἱ θεόπνευστοι καὶ οἰκουμενικαὶ ὀρθόδοξοι σύνοδοι, πάντα σωτήρια καὶ ζωοποιὰ τοῦ Χριστοῦ σύμβολα κατέχειν τε καὶ σεβάζεσθαι ἐθέσπισαν. καθὼς φησὶ τὸ θεῖον λόγιον, Δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν σου, καὶ ἀκούτισόν με τὴν φωνήν σου· ὅτι ἡ ὄψις σου ὡραία, καὶ ἡ φωνή σου ἡδεῖα. οὐκ ἔστι παρὰ Χριστιανοῖς Θεὸς πρόσφατος, οὐδὲ προσκυνήται παρ' αὐτοῖς Θεὸς ἀλλότριος· ὅτι, Τίς Θεὸς πάρεξ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἢ τίς Θεὸς πλὴν αὐτοῦ. ποῦ εἰσιν οἱ Χριστιανοκατήγοροι, οἱ ἱεροκατήγοροι, οἱ ἑαυτοὺς τῆς Χριστωνύμου κλήσεως ἀποξενώσαντες· οἱ ἑαυτοὺς τῆς μελλούσης ἐλπίδος τῶν Χριστιανῶν ἀπελπίσαντες· οἱ πεπλανημένοι ἀπὸ μήτρας τῆς θείας κολυμβήθρας ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι. τὰ χείλη τὰ δόλια τὰ λα-

illam, Ecclesiæ procellam ſedauit; quaſi ab æſtu ac decumanis fluctibus ſerenitate eam recreans. Eius tum vita, tum ſepultura in Irene coniuge ſic verè ex nominis dicta ratione (id eſt, pace) conſummata eſt. Rurſus itaque noua Helena, nouuſque Conſtantinus Irenes filius, velut roſa aut lilium inter medias nati ſpinas, quaſi ex Græcanicæ ac Iudaïcæ ſuperſtitionis ritu, Romanum poſtliminio Imperium reuocãt; quibuſcum etiam nouus Silueſter Magnus ille atque inclytus Patriarcha Taraſius, ſanctam Oecumenicam Synodum congregans, hæreticam omnem diſſipauit dementiam; eo nimirum quod Spiritus Dei ſanctus erat in eo. Sicut luminaria in mundo *lucentia*; quemadmodum tradiderunt Eccleſiæ, qui ab initio ipſi viderunt, ac Sermonis miniſtri extiterunt, diuini ac beati Apoſtoli, Deoque pleni ſancti Patres ac Spiritus ſancti afflatu locutæ Vniuerſales Orthodoxæ Synodi, ſalutaria omnia ac viuifica Chriſti ſymbola retinenda ac venerationi habenda, ſanxerunt; iuxta quod ait diuinum oraculum, *Oſtende mihi faciem tuam, fac me audire vocem tuam; facies enim tua decora, & vox tua dulcis.* Non eſt apud Chriſtianos Deus recens, neque adoratur apud eos Deus alienus: nam, Quis eſt Deus, præter Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ; aut quis Deus præter eum? Vbi ſunt illi Chriſtianorum, vbi Sacerdotum reprehenſores; ij ſcilicet, qui à Chriſtiani nominis appellatione extorres ſe fecerunt? qui abs ſe futuram Chriſtianorum ſpem abdicarunt? qui à diuina piſcinæ vulua errauerunt, ſceleſti homines? labia doloſa,

Taraſij laus.

Dan. 4. v. 15
Ph. l. 2. v. 15.

Can. 2. 14.

Pſ 17. v. 32.

Pſal. 80. v. 10.

Pſal. 57. v. v. 4.

Psal. 30. v. 19. quæ loquuntur aduersus Deum, & aduersus Ecclesiam Catholicam in superbia & contemptu? qui diuinam omnem Scripturam atque vtilem *Hebr. 10. v. 19.* deprauant secundum desideria sua? qui Filium Dei conculcauerunt, & sanguinem Testamenti pollutum duxerunt, in quo sanctificati sunt; & Spiritui sancto, in quo ordinati sunt, contumeliam fecerunt? falsi Sacerdotes, falsique Christiani; qui sanctam mundamq; Christi Ecclesiam, mensam pollutam appellauerunt? qui nesciant, quid sanctum inter & profanum, mundum & immundum *2. Ioan. 12.* referat? Cùm plura scribere operæpretium videatur, non possumus per atramentum & chartam. Verùm ad propositum reuertamur.

Nicephorus Imperator; Nicephorus Patriarcha. Rursus velut à victoria congruè appellato Nicephoro, inter Christianos Imperatores religiosissimo, ac rectæ fidei cultore Dei famulo: perinde filiis pietatis hæredib. pariter ac Imperij successoribus, firmam ac inconcussam Christo seruantibus fidem, Magno Antistiti Patriarchæ Nicephoro, munda & incontamina- *Eph. 5 v. 27.* ta Ecclesia deposito tradita, non habens maculam neque rugam. Verùm rursus, pro eo ac nomen ipsum sonat, impietatis bestia, tanquam *Leo Armenus, alter Hæresis Iconoclastarum instaurator.* leo rapiens & rugiens nobis ingruit. Vt autem ingrueret, exitiosæ animis hæreseos sæua lues, causa eiuscemodi fuit. Michaële & Theophylacto religiosissimis piissimisque viris Imperij clauum moderantibus, ac cùm Dei Ecclesia, summa tranquillitate frueretur, cunctique Præsules, quietam ac pacatum vitam vnà cum Sacerdotibus ac reuerentibus Monachis in omni pietate ac morum honestate agerent; qua id ratione,
haud

λοῦντα κατὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀνομίαν, ἐν ὑπερηφανείᾳ καὶ ἐξουδενώσει· οἱ πᾶσαν γραφὴν θεόπνευστον καὶ ὠφέλιμον στρεβλοῦντες κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας· οἱ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσαντες, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενοι, ἐν ᾧ ἡγιάσθησαν· καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος, ἐν ᾧ ἐχειροτονήθησαν ἐνυβρίσαντες. οἱ ψευδοχριστιανοί· οἱ τὴν ἁγίαν καὶ καθαρὰν Χριστοῦ ἐκκλησίαν, τράπεζαν ἠλισγημένην ἀποκαλέσαντες· οἱ μὴ εἰδότες διαφορὰν ἁγίου καὶ βεβήλου, καθαροῦ καὶ ἀκαθάρτου· πολλὰ ὤφειλον γράψαι, ἀλλ' οὐκ ἰσχύομεν διὰ μέλανος καὶ χάρτου. ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Αὖθις ὁ φερώνυμος Νικηφόρος ὁ ἐν βασιλεῦσι τοῦ Χριστοῦ εὐσεβέστατος, καὶ ὀρθόδοξος θεράπων· ὡσαύτως καὶ οἱ τῆς εὐσεβείας υἱοὶ καὶ τῆς βασιλείας διάδοχοι, βεβαίαν καὶ ἀσάλευτον τὴν πίστιν διατηρήσαντες τῷ Χριστῷ, καὶ τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ πατριάρχῃ Νικηφόρῳ, παρέθεντο τὴν ἐκκλησίαν καθαρὰν καὶ ἀμίαντον, μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα. ἀλλ' αὖθις πάλιν ἡμῖν φερώνυμος τῆς δυσσεβείας θὴρ, ὡς λέων ἁρπάζων καὶ ὠρυόμενος ἐνέσκηψεν. ἡ δὲ λύμη τῆς τοιαύτης ψυχοφθόρου αἱρέσεως τοιᾷδε προφάσει ἐνέσκηψε. Μιχαὴλ καὶ Θεοφυλάκτου τῶν θεοφιλεστάτων καὶ εὐσεβεστάτων ἀνδρῶν τὰ βασίλεια ἰθυνόντων, καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ οὔσης ἐν βαθυτάτῃ γαλήνῃ· καὶ τῶν ἱεραρχῶν πάντων ἤπιον καὶ ἠρεμαῖον βίον σὺν τοῖς ἱερεῦσι καὶ εὐλαβέσι μοναχοῖς διαγόντων ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι· ἀκολούθως εἰπεῖν, τέρας ξενοφανὲς εἰσέ-
δυτις

ἦν εἰς τὴν πανευδαίμονα πόλιν· γυναικός τινος τῶν ἐγχωρίων τετοκυίας βρέφος· τὰ μὲν ἄνω μέλη τοῦ σώματος ἕως τοῦ ὀμφαλοῦ ἔχοντα παιδός· τὰ δὲ ὑποκάτω, θηρῶν ἀγρίων, λεόντων καὶ παρδάλεων καὶ λύκων. καὶ τούτων μὲν ἦσαν αἱ μορφαὶ κινούμεναι, ὥστε γινώσκειν ἑκάστου τὸν σχηματισμόν. ἀλλά γε ἑαυτῇ ἡ ἐγγαστρίμυθος ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ προσφωνοῦντος πνεύματος Πύθωνος ἐναργῶς, τὴν τῶν βασιλέων ταχεῖαν ἀναδοχὴν τερατεύεται. καὶ δὴ ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς τὸ ἐβδελυγμένον τοῦτο γύναιον παραδίδωσιν εἰς φρουρὰν ἀσφαλῆ ἑνὶ τῶν οἰκείων αὐτοῦ καὶ μυστικῶν αὐτοῦ θεραπόντων. καὶ δή τις τῶν ἀφανῶν, καὶ εὐτελῶν τῆς πόλεως τοὔνομα Ἰωάννης, Ἀναγνωστικῷ βαθμῷ τῇ εὐαγεῖ μονῇ τῆς ἁγίας Θεοτόκου τῶν λεγομένων Ὁδηγῶν σχολάζων, παρρησιασάμενος τῇ ἐγγαστριμύθῳ, μυεῖται αὐτῷ τὴν τῶν ἐσομένων πρόγνωσιν· τήν τε τοῦ βασιλέως ἐναλλαγήν· καὶ τῆς διαδόχου τῆς βασιλείας ἀποκατάστασιν· μεγάλην τε καὶ ὑπερφυῆ καὶ τριάκοντα χρόνοις ἐν εὐημερίᾳ καὶ τροπαιοφόρῳ νίκῃ διαβιῶναι, εἰ ἄρα γε τὴν τῶν ἱερῶν εἰκόνων καθαίρεσιν τέλειον ποιήσας, τὸ μνημόσυνον αὐτῶν παντάπασιν ἐξαφανίσειε. Λέων δὲ ἔσται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐξ Ἀρμενίων ἀγχιστείας καταγόμενος. καὶ δή φησι χρησμῳδοῦσα, καὶ τὸν συμμύστην Ἰωάννην, ὡς μεγίστης ἀξιωθήσεσθαι τιμῆς παρ' αὐτοῦ τοῦ Λέοντος, καὶ ὑψωθήσεσθαι, καὶ μετεωρισθήσεσθαι σφόδρα σφόδρα ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν κατ' αὐτὸν προβεβηκότων.

Καὶ δὴ Λέοντος πατρικίου ὄντος,

haud ſcio, portentum quoddam aſpectu nouum ac ſtupendum, beatiſſimam Vrbem intrauit: cùm mulier quædam ex indigenis prolem edidiſſet; membris quidem ſuperioribus corporis ad vmbilicum vſque humana forma; quæ tamen ſubter poſitis partibus feras beſtias, leones, pardales lupoſque referret. Mouebantur horum formæ, vt cuiuſque geſtus atque habitus dignoſceretur. Cæterum mulier, aërei in ea loquentis ſpiritus Pythonis vi, celerem ſibi ipſa Imperatorum ſucceſſionem auguratur. Interim verò Chriſti cultor religioſiſſimus Imperator, abominabilem illam mulierculam, vni ex domeſticis ac ſecretioribus famulis tuta ſeruandam cuſtodia tradit. Vir autem quidam obſcurus, exque vili plebecula Ioannes nomine Lectoris gradu in venerabili ſanctæ Dei Genitricis Monaſterio, quòd Hodegûm vocant, priuatus agens, bene de Pythoniſſa fretus illique conſilium credens, ex ea diſcit quæ ſint euentura; alium ex alio mutandum Imperatorem, Imperiique futuſam ſucceſſionem. Magno eximioq; principatu potiturum, atque annos triginta fortunatiſſimũ victurũ hoſtiũq; tropæis inclytũ; modò tantum ſacris Imaginibus perfectè abolitis, earum prorſus memoriã omneque monumentũ ſuſtulerit. Leonem ait vocatum iri, atque ex Armeniis genus tracturũ. Sed & ſymmiſtæ Ioãni Lectori vaticinatur, maximo honore ab eodẽ Leone augẽdũ & ſubleuãdũ ac clarificandũ; valdeq; prorſus excelſum futurũ, ſupraq; omnem principatũ & poteſtatẽ, quanta nemo æqualium ante gloria prouexerit.

Leo itaque Patricius, Orienta-

Mulieris partus mõſtruoſus.

Ipſa Pythoniſſa.

Leonis Armeni Icoclaſtæ Pythonico ſpiritu prędictum Imperium.

lium Prouinciæ Dux ac Prætor, in beata tum Vrbe cùm versaretur, Nicephorus quidam nominis quadam
Κινναειος. deriuatione Cynarius (velut Catellum dicas) appellatus, hæc eum Pythonissæ vaticinia docet. Sed & alius quidam circulator falsus Eremita Nicephori eiusdem opera, Leoni Patricio adhibetur, cum eo sermonem collaturus. Hicque adeò affinia & ipse docet, pariáq; ventriloquæ portenta denuntiat. At ille, qui sæculi amator esset, ac gloriæ studeret, accenso mentis desiderio exque animo hæc se facturum iureiurando inuiolabili affirmauit: ita scilicet, cùm animo conditam impietatis scintillam haberet.

Leo itaque Imperij sceptris potitus, impiorum illo superiorum Imperatorum, Leonis ac Constantini ex Isauris genus ducētium abundantius æmulator ac imitator efficitur; qui scilicet annos longè plures rerum domini fuerant, rebusque bello strenuè gestis, hostium Barbarorum audaciam fregerant; atque bonorum affluentia faustos beatosque dies duxerant. Cœpit ergo scrutari scrutationes, nempe vaticinia quædam & Astrologos Mathematicos, qui velut ex tripode eius generis illi oracula ederent. Accersitoque Basilio quodam Chartulario eius, quam Exartesem vocant (velut dicas suspensionem seu alligationem) homini rem credit. Is porro rei familiaris angustiis velut seruus dedititius, imperata se facturum pollicetur. Inuento itaque viro quodam Salabriensi, homine vago ac nusquam consistente, in cauponis rerúmque venalium foro, in diuinationibus & auguriis versan-

καὶ στρατηγοῦ τῶν τῆς ἀνατολικῶν ἐπαρχίας, ἔνδον αὐτοῦ ὄντος ἐν τῇ εὐδαίμονι, Νικηφόρος τις 13 ὁ παρωνύμως Κιννάειος λεγόμενος, μυεῖται τῷ Λέοντι τὰ τῆς ἐγγαστριμύθου μαντεύματα. καὶ ἄλλος δέ τις τῶν κυκλαρίων ψευδερημιτῶν, ψευδολογίαις καὶ μαντεύμασι τὸν ἀπειρόκακον λαὸν διαχλευάζων, διὰ τοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου εἰσάγεται τῷ Λέοντι πατρικίῳ· καὶ οὗτος μυεῖται αὐτῷ τὰ παραπλήσια καὶ ἐφάμιλλα τῆς ἐγγαστριμύθου τερατεύματα. ὁ δὲ φιλόκοσμος καὶ φιλόδοξος ἀνὴρ διαπύρῳ διαθέσεως καρδίᾳ, ταῦτα μεθ' ὅρκου ποιεῖν ἀμεταθέτου ἐβεβαιώσατο· ἔχων ἐγκάρδιον ἐγκεκρυμμένον τῆς ἀσεβείας τὸν σπινθῆρα.

Καὶ δὴ τοῦ Λέοντος τὰ βασίλεια σκῆπτρα κεκρατηκότος, περισσότερος ζηλωτὴς καὶ μιμητὴς γίνεται τῶν προβεβηκότων δυσσεβῶν ἀνάκτων, Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου, τῶν τῆς Ισαύρων ἀγχιστείας γεγονότων, καὶ πολυχρονίοις ἔτεσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ διαρκεσάντων· τοῖς ὁμοῦ δὲ ἀνδραγαθήμασι, καὶ τὸ τῶν ἐχθρῶν βαρβάρων θράσος καταβαλόντων· εὐθηνίαις τε καὶ εὐημερίαις βεβιωκότων. καὶ δὴ ἤρξατο ἐξερευνᾷν ἐξερευνήσεις, μαντείας τινὰς καὶ μαθηματικοὺς ἀστρολόγους, τοιαῦτα αὐτῷ χρησμῳδεῖσθαι. καὶ προσκαλεσάμενος Βασίλειόν τινα 14 χαρτουλάριον τῆς λεγομένης Ἐξαρτήσεως, 14.
θαρρεῖ αὐτῷ τὰ τοῦ πράγματος. ὁ δὲ, ἐν ἀμηχανίᾳ γεγονώς, ὡς δοῦλος ὑπήκοος ποιεῖν τὸ κελευσθὲν ἐπαγγέλλεται. καὶ δὴ εὑρὼν τινὰ ἄνδρα τῶν ἐπιχωρίων Σαλαμβρείας ὧδε κἀκεῖσε πλανώμενον, ἐν καπηλίοις καὶ κυκλεύμασι, μαντείαις τε καὶ οἰωνίσμασι· καὶ μέλλων τῶν βασιλείων πρόγνωσιν μυεῖσθαι,

Σαββάτιον οὕτω λεγόμενον, ὑπόσχηται αὐτῷ πάντα τὰ καταθύμια τοῦ βασιλεῖ χαρίσασθαι. καὶ δὴ περιβαλὼν ἑαυτῷ ὁ Σαββάτιος ἅλυσιν μεγίστην τῷ τραχήλῳ, καὶ σιδηροπέδαις ἑαυτὸν περισφίγξας, περικλείει ἑαυτὸν ἐν τοῖς τοῦ Δαγιστέως μεγάλου λουτροῦ τῶν καμίνων κούφοις. καὶ δὴ ὁ Βασίλειος τὰ βασίλεια καταθύμια τάχιον ἐκπληρῶν, προσάγει αὐτὸν τῷ μάντει τοῦ Πύθωνος. νὺξ δὲ βαθεῖα ἦν, καὶ σκότος ψηλαφητόν. καὶ ἰδοὺ ὁ ὑπὸ στρατοπέδων δορυφόρων φρουρούμενος βασιλεύς, μεμονωμένος γυμνὸς καὶ ἄοπλος σὺν τῷ Βασιλείῳ παραγίνεται ἐν ὑπογείοις καὶ καταχθονίοις ἀμειδέσι τόποις, ὡς ποτὲ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης, ὑπὸ τοῦ μαθηματικοῦ Ἑβραίου τῷ διαβόλῳ σπονδιζόμενος· ὢ πῶς ἀπώλετο ἡ σοφία τῶν σοφῶν. ὢ πῶς ἠθέτηται ἡ σύνεσις τῶν συνετῶν. ὢ πῶς οἱ θέλοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν. τί οὖν ὁ μέγας καὶ ἔνδοξος καὶ φοβερὸς βασιλεύς. προσκυλινδεῖται τοῖς ποσὶ τοῦ Πύθωνος· χρησμῳδοτίας αἰτεῖται, ὥσπερ ὁ Ἀλέξανδρος ποτὲ μετὰ Κανδαύλου συμψύχου αὐτοῦ εἰσελθὼν εἰς τὸν Σέραπιν, ὥστε μαθεῖν τὰ ἀποβησόμενα. καὶ ὁρᾷ τινὰς ἀστράπτοντας ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἀνακειμένους· ἕνα δὲ λέγοντα αὐτῷ, Χαίροις Ἀλέξανδρε, οἶδάς με τίς εἰμι; ὁ δὲ, Πῶς
15. κύριε. ὁ δὲ μάγος ἔφη, Ἐγώ εἰμι Σεσοὺχ ὁ σεισμοκράτωρ βασιλεύς· οὐ τοσοῦτον δ' εὐτύχησα, ὅσον σύ· καὶ ἔχεις ὄνομα ἀθάνατον. ὁ δὲ, Πῶς κύριε. ὁ δὲ λέγει, Εἰσελθὲ ἔνδον ἵνα θεάσῃ τὸν προστάτην. εἰσέρχεται Ἀλέξανδρος ἔνδον, ὁρᾷ ὁμίχλην πυραυγῆ, καὶ κα-

te (Sabbatus huic nomen erat) ab eo auditurus quæ futura Imperatores manerent, suadet, vt cũcta ad gratiam Imperatori loquatur, & quæ illi ex animo sint. Sabbatius igitur graui pondere catena collo alligata, ferreisque vinculis constrictus pedes, in Dagistei maioris balnei caminorum cupis sese includit. Basilius autem, vt quod Imperator maximè cupiebat celerius expleret, ad Pythonissæ vatem eum adducit. Profunda nox erat, tantæque tenebræ quas & palpare liceret. Enque tibi militum satellitio stipari solitus Imperator, ipse solus, nudus, inermis, vno Basilio comite, loca subterranea, inferna, obscura, velut olim Iulianus ille præuaricator, Hebræo Mathematico spõsore cum diabolo fœdus icturus irrumpit. O quomodo sapientum euacuata sapientia! O quomodo stulti facti sunt, qui videbantur esse sapientes! Quid ergo magnus ille gloria inclytus ac formidabilis Imperator? Aduoluitur arioli pedibus; rogat oracula, velut olim Alexander cum Candaulo viro vnius secũ animi, Serapidis penetralia ingressus, ad exquirendum quæ essent euentura. Videtq; accumbentes quosdam micantibus oculis, ex quorum caterua vnus quis in hæc verba alloquitur, Salue sis, Alexander: méne nosti quis sim? Ad quem ille, Quomodo, Domine? Cui Magus, Ego sum Sesuch Rex terræmotus arbiter: me autem fortunatior ipse extitisti, qui nomen immortale nactus es. Ad quem Alexander, Quomodo, Domine? Cui ille, Intus ingredere vt videas qui tibi patronus ac defensor sit. Intus ergo ingressus, ignis fulgore micantẽ nubem videt, inque throno sedentem,

quem olim Serapidem in Rhacuntide, diuinis honorib. à mortalib. frequentari conspexerat. Atque Alexander Domine, quot annos victurus sum? Cui Serapis, Praestat qui mortalis existat, nescire quonam die moriturus sit. qui enim diei illius expectatione suspensus est, quo ex die didicit, mortuus est. At, quòd nescienti accidat, obliuionem praebet, vt ne animo succurrat; etsi prorsus etiam morti concedendum sit.

Tum curiosus Imperator diuino & vati, Quid, inquit, faciam ac quid agam, vt vitam omnem felix faustisque omnibus, ac tropaeis clarus traducam? Ad quem Sabbatius, Tu quidem Imperator, fortunatus celebrique fama inter Reges terrae clarebis. quod si vis vitã, & diligis dies videre bonos, ac inter Gentes & Barbaros proferre imperium, omnem Imaginum abole memoriam; ac ecce futurum est, vt annos duos supra triginta bene plenos cum filio Domino Constantino imperes ac rerum potiaris, Bulgarosque subijcias, atque ensem tuum in media Bulgaria, ad eorum aulae Æream aream figas. Verùm quod facis fac citius; nec vllam susdeque Imaginem relinquas.

Summè igitur exhilaratus Imperator, imperata indubiè exque animo praestare satagebat; ne fortè annorum triginta factae induciae, haud secus ac auis auolans, è manibus illi effluerent. Accersito itaque, quem modò dicebam, Ioanne Lectore, ad eum, quae mandata acceperat refert. Is verò, Imperatoris iussionem reueritus, propensissimè se facturum pollicetur. Imperiali itaque manu atque opera, quicquid in Monaste-

Accersita ab idolis ad sacras Imagines calumnia.

θεζόμενον ἐπὶ θρόνου, ὃν πότε εἶδεν ἐν Ρακούντιδι προσκυνούμενον βροτοῖς Σέραπιν. εἶπε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος, Κύριε, πόσα ἔτη ζήσομαι. εἶπε δὲ ὁ Σέραπις, Καλὸν μὲν θνητὸν ὄντα, μὴ εἰδέναι πότε μέλλει τελευτᾶν. προσδεχόμενος ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἀφ' ἡμέρας ἔμαθεν, ἐτελεύτησε. τὸ δὲ ἐν ἀγνοίᾳ παθεῖν, τοῦτο λήθην παρέχει, τὸ μὴ ἔχειν κατὰ γνώμην, εἰ καὶ ὅλως τελευτᾶν.

Εἶτα φησὶ ὁ πολυπράγμων βασιλεὺς τῷ προγνώστῃ καὶ μάντει, Τί ποιήσω καὶ τί πράξω, ὅπως ἐν εὐζωΐᾳ καὶ εὐημερείᾳ καὶ τροπαιοφόρῳ νίκῃ διαβιῶναι με τὸν ἅπαντά μου χρόνον. καὶ φησὶ πρὸς αὐτὸν ὁ Σαββάτιος, Σὺ μὲν, ὦ βασιλεῦ, εὐτύχησας, καὶ ὀνομαστὸς ἔσῃ ἐν βασιλεῦσι τῆς γῆς. εἰ δὲ θέλεις ζωὴν, καὶ ἀγαπᾷς ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς, καὶ κυριεῦσαι ἐθνῶν καὶ βαρβάρων, πᾶσαν τὴν τῶν εἰκόνων ἐξαφάνισον μνήμην τέλεον· καὶ ἰδοὺ μέλλεις ἐν ὅλοις τριακονταδύο χρόνοις μετὰ τοῦ υἱοῦ σου κυροῦ Κωνσταντίνου ἄρχειν καὶ βασιλεύειν· καὶ τοὺς Βουλγάρους καθυποτάξεις, καὶ πήξεις τὴν ῥομφαίαν ἐν μέσον τῆς Βουλγαρείας, εἰς τὴν χαλκῆν ἅλωνα τῆς αὐλῆς αὐτῶν. ἀλλ' ὅπερ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. μήτε ἄνω ἀφῇς εἰκόνα, μήτε κάτω.

Περιχαρὴς οὖν γενόμενος ὁ βασιλεὺς, τὰ προσταχθέντα ἀνενδοιάστως ἐκπληρῶσαι ἐσπούδαζε, μήπως ἡ τῶν λ'. χρόνων ὁροθεσία ὥσπερ ὄρνεον ἐκπετασθὲν, ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ διαδράσῃ. προσκαλεῖται οὖν τὸν προρρηθέντα ἀναγνώστην Ἰωάννην, καὶ ἀνατίθεται αὐτῷ τὰ τῆς σκέψεως. ὁ δὲ, ἑτοιμότατα φοβηθεὶς τὴν τοῦ βασιλέως κέλευσιν, ποιεῖν τὸ κελευσθὲν ἐπαγγέλλεται. καὶ δὴ βασιλικῇ χειρὶ

ταῖς βίβλοις πάσας τῶν μοναστηρίων περιαθροίσας, καὶ ἀνερευνήσας τὰς τῶν εἰδώλων ἀπαγορεύσεις, ταύτας περιέῤῥαψαν τῇ σεβασμίᾳ εἰκόνι τοῦ Χριστοῦ. ὡς γὰρ τὸν Βὴλ καὶ Δαγὼν τὸν Χριστὸν λογιζόμενοι, τούτου τὰς σεπτὰς εἰκόνας κατέκαυσαν.

Καὶ δὴ ἐκ ἀναπέπαυται ὁ ἐπισπουδαστὴς βασιλεύς, ἀλλὰ προσκαλεσάμενος τὸν ἁγιώτατον Νικηφόρον τὸν πατριάρχην, δείκνυσιν αὐτῷ τὰ συλλεγέντα παρὰ τοῦ Ἰωάννου πιττάκια, καὶ μυθικὰ λογίδρια ὡς μειρακίσκων ἀθύρματα. 16 ὁ δὲ
16. ἁγιώτατος καὶ σοφὸς τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος, ὥσπερ ἱστὸν ἀράχνης ταῦτα διέλυσε. καὶ τέως μὲν ὁ βασιλεὺς εὐλαβηθεὶς, ἀνακωχὴν ποιεῖται τοῦ σκέμματος. ὁ δὲ Ἰωάννης δεδιὼς τὸν ἀπὸ τοῦ πατριάρχου ἀφορισμὸν, συμβεβηκυίᾳ δὲ νόσῳ περιπτυχωθεὶς, ἠμελημένην μετάνοιαν ἐξαιτεῖται παρὰ τοῦ πατριάρχου· συγγνώμην αἰτῶν τῆς προπετείας, καὶ τῇ μοναδικῇ προσδραμεῖσθαι μετανοίᾳ. ὅπερ καὶ γέγονεν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν ἀπορίᾳ καὶ ἀστοχίᾳ τῶν ἀγωνισμάτων γινόμενος, διενοεῖτο τίνα ἄρα εὑρήσειε συνεργόν. μηνύεται δὲ αὐτῷ τὰ περὶ τοῦ μητροπολίτου Ἀντωνίου ὄντι ἐν τῷ Σιλαίῳ. ὁ δὲ τάχιστα αὐτὸν κελεύει τὰ βασίλεια προσφθάνειν.

Καὶ δὴ πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεύς, Συναγώνησαι ἡμῖν ὦ μητροπολίτα εἰς ὃ βουλόμεθα, καὶ πρόεδρόν σε καταστήσω τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. ὁ δὲ ἑτοιμότατα τὰ προσταχθέντα ποιεῖν ἐπαγγέλλεται. γνοὺς δὲ ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Νικηφόρος, προσκαλεσάμενος αὐτὸν, εἶπεν, Εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει: ὁ δὲ φησὶ,

riis librorum erat coaceruantes, ac quibus in eis interdictum idolis est, locos scrutantes, venerandæ Christi Imagini, eos affinxere. Velut enim Belis atque Dagonis loco Christum habentes, venerandas eius imagines flammis addixere.

Denique nihil sibi quietis indulgens gnauus Imperator; quinimmò sanctissimum Patriarcham Nicephorum accersens, collectos à Ioanne libellos, fabellisque refertos indiculos, velut puerorum terriculamenta ac laruas ei ostendit. At vir sanctissimus sapiensque Ecclesiæ Magister, tanquam araneorum telam cuncta facili negotio euertit. Quamobrem hactenus quidem Imperator reueritus, eius quod ita moliebatur, inducias facit. Ioannes verò mouendum se communione, Patriarchę sententia timens, morbique casu attritus, quam neglexerat, à Patriarcha pœnitentiam petit; veniam temeritatis rogans, & vt eius criminis reatu Monasticæ exercitationis castra petere liberum sit: quod & factum est. At Imperator rei euentu animi anxius, irritoque conatu percussus, animo cogitabat, quem demum operis adiutorem inueniret. Nuntiatumque illi est de Antonio Metropolita, qui erat in Sylæo: quem mox in aula præsto esse iubet.

Nicephori Patriarchæ illis tuëdis præclara opera.

Ioannis Lectoris ficta pœnitentia.

Ad quem Imperator: Vnà operam præsta, ô Metropolita, in id quod molimur, téque Patriarchalis Sedis Antistitē collocabo. Pollicetur ille propensissimè se iussa facturum. Quo cognito, sanctissimus Patriarcha virum accersens Num hæc ita se habeant, quærit. Cui ille Absit, Domine, istud à nobis, & vt aliquid

Antonij Metropolitæ simulatio, ac perueršitas.

fecerim. Quin adeò maiorem facturus fidem, manu propria exaratas Cruces, sententiæ tenax, Fidei libello apponam. Quod & ocyus sub sanctissimorum Metropolitarum qui simul inuenti sunt, præsentiam fecit; vti etiam quando ordinatus est hæc subscripserat. *In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Antonius Dei misericordia Silæ Metropolita, manu mea subscripsi. Qui in sanctam & consubstantialem ac viuificam Trinitatem credamus, venerandas Imagines amplexamur ac suscipimus. Qui non ita sentiunt, sint anathema. Qui non ita credunt, procul ab Ecclesia arceantur. Hoc est fides sanctorũ Patrum. Hæc fides, orbem terrarum illustrauit. Qui igitur posthac ausi fuerint euertere aliquid eorum, quæ Ecclesiæ legitima tradita sunt, siue pictas Imagines, siue Crucis figuram, siquidem Sacerdotes sint, prorsus deponantur: sin autem Monachi aut Laici, anathematizentur.* Hæc Antonius cùm sigillo obsignasset, Patriarchalibus ædibus excedit. Hæc autem Imperatore ex illo percontante, ait, *Illusimus eis, Imperator, vt curis liberior sis, in iis quæ moliris.* O nouum Manichæum eademque ac Persa sentientem! ô dementiam! ô stoliditatem! Inter Christianos, Christianum agit: inter Iudæos, Iudæum. Adeóque præsidentes ambo, Ioannes ac Antonius, hæreticorum vino medicatum craterem miscuerunt. Ac sanè diuinas Scripturas atque vtiles secundum desideria sua peruertentes, commentitias inque animorum exitium comparatas doctrinas proferunt, venerandas Imagines idola obgannientes.

Μὴ γένοιτο ἡμῖν ὦ δέσποτα τοῦτο, μηδέ τι πρᾶξαι. ἀλλὰ καὶ πρὸς πλείονα πληροφορίαν, τοὺς ἰδιοχείρους μου σταυροὺς ὑπογράφω τῷ τῆς ὀρθοδοξίας λιβέλλῳ ἑτοίμως. ὃ δὴ καὶ τάχιον κατὰ παρουσίαν τῶν συνευρεθέντων ἁγιωτάτων μητροπολιτῶν πεποίηκεν, καθὼς καὶ ἐν χειροτονίᾳ αὐτοῦ ταῦτα ὑπέγραψεν. Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, Ἀντώνιος ἐλέει Θεοῦ μητροπολίτης Σιλαίου, χειρὶ ἐμῇ ὑπέγραψα, Πιστεύοντες εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ ζωοποιὸν Τριάδα, τὰς τιμίας ἀσπαζόμεθα εἰκόνας. οἱ μὴ οὕτω φρονοῦντες, ἀνάθεμα ἔστωσαν. οἱ μὴ οὕτω πιστεύοντες, πόρρω τῆς ἐκκλησίας ἐκδιωχθήτωσαν. αὕτη ἡ πίστις τῶν ἁγίων πατέρων. αὕτη ἡ πίστις τὴν οἰκουμένην ἐφώτισε. οἱ οὖν τολμῶντες μετὰ ταῦτα ἀνατρέπειν τι τῶν ἐνθέσμων τῇ ἐκκλησίᾳ παραδεδομένων, ἢ εἰκονικὴν ἀναζωγράφησιν, ἢ σταυροῦ ἐκτύπωμα· εἰ μὲν ἱερεῖς εἰσί, παντάπασι καθαιρείσθωσαν· εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοί, ἀναθεματιζέσθωσαν. ὁ δὲ ταῦτα ἐπισφραγισάμενος, ἔξεισι τῶν ἐνδημοῦ πατριαρχείου. ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτο πυθόμενος, ἔφη πρὸς ὁ Ἀντώνιος, Ἐχλευάσαμεν αὐτοὺς ὦ δέσποτα, ὅπως ἀμεριμνότερος ἔσῃ ἐπὶ τὰ δοκοῦντα. ὢ τοῦ νέου Μανιχαίου καὶ Περσόφρονος. ὢ τῆς ἀνοίας. ὢ τῆς φρενοβλαβείας. ἐν Χριστιανοῖς χριστιανίζει· ἐν Ἰουδαίοις ἰουδαΐζει. καὶ δὴ προκαθεσθέντες οἱ δύο Ἰωάννης καὶ Ἀντώνιος, ἐκέρασαν εἰς κρατῆρα τὸν αἱρετικῶν πεφαρμακευμένον οἶνον. καὶ δὴ γραφὰς θεοπνεύστους καὶ ὠφελίμους στρεβλοῦσι κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας, προβαλλόμενοι ἐπιπλάστους καὶ ψυχοφθόρους διδασκαλίας· εἴδωλά τε τὰς σεβασμίας εἰκόνας βαρβαρίζοντες.

Ὁ οὖν μέγας ἀρχιερεὺς Νικηφόρος ὁ θεοφάντωρ σύνοδον ἁγίων πατέρων συναθροίσας τὸν ἀριθμὸν σο΄, καὶ πάντων ταῖς ἱερατικαῖς στολαῖς ἀμπεχομένων ἐν τῇ μεγάλῃ Σοφίᾳ· τοῦ τε πλήθους τῶν ἱερέων καὶ τῶν μοναχῶν τῆς βασιλίδος πόλεως ὁμοῦ συναθροισθέντων· ἀνελθὼν ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης ἐν τῷ ἄμβωνι, ἀνεθεμάτισε τὸν αἱρεσιάρχην, τάδε ἀναβοῶν, Ἀντωνίῳ τῷ νέῳ Ἀρείῳ παραπλησίῳ Παυλικιανῶν, ἀνάθεμα. ὁ λαὸς, Ἀνάθεμα. ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης φησὶν, Ἀντώνιος ὁ νέος Ἄρειος δεδεμένος ἐστὶν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ἐκ τῆς ἁγίας ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ Τριάδος, ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἐκ τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου· ἐκ τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἐκ τῶν ἁγίων τριακοσίων δεκαοκτὼ πατέρων, ἐκ τῶν ἁγίων μεγάλων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, ἐκ τῶν ἁγίων μεγάλων πατριαρχικῶν καὶ ἀποστολικῶν θρόνων, καὶ παρ᾽ ἐμοῦ τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες· ὡς Χριστομάχος, ὡς παραβάτης τῶν ἰδιοχείρων σταυρῶν, ὡς ἀποστάτης τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὡς εἰκονοκλάστης, ὡς εἰδωλολάτρης, ὡς χριστιανοκατήγορος, ὡς χριστιανοδιώκτης, ὡς ἱερεοκτόνος· τῶν ἱερέων τὸ μύσος, τῶν πατριαρχῶν ὁ ἔχθιστος, τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, ἡ πρώτη ἀποστασία, ὁ πρόδρομος τοῦ Ἀντιχρίστου, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀνομίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας ὁ ἀποκαλυφθεὶς ἐν τῷ ἐνεστῶτι καιρῷ. ταῦτα τὰ ἐγκώμια τοῦ ἐλεεινοῦ Ἀντωνίου.

Τί οὖν ὁ συνεργὸς καὶ συναίτιος αὐτοῦ ὁ φερώνυμος πρόδρο-

Magnus itaque Præſul diuinorum Interpres Nicephorus, ſanctorum ducentorum ſeptuaginta Patrum collecta Synodo, cunctiſque ſacerdotalibus ſtolis indutis in Magna Sophiæ æde, vnà quoque congregata Sacerdotum ac Monachorum Vrbis Auguſtæ multitudine, ipſe ſanctiſſimus Patriarcha ambonem conſcendens, Hæreſiarcham anathemate ferit, ac deuouet in hæc verba clamans. *Antonij noui Arij, errore Paulicianis affini, Anathema.* Populus, *Anathema.* Sanctiſſimus Patriarcha ait, *Antonius nouus Arius ligatus eſt in hoc ſæculo & futuro, in cœlo & ſuper terram ex ſancta conſubſtantiali & viuifica Trinitate, Patre & Filio & Spiritu ſancto, exque ſancto ac Apoſtolorum Principe Petro; ex duodeno Apoſtolorum collegio; ex ſanctis trecentis decem & octo Patribus, ex ſanctis magnis & Vniuerſalibus Synodis, ex ſanctis magnis Patriarchalibus & Apoſtolicis Sedibus, & a me, qui ipſum ordinaui, cunctique illi communione iuncti; tanquam Chriſti hoſtis, vt qui manu propria fixas Cruces præuaricator violauerit, vt qui à recta fide deſertor ſit, vt Imaginum effractor, vt Idolorum cultor, vt Chriſtianorum calumnioſus accuſator, vt Chriſtianorũ perſecutor, vt Sacerdotum occiſor. Sacerdotũ ille & Patriarcharum execratio, ille ſceleſtiſſimus; abominatio deſolationis, prima diſceſſio ac defectio, Antichriſti præcurſor, homo iniquitatis, filius perditionis, qui nunc temporis reuelatus eſt.* Hæ laudes, tantaque præconia infelicis Antonij.

Nicephori Synodus, exque illa dictum in Antonium Anathema.

Matth. 24. v. 15.
2. Theſſ. 2. v. 3.

Quid igitur eius adjutor & particeps, ille verè pro nominis ipſa ra-

tione Antichristi præcursor; cuius ex ore egreditur igneus blasphemiæ clibanus; falsus ille vates Balaam, Pythonissæ discipulus? aduersæ nimirum partis ambo tribuni: noui Pharaonis venefici ac incantatores Iannes & Iambres Mathematici? Quid leonis ille præditus specie, in leonis morem aduersus Ecclesiam rugiens? Nempe huius auctorem hæreseos imitatur; ac, sicut ille diuinum Germanum, hic quoque inclytum sanctissimumque Nicephorum Patriarchali Sede expellit, cunctosque illius partium sanctissimos Episcopos atque Monachos tormentis exiliisque damnauit. Quid igitur? Extruso Iacob prædilecto, eius loco exosus & ante ortum Esaü, intruditur. Ascendunt aliunde fures & latrones in Ecclesiæ caulam. Sacrum altare contaminatum est. Gaudent rursus Iudæi; rursus iubilant ac plaudunt manibus; rursus superbiunt & insolescunt aduersus Christum Dei Nazarenum, quem cruci affixerunt, dum hæc fieri conspiciunt. Rursus Montanistæ locum acceperunt.

Exod. 7. v. 11.

2. Tim. 3. v. 8.

Altera alterius Leonis persecutio,

Rom. 9, v. 11

Ioan. 10. v. 1.

Quid igitur Leo altum rugiens velut in sylua, fremensque aduersus Ecclesiã & aduersus Christum eius? Beatam Vrbem turbis implet ac scãdalis. Vndique suspiria, lamenta, lacrymæ, gemitus discurrebant. Duplex namque erat, animorum corporumque interitus. Ac sanè, sui custodem præsidemque Imperij repulit, dicens, Recede à me, Iesu Imperator atque Rex; nolumus vias tuas scire: eiusque venerandam Imaginem in Ærea porta existentem, lapidibus, stercoribus, molli luto petentes, inque eius faciem spuentes, disruptam solo deiecerunt. Ac quidem

Iob. 21. v. 14

De hac Imagine Greg. 2. ad Leonem Isauri.

μος τοῦ Ἀντιχρείστου· οὗ ἐκ τοῦ στόματος ἐκπορεύεται ὁ τῆς βλασφημίας κλίβανος πυρός· ὁ ψευδομάντις Βαλαάμ, ὁ τῆς ἐγγαστριμύθου μύστης· οἱ δύο τῆς ἐναντίας μοίρας ἑκατόνταρχοι· οἱ νέοι Φαραωνιτικοὶ φαρμακοὶ καὶ ἐπαοιδοὶ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς οἱ μαθηματικοί. τί οὖν ὁ λεόντειον εἶδος ἔχων, λεόντεια βρυχώμενος κατὰ τῆς ἐκκλησίας. μιμεῖται τὸν ἀρχηγέτην Λέοντα τῆς αἱρέσεως ταύτης· καὶ ὥσπερ ἐκεῖνος τὸν θεσπέσιον Γερμανόν, καὶ οὗτος τὸν ἀοίδιμον καὶ ἁγιώτατον Νικηφόρον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἐξωστράκισε, καὶ πάντας τοὺς κατ' αὐτὸν ἁγιωτάτους ἀρχιερεῖς καὶ μονάζοντας, βασάνοις καὶ ἐξορίαις κατεδίκασε. τί οὖν. ἐξάγεται Ἰακὼβ ὁ ἠγαπημένος· ἀντεισάγεται Ἡσαῦ ὁ μεμισημένος καὶ πρὸ γενέσεως. ἀναβαίνουσιν ἀλλαχόθεν οἱ κλέπται, καὶ λῃσταὶ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐκκλησίας. βεβήλωται τὸ ἅγιον θυσιαστήριον. πάλιν οἱ Ἰουδαῖοι χαίρουσι· πάλιν ἀλαλάζουσι μετὰ κροτοῦντες τὰς χεῖρας· πάλιν βρενθύουσι καὶ γαυριῶνται κατὰ τοῦ Ναζωραίου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ὃν ἐσταύρωσαν, ταῦτα δρώμενα βλέποντες. πάλιν Μοντανισταὶ χώραν ἐλάβον.

Τί οὖν Λέων, μέγα ὡς ἐκ δρυμοῦ ὠρυόμενος, καὶ μυκώμενος κατὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ. ταραχῶν, καὶ σκανδάλων τὴν εὐδαίμονα πόλιν ἐμπίπλησιν· οἰμωγαί τε καὶ θρῆνοι καὶ δάκρυα καὶ στεναγμοὶ πανταχόθεν διέτρεχον. διπλοῦς γὰρ ἦν ὁ θάνατος, ψυχῶν τε καὶ σωμάτων. καὶ δὴ τὸν φύλακα καὶ φρουράρχην τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀπώσατο, εἰπών, Ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, Ἰησοῦ βασιλεῦ· ὁδούς σου οὐ βουλόμεθα εἰδέναι· καὶ τούτου τὸν σεβάσμιον χαρακτῆρα τὸν ὄντα ἐν τῇ Χαλκῇ, λίθοις καὶ κόπροις, καὶ πηλώδεσι μάζαις, ἐμπτύοντες

πτύοντες εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, περιστέρριπτον, διαρρήξαντες αὐτὸν εἰς τέλειος. Ἰουδαῖοι μὲν ποτὲ λίθοις αὐτὸν ἐπέβαλον, Σαμαρείτην καὶ δαιμονῶντα αὐτὸν ἀποκαλοῦντες· αὐτὸς δὲ διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο. οὗτοι δὲ χείρονα τούτων ἔδρασαν. ὄντως ἐχθρὸς ὠνείδισε τὸν Κύριον, καὶ λαὸς ἄφρων παρώξυνε τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριος τὴν τοῦ Καίσαρος Τιβερίου εἰκόνα ἐν χερσὶ κρατήσας, καὶ εἰρηκώς, Τίνος ἡ εἰκὼν, καὶ ἐπιγραφὴ αὕτη, οὐκ ἐνύβρισεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀφειλὴν ἀπέδωκεν ὡς Καίσαρι, καὶ τὸν κῆνσον ἐτέλεσεν.

Ὦ λαὸς ἄνομος, μωρὸς καὶ ἀσύνετος, ἐπὶ τίνα ἠνοίξατε τὸ στόμα, καὶ ἐπὶ τίνα ἐχαλάσατε τὴν γλῶσσαν ὑμῶν. ἀλλ' οἷα πάσχει καὶ νῦν ὁ λόγος, παρὰ μὲν τῶν ἀσεβούντων βλασφημούμενος, καὶ ἀνέχεται τὰ τῆς ὕβρεως· μακρόθυμος γάρ· παρὰ δὲ τῶν εὐσεβῶν εὐφημούμενος, καὶ ἀναβάλλεται τὰ τῆς μακροθυμίας· τοῖς μὲν, ἴσως καιρὸν διδοὺς μετανοίας, ἡμῶν δὲ δοκιμάζων τὸν πόθον, εἰ μὴ ἐκκακοῦμεν ἐν ταῖς θλίψεσι, καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγῶσι. καὶ μὲν δὴ τούτων πλείονα καὶ θρήνων ἄξια, δι' ἃ ἦλθεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας, ὡς ἀνωτέρω δεδήλωται, καὶ πᾶσιν ἡμῖν πρόδηλα γεγόνασι· λιμοὶ, λοιμοὶ, σεισμοὶ, καταποντισμοὶ, θάνατοι ἐξαίσιοι, πόλεμοι ἐμφύλιοι, ἐθνῶν ἐπαναστάσεις, ἐμπρησμοὶ ἐκκλησιῶν, ἐρημώσεις χωρῶν καὶ πόλεων, αἰχμαλωσίαι λαῶν ὡσεὶ πρόβατα εἰς σφαγὴν πορευόμενα. μέχρις Αἰθιόπων, καὶ Ἰνδῶν, καὶ εἰς ἀνατολὰς γῆς, δοῦλοι καὶ αἰχμάλωτοι, νεάνιδες καὶ παρθένοι, πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων· καὶ πᾶσα ἡλικία ἄρδην συντετέλεσται. Οἱ γὰρ πατέρες, φησὶ, φάγωσι τὸν ὄμφακα, καὶ

dem Iudæi quondam, Samaritanum vocantes ac dæmonium habentem, lapidibus ipsum appetierunt: ipse verò, per medium illorum ibat: Hi autem, illis peiora factitarunt. Plane *inimicus improperauit Domino, & populus insipiens irritauit nomen eius.* Nam & ipse Dominus Tiberij Cæsaris manu tenens imaginem, ac dicens, *Cuius est imago hæc & superscriptio?* nulla violauit iniuria; quin etiam debitum tanquam Cæsari reddidit, ac censum persoluit.

Luc. 4. v. 30.

Psal. 73. v. 18.

Matth. 22. v. 20.

O nefarius populus, stultus & insipiens, in quem os aperuistis, & in quem laxastis linguam vestram? Ac qualia nunc quoque Sermo patitur, quem quidem impij blasphemiis compluant; sustinetque, qui longæ patientiæ ac benignus sit; pij autem laudibus celebrent, ac differt longanimitatem; fortè, vt illis pœnitentiæ spatium concedat, nostrumque desiderium ac amorem exploret, ne deficiamus in tribulationibus, ac certaminibus pietatis causa desudandis. Cæterum his eorum plura ac lamentis digna, *propter quæ venit ira Dei in filios diffidentiæ*, vti superius declaratum est, ac nobis palam fuerunt manifesta; fames, pestes, terræmotus, absorptæ vrbes, mortes insolitę, bella ciuilia, gentiū irruptiones, Ecclesiarū incendia, prouinciarū vrbiūq; desolationes, populorum ouiū instar ad victimā ductarum, captiua capita. Ad Æthiopas vsque, Indosque ac extremas Orientis partes serui ac captiui, iuuenes & virgines, seniores cum iunioribus: prorsusque omnis ætas consumpta est. *Patres* enim, inquit, *comederunt vuam acerbam, & filiorum dentes obstupescunt.* Et

Hæc ex Gregor. Theol. imitati.

Eph. 5. v. 6.

Mala ex hæresi, ac Imaginum religione violata.

Ier. 31. v. 29.

Deut.5.v.9. iterum, *Ego Dominus*, inquit, *red-*
dens peccata patrum in filios, vsque
ad tertiam & quartam generatio-
nem.
Quòd verò diuinus Altissimi dex-
teræ cuncta Imperio regentis atque
tuentis gladius, virum peremerat, ac
velut grandem bestiam in muscipu-
lam suam conjecerat, vti etiam Pro-
Ezech. 26. pheta ait, *Ecce inducā super te alienas*
pestes de Gentibus & effundēt gladios
suos super te, & super pulchritudi-
nem scientiæ tuæ: & sternent pulchri-
tudinem tuam in perditionem, & de-
ponent te, & morieris morte vulnera-
torum in corde maris. Nunquid lo-
quens dices, Deus ego sum, in conspe-
ctu interficientium te? Tu verò homo
Isa 14. v.11 *es, & non Deus. Subter te sternent*
tibi tineam, & operculum tuum ver-
mis. Videntes te, mirabuntur super te,
& dicent, Iste homo, qui irritabat
terram, qui concutiebat Reges, qui po-
nebat orbem vniuersum desertum: Por-
ro Vrbes euertit, & qui fuerant ab-
ducti, non soluit. Omnes Reges terræ
dormierunt in honore; homo in domo
sua. Tu autem proiicieris in montibus,
sicut cadauer abominatum cum multis
confossis, ac gladiis contrucidatis, de-
scendentibus in infernum: vt sciant
omnes, quia Dominus Rex fortis est
& potens, Reges terræ alios aliis
mutans. Apud eum, sapientia & vir-
tus; apud eum potestas & fortitudo;
humiles in sublime tollit, & eos
Iob.12.v.24 qui perierant, exsuscitat. In soliis
Reges constituit; mutans Reges, &
corda Principum terræ. Vbinam
falsi vates & impostores? Vbi trigin-
ginta annorum inclyta tropæa, ho-
minis terrena sapientis, nec cum cœ-
lesti Rege vllas vitæ rationes com-
munes habentis?

τὰ τέκνων ὡμοδιάσουσι. καὶ πάλιν,
Ἐγώ, φησὶ Κύριος, ἀποδιδοὺς ἁμαρ-
τίας πατέρων ἐπὶ τὰ τέκνα ἕως τρί-
της καὶ τετάρτης γενεᾶς.
17 Ἐπεὶ δὲ ἡ θεία τοῦ παντοκράτο- 17.
ρος δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου μάχαιρα τοῦ-
τον διεχειρίσατο, καὶ ὡς θῆρα μέγαν
εἰς τὴν γαλεάγραν αὐτοῦ ἐνέβαλε,
καθὼς καὶ ὁ προφήτης λέγει, Ἰδοὺ
ἐπάγω ἐπὶ σὲ 18 ἀλλοτρίους λοι- 18.
μοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐκκενώ-
σουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν ἐπὶ σέ,
καὶ ἐπὶ τὸ κάλλος τῆς ἐπιστήμης σου· καὶ
στρώσουσι τὸ κάλλος σου εἰς ἀπώλειαν,
καὶ καταβιβάσουσί σε· καὶ ἀποθανῇ
θανάτῳ τραυματιῶν ἐν καρδίᾳ θα-
λάσσης. Μὴ λέγων ἐρεῖς, Θεὸς
εἰμὶ ἐγὼ ἐνώπιον τῶν ἀναιρούντων
σε; σὺ δὲ εἶ ἄνθρωπος, καὶ οὐ Θεός.
ὑποκάτω σου στρώσουσί σοι σῆψιν, καὶ
τὸ κατακάλυμμά σου σκώληξ. 19 οἱ 19.
ἰδόντες σε, θαυμάσονται ἐπὶ σέ, καὶ
ἐροῦσι, Οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ὁ παρο-
ξύνων τὴν γῆν, ὁ σείων βασιλεῖς, ὁ
θεὶς τὴν οἰκουμένην ὅλην ἔρημον· τὰς
δὲ πόλεις αὐτοῦ καθεῖλε, καὶ τοὺς ἐν
ἀπαγωγῇ οὐκ ἔλυσε. πάντες οἱ βασι-
λεῖς τῆς γῆς, ἐκοιμήθησαν ἐν τιμῇ. ἄν-
θρωπος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· σὺ δὲ ῥιφή-
σῃ ἐν τοῖς ὄρεσιν, ὡς νεκρὸς ἐβδελυγ-
μένος, μετὰ πολλῶν ἐκκεκεντημένων, καὶ
τεθνηκότων μαχαίραις καταβαινόν-
των εἰς ᾅδου, ἵνα γνῶσι πάντες, ὅτι
Κύριος κραταιὸς καὶ ἰσχυρὸς βασιλεύς,
διαλλάσσων βασιλεῖς γῆς. παρ' αὐτῷ
σοφία καὶ δύναμις. παρ' αὐτῷ κράτος
καὶ ἰσχύς, ποιῶν ταπεινοὺς εἰς ὕψος,
καὶ ἀπολωλότας ἐξεγείρων· καθίζά-
νων βασιλεῖς ἐπὶ θρόνων· διαλλάσσων
βασιλεῖς, καὶ καρδίας ἀρχόντων γῆς.
ποῦ εἰσιν οἱ ψευδομάντεις καὶ ἀπα-
τεῶνες. ποῦ εἰσιν οἱ τριάκοντα τρο-
παιοφόροι χρόνοι τοῦ ἐπιγειόφρονος, καὶ
μὴ τὸ πολίτευμα ἔχοντος μετὰ τοῦ
ἐπουρανίου βασιλέως.

Τί οὖν ὁ θανατῶν καὶ ζωογονῶν· ὁ κατάγων εἰς ᾅδου, καὶ ἀνάγων. ὁ
19. ταπεινῶν καὶ ἀνυψῶν. 19 ἐξήγειρε τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ τὸν φερώνυμον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἀρχιστράτηγον, Μιχαὴλ τὸν πρᾳότατον καὶ γαληνότατον βασιλέα, χριστομιμήτως λέγοντα τοῖς ἐν δεσμοῖς, Ἐξέλθετε· καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύφθητε· ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρείᾳ, ὁμοίως τοὺς παραπικραίνοντας, τοὺς κατοικοῦντας ἐν τάφοις. πάντα σύνδεσμον ἀδικίας διαρρήσσων, ἀνήγαγεν ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας, τοὺς ἐν ἐξορίαις καὶ θλίψεσι, καὶ πικρᾷ δουλείᾳ κατεχομένους· πάσης χαρᾶς καὶ θυμηδίας τὴν Ῥωμαϊκὴν βασιλείαν ἐνέπλησεν. ἔδωκε γὰρ ὁ Κύριος χρηστότητα, καὶ ἡ γῆ ἀνθηφόρος βλαστάνει τὰ ἀγαθὰ καὶ τὸν καρπὸν αὐτῆς. ἡ δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν· ἡ δεξιὰ Κυρίου ὕψωσεν αὐτὸν, καὶ τῷ πλήθει τῆς δόξης αὐτοῦ συνέτριψε τοὺς ὑπεναντίους. τί οὖν ὁ εἰρηνικώτατος καὶ πρᾳότατος βασιλεύς. ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν εἰρήνῃ κεκοίμηται, καὶ ἔσται ἐν εἰρήνῃ ἡ ταφὴ αὐτοῦ. συναντήσεται γὰρ τοῖς ποιοῦσι τὸν ἔλεον ἐν κρίσει· κατακαυχᾶται καὶ ἔλεον κρίσεως.

Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐγείρων κέρας σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν βραχίονι αὐτοῦ, ἀνέστησεν ἐκ τῆς ῥίζης αὐτοῦ φυτὸν βασιλείας ἐπὶ τὴν ἑτοιμασίαν τοῦ θρόνου αὐτοῦ, σὲ τὸν μέγαν, καὶ φερώνυμον τῆς θεοφιλείας ἄνακτα, ἐν τῇ δυναστείᾳ τῆς σωτηρίας τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ. βασιλείαν κραταιὰν, ἰσχυρὰν, καὶ ἔντιμον ἔδωκεν ἐν τῇ χειρί σου ὁ τῶν ὅλων δεσπότης καὶ Κύριος, θεοστήρικτε δέσποτα, ἔμβλεψον εἰς ἀρχαίας γενεὰς τῶν εὐσεβεστάτων καὶ πιστῶν βασιλέων, πῶς ἡ δόξα καὶ ἡ εὐπρέπεια αὐτῶν ἀτελεύτητος ὑπάρχει.

Quid igitur, *qui mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit?* (1. Reg. 2. v. 6) qui humiliat & subleuat? Nimirum suscitauit Imperio suo, qui à sua virtute nomen habeat Principem militiæ, mansuetissimum serenissimumque Michaëlem Augustum; Christi æmula benignitate dicentem, *his, qui in vinculis, Exite; ac qui in tenebris, Reuelamini* (Isa. 49. v. 9.): *educens vinctos in fortitudine; similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.* (Ps. 67. v. 7.) Disrumpens omne vinculum iniquitatis, eduxit de lacu miseriæ, eos, qui exilio relegati, atque in angustiis ac amara seruitute cõstituti erant: omni gaudio ac iucunditate Imperiũ Romanũ repleuit. Dedit enim Dominus (Ps. 84. v. 13.) benignitatem, terraque nostra efflorens, bona germinat, ac fructum suũ edidit. Dextera Domini fecit virtutem; (Ps. 117. v. 16.) dextera Domini exaltauit illũ, & in multitudine gloriæ suæ contriuit aduersarios. (Exod. 15. v. 7.) Quid igitur pacis studiosissimus ac mitissimus Imperator? In idipsum in pace dormiuit; & erit (Ps. 4. v. 9.) in pace sepultura eius. Obuios enim habiturus est, qui faciunt misericordiam in iudicio. *Misericordia* enim (Iacob. 2. v. 13.) *gloriatur aduersus iudicium.*

Quia verò is, qui erigit cornu salutis populo suo in brachio suo, eius ex radice, Imperij germen in præparationem solij ipsius suscitauit, Te nimirum magnum, exque pietate ac religiositate ritè nuncupatum, Augustum, in potentia salutis dexteræ suæ; Imperium potens & forte atque nobile in manu Tua vniuersorum Dominus ac Herus, à Deo conseruate Domine, tradidit; aspice ad antiquas religiosissimorum ac fidelium Imperatorum generationes, quo pacto eorum claritas & magni-

Ad Theophilum exhortatio.

ficentia immortalitati consecrata
Eccl. 44. v. 14. sit. In pace sepulti sunt: & sepulcra eorum, & ossa eorum in locis suis reuiuiscent, illisque Dominus imperabit, quia Animæ eorum in manu eius sunt. Imitare piissimum ac religiosissimum Imperatorem Constantinum beatæ Helenæ filium, qui annos totos quatuor supra triginta in omni pietate ac morum honestate claruit, cunctasque Barbaras gentes sibi subjecit. Adeoque Vir ille religiosissimus Sacerdotes ac Monachos, vtriusque Ordinis egregiè cultor, obseruabat, vt ferant, quandoque illi oblatis aduersus eos criminationum libellis, mox in ignem conjecisse, inque ea verba inclytum Imperatorem delatores affatum esse, Ego, si Sacerdotum aliquem aut Monachorum quidpiam sceleris patrantem offendero, mea ipse explicata chlamyde, ipsum obtexero. Quis ergo vnquam inter Imperatores, Viro illo sancto religiosior extitit, benigniorque ac miserationis affectu impensior?

Constantini in Episcopos Monachosque religio.

Magni Theodosij in eosdem.

Scrutare magnum pietatis iubar Theodosium religiosissimum Imperatorem, orthodoxæ fidei stemmate præclarè ornatum. Nam hic quoque sic Christi amans, inque Monachos affectus fuit, vt, cùm Maximi in Occiduis partibus bello, ingenti angustia teneretur, conferta adeò hostiū acie, vt tercentena hostium millia numeraret, ad sanctissimum quendā Monachum in monte exercentem miserit, precibusque ad Deum nutante Republica, vt adiutor accederet, rogauerit. Donatus is vocabatur. Sanctissimus porrò Deoque afflatus Monachus, futuri euentus diuinitus præscius, cilicinam tunicam,

Μαξίμου.

ἐτάφησαν ἐν εἰρήνῃ, καὶ οἱ τάφοι αὐτῶν, καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτῶν ἀναθάλλει ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν· καὶ βασιλεύει αὐτῶν Κύριος, ὅτι αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἐν χειρὶ αὐτοῦ εἰσί. μίμησαι τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόχριστον βασιλέα Κωνσταντῖνον υἱὸν τῆς μακαρίας Ἑλένης, ἐν ὅλοις λδʹ χρόνοις διαπρέψαντα ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι, πάντα τὰ ἔθνα βάρβαρα ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ ὑποτάξας. ὅσε τοσοῦτον ἦν φιλοϊερεὺς καὶ φιλομόναχος ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ θεοφιλὴς, ὥσπερ φασὶν ἐν μιᾷ 20 κατηγόρων ἐπιδωσαίτων πιττάκια κατ᾽ αὐτῶν, ταῦτα μὲν γὰρ εὐθὺς καῦσαι· εἰπεῖν δὲ οὕτως ὁ ἀοίδιμος βασιλεὺς, Ὅτι ἐὰν εὕρω φησὶν ἱερέα ἢ μοναχὸν ἔν τινι παραπτώματι, ἐγὼ αὐτὸς τὴν χλαμύδα μου ἥπλωσα ἂν, καὶ ἐσκέπαζον αὐτόν. τίς ἄρα θεοσεβέστερος, καὶ φιλάγαθος καὶ συμπαθητικώτερος ἐν βασιλεῦσι τοῦ ἁγίου τούτου. 20.

Ἰχνηλάτησον τὸν μέγαν τῆς εὐσεβείας λαμπτῆρα Θεοδόσιον τὸν εὐσεβῆ βασιλέα, πίστεως ὀρθοδόξου στέμματι κατηγλαϊσμένον· ὥστε τοσοῦτον ἦν καὶ οὗτος φιλόχριστος καὶ φιλομόναχος, ὥσπερ 21 διὰ τὸν 21.
τοῦ τυράννου Μαξιμίνου πόλεμον ἐν τοῖς ἑσπερίοις μέρεσιν ἐν ἀγωνίᾳ πολλῇ συσχεθεὶς, ἐν τῷ τῶν πολεμίων πλήθει τριακοσίων χιλιάδων, ἀποστέλλει ἐφ᾽ ἑνὶ τῶν ἐν τῷ ὄρει ὁσιωτάτων μοναχῶν, παρακαλῶν αὐτὸν εἰς εὐχῆς συμμαχίαν ἐπικουρῆσαι αὐτῷ· Δόνατος δὲ τοὔνομα αὐτῷ. ὁ δὲ ἁγιώτατος καὶ θεοφόρος μοναχὸς θεόθεν προγνοὺς τὸ μέλλον, ἀποστέλλει αὐτῷ τὸν βασ

σι' εἶ τὸν τεί χινον αὐτοῦ χιτῶνα καὶ τὸ ἐπώμιον, καὶ τὸ κουκούλλιον, καὶ τὴν βακτηρίαν αὐτοῦ. ὁ δὲ μεγαλόψυχος καὶ εὔελπις βασιλεὺς περιχαρῶς μετὰ πίστεως δεξάμενος ταῦτα, καὶ περιπτυξάμενος, καὶ ταῦτα ἐνδυσάμενος· τὴν δὲ βακτηρίαν αὐτὸ δόρατος κατασχὼν, ἔφιππος γίνεται· καὶ δὴ τὶς θεία ἀγγελικὴ στρατιὰ ἐφ' ἵπποις ἱππάμενοι, ἐφίστανται, καὶ τοὺς πολεμίους ὑπῆλθον ἐν τοῖς βοθύνοις ἐν οἷς ὤρυξαν ἐν παγίδι θηρευτῶν, ἀντιστρεπτικῶς ἐκεῖσε κατέβαλον· τὸν δὲ τύραννον ἐν τῇ μεγάλῃ λαφύρᾳ οἱ σατράπαι ζῶντα χειρωσάμενοι, τοῖς ποσὶ τοῦ βασιλέως προσέφερον. τί τούτου τοῖς νοῦν ἔχουσιν ὑψηλότερον. ὃς κατηξίωται ἀγγελικὰς στρατιὰς συλλήπτορας αὐτῷ γενέσθαι, οὐχὶ καὶ εὐσεβὴς ἦν, προσκυνητὴς τῆς ἁγίας τριάδος, καὶ τῆς Χριστοῦ εἰκόνος.

palliumque & cucullum ac baculum ad eum mittit. Tum magnanimis præfidenſque Imperator hiſce gaudio ac fide ſuſceptis, eaque exoſculatus atque induens, nec non baculum haſtæ loco tenens, equum conſcendit. Cùm ecce diuina quædam Angelica acies in equis igneis diſcurrens mox præſto fuit, eáque hoſtes penitus in ſcrobes quas fecerant venatorio more, rebus in contrariũ verſis, compulit. Tyrannus ipſe ingentis ſpolij loco ſatrapis viuus captus, pro Imperatoris pedibus oblatus iiſque ſubſtractus eſt. Quid ea ſublimius expeditione, ſana vſquam mente cogitari queat? Qui Angelicas acies bello ſocias meruit accipere, num pius ac religioſus rectæque fidei tenax, qui ſanctæ Trinitatis cultor, ac Chriſti Imaginis venerator erat?

Ἐρεύνησον, καὶ ἴδε τὰ ἱερὰ αὐτοῦ ἀναθήματα, τὰς ἱερὰς ἐνδυτὰς, τὰ ἱερὰ σκεύη. ψηλάφησον, 22. καὶ ἴδε 22 τὸν μέγιστον αὐτοῦ δίσκον, εἰς ὃν ταῖς ἐγκαυστικοῖς καλλιεργήμασιν, ὁ μυστικὸς τοῦ Χριστοῦ δεῖπνος μετὰ τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐγκεκόλαπτο· ὅνπερ ἱερὸν δίσκον Θεόδωρος ὁ οἰκονόμος τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ψηφισθεὶς ἀρχιεπίσκοπος τῆς Συρρακουσαίων πόλεως ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς βασιλίδος πόλεως· καὶ δὴ εἴ τις ὁ Θεόδωρος ποιήσας τὸ ἄθλον αὐτοῦ ἰδιόχειρον, ἐπέθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ δίσκῳ· καὶ φησὶν Ἀντώνιος, Εἰ πληροφορεῖς ἡμᾶς, καὶ ὁμόφρων ἡμῶν εἶναι βούλει, πάτησον αὐτὸν τοῖς ποσί σου. ὁ δὲ, τῷ πόθῳ τῆς φιλαρχίας μεθυσθεὶς, ἐπιμέτατα ἀναιδῶς καὶ ἀνερυθριάστως αὐτὸν κατεπάτησεν. ὢ τῆς ἀνοχῆς, καὶ μακροθυμίας Ἰησοῦ Χριστοῦ. τί οὖν· οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα; ναὶ,

Exquire, & vide illius ſacra donaria; ſacras tunicas, ſacra vaſa. Contrecta, & vide eius maximum diſcũ, in quo Myſtica Chriſti Cœna cum duodecim Apoſtolis ſubtili arte encauſto cælata erat. Quem ſacrum diſcum, Theodorus ſanctorum Apoſtolorum Oeconomus, ab Auguſtæ Vrbis Archiepiſcopo ordinatus Syracuſarum Archiepiſcopus; Theodorus, inquam, cum manu propria conſcriptam ſchedam in diſcum miſiſſet; dicente Antonio, Si nobis fidem facis, ac eiuſdem nobiſcum ſententiæ eſſe vis, ipſum pedibus conculca; ille ſacri principatus deſiderio ebrius, impudenter nullaque verecundia promptè actum m conculcauit. O Chriſti Ieſu patientiam longamque lenitatem! Quid igitur? *Nonne Deus requiret iſta?* Sanè omnino: Nam & Caini ſepties vl-

Theodoſij in ſacris & veſtibus Imaginum religio.

Sacrilega vaſis ſacri tractatio ac pœna.

Pſal. 43. v. 22.

Gen. 4. v. 24.

tio facta est; ex Lamech autem septuagies septies. Ita nimirum Christianorum Vrbis Augustæ Episcopos decet? Quid igitur infelix Theodorus? Frustrato voto nec dignitatem adeptus, immatura morte atq; amara viuis extrusus est.

Alij Catholici ac pij Imperatores.

Ὀνώριον.

Æmulare religiosissime Domine, etiam qui secuti sunt Imperatores, Arcadium, Honorium, Theodosium; Leonem item & Marcianum, iisque similes religiosissimos Principes. Omnes enim eodem sensu fuere, ac pietati adhæsere. Sine qui in impietate Imperatores mortui sint, sepelire ac lugere mortuas animas suas. Eorum enim qui iniuriam patiuntur gemitus, illorum qui ea afficiunt castigatio fit. Cogita, & vide superioris ætatis Imperatorum atq; Principum vitæ commensum, quomodo velut somnium euolans transierunt. Cum omnino eorum res cōstabilitæ viderentur, tum prorsus perierunt. Quid igitur Tu quoque, optime Domine, vel si totos centum annos vixeris, fuerisque superstes ac rerum potiaris; nunquid postea sicut Patres tui non morieris? Non est famulus paruus & magnus, qui timeat herum suum. Vnus quippe in vitam ingressus, parque exitus est. Nec enim vllus extitit vnquam Imperatorum, qui ortus sui aliud initium nactus sit.

Sita seriaque admonitio; ipsa acris atque modesta.

Aspice in preces humilium, & ne spreueris petitionem eorum. Miserere Ecclesiarum tuarum, ac lugentes consolare. Solatio leua qui in tribulatione existunt; Ecclesiarū schismata seda; malè sentientium effractorum Imaginum superbos conatus extingue; insurgentes hæreses in fortitudine iusti Imperij tui & bra-

πάντως· ὅτι ἑπτάκις καὶ ἐκδεδίκηται Κάϊν· ἐκ δὲ Λάμεχ, ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. οὕτως ἄρα πρέπει τοὺς ἀρχιερεῦσι τῆς βασιλείας τῶν Χριστιανῶν; τί οὖν ὁ δύστυχος Θεόδωρος· ἠστόχησε τῆς ἀξίας, θανάτῳ ἀώρῳ δύσθητος γεγονώς.

Μίμησαι, θεοσεβέστατε δέσποτα, καὶ τοὺς μετέπειτα βασιλεῖς, Ἀρκάδιον καὶ Ὠνόριον καὶ Θεοδόσιον· Λέοντα καὶ Μαρκιανὸν, καὶ τοὺς κατ' αὐτοὺς θεοσεβεῖς βασιλεῖς. πάντες γὰρ ὁμόφρονες, καὶ θεόφρονες. ἀφεὶς τοὺς νενεκρωμένους ἐν ἀσεβείᾳ βασιλεῖς θάψαι, καὶ κλαῦσαι τὰς ἑαυτῶν νενεκρωμένας ψυχάς. οἱ γὰρ τῶν ἀδικουμένων στεναγμοὶ, τῶν ἀδικούντων κόλασις γίνεται. ἐννόησον, καὶ ἴδε τῶν βεβιωκότων βασιλέων, καὶ ἀρχόντων τὴν πάροδον, πῶς ὡς ἐνύπνιον ἐκπετασθὲν παρῆλθον. ὅτε ἐδόκουν εἰς τέλος κατεστηρίχθαι, τότε εἰς τέλος ἀπώλοντο. ἀσεβῶν γὰρ καταπιπτόντων, δίκαιοι ἔκφοβοι γίνονται. τί οὖν καὶ σὺ ἀγαθὲ δέσποτα, εἰ καὶ ζῇς, καὶ διαμένεις, καὶ βασιλεύεις ἐν ὅλοις ἑκατὸν ἔτεσιν, οὐχὶ μετὰ ταῦτα ἀποθανεῖς ὡς οἱ πατέρες σου; μικρὸς καὶ μέγας ἐν ἔστι θεράπων οὐ δεδοικὼς τὸν κύριον αὐτοῦ. μία γὰρ εἴσοδος εἰς τὸν βίον, ἔξοδος τὲ ἴση. οὐδεὶς γὰρ βασιλέων ἔσχεν ἑτέραν γενέσεως ἀρχήν.

Ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν, καὶ μὴ ἐξουδενώσῃς τὴν δέησιν αὐτῶν. οἰκτείρησον τὰς ἐκκλησίας σου, καὶ πενθοῦντας παραμύθησαι. τοὺς ἐν θλίψει παρακάλεσον· παῦσον τὰ σχίσματα τῶν ἐκκλησιῶν· σβέσον τὰ φρυάγματα τῶν κακοδόξων Εἰκονοκλαστῶν· τὰς τῶν αἱρέσεων ἐπαναστάσεις ταχέως κατάλυσον ἐν

τῇ δυνάμει τῆς δικαίας βασιλείας σου, καὶ τῷ βραχίονι τῆς εὐσεβείας σου. τοὺς αἰχμαλώτους ἀνακάλεσαι, τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε· καὶ σύναψον τὴν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν εἰς ἕνα σύνδεσμον ἀγάπης, εἰς βαθεῖαν εἰρήνην τῆς ὀρθοδόξου καὶ ἀκεραιφνεστάτου πίστεως. Ἕως πότε παρὰ πάντων τῶν Χριστιανῶν οἱ Ῥωμαίων παῖδες Εἰκονοκλάσται καὶ αἱρετικοὶ ὀνειδίζονται. ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν τῆς εὐσεβείας σου, καὶ οἰκτείρησον τὸν λαόν σου, τὸν διεσκορπισμένον καὶ διεσπαρμένον ὡς ἀπολωλότα πρόβατα οἴκου Ἰσραήλ. τί τοῦτο τὸ ἐλεεινὸν ὅραμα. ἀκατάπαυστος ὁ θυμὸς τοῦ ἀντιπάλου διαβόλου κατὰ τῆς ἁγίας εἰκόνος τοῦ Σωτῆρος. ἄσπονδος ὁ πόλεμος τοῦ ἀντικειμένου κατὰ τῆς ἀχράντου μορφῆς τῆς θεομήτορος· ἀκατάλλακτος ἔχθρα ἡ πρὸς τοὺς ἁγίους Χριστοῦ. πόσοι βασιλεῖς ἐπολέμησαν τὴν ἐκκλησίαν· πόσοι τύραννοι κατεδυνάστευσαν. ἀλλὰ εἰ καὶ μικρὸν παρεχωρήθησαν, ἀλλὰ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

Πολλὰς μὲν γὰρ γραφικὰς ἀποδείξεις εὐσεβῶν δογμάτων τῶν ἁγίων πατέρων ἔχοντες γράφειν, οὐ δέον ἐστὶν ἡμᾶς τὴν τῆς βασιλικῆς ἀγχινοίας θεοδίδακτον σοφίαν ἐκβιάζειν· ἀλλὰ, κατὰ τὸν θεῖον λόγον, παρακλητικῶς καὶ εὐμενεστάτως ἐκπληροῦμεν, ἵνα μὴ τῇ ὑποστολῇ τοῦ λόγου, τὸ μὴ εὐδοκιμεῖσθαι κατακριθῶμεν. οὐδέποτε γὰρ ἡμεῖς καὶ ἐπὶ τῶν προβεβηκότων βασιλέων σεσιωπήκαμεν, νουθετοῦντες, παρακαλοῦντες ὡς κυρίους, ὡς δεσπότας, ὡς πατέρας, ὡς ἀδελφούς, ἵνα μὴ Θεὸν ζημιωθῶμεν διὰ τῆς ἡσυχίας.

Πρὸς δὲ πλειοτέραν πληροφο-

chio pietatis tuæ quantocius dissolue. Captiuos reuoca, dispersos congrega; sanctamque Catholicam & Apostolicam Ecclesiam in vnam concordiam, vnumque dilectionis vinculum, in rectæ sinceræque fidei altam pacem connecte. Quandiu apud omnes Christianos, Romani probro hæretici audient ac Imaginum effractores? Excita potentiam pietatis tuæ, & miserere populi tui qui dispersus est & dissipatus, sicut oues quæ perierunt domus Israël. Quale hoc miserandum spectaculũ? Nulla quies, quo furore inimicus diabolus aduersus sanctã Saluatoris Imaginem bacchatur. Implacabile bellum aduersarij est aduersus sanctę Dei Matris Effigiẽ. Irreconciliabile odium eorum, qui Sanctos Christi persequuntur. Quàm multi Imperatores impugnauerunt Ecclesiam? Quàm multi oppressere tyranni? Quanquam tamen tantisper iis facta licentia; at portæ inferi non præualuerunt aduersus eam.

Id est Græci & Constantinopolitani.

Matth. 16. v. 18.

Licet autem ex sanctis Patribus scriptas demonstrationes quibus pia dogmata stabiliantur, poteramus afferre, haud tamen operæpretium duximus, vt à Deo doctam Regalis solertiæ sapientiam pluribus vrgeremus. verùm, pro eo ac diuinus sermo admonet, obsecrantium more ac placidissimè quæ officij partium existunt, implemus; ne substracto sermone, eius deserti cõdemnemur. Nunquã enim etiã superiorũ Imperatorum tẽpore, ipsi nobis imperauimus vt taceremus; ac ne admoneremus ac obsecraremus vt Dominos & heros & patres & fratres, ne Dei iacturam, silentij rei faceremus.

1 Tim. 5. v. 1.

Vt abundantiorem tamen fidem

Sacrarum diuina traditio Imaginum.

faciamus, certiusque orthodoxā Fidem astruamus; vti etiam à principio olimque atque hactenus pura & impolluta Christianissima pietas, iuxta Apostolicas ac à Deo confirmatas traditiones in cunctis Ecclesiis diuinè summaque honestate ac vt Domino consentaneum est venerabilium ac colendarum Imaginum decor ornatusque fulget & splendescit in picturis ac musiuo opere, in parietibus & tabellis vasisque sacris, pari honore ac veneratione cum viuificæ Crucis signo diuinisque Euangeliis amplectimur ac exosculamur; ita nimirum vt ipsis cultum atque honorē exemplaribus tribuamus; cùm iuxta Magnum Basilium, honor Imaginis ad exemplar transeat. . . . . Quantò magis deterius supplicium merebitur, qui Dominicā Christi Imaginem spernit ac abnuit, qui ipsam quoque Crucem sanctificauit? nimirum velut perfectus desertor, atque à Christiani appellatione nominis extraneus, æternæ reus damnationis erit.

Lib de Spiritu sancto ad Amphilochium.

Idcirco, ad eius quam docuimus atque dogmate tradidimus, diuinæ doctrinæ probationem ac confirmationem; venerandam quoque sanctissimæ Dei Genitricis Mariæ, exque ea incarnati atque infantis Dei Verbi Imaginem, velut fidei gloriationem & coronam decoris sceptrumque regium, in confessionis nostræ à Deo confirmati sincerissimi rectæ fidei libelli capite, expressimus, vt diuinæ vestræ à Deo doctæ Majestati, diuinum ac cœlestem rectæ fidei sensum Orientalis omnis diœceseos significaremus, iuxta quod Scriptura monet, *Da sapienti occasionem, & sapientior erit: indica iusto,*

Orientaliū Synodicæ præfixa S. Mariæ & Christi infantis Imago.

Prou. 9. v. 9.

εἰαν καὶ ἀσφαλεστέραν βεβαίωσιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καθὼς καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν μέχρι τοῦ δεῦρο ἡ καθαρὰ καὶ ἄμωμος χριστιανικωτάτη εὐσέβεια, κατὰ τὰς ἀποστολικὰς καὶ θεοκυρώτους παραδόσεις ἐν πάσαις τῆς ἐκκλησίαις θεοπρεπῶς καὶ εὐσχημόνως καὶ εὐπαρέδρως Κυρίῳ, ἡ τῶν σεπτῶν καὶ σεβασμίων εἰκόνων εὐκοσμία διαλάμπει, ἐν ἱστορίαις καὶ μουσουργήμασιν· ἐν τοίχοις καὶ πίναξι, καὶ ἱεροῖς σκεύεσι, τιμῇ καὶ σεβασμιότητι ἐπίσης τῷ τύπῳ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τῶν θεολέκτων εὐαγγελίων κατασπαζόμεθα· τὸ σέβας καὶ τὴν τιμὴν τοῖς πρωτοτύποις ἀπονέμοντες κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, Ὅτι ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ, ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει . . . . . πόσῳ μᾶλλον χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ τὸν δεσποτικὸν Χριστοῦ χαρακτῆρα τοῦ καὶ τὸν σταυρὸν ἁγιάσαντος, ἀθετῶν ἢ ἀπαναινόμενος. ὡς τέλειος ἀποστάτης, καὶ ἀλλότριος τῆς Χριστιανικῆς προσηγορίας, ἔνοχος καὶ ὑπόδικος ἔσται αἰωνίου κατακρίσεως.

Διὸ δὴ πρὸς ἀπόδειξιν καὶ βεβαίωσιν τῶν παρ' ἡμῖν δεδογματισμένων θεοπνεύστων λόγων, καὶ τὸν σεβάσμιον χαρακτῆρα τῆς παναγίας θεομήτορος Μαρίας, καὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντος καὶ νηπιάσαντος Θεοῦ Λόγου, ὡς καύχημα πίστεως καὶ στέφανον κάλλους, καὶ σκῆπτρον βασιλικὸν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς ἡμετέρας ὁμολογίας τοῦ θεοκυρώτου τῆς ὀρθοδοξίας ἀκραιφνεστάτου τόμου ἐνετυπώσαμεν, δεικνῦντες πρὸς τὴν θεόφρονα ὑμῶν θεοδίδακτον βασιλείαν, τὸ ἔνθεον καὶ οὐράνιον φρόνημα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως πάσης ἀνατολικῆς διοικήσεως, κατὰ τὸν θεῖον λόγον, Δίδου σοφῷ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται.

γνώριζε

γνώριζε δικαίῳ, καὶ προσθήσει τοῦ δέχεσθαι.

Ἑπόμενοι τοῖς ὅροις τῶν θεοφόρων πατέρων τοιάδε πεφωνηκότων καὶ δογματισάντων, κατὰ τὰς ἀποστολικὰς παραδόσεις, καὶ τὰ ἀρχαῖα ἔθη τῶν ἐκκλησιῶν, οὕτως πιστεύοντες εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ ζωοποιὸν τριάδα, τὰς τιμίας εἰκόνας ἀσπαζόμεθα. οἱ μὴ οὕτως φρονοῦντες, ἀνάθεμα ἔστωσαν. οἱ μὴ οὕτως ὁμολογοῦντες, πόῤῥω τῆς ἐκκλησίας ἐκδιωχθήτωσαν. αὕτη ἡ πίστις τῶν ἀποστόλων. αὕτη ἡ πίστις τὴν ἐκκλησίαν ἐφώτισε. τοὺς οὖν τολμῶντας ἑτέρως φρονεῖν, ἢ ἀνατρέπειν τι τῶν ἐνθέσμως τῇ ἐκκλησίᾳ παραδεδομένων, ἢ σταυροῦ ἐκτύπωσιν, ἢ εἰκονικὴν ἀναζωγράφησιν, ἢ ἕτερόν τι τῶν ὄντων ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ παραδεδομένων κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθη τῶν πατέρων, καὶ τῶν εὐσεβῶν καὶ πιστῶν βασιλέων, εἰ μὲν ἱερεῖς εἰσὶ, παντάπασι καθαιρέσει ὑποβάλλεσθαι καὶ ἀναθεματίζεσθαι, εἰ δὲ μονάζοντες καὶ λαϊκοὶ εἰσὶ, τῷ αὐτῷ ἀναθέματι κατακρίνεσθαι, καὶ τῆς θείας κοινωνίας ἀφορίζεσθαι. ταῦτα ὁρίζομεν τῇ κελεύσει καὶ αὐθεντίᾳ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὃς ἔθετο πρόσταγμα, καὶ οὐ παρελεύσεται· τοῦ κλείσαντος τὴν ἄβυσσον, καὶ σφραγισαμένου αὐτὴν τῷ φοβερῷ καὶ ἐνδόξῳ ὀνόματι αὐτοῦ. εὐλαβείσθω πᾶσα ἡ γῆ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, ὅτι φοβερός ἐστι, καὶ τίς ἀντιστήσεται αὐτῷ. καὶ, Φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος· ὅτι πᾶσα πνοὴ καὶ κτίσις ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ περιείληπται· καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων· καὶ ἡ δεσποτεία αὐτοῦ ἐν πάσῃ γενεᾷ. δόξα τῇ παναγίᾳ τριάδι τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

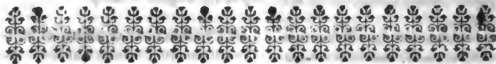
iusto, & adyciet vt accipiat.

Definitionem ac regulam ſequentes diuinorum Patrum qui iuxta Apoſtolicas traditiones, ac Eccleſiarũ vetuſtos mores talia promulgarunt ſanxeruntque, ſic in ſanctam & conſubſtantialem ac viuificam Trinitatem credentes, venerandas Imagines amplectimur ac veneramur. Aliter ſentientes anathema ſint. Qui non ita confitentur, procul ab Eccleſia arceantur. Hæc Apoſtolorum fides. Hæc fides Eccleſiam illuſtrauit. Qui igitur aliter ſentire atque ſapere auſi fuerint, vel eorum aliquid euertere quæ legitima Eccleſiæ tradita ſunt, aut Crucis figuram, vel pictas Imagines, ſeu quid aliorum quorum in Eccleſia ritus viget, iuxta Patrum antiquos mores, religioſiſſimorumque ac fidelium Imperatorum; ſiquidem fuerint Sacerdotes, amiſſi omnino gradus pœnæ ſubjaceant, ac anathematizentur: ſin autem Monachi & Laici extiterint, iiſdem deuoti ac anathemate percuſſi, etiam communione priuentur. Hæc Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti præcepto auctoritateque decernimus; qui *præceptum poſuit & non præteribit*; qui clauſit abyſſum, eamque tremendo ac glorioſo nomine ſuo ſignauit. Reuereatur omnis terra à facie eius: quia terribilis eſt, & quis reſiſtet ei? Et, *Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis*: quippe in cuius manu ſpiritus omnis ac creatura comprehenſa ſit: ac eius regnum, regnum omnium ſæculorum, & dominatio eius in omni generatione & progenie. Gloria ſit ſanctiſſimæ Trinitati Deo noſtro in ſæcula ſæculorum, Amen.

Synodorũ decernendi auctoritas.

Pſal. 148. v. 6.
Apoc. 20 v. 3.
Iſ 95. v 9.
Pſal. 75. v. 8
Hebr. 10. v. 31.

T

AD ORIENTALIVM SYNODICAM, DE SACRIS IMAGINIBVS, AD THEOPHILVM.

QVOD sic vocem, præter momenta superiori Orat. allata, ipsa statim Epistola suadet, totoque exordio, quo palam est, communi Ecclesiæ iudicio conscriptam, atque pluribus, iisque Episcopali auctoritate decernentibus, subscriptam: siue tres ipsi Patriarchæ quorum nomine editam habet Constantinus Porphyrogenreta, conuenerint, ac commune Concilium, quantum per Saracenorũ tyrannidem licebat, vt Ecclesiæ Græcæ tantis laborãti Ecclesiasticæ traditiones vindices ac testes zelo verè Pastorali ac Apostolico subuenirent, vel Hierosolymis, vel Alexandriæ, seu Antiochiæ quæ omnes Saracenorũ ditionis erãt, pia solicitudine habuerint; siue, quod verius existimo, in vna primũ diœcesi, & ab vno Patriarcharum edita, aliisque probata, communi calculo, exque omnium mente, ad Theophilum missa est: cuius peruicacia, tantarum Ecclesiarum sensu, primæ ipsius Romanæ Sedis fide etiam adstipulante, tentanda videretur ac edomanda. Ioannem Damascenum, quæ habeant, nulla sunt, nec stylus, nec ætas, nec decernendi auctoritas: qui, vel si ipse scripsisset ac composuisset, cùm Hierosolymitanæ Ecclesiæ Presbyter esset, id tamen eius Ecclesiæ Synodi nomine, seu diœcesis, non ipsum eius nomen debuit præferre: vti neque Symbolum Nicænum, etsi vnum aliquem auctorem habuit: mihi quoque vindicatum in Historia Monothelitarum, ad Gregorij Presbyteri Cæsariensis Orationem de Patribus qui Nicæam primùm conuenerunt, nempe Hermogenem Leontij successorem in eadem Sede Cæsariensi, atque illi in Concilio comitem; haud tamen illius prænotatur nomine, sed Concilij. Habuisse autem, euici auctoritate Basilij Epist. 319 ad Innoc. iis verbis: Περιβλεψάμενος ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ πρεσβυτερίου τοῦ κατὰ τὴν πόλιν, ἐξελεξάμην τὸ τιμιώτατον σκεῦος, τὸν ἔγγονον τοῦ μακαρίου Ἑρμογένους, τοῦ τὴν μεγάλην καὶ ἄρρηκτον πίστιν γράψαντος ἐν τῇ μεγάλῃ συνόδῳ. Ita de Episcopo nouo designando. *Vndique in Presbyterij Vrbis Collegio dili-*

genter inquirens, elegi vas pretiosissimum, nepotem scilicet beati Hermogenis, qui magnam illam & inconcussam Fidem, in Magna illa Synodo conscripsit. His, aliisque σφάλμα μνημονικὸν, quod Basilio impingit Illust. Annalium Pater, Viro mihi tanto, ac cuius alumnum glorior, illius ἀσκήσεως lacte, primo meo κατηχοῦντος sanctiore disciplina tirocinio, apud meos Prædicatores Burdigalæ in sanctissimi Rosarij educatus, satis superque exsufflaui. Mihi vnus Basilius Magnus, in re tam vicina & domestica, maioris fidei sexcentis sic remotis, omnibusque illo minoribus.

1. Ὁ ἐν βασιλεῦσι τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολος Κωνσταντῖνος. Apostoli voce largius abutuntur Græci aliique Orientales, non solum pro 12. sic peculiariter dictis, verùm etiam pro 70. quin & pro aliis, quibus affine aliquid inest Apostolici muneris: vt sunt illi, qui primi aut præcipui fuerunt fidei propagatores, seu diuini cultus, certis quibusdam locis, prouinciis aut regnis auctores: quo in genere Constantini Magni opera cum primis enituit. Græci quo die eius festum solenni Officio recolunt mensis Maij die 21. Constantinum ἰσαπόστολον & ἀπόστολον celebrant, neque id semel, aut iterum, sed & sæpius, vt cuiuis legenti exploratum est. Ipsa hac nostræ Synodicæ phrasi, Troparium, quod est ante Matutinas. Τοῦ σταυροῦ σου τὸν τύπον ἐν οὐρανῷ θεασάμενος, καὶ ὡς ὁ Παῦλος, τὴν κλῆσιν οὐκ ἐξ ἀνθρώπων δεξάμενος, ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀπόστολός σου Κύριε, βασιλεύουσαν πόλιν τῇ χειρί σου παρέθετο. ἣν περίσωζε διαπαντὸς ἐν εἰρήνῃ πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, μόνε φιλάνθρωπε. *Qui tuæ Crucis signum in cœlo conspexit, ac, velut Paulus, non ex hominibus vocationem accepit, tuus, Domine, inter Imperatores, Apostolus, Augustam Vrbem in tua manu deposuit ac tibi commendauit: quam in perpetuum in pace serues, qui solus clemens ac benignus es.* Quem tantis celebrant, Græca CP. Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, Ecclesiæ, sicque religiosè colunt, & Apostolum habent, ac Apostolis consertum, hæ nunquam Nicomediæ Arianorum baptismate fœdatum viuis excessisse dicant aut sentiant; sed quod Senioris Romæ contestatur traditio, longè prius Siluestro Romanæ Sedis Antistite intinctum, sancto demum fine decessisse: quidquid nubili in aula Eusebiani fecerint, nunquam mutata Catholicorum tessera, vel Hæreticorum (quod illud baptisma Eusebianum Nicomediæ palam est) assumpta. Ita etiam Græci auctores profitentur, & eorum ipsa Ecclesia, Arianorum fucum asserentes, quicquid his aduersum, Eusebio Pamphili auctore inuulgatum est. His omnibus, aliisque mihi productis ad Siluestri Vitam; quam nuper Alexandro VII. obtuli, vni vt Eusebio, cuius laboret fides, vbi præsertim de Arij dogmate sermo est, maiorem accommodem fidem, ægre adducor: re præsertim sic procliui per studium partium, ac cum paucis testibus iisque Arianis aulam obsidentibus, necesse fuerit ægrotantem Principem intingi, aut in

T ij

malam rem profanis aquis suffocari, vt Gregorij Theologi vel procul flosculum reddam; βαπτισθῆναι ἢ καταβαπτισθῆναι. Hieronymus, qui maiorem Eusebio fidem habuerit, sic postremò Constantinum à vera fide deuium ad Arianos defecisse sentit in Chronico: id sanè ratus, non aliter potuisse sic in extremis illorum ritu intingi. Ambrosius tamen, licentia fortè Oratoria, & quod eius baptismi rumor Occidentem latè peruaserat: quid ex illo conficeretur non satis cogitans; aut non ab Arianis tinctum existimans, quod fortè viri tanti nomen dignitasque obtexerat, ac quem sibi propensè Catholici perinde ac Ariani raperent, de illo in extremis Baptismate sic ait Orat. de Obitu Theod. *Cui licet baptismatis gratia in vltimis constituto omnia peccata dimiserit*, &c. Synodi quoque Ariminensis Patres Epistola ad Constantium apud Athanasium, qui ipsi Occidentales, idem innuunt, quibus ita perscribunt. Ἐγνωκότες δὲ ἅμα καὶ τὴν μετὰ πίστεως ἀξίαν μνήμης Κωνσταντῖνον μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐξετάσεως, τὴν συγγραφεῖσαν πίστιν ἐκτεθεικότα· ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο βαπτισθεὶς, καὶ πρὸς τὴν ὀφειλομένην εἰρήνην ἀνεχώρησεν, ἄτοπον εἶναί τι καινοτομεῖν. Quæ mihi ipse sic reddebam *Simulque reputantes (cum Imperator Constantinus ab Obitu ipse suo omni dignus memoria, conscriptam hanc fidem omni cura ac diligentia promulgarit, ac cum is, suscepto baptismate viuis excesserit, atque ad requiem sibi debitam concesserit) absurdum esse nouum aliquid in fide moliri*: sic in extremis tinctum significant, nec vllam inde labem, qualem Hieronymus in Chronico, contraxisse indicat. Difficile tantis vtrinque præscribere, ac vel dubium tenere. Mihi satis vel hîc, vel in meo Siluestro, partium momenta subaperuisse. At neque hoc conticebo. Quid si Athanasius, illud ipsum Ariminensium voluit eleuare, quo præcipue istud baptisma sic in extremis susceptum sanctum innuunt, ac οἰκονομοῦντας ostendere, dum serio vtrumque Eusebium, Nicomediensem & Cæsariensem Arianæ hæreseos eo ipso libro infamat, quorum alter Constantini funesto illo baptismate initiator, alter vulgator extiterit? Eusebius Nicom. Ario. καλῶς φρονεῖν, εὔχου πάντας οὕτω φρονεῖν. Eusebius Cæsareæ Palestinæ Eucrationi Episcopo. ὅτι ὁ Χριστὸς οὐκ ἔστιν ἀληθινὸς Θεός. Horum baptisma quò ducat: præsertim si antiquioris Romæ legitimæ tinctionis velut ejuratio fuit, nouaque deuotio; cogitent me doctiores, horúmque concordiam auenti aperiant: aut mecum Dei iudiciorum stupore manum ori imponant.

2. Τό, τι ὑπερνοσαρεῖς σημεῖον τῆ σωτηρίας φανερόν. Constantini pietatem in nummis cusis, multis prosequitur Illustr. Annalium Pater, Christi an. 325. num. 206. vbi etiam nummum repræsentat, in quo Crucis effigie medio ventre transfixus draco, hac inscriptione, SPES PVBLICA. Illa eius in nummo effigies cum Christi figura, qua significetur maior cœlestis Regis præ terreno potentia, vt hîc Orientales afferunt, illa sit, quâ sic effictum tradit ex Euseb. vt *pansis ma-*

nibus instar precantis cælum contueri videretur. Hoc enim palam habitu velut supplicis significabatur Christo ac Deo eum subiici.

3. Τῆς τε ἀχειράντου μοι φῶς αὐτῆ. Hæc illa est Christi nobilissima Imago in Chalce porta, inter præcipuas Christianæ Vrbis Constantini origines meritò computanda, ac semper velut eius Imago Σωτῆρος habita: de qua, eiusque violatione à Leone Isauro, atque Occidentalium ea ex causa ab illo defectione, plura mihi certioribus ex monumentis in libro de Historia Hæresis Monothelitarum, allata: in quo post tot annos, & dum magis Theophili Raynaudi verbis quàm meis legitur (iisdem certè expostulatum, quæ iam ille in suo de Cyriacorum à censura Immunitate, Romæ libello sparserat, etsi needum Parisiis eius ille Stygius partus innotuerat, flammisque ipso suo ortu sapientissimi ac religiosissimi Antistitis sententia deuotus fuerat; in quo tanta sinceritas, amor tantus veri, quantũ prodidere eo iã argumento iustaque defensione aliis edita, ac magis prodent, edenda) sic conflata inuidia, ac dum in eo Ecclesiæ Catholicæ ac Romanæ non segniter laboro, eiusque arcem nobilissimam, parum cautè subfodientibus (Viris quantis!) qui vni duces Magniq; videantur, etsi iuuenili fors calore acrior, vindico Quo nomine aliis iam seriò expostulatum, nec verò per ætates deerunt qui expostulent.

4. Ἑβραίοις τισὶ ζωγράφοις. Hebræi haud facile vel pingendi artem vel statuariam exerceant: Fortè tamen non deerant apud illos ea ætate, qui cælaturas, aliaque eiusmodi, qualia fuerunt in templo Salomonis exornantia fabricam, illæsa eorum religione facerent; quos idcirco potuit adhibere Iulianus, quod sanctæ Mariæ, eiusque ac Filij Imaginum infensissimos hostes esse non nesciret.

5. Διὰ Θαδδαίου τοῦ Θεσπεσίου ἀποστόλου. Est hic illustris locus Epistolæ illius Constantino Augusto superiori Orat. laudatus. De Thaddæo Apostolo quem Orientales vocant, Eusebius apertè vnum ex 70. asserit, nec nisi latius accepto vocabulo Apostolum. Quanquam Hieronym. ad Matth cap. 10. ipsum dicat, *qui ab Euangelista Luca Iudas Iacobi: & alibi appellatur Lebbæus, quod interpretatur Corculum. Credendumque est*, inquit, *eum fuisse τριώνυμον.* Sic quoque in Martyrologio. Miratur Valesius, sic contra Eusebium scripsisse, cum non nisi ex eius fontibus, hæc de Thaddæo ad Abagarum (vt ipse loquitur) misso, hauserit. Sed iam alibi (libro scilicet toties laudato de Historia Hæresis Monothelitarum) ostendi, Hieronymum non semper ex veterum monumentis in eiusmodi loqui, sed quandoque quod ei memoria vel calor suggerit. Sic nempe ad Hippolyti Indiculum de duodecim Apostolis in Iacobo Alphæi, quem ex omni retro traditione à Iacobo fratre Domini vel Minori ibi dispunxi, ac pauló petulantiora in contrarium ora compressi.

6. Ὁ τῆς δυτικῆς λαμπαδηφορείας πνευματικὸς ἀστήρ. Ita fortè viri san-

ctissimi ac orthodoxi, quòd ex Occidente, Magnaque Roma eiusque diœcesi, obortum rectæ fidei lumen, Orientalium tenebras dispulerit. Quo nomine clarus Osius Hispanus in prima Synodo, ac iam Theodosius itidem Hispanus in altera: non quidem ipse in ea magister ac doctor, quod solum Pastorum ac Episcoporum est, sed vindex ac assertor, quod muneris est Christianissimi Principis. Videntur hîc Orientales illis vocibus, συνόδοις καὶ συνδρομαῖς τῶν ἁγίων πατέρων, id indicare quod secundæ Synodi singulare est atque proprium, vt non ipsa vna prorsus Synodus fuerit, vnusque conuentus, siquidem nulli Occidentales Constantinopolim conuenerunt, nec vicissim Romam Orientales, quò euocabat Damasus; sed vna accessione, quòd & Constantinopoli Damasi capita recepta sint, & Romæ probata quæ in hæreticos gesta fuerant Constantinopoli: sicque vna facta Synodus, vt reipsa fuerint Synodi, ac Patrum alius aliusque conuentus & concursus extiterit, illa duntaxat decretorum fideique consensu vnus.

7. Τὸν τοῦ μεγάλου Ἰουστίνου. Scripserint Patres Ἰουστινιανοῦ· in quo ipso nonnihil decepti sunt: non enim illo Imperatore habita VI. Synodus, sed Constantino Pogonato: sed quòd Iustiniano secundo Imperatore Trullani editi Canones atque vulgati, qui VI. Synodi pars quædam viderentur, magisque in Episcoporum manibus per Orientem versarentur, ceu res disciplinæ, tametsi eos Occidentales respuerent, ad illum VI. illam Synodum ac tot Capitum damnationem, procliui errore retulerunt. In quo scitum illud, quòd προβόλους τῶν ἐκκλησιαστικῶν πυργοβάρεων, eius hæresis antesignanos vocant; primariæ certè dignatis viros, ac quibus maioribus cautum Ecclesiis videbatur, non ab illis fidei timendum periculum. Hæ nimirum ille πυργοβάρεις, προμαχεῶνες, ὀχυρώτατοι τῶν πύργων Suid. & Hesych. quibus ipsum Ecclesiæ vniuersalis robur ipsius florenti statu, vel maximè conspicuum erat; sic modò (vix vna ipsa seniori Roma nobis incolumi, & cuius ipsius diœceseωs tanta abstulit Mahumetes, tanta hæreses, excepta morum ac disciplinæ in ea laxitate, morbisque aliis) detritum ac collabescens. Superiora ad V. Synodum spectant, in qua Iustinianus maiorem sibi labem, quàm gloriam asciuit, plus æquo Ecclesiasticis se rebus immiscens, ipseque decernens, ac cogens sententiam, non Sacerdotum omnino regulas sequens, atque legibus (quod religiosi Principis est) sanctè eas communiens: qui eius fons Aphtartotitarum Hæresis est; tanti Principis deplorando exemplo.

8. Ἄλλον τινὰ βουρκανὸν τῆς ἀσεβείας. Inter nouas voces istud reponendum; etsi non ignota significatio. Est enim, ac si dicat, *procellam*, *fluctum*, & quod reddidi, *turbinem*. βουρκώνειν Meursio, *æstuare*, *fluctuare*. Sit quod nobis *bourasque* dicitur.

9. Ἰεζὰ τὸ τῶν Ἀράβων ἡγεμονεύοντος ἐξουσίας. Videtur iste, ex temporum ratione Iizidus filius Mauiæ, quem inter Caliphas octauum nu-

merat Historia Saracenica Georgij Elmacini, Thoma Erpenio Interprete: qui & luxuriosos illius mores prosequitur, hominis verè φιλοζώου καὶ χοιρείου, quod hîc Orientalibus indigetatur: *Potui vini, inquit, deditus, & cum canibus ludens, ac religionem contemnens, qui & vitium ipse suum consanguineos suos non celauit.* Verè Sardanapalus atque impius; vas proinde comparatum, vt sic nebulones audiret, diuturniorisque luxuriosi principatus desiderio in sacras Christianorum Imagines seuiret, annos tres duntaxat Caliphatu potitus; filius, dies paucos, vt idem auctor habet.

10. Σπαθαρικῷ ἀξιώματι προκεχειρισθείς. Non satis hæc ex fide Historiæ. Iam enim ante Theodosij Imperinm, quod breue admodum fuit, ac cui Leo aduersatus est, vt auctor est Theophanes, in se tandem reium summa translata, exutoque purpura eodem Theodosio, Leo τῶν ἀνατολικῶν στρατηγός· *Dux erat & Imperator Orientalium*: quo in munere summa enituit prudentia vt se Arabum cassibus expediret, ac militem demereretur, quomodo sibi ad Imperiũ strauit viam, coacto Theodosio (quippe qui eius impar oneri videretur) vt sese ipse, Patriarchæ Germani Senatusque consilio, accepta securitatis fide, abdicaret. Eius hanc in Occidentem expeditionem Theophanes silet: vt non potuit non plura omittere, qui ex Chronographi munere, tantorum res temporum intra paucas haud raro lineas cogat. Spatharij dignitas valde modica erat, etsi non videri aliqua non poterat πρὸς τὸ βάναυσον, vilis scilicet ac mechanici prioris status habita ratione. Spatharium promouerat Iustinianus, vt auctor est Theophanes; qui sanè gradus illi via ad στρατηγικὸν, Ducis scilicet & Imperatoris dignitatem fuit: quo eum munere Artemius donauit; cuius proinde ita partes aduersus Theodosium tutatus sit, vt illius promotioni acquiescere noluerit, ac tandem ipsum Imperio exuerit.

11. Ὡς ὁ Ἀρτέμιος. Hîc aliquid laborat. Artemius idem est qui Anastasius, quem nec liquet occisum, sed ad ordinem redactum, ac cessare iussum factum Monachum, impetrata securitatis fide à Theodosio, agente Germano Patriarcha CP. Apsimarus post ludibria, à Iustiniano gladio sublatus est, ipseque adeo Iustinianus post annos sex secundi Imperij: quem vtrumque in exemplum necatorum Imperatorum, post breue Imperij tempus, assumere licuit.

12. Ὁ δεύτερος Λέων. De hoc Theophanes. Ἔδοξεν εὐσεβὴς εἶναι πρὸς ὀλίγον χρόνον, καὶ φίλος τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν μοναχῶν. *Visus est ad breue tempus pietatis cultor, ac sanctæ Dei Genitrici & Monachis bene affectus.* Eiusque indicium affert, quod ἐκ τῶν Ἀββάδων ἐν τοῖς πρωτίστοις θρόνοις μητροπολίτας προεβάλετο. *Ex Abbatibus* reddit P. Goar, qui nec superiorem vocem reddidit, καὶ τῶν μοναχῶν. Ἀββάδας velit τοὺς ἡγουμένους. *Præpositos*, seu qui in illis præcipui essent, siue aliàs prælati essent siue subditi, ac simpliciter Monachi: nam ἀββᾶς Græcis, aliud nihil est quam Monachus, quadam venerationis specie, vti nos frequen-

tiori vsu *Patres* dicimus. Sic olim primisque statim temporibus sanctius institutum fidelibus audiit, ac liquet tum ex aliis, tum ex Ammonij libro quem nuper edidi, de cæde Monachorum in Raithu & monte Sina, quos & Menæa pariter Ἀββάδας dicunt. *Ex Monachis*, ergo *Metropolitas in præcipuis Sedibus præfecit*, qui fidei calore feruentiores reliquis viderentur: etsi tandem ipse quoque patris ac aui exemplo in cultores sæuiit sanctarum Imaginum. Donec Irene successit, rerum ipsa potita cum filio juniore Constantino, per cuius teneriorem ætatem licuit religioni studere, & sanctam VII. Synodum Tarasio Patriarcha adjutore cogere ac celebrare: Plura Theophanes, ac qui eorum Confessorum Vitas scripsere, qui Imaginum religione per hæc tempora clariores extitere. In quibus Vita Stephani Iunioris Billio edita in suo Damasceno, quantis restituenda ex vno Card. Mazarini τοῦ μακαρείτου Cod. vel in Damasceno, si quando ille vulgandus esset! Mihi quoque non pauca repræsentata in Historia Hæresis Monothelitarum: at plura repræsentanda in S. Nicephoro, si eius daretur Ἀντιῤῥητικὰ, aliàque pro cultu Imaginum florentissimo stylo illi edita, ac traditione grauiter fulta, quandoque repræsentare. Interim Vitam repræsentabit in suo Martio Vir eruditus mihique amicus Godefridus Henschenius S. I. ex Allatiano pridem mihi repositam Codice; vt & alterius Nicephori Mileti Episcopi, ac tum Monachi ex alio Clariss. Viri Raphaëlis Dufrenij τοῦ μακαρείτου Cod. Alterius Vita Hæreticorum certaminibus illustrior, alterius ἀσκητικοῖς laboribus post Episcopales infulas, clarior.

13. Ὁ παρώνυμος Κιννάειος λεγόμενος. Visum mihi non abs re mutare Κυνάειος· quo nota paronomasia, quasi ἀπὸ τοῦ κυνάειου: vt quasi canis ab impudentia, ita dictus intelligatur. Quod idem sequitur, τῶν κυκλαρίων τὶς ψευδερημιτῶν· accipio. ac si κυκλικῶν. Verè stulti sapientes Græci, qui sic vanis & superstitiosis dediti essent, ac sibi illis vitæ felicitatem ac perennes honores quærendos putarent. Num verò etiam odio hæresis aliquid affictum, vt sic impij homines traducerentur; simpliciore fidelium zelo? Putem non omnino abhorrere id in tantis quæ de Photio eiusque exordiis perscribunt vel Logotheta vel Continuator Vaticanus, partimque retuli in Auctoribus Bibliothecæ Patrum Concionatoriæ mihi recensitis. Sanè Theophanes ineuntem Imperium Leonem laudat etsi fortè eius pertæsus hæresis, ipsius historiam minimè prosecutus est. Sed & S. Nicephorus solertiam administrando Imperio in eo non improbauit. Circulatores Pseudo-Eremitæ, sanctiori instituto eiusque nomini tantam obtriuerunt maculam, vt penè olim obsurduisse videatur, ipsum sui ratione, eorumque virtute, qui ex eius verè norma claruerunt, sic venerabile.

14. Χαρτουλάριον τῆς λεγομένης Ἐξαρτήπως. Quid istud Chartularij seu Scriniarij muneris, ab alio libens audierim: ac num ex Palatij Chartulariis

tulariis putandus ſit, quorum erant plures ordines, vt erant variis rebus præfecti. Num ἐξαρτύσεως quod eſt *apparatus*, vt ἐξάρτυσις στόλου. *Claſſis apparatus*. Vtrumque vagæ magis ſignificationis, quàm vt vi ſua certi aliquid muneris ingerat. Tenuis fortunæ homo ſignificatur, qui penè egeſtate, vt in his Leoni obſequeretur, inductus ſit. Nec res tam flocci non exactè tenere multum interſit; quanquam ex vulgandis Logotheta & Continuatore Vaticano non parum lucis cunctis acceſſerit.

15. Ἐγώ εἰμι Σερούχ ὁ εἰδωλοκράτωρ βασιλεύς. Seruch idolorum auctor, eorumque cultus, ſiue in eis mortuorum traditur, qua de re pluribus Suidas: indeque proceſſerint illa de Alexandro ſiue ſuperſtitioſa ſiue fabuloſa.

16. Ὁ δὲ ἁγιώτατος καὶ σοφὸς τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος. Sunt hæc ipſa quoque ſanctiſſimi Patriarchæ Nicephori illuſtria: his plura, quæ Henſchenij Martio, breui vulganda eius ipſius Vita: omnium tamen illuſtriſſima, ipſa aduerſus Imaginum effractores illi conſcripta; ac partim Romæ extant, partim in Biblioth Excel. Viri Petri Seguierij Franciæ Cancellarij, partim mihi è Regia ſunt repoſita. In iis τὴν τῶν Δοκητῶν hæreſim ac Manichæorũ in Iconoclaſtis ſeriò vbique perſtringit; vt quæ illorum radix hæreſis ſit, ſi modò conſentaneè loquantur, nec prorſus bardi ſint, ac ab omni prorſus ciuilitate humanáque conſuetudine extranei. Videant & noſtrates ſectarij, ipſi quoque eorum ſoboles, qui ante non benè multas ætates in vtraque Gallia, noui audierunt Manichæi, hac gloriantes Eccleſiarum ſucceſſione, ſpreta, quæ verè vna & Chriſti columba Eccleſia eſt, in Petro fundata, verè domus Dei, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας.

17. Ἡ θεία τῆς παντοκρατορικῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου μάχαιρα. Tanta hæc de nece Leonis eodem ſenſu ſcripta Orientalibus, qui ciuium mentes Conſtantinopoli inſederat, cùm ſe Theophili gratiam ea cæde iniiſſe putarent, qua & patri parta incolumitas eſſet, & ad eum deueniſſent Romani Imperij ſceptra: cùm longè ſecus acciderit, cunctoſque proceres eius vllo modo necis reos Theophilus idem ipſo penè Imperij exordio ſuſtulerit; eo dramate quod perſcribunt qui Vitas proſequuntur τῶν νέων βασιλέων. Adeoque ſcripta hæc Synodica, ante illam eius necis reorum cædem, aut certè cùm eius rumor necdum Orientem perruaſiſſet, ac cùm iuuenis Imperatoris vel tentandus animus videretur, num à Leonis impietate, illius diræ necis recenti exemplo poſſet deterreri, ſanioribuſque conſiliis imbui: cum & ipſum eadem laborare labe, eaque domeſtica, nihil eſſet obſcurum. Nam & Pater, etſi mitior initio viſus erat, haud tamen rectà incedens, ſed ἐν ἀδιαφόροις Imaginum religionem habens, aut ſe habere prætexens, ipſe quoque in Orthodoxos ſæuierat, ac tum Methodium poſtea Patriarcham duro carceri manciparat, tum Euthymium Sar-

V.

dicensem Episcopum per eundem ipsum Theophilum Christi victimam flagris mactauerat : quod ita perstringit Continuator Vaticanus, Καὶ τὸν μὲν θεῖον Μεθόδιον φυλακῇ παραδίδωσι κατὰ τὴν νῆσον Ἀνδρέου τοῦ κατ' ἀπόστολον, ἣν ὁ Ἀκρίτας ἐγγειτονεῖ· τὸν δὲ μακαρίτην Εὐθύμιον διὰ Θεοφίλου τοῦ οἰκείου υἱοῦ τῷ θανάτῳ παραδίδωσι βουνεύροις τυπτόμενον ἀφειδῶς. De voce παντοκράτορος, cui non satis respondet nostra, *Omnipotens*, Dionysius de Diuin. nom. aliique.

18. Ἀλλοτρίους, λοιμοὺς τῶν ἐθνῶν. Vltimam vocem ex textu τῶν 70. restitui: ac quod erat, λιμοὺς, *fames* · ex iisdem, λοιμοὺς emendaui *Pestes*: sic quoque Latinè malos homines, eos maximè qui opprimunt per potentiam, atque tyrannos, vocare consueuimus, nec necesse habuit Sixti Interpr. ita mutare : *alienos pestilentes de gentibus*, quod magis esset λοιμικοὺς aut λοιμώδεις, addendaque esset vox ἀνθρώπους aut ἄνδρας· *homines, viros pestilentes*. Vulg *robustissimos Gentium*. Tigur. *tyrannos Gentium*. Vox Hebraïca עריצי גוים· quod est, fortes, potentes, à quorum meritò iniuria timendum. Vox crebra in Scriptura, & nota.

19. Οἱ ἰδόντες σε. Sixt. Interpr. *Qui vident te*: melius, *viderint te*: vt sic vis illa aoristi potentialis reddatur; quam mihi visus participio Latini sermonis vsu recepto satis reddere. Quæ statim sequuntur, τοὺς δὲ πόντας αὐτοῦ καθεῖλε, καὶ τοὺς ἐν ἀπαγωγῇ οὐκ ἔλυσε· paulò editis vel Sixt. vel aliis saniora, nihilque hiulca, τὸ, ἀπαγωγῇ quod & Argent. aliique habent, Sixt. ἐπαγωγῇ, Interp. *Et qui in obductione erant, non soluit*. At quid obductio ad solutionem? Nobilius, *Alij* ἀπαγωγῇ· *abductione* : bene id sanè, id est, exilio ac captiuitate, qua solui dicuntur, qui sic abducti sunt : at non quod addit. *Vtrumque vt alibi notatum est, significat calamitatem & angustiam*. Ritè quidem, τὸ, ἐπαγωγή, at ἀπαγωγή, genus id quidem calamitatis, nempe captiuitas, at non idem significat quod calamitas; nisi dicamus hominem idem significare quod animal : quod valde abhorret à philosophia. Quod Vulg. Pro 27. v. 10. *in die afflictionis tua*. Symm. ἐν ἡμέρᾳ κακώσεώς σου. Theod. eodem sensu, ἐπαγωγῆς· quod οἱ 70. ἀτυχῶν· eamque vim vocis illius nemo nescit, qui Græcè nouerit. Iesu tamen Syrach Interpr. ipse etiam quandoque *obductionem* in eo reddit ; quandoque etiam *cœtum*, quasi συναγωγὴν legerit. quod longè remotum est. Sic 2. v. 2. μὴ σπεύσῃς ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς· *ne festines in tempore obductionis* : ac statim: πᾶν ὃ ἐὰν ἐπαχθῇ σοι, δέξαι : *Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe*. Mihi certè paulò Latinius, *in tempore afflictionis*: &, *Quicquid tibi inflictum fuerit, quicquid mali acciderit, accipe*. Vatabl. *in tempore occursionis*. Tigur. *impetus tempore*: quæ nec voces, Græcæ vocis gratiam vimque habent. βασιλεῦς τῆς γῆς· Sixt. τῶν ἐθνῶν.

20. Ἐξήγειρε τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ τὸν φερώνυμον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ Ἀρχιστράτηγον. Hæc tanta in Michaëlem Amoriensem Theophili patrem dicta

Orientalibus, siue œconomia, ad deliniendum Theophili animum, ad quem ista scripta sunt, siue etiam comparatione ad superiorem Tyrannum Leonem: quomodo Gregorius Theologus ita laudat Constantium, vt quasi religiosissimum Principem exhibere videatur, dum inuehitur in Iulianum: Nam alioqui illaudatus Michaël Amorensis, in iis etiam quæ ad fidem spectant, Iudæorum, quàm Fidelium Christianorum magis amicus & cultor; qui ipse mitior quidem Tyrannus fuerit, at Tyrannus tamen & irreligiosus extiterit. Qua de re pluribus, Logotheta & Continuator Vaticanus, nec non eius ætatis Confessorum ipsi æquales βιογράφοι, nempe, Nicephori, Theodori Studitæ, Theodori Grapti, Ioannicij, &c. De illo auctor Vitæ Theodori Grapti (id est, Iambis cum fratre vultum inscripti) Ταῖς ἀληθείαις οὐδὲν τοῦ προλαβόντος ἥττων τὴν δυσσέβειαν, περὶ τὸν διωγμὸν ἠπίων ἦν. *Nihil reipsa superiore Leone impietate minor, persecutione paulò mitior ac remissior*: à quo tamen ciuitate pulsus cum fratre. Digna hæc Vita quæ ad Theophilum repræsentetur in quo illi consummatum certamen, Hierosolymorum Antistite productore sub Leone Armeno, incœptum; ac nisi hîc repræsentare præstet, velut in antecessum. Ἀρχιστράτηγον Græci dicunt Michaëlem, quasi cœlestis militiæ principem; cœlestium scilicet agminum Ducem, à diuina virtute dictum Michaëlem; quam scilicet ex nomine profiteatur, ac qua victor draconis prælio exierit; cum sit, *Quis vt Deus?* Aliter Gabriel Dei virtus dicitur, seu fortitudo. & quasi in actu signato, cùm Michaël velut in actu exercito, vt loqui in scholis solent.

20. Κατηγόρων ἐπιδωσάντων πιττάκια κατ' αὐτῶν. Egregium istud Constantini moderationis exemplum, inque ordinem sacrum reuerentiæ, plerique tradunt Scriptores Ecclesiasticæ Historiæ. Sozom. lib. 1. cap. 16. Rufin. l. 1. c. 2. Theod. lib. 1. c. 11. Niceph. lib. 8 c. 16. citantque Gregor. Papa scribens ad Imperatorem Mauritium, & Nicolaus ad Michaëlem Imperatorem; quo maximè exemplo Ecclesiasticam immunitatem à sæculari tribunali tuentur: etsi alij alia dicta Constantino referunt. De solis Episcopis seu Sacerdotibus locuti sunt alij; hîc Orientales etiam de Monachis: de quibus non videtur relatum Constantino, quod necdum multi erant, præsertim in Synodo, ac erant Episcopis subiecti, eorumque disciplina regendi. Trahunt tamen Orientales & ad Monachos, quorum deinceps tantæ partes in rebus Ecclesiasticis, ac ex quorum choro penè assumpti Episcopi: qui iam fidei velut columnæ essent, ac Ecclesiæ columen murusque fortissimus, quibus perinde ac Episcopis, qui orthodoxi essent, infesti Imperatores effractores Imaginum, ambo Leones, Constantinus Cabalinus, ipseque nouissimus ac sæuissimus eorum persecutor, Theophilus. Vtque eâ ætate, magis certè nostra, ac ex quo, institutore sanctissimo Patriarcha Dominico, aliisque institutum sanctè æmu-

lantibus, Hieromonachorum facta sodalitia; in quibus non vnus aut alter sacerdotalibus muniis fulgeret, sed totum quodque ipsum collegium, singulis in ipso Episcoporum seu summorum Sacerdotum pascendo Christi grege Dei Verbo aliisque pro Sacerdotali munere feliciter adjuuis; pluribus etiam ad infideles toto orbe Apostolicis Missis signisque etiamnum Apostolicis Christi latè suauissimum odorem spargentibus, ad quem, maximè etiam Barbari, ac quorum haud ita pridem deliciæ, humanæ atque hostium carnes, vltro accurrant: in quibus domesticum exemplum, qui nobis nuper ex Americanis Insulis R. P. Philippus Beaumon, annos iam plures in eis Missus Apostolicus, aduenit: in cuius sinum velut conuolant, quæ ferè duntaxat genti Caraibarum manent, sancti Dominici & sancti Vincentij Insulæ, quas vocant, absit modo regulorum tyrannicè addicentium metus, eisque Christianissimi liliis benignè fauentibus natiua libertas consistat. Hoc volunt infantes ad baptismum oblati, exque mortis faucibus parentibus ouantibus erepti; hoc magni Baba, supremi Gentis Ducis, non per Legatos, sed ipsius coram inuisendi causa, ac salutandi maris plagæ traiectio, amicàque humili casa congressio: in qua ipsa Gentis more affuso certo ritu ac tripudio liquore detersoque nobiliorum fœminarum conuentu, velut inauguratio: ad suos denique peculiarius in sancti Vincentia, quæ omnium populosissima insula est, libero Apostolico munere, inuitatio. Adeoque non malè auguratus Illustrissimus ac Reuerendissimus Archiepiscopus Tolosanus Petrus de Marca ὁ μακαρίτης, pro Cleri Comitiis Generalibus in quibus ex ordine spectabilis, si quis alius sedit; dum vni Episcoporum in eis itidem sedentium, nec satis Hieromonachis æquo dicenti fore, vt si vellent, breui ij nec essent; respondit, Sublatis Hieromonachis, nec ipsos breui futuros Episcopos Sic sanè in Anglia, sic alibi contigit, nec video, Christóne studeant, an Antichristo, quorum tanti animi euertendis cœnobiis, atque ad sæcularem militiam transferendis, seu etiam exercentibus in illis, totoque illorum semine, abolendis. Coërcendi sanè qui instituto probro sint; ac si lubet extinguendi: ipsum tamen fouendum sacrum institutum, quo nullum maius Ecclesiæ præsidium ac ornamentum. Hæc altero die à festo S. Hiacinthi verè Hieromonachi & inter Prædicatores Hieromonachos iure Apostoli, ipsoque Magno Bernardo sacro die, Romanorum Pontificum in Hieromonachi toga magistro ac vindici.

21. Διὰ τὸν τῶ τυράννου Μαξιμίνου πόλεμον. Nullus Maximinus videtur, in quem pugnauerit senior Theodosius; bene Maximus, quem fortè scripserunt Orientales? vt sunt hæc vicina nomina ac facile permutantur. Monachus quoque, non Donatus, vti hîc, sed Ioannes passim scriptoribus dicitur, Ruff. Sozom. Euagrio, sic victoriam

Theodosio vaticinatus; nec eam de Maximo aut Maximino, sed de Eugenio Tyranno, cuius sic confertus exercitus ex Illyricis, &c. Illudne aliud, atque in Maximi expeditione contigerit, cogitent alij.

22. Τὸν *μέγιστον αὐτοῦ δίσκον.* Vereor ne breuitatis causa sic locuti sint, pro eo ac d cerent, *δισκοποτήριον.* Quæ vox Ecclesiastica est; proinde viris non Ecclesiasticis minimè intellecta. Nam Meursius quidem meminit, at non exponit. *δισκοποτήριον. Nicetas de rebus gestis post excidium Vrbis. σινίας ἤγουν δισκοποτήρια.* Hoc solum Meursius, vt sæpe alibi, hærente aqua; vt nec procliuè paulò sequioris æui Græcas omnes voces, quid ipsæ velint nosse, aut Latinis reddere. Doctissimus quondam sodalis meus P. Iacobus Goar. suis ad Cedrenum Not p. 557. ad illud de Michaële. *δισκοποτήριον προσάνεγκε τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ* (vbi crasse admodum Xilander, *Obtulit magno templo poculum, quod discopoterium dicitur*) sic obseruat, *Discus reponendo pani Eucharistico, & calix vino consecrato recipiendo sunt δισκοποτήριον.* Rectè sanè: Est quod Ecclesiastico vsu dicimus, *Patenam cum Calice*· hæcque Nicetas vocis nouo vsu *σινίας* appellarit: nos, *lances*, dicamus; & quod communius, *δίσκους*, *discos*, vtraque lingua; etsi non sit antiqua. Mouit stomachum, quod ita religiosè qui Regiæ Luparæ editioni Nicetæ præfuit Fabrotius, irreligiosas atque blasphemas marginales Interpretis Notas, ipsas auctori eiusque Catholico sensui aduersas, ac nec micam eruditionis habentes, in illâ præsertim CP. Vrbis per Gallos direptione, sacrorumque vasorum ac pignorum temeratione ac ludibrio, sic integrè, sic elimatè repræsentat, vt non Catholicis, vllouè modo Ecclesiasticè doctis videatur eo nixu Lupara laborasse, sed irreligiosis Sacramentariis, nuper natis ranis Batauis aut Lemmanicis; atque vtinam, vel auctoribus composita versio ac emendata, quò sic cautum simplicioribus fratribus, ac quos Græcæ linguæ ipsa notitia deficit. Meam conjecturam, vt voce simplici ipsum quod composita significatum sit, firmat, tum ratio, quod ambo hæc ad eundem incruenti Sacrificij vsum comparata, eiusdem rationis eadem Magni Theodosij magnificentia cudi debuerint ac Ecclesiæ offerri: siue illa mystica Cœna, in Disco cælata erat, siue in ipso Calice; tum quod Continuator Vaticanus illud ipsum Michaëlis donarium, ac Cedreni *δισκοποτήριον* laudans, simplici & ipse voce vtitur: *ὅτι γοῦν τὸ δίσκῳ τῶν παλαιῶν τε κειμηλίων καὶ ἱερῶν, καὶ τῶν ἀφ' οὗ γεγόνασιν ἄνθρωποι τεχνουργηθέντων ἐν ναοῖς, κατὰ τὸ μέγεθος ἐξισάζεται, ὅτε πρὸς εὐπρέπειαν καὶ ὡραιότητός τινα τῶν γινομένων ἐπίδειξιν, πάντων ἐκεῖ τῶν ὡραίων καὶ τιμίων συνδεδραμηκότων. Neque enim in veteribus sacrisque cimeliis, ac ex quo est hominum genus, in rebus templorum ornamento aut suppellectile affabrefactis, quicquam Disco magnitudine æquatur, vllove in opere*

tantus effloruit decor ac elegantia, cum venusta quaque ac pretiosa in eius fabricam concurrissent. Hæc scilicet veterum in rem sacram pietatis monumenta; illius sanè æmula, qui ipse augustiori loco, grandique ac strato cœnaculo nec igniobilioribus vasis, ceu religionis tesseram, religiosè semper habendum, primùm voluit tradere.: illi in popinis, ac communibus vasis manducent & bibant, quibus in ea quicquid est, commune ac profanum est; nudus panis, nudum vinum: nihil sacri ritus, ac nec ἐπίκλησις nec εὐχαριστία quod scitè Codurcus de Sacrificio illis ipsis objecit, à quibus saniori sensu ad veræ Sulamitis, (Ecclesiæ Catholicæ) castra; in eis irrequieta sedulitate merens, veterumque seu discipulorum seu Collegarum ac sodalium Caluiniani erroris caliginem, eius doctrinæ luce dispellens, transiuit.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ,

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, Ex Sorbonæ MS.
πρὸς Λέοντα βασιλέα τὸν Ἀρμένιον περὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων, Cod. qui
συμπεριειλημμένη ἐν τῷ αὐτοῦ βίῳ· ὃς ὑπὸ τοῦ μακαρίου fuit Card.
Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ συνεγράφθη. Lothar. ac tum Richel.

NICEPHORI

SANCTISSIMI PATRIARCHÆ
CONSTANTINOPOLITANI,

DISPVTATIO

CVM LEONE ARMENO IMPERATORE,
De venerandis Imaginibus; extatque comprehensa in eius Vita, quam beatus Theodorus Graptus conscripsit.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

ΑΣΙΛΕΥΣ μὲν ἄριστος οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν, ὃς ἤδη ἐκ πολέμου εἰρήνην διαπήξασθαι ἱκανὸς πέφυκε· σὺ δὲ, τῶν πραγμάτων εὖ καθεστώτων τῆς

IC ille Rex ac Imperator perfectus, qui iam ex bello idoneus est pacem præstare. Tu verò, Ecclesiarum rebus ritè constitutis, operæpretium

existimasti, vt nobis bellum vltrò inferres; ac, cum recta dogmata, in quibus Christi Crux prædicatur, latè præfulgeant (nam neque Oriens, neque Occidens, neque Aquilo, aut Mare eorum expers fulgoris est) nihilo secius obscuram quandam exitiosorum hominum doctrinam, tibi vicissim inducendam putasti. Quæ enim Roma, eius qui inter Apostolus primus vocatus est, Sedes, vnà vobiscum ad venerabilem Christi Imaginem abolendam coiuit? nobis autem, quo eam cultu prosequimur conspirat, atque gratulatur. Quænā Alexandria, venerandum Marci Euangelistæ delubrum, vnà vobiscum Dei matris expressa effigies in tabella vt erigeretur, vnquam vetuit, quin ea nobis religione suffragatur atque consentit. Quæ Antiochia, Principis Apostolum Petri inclyti nominis Thronus, ad Sanctorum effigies pariter iniuria violandas concurrit? quin vnà nobiscum collata opera, vetusta in eas religione officioque defungitur. Quæ Hierosolyma, Fratris Domini illustre domicilium in ea vobiscum sententia fuit, vt conuellerentur traditiones Patrū? Quis Sacerdos ex iis qui vestro parent Imperio sua ipse sponte, non illata vi ac coactus, in vestram pedibus sententiam it, ac consentit: Quænam ex vniuersalibus Synodis, quibus diuino Spiritu sincerum Fidei explicatum Symbolum est, ea in re pari vobis sensu locuta est? Qui enim earū nutu atque assensu nudus existit, is verò dogmatum tunicam Ecclesiæ haud sanè texere poterit. Enimverò, Imperator, noli humi iacenti hæresi manum porrigere; neque committas vt conuenienti damnatæ silentio, vocem

Fidei vindices Apostolicæ Sedes.

χ. κορυφαίου.

Synodorū Vniuersalium vis sanciendis dogmatis.

ἐκκλησίαις, πόλεμον ἐπάγειν ἡμῖν αἰτίαν τὰ ἔχοντα ἔγνωκας· καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων, ἐν οἷς ὁ τοῦ Χριστοῦ κηρύσσεται σταυρὸς, διαλαμπόντων· καὶ γὰρ οὐχ ἕως, οὐχ ἑσπέρα, οὐ βορρᾶς, οὐ θάλασσα τῆς τούτων τηλαυγείας ἔξω καθέστηκεν· ἀμυδράν τινα φθοροποιῶν ἀνδρῶν διδασκαλίαν ἀντεγείρειν οὐχ ἥκιστα κέκρικας. 1 τίς γὰρ ὑμῖν Ῥώμη, 1.
τὸ τοῦ πρωτοκλήτου τῶν ἀποστόλων ἕδος, ἐπ' ἀθετήσει τῆς Χριστοῦ σεπτῆς εἰκόνος συνέπνευσεν· ἡμῖν δὲ, ἐπὶ τῇ ταύτης τιμῇ συμπνεῖ καὶ συνήδεται. τίς Ἀλεξάνδρεια, τὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου σεβάσμιον τέμενος, τὴν τῆς Θεομήτορος σανιδικὴν δι' ὕλης ἐμφέρειαν, ἀναστηλοῦσθαί ποτε συναπείπατο· ἐν τούτῳ δὲ ἡμῖν συνεργεῖ καὶ συμφέρεται. τίς Ἀντιόχεια, ὁ τοῦ κορυφαίου Πέτρου μεγαλώνυμος θῶκος, ἐφ' ὕβρει τῶν τῶν ἁγίων συνέδραμεν ἐκτυπώσεως· ἡμῖν δὲ, τὸ τούτων ἀρχαϊκὸν συνεργάζεται γέρας. τίς Ἱεροσόλυμα, τὸ τοῦ Ἀδελφοθέου κλεινὸν ἐνδιαίτημα ἐπ' ἀναιρέσει τῶν πατρικῶν συμπεφρόνηκε παραδόσεων. τίς ὑμῖν τῶν ὑπὸ τὴν ἀρχὴν ὑμῶν τελούντων ἑκουσιαζόμενος ἱερεὺς, ἀλλ' οὐχὶ βίαν ὑποστὰς ἀκούσιον, συνέπεται καὶ συντίθεται. τίς δὲ τῶν καθολικῶν συνόδων, ὑφ' ὧν τὸ τῆς πίστεως εἰλικρινὲς Πνεύματι θείῳ τετράνωται σύμβολον, ἐπὶ τούτοις ὑμῖν συνεφθέγξατο. ὁ γὰρ τῆς τούτων γνώμης γυμνητεύων συννεύσεως, τῇ ἐκκλησίᾳ δογμάτων ὑφαίνειν περιβολὴν οὐ δυνήσεται. ἀλλὰ βασιλεῦ, μηδαμῶς 2 τῇ αἱρέσει 2.
χεῖρα κάτω κειμένῃ ὀρέξειας, μηδὲ τῇ εὐλόγῳ σιγῇ καταδικασθείσῃ, φωνὴν κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐμπνεύσειας.

ἐμπνεύσεως. διαφωνησάτω μετὰ τῶν αὐτῆς συνέδρων· ἀπορριπτέσθω εἰς μακράν· οἰχέσθω ἐς κόρακας· ἀποπεμπέσθω ἐς Κυνόσαργες· ἡ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἀσύγκριτος ἀεὶ μενέτω μεγαλοπρέπεια. οὐδὲν μέρος τῆς ὑφ' ἡλίῳ, ὡς φθάσαν τὸ ὑμέτερον εἴρηκε κράτος, ἕνεκα τῶν ἱερῶν εἰκόνων ταύτην παρενοχλεῖν προτεθύμηται. οὐδὲν κατὰ τῆς νομίμου αὐτῆς εὐταξίας ἀταξίαν ποτὲ μεμελέτηκε. πάντοθεν τὸ ἠρεμαῖον καὶ στάσιμον ἔχουσα, καταιγίδων καὶ σάλων καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ ᾅδου πυλῶν κατισχύουσα φαίνεται. μὴ τὰς νεωτεριστικὰς διδασκαλίας κατὰ τῆς πρεσβευούσης ἡμῶν ἐπαφήσητε παραδόσεως. αὗται γὰρ πρὸς χάριν, οὐ τὰ τοῦ Κυρίου λαλεῖν μεμαθήκασιν. αὗται τῶν ἀπὸ κοιλίας φωνούντων εἰσὶν ἐξαμβλώματα. εἰ δέ τι τῶν ἑτεροδόξων τὴν ὑμετέραν ὀρθὴν παρεσάλευσε νῆψιν· ἴσμεν γάρ σε καὶ πρὸ τοῦ στέφους τῇ ἀμωμήτῳ πίστει προσκείμενον· καὶ λόγος χραίνειν ἀκοὰς δυνάμενος τὸ ὑμέτερον ὡς διασαλεύσας παρέπεισε, καὶ σκάνδαλον ὑμῖν ἀπεγέννησεν· εὑρέσθαι δὲ τὴν τούτου λύσιν ἱμείρεσθε, ταύτην ἐπιφροσύνῃ Θεοῦ παρέξειν ὑμῖν βεβαιούμεθα. χρέος γὰρ ἡμῖν τοῦτο, καὶ χρεῶν ἁπάντων ἀναγκαιότατον, τὰ τὸ σκάνδαλον ὑμῖν ἐπαφέντα, ἀναστεῖλαι προθυμούμεθα. διαίρειν δὲ στόμα, καὶ τὰ τοῦ Πνεύματος μετὰ τῶν ἔξω τοῦ Πνεύματος συζητεῖν, οὐκ ἀναγκαῖον ἡγούμεθα, κἂν εἰ πάσης ἀνάγκης περιτεθείη μὲν αἰτίᾳ.

Καὶ ὁ Βασιλεὺς ὑποφθάσας,

vocem aduersum Ecclesiam afflatu ipse tuo tribuas. Cum suis antistitibus ac auctoribus controuersiis fatiscat: procul facessat; ad ceruos ac orcum eat; amandetur ad Cynosarges; Ecclesiæ autem magnificentia in perpetuum omni maior comparatione maneat. Nulla orbis pars, vt in antecessum vestra locuta Majestas est, ob sacras Imagines studuit ei molestiā facere. Nulla vnquam aduersus eius legitimum ordinem ac compositionem, inordinationem molita inuehere. Vndique quieta firmaque, procellarum vi ac æstu, ipsisque portis inferni valentior, enitet. Ne queso nouitatum doctrinas aduersus prouectam tot retro ætatibus nostrā traditionem committite. Illæ siquidem, non quæ Domini sunt, sed ad gratiam loqui didicere. Eorum qui è ventre loquuntur, fœtus sunt abortiui. Sin autem hæretici sensus aliquid rectam mentis Vestræ vim sobriamque quassauit (quippe nouimus ante etiam cinctum diademate caput, inculpatæ Te fidei addictum extitisse) sermoque eiusmodi vt aures inficere valeat, vestra illa concussa constantia, vt secus sentiatis adegit, ac scandalum genuit; optatisque atque in votis est eius solutionem nancisci: id verò in nos recipimus propitio Numine omnino præstituros. Hoc enim nomine debitores sumus; & quidem quo nullum magis necessarium debitum; vt nimirum ea, vnde orta offensio, penitus euellamus. Os autem aperire, ac cum iis qui extorres ab Spiritu sunt, de iis quæ sunt Spiritus disputationē inire, haud operæpretium ducimus, quæcunque tandem necessaria causa prætexatur.

Tum Imperator intercipiens, ait,

Imaginum in Ecclesia tranquilla olim religio.

At neque Mosi putas sat curæ fuisse vt verè hæc traderet ac explicaret? An dubitas Mosis sermones Dei esse sermones, dum iubet, neque idolum faciendum seu simulacrum, neque similitudinem, nedum hominis, verùm sic absolutè ac indefinite, neque eorum quæ in aëre cœloque volant, neque eorum quæ in terra viuunt, nec quæ in aqua natant. Qua ergo vos ratione structis imaginibus, honores adhibetis, quorum Legislator ipse interdixit.

Exod. 20. v. 4. Deut. 5. v. 8. Mosis auctoritas, quam & nunc vexãt ἑτερόδοξοι.

EPISC. Quasi in altum atque immensum disputationis pelagus, nos, Imperator, prouehis, ipsum quidem multis crebrò nauigantibus tentatum; ad cuius tamen (quantum nouimus) accuratæ intelligentiæ portum nemo nauim appulerit. Nam alij quidem etsi quid absurdi, ac erroris Græcanici prolem existimantes Imagines, in obscuro mentis iudicio tum ipsi eas calumnientur, tum calumniantibus assensum præbeant; vbi tamen ad rem venerint, pulsata puppi nauique inhibibita, eorum, quæ visa erant, contraria præstant; quippe qui in Ecclesiis, in foro, domi Imagines habeant. Quidam verò etiam in itinere pariter comites ac contubernio assiduas ferant, siue terra, siue mari iter conficiant. Alij autem quæstionis arduitate victi, à prima statim aggressione, projectis animi armis, hosti terga dedere; ac neq; Prophetarum colunt Imagines, neq; Apostolorum effigies venerantur, nec Martyrum picturas; sed iis omnibus liberas condentes Ecclesias, extra omnes figuras ac simulacra inuisibili Deo ac incorporeo supplicationes suas adhibent. At quæso, ne difficili quęstione animis fatiscamus,

Varij hominum de Imaginibus sensus

φησίν, Ἀλλ' οὐδὲ Μωσῆς σοι περὶ τούτων τοῦ ἀληθοῦς παραστατικὸς αἱ φαίνεται ῥήτωρ; ἢ καὶ αὖ δὲ ἀμφιγνοεῖς ὡς οὐ Θεοῦ λόγοι, οἱ Μωσέως οἱ λόγοι· Μήτε εἴδωλον, μήτε ὁμοίωμα ποιεῖν ἐπιτρέποντος, οὐκ ἀνθρώπου μόνον, ἁπλῶς δὲ οὕτω καὶ ἀορίστως, μὴ τῶν κατ' οὐρανὸν ἀεροπορούντων, μὴ τῶν ἐν γῇ διαιτωμένων, μὴ τῶν ἐν ὕδατι νηχομένων. πῶς οὖν ὑμεῖς εἰκόνας δημιουργοῦντες, προσάγετε αὐταῖς τιμάς, ἃς ὁ νομοθέτης ἀπηγόρευσεν.

Ο ΑΡΧΙΕΡ. Ὡς εἰς βαθύ τι καὶ ἀχανὲς ζητήσεως πέλαγος ἀνάγεις ἡμᾶς, ὦ βασιλεῦ· ὃ πολλοὶ μὲν πολλάκις διέπλευσαν, οὐδεὶς δέ γε ὅσα ἴσμεν ἡμεῖς ἐπὶ τὸν λιμένα τῆς ἀκριβείας ἀφίκετο. οἱ μὲν γάρ, καίτοι γε ἄτοπόν τι οἰόμενοι τὰς εἰκόνας χρῆμα, καὶ ἑλληνικῆς ἔκγονον πλάνης, ἐν μὲν τῷ ἀφανεῖ τῆς ψυχῆς κριτηρίῳ διαβάλλουσί τε αὐτάς, καὶ τοῖς κατηγόροις συντίθενται· ἐπὶ δὲ τῶν πραγμάτων ἐλθόντες, πρύμναν τε ἐκρούσαντο, καὶ ἐναντία δρῶσιν οἷς ἐγνώκασι· εἰκόνες τε γὰρ αὐτοῖς εἰσι καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ ἐν τοῖς οἴκοις. ἤδη δὲ καὶ ἔνιοι καὶ συνοδοιπόρους ἔχουσι καὶ ὁμοδιαίτους, καὶ πεζοπορεῦντες καὶ πλαγιάζοντες· οἱ δὲ τελέως πρὸς τὴν ἀπορίαν ὀκλάσαντες, εὐθὺς ἐκ πρώτης συμπλοκῆς τὰ ὅπλα τῆς ψυχῆς ἀπορρίψαντες, νῶτα τῷ πολεμίῳ παρέσχοντο· καὶ οὔτε προφητῶν αὐτοῖς τιμῶνται εἰκόνες, οὔτε ἀποστόλων μορφαί, οὔτε μαρτύρων χαραί· ἀλλὰ τούτων ἁπάντων ἀπηλλαγμένας τὰς ἐκκλησίας συστήσαντες, ἀσχηματίστοις καὶ τύπων ἐκτὸς τῷ ἀοράτῳ τε καὶ ἀσωμάτῳ Θεῷ τὰς ἑαυτῶν ἱκεσίας ἀνάγουσιν. ἀλλ' εἰ δοκεῖ, μὴ περὶ τὴν ζήτησιν ἀποκάμωμεν· μηδὲ ἀμελοῦμεν τῆς θήρας·

ἀλλὰ ἐν κύκλῳ περιϊόντες καὶ ἰχνηλα-
τοῦντες τῷ λόγῳ, ἐν δικτύοις αὐτὴν
ἀληθείας ἐμβαλῶμεν.

Ἄκουε δὴ τὰ τοῦ λόγου, οὗ μάλα
σοφοῦ τε καὶ ἀληθοῦς, ὃν ἀποδέξῃ
καὶ ἐπαινέσεις, εἰ τῷ ὄντι τοῦ ὄν-
τος ἐρᾷς, καὶ τῆς ἀληθείας ἐφίεσαι.
οὐκ οἶσθα οἵα τις σφοδρὰ περὶ Θεὸν
τὰς Αἰγυπτίων ψυχὰς ἐπενέμετο
πλάνη· καὶ ὡς τὴν ἄκτιστόν τε καὶ
ἄϋλον τοῦ δεσπότου δόξαν καταγα-
γόντες εἰς ὕλην καὶ εἶδος, ἀνδρο-
εικελόν τι ταύτην καὶ ἀνθρωποει-
δῆ τετιμήκασιν· οἷος ἦν ἄρα ἐκεῖ-
3. νος δὲ ὁ Ὄσιρις, ὁ Τυφὼς, ὁ Ὦρος,
ἡ Ἶσις, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρωπο-
θέων ὁ κατάλογος· ὧν διελέγχει
καὶ ἀποδείκνυσι τὴν ἀκρασίαν, ὁ
βίος· τὴν πλεονεξίαν, ὁ πόλεμος·
τὴν φύσιν, ὁ θάνατος. τί δέ· ἄχρι
τούτου τὸ θεῖον ἔστησαν, ἢ καὶ εἰς
ἄλογα ζῶα καὶ ἀλόγων εἴδη τὸ
θεῖον εἶδος τετύπωτο αὐτοῖς καὶ
μεμόρφωτο· καὶ προσεκύνουν μὲν ὡς
Θεὸν τὸν κύνα· ὕμνητο μόσχος ὁ
Ἄπις· τράγος ὁ Ἑρμῆς, καὶ ἰχθὺς
ἡ Ἀθηνᾶ· καὶ γνώμῃ ἀλόγῳ, τὰ
ἄλογα Θεοὺς ἀνηγόρευον. ἤδη δὲ αὐ-
τὰ καὶ ἐν ἀλλήλοις συνθέντες, πο-
λυμόρφους τινὰς καὶ πολυειδεῖς
Θεοὺς ἀνεπλάσαντο· τὸν μὲν, τρα-
γόποδα δημιουργοῦντες· ὁ Πὰν οὗτος
ἦν· τῷ δὲ, πρόσωπον κυνὸς περιά-
πτοντες· Ἄνουβις οἶμαι, ἐλέγετο·
μήτε ἀνὴρ εἶναι ὁλόκληρος, μήτε
κύων ἐντελὴς, συγχωρούμενος.
πότερον ψεύδομαι ταῦτα διεξιὼν,
ἢ ὡς ἀληθέσι συντίθεσαι;

Ὁ ΒΑΣΙΛ. Ἀληθεύεις. Ὁ ΑΡΧΙΕΡ. Ἐπεὶ οὖν ἐκεῖνος ὁ νομοθέτης, τὸν παραδεδομένον αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ λαὸν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐξάγων, τὰς ἐντακείσας ἐκεῖθεν τῶν αὐτῶν ψυχαῖς δυσω-

neue prædam negligamus; ſed ſermonis vndique indagine cingentes, in veritatis caſſes eam coniiciamus.

Audi porro doctrinam atque ſermonem, planè ſapientiâ conditum & veritate, quem vtique es ſuſcepturus ac laudaturus, ſi verè eius quod eſt amore tenearis, ac veritatem deſideres. Neſcis qualis olim de Deo Ægyptiorũ animos depaſcebat error; vtque illi increatam omnique materia vacantem Domini Majeſtatem in materiam formamque detrahentes, virili hominiſque figura colerent? cuiuſmodi illis erat Oſiris, Typho, Orus, Iſis; ac reliquorum Deo homineque mixtorum Numinum caterua; quorum impudicos mores arguit vita; bellum, auaros atque rapaces; mors, naturam. Quid verò? Hactenus iis, Deitatis illa ceſſit dejectio; an & brutorum forma, diuina illis effecta natura, Deique effigies illorum ritu efformata? Ac quidem canem, vt Deum adorabant: Vitulus illis cantico celebratus Apis, hœdus Mercurius, Minerua piſcis; menteque rationis exorte, animantes ipſas rationis exortes Deos acclamabant; iamque hęc alia aliis componentes, multiformes variique generis Deos efformarunt: alium fabricantes hœdinis pedibus (Pana nimirum) alij canis faciem adhibentes (Anubis puto vocabatur) neque hoc ſinentes, vt aut vir integer, aut canis perfectus eſſet. Mentior, hæc ediſſerens; aut tanquam veris aſſenſum præbes?

Ægyptiorum circa Deum ſuperſtitio maxima.

IMPER. Verum loqueris. EPISC. Quia igitur Legiſlator hoc ſtudebat, vt traditum ſibi à Deo populum ex Ægypto educens, quæ illorum inde animis maculæ altè inſederant ac inoleuerant, abſtergeret & emunda-

Moſis mẽs vetando ſimulacra atque idola, ſcitè explicata.

ret; ne diuinum Numen hominis figura viroque similem existimarent, aliasve animalium formas designarent, talia sermone velut admonet, sancitque. Nolite viri Ægyptiaco ritu vitam instituere, nec eorum absurdè disciplinam secuti, Dei apud vos Imagines ac simulacra effingite, siue ex iis animantibus quæ peruolant aëra, siue quæ in terra mouentur, aut quæ in aquis natant. Neque enim hæc, Deus sunt, tametsi Ægyptij existimant; neque quod inaspectabile est, picta imagine repræsentari potest. Omni enim forma atque figura Diuinũ caret, ac inuisibile est; nec quicquam est iis ex rebus, quæ sunt conspicuæ, atq; humanis oculis objectæ; sed sola mente conspicitur, si quis tamen vel eo euaserit. Siquidem enim Deus vniuersorũ Conditor est, haudquaquã ipse ex vniuersis vnum extiterit: cumque omnia peruadat, nunquam fiat vt vnius ambitu concludatur. Solum igitur Legislator Dei Imagines fabricari vetuit. Quodque se res palã ita habeat, primus ipse declarabit, si quis ea quæ scripta sunt ritè intelligere velit. Velut enim de Deo sermonem proferens, atque ad eum solum quod ita locutus est, referens, subjungit dicẽs, *Non enim adorabis ea, neque seruies ipsis. Ego enim sum Dominus Deus tuus, Deus æmulator.* Impietatis enim plena temeritas absurdaque cogitatio est, si quis, eius, qui naturæ omni & essentiæ ac scientiæ longè eminet, formã ac figuram, ex iis quæ in aspectum cadunt rationes sumens, punienda audacia sibi vsquam confinxerit, velut impiè Græci præsumpsere; Deumque quærentes, animi oculum non sursum sustulere, neque su-

Dei duntaxat simulacra vetita, ac quibus diuinus honor habeatur.

εἴ τις.

ποιοῖς καὶ ἰδέας, ἀποτμήχειν τὸ καὶ ἀποχαράξειν βουλόμενος, ἵνα μὴ ἀνθρωποειδὲς καὶ ἀνδρείκελον ἡγῶνται τὸ θεῖον, ἢ ἑτέρας ζώων ἰδέας, παραινεῖ ὡσανεὶ καὶ νομοθετεῖ τῷ λόγῳ τοιάδε. Μὴ κατὰ τὸν ἐν Αἰγύπτῳ νόμον πολιτεύεσθε ὦ ἄνθρωποι, μηδὲ τὰ ἐκείνων ἀτόπως μαθόντες, Θεοῦ εἰκόνας ἐν ἡμῖν τελεῖτε, ἢ ἐκ τῶν ἐν ἀέρι διιπταμένων, ἢ ἐν γῇ κινουμένων, ἢ ἐννηχομένων τοῖς ὕδασιν. οὐ γὰρ ταῦτα Θεός, εἰ καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις δοκεῖ, οὐδὲ ἐν εἰκόνι γραπτέον τὸ μὴ θεωρηθῆναι δυνάμενον. ἀνείδεον γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀσχημάτιστον καὶ ἀόρατον· καὶ τῶν φαινομένων, καὶ ὀφθαλμοῖς ἀνθρώπων ἐγνωσμένων οὐδέν· ἀλλὰ νῷ μόνῳ θεωρητόν, εἴπου τις καὶ τοῦτο δυνήσαιτο. εἰ γὰρ δημιουργὸς τῶν πάντων, οὐκ ἂν ἓν αὐτὸς εἴη τῶν πάντων· καὶ εἰ διὰ πάντων διήκει, οὐκ ἂν ἐν ἑνὶ περιέχοιτο. ὁ οὖν νομοθέτης ἐπὶ μόνου Θεοῦ δημιουργεῖν εἰκόνας ἐκώλυσε· καὶ ὅτι τοῦτο σαφές, προϊὼν αὐτὸς τοῦτο δηλώσει τοῖς ἐπαΐειν ὀρθῶς τῶν γεγραμμένων θέλουσιν. ὡς γὰρ περὶ Θεοῦ τὸν λόγον προφέρων, καὶ πρὸς μόνον αὐτὸν ἀναφέρων τὸ ἔπος, ἐπάγει που λέγων. Οὐ γὰρ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς. Ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου· Θεὸς ζηλωτής. οὐ μὲν γὰρ ἀσεβής τε προπέτεια καὶ ἄτοπος ἔννοια, εἴ τις ἄρα ποτέ, τὸν πάσης ἐπέκεινα φύσεως καὶ οὐσίας καὶ γνώσεως, ὃν οὐδεὶς ἑώρακεν, οὔτε μήποτε θεάσασθαι δύναται, τούτου μορφὴν καὶ τύπον ἐκ τῶν φαινομένων τὰς ἐννοίας λαβὼν ἑαυτῷ ποι μηδαμῶς ἀναπλάσσεται, οἷα παρ' Ἕλλησιν ἀσεβῶς ἐτολμήθη· καὶ Θεὸν ζητοῦντες, οὐκ ἄνω τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς ἐπι-

ναν. οὐδὲ ὑπὲρ αἰθέρα καὶ οὐρανὸν τῷ νῷ κουφισθέντες, ἐκεῖ διηρευνήσαντο τὸ ποθούμενον· ἀλλ᾽ εἰς γῆν καὶ ὕλην κατενεχθέντες, καὶ πᾶσαν αὐτῶν τὴν σοφίαν κάτω κενώσαντες, τὰ φανέντα Θεὸν ἀνηγόρευσαν. εἰ δέ τις ἀνὴρ ἢ βασιλέα τιμῶν, ἢ στρατηγὸν ὑμνῶν, ἢ ἀριστέα θαυμάζων, εἰκόνας αὐτῶν ἀπεργάζεται, ἀδικήσει οἶμαι οὐδὲν, εἰ ὃν ἐπαινεῖ τῇ ψυχῇ, καὶ εἶδεν ὀφθαλμοῖς, παραστήσει τοῖς χρώμασι· μόνον μὴ τιμάσθω κατὰ τοὺς ἐκείνων φληνάφους καὶ λήρους, ὡς Θεός ποτε τὸ γινόμενον. τοῦτο γὰρ ἤδη ἐστὶν ὃ καὶ Μωσῆς ἀπείργει, καὶ ὁ Χριστιανῶν νόμος μισεῖ, καὶ Θεὸς γίνεσθαι οὐ βούλεται. Τὴν γὰρ ἐμὴν φησὶ δόξαν ἑτέρῳ οὐ δώσω. ὃς μὲν οὖν οὕτως ἐπαΐει τῶν τοῦ νομοθέτου λογίων, ἀκραιφνὲς μὲν αὐτῷ τηρεῖται τὸ τῆς διανοίας τὸ ὄμμα· ἀτρέπτως δὲ τὸ ἄτρεπτον καθορῶν, οὐ τύπον, οὐ χρῶμα προσεῖναι ἐννοεῖ. οὐ τόπον, οὐ χρόνον, ἢ ὅσα τοιαῦτα σωμάτων ἴδια, πρὸς ἑαυτὰ τὸν νοῦν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπισπώμενα· ἀλλ᾽ αὐτοῦ που περὶ τὸ ἀσώματον ἐρείδων, ἀκίνητός τε καὶ ἀτρεμὴς περὶ τὸ ἀγαθὸν ἕστηκεν· ἀθόλωτόν τε καὶ ἀπαθῆ τὴν ἑαυτοῦ φυλάττων ἐνέργειαν· ὁ δὲ ἄλλως αὐτῶν ἀκροώμενος, καὶ πρὸς τὸ ἀειδές τε καὶ νοερὸν ἰλιγγιάσας, ἀτονίᾳ ψυχῆς, τῆς περὶ Θεοῦ ἀπολισθήσας ἐννοίας, ἀνὰ τὸ λήθης πεδίον ἄγεται, περὶ σώματα καὶ γῆν ἰλυσπώμενος. τί οὖν, εἰ καὶ αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς κατὰ Μωσέα πολιτευσαμένους ἄνδρας ὁσίους, μὴ πεφυλακότας τὸν δὲ ἐπιδείξω τὸν νόμον, μηδὲ πεφευγότας τῶν οὐρανοῦ καὶ ἐπὶ γῆς, ἢ τῶν ἐν

per æthera cœlumque mentis penna leuati, illic sedulò desideratum exquisiere; sed in terram terrenaque depressi, omnique eorum sapiẽtia in terram euacuata, res oculis conspicuas, Deum conclamauere. Sin autẽ vir aliquis, aut Imperatorem colens, aut Ducem Prætoremque laudans, aut strenuum pugilem admirationi habens ac deprædicans, eorum fabricarit imagines, nulli obnoxium iniuriæ putem, si quem laudat animo, atque oculis vidit, pictis coloribus repræsentet: modò solum, ei quod ita fabricatus fuerit, iuxta illorũ nugas ac deliria, diuinos nunquam honores præstet. Hoc enim demum est, quod & Moses prohibet, Lexque Christiana odit, neque vt fiat Deo placet. *Gloriam* enim *meam*, inquit, *alteri non dabo*. Qui sic igitur Legislatoris sermonem audierit, purum sibi mentis oculum seruabit; immutabiliterque immutabilem conspectans, non figuram, non colorem inesse intelliget; nõ locum, non tempus circumjacere, aut quæcũque eiusmodi corporum propria, oculorum nixu mentem illiciunt; sed incorporeo nitens, immobilis placidaque quiete circa bonum consistet; inturbatam labisque puram operationem suam custodiens. Qui verò aliter eos audierit, atque ad formæ expertem ac intelligentẽ substantiam mentis imbecillitate caligauerit, à Dei notione ac ratione prolapsus, in obliuionis campo errore vagatur, circa corpora terramque distentus. Quid igitur, si & viros sanctos ex Mosaïca Lege institutos, nec ipsos eam legem seruasse ostẽdero, nec recusasse, quin eorum quæ in cœlo, & quæ super terram, quæque in mari versantur,

Imagines nulli labi obnoxiæ.

Isa. 42. v. 8.

ſimulacra efficerent; ſiquidem iuxta tuas indefinitas rationes Scriptura intelligatur.

IMPER. Quid ita, ac quonam modo? EPISC. Num te fugit, Imperator, cùm Salomon templum ædificaret, mare illud æneum pro templi veſtibulo fabricaſſe, in quo Sacerdotes victimarum cruore infectas manus abluerent? Quænam igitur à terra elatum illud ſuſtentabant? Nonne duodecim fabricatis bobus æneis, eiſque impoſitis, ſuper eos mare explicauit? Quonam igitur modo legem ſeruat, qui in ſuis ſtructuris boum ſimilitudinem ſit fabricatus? quorum puto ſymbolo deſignabat, Apoſtolorum pari numero chorum, ſapientes Sermonis operarios boues, huncce mundũ, qui mare eſt, in ſublime tollẽtes, pietatis agricultura pollutas victimarum cruore Sacerdotum manus, doctrinæ fluentis ac latice emundare, atque abſtergere; vt iis liberati, incruentam Domino victimam offerant. Quid verò, variis ingentiſq; pretij extructis ſoliis, leonum formas eis appoſuit; aliis ſuperius ad brachiola innexis, aliis inferius per gradus aptè compactis; ipſis ex ebore leonibus fabricatis? At quid attinet narrare de aliis, cùm ipſum Legiſlatorem oſtendere liceat, nec ipſum ſua ſequi ſcita, iiſque obtemperare, ſiquidem ita intelligendus ſit. An enim neſcis ex auro puriſſimo Propitiatoriũ fabricaſſe, illudque Arcæ, quæ ipſa auro obducta erat, impoſuiſſe; Paulum denique de Saluatore ac Domino noſtro Propitiatoriũ expoſuiſſe? Quid

3. Reg. 7. v. 23.
2. Par. 4. v. 2.
In templo Salomonis ſimulacra & Imagines.

Bouum ad mare æneũ poſitorum allegoria.

2. Par. 9 v. 7.

Exod. 25. v. 17.
A Moſe facta ſimulacra Cherubim.
Hebr. 9.

θαλάσσῃ ποιεῖν τὰ ἰνδάλματα; Εἰ κατὰ τὰς σὰς ἀορίστους ἐννοίας νοοῖτο ὁ λόγος.

Ο ΒΑΣΙΛ. Πῶς, καὶ τίνα τρόπον. Ο ΑΡΧΙΕΡ. Μῶν οὐκ ἀκήκοας, ὦ βασιλεῦ, ὡς οἰκοδομῶν τὸν ναὸν Σολομῶν, τὴν χαλκῆν ἐκείνην τοῦ ἱεροῦ περιβόλου ἐκτὸς ἐτεκτήνατο θάλασσαν, ἐν ᾗ τὰς χεῖρας οἱ ἱερεῖς αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένας ἐκάθαιρον; ἐπὶ τίνων οὖν ταύτην ἐπηώρησεν· οὐχὶ δυοκαίδεκα βόας χαλκεύσας, καὶ τούτοις ὑποθεὶς, ἐπ' αὐτῶν τὴν θάλασσαν ἥπλωσε; πῶς οὖν φυλάττει τὸν νόμον ὁμοίωμα βοῶν ἐν τοῖς πλουμένοις αὐτῷ ποιησάμενος; δι' ὧν οἶμαι ὑπέγραφεν, ὡς ὁ τῶν ἀποστόλων ἰσάριθμος χορὸς, οἱ σοφοὶ τοῦ λόγου βοεργάται, τὸν δὲ τὸν κόσμον, τὴν θάλασσαν, εἰς ὕψος αἴροντες, τῇ γεωπονίᾳ τῆς εὐσεβείας μεμολυσμένας αἵμασι θυσιῶν τῶν ἱερέων τὰς χεῖρας, ἐκάθαιρόν τε καὶ ἐσμηχον, τοῖς νάμασι τῆς διδασκαλίας· ἵνα ἐκείνων ἀπαλλαγέντες, ἀναίμακτον θυσίαν τῷ δεσπότῃ προσφέρωσι. τί δὲ ποικίλοις καὶ πολυτελέσι κατασκευάσας θώκοις, τῶν λεόντων ἐν αὐτοῖς ἐπίθει μορφὰς, τοὺς μὲν ἄνωθεν ἐπὶ τοὺς ἀγκῶνας ἐρείσας· τοὺς δὲ ἔνερθεν ἀνὰ τοὺς βαθμοὺς ἁρμοσάμενος· ἐλέφας δὲ ἦν τῶν λεόντων ἡ ὕλη; καὶ τί ἂν ταῦτα περὶ ἑτέρων σοι φάσκειν, ἐξὸν καὶ αὐτὸν ἐπιδεικνύναι τὸν νομοθέτην, εἰ οὕτω νοοῖτο, τοῖς οἰκείοις θεσμοῖς οὐχ ἑπόμενον. οὐκ οἶδας γὰρ, ὡς ἱλαστήριον ἐκ καθαροῦ χρυσίου κατεσκεύασε, καὶ τοῦτο ἄνωθεν τῆς χρυσῆς ἐπέθηκε κιβωτοῦ· καὶ ὡς ὁ Παῦλος εἰς τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον ἡμῶν τὸ ἱλαστήριον ἀνῆψε;

τί δή, οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἱλαστηρίου δύο Χερουβὶμ κατεσκεύασεν, ἃ διέντα τὰς πτέρυγας, ἐπισκιάζουσί τε αὐτὸ καὶ συγκαλύπτουσι, καὶ ἀφθέγκτῳ βοῇ σιωπῶντα κηρύττουσι τὴν κρυφίαν καὶ ἄγνωστον τοῦ ἐπὶ γῆς φανέντος θεότητα; νοερὰς δὲ εἶναι ταύτας οὐ συντίθῃ δυνάμεις, ἀνὰ τὰς οὐρανίους ἀστροφεγγεῖς πτυχὰς περιπολοῦντα περὶ Θεὸν καὶ χορεύοντα, τῇ οἰκείᾳ γανυμένους γαλήνῃ, καὶ τῷ πλήθει τῆς γνώσεως ἣν ἀμφὶ τὸ ποθούμενον ἔχουσι; πῶς οὖν εἰκόνας τούτων ὁ νομοθέτης, ὁ τὰς εἰκόνας, ὡς ἔφης, ἀπαγορεύων, εἰργάσατο. ἤδη δὲ ἄρα καὶ πίπτοντά ποτε τὸν Ἰσραηλίτην λεὼν ἐν τῇ ἐρήμῳ θεώμενος· τὸ δὲ πάθος ἦν, ἐξ ἀφανῶν χαρείων ὄφεις ἕρποντες, καὶ ἑαυτοὺς βέλη θανάσιμα τοῖς ὁδοιποροῦσιν ἐπάγοντες, τὸν χαλκοῦν ἐκεῖνον ἐδημιούργησεν ὄφιν, ἐπὶ σημείου τε αὐτὸν ἀπῃώρησεν: εἰς ὃν ἀφορῶντες αἱ ἐναντίαι δυνάμεις οἱ ὄφεις, οἱ μὲν ἐνεκροῦντο, οἱ δὲ ἀφανῶς τιτρωσκόμενοι, ἀθρόον τῶν πληγῶν ἠλευθεροῦντο. τοῦτο δὲ ἄρα ἐκεῖνο, τὸν ἐμὸν Ἰησοῦν ἐδήλου φασὶ καὶ ἐσήμαινεν· ὃν ἐπὶ ξύλου κατιδοῦσαι τοῦ σταυροῦ αἰωρούμενον αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, αἱ μὲν αὐτίκα νενέκρωνται καὶ ἄπνοοι γεγόνασι, καὶ τὸν κατ' ἀνθρώπων αὐτοῖς σεσωρευμένον τῆς κακίας ἰὸν, εἰς κενὸν ἐμοῦσι καὶ ἀποπτύουσιν· οἱ δὲ εἰς αὐτὸν ἡμεῖς ἀποβλέποντες, τὰς ἐξ αὐτῶν φερομένας πυρφόρους ἀκίδας, οἱ μὲν παντελῶς οὐ δεχόμεθα, οἱ δὲ καὶ βληθέντες, σῳζόμεθα. ὁ δὲ τῶν ὄφεων προστάτης δράκων, τοῦ κρεμασθέντος ἐπὶ ξύλου τὴν ἰσχὺν ἐννοῶν, καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἀφιεν-

itaque, nonne super Propitiatorium duos Cherubim fabricatus est, qui diductis alis atque expansis ipsi tum vmbraculũ præstarent, tum obtegerent, ac ineffato clamore, eius qui in terra apparuit, occultam ignotamq; deitatem, silentio prædicarent? Num verò Cherubim, intelligendi vi præditas Potestates admittis quà se tendunt lucida cœli iuga circa Deum obeuntes ac choros ducentes, sua ipsas tranquillitate magnificè gloriantes, ac scientiæ copia, qua circa amatum longè affluunt? quonam igitur modo Legislator, qui te auctore, imagines fieri vetat, horum Imagines fabricatus est? Iam verò etiam, cùm Israëlitas mortibus cadentes in deserto quandoque conspiceret (erat hæc labes; ex obscuris latebris serpentes prorepentes, atque telorum lethalium more in eos qui iter agerent sese iaculantes) æneum illum serpentem fabricatus est, eumque in stipite sublimem leuauit; in quem aspicientes contrariæ Potestates (nempe serpentes) ipsi quidem neci dabantur, qui autem occulta ratione atque obscura sauciati essent, à plagis repente liberabantur. Illud autem ipsum, aiunt, mei Iesu signum ac figura erat; quem in ligno Crucis altè suspensum contuitæ aduersariæ Potestates, ipsæ quidem statim enecatæ sunt, defecitque illas spiritus, inque humanum genus illis congestum malitiæ virus frustra euomunt atque expuunt; nos autem in ipsum aspicientes, volantia ex eis ignea spicula, partim ne quidem recipimus, partim etiam iis saucij, saluti repaparamur: serpentum autem præses draco, eius, qui in ligno pependit, potentiam reputans, ac iaculorum

Num. 21. v. 9.

Serpens æneus, eiusdem fabrica; ipse Christi figura.

memor queis inde petitus est, pedē retrahens abit; antiquæ plagæ metu nouam semper cladem deplorans. Vides, haud periculo vacare. sic vt sonant leuiter ac indefinitè, quæ à Legislatore dicuntur, intelligere? Sed & id quoque, Imperator, intelliges, si memineris, cuius causa aliquando aduersus Israëlitas Legislator ira commotus sit.

IMPER. Noui sæpius illis succensuisse: cuius autem gratia nunc memineris, non noui. EPISC.

Exod. 32 v. 4.

Tum scilicet, cùm aureum vituli caput temeraria molitione sibi conflauerunt, rectissimè illis succensuit. Obliti enim miracula in Ægypto patrata, iter in ipso medio mari, primogenitos repentè sublatos, elemētorum mutationem, quod Legislator

Capitis vituli conflatio non crimen, sed Dei nomen ac cultus adhibitus.

admonebat, vituli caput Deum proclamarunt. Num itaque hoc tibi ij peccasse videntur, aut Legislator iis improperat, quod quouis modo omninoq; vituli simulacrum fecissent?

IMPER. Quorsum id? EPISC. Quod nimirum, si ea ratione illos in crimen vocauerimus, erit nobis & Salomon in crimen vocandus, eo quod & ipse boues fabricatus sit. Idcirco nos quoque Israëlitas eo nomine vituperamus, vituperauitque Legislator, quod bouem Deum proclamarunt, ac qua ab Ægypto sospites egressi erant, illi salutem adscripserunt. Non igitur quouis modo simulacrum facere prohibitū est, sed

Vituli conflatilis ex inauribus & comminuti allegoria.

Dei simulacrum. Idcirco etiam ait Scriptura, ablatis mulierum aureis armillis, aureum illud caput vituli conflasse; id puto significans atque innuens, hominum illorum autem, cùm veram de Deo doctrinam accepissent, tumq; in alias versi opiniones

των αὐτῷ μεμνημένος βελῶν, ἄψορος οἴχεται, φόβῳ πληγῆς παλαιᾶς, νέαν ἀεὶ συμφορὰν ὀδυρόμενος. ὁρᾷς ὡς οὐκ ἀσφαλὲς οὕτως εἰκῆ τε καὶ ἀορίστως νοεῖν τὰ ὑπὸ τοῦ νομοθέτου λεγόμενα; εἴσῃ δὲ κἀκεῖνο, ὦ βασιλεῦ, εἴ γε που μέμνησαι, ὅτου χάριν ποτὲ πρὸς τὸν Ἰσραηλίτην ὁ νομοθέτης λαὸν ἐχαλέπηνεν.

Ο ΒΑΣΙΛ. Οἶδα ὡς πολλάκις· ὅτου δὲ χάριν νῦν ἐμνήσθης, οὐκ οἶδα. Ο ΑΡΧΙΕΡ. Ὅτι τὴν χρυσῆν τοῦ μόσχου κεφαλὴν ἐχωνεύκασιν, ὡς ὀρθότατα αὐτοῖς ἐχαλέπηνεν. ἐπιλαθόμενοι γὰρ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ θαυματοποιΐαν, τὴν ἐν θαλάσσῃ μέσῃ πορείαν, τὴν τῶν πρωτοτόκων ἀθρόαν τελευτὴν, τὴν τῶν στοιχείων μεταβολὴν, ὡς ὁ νομοθέτης ἐπέτρεπε, τοῦ μόσχου τὸ κάρα Θεὸν ἀνηγόρευσαν. μή τι οὖν τοῦτό σοι πλημμελεῖν δοκοῦσιν, ἢ ὁ νομοθέτης αὐτοῖς ἐγκαλεῖ ὅτι μόσχον εἰκῆ καὶ ἁπλῶς ἀνετυπώσαντο.

Ο ΒΑΣΙΛ. Διὰ τί. Ο ΑΡΧΙΕΡ. Ὅτι εἴπερ ἐκείνοις κατὰ τοῦτο μεμψόμεθα, καὶ Σολομῶντος κατηγορήσομεν, ὡς βόας καὶ αὐτοῦ πλαστουργήσαντος. οὐκοῦν κατ' ἐκεῖνο καὶ ἡμεῖς τοῖς Ἰσραηλίταις μεμφόμεθα, καὶ ὁ νομοθέτης ἐγκέκληκεν, ὅτι τὸν βοῦν Θεὸν ἀνηγόρευσαν· καὶ τὴν ἀπ' Αἰγύπτου σωτηρίαν εἰς αὐτὸν ἀσεβῶς ἀνετίθεσαν. οὐχ ὁμοίωμα οὖν ποιεῖν ἁπλῶς διεκώλυσεν· ἀλλὰ Θεοῦ ποιεῖν ὁμοίωμα. διὰ τοῦτο καὶ ὁ λόγος γέγραφεν, ὡς τὰ χρυσᾶ τῶν γυναικῶν ἀφελόντες ἐλλόβια, τὴν χρυσῆν ἐκείνην εἰργάσαντο κεφαλὴν τοῦ μόσχου· ὑποδηλῶν ὡς οἶμαι καὶ αἰνιττόμενος, ὡς ἡ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ἀκοὴ, παρα-

περιλαβοῦσα τοὺς περὶ Θεοῦ ἀκιβδήλους λόγους, εἶτα εἰς ἑτέρας ἐκπεσοῦσα δόξας, ἀπεκόσμησέ τε καὶ ἐγύμνωσεν ἑαυτήν. τὸν γὰρ ἐμβληθέντα τοῖς αὐτῶν ὠσὶ κόσμον ἀφῄρηνται. ἀλλὰ καὶ ὁ νομοθέτης, ὡς αὐτός φησιν ὁ Λόγος, καταλεάνας τὸν μόσχον καὶ ἐπισπείρας τῷ ὕδατι, ἐπότισεν αὐτὸν τὸν λαόν. τί τοῦτο δηλῶν; ἰδών, ὡς οἶμαι, τοῦτον τὴν περὶ εἰδώλων ἀγνοοῦντα πλάνην, καὶ μὴ νενοηκότα τὸ μέγεθος ὅσον ὑπάρχει τῆς βλάβης, τοὺς περὶ αὐτοῦ λόγους λεπτύνας καὶ περιξύσας καὶ κατανοητοὺς ποιησάμενος, ἐδίδαξεν αὐτούς, καὶ τὸν λαὸν ἐπότισε, καὶ ταῖς καρδίαις γε ἔνδον ἐνέβαλεν, ἵνα μὴ ἀγνοίᾳ τῆς ἀσεβείας, ῥᾳδίως αὖτις περιπίπτοιεν.

Ἀλλὰ γὰρ ἀρεσκομένῳ μοι κἀκεῖνο λέγειν. Ο ΒΑΣΙΛ. Ποῖον δή; Ο ΑΡΧΙΕΡ. Οὐκ ἀνθρώποις ἔθος δημιουργεῖν πολλάκις λέοντας βλοσυρὸν καὶ δεινὸν ὑποβλέποντας, ἢ σῦς ἀγρίους τὴν χαίτην ἐπιφρίσσοντας, ἢ ὡς ἐν πεδίῳ καὶ ὄρεσι ἵππους ἐμπρεπῶς διαθέοντας, ἢ ὀρνέων εἴδη κελαδεῖν δοκούντων, ὡς τὴν ἀκοὴν ὑπέχειν πολλάκις ἵνα τῆς φωνῆς ἐπακροάσαιντο; καὶ ταῦτα ἄνθρωποι οἱ μὲν, τοίχοις ἐγγράφουσιν· οἱ δὲ, πέπλοις ὑφαίνουσιν· ἤδη δὲ ἔνιοι, καὶ χαλκοῦς καὶ χρυσοῦς πλαστουργήσαντες, θυμηδίας καὶ ὥρας χάριν, ἢ ἐν οἴκοις ἱστῶσιν, ἢ ἐν ἀγοραῖς ἀνατίθενται. τί οὖν ταῦτα ἀνθρώποις, ἢ τὸν τῶν ἀνθρώπων ἐλυμήναντο βίον· εἰ μὴ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων ἀσεβῆ θρησκείαν, τὰ πεποιημένα Θεὸν ὀνομάσωσιν. εἰ δέ τις ἄφρων ἀνὴρ δαιμόνων πλάνῃ πειθόμενος, Θεὸν τούτων τι ἡγήσεται, οὐκ ἂν αὐτίκα ἢ λίθοις βαλοῦμεν, ἢ πυρὶ κατα-

COMB.

nes essent ornatum suum à se abjecisse atque nudatam esse. Quippe ablato, qui ipsorum auribus ornatus adjectus esset. Sed & Legislator, vt eadem ait Scriptura, vitulum comminuens ac inspergens, eo populum potauit. Quid hoc significans? Nimirum, cùm ignorantem conspiceret idolorum cultus errorem, nec satis damni magnitudinem cogitantem, eius rei rationes in subtile trahens ac expoliens; reddensque eiusmodi quæ illis capi possent, eas docuit, populumque potauit, atque animis indidit, ne per impietatis ignorantiam, procliue esset eos labi.

Verum liceat & hæc volenti loqui. IMPER. Quid illud? EPISC. Nunquid non hominũ moribus cõparatum est, vt crebrò Leones fabricent toruo ac terribili aspectu, aprosque subrigente iuba atque hispida, vel quasi in campo aut montibus pulchrè discurrentes equos, aut auium genera quasi modulantium vt & non rarò ad cantillantium vocem aures adhibeas? Atque hæc homines, alij in muris pingunt, alij peplis intexunt: iamque adeò aliqui ære quoque ac auro effingentes, atque cudentes, iucunditatis causa & vt venustatem gratiamque concilient, vel in domibus statuunt, vel in foro appendunt. Quid hæc igitur hominibus, autve publicæ rei damni intulerunt; modò solùm impia Græcorum superstitione, ea quæ facta sunt, Dei minimè nomine donentur. Sin autem demens aliquis dæmonũ errore persuasus, eiusmodi aliquid Deum putauerit, nonne statim aut lapidibus petemus, aut igni combu-

Y

mus, aut bestiarum faucibus vorandum præbebimus? Vna ergo via est, ô Imperator, vt consilij rationem rectè ineamus, sciamusq; ac intelligamus, hoc vno interdixisse Legislatorem atque cauisse, ne in Deo, ipsoque repræsentando imagines construamus. Atque istud dū dixerimus, neq; eos qui ex Legis pridem rationibus vitā instituerunt, vituperabimus, neque vlli nos Christiani noxæ obnoxij erimus, quòd Martyrum, seu aliorum sanctorū hominū Imagines facimus; exque specie oculis objecta, quæ illorum minus conspicua sunt, declaramus atque prodimus. Ac siquidem mihi obsequatur, cuicunque animo cōstitutū est, vt quod est pietatis ac fidei teneat, sic distinguenda ac componenda hæc doctrina est, ac duplex quædam velut definitio atque ratio ponenda; quas euertere ac confundere impossibile est.

Quæ imagines Mosi vetitæ.

φλέξωμεν, ἢ θηρείων στόμασι αἱμοβόρων παρέξομεν. μία οὖν ἐστιν ὁδὸς, ὦ βασιλεῦ, τοῦ καλῶς βουλεύσασθαι, εἰδέναι τε καὶ διϊσασθαι, ὡς ἐπὶ μόνου Θεοῦ τὰς εἰκόνας τελεῖν ὁ νομοθέτης εἶρξέ τε ἡμᾶς καὶ ἐκώλυσε. καὶ εἰ τοῦτο φαμὲν, οὔτε τοῖς πάλαι κατὰ τὸν νόμον πολιτευσαμένοις μεμψόμεθα, οὔτε Χριστιανοὶ πλημμελοῦμεν, μαρτύρων ἢ ἁγίων ἀνθρώπων ὁσίων τελοῦντες εἰκόνας· καὶ τῷ φαινομένῳ, δηλοῦντες αὐτῶν τὰ μὴ φαινόμενα. καὶ εἴ μοι πείθεται πᾶς εὐσεβεῖν βουλόμενος, οὕτω διακριτέον καὶ διοριστέον τὸν δὲ τὸν λόγον, καὶ ὡς δύο τινὰς ὅρους θετέον· οὓς ἀνατρέπειν τε καὶ συγχεῖν, οὐχ οἷόν τε.

IMPER. Quomodo, ac quanam ratione? EPISC. Nempe non faciendas Dei imagines; sed & si quis eiusmodi aliquid tentauerit, velut qui Græcanicæ superstitionis socius sit, extremis pœnis mancipandum esse: Pingendos verò sanctos homines, qui fauore ad Deum polleāt, ac vitæ puritate præclarè glorientur; atque nobis quodammodo medij & ad ipsum vectores Deum futuri sint; quique adeò diuinis præsentandas conspectibus petitiones nostras cœlo perferant, ac quæ à Deo donata sint ad nos deferant. Haud sanè enim, ô Imperator, vnus modus est eorū qui ad Deum accedunt, vel à Deo honorem consequuntur; sed fiducia, fauorque & gratia, ex vitæ rationibus modum sortitur; proque eo ac quis eas instituerit, congrua decensque retributio eū comitatur. Nam Deus cùm semper sit, ortum non agnoscit:

Pingendæ Sanctorum Imagines, non ipsius Dei.

Ο ΒΑΣΙΛ. Πῶς καὶ τίνα
τρόπον; Ο ΑΡΧΙΕΡ. Ὡς τὰς μὲν Θεοῦ 4.
εἰκόνας, οὐ ποιητέον· ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἐγχειρεῖ τι τῶν τοιούτων, ὡς τῶν Ἑλληνικῶν κοινωνὸν δογμάτων, ποιναῖς ὑποβάλλειν ἐσχάταις· ἀνθρώποις δὲ ὁσίοις χαρακτέον, τῇ πρὸς Θεὸν παρρησίᾳ καὶ τῷ καθαρῷ τῆς ζωῆς ἐναβρυνομένοις· καὶ μέσοις πως ἡμῖν καὶ πορθμέας πρὸς αὐτὸν ἐσομένοις· καὶ ἀνάγοντας μὲν τῷ Θεῷ τὰ αἰτούμενα, κατάγοντας δὲ ἡμῖν ἀπὸ Θεοῦ τὰ διδόμενα. οὐ γάρ ἐστιν ἓν ἴσιν εἷς ὦ βασιλεῦ τῶν Θεῷ προσιόντων, ἢ ἀπὸ Θεοῦ τιμωμένων ὁ τρόπος· ἀλλ' ἡ παρρησία συμμετρεῖται τῷ βίῳ· καὶ τῇ πολιτείᾳ, κατάλληλος ἡ ἀντίδοσις ἕπεται. Θεὸς μὲν γὰρ ὢν ἀεὶ, γένεσίν τε οὐκ ἔχων· τὸ δὲ οὐκ ὂν ἀεὶ γινόμενον δὲ ὕστερον τὴν γένεσιν ἐκ τοῦ ὄντος ἐδέξατο· καὶ

καὶ τὸν δὲ τὸν λόγον, δοῦλον ἂν καλοῖτο Θεοῦ πᾶν ἀεὶ τὸ γινόμενον. τὸ γὰρ γεγονὸς, δοῦλον ἂν δικαίως τοῦ πεποιηκότος νομίζοιτο. τῇ δὲ πρὸς Θεὸν οἰκειώσει καὶ τῇ διαφορᾷ τῆς ἐκεῖθεν αἴγλης, διάφορός τις καθ' ἕτερον τρόπον προσηγορία καὶ κλῆσις τοῖς ἐρχομένοις ἐμπίπτει. ὅσοι μὲν γὰρ φόβῳ κολάσεως τῶν πλημμελημάτων ἀπέχονται, ἤτοι θεράποντες ἂν λέγοιντο Θεοῦ· μαστιγίαι τινὲς ἀληθῶς καὶ δοῦλοι, πληγῶν καὶ εἱρκτῆς καὶ τῆς ἐπ' αὐταῖς ἀπειλῆς ἵνα μὴ ἁμαρτάνωσι χρῄζοντες. οἱ δὲ μελλόντων ἀγαθῶν ἐλπίδι πρὸς τὸ ἀγαθὸν νεύσαντες, οἰκέται μὲν οὐκ ἂν ὀνομάζοιντο· μισθωτοί δ' ἂν εἶεν, ὡς ἄν τις φαίη, Θεοῦ· κέρδους ἕνεκα τοῦ καὶ μισθοῦ τὰ δέοντα πράττοντες. ὅσοι δ' αὖ τούτους ὑπερβεβηκότες, καὶ πρὸς τὸ καλὸν ἀκραιφνῶς φθανέντες, οὐ προσδοκωμένης φόβῳ κολάσεως, οὐ τῇ μελλόντων ἀγαθῶν ἐλπίδι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἄγουσιν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν, τὸ καλὸν κατεργάζονται, οὗτοι τῶν ἀκηράτων τῆς σοφίας θησαυρῶν ἐμπλησθέντες, υἱοὶ Θεοῦ καλοῖντ' ἂν δικαίως· Θεοῦ κληρονόμοι, καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ χρηματίζοντες· οἱ καὶ ἄνθρωποι πεφυκότες, ὑπὲρ ἀνθρώπων Θεὸν τῶν ἁπάντων πλέον ἱκετεύοντες πείθουσι· καὶ τὸν δὲ μὲν ἔτι περιπολοῦντες τὸν ἐμβριθῆ καὶ ἄτακτον χῶρον· μάλιστα δὲ τότε γυμνωθέντες ῥακίων, καὶ τὴν ὀστίνην καὶ βρίθουσαν ἀποτιναξάμενοι κόνιν, τῇ ὕλῃ τὴν ὕλην προσρίψαντες, πρὸς τὸν ἵλεών τε καὶ ἀγαθὸν δεσπότην καθαροὶ καθαρῶς ἀναδράμωσιν.

quod autem cùm semper non esset, postea factum est, ex eo qui est, ortũ accepit: atque vt eam spectemus rationem, Dei planè seruum semper vocetur, quicquid fit atque oritur. Omne enim quod ortum factumque est, eius meritò qui fecit seruum existimetur. Qua autem Deo necessitudine conjungimur, ac quæ inde diuersa emicat claritas lucisque diffusio, diuersa quædam secundam alium modum nuncupatio nomenq; accedentibus inditur. Quotquot enim supplicij metu à delictis sese abstinent, hi famuli Dei ac velut vernæ iurè appellentur; flagriones quidam verè ac serui, quibus plagis opus sit & carcere, horũque intentatis minis, vt gliscente peccãdi affectu animus coerceatur. Qui autem bonorum futurorum spe animati in bonum propensè vergunt, hi non famuli ac vernæ appellentur; sed mercenarij Dei fuerint, si quis ita nuncuparit, qui quæstus gratia (qui ipse merces) ea præstent quæ officij existunt. Quotquot denique iis superiores ad honesti verè rationem euaserint, nec vel expectati metu supplicij, vel spe futurorum bonorum in bonum incitãtur, sed quod officij ac honestũ est ob honestatem ipsam operantur, hi immortalibus purissimisque sapientiæ thesauris repleti, meritò filij Dei appellentur; qui videlicet Dei heredes sint ac coheredes Christi: qui tametsi nati sint homines, maiore pro hominibus apud Deum pollent vi impetrandi; vel tum etiam cùm adhuc tempestuoso hoc sæculo ac incomposito versantur, tuncque maximè, cùm mortalitatis pannis exuti, excussoque osseo ac grauante puluere, ad propitium bonumque Dominum puri purè accurrerint.

Seruitus omnium, quæ in ortũ à Deo producta sunt.

Serui peculiarius.

Mercenarij.

Filij.

IMPER. Quid igitur, non socij sunt Græcanicorum dogmatum, qui, vt ais, sanctorum hominum Imagines construunt? EPISC. Non sic temerè vituperandi sunt: sed considerandum, atque operosius inquirendum, qua ratione eiuscemodi Imagines Christiani fabricentur. IMPER. Quonam modo pingunt? EPISC. Num quæso, Imperator, arcanam illam omnique essentiæ eminentem essentiam, iis quæ sunt picta adscribunt? IMPER. Haudquaquam. EPISC. Quid verò, tanquam primam ac supremam causam, eaque præcellentes dignitate colunt? IMPER. Haud sanè. EPISC. Quos penicilo ac coloribus repræsentant, homines mortales existimant? IMPER. Planè. EPISC. Quod ergo crimen ac quæ labes, si cum velut homines habeamus, velut homines picturæ arti contradamus; Deique nomen, quod eximium sit ac singulare, ac, quod creatis verè imponi ac propriè impossibile sit, in essentia quæ omnibus eminet, vt quod illi vni conueniat, sinentes; illã quidem sub figuris ac expressione eius non pingemus. (Qua enim ratione pingamus, quod oculis perspectum non habemus?) Martyrum verò, & aliorum sanctorũ virorum Imaginibus vtemur: non qui Deos existimemus (absit ita animi sensibus decidamus) sed qui Dei ingenuos famulos ac probos; vt & fortitudinis vicem illis rependamus, ac quantum Regem, præ delictis quib. obnoxij tenemur, flagitare ipsi non possumus, tanto ij, tanquam Regis satellites ac ministri, honesti quadam specie ad eum referant.

Quod si placet ex humana quoque

Ὁ ΒΑΣΙΛ. Τί οὖν, τῶν Ἑλληνικῶν οὐ κοινωνοῦσι δογμάτων, οἱ τῶν ὁσίων, ὡς ἔφης, ἀνθρώπων δημιουργοῦντες εἰκόνας; Ὁ ΑΡΧΙΕΡ. Οὐχ οὕτως ἁπλῶς κατηγορητέον αὐτῶν· ἀλλὰ σκοπητέον καὶ διερευνητέον πῶς Χριστιανοὶ τὰς τοιαύτας δημιουργοῦσιν εἰκόνας. Ὁ ΒΑΣΙΛ. Πῶς γράφουσιν; Ὁ ΑΡΧΙΕΡ. Μή, βασιλεῦ, τῆς ἀρρήτου καὶ ὑπὲρ οὐσίαν μεταδιδόασι τοῖς γραφομένοις οὐσίας; Ὁ ΒΑΣΙΛ. Οὐδαμῶς. Ὁ ΑΡΧΙΕΡ. Τί δέ, ὡς τῆς πρώτης καὶ ἀνωτάτω λαχόντας τιμῶσιν αἰτίας; Ὁ ΒΑΣΙΛ. Οὐ δῆτα. Ὁ ΑΡΧΙΕΡ. Θνητοὺς δὲ αὐτοὺς φρονοῦσιν ἀνθρώπους; Ὁ ΒΑΣΙΛ. Ναί. Ὁ ΑΡΧΙΕΡ. Τίς οὖν ἡ μέμψις, εἰ ὡς ἀνθρώπους εἰδότες, ὡς ἀνθρώπους γραφῇ παραδιδόαμεν· καὶ τὴν Θεὸς προσηγορίαν ἐξαίρετον οὖσαν, καὶ τοῖς γενομένοις ἐπιτηδεῖται κυρίως φύσιν μὴ ἔχουσαν, ἐπὶ τῆς πάντων ἐξῃρημένης ἐῶντες οὐσίας, ὡς αὐτῷ μόνῳ μόνην ἁρμόζουσαν· ἐκείνην μὲν, οὐ τύποις καὶ χαρακτῆρσι συγγράψομεν· πῶς γὰρ γράψομεν, ὃ τοῖς ὀφθαλμοῖς οὐ γινώσκομεν· μαρτύρων δὲ, ἢ ἄλλων ἀνδρῶν ὁσίων εἰκόσι χρησόμεθα· οὐ Θεοὺς φρονοῦντες· μὴ οὕτω τῶν δεόντων ἐκπέσοιμεν, ἀλλὰ Θεοῦ οἰκέτας εὐγνώμονας· ἵνα καὶ τῆς ἀνδρείας αὐτοὺς ἀμειψώμεθα, καὶ ὅσα δεῖσθαι τοῦ βασιλέως ἀδυνατοῦμεν, ὑπὸ πλημμελημάτων ἀγόμενοι, ὡς δορυφόροι βασιλέως ὑπὲρ ἡμῶν εὐπροσώπως ἀνάγωσιν.

Εἰ δέ σοι δοκεῖ, καὶ ἐξ ἀν-

θρυπτέων ἐξετάζεσθαι παραδειγμάτων ὁ λόγος· Ἆρα οὐκ ὁμολογεῖσθαί φῃς, ὡς ὁ τόδε τὸ πᾶν τεκτηνάμενος, κυβερνήτης ὢν ἀγαθὸς, καὶ τῆς τῶν ἐν αὐτῷ πλεόντων προνοῶν γαλήνης, ἵνα μὴ ἀνερματίστου δίκην ὁλκάδος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὠθούμενον, ἐν τοῖς τοῦ βίου πελαγίζοιτο κύμασιν, ὥσπερ εἰκόνα ἑαυτοῦ καὶ τύπον ἐπὶ γῆς βασιλέα ἔστησεν; Ο ΒΑΣΙΛ. Ναί. Ο ΑΡΧΙΕΡ. Ο δὲ Θεὸς μὲν οὐκ ὤν, μιμεῖσθαι δὲ Θεὸν ὡς δυνατὸν ἀνθρώπῳ βουλόμενος, ἐπειδὴ περιγραπτός τέ ἐστι καὶ ἁπλῶς ἄνθρωπος, χειροτονίαις ἀρχόντων ἑτέρων τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας τὴν πολιτείαν ἐμπίμπλησιν, ἵνα καὶ ἀπὼν, πᾶσι παρῇ· καὶ πόρρω διεστὼς, παρόντα ἐπάγῃ τοῖς ἀρχομένοις τὸν φόβον. τί οὖν ἀνέξεταί ποτε, εἰ τοὺς ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸ ἄρχειν ταχθέντας βασιλέας προσείποιμεν, ἢ τῆς προσηγορείας αὐτοῦ μεταδοίημεν; Ο ΒΑΣΙΛ. Οὐ δῆτα. Ο ΑΡΧΙΕΡ. Μέμψεται δὲ ἡμῖν, εἰ τοῖς ἐξ αὐτοῦ χειροτονηθεῖσι, καὶ ὡς αὐτῷ δοκεῖ τὰ πράγματα ἄγουσι, προσίοιμεν καὶ ἱκετεύοιμεν· καὶ ὅσας αὐτῷ προσάγειν οὐχ οἷοί τε ἐσμὲν αἰτήσεις, δι' ἐκείνων αὐτῷ προσάγοιμεν; Ο ΒΑΣΙΛ. Οὐδαμῶς. Ο ΑΡΧΙΕΡ. Οὕτως οὖν, ὦ βασιλεῦ, καὶ Θεὸν νοητέον· χαλεπαίνοντα μὲν, εἰ ἑτέρῳ τῆς Θεοῦ τιμῆς μεταδοίημεν· ἐπαινοῦντα δὲ καὶ ἡδόμενον, εἰ τοὺς αὐτοῦ οἰκέτας τιμᾶν προαιροίμεθα.

Ἀλλὰ γὰρ ταύτης τῆς δόξης συγγινέσθαι καὶ ὁ σοφώτατος φανεῖταί σοι Παῦλος, ἐν οἷς πρὸς

cōſuetudine ductis exemplis, doctrinam expendamus. Nonne rem exploratam fateris, qui rerum hanc vniuerſitatem fabricatus eſt, cum ſit optimus gubernator, eorumque trāquillitati prouideat, qui in eo vitæ curſum agunt, ne velut non ſuburrata nauis, pro ſuo quiſque genio impellentibus hominibus, in ſæculi fluctibus tempeſtate iactetur, velut ſui imaginem ac figuram in terra Regem conſtituiſſe? IMPER. Planè. EPISC. Is verò cum non ſit Deus, ac Deum tamen quanta hominis facultas imitari velit, eo quod certo ipſe loco definitus, ác prorſus homo exiſtit, alios Magiſtratus creādo ac Præſides, quantū ſe ditio profert, ſui cuncta præſentia implet; vt licet abſens, cunctis præſens exiſtat, longéque poſitus, præſentem ſui timorem incutiat. Quid ergo feretne vnquam, ſi quos ipſe præfecit Præſides, Reges appellauerimus ac ſummos Imperatores, eiuſque ſingulare nomen illis tribuerimus? IMPER. Haud ſanè. EPISC. Num verò crimini ducet, quòd ab eo creatos Duces ac Magiſtratus, reſque ex eius nutu atque animo adminiſtrantes, adeamus, preceſque offeramus; ac quæcunque nos ipſi poſtulata ad eū deferre non poſſumus, per illos deferamus? IMPER. Nequaquam. EPISC. Sic itaque, Imperator, de Deo quoque cogitandum; ægrè illum ferre, ſi Dei ipſum honorem alteri tribuamus; laudare verò gratumque habere, ſi eius ſeruos colere in animum induxerimus.

Scitum exemplum ex humano vſu.

Rex, Dei imago.

Num enimuero in hanc conuenire ſententiam etiam ſapientiſſimus Paulus tibi videbitur, quibus ad

Rom. 1. v. 23. Locus Pauli in Philosophos idololatriæ auctores scitè enarratus.

Romanos scribit; non absolutè Imagines accusans; non iis improperans qui illis vtuntur, sed, Quia *mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis*. Reuera enim temerarij isti sunt & dementes, qui cum Dei figuram formamque & speciem non viderint, nec verò cogitare possint Nā cùm terrigenæ sint ac sati, sensusque serui, ac carnes (vt sit loquar) inanimes ac immobiles; quos deficiat quomodo immateriali ratione materia carentem intelligant, nec aspectabilium rerum valeant excedere naturam; res solis oculis vsurpatas, vt Deum coluerunt. Vbi etiā iure plane merito Apostoli mirabere consilium. Nam quod ait, *Mutauerunt*, idem puto sibi vult ac significat, vti dicat. Animabus à principio insertæ de Deo rationes erant, atque à primis hominibus ex ipsa origine traditiones acceptę, in quibus vnum verū Deum cognoscebant: illi verò, terrenæ sapientiæ amantes, philosophia philosophiæ aduersa atque insana, lucisque omnis rationis experte ratione, pietatis radices procaci audacia euellentes, iis mutatis, aliò versi sunt; eiusque impietatis quæ Deorū multitudinem inuehit germina inserentes, eam, qua erant præditi, veritatem prodiderunt: nempe hominis similitudinem, atque volucrum, aliarumque deinceps animantium Deo adscribētes. Mutat enim quod prius habebat, qui eius loco quod erat, illud sibi præoptat ac eligit, quod non suppetebat. Quod autem quis non habebat, id vt mutet, in animum nūquam induxerit. Atque, ô Imperator, percontabatur, Nonne istud est

Ῥωμαίοις ἐπιστέλλων· οὐχ ἁπλῶς εἰκόνας καταιτιώμενος· οὐ τοῖς τῶν εἰκόσι κεχρημένοις μεμφόμενος, ἀλλ' Ὅτι ἤλλαξαντο τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου. τῷ ὄντι γὰρ, ἐπεὶ τολμηταί τέ εἰσι καὶ ἀνόητοι, οἱ Θεοῦ μὲν τύπον οὐ μορφὴν καὶ εἶδος οὔτε εἶδον, οὔτε ἐννοεῖν ἠδυνήθησαν. γηγενεῖς γὰρ ὄντες καὶ σπαρτοὶ, καὶ αἰσθήσεως δοῦλοι, καὶ σάρκες, ὡς εἰπεῖν, ἄψυχοί τινες καὶ ἀκίνητοι, ἀπορεοῦντες ὅπως ἀΰλως τῷ ἀΰλῳ προσβάλλωσι, καὶ μὴ δυνηθέντες τῶν ὁρωμένων ὑπερβῆναι τὴν φύσιν, ἃ τῷ εἶδον μόνον, ὡς Θεὸν τετιμήκασιν. ἔνθα καὶ θαυμάσεις ὄντως τοῦ Ἀποστόλου εὖ μάλα τὸ βούλημα. τὸ γὰρ, Ἤλλαξαν, ἴσον ἐκείνῳ οἶμαι δηλοῖ καὶ παρίστησιν, ὡς Αἱ περὶ Θεοῦ ἐνσπαρεῖσαι ταῖς ψυχαῖς ἔννοιαι ἐξ ἀρχῆς τε καὶ ἄνωθεν, παραδόσεις τῶν προτέρων ἀνθρώπων, ἔνθα Θεὸν ἀληθῆ μόνον ἐγίνωσκον· οἱ δὲ τῆς χθονίας ἐρασταὶ σοφίας, ἀφιλοσόφῳ φιλοσοφίᾳ καὶ λόγῳ, τῆς εὐσεβείας τὰς ῥίζας τολμηρῶς ἀνασπάσαντες, ἤλλαξάν τε αὐτὰς, καὶ ἑτέρας ἐτράποντο: καὶ πολυθείας ἐμβεβληκότες φυτὰ, προὔδωκαν ἣν εἶχον ἀλήθειαν, ἀνθρώπου ὁμοίωμα καὶ πετεινῶν, καὶ ἑξῆς τῷ Θεῷ περιχέμενοι. ἐναλλάττει γὰρ ὁ πρότερον εἶχεν, ἀντὶ τοῦ ὄντος, τὸ μὴ παρὸν αὐτῷ προαιρούμενος· ὃ δὲ μὴ εἶχεν, οὐκ ἂν ἐναλλάττειν πώποτε ἕλοιτο. καὶ, ὦ βασιλεῦ, ἐπυνθάνετο, Ἆρ' οὐ τοῦτό ἐστιν ὃ διεξίειν, ὡς ἐπὶ μόνου Θεοῦ δεκτέον τὸ τοῦ νομι-

θέτου λόγον, καὶ ὡς ἐπὶ τούτου τὰς εἰ-
5. κόνας γράφειν ἐκώλυσεν; Ο ΒΑΣ. 5.
Τοῦτό γε ἔφην, καὶ λέγειν οὐδέποτε παύσομαι. Ο ΑΡΧΙΕΡ. Τί δὴ οὖν; Θεὸν ἀληθῆ τὸν Χριστὸν κηρύττεις; Ο ΒΑΣΙΛ. Ἔγωγε. Χριστοῦ δὲ εἰκόνα οὐ γράφεις; Ο ΑΡΧΙΕΡ. Πάνυ γε. Ο ΒΑΣΙΛ. Πῶς οὖν εἰ Θεὸν ἀληθῆ τὸν Χριστὸν κηρύττεις· Χριστοῦ δὲ εἰκόνας γράφεις, εἰ Θεοῦ γράφειν εἰκόνας ὁ νομοθέτης ἐκώλυσεν. Ο ΑΡΧΙΕΡ. Εὖ σοι γένοιτο, ὦ βασιλεῦ. τὸ γὰρ παρὰ σοῦ κινηθὲν, παραστήσει τὸ δόγμα λαμπρότερον. εἰπὲ γὰρ, Οὐ Θεὸν ἀληθῆ τὸν Χριστὸν καὶ ἄνθρωπον ἀληθῆ τὸν Χριστὸν κηρύττεις; Ο ΒΑΣΙΛ. Οὕτως ἔχω. Ο ΑΡΧΙΕΡ. Ἄνθρωπος δὲ γεγονὼς ὁ Χριστὸς, οὐ τέλειός ἐστιν ὡσαύτως τοῦτο κἀκεῖνο· καὶ οὔτε τὴν οἰκείαν φύσιν ἐμείωσεν, οὔτε ὃ προσέλαβεν εἰς θεότητος φύσιν μετέβαλε. Ο ΒΑΣΙΛ. Καὶ μάλα. Ο ΑΡΧΙΕΡ. Οὐ συνομολογεῖς δὲ καὶ φῂς, ὡς ἄλλον μὲν καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν οὐκ ἄν ποτε φαίημεν· τὸν αὐτὸν δὲ ἕνα κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο ἀπαθῆ καὶ παθητὸν λέγομεν· καθὸ μὲν Θεὸς, τοῦτο· καθὸ δὲ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς, ἐκεῖνο; τί δή, οὐ καθὰ μὲν Θεὸς ἀόρατός τέ ἐστι καὶ ἀφανὴς καὶ νοούμενος· καθὸ δὲ ἄνθρωπος, καὶ ὁρατὸς καὶ ἁπτὸς φαινόμενος. οὐκοῦν, εἰ καὶ Θεὸν ἴσμεν ἀληθῆ τὸν γραφόμενον· Θεὸς γὰρ ἀληθῶς καὶ σαρκωθεὶς ὁ Χριστός· ἀλλ' οὐ καθὸ Θεὸν τὸν Χριστὸν γράφομεν· οὐδὲ κατὰ τοῦτο τὰς εἰκόνας αὐτοῦ ἀνατίθεμεν· καθὸ δὲ ἄνθρωπος ἦν ὁ αὐτὸς καὶ ἐπὶ γῆς ἐφάνη, ταῖς εἰκόσι κεχρήμεθα. καὶ οὔτε τὸ ὁρατὸν καὶ περιγρα-

quod differebam, Legislatoris sententiam de solo Deo accipiendam, eiusque vnius pictas imagines illi interdictas esse? IMPER. Istud aiebam, nec vnquam dicere cessabo. EPISC. Quid igitur? Num verum Deum Christum profiteris? IMPER. Sanè. Num verò Christi Imaginem non pingis? EPISC. Ita planè. IMPER. Quonam igitur modo, cùm Christum verum Deum profitearis, Christi tamen Imagines pingis; si quidem Legislator Dei pingi Imagines vetuit? EPISC. Bene tibi sit, Imperator: quæ enim à te mota quæstio est, illustrius dogma exhibebit. Nam cedo, Deúmne verum Christũ, & verum hominem eundem profiteris? IMPER. Ita sentio. EPISC. Christus porro factus homo, nunquid hoc atque illud perinde perfectus est, ac neque minuit suam naturam, nec quam assumpsit in Deitatis naturam mutauit? IMPER. Sanè verò. EPISC. Nonne pariter confiteris, aisque, alium & aliũ Christum nos nunquam admissuros: sed vnum eundem secundum aliud atque aliud, à passione immunem illique obnoxium ipsum dicimus: quà quidem Deus, illud: quà homo idem, istud? Denique nonne quà Deus inuisibilis est & inaspectus, ac sola mente potest intelligi: quà verò homo, & visibilis apparuit, & qui tangi possit? Itaque licet Deum verũ scimus, qui pingitur (verè enim Christus Deus est etiam incarnatus) at non quà Deus est Christum pingimus: nec ea ratione illius Imagines dedicamus: sed quatenus idem homo erat & super terram apparuit, Imaginibus vtimur. Ac neque quod visibile ac circumscriptum est ad inuisibilitatis &

Christus, qui Deus fit, vt homo potest pingi.

incircunſcriptionis rationes referimus, ne ſit falſa ac ſpectro conſtans humana ſalus: neque rurſus quod inaſpectum & inuiſibile ac incircunſcriptum eſt, ad contactus & circunſcriptionis ac viſionis rationes deiicientes, cæco furore efformare cõnitimur: quinimmo, quos non lateat, vnius eiuſdemque Chriſti eſſe quod viſibile & inuiſibile, quod circunſcriptum & incircunſcriptum eſt, indiuiſè & inconfuſè, ſecundum earũ, ex quibus eſt, naturarum proprias rationes cuique propriè, pro eo ac nobis explicatum eſt. quod eſt propriũ docti ſumus tribuere. Atque id palã facit, pictarum ipſe Imaginum modus: Aut enim in præſepe iacentem pingũt, aut Deiparæ parentis lactentem ſinu, aut cum Diſcipulis loquentem, aut pro Pilati tribunali ſtãtem, aut in ligno pendentem, aut ſi qua eiuſmodi alia eius in terra præſentiã, ac quæ ſunt hominis, monſtrãt; quorũ ipſe quà Deus nihil erat. Si enim nunquam homo factus eſſet, neque in terra hominis formam atque naturam ſponte aſſumpſiſſet, non ſic pingeretur, neque horum aliquid in eo locum poſſet habere. Sin autem

Ioa. 1. v. 14. *Verbum caro factum eſt*, & in terra apparuit, atque vt homo hominibus viſus eſt, qui pridem Deus eſſet carnis ac corporis expers; nulla puto noſtra iniuria ſit, qui ea quę vidimus, pictis coloribus exhibere velimus.

IMPER. Quid verò de reliquis Imaginum vis picturis loqui? Non enim puto dicturus es: pictores quod Angelorum quoque exploratas formas habeant, ac qua præditi ſpecie ſint ſpectantes, ſic eos pingere. EPISC. Angelorum formam aut ſpeciem ipſos vidiſſe, nec ego dixerim,

nec

πτὸν τοῖς τῆς ἀοραςίας καὶ ἀπεριγραψίας ἀνακομίζομεν μέτροις, ὡς ἂν μὴ τὴν σωτηρίαν διαψευσθείημεν· ὅτι δ' αὖ τὸ ἀφανὲς αὐτοῦ καὶ ἀόρατον καὶ ἀπερίγραπτον, τοῖς τῆς ἐπαφῆς καὶ περιγραφῆς καὶ ὁράσεως κατακομίζοντες λόγοις, μανιωδῶς διαμορφοῦν ἐπιχειροῦμεν· μᾶλλον δὲ εἰδότες ὅτι τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ ὑπάρχει τὸ, τὸ ὁρατὸν καὶ ἀόρατον, περιγραπτὸν καὶ ἀπερίγραπτον, ἀδιαιρέτως τε καὶ ἀσυγχύτως, κατά γε τὰ τῶν ἐξ ὧν ἐστι φύσεων, ἴδια ἑκάστῳ τούτων καὶ τὰ προσαποδιδόμενα, τὸ οἰκεῖον ἀπονέμειν μεμαθήκαμεν. καὶ τοῦτο δείξει τῶν γραφομένων εἰκόνων ὁ τρόπος· ἢ γὰρ ἐν φάτνῃ κείμενον γράφουσιν, ἢ ὑπὸ τῆς μητρὸς Θεοτόκου τρεφόμενον, ἢ ὁμιλοῦντα τοῖς μαθηταῖς, ἢ παρεστῶτα Πιλάτῳ, ἢ ἐπὶ ξύλου κρεμάμενον, ἢ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα τὴν ἐπὶ γῆς αὐτοῦ παρουσίαν δείκνυσιν· ὧν οὐδὲν ἦν καθὸ Θεὸς ἦν. εἰ μὲν γὰρ ἄνθρωπος οὐκ ἐγεγόνει ποτὲ, οὐδὲ ἀνθρώπου μορφὴν ἢ εἶδος ἐπὶ γῆς ἑκουσίως ἀνέλαβεν, οὐκ ἂν ταῦτα ἐγράφετο, οὐδὲ ἐπ' αὐτοῦ χώραν γενέσθαι ἐδέχετο. εἰ δὲ σὰρξ ὁ Λόγος ἐγένετο καὶ ἐπὶ γῆς ἐφάνη, καὶ ὤφθη ἀνθρώποις ὡς ἄνθρωπος ὁ πρότερον ἄσαρκος Θεὸς καὶ ἀσώματος, οὐκ ἂν ἀδικοῖμεν, ὡς οἶμαι, ἃ ἑωράκαμεν, τῇ γραφῇ σημαίνειν ἐθέλοντες.

Ο ΒΑΣΙΛ. Τί δὲ βούλει περὶ τῆς τῶν ἄλλων εἰκονογραφίας λέγειν. οὐδὲ γὰρ οἶμαι ἐρεῖς, ὡς καὶ τοὺς Ἀγγέλων οἱ ζωγράφοι γινώσκουσι μορφὰς, καὶ πρὸς εἴδους ἐκείνας ἀποβλέποντες γράφουσιν. Ο ΑΡΧΙΕΡ. Εἶδος μὲν Ἀγγέλων ἢ μορφὴν ἔγωγε οὔτ' ἂν εἰδέναι

φαίην

φαίνειν αὐτοὺς, οὔτε ὡς εἰδότας ποιεῖν τὰ γραφόμενα. ἀνθρώπων δὲ αὐτοῖς περιτιθέασιν εἶδος, τῇ γραφῇ, ὡς οἶμαι, πειθόμενοι. Ο ΒΑΣΙΛ. Πόθεν τοῦτο φῄς; Ο ΑΡΧΙΕΡ. Οὐκ οἶσθα ὡς περὶ τῶν τοῦ Ἀβραὰμ παρὰ τὴν δρῦν Ἀγγέλων ἡ γραφή που φησιν, ὡς ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς Ἀβραὰμ, τρεῖς ἄνδρας αὐτῷ παρεστῶτας εἶδε. τί δὴ, οὐ τοὺς αὐτοὺς ἐν Σοδόμοις Ἀγγέλους ὡς ἄνδρας φαινομένους εἰσήγαγεν; οὐκοῦν οὐδὲ αὐτοὶ πλάττονται, οὐδὲ ἀλόγου τόλμης ἔκγονον αὐτοῖς τὰ γραφόμενα· ἀλλ' οἷοι ὤφθησαν, τοιούτους τῇ εἰκόνι ἐγγράφουσι.

Ο ΒΑΣΙΛ. Καὶ πόθεν αὐτοῖς ἡ τῶν πτερῶν προσθήκη ἐφεύρηται. Ο ΑΡΧΙΕΡ. Οἶμαι ὅλως ἵνα μὴ ἄνθρωποι τελείως νοοῖντο, τῇ προσθήκῃ τὸ διαλλάττον ἐδήλωσαν· οὐδέ γε αὐτὴν ὡς δοκῶ τὴν προσθήκην ἀλόγῳ θεωρήσαντες τόλμῃ, ἀλλὰ τὸ ἀεροπόρον αὐτῶν αἰνιττόμενοι, καὶ τὴν κατ' οὐρανὸν ἐν Θεῷ δίαιταν, καὶ τὰς ἐκεῖθεν δι' ἡμᾶς συντόμους καθόδους, καὶ τὰς εἰς οὐρανὸν ἐξ ἡμῶν ἑτοίμους ἀνόδους, ἐπτερωμένους αὐτοὺς ὑπογράφουσιν. ἤδη δὲ καὶ Μωσέως πτέρυγας ἔχοντα τυπωσαμένου τὰ Χερουβίμ· Ἄγγελοι δὲ καὶ ταῦτα· καὶ γὰρ ἁπλῶς τὰς οὐρανίους τε καὶ νοερὰς Δυνάμεις Ἀγγέλους καλοῦσιν, ὡς Διονυσίῳ δοκεῖ, οὐκ ἀπεικότως ἡγοῦμαι τῷ παραπλησίῳ τῶν παραδειγμάτων ἐχρήσαντο. καὶ νῦν δὲ ὦ βασιλεῦ μνημονευτέον ἐκείνων, καὶ ἀπρὶξ τῇ ψυχῇ φυλακτέον, ὡς εἰ καὶ Ἀγγέλων εἰκόνας γράφομεν, κτίσμα πάλιν ἡμῖν τὸ γραφόμενον· καὶ πρόσεισιν αὐτοῖς οὐχ ὡς τῆς ἀνωτάτω

ÇOMB.

nec quasi qui viderint, sic illos pingere; sed hominum formas illis adhibent, Scripturæ, vti arbitror, morem gerentes. IMPER. Vnde hoc ais? EPISC. Nescis quemadmodum de Angelis qui Abrahæ ad Quercum apparuerunt, sic quodam loco Scriptura loquatur, Sublatis nimirum oculis, tres viros iuxta se stantes vidisse? Nõne & eosdem Angelos viri specie apparentes Sodoma ingressos ait? Igitur neque ipsi fingunt, nec eius generis pictura, alienæ à ratione temeritatis eis proles existit: sed quales apparuerunt, tales imaginibus pictis iis repræsentantur.

Angelorũ picturæ, etsi sunt incorporei ac spiritales.

Gen. 18. v. 2.

IMPER. Vndenam verò alarum eis appendix inuenta est? EPISC. Puto omnino, ne perfectè homines existimentur, eo additamento discrimen declarasse; ne ipsam quidem, mea sententia, accessionem nihil habente rationis temeritate excogitantes, sed vt eorum celerem per aëra volatum designent, atque in cœlesti aula in Deo conuictum, nec non à nobis in cœlũ facilem ascensum, alis instructos eos pingunt: cúmque & Moses alis instructa efformarit Cherubim (Nam & illa Angeli existunt; siquidem omnino cœlestes Potestates ac intelligentia præditas Angelos vocant, vti Dionysio placet) non absurde, puto, affini exemplo abusi sunt. Et nunc quoque, Imperator, illorum meminisse oportet, atque mordicus fixum animo retinendum, quamuis Angelorum Imagines pingimus, quod tamen pictum est, creaturam rursus existimamus: sicque ad Angelos, non tanquam illi supremam primamque essentiam nacti sint (Absit ita insaniam,

Alarum in Angelorũ pictura ratio.

Exod. 25. v. 2.

Z

vt quod creatum est, Deum sentiam) sed id ad conseruos, quorum multa gratia est, ac fauor apud communem Dominum, qua largè virtutis abundantia præditi sunt. Vocarit autem aliquis incircunscriptos, sed non penitus: nam quòd eorum cœpta duratio, circunscripti sunt; quippe cum ipsi quoque esse cœperint. Quod autem vllo modo cœpit esse, haud prorsus à circunscriptione est liberum: ac cùm sint creaturæ, à Creatore finiuntur. Sed & comprehensione circumscribuntur. Qua enim ratione Mentes sunt, alij aliis in sensis cogitatibusque communicant, aliique aliorum tantisper naturam exploratam habent. Vnū enim circunscriptionis genus, comprehensio est. Cúmque adeo Mentes sint, iis in locis existunt, quæ mente intelliguntur ac spiritualia sunt: non tamen corporali ratione aut sensili finiuntur. Cum enim non sit corpus, atque adeò neque figura neque moles, neq; forma corporea, meritò nec sensilis loci ambitu comprehendētur.

Haud tamen istud est, quod impræsentiarum in controuersiam vertitur. Non enim hoc disquirimus, an circunscribantur, necne; sed vtrum pingantur ac imaginum ductu repræsententur. Quod autem etiam sancti Angeli pictis Imaginibus repræsententur, vt adhuc breuiter quicquid huc spectat conferatur, diuinè traditorum eloquiorum apertè doctrina euincit. Atque vt ab omnium primo proximéque Deo cohærente ac primis inde fulgoribus illustrato ordine incipiamus, videamus quid eorum gratia quæ circum Arcam erant pro Legali Tabernaculo Paulus eloqua-

Hebr.9.v.5. tur: *Super eam autem Cherubim glo-*

καὶ περὶ τὴν κληρωσαμένην οὐσίαν,
μὴ οὕτω μανείην ὡς Θεὸν νοεῖν τὸ
κτιζόμενον, ἀλλ' ὡς συνδούλοις
πολλὴν πρὸς τὸν κοινὸν δεσπότην
παρρησίαν κεκτημένοις διὰ τὸ περι-
σιον τῆς ἀρετῆς. 6 ἀπεριγράπτους 6.
δ' ἂν τις αὐτοὺς φαίη, ἀλλ' οὐ πάν-
τη. τῷ ἤρχθαι γὰρ, περιγράφονται,
ἐπείπερ καὶ αὐτοὶ τοῦ εἶναι ἤρξαντο.
ὃ δὲ τοῦ εἶναι ὁπωσοῦν ἤρξατο,
περιγραφῆς οὐ πάμπαν ἐλεύθερον·
καὶ κτίσματά γε ὄντες, ὑπὸ τοῦ
κτίσαντος ὁρίζονται. ἀλλὰ μὴν καὶ
καταλήψει περιγράφονται. καθὸ
γὰρ νόες εἰσὶ, κοινωνοῦσιν ἀλλή-
λοις περὶ τὰ νοήματα, καὶ τὴν
φύσιν ἐπὶ πόσον ἀλλήλων ἴσασιν.
ἓν γὰρ εἶδος περιγραφῆς καὶ ἡ
κατάληψις. νόες δὲ ὄντες, καὶ
ἐν τόποις νοητοῖς εἰσίν. οὐ μὴν
γε σωματικῶς ἢ αἰσθητῶς ὁρί-
ζονται. σώματος γὰρ μὴ ὄντος, καὶ
διὰ τοῦτο οὐδὲ σχήματος οὐδὲ ὄγκου
οὔτε τύπου σωματικοῦ, εἰκότως
οὐδὲ ἐν τόπῳ αἰσθητῷ περισχεθή-
σονται.

Ἀλλ' οὐ περὶ τούτων νῦν ἡμῖν
τὸ προκείμενον. οὐ γὰρ εἰ περι-
γράφονται ἢ μὴ τὸ σκοπούμενον,
ἀλλ' εἰ γράφονται καὶ εἰκονίζονται.
ὅτι δὲ καὶ γράφονται καὶ εἰκονίζον-
ται οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι, ὡς ἐν βραχεῖ
τὸ πᾶν προσέτι ἐπιλεχθήσονται. ἡ
τῶν θεοπαραδότων λογίων σαφῶς
ἡμᾶς ἐκπαιδεύει διδασκαλία. καὶ
ἵνα 7 ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης καὶ
ὡς ἐγγυτάτω Θεοῦ καὶ τὰ πρῶ- 7.
τα ἐκεῖθεν ἐλλαμπομένης ἀρξώ-
μεθα τάξεως, ἴδωμεν τί τῶν πε-
ρὶ τὴν κιβωτὸν ἕνεκεν, τὴν κατὰ
τὴν ἐν νόμῳ σκηνὴν φησὶ Παῦ-
λος. Ὑπεράνω δὲ αὐτῆς, Χερουβὶμ
δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστή-
ριον. Χερουβὶμ δὲ δόξης, τὰ ἔνδοξα.

σμένα, τὰ ἔνδοξα καὶ ὑποκάτω τοῦ Θεοῦ, ὡς ἄριστα τοῖς μυσταγωγοῖς τῆς ἐκκλησίας δοκεῖ. σημαίνειν δὲ τοὔνομα, τὸ πλῆθος γνώσεως καὶ χύσιν σοφίας ἡ Ἑβραίων οἶδε φωνή. τίνα δὲ ταῦτα. εἰ ὦτα εἶχε τοῦ ἀκούειν, ἤκουσεν ἂν καὶ ἐπέγνω σαφῶς, ὅτι οὐκ αὐτοῖς τοῖς θειοτάτοις καὶ ὑπερτάτοις Χερουβὶμ ὁ Λόγος παρίστησιν· οἵ γε ἀσώματοί τε εἰσὶ καὶ ἀνείδεοι καὶ ἀσχημάτιστοι, καὶ νοεροί τε καὶ λογικοὶ τυγχάνοντες· ἀλλὰ τὰ κατ' αὐτοὺς ἱερὰ ἀπεικονίσματα, ἅπερ ἐξ ὕλης τῆς καθαρωτάτης καὶ λαμπροτάτης διεσκεύαστο, τὰ χρυσήλατα, τὰ χρυσοτόρευτα· τὰ χερσὶν ἀνθρωπίναις Θεοῦ προστάττοντος διησκημένα· τὰ ἄψυχα, τὰ ἀναίσθητα, ὁμωνύμως ἐκείνοις προσαγορευόμενα· τῆς δὲ προσηγορίας μετασχόντα, καὶ δόξης ἠξιωμένα καὶ χάριτος. τί οὖν· ἐχρῆν πείθεσθαι τούτοις, ἢ διαγράφειν Παῦλον ταῦτα διαλεγόμενον, ὡς οὐδὲ τοῦτο αὐτῷ καὶ χάριν, μακρὰν τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας ἀπέχεσθαι, καὶ ταύτῃ γοῦν οὐκ ἂν Χριστιανὸν χρηματίσαι· εἰ δὲ, οὐδὲ Μωσεῖ ἐπείθεσθαι τῷ ταῦτα κελευσθέντι τεκταίνεσθαι, οὐδὲ Ἑβραῖον ὑπάρξαι. καὶ εἰ δεῖ τὸ τούτων εἰπεῖν ἀπηχέστερον, οὐδὲ αὐτὸν δέξασθαι Θεὸν ταῦτα προστάξαντα. τί γάρ φησιν ὁ χρηματίζων Θεὸς τῷ οἰκείῳ θεράποντι, Ὅρα ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει, καὶ ἐκεῖθεν γνωσθήσομαί σοι· περὶ Χερουβὶμ λέγων. τί οὖν, ἔρριπτο καὶ ἠτίμωτο; ἀλλ' οὐκ ἀνέξεται Παῦλος, Ἅγια ἁγίων ταῦτα καλῶν, καὶ Χερουβὶμ δόξης, ἤτοι δεδοξα-

ria obumbrantia propitiatorium Sunt autem *Cherubim gloriæ* gloria prædita ac gloriosa atque inclyta, subque Deo constituta, vt Ecclesiæ Magistri optimè statuerunt. Nomen autem, scientiæ plenitudinem ac sapientiæ fusionem, Hebraïcæ vocis etymo liquet significare. Quænam verò hæc? Si aures audiendi haberet, vtique audiuisset ac palam agnouisset, Scripturã, nõ diuinissimos ipsos ac supremos Cherubim significare; qui sanè incorporei sunt, omnique forma ac figura carent, atque intellectu ac ratione sunt prediti; sed eorum sacras effigies, ex purissima ac splendidissima conflatas materia, auro ductili fabricatas ac affabrefactas; humanis manibus Dei iussu subtili arte compositas; anima, motu, sensu omni destitutas, communi solum voce ac ὁμωνυμίᾳ cũ illis nuncupatas; ipsam tamen eorum appellationem atque gloriam, gratiamque sortitas. Quid igitur, hisne morem gerere par erat, aut Paulum hæc disserentem expungere, tanquam ea res cui adlubet gratamque habet ab Apostolica procul existat doctrina; sicque demum nec Christianum esse? Sin autem, neque Mosi, qui hæc fabricanda præceperit obtemperare, neque Hebræum existere? Ac si quid his longè magis absonum loquendũ est, nec ipsum Deum hæc imperantem admittere. Nam quid Deus ait famulo suo, illi responsa edens? *Inspice, & fac omnia secundum exemplar, quod tibi monstratum est in monte: Et inde manifestabor tibi;* de Cherubim loquens. Quid igitur? projecta sunt, probroque habita? At non patietur Paulus, qui hæc *Sancta Sanctorũ* vocet, & *Cherubim gloriæ*, id est,

Cherubim effigies gloria inclytæ: ipsi omniũ primus ac supremus ordo.

Imaginum gloria, Pauli, Mosi, Dei auctoritate fulta.

Exod. 25. v. 40. & 22.

glorificata ac majestate plena. Planè enim magna eorum gloria ac majestas. Num enim non pretiosa videntur ac veneratione habenda, vnde Deus hominibus manifestatur? Planè qui religiosus Dei cultor sit, nemo eat inficias. Age denique, quid sentiamus ipsi, qui intra ipsa pietatis septa stationem habemus, pro eo ac omnes Spiritus Interpretes docuerunt, ac Ecclesiæ Catholicæ mens habet, breui sermone ostendamus.

Rursus igitur dicimus, sanctissimas hasce Potestates, pro eo quidem ac se illarum natura habet ac substantia, nobis ferè ignotas esse, ægréque vt comprehendamus nos conniti posse; idque adeò sacrorum Doctorum documenta sequentes (quippe omnino simplices sunt, ac carent compositione, quáque à mole exempti corporea, loco circumscribi non possunt) pictis tamen eos repræsentari coloribus. Primumque id nouimus, ipsis Spiritus docti eloquiis, quæ scilicet diuinorum Interpres Moses, Cherubim fabricæ causa nobis tradidit. Deinde, quia Spiritus administri sunt, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem salutis sunt consecuturi, placuit vniuersorum curatori atque Domino Deo, qui impensa humanitate nostra omnia regat ac moderetur, vt certa quadã ratione pro eo ac humana infirmitas comparatum habet, beatarum eiusmodi Potestatum apparitiones ac congressiones, coaliti sensus familiarisque ac necessarij opera fierent: ex quibus nobis communicantes, diuina dona ac munera, quibus prouidentiæ finem attingamus, deferrent.

Momenta vnde nobis prouenit Angelorũ iconographia.
Hebr. 1. v. 14.

Multæ denique Dei famulis Ange-

σμένα· καὶ γὰρ πολλῆς ἠξίωτο δόξης. ἆρα οὖν οὐ τίμια δοκεῖ καὶ σεβάσμια εἶναι, ὅθεν Θεὸς ἀνθρώποις γινώσκεται; πᾶς τις τῶν τὰ θεῖα σεβόντων συμφήσειε. φέρε λοιπὸν τὰς ἡμετέρας ὑπολήψεις, ἃς δὴ περὶ αὐτῶν, οἱ περιβόλων εἴσω τῆς εὐσεβείας ἱστάμενοι ἔχομεν, καθὰ οἱ τοῦ Πνεύματος ὑποφῆται πάντες ἐμυσταγώγησαν, καὶ ὁ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας οἶδε σκοπὸς, ὡς ἐν ὀλίγῳ εἰπεῖν, παραστήσομεν.

Φαμὲν τοίνυν αὖθις, ὡς αἱ πανάγιαι αὗται Δυνάμεις, ὡς μὲν ἔχουσι φύσεως καὶ ὑπάρξεως, παρ' ἡμῖν ἠγνοημένον πως ἐστὶ καὶ δυσεπιχείρητον, τοῖς τῶν ἱερῶν διδασκάλων ἑπομένοις διδάγμασιν. ἁπλαῖ τε γὰρ εἰσι παντελῶς καὶ ἀσύνθετοι, καὶ ἀπερίγραπτοι τόπῳ, διὰ τὸ ἀσώματον, ὅμως γράφονται καὶ εἰκονίζονται. καὶ προηγουμένως γε τοῦτο ἴσμεν διὰ τῶν τοῦ Πνεύματος λογίων, ἅπερ ὁ ἱεροφάντης ἡμῖν Μωσῆς τῆς τῶν Χερουβὶμ ποιήσεως ἕνεκεν παραδέδωκεν. ἔπειτα, ἐπειδὴ λειτουργικὰ πνεύματά εἰσιν εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, εὐδόκησεν ὁ πάντων κηδεμὼν καὶ δεσπότης Θεὸς, ὁ πάντα φιλανθρώπως οἰακίζων καὶ πρυτανεύων τὰ ἡμέτερα, ἀναλόγως τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ, διὰ τῆς συντρόφου καὶ συνήθους αἰσθήσεως, τὰς τῶν μακαρίων Δυνάμεων ἐπιφανείας γίνεσθαι· ἐξ ὧν ἡμῖν τὸ κοινωνικὸν ἔχουσαι, τὰ θεῖα καὶ τὰς εὐεργεσίας τῶν οἰκονομουμένων διαπορθμεύουσι.

Πολλαὶ γοῦν τοῖς τὸν Θεὸν

προφητεύουσιν ἀγγελοφάνειαι γεγόνασιν, οὐ τῆς φύσεως αὐτῶν ἐμφανιζομένης, ἀλλ᾽ εἰς ὅσον ἁγιστείας καὶ καθαρότητος ἧκεν ὁ πρὸς τὴν τοιαύτην θέαν κεκλημένος, ἤ τι τῶν διακονουμένων πραγμάτων ἐκάλει χρεία καὶ ὁ καιρὸς, οὕτως αἱ μορφαὶ καὶ τὰ σχήματα τῶν ἀμορφώτων καὶ ἀτυπώτων, τοῖς τὴν θέαν ἠξιωμένοις καθαροῖς τοῖς ὄμμασι διετυποῦτό τε καὶ διεφαίνετο.

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν πατριάρχην Ἀβραὰμ τελούμενα, κρείττω ἢ κατὰ ἀγγέλους ἦν, καὶ Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀγγέλων παρουσίαν διεδείκνυεν. τὸ δὲ τούτου ἔγγονον Ἰακὼβ, ἀγγέλους ἑωρακέναι σαφῶς ἀναγέγραπται, καὶ κλίμακα δή τινα πρὸς οὐρανὸν αὐτὸν ἐκ γῆς ἀφικνουμένην καὶ ἀναβαίνουσαν, καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἐστηριγμένον τῶν ὅλων Κύριον, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀνιόντων καὶ κατιόντων πάροδον. οὕτως τῷ τοῦ Ναυῆ παιδὶ ὁ ὀφθεὶς θεῖος ἄγγελος ἐν ἀνθρωπίνῳ τῷ σχήματι ἐπεφαίνετο, ἐοικὼς ὁπλιτεύοντι, καὶ τὴν χεῖρα παραδεικνὺς καθωπλισμένην τῇ ῥομφαίᾳ. καὶ τῶν θείων προφητῶν ὁ μέν τις, αὐτὸν τὸν τῆς δόξης τεθεᾶσθαι Κύριον φησὶ, καὶ τὰ Χερουβὶμ κύκλῳ περιϊστάμενα· ὁ μέγας οὗτος Ἡσαΐας ἐστίν. ὁ δὲ Ἰεζεκιὴλ, τοὺς τῆς διανοίας κεκαθαρμένος ὀφθαλμοὺς, ἐπειδὴ τὴν κατὰ τῶν ἡμαρτηκότων θεόκριτον προμηνυομένην ἑώρα τιμωρίαν, τοὺς ἐπὶ ταύτῃ τεταγμένους καὶ ὑπηρετουμένους, πελέκεις τεθέαται χερσὶ φέροντας. καὶ Ζαχαρίᾳ ἱππεύς τις ἐμφανίζεται, ἵππῳ πυρρῷ ἐποχούμενος. ἐῶ λέγειν τὰ ἄλλα ὅσα αἱ ὄψεις ἐκεῖναι διετύπουν τῷ βλέποντι. καὶ ἄλλος ἄλλοις κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀξίας ἐπι-

lorum apparitiones obtigere, non eorum ipsa natura facta eis conspicua, sed quantum sanctimonia ac puritate is prouexerat, qui ad eiusmodi visionem vocatus erat, rerumque quibus seruiebatur necessarius vsus ac opportunitas flagitabat, ita formæ ac figuræ, eorum qui superiores sunt, quã vt vlla forma atque figura repræsentari possit, puris mentis oculis id consecutis vt aspectu dignarentur, effigiabantur ac conspectibus coram præsentabantur.

Cæterum, quæ in Patriarcha Abra- Gen. 18. v. 2.
ham gerebantur, potiora quàm pro
Angelica ratione erant, Deique magis quàm Angelorum præsentiam designabant. Eius autem nepos Iacob, Gen. 28, v. 12.
Angelos palam vidisse describitur, ac scalam quandam è terra in cœlum ipsum pertingentem ac ascendentem, eiusque fastigio innixum vniuersorum Dominum, indeque ascendentes Angelos & descendentes. Sic quem
diuinum Angelum filius Naue vidit, Ios. 5. v. 14.
humana figura, armato similis, manu gladium tenens apparuit, Diuini quoque
Prophetæ, alius quidem ipsum se Isa. 6. v. 1.
Dominum gloriæ vidisse ait, ac circum eum stantes Cherubim (magnus
scilicet Isaias,) Ezechiel verò, ex- Ezech. 9. v. 2.
purgatis mentis oculis, quod diuina sententia aduersum peccatores decretam pœnam ipsam ingruentem conspiceret, illi præfectos atque ministros, secures manibus ferentes vi-
dit. Ac Zachariæ eques apparet equo Zach. 1. v. 8.
rufo inuectus. Mitto reliqua dicere, quæcunque illæ visiones in videntis aspectum figurabant; alioque alia pro dignitatis modo concipiente, gerendarum rerum figuræ symbolis struebantur, propensioriq; Deus consilio

moderabatur, ac discernebat, quæ in illis reuelabantur.

Quid verò quis dicat de venerandis illis sanctisque mulieribus? iis dico, quæ diuini corporis obsequio, vnguenta detulerunt. Nonne Angelorum visionem viderunt, & quidem candido vestitu ac luce fulgurante; tum scilicet, cùm diuino sepulchro assidebant, in quo viuificum Dei corpus velut thesauro depositum ac conditum erat? Quoniam igitur sancti Angeli carnalibus oculis inaspectabiles sunt, ac tamen variè, pro ministeriorum quæ credita erant symbolo effigiem figuramque nacti apparuerunt, sic & pictis imaginibus repræsentantur. Hactenus sanè apud Christianos secundum hunc modum tum geritur, tum prædicatur.

βάνει, καὶ τῶν προσχθησομένων οἱ τύποι συμβολικῶς διεσκευάζοντο, καὶ ᾠκονόμει Θεὸς, καὶ ἔκρινε τὰ ἐν τούτοις ἐκκαλυπτόμενα.

Τί δ' ἂν εἴποι τις, περί γε τῶν σεμνῶν ἐκείνων γυναικῶν καὶ ἁγίων, τῶν μυροφόρων λέγω. οὐχὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωράκασι, καὶ τούτους λευχειμονοῦντας καὶ τῇ στολῇ ἐναστράπτοντας, ἡνίκα κατὰ τὸν θεῖον τάφον προσεδρεύον, ἐν ᾧ τὸ ζωαρχικὸν τῆς θεαρχίας σῶμα ἐτεθησαύριστο; ἐπεὶ οὖν ὀφθαλμοῖς σαρκίνοις ἀθέατοί εἰσιν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, ὤφθησαν δὲ διαφόρως κατὰ σύμβολον τῶν ἐγκεχειρισμένων αὐτοῖς διακονιῶν σχηματιζόμενοι, οὕτω καὶ εἰκονίσθησαν καὶ ἐγράφησαν. μέχρι γοῦν τοῦ σήμερον παρὰ Χριστιανοῖς, κατὰ ταῦτα καὶ πράττεται καὶ κηρύττεται.

A D

S. NICEPHORI

PATRIARCHÆ,

DISPVTATIONEM CVM LEONE ARMENO, THEODORO GRAPTO ET CONFESSORE AVCTORE.

DE sanctissimo Patriarcha ac Confessore Nicephoro plura præfari haud operæpretium putem, quòd eius Vita in Henschenij Martio breui vulganda sit; qualem scilicet mihi pridem Vir eruditissimus æquè ac amicus è suo Codice, Ignatio Diacono auctore, Leo Allatius Roma transmiserat, ipseque iam Latio donaueram: in qua ipsa, celebris hæc disputatio multis descripta extat. Num iisdem, aut propè affinibus verbis, cum his quæ ceu Theodori Γραπτοῦ, Sorbonæ insignis Codex habet, ex quo etiam repræsento, cum illa in manu non sint, iudicare non licet. Sunt verò hæc sanè grauissima, ac quibus meritò os obstruatur Χειστιανοκατηγόροις, vt passim vocati sunt, & ipse hîc Nicephorus, seu Theodorus vocat, qui Imaginum osores, eorum cultores antiqua ac Apostolica traditione, idololatriæ sceleris propudiosè infamarint atque infament; vt quem Christus idolorum cultum abolitum venit, cum maximè statuisse videatur, si Imaginum sobria religio, qualis ab ipso eiusque discipulis mundo inoleuit, idololatriæ notanda sit. Sorbonæ illo Codice vt mihi vtendum putarem, fecit vel maximè Theodori τοῦ Γραπτοῦ nomen, cuius legissem vel nomen vel symbolas, non maioris aliquid operæ offendissem. In eius Vita, quæ mihi reposita ex Reg. Cod. statim repræsentanda est, istud lego Michaële Balbo Imperatore, Leone Armeno occiso. Ἐκεῖνοι μὲν δὴ παρὰ τῇ πόλει γενόμενοι, καὶ αὖθις τὸ εὐσεβὲς παῤῥησιασάμενοι, πολλοὺς μὲν τοῦ λοιποῦ πλήθους· ἔτι καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τέλει σύμφρονας προσλαμβάνουσι· τοῦτο μὲν, καὶ διὰ τὸ τῶν χρόνων ἐκδήμως, ὡς Θεοφάνης ὁ γνήσιος ἀδελφὸς ἱμελῴδει· τοῦτο δὲ, καὶ διὰ τὸ τῶν λέγων

ἀντιθέτικας, ἃς ὁ μέγας ὗτος Θεόδωρος συνεγράψατο. *In Vrbem venientes* (sedata tantisper tyranni nece, persecutione) *ac rursum pietatem fiducia docentes, plures è plebe, adhuc autem etiam Senatorij Ordinis viros, in suam sententiam adducunt; partim quidem expositione Canonum, quos Theodori germanus frater Theophanes versibus cecinerat; partim etiam oppositionum libris, quos Magnus hic Theodorus conscripserat*: quorum istud quod damus pars aliqua sit. In alia quoq; eiusdē Sorbonæ Codicis parte, quæ plura Liturgica habet, Patrumque ῥήσεις (id est, testimonia) pro venerabili Eucharistia, illustre eiusdem Theodori de illa excerptum, extat. Fecit etiam, certantium Sociorū studium, vt eum mihi Codicem utendum præberent, atque ad ditandam ex eo, aliisque si quos singulares habet eius domus atque lycæi Regia Vrbe orbeque celeberrimi Bibliotheca libris confertissima, rem literariam ac Christianam, effusa liberalitate ac humanitate inuitarent, animarent, cogerent; rem in primis solicitante exque munere Consociorum Scholæ proponente, Clar. Viro, eruditissimo, humanissimo, Nicolao Petitpied sacræ facultatis Parisiensis Doctore Theologo, Priore ac Domino sancti Andreæ è deserto, Regi à Consiliis, & in Curia Præsidiali Parisiensi Senatore integerrimo. Fuit Codex Emin. Cardinali Lotharing. Carolo oblatus à Constantino Palæocappa Cydonio, ex vetustissimo alio Apteræ (quæ vrbs Cretensium est) descriptus; cesseratque in rem Emin. Cardinalis Ducis Richelei, ex cuius Bibliothecæ naufragio cum paucis aliis, in Sorbonæ sinu, quam ille tanto splendore prouexit, alter fere eius conditor, auctorque præsentis munificentiæ, tutum asylum reperit. Ex eo Fronto Ducæus gentilis meus, Greg. II. Epistolas duas ad Leonem Isaurum produxit. Mihi Oratio Demonstratiua aduersus Constantinum Cabalinum pro venerandis Imaginibus Ioan. Damasc. nomine altero Auctarij tom. edita ex Codd. Regiis, purior ex eodem repræsentari potuit, paucis etiā in ea hiantibus expletis. At nec istud, quicquid operis est, aut hîc otiosum, aut à meo alienum syntagmate putandum est. Cohæret prorsus superiori Synodicæ, & ad idem tempus vel paulò superius, eandemque spectat Constantini Vrbem; in ea scilicet natum, eiusque alumno ac Antistite auctore, partimque Theodoro Syro hospite, disputationem illi habitam conscribente, atque edente, in qua vir prudens, ingens momentum ad fidei robur ac reuincendos vel summè peruicaces praui dogmatis defensores intelligeret inesse. Quantum verò sperandum ex ipsis Nicephori Antirrheticis, quæ vel mihi reposita ex Regio Codice vel in Seguieriano Romanisque Codd. posita, ac quorum copiam offerebat pridem Leo Allatius, cum de illo aliquid cogitarem, si quando Latio donata iuris publici fierent! quanta in eis traditionis lumina! quàm à radice excisa hæresis, opposita, ipsa ἀντιθέτῳ affinis: à qua, videant vt

se

se nostrates ἐπιγάδοξοι expediant. Theodorum cum fratre, qui Hierosolymis exque Laura sancti Sabæ missos Constantinopolim Theophilo Imperatore scripsere, ex eius emendandi Vita, ex qua liquet iam Leone Armeno persecutionem mouente, Constantinopoli versatos esse, ac tum exilio mulctatos; postremò sub Theophilo agonem desudasse, iambis inscriptos vultus; ac tandem Theodorum ærumnis confectum, die Stephano Protomartyri sacro tantæ illius confessionis coronam perinde consecutum esse; Theophane fratre à Theodoræ ac Michaëlis Imperium superstite, atque Nicæno demum Antistite. Leo Allatius, in suo de Theodoris syntagmate, quod lucem expectat, Iamborum quibus inscripti vultus Theodorus & Theophanes, auctorem, si quis interesse putet, ex vetustissimo Cod. Vaticano prodit, qui illis præfixum habet, στίχοι Θεοφίλου γραμματικοῦ ἀνθρώπου γεγονότος τοῦ θεοστυγοῦς Θεοφίλου τοῦ βασιλέως, οἱ καὶ γραφέντες εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁσίου Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ ἀδελφοῦ γεγονότος τοῦ κυροῦ Θεοφάνους τοῦ ποιητοῦ. *Versus Theophili Grammatici hominis Deo exosi Theophili Imperatoris, qui & scripti sunt in facie sancti Theodori Grapti, qui fuit frater Domni Theophanis Poëtæ.* Tum sequitur, Πάντων ποθούντων, vt in editis, & in Continuat. Vatic. At in Theodori, quæ sequitur, Vita, ipsaque Theodori de suo & fratris agone hoc Epistola, Χριστόδουλος τοὔνομα dicitur, *Christodulus*, is qui eorum auctor extiterat, ac paratos habebat.

1. Τίς γὰρ ὑμῖν Ῥώμη. Hoc præcipuum fidei momentum, Ecclesiarum traditio, cuius principatus penes Ecclesiam Romanam verè fidelibus ac Catholicis semper agnitus est. Πρωτόκλητον τῶν ἀποστόλων quod vocat, mendi suspicione non vacat: non enim Petrus ita Græcis vocatus, sed frater eius Andreas, quem nulla monumenta Romæ prædicasse tradunt, vel Patriarchalem aliquam Sedem initiasse; quod Petri duntaxat Apostolorum summi verticis ac Christi Vicarij priuilegium fuit. Volunt quidem Græci, primùm Byzantij Andream Ecclesiam constituisse, sed quæ nihil tum emineret, ac donec eò translata Imperij Sede, noua Roma inaudiit, cœpitque Patriarchali auctoritate fulgere, ipsisque demum per Orientem senioribus Apostolicis Sedibus sęculari maximè ambitu, præire; atque ipsi postremò seniori Romæ, schismatis noxa atque hæresi, præscribere, κορυφαῖον emendatum antiquario marg. Quid si & Petrum πρωτόκλητον dixit Nicephorus; quod etsi non prior agnouit Christum, prior tamen vt discipulus esset, ac Christum sequeretur vocatus est: etsi neque Andreas defuit, cùm sic vocaretur, sed illi comes fuit. Ad Petrum tamen, qui iam Cephas, id est Petrus seu petra, basisque ac fundamentum totius sub Christo ac Christi vice Ecclesiastici ædificij prædictus esset, potuit duorũ illa vocatio primò spectare, vt quasi secundis curis Andreæ vocatio, vt & filiorum Zebedæi intenta esset; idque Lucas

5. cap. insinuauerit, dum sic Petri peculiariter vocationem describit, magnoque mysterio, vt ad eum locum Ambrosius exponit. Vni illi dictum, *Duc in altum*; illi, *ex hoc eris homines capiens*, ζωγρῶν, piscium more *viuos*, seu magis, vt illis vitam præstes. Nec hæc alia vocatio est, quam quæ Matthæi 8. habetur, & Marci 1. Quid si item πρωτόκλητος non vulgato ac trito sensu hîc loci accipitur, pro eo qui primus vocatus sit, sed qui primus in Apostolorum albo habeatur, inque illo extra controuersiam omnem cunctis prælatus sit; quod nec primum Apostolos latuisse sentit Hieron. proditumque in communi illi ac Christo præstatione tributi. Quomodo πρωτόκλητος τῶν ἀποστόλων idem sit ac κορυφαῖος, quam priorem vocem eo sensu minus tritam, altera vel antiquarius vel ipse Theodorus sic exposuerit, ac ne intra paucas lineas eandem κορυφαῖον vocem de eodem repeteret, sibi vt vsurparet indulserit.

2. Τῇ αἱρέσει κάτω κειμένῃ. Quæ scilicet Tarasio Antistite, ac septima in eam Synodo iam elisa esset, Irene & Constantino Impp. ac Adriano Romano Pontifice. Id præcipuè causæ, cur tantis Nicephorus cum hæreticis disputationem detrectet. Veteri scilicet Ambrosij Mediolan. lib. 5. Epist. 35. aliorumque nostratium Antistitum exemplo: quod non tutum semel Ecclesiæ iudicio decreta, iterum in controuersiam vocare, vbi præsertim tanta Episcoporum concors plenario ipso Concilio eluxit sententia: qua re extat Marciani Imperatoris ad Synodum Chalcedonensem seuerior censura. Ritè itaque Nicephorus in hæresim sic proscriptam, διαφωνησάτω μετὰ τῶν αὐτῆς ἐραστῶν· velut disputationibus fatigetur, ipsa secum discors, quod eorum maximè est, qui Ecclesiasticam regulam abjecerunt: οἰχέσθω ἐς κόρακας· notum prouerbium, vt & sequens, ἀποπεμπέσθω ἐς Κυνόσαργες, quod Apostolius Cent. 7. 69. & 11. 66. explicat. Κυνόσαργες locus in quo οἱ νόθοι ἐξεκρίνοντο, *nothi secernebantur*, & in quo decretum ipsos quoque, Herculis reuerentia, cuius illic constituta statua, ac qui ipse spurius, συντελεῖν. vt *velut legitimi, ac in censu haberentur*. ἐπὶ ὕβρει tamen καὶ ἀραῖς dictum: *per contumeliam, dirisque* deuouendo. Quodque in damnata à VII. Synodo hæresi Iconoclastarum versor, cuius instaurari litem iure merito nollet Ecclesiasticæ disciplinæ gnarissimus ac tenacissimus Nicephorus. Obstupui, fateor, dum indicem versans 2. partis libri postumi de Concordia Illustr. ac Reuerendissimi Archiep. Paris. Petr. de Marca, legi, *Imaginum vsus prohibitus à Synodo septima*. 45. Vt in Baluzium virum eruditum, piumque ac Ecclesiasticum istud sic crassum referam, adduci non possim; velim tamen pro Auctoris amicitia ac necessitudine, quo mihi semper conjunctus fuit, inde expungi. Sed bene habet, quod in loco notato, eruditè, vt solet, ipse Marca rem exequitur; sicque meminit Synodi Copronianæ, quæ ipsa pseudosynodus VII. Imaginum effracto-

ribus dicta, vt longè amplius exque instituto in vera Synodo VII. immoretur, Romani in ea summi Antistitis partes egregiè declarans. Ac valde inficetus eius Indicis consarcinator qui verba solum relata, sic putida, eo ex loco de Imaginum religione vsque attulerit. Quod autem idem Marca priore parte Concordiæ, posterioris huius editionis pag.249. damnatos hæresis affirmat effractores Imaginum, *licet de capite disciplinæ ageretur*, ponitque exemplum in celebratione Paschæ, vel Iudæorũ ritu Luna XIV. vel die Dominico sequente, quod ita Nicæna Synodus obseruandum constituit, durius visum Theologis, qui eius tum opus recognouerunt, nec quod affert altera Præfatione num. 10. omnem scrupulum tollit. Aliud sanè Nicephoro, eiusque ac pauló superioris ætatis Patribus sedisse videtur, dum ad ius ipsum diuinum videntur reducere, quod pro ratione exemplarium retinendæ ac colendæ Imagines sint; nec mere res Ecclesiastica sit, habere aut non habere, seu præscribere & abolere, ac velut idola habere, sacras Imagines, vti præcipuè vrget Nicephorus in illis Cherubim gloriæ, Mosi fabricatis ac Paulo laudatis; vt nisi illorum admissa religione, vetus nouaque pagina expungenda sit; ac nec Iudæo maneat quod Iudæus, nec Christiano quod Christianus existit. Videaturque ipse maturior, iamque Ecclesiasticis castris adscriptus Marca istud emendasse altera parte Concordiæ lib. 6. cap. 25. vbi de Francofordiensi Synodo loquens, eique proscripta VII. Synodo, sic ait. *Quoniam verò quæstiones illæ pertinebant ad dogma; sola Episcoporum auctoritate definitæ sunt, tametsi Princeps interesset deliberationibus :* Omnes qui supra sanctissimi Patres nostri contradixerunt, &c: eradicandam statuerunt, consentientes condemnauerunt: *inquiunt canones, qui nullam interim Principis mentionem faciunt.* Sic ille se doctior ac Ecclesiasticus.

3. Ὁ Ὄσιρις. Osirim lingua Ægyptiaca *multoculum* significare, sicque dictum solem, quod orbem multis radiis collustret, auctor est Diodorus Sicul. lib. 1 De eo, deque Oro, qui ipse apud Ægyptios, Solis nomen extitit, ac cultus Heliopoli fuit, plura erudite, Edoardus de Religione Gentilium cap. 4. quod est de cultu Solis variisque eius nominibus, vbi & Tiphonem Solis nomen dicit, atque ita scribit. At Nicephoro Τυφὼς est, vt & Suidæ, Terræ filius, tantæ fortitudinis, vt & diis esset formidabilis, eiusque metu etiam animalium formas subirent. Sic desipuit cæca Gentilitas: nec in his, quæ dicta obiter sunt, ad Ægyptiorum traducenda idolomaniæ portenta, diutius immorandum. Isis, & Luna & Tellus iis dicta, ipsa aliis Ceres: quæ omnia Nicephorus ἀνθρωποθέους, velut *Semones* vocat, quasi ἡμιθέους & Heroës, qui ex hominibus, cæca Gentilitate in Diuos translati essent, eoque iam munere Dij ipsi audirent. Apis, Sarapis, Anubis, apud Mythologos.

4. Θεοῦ εἰκόνας οὐ ποιητέον. Seuerior hîc Nicephori sententia, in eos qui Dei vllo modo imagines fabricant, quos Gentilium dogmatis socios, extremis dignos supplicij pronuntiat. Nec facile admissurum putem, quod rudi pictura Trinitatis arcanum nonnullis delineatur, vt senioris viri specie Patrem designent, Filium qua carnem assumpsit hominem repræsentent; Spiritum sanctum, quâ apparuit specie columbæ. Ac quidem de Patre, fauere existimant, quod Danielis 7. de antiquo dierum habetur, à quo data potestas & honor & regnum Filio hominis. At certè, non hic Pater æternus, prima scilicet Deitatis persona magis quàm vel Filius vel Spiritus sanctus, sed beata ipsa Trinitas ac vnus ipse Deus, cuius Incarnatio effectus est ac Filius hominis, quà Filius hominis est, qui ipse quà Dei Filius, eadem, quæ à Patre accepit, sibi contulit, vt de Spiritu, sibi illum donasse, Cyrillus ait, sicque istud Danielis non Patris aliquid proprium, sed quasi appropriatum fuerit: quamque senij ac antiquioris æui rationem pictores procliuè arripuerunt, vt in Patrem ipsum transferrent, hoc verò maximè officit: nec enim prior existentia vnius personæ quàm aliarum in diuina Trinitate, non errante sensu ac Ariano concipi potest aut vocari, seu etiam coloribus exprimi; ipsa verè senior, nullo detrita senio, Trinitas vnus Deus, cuius essentia esse sit, ipsumque à se & necessarium, ipsa æternitate creaturam omnem antecedens, quæ ab illo donatum, ac velut precariò accidentarioque munere, esse habeat. Quare vereor ne pictorum istud licentia inuectum, aliquid habeat, quale Agobardus Lugdunensis, præsertim in Christi Natalis Officio, sugillat: ac neque apud omnes adhuc forsitan satis abstersum sit. Optandum sanè castigatiorem esse quæ nobis familiaris sacra iconographia est, & qualis tanto calore fidei sanctis pridem Confessoribus aduersus hæreticos propugnata est, vigetque etiamnum apud Orientales & Græcos, quibus picturæ ipsa protypa quoad licet graui specie, & quæ venerationem aspectu ipso incutiat, intentis oculis, sublato digito manuque, repræsentent, non quod in pictoris temere cerebrum venerit, sæpe non satis sanum, autve pudicum, vt inter sacram & profanam, Christianam atque Gẽtilem ἱστορίαν (proh dolor!) vix aliquid intersit. Isaïas quod Dominum Sabaoth vidit sedentem super solium excelsum & eleuatum, eius nullam nobis speciem ingerit. Verum hæc satis.

5. Τοῦτό γε ἔφην. Sic nimirum eius temporis Imaginum impugnatores, aliarum rerum quæ circumscriptæ essent ac corporales, pingi posse Imagines, non inficiabantur, nec eo putabant spectare, quod à Mose vetitum esset; sed Christi duntaxat, qui Deus, eóque incircumscriptus esset; cuius etiam erroris Eusebius in VII. Synodo notatus est, ritéque hîc à Nicephoro reuincitur; sed operosius in Antir-

rheticis, vbi Patrum hoplothecam omnem ad traditionem ſanctè aſſerendam depromit. Primum itaque illis erat, quod nec verè pingi poſſe Chriſti Imagines volebant, quod illi peculiare ſentiebant, in Manichæorum planè aliorumque eiuſmodi phantaſiaſtarum hæreticorum caſtra concedentes; tum deinde colendas negabant, quod ad Deiparæ etiam ac Sanctorum Imagines trahebant, ac religioſum omnem cultum, vti & noſtræ ætatis ſectarij, detractum volebant, cum niſi cæcutimus aut cæci ſumus, vna palam Imaginum cultus ac venerationis regula, ſint ipſa prototypa, ſeu exemplaria; quæ ipſa abſolutè vel ciuilem, vel religioſum ac ſacrum cultum, pro meriti ſui ratione, habent; imagines pictæque figuræ σχετικῶς, vt Græci vocant, quadam velut habitudine ac relatione; qui eſt honor ſecundum quid, totus tranſiens ad exemplar, quod illæ non ipſa veritate ſunt, ſed repræſentatione. Quod in Cod. erat tanquam Nicephori, Χριστοῦ τὰς εἰκόνας οὐ γράφεις; ita mutaui vt ſit Imperatoris; ſola verò reſponſio, Πάνυ γε, Nicephori: ſicque plana ſunt omnia.

6. Ἀπεριγράπτους ἄν τις αὐτοὺς φαίη. Sunt hæc erudita, longéque iis aptiora, quæ Ioannes Theſſalonicenſis in VII. Synodo perſequitur, vt pingendos Angelos ſuadeat, quod corporei ſint. Quæ fuit olim multorum opinio, intra etiam Eccleſiæ caſtra. Nicephorus incorporeos admittit & ſpiritus; poſſe tamen pingi, quod corporali ſpecie & apparuerint, & finitæ eſſentiæ ſint eo quod creati ſunt. Angelorum illud corporeum, ſi quod eſſet, nec ipſum pingi poſſet, quod vel aëre ſubtilius, mixtumque aëreo & igneo; vt eius auctores ſententiæ exponunt. Maximum momentum habet, quod Dei ipſo nutu Moſi & Salomoni Angeli corporum ritu effigiati ſunt; idque puto velut συγκατάβασιν, & vt Angelorum nobiſcum neceſſitudo & ſocietas quædam indicaretur: ſicque vtendum ſymbolis nobis in Scripturis traditis, vt non liberius ex aliis alia comminiſcamur, & ſic vel loquendo, vel pingendo, ſeu quouis alio modo, decori ac modeſtiæ metas excedamus.

7 Ἀπ' αὐτῆς τῆς κορυφῆς. Ita Nicephorus de Cherubim, quod omnino de Thronis ſentire exiſtimat Dionyſium, antiquus eius Scholiaſtes Maximus cap. 6. de Cœli Her. & iterum cap. 7. meminique me locos Chryſoſtomi alibi attuliſſe, quibus perinde omnium ſupremos Spiritus, Cherubim tradit; quicquid noſtratibus viſum, primum omnium ordinem eſſe Seraphim, quem & primum adſcribit idem Dionyſius in titulo eiuſdem capitis 7. qui eſt, Περὶ τῶν Σεραφὶμ καὶ Χερουβὶμ καὶ τῶν Θρόνων· ſed ait Maximus, κάτωθεν ἐπὶ τὰ ὑπέρτερα ἀνιών. *Ab infimo ad ſupremum aſcendere*, ſecus ac ſuperiori cap. qua de re aliquid ibi velitandum ſit. Dionyſij, & ex illo Maximi ratio maximi ponderis eſt, quod Thronorum ſymbolo

maxima quædam conjunctio cum Deo designetur, in quibus Deus, velut recumbat ac sedeat, ac per quos sua iudicia decernat: quod neque à Cherubim abhorret, qui ipsi sedium Dei symbolo in Scriptura non semel designentur; nec in ea vnquam contra Thronos distinguantur; sed alij aliis locis ac libris, noui ac veteris Testamenti; Paulo, Thronij; Prophetis Dauidique, Cherubim nominentur. Fauet, quod supremo in Ecclesia ordini, qui est Episcoporum, ipse Christi institutione sub Christo proximè, vnus, τὸ θεοφόρον singulariter adscribimus, ipsam scilicet Thronorum dotem, seu etiam Cherubim, vt Dei Sedes vocantur atque existunt.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ
ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ.

SANCTI PATRIS NOSTRI
AC CONFESSORIS
THEODORI GRAPTI, VITA.

Ex Cod. Reg.

ΤΩΝ ὑπὲρ Χριστοῦ τὴν ἄθλησιν ἑλομένων, οἱ μὲν ὑπὲρ εὐσεβείας ἁπλῶς πρὸς Ἕλληνας ἠγωνίσαντο, πλάνης εἰδωλικῆς ἀντιποιουμένους· οἱ δὲ, ὑπὲρ ὀρθοδόξου πίστεως· πρὸς Χριστιανοὺς μὲν, οὐχ ὑγιῶς δὲ περὶ τὴν ὀρθὴν πίστιν διακειμένους, οὐκ ἐλάττους ἢ ἐκεῖνοι τοὺς ἱδρῶτας καταβεβλημένοι· διὸ καὶ τῶν ἴσων αὐτοῖς στεφάνων κοινωνοὶ καθεστήκασιν· ὧν εἷς ἐστι καὶ ὁ τοῦ λόγου νῦν ὑπόθεσις προτεθεὶς, ὁ θαυμαστὸς καὶ μέγας Θεόδωρος, περὶ οὗ προϊὼν ὁ λόγος κατὰ μέρος δηλώσει.

Τοῦτον ἤνεγκε μὲν ἡ Παλαιστίνη, ἣν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραὰμ κλῆρον διδοὺς, γῆν ἐπαγγελίας

EX iis, qui pro Christo certamen susceperunt, alij quidem pro pietate ac Fide simpliciter, aduersus Græcos simulacrorum errorem tuentes, decertarunt; alij autem pro Fide Orthodoxa, aduersus Christianos quidem, sed non sanè ergà rectam fidem affectos, nihil illis minus aliquid sudorum contulerunt. Quamobrem etiam illis pares coronas consecuti sunt: quorum vnus est, qui nunc etiam dicendi argumento propositus est, admirandus ille ac magnus Theodorus; cuius sigillatim res oratio processu declarabit ac edet.

Christiani pugilis certamen contra Gentiles & Hæreticos.

Palæstina illi patria fuit, quam Deus Abrahamo possidendam tradens, Terram promissionis tūc nun-

Theodori patria.

cupauit. Ciuitas autem Hierosolyma, cui omnino, vel si alia omnia argumenta desint, ad laudem sufficiat, quòd & Christus illinc sit secundum carnem: quin etiam ingens quoque Prophetarum ac Patriarcharum chorus inde processit: ipse denique iucundissimus electus Apostolorum cœtus, exortum inde habuit.

καλῶς προσηγόρευσε· πόλις δὲ, Ἱερουσαλήμ, ἥ τινι πάντως ἀρκέσει πρὸς ἔπαινον, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο τῶν ἐπαίνων εἶχε, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς ἐκεῖθεν τὸ κατὰ σάρκα· καὶ δὴ καὶ προφητῶν ἐξ αὐτῆς καὶ πατριαρχῶν πολὺς προῆλθε χορός. καὶ αὐτὴ δὲ τῶν ἀποστόλων ἡ χαριεστάτη λογὰς, ἐκεῖθεν ἔσχεν τὴν γένεσιν.

Parentum pietas.

Generosi Viri huius parentibus claritatem pietas præstabat: eorum diuitiæ amplaque substantia, quod ex Christo nomen, Christiani nuncupatione, asciuerant. Quorum germen Vir ille sacer cum esset, quid attinet dicere, quantam à prima ætate adeptus est intelligentiam mentisque solertiam? Adhuc enim puer, nihil puerili sensu præditus erat; eiusmodi scilicet, qui ad parua aspiceret, ludisque ac rebus ludicris propensè oblectaretur: sed nusquam ille quidem lubentius versabatur, quàm in venerandis templis. Nullum ei iucundius spectaculum, quàm vt ad pulcherrimos omnique honestate conditos mores contuendo, se ad eos componeret. Eius in eo posita gloriatio ac decus, vt parentibus obsequentem sese exhiberet. Et vt semel dicam: instar generosæ plantæ, primo statim ostendit germine, qualis ac quantus virtute euasurus esset.

Sancta pueritia.

Γεννήτορες δὲ τῷ γενναίῳ, ἀπὸ τῆς εὐσεβείας τὸ γνώριμον ἔχοντες· πλοῦτος δὲ καὶ περιουσία, τὸ ἀπὸ Χριστοῦ κληθῆναι καὶ ὀνομάζεσθαι· ἐξ ὧν ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος βλαστήσας ἀνὴρ, τί δεῖ λέγειν, ὅσην ἐκ πρώτης ἔτι τῆς ἡλικίας ἐπλούτησε τὴν σύνεσιν. ἄρτι μὲν γὰρ παῖς ὢν, οὐ κατὰ παῖδας εἶχε τὸ φρόνημα· τὸ πρὸς μικρὰ βλέπειν, καὶ ἀθύρμασι χαίρειν καὶ παιδιαῖς· ἀλλὰ φίλον Θεοδώρῳ διατρίβειν, τὸ ναοῖς σεπτοῖς ἐμφιλοχωρεῖν· θεωρίαι δὲ τερπναὶ, τὸ πρὸς τὰ κάλλιστα τῶν ἠθῶν ὁρῶντα, καὶ τοὺς σεμνοὺς τρόπους ἑαυτὸν ῥυθμίζειν· καύχημα δ' ἐκείνου καὶ σεμνολόγημα, τὸ πειθόμενον ὁρᾶσθαι γονεῦσι. καὶ συνελόντα φάναι, δῆλος ἦν ἐκ προοιμίων ὥσπερ τὰ εὐγενῆ τῶν φυτῶν ἐκ πρώτης ἔτι τῆς βλάστης, ὁποῖος ἄρα τὴν ἀρετὴν ἀποβήσεται.

Traditur Sabæ monasterio.

Cùm autem à puerili iam ætate excederet, iubetur à parentibus ad Grammatices præceptorem ventitare. Ne autem solum disciplinis vacaret, sed ad virtutem quoque informaretur, traditur diuini Sabæ monasterio. In eo Presbyterum (Ecclesiastici scilicet ordinis virum) magistrum eiusmodi nactus est, qui & eruditione, & virtute tum primas obtineret. Habebat

Ἤδη δὲ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἀμείβων, εἰς γραμματιστοῦ φοιτᾶν ὑπὸ τῶν γεννητόρων κελεύεται. ἵνα δὲ μὴ μόνον τοῖς μαθήμασιν ἀσχολούμενος, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀρετὴν τυπούμενος ᾖ, τῇ τοῦ θεοφόρου Σάβα μονῇ παραδίδοται, διδασκάλου δή τινος τυχὼν πρεσβυτέρου· ἑνός φημι τῶν τῆς ἐκκλησίας, ἅμα μὲν εἰς παιδίαν,

δείαν, ἅμα δὲ καὶ εἰς ἀρετὴν τὸ τηλικοῦτον προκόπτοντος. εἶχε δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν Θεοφάνην· πρὸς μὲν τὴν ἡλικίαν, χρόνοις συχνοῖς ὑπείκοντα· πρὸς δὲ τὴν ἀρετὴν, τὰ δευτερεῖα φέρειν οὐκ ἀνεχόμενον· καὶ τὸ ἀδελφὸς εἶναι, οὐκ ἀπὸ τῶν σαρκικῶν μᾶλλον ὁμοιωμάτων, ὅσον ἀπὸ τοῦ μηδὲν αὐτοῦ παραλλάττειν εἰς ἀρετὴν βουλόμενον· ἀλλὰ τοὺς ἀρίστους μιμούμενον τῶν ζωγράφων, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ὥσπερ εἰς ἀρχέτυπον βλέποντα, καὶ ζηλοῦντα σὺν ἀκριβείᾳ.

Ἐκεῖσε μὲν οὖν ἀμφοτέροις αἱ διατριβαί. καὶ ὁ θεῖος Θεόδωρος, ὀξυτάτης μεταλαχὼν φύσεως, καὶ τὴν παιδείαν ἅπασαν ἐν χρόνῳ βραχεῖ διεξελθὼν, ὑψηλοτέρων τε μαθημάτων ἔρωτι ἑαλωκὼς, ἔξεισι μὲν τῆς μονῆς· ἀνδρὶ δέ τινι προσφοιτᾷ, τὴν μὲν ἡλικίαν προήκοντι· ἀνάλογον δὲ τοῦ χρόνου καὶ ἀρετὴν ἀσκήσαντι, καὶ παιδείαν συλλεξαμένῳ.

Ἐκείνῳ τοιγαροῦν ὁμιλῶν, τῆς τε ἀρετῆς μιμητὴς γίνεται, καὶ πρὸς τὴν τῆς παιδείας ἀντίληψιν οὐ πολλοῦ δεῖται χρόνου· ἀλλὰ τῷ πτηνῷ καὶ διαπύρῳ τῆς φύσεως, καὶ τῷ συντόνῳ τῆς περὶ ταῦτα ἐπιμελείας, πάντα ἐν ὀλίγῳ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν εἰσῳκίσατο. καὶ μάρτυρες τούτων οἱ λόγοι, οὓς αὐτὸς ὕστερον ὑπὲρ εὐσε-
2. βείας ἐξέθετο· 2 εἰ καὶ πάσης τῆς περὶ αὐτοῦ φιλοτιμίας ἀνώτερος ἦν.

Ἀλλ' ἡ μὲν περὶ τοὺς λόγους ἀσχολία, μέχρι τινός. ἐνίκα γὰρ ὁ τῆς ἀρετῆς πόθος, ὅλον εἰς ἑαυτὸν ἀπαρχεῖν βουλόμενος, καὶ μὴ τῇ πρὸς ἐκείνους ἐπιμελείᾳ, τὸ διηνεκὲς ταύτης περικόπτεσθαι ὁμιλίαν. ἀμέλει καὶ αὖθις τῇ τοῦ θεοφόρου Σάβα μονῇ φέρων ἑαυτὸν δίδωσι· καὶ ἦν οὕτως

1 Habebat autem & Theophanem fratrem; ætate quidem annis non paucis iuniorẽ; at, qui virtutis nomine neq; secundas ferre sustineret; quique ita comparatus esset, vt non tam ex carnali similitudine, quàm ex virtutis summa consensione ac paritate, illius frater vellet enitere; optimosque æmulatus pictores, in eum vt exemplar contuens, exactè omnino illius ducebat characteres.

Theophanes frater iunior, eius virtutis æmulus.

Atque illic quidam ambo versabantur: enimverò diuinus Theodorus, cùm subtilissimi ingenij esset ac breui tempore institutionem omnem artesque bonas decurrisset, sublimiorum disciplinarum amore captus, è monasterio egressus ad virum quendam adit, ætate quidem prouectum; sed qui pro temporis ratione exercuisset, ac eruditionem omnem comparasset, illi operam daturus.

Theodori studia extra monasterium.

Cum illo ergo versans, tum virtutis fit imitator, tum non multo tempore indiget, ad disciplinam omnem capiendam; sed ingenij celeritate eiusque ignea vi, nec non & acri contentaque diligentia, intra breues moras cuncta animo hausit. (Ac testes sunt, quos ille postea tuenda pietate libros edidit) etsi omni superior æmulatione, pro eruditionis illa præstantia, fuit.

Sed aliquandiu quidem versatus est in literis. Vincebat enim virtutis amor, id agens, vt totum sibi addiceret, nec sinens vt studiorum illa diligentia, iugis cum ea consuetudo interrũperetur. Denique, diuini Sabæ monasterio se rursus tradit; atque in eum modum vita Deo dedita, quæ il-

lius mundis oculis digna opera essent, totus consectabatur.

Hinc, quis Theodoro sensu modestior? Quis ad continendam iram illo generosior? Quis ad cupiditatis explenda desideria rigidior? Quis dicendi atque tacendi opportunior momenta obseruabat, ac cuiusvis rei faciendæ tempus pernoscebat? vt neque quietem silentiumque contemneret, neque propter animi mollitiem, abiectumque ac demissum spiritum, quod sit libertatis dicendi quicquam remitteret.

Theodori virtutes.

Quis sic carnem castigauit atque oculum frenauit, & cogitationes affectusque repressit? Ex quo quid accidit? Dei quidem nutu, omnium verò qui ad Monasterium spectabant, suffragio, à sanctæ Sionis tunc Antistite, Presbyter ordinatur: inque eum modum ipsum habebat magni Sabæ Monasterium, virtutis melle operando strenuum atque sedulum. Quod autem ex illis præclaris rebus me penè fugit, nec si velim negligere facile possim, dicturus sum. Namque in illo tale quid etiam contigit, quale prius in Diuo Ieremia, ad quem dictum est, Antequam natus esses, sanctificaui te; & vnxi te priusquam formatus esses in Israël.

Ordinatur Presbyter.

Ier. 1. v. 5.

Nam cùm adhuc Presbyter ille ac Magister in diuini Sabæ Monasterio, vti iam prius declarauit oratio, cœlesti hunc sensu Theodorum diuina doceret, literarũque studiis atque virtute excoleret, isque virtutis lac quotidie, vt sic dicam, mysticâ institutione sugeret, ac spiritali educatione adolesceret; magnus, inquam, ille Presbyter, Deique nimirum homo, quæ huius viri erant, diuinitus edoctus, clarissimè prædicit. Ne cui autem vi-

Iuueni Theodoro promissa martyrij laurea.

ὑπὸ Θεῷ ζῶν, ἔργα τὰ μετιὼν ἐν ὀφθαλμοῖς ἐκείνης τῆς καθαροῖς ἄξια.

Ἐντεῦθεν, τίς μὲν Θεοδώρου τὸ φρόνημα μετριώτερος· τίς δὲ κρατῆσαι θυμοῦ γενναιότερος· τίς πρὸς ἐπιθυμίας ὁρμὰς ἀκλινέστερος· τίς οὕτω καὶ λέγειν καὶ σιωπᾶν εὐκαιρότατος, καιρόν τε εἰδέναι παντὸς πράγματος, ὡς μήθ' ἡσυχίαν ἀτιμάσαι, μήτε παρρησίαν μεθεῖναι διὰ μαλακίαν ψυχῆς καὶ φρονήματος ἀσθένειαν.

Τίς οὕτω σάρκα τε ἐκόλασε, καὶ ὀφθαλμὸν ἐχαλίνωσε, καὶ λογισμῶν ἐπέσχεν ὁρμάς. ἐξ οὗ τί γίνεται. νεύματι μὲν Θεοῦ, ψήφῳ δὲ τῇ περὶ τὴν μονὴν πάντων, ὑπὸ τοῦ τηνικαῦτα τῆς Σιὼν προεδρεύοντος, χειροτονεῖται πρεσβύτερος· καὶ εἶχεν οὕτως αὐτὸν ἡ τοῦ μεγάλου Σάβα μονὴ, τὸ τῆς ἀρετῆς μέλι φιλοπονώτερον ἐργαζόμενον. ὃ δέ με τῶν ἐκείνου καλῶν μικροῦ διέφυγε, καὶ ὃ μηδὲ βουλομένῳ παριδεῖν ῥᾴδιον. γίνεται γὰρ καὶ περὶ αὐτὸν τοιοῦτον, οἷον περὶ τὸν θεῖον Ἱερεμίαν πρότερον, πρὸς ὃν ἐρρέθη τὸ, Καὶ πρὸ τοῦ γεννηθῆναι ἡγίακά σε, καὶ ἔχρισά σε πρὸ τοῦ πλασθῆναι ἐν Ἰσραήλ.

Ἄρτι γὰρ ἔτι ἐκείνου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ διδασκάλου κατὰ τὴν τοῦ 3.
θεοφόρου Σάβα μονὴν, ὡς ὁ λόγος ἤδη φθάσας ἐδήλωσεν, τὸν οὐρανόφρονα τοῦτον Θεόδωρον τὰ θεῖα παιδεύοντος, καὶ ἀρετὴν ἐκπονοῦντος· τοῦ δὲ τὸ γάλα τῆς ἀρετῆς καθ' ἕκαστον εἰπεῖν ἐκμυηθέντος, καὶ πνευματικῶς διατρεφομένου· ὁ μέγας ἐκεῖνος πρεσβύτερος, καὶ τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ ἄνθρωπος, θεόθεν τὰ κατ' αὐτὸν γνοὺς,

προλέγει σαφέστατα. ἵνα δὲ μὴ δόξῃ τινὶ τῷ μαθητῇ χαριζόμενος προσαναπλάσαι τὴν ἀποκάλυψιν· ὕποπτος γὰρ ἀτεχνῶς ὁ παρὰ τῶν φιλούντων ἔπαινος· τέως μὲν αὐτὴν κρύπτει τῇ σιωπῇ· ὕστερον δὲ, ἐπεὶ καὶ τὴν τοῦ παιδὸς ἀρετὴν ἀξιόπιστον τῶν λεγομένων εἶχε συνήγορον, πᾶσιν ἐξαγγέλλει μετὰ λαμπροῦ τοῦ κηρύγματος, οὑτωσὶ γεγωνότερον ἐκβοήσας· ὡς ὁ καλὸς οὑτοσὶ, ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις οἷς διὰ Χριστὸν ὑπομένων ἔσται, καὶ μαρτυρίῳ τὸν βίον ἀμείψει. τούτου τί ἂν γένοιτο τῆς ἐκ παιδὸς ἀρετῆς ἐκείνου τεκμήριον ἐναργέστερον. ὥστε, εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον αὐτῷ κατωρθώθη, μηδενὸς δεύτερον τῶν μακαριζομένων ἀποδεῖξαι τὸν εὐφημούμενον.

Ἐπεὶ δὲ μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν, καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης προσείληφε χάρισμα, τί δεῖ καταλέγειν, ὅσα καὶ πρὸς ἐκείνου τιμὴν αὐτῷ κατωρθώθη· εἰ καὶ λανθάνειν οὕτως ἐσπούδαζεν, ὡς οὐδεὶς ἕτερος τῶν τὰ πονηρὰ μετιόντων. τίνος μὲν γὰρ εἰς πίστιν, τίνος δὲ πρὸς ἐλπίδα, τίνος δὲ πρὸς ἀγάπην ἐκεῖνος δεύτερος. ἀλλὰ τὴν μακροθυμίαν, ἀλλὰ τὴν ἐπιείκειαν, ἀλλὰ τὴν χρηστότητα· τὸν δὲ ζῆλον, οἷος, ὅς γε καὶ μέχρι δεσμῶν καὶ πληγῶν καὶ θανάτου, τῆς τοῦ Χριστοῦ εἰκόνος προεκινδύνευσεν. πλὴν ἀλλὰ καλὸν ἄνωθεν, ὅπως ἔσχε τὰ περὶ τῆς εἰκόνος διασαφῆσαι.

Ὁ τῆς φύσεως ἡμῶν ἐχθρὸς καὶ πολέμιος ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος ἀναφανεὶς, πολλοὺς ἤδη καθ᾽ ἡμῶν πολέμους, καὶ πολλάκις ἀναῤῥιπίσας, ἑτέραν πάλιν ὁδὸν ἄρχεται, καὶ ἰσχυρῶς κατὰ τῆς εὐσεβείας ὁπλίζεται. ἐπεὶ γὰρ εἶδε Θεὸν γενόμενον ἄνθρωπον ἵνα θεώσῃ τὸν ἄνθρωπον, γίνεται πάλιν ὄφις καὶ πάλιν διάβολος·

deretur in discipulum indulgentior, quod ita à Deo manifestatum fuisset, ipse confingere (prorsus enim suspecta laus amantium est) hactenus quidem rem silentio tegit: postea verò, vbi etiam pueri virtutem eiusmodi nactus est, quæ dicendis vberem ipsa fidem præstaret ac vaticinio suffragaretur, claro præconio cunctis enũciat, in hæc fere verba disertè loquẽs, ac clamans, Probus hic adolescens, ad alia omnia, quæ propter Christum passurus est, etiam martyrio vitam commutabit. Quod eius à teneris vnguibus virtutis indicium clarius esse possit? tale nimirum, vt vel si nihil aliud virtutis illi gestum esset, vno hoc, nulli secundus eorum, quorum vita prędicabilis, abundè eniteret.

Postquam autem cum aliis bonis, etiam Sacerdotij donum accepit, quid necesse percenseam quanta etiam ad decorem illi præstandum præclara gessit; etsi studebat latere, quanta nemo improbus, mala sua studia, solertiâ tegit? Nam cui, fidei cultu, cui spei, cui denique charitatis, ille secundus fuit? Sed lenitate, sed moderatione, sed bonitate, sed zelo qualis fuit, qui etiam vsque ad vincula & plagas & mortem pro Christi Imagine pericula adiit? Verum enimverò præstat, ab ipsa tum origine declarare, vt se ea, quæ ad Imagines spectant, habuerint.

Qui ab omni æuo nostri generis hostis ac perduellis proditus, multá iam aduersum nos prælia, sæpiusq; repetita acie infestus instruxerat; aliam rursum viã aggreditur, ac fortiter aduersus pietatẽ armatur. Nã quod Deũ factum hominem viderat, vt hominem deitate donaret, rursus serpens, rursusque diabolus efficitur; diuinas-

Iconomachorũ hæresis diabolo auctore quò pertendat?

que leges ac scita impurissimus calumniatur; perperamque rursus Legislatoris mentem interpretatur. Ac cum sciret, fieri non posse vt à Deo homines abduceret, esca insidias tẽperat; neque valens hoc suadere vt Christus abnegetur, diuinam eius Imaginem adorari omnino prohibet; vt sic imprudentibus, illius quoque Incarnationis ex animis confessionem aboleat, paulatimque, quo inde accendimur, amorem, erga eum qui salute donauit, extinguat.

Vbi autem ei insidiæ ex animo cesserunt (inuenit enim animos ad sua semina suscipienda idoneos) ô magnam tuam atque prolixam, ô Christe, patientiam! ad ipsos vsque Augustos peruasit; nactusque ex potestate vires, ipse se fortior euadit; tantaque adiuuatur potentia, vt nos quoque parum absit, quin sicut ab initio,

Isa. 63. v. 19

cùm Dominus nostri non imperabat (vti sacris proditum elogiis est) facti simus.

Cum autem Leo tum temporis, ex Armenia ducens originem, tyrannica manu sceptra inuasisset; piumq; Imperatorem Michaëlem cessare iussum ac exauctoratum ad Monachi induẽdum habitum vitæque illud institutum arripiendum adegisset; isque adeò illam eius vim ac iniuriam, ac si ipse sponte cederet, haud ægrè admisisset; quem dixi, Leo, tantisper adhuc conditam animo impietatem tenens, eam in lucem, tanquam adulterinum ac malum fœtum profert; nec longiores interiectæ moræ, cum truce quid aduersus diuinas Imagines spirat, aufertque earum cultum. Ac primum, vnà cum orthodoxo Antistite, pietatem eliminat. Deinde etiam sacrarum Imaginum decorem detrahit,

Leo Armenus Iconomachus.

Nicephorũ Patriarchã intelligit.

καὶ διαπτύσσει τοὺς θείους νόμους ὁ μιαρὸς καὶ θεσμούς· καὶ παρερμηνεύει πάλιν τοῦ νομοθέτου τὸ βούλημα. καὶ Θεοῦ μὲν εἰδὼς, ὡς οὐχ οἷός τέ ἐστιν ἀφιστᾷν τοὺς ἀνθρώπους, δελεάματι κρυπτᾷ τὴν ἐπιβουλὴν, καὶ Χριστὸν ἀρνεῖσθαι πείθειν ἀδυνατῶν, τὴν αὐτοῦ θείαν εἰκόνα προσκυνεῖν ὅλως ἀπαγορεύει· ἵν' ἤπου λάθῃ, καὶ τὴν τῆς ἐκείνου σαρκώσεως ἀπὸ ψυχῶν ὁμολογίαν, καὶ τὸν δι' ἐκείνης ἡμῶν, πρὸς τὸν σώσαντα, πόθον, κατ' ὀλίγον ἀπομαραίνων.

Ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς ἐπιβουλῆς κατὰ νοῦν αὐτῷ προεχώρει (εὗρε γὰρ ἐπιτηδείους ψυχὰς πρὸς τὴν αὐτοῦ σπερμάτων ὑποδοχήν) ὢ τῆς πολλῆς σοῦ μακροθυμίας, Χριστέ. φθάνει καὶ μέχρι βασιλέων αὐτῶν· καὶ πλεῖον ἰσχύει δύναμιν εὑρίσκων ἀπὸ τῆς ἐξουσίας· καὶ τοσούτῳ βοηθεῖται τῷ κράτει, μικροῦ καὶ γενέσθαι ἡμᾶς ὡς τὸ ἐξ ἀρχῆς, ὅ φησι τὰ ἱερὰ λόγια" ὅτε οὐκ ἦρχεν ἡμῶν Κύριος.

Λέοντος γὰρ τηνικαῦτα τοῦ ἐξ Ἀρμενίων τὸ γένος ἕλκοντος, τυραννικῇ χειρὶ τῶν σκήπτρων ἐπειλημμένου, καὶ τὸν εὐσεβῆ βασιλέα Μιχαὴλ, τῆς μὲν ἀρχῆς παραλύσαντος, σχήματι δὲ καὶ βίῳ τὰ τῶν μοναχῶν μετιέναι παρασκευάσαντος· ἐκεῖνος μὲν τὸ ἀκούσιον ἀλύπως, ὡς κατὰ γνώμην προσίετο· αὐτὸς δὲ πρὸς μικρὸν ἐπὶ τὴν ἀσέβειαν ἔνδον οἰκουροῦσαν ἔχων, ἐξάγει ταύτην εἰς φῶς, ὥσπερ τι νόθον καὶ πονηρὸν γέννημα· καὶ δῆλος οὐκ εἰς μακρὰν γίνεται, χαλεπὸν πνέων κατὰ τῶν θείων εἰκόνων, καὶ ἀναιρῶν τὴν προσκύνησιν. καὶ πρῶτα μὲν συνεξορίζει τῷ τῆς ὀρθοδοξίας ἀρχιερεῖ, τὴν εὐσέβειαν. ἔπειτα καὶ κατασπᾷ τῶν ἱερῶν εἰκονισμάτων τὸ κάλλος,

ὥσπερ τινὰς ὀφθαλμοὺς ἀμβλύνων τῆς ἐκκλησίας. καὶ ὁ μὲν ὀρθόδοξος ἀρχιερεὺς, ὥσπερ ἔφην, ἐξόριστος γίνεται· ἀντεισάγεται δὲ μισθωτὸς, καὶ οὐχὶ ποιμὴν, ὁμόφρων τῷ τυράννῳ καὶ σύμψυχος τὴν ἀσέβειαν· ὁ βωμὸς φασὶ πρὸς τὸ ἱερόν· καὶ τὴν πάλαι τεθνηκυῖαν αἵρεσιν περὶ τὰς σεπτὰς εἰκόνας ἀναστῆσαι φιλονικῶν. ἀλλὰ γὰρ, οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα. ἡ τῶν ἁμαρτωλῶν ῥάβδος εὐθὺς καθ' ἡμῶν ἐπαφίεται, ἵνα κἂν οὕτω συνῶμεν, ὁποῖον δὴ τὸν δεσπότην κατὰ πολλὴν ἄνοιαν παροργίζομεν.

Οἱ γὰρ κατὰ τὴν ἔρημον Ἄραβες πρὸς ἕω Ῥωμαίοις ἐπιστρατεύσαντες, πολλὰς μὲν χώρας αὐτῶν· πολλὰ δὲ καὶ φρούρια ἐληΐζοντο. πρὸς δὲ καὶ τὰ ἐν Παλαιστίνῃ κατέτρεχον μοναστήρια, ὧν πρῶτον καὶ μέγιστον ἦν, τὸ τοῦ θεοφόρου Σάβα φημὶ, ἐν ᾧ καὶ ὁ μέγας οὗτος, ὥσπερ ἀνωτέρω φθάσαντες εἴπομεν, ἤσκειτο Θεόδωρος.

4. 4 Ταῦτα βλέπων ὁ θεῖος τῆς Ἱεροσολύμων ἐκκλησίας πρόεδρος καὶ ποιμὴν, καὶ εἰδὼς ὡς ἁμαρτιῶν ἐκτίσεις ταῦτα καὶ κόνδυ θυμοῦ, ἐφ' οἷς ἡ τῶν θείων εἰκόνων προσκύνησις ἀθετεῖται, πρὸς ζῆλον εὐθὺς διανίσταται, καὶ τρόπον ἐπιζητεῖ, δι' οὗ δυνατὸς ἔσται τὴν τοσαύτην σβέσαι πυρκαϊὰν, καὶ δεῖξαι κακῶς ποιοῦντας τοὺς πρὸς τὸ κακουργεῖν ἑτοίμους, καὶ ὅρια μετακινεῖν πατέρων προχειροτάτους. οὕτω γὰρ ἔσται πάλιν τοῖς αἰχμαλώτοις ἀνάκλησις, καὶ ἔλεος ταῖς πεπληγμέναις ψυχαῖς.

Εὑρίσκει τοίνυν πρὸς τοῦτο καὶ λίαν ἐπιτηδείως ἔχοντα, τὸν ἱερὸν δὴ ἄνδρα Θεόδωρον, ἅτε καὶ τῇ ἀρετῇ περιβόητον, καὶ λόγοις τῆς γλώττ-

ac si Ecclesiæ lumina hebetaret. Ac quidem Orthodoxus Præsul, vti dicebam, exilio truditur; eiusque loco Mercenarius, & non Pastor, eiusdem cum Tyranno sententiæ illique impietate concors, inducitur. *Ara cum templo*, aiunt: olimque extinctam erga venerandas Imagines hæresim, postliminio excitare contendit. Sed enim, qualia Dei iudicia! Peccatorũ statim virga in nos emittitur, vt vel sic intelligamus, qualem per summam dementiam Dominum ad iram prouocamus.

Imagines Ecclesiæ oculi seu lumina.

Adagium id est, qualis Ecclesia talis Sacerdos.

Arabes enim, desertum quod est ad Orientem, colentes, educto aduersus Romanos exercitu, multas eorum populati sunt prouincias; multaque etiam præsidia diripuerunt. Monasteriis quoque in Palæstina ingruebant, ac incursabant; quorum primũ maximumque diuini scilicet Sabæ erat, in quo magnus hic, vti in superioribus dictum à nobis est, Theodorus exercebatur.

Arabum in Palæstina grassatio.

Hæc videns diuinus ille Hierosolymorum Ecclesiæ Antistes & Pastor, esseque hoc peccatorum pœnam & furoris poculum intelligens; idcirco nimirum quod diuinarũ cultus Imaginum aboleretur, ad zelum protinus excitatur, exquiritque modum, quo tantum incendium restinguere possit, malique eos operis reuincere, qui ad nefanda parati sint, & ad terminos, quos Patres posuerunt transferendos, expeditissimi. Sic enim fore vt captiui reuocentur, ac percussæ animæ misericordiam consequantur.

Hierosolymorũ Antistitis pia cura.

Pro. 22. v. 28.

Inuenit itaque eam in rem valde idoneum, sacratissimum vtique virum Theodorum, quippe qui tum virtute clarissimus esset, tum dicendi vi

Theodori fidei subsidio professio.

cum primis polleret, zelumque iuuenilem ac animosum spiraret; Aitque Antistiti, Ecce ego, mitte me, & ibo; tuisque adiutus precibus impietatem confundam. Mittit itaque illum Patriarcha, vndique precibus communitum, ac spe in Christum totum corroborantem. Atque vt ea quæ intermedia sunt, missa faciamus, cum in Augustam Vrbem aduenisset fratremque Theophanem vnà comitem, quæ fraterna sunt sapientem, patemque zelum pietatis ergo spirantem, haberet, primùm quidem se intrepide illi sistit, qui (heus!) prædonis more in Ecclesiam inuaserat (vbi enim ille sacerdotali quicquam more designarat?) & liberè arguit, quod eos peruertat, quibus Pastoris munere præest; atque ei acerbè hæresim exprobrat. Deinde ipsi quoque Imperatori velut gladius quidam acutus ex aduerso occurrit; nec eo duntaxat accusat nomine, quod animæ suæ perniciē afferat; sed quod etiam Domini plebi impiè doloque subuersionem propinet. Tum monet, vt relicta profana hac ac mala opinione, eius loco pietatem condiscat. Fortè enim, inquit, tibi Deus placabitur, & non omnem iram Domini tanquam fæcem ipse ebibes.

Theodorus pseudopatriarcha.
Theodori animi fortitudo, zelus fidei & constantia.

Habac. 2. v. 15.

Quamobrem Imperator cùm & Viri libertatem esset admiratus, & præterea verborum opportunitatem, morumque modestiam ac elegantiā, nec non quæ ex animo ad vultum diducebatur, illius, vt poterat, animaduertisset alacritatem, eum est reueritus, eiusque moderatè tulit reprehensiones. Deinde etiam eum accersiit, & familiariter eum est allocutus; rogans quisnam esset, ac vnde veniret; quidve sibi mera illa & incauta dicendi

τοῦ ἐξησκημένον, καὶ ζῆλον νεανικὸν
πνέοντα. καὶ, ἰδοὺ ἐγώ φησι τῷ ἀρχιε-
ρεῖ ἐκεῖνος, ἀπόστειλόν με, καὶ πορεύ-
σομαι· καὶ ταῖς σαῖς εὐχαῖς βοηθούμε-
νος, αἰσχυνῶ τὴν ἀσέβειαν. πέμπει
τοιγαροῦν ὁ πατριάρχης αὐτὸν, εὐχῇ
πανταχόθεν περιφράξας, καὶ ὅλον δείξας
τῇ πρὸς Χριστὸν ἐλπίδι νενευρωμέ-
νον. ἵνα δὲ τὰ μεταξὺ παραλείπω-
μεν, τὴν βασιλίδα καταλαβὼν, καὶ τὸν
ἀδελφὸν Θεοφάνην ἑπόμενον ἔχων
τὰ ἀδελφὰ φρονοῦντα, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς
εὐσεβείας ζῆλον αὐτῷ συμπνέοντα,
πρῶτα μὲν τῷ τὴν ἐκκλησίαν οἴ- 5.
μοι· ἐπιπηδήσαντι λῃστρικῶς· ποῦ
γὰρ ἱερατικῶς ἐκεῖνος; ἀδεῶς ἐμ-
φανίζεται, καὶ τὴν διαστροφὴν τῶν ὑπ'
ἐκείνῳ ποιμαινομένων ἐλέγχει σὺν
παρρησίᾳ, καὶ τὴν αἵρεσιν πικρῶς
αὐτῷ ὀνειδίζει. ἔπειτα καὶ αὐτῷ βα-
σιλεῖ ὥσπερ τις ὀξεῖα μάχαιρα
κατὰ στόμα περιπαντᾷ, καὶ οὐ μό-
νον αὐτῷ τῆς ἰδίας ψυχῆς τὴν βλά-
βην ἐγκαλεῖ· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκεί-
νος ἀνατροπὴν τοῦ λαοῦ, ὃ δολίως 6.
περιπίνει καὶ δυσσεβῶς. εἶτα καὶ
παραινεῖ τῆς βεβήλου ταύτης ἀπο-
στάντα κακοδοξίας, μεταμαθεῖν τὴν
εὐσέβειαν. ἴσως γάρ φησιν, ἔσται
σοι τὸ θεῖον εὐίλατον, καὶ οὐχὶ
πάντα τὸν θυμὸν Κυρίου καθάπερ
τινὰ τρυγίαν, αὐτὸς ἐκπίῃ.

Ἐφ' οἷς, τὸν βασιλέα τῆς παρρησίας τὸν ἄνδρα θαυμάσαντα, πρὸς δὲ καὶ τῇ τῶν λόγων καιριότητι, καὶ τῇ περὶ τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς ψυχῆς διαδιδομένῃ φαιδρότητι, ὡς ἐγχωροῦν ἦν, ἐκεῖνον κατανοήσαντα, αἰδεσθῆναί τε καὶ πρᾴως τοὺς ἐλέγχους διενεγκεῖν· εἶτα καὶ μετακαλέσασθαι, καὶ λόγων αὐτῷ κοινωνῆσαι καὶ ὁμιλίας· τίς τε εἴη πυνθανόμενον, καὶ ὅθεν ἥκει· καὶ τί αὐτῷ βούλεται φησὶ, τὸ τῆς παρρησίας ἄκρατον καὶ ἀφύ-

λακτον. ὁ δὲ, καὶ τὴν πατρίδα γνωρίζει, καὶ τὴν ἀπὸ Παλαιστίνης ἄφιξιν ἀπαγγέλλει· καὶ ὅτι μὴ ἐκεῖνον ὑποστέλλεσθαι δεῖν καὶ πρὸς βασιλέως, ἡνίκα Βασιλέα ἴδοι τὸν ἐν οὐρανοῖς ὑβριζόμενον. εἶτα διασαφεῖ τὰ τοῦ δόγματος. διδάσκει τὴν τῶν θείων εἰκόνων τιμήν· ἄλλα τε εἰπὼν, καὶ προσθεὶς, ὅτι δεῖγμα τοῦτο τοῦ πρὸς Χριστὸν πόθου, καὶ ὁμολογία τῆς ἐκείνου σαρκώσεως· ἔπειτα καθαιρεῖ τὰ ἐκείνου προβλήματα, πίστει Χριστοῦ καὶ δυνάμει λόγου καὶ πνεύματος. ἐπεὶ δὲ καὶ πολλῶν μεταξὺ ῥηθέντων, οἱ Θεοδώρου λόγοι τὴν νικῶσαν εἶχον, θαυμάζει πρῶτον ὁ βασιλεύς· εἶτα καὶ θεραπεύειν ἐπιχειρεῖ, ἄνδρα τοιοῦτον ὑποποιήσασθαι προθυμούμενος, δι' οὗ πολλῶν περιέσεσθαι δυνατὸς ἔσται. ὡς δὲ ἀχείρωτον αὐτὸν ἑώρα τῆς ἐκείνου λαβαῖς· προστίθησι γὰρ καί τι τοιοῦτον πρὸς αὐτόν.

Ἐπιλέλησαι λέγων τῶν συνθηκῶν ὧν ἔθου πρὸς Θεὸν, βασιλεῦ· ὧν ἄρα μεσίτης ὁ μέγας ἀρχιερεὺς γέγονεν, ἡνίκα σου τῇ κεφαλῇ τὸ βασιλικὸν ἐπετίθει στέφανον; φεῖσαι τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, καὶ τὸν πρότερον κόσμον ἀπόδος τῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ μὴ διαμάχου Θεῷ, κριτῇ δικαίῳ καὶ ἰσχυρῷ, κἂν εἰ μὴ τὴν ὀργὴν ἐπάγῃ καθ' ἑκάστην ἡμέραν διὰ περιουσίαν χρηστότητος.

Ταῦτα ὁ μὲν οὕτω πρὸς αὐτὸν διεπαῤῥησιάσατο. ὁ δὲ, τὸ πρόσχημα τῆς ἐπιεικείας λύσας, πρὸς ὀργὴν ἐξήγετο καὶ μανίαν· καὶ εἴ τις Θεοδώρῳ σύμψυχος, ἢ ὁμόδοξος τὴν εὐσέβειαν, ἀνηρεύνα. ἐπεὶ οὖν αὐτῷ δῆλα καὶ τὰ περὶ Θεοφάνους κατέστη τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ὅτι μηδὲν ἧττον τῆς φύσεως διασώ-

libertas vellet. Ille autem & significat patriam, & suum ex Palæstina aduentum renunciat; nec sibi liberum putauisse, vt vel Imperatoris metu à dicendi libertate discederet, cùm Regem qui in cœlis est, iniuria violari conspiceret. Deinde, quæ doctrinæ sunt, aperit: docet diuinarum cultum Imaginum. Et cùm alia dixisset, & adjecisset, ecce hoc indicium nostri in Christum amoris, & confessionem ab eo susceptæ carnis; postremò illius objecta, Christi fide, sermonisque virtute ac spiritus, euertit. Postquam autem hinc inde multis collatis sermonibus, Theodorus disputatione victor extiterat, primùm miratur Imperator; deinde etiam blanditiis aggreditur, virum tantum addicere satagens, per quem multos esset deuicturus. Vbi autem vidit eius abs se constantiam nulla vi posse expugnari, nam & eiusmodi quidpiam ad eum adjecerat.

Oblitus es, ô Imperator, quæ cum Deo pacta inieras; quorum sequester magnus Antistes fuit, tum, cùm tuo capiti Imperialem coronam imposuit? Parce animæ tuæ, ac priorem ornatum Ecclesiæ restitue; nolique cum Deo, qui iudex iustus ac potens est, etsi non quotidie iram infligit (quæ eius bonitatis abundantia est) pugna contendere.

Hæc ille quidem sic apud eum libere locutus est. Imperator autem lenitatis prætextu soluto, in iram furoremque erupit; ac rogat, num aliquis eiusdem cum Theodoro animi, eiusdemque, ad fidem quod attinet, cum eo sententiæ? Postquam verò intellexit de eius etiam fratre Theophane, quodque is non

Quid nobis velint sacræ Imagines.

Tradunt omnes, qui eius res à Theophane sunt prosecuti.

Psal 7. v. 12.

Theodorus & Theophanes flagris cæsi, & in exilium acti.

minus quàm naturâ, dogmatis quoque obnixe affinis germanusque consistit, ambos diu flagris cæsos, ad Ponti ostia exilio relegandos decernit; iubetque neminem cibum vllum aut potum, vel vestimentum illis impertiri; quò sic mali malè exterantur, inquit.

Verùm, Tyrannum quidem hoc se modo gerere, docebat improbitas: Nihil enim sceleris est, quod non propensè vir iniustus arripiat. Quod tamen is, qui iusta iudicat Deus, non diu iram differat, non multum temporis intercessit, cum iste, cui & nomen cum bestiis commune & ipsa res nominis, vnà cum tyrannide vitam finit. De medio enim à Michaële Balbo sublatus: Malè, malo, aiunt, adhibitum remedium. Christi dies Natalis erat, eiusque sanguis effunditur; non vt alicuius ex Infantibus, qui Deo pro nobis nato offerretur: sed potius vt Herodis, ad multarum sanctarum Animarum, quas ille per vim opprimebat, eluendam pœnam. Suscipitque locus sanctus piaculum; & (ô diuina iudicia!) ipsa, inquam, ara, in quam ille mentitus erat, pollicitus nihil se ex sacris dogmatis mutaturum, ac cuius pulchrum ornatum Imaginũ aboleuerat. Quod cum ita contigisset, paululum ab exilio malisque aliis relaxati viri generosissimi, Vrbem Augustam petunt, cùm scilicet nouus Imperator, laruata quadam humanatis specie reuocari iussisset. Reuera enim nihil decessore impietate minor; persequendi sæuitia tantisper mitior erat.

Leonis occisio.

Michaël Balbus mitior tyrannus ipse Iconomachus.

Sanctorum fratrum opera Constantinopoli.

Atque illi quidem cùm venissent in ciuitatem, ac rursus pietatem liberè prædicarent, multos quidem reliqui vulgi,

ζων ἐπὶ κἀν τοῖς δόγμασι τὸ συγγενὲς καὶ αὐτάδελφον. μάστιξιν ἀμφοτέρους κολάσας συχναῖς, εἶτα καὶ ὑπερορίαν αὐτῶν ἐν τῷ τοῦ Πόντου στόματι κατακείνειν κελεύσας μὴ βρωτοῦ τινος, μὴ ποτοῦ, μὴ ἐνδύματος, μηδένα τῶν πάντων αὐτοῖς κοινωνεῖν, ἵνα κακοί, φησίν, οὕτω κακῶς ἐκτρίβοιεν.

Ἀλλὰ τὸν τύραννον μὲν ἡ κακία πράττειν οὕτως ἐδίδασκεν. οὐδὲν γὰρ κακόν, ὃ μὴ αἱρεῖται ὁ ἄδικος. ἐπεὶ δὲ μὴ ἐπὶ πολὺ τὴν ὀργὴν ὁ δίκαια κρίνων Θεὸς ἀνεβάλλετο, οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ὁ θηρσὶν οὗτος ὀνόματός τε καὶ πράγματος κοινωνῶν, συγκαταλύει τῇ τυραννίδι τὸν βίον. ἀναιρεῖται γὰρ ὑπὸ Μιχαὴλ, ᾧ Τραυλὸς ἡ ἐπωνυμία, κακῶς φασὶ τὸ κακὸν ἰώμενον. ἡμέρα δὲ ἦν, ἡ τῶν τοῦ Χριστοῦ γενεθλίων, καὶ αἷμα τούτου κινεῖται· οὐχ ὡς δή τινος τῶν νηπίων τῷ ὑπὲρ ἡμῶν τεχθέντι Χριστῷ προσαγόμενον· ἀλλ' ὡς Ἡρῴδου μᾶλλον, εἰς πολλῶν ἁγίων ψυχῶν ἔκτισιν τῶν ὑπ' ἐκείνου τυραννουμένων. τόπος δὲ ὑποδέχεται τὸ ἐναγές, ἅγιος· καί, ὦ τῶν τοῦ Θεοῦ θείων κριμάτων· αὐτό φημι τὸ θυσιαστήριον. οὗ τὸ αὐτὸς κατεψεύσατο, τὰς συνθήκας διδούς, μηδὲν τῶν ἱερῶν δογμάτων μετακινῆσαι, καὶ οὗ ἀφ' τὸν καλὸν κόσμον ἐκεῖνος ἠμαύρωσε τῶν εἰκόνων. οὗ γενομένου, καὶ μικρὸν τῆς ἐξορίας καὶ τῶν ἄλλων κακῶν ἀνεθέντες, οἱ γενναιότατοι, τὴν βασιλίδα καταλαμβάνουσι, τοῦ νέου βασιλέως, τὸ δοκεῖν ἐκ φιλανθρωπίας ἐπιτρέψαντος τὴν ἀνάκλησιν. τῆς γὰρ ἀληθείας, οὐδὲν τοῦ προλαβόντος ἧττον ὢν τὴν δυσσέβειαν, περὶ τὸν διωγμὸν ἧττον ἦν.

Ἐκεῖνοι μὲν δὴ παρὰ τῇ πόλει γενόμενοι, καὶ αὖθις τὸ εὐσεβὲς παρρησιασάμενοι, πολλοὺς μὲν τοῦ λοιποῦ

λοιποῦ πλήθους· ἔτι καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τέλει, συμφρονας προσλαμβάνουσι· τοῦτο μὲν, καὶ διὰ τῆς τῶν κανόνων ἐκθέσεως, οὓς Θεοφάνης ὁ γνήσιος ἀδελφὸς ἐμελῴδησε· τοῦτο δὲ, καὶ διὰ τῆς τῶν λόγων ἀντιθέσεως, οὓς ὁ μέγας οὗτος Θεόδωρος συνεγράψατο.

Πλὴν ἀλλὰ τὴν τοσαύτην τῶν ἀνδρῶν ἀρετὴν Ἰαννῆς ὁ Αἰγύπτιος μάγος, καὶ ὁ Ἰαμβρῆ ὁ μύστος, μὴ φέρων ὁρᾶν οὕτω φανερῶς λάμπουσαν, ἐν φρουρᾷ κατακλείει· καὶ τελευταῖον τοῖς λόγοις προσβαλών, ἐπεὶ μὴ οἷός τε ἦν πρὸς ἐκείνοις ἀγωνίζεσθαι· ἀλλὰ, τὸ τοῦ λόγου· πρὸς λέοντα δορκὰς ἥπτετο μάχης, βίᾳ πάλιν αὐτοὺς ἀπελαύνει τῆς πόλεως, ἅτε δὴ παρὰ βασιλεῖ τὰ μέγιστα δυνάμενος· ἅμα μὲν διὰ τὸ ὁμόδοξον· ἅμα δὲ καὶ ὃ περιεβέβλητο τῶν μοναχῶν σχῆμα, καὶ τὴν ἐπικεχρωσμένην αὐτῷ εὐσέβειαν, ἐφ' ἧς καὶ τὸν βασιλέα, καὶ πολλοὺς τῶν ἐν τέλει, ὁ μιαρὸς παρεκρούετο, καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου μετ' ὀλίγον ἀναξίως ἐπέβη. καὶ οἱ μὲν οὕτω τῆς πόλεως ἐξωθούμενοι, ὡς πατρίδα διὰ Χριστὸν τὴν ξένην ἑώρων, ανὰ τὸν τόπον, ὃς οὕτω καλεῖται, Σωσθένιον, διατρίβοντες.

Ἐπεὶ δὲ καὶ Μιχαὴλ ἐτελεύτα ὁ δυσσεβὴς βασιλεὺς, τῷ δυσσεβεστέρῳ παιδὶ Θεοφίλῳ καταλείπει τὴν βασιλείαν· ὃς οὕτως ἀντεποιήθη τοῦ πονηροῦ τούτου δόγματος, καὶ οὕτως ὤφθη βαρὺς τοῖς τὴν εὐσέβειαν διηκριβωμένοις, ὡς μικροῦ πάντας τοὺς φθάσαντας κακοδόξους, ψυχροὺς ἀποδεῖξαι καὶ μαλακοὺς περὶ τὴν δυσσέβειαν. ἐντεῦθεν διωγμοὶ πάλιν κατὰ τῶν εὐσεβούντων· καὶ πάλιν ἱερῶν εἰ-

vulgi, adhuc autem & Senatorij ordinis, in suam sententiam adducunt: partim quidem expositione Canonum, quos Theodori germanus frater Theophanes versibus cecinit; partim verò etiam oppositionum libris, quos magnus hic Theodorus conscripsit.

Ioannes Theophilo Imperatore pseudo-patriarcha.

Verumenim vero cum tantam virorum virtutem Iannes ille Magus Ægyptius & Iambris sodalis, sic apertè emicantem videre non ferret, eos in carcere includit: ac postremò cum eis sermone congressus, qui impar certamini esset (sed, quod fertur adagio, Caprea cum Leone pugnam iniret) vi rursus eos expellit è ciuitate, qua apud Imperatorem (eaque magna) auctoritate pollebat; tum quod eiusdem ac ille sententiæ erat, tum quod etiam Monastico habitu indutus erat, ac pietatis laruam præferebat: cuius specie obrepens, scelestissimus homo, cùm Imperatorem decepit, tum plures Senatorij Ordinis, ac breui post Patriarchalem Sedem indignus incessit. Et illi quidem sic ciuitate pulsi, velut patriam, externam regionem Christi causa cernebant; inque loco, quem Sosthenium vocant, agebant.

Theophili Imperium, inque fideles sæuitia.

Quòd autem etiam Michaël impius Imperator viuis excedens, Theophilo filio Imperiū reliquerat; cuius, paternâ, longè maior impietas erat (Sic namque ille prauum illud dogma colebat, sicque in omnes propensius pietate excultos, morosus sæuusque fuit, vt parum absit, quin superiores omnes prauæ opinionis tenaces Imperatores, frigidos mollesque impietatis ergo ostenderit.) Inde rursus conflatæ piis perse-

cutiones; rursusque euersæ sacræ Imagines; expedita rursus tormenta & tribunalia carceresque, ac modus omnis iniuriæ aduersus pietatem excitatus. Hinc Theodorus vnà cum fratre delatus, & quod pius esset, accusatus. Cuius pietatis ergo, quod non ille supplicij genus sustinuit; vel potius, quam non suscepit coronam martyrij? Non tolerantiæ? Non libertatis dicendi? Non zeli, quo concitatus quotidie Domino certamen desudabat? Martyr inter Martyres, & Confessor effectus per ea quæ obiit pro Christo certamina. Illius porro fortitudinem animi inuictamque constantiam magis ostendit, quem tolerauit diuturnus carcer, variaque tormentorum genera, quæ filius à patre in hunc vsque diem suscipientes, obliuione superiora præstiterunt, & vt scripto consignarentur, auctores fuerunt.

Theodori sub illo certamina.

Ab his suppliciis, multi quidem ex iis, qui comprehensi erant, victi; tametsi pœnitentia reparata pugna, id resarciit, quod victi extiterant: plures verò spe animati ac in Christum desiderio generoso fortiq; animo contẽpserunt, quibus cum hic quoque diuinus vir, nedum nihil oblatis cessit muneribus, sed & flagris ac verberibus laceratus, nemo facilè dicat quantam fortitudinem ostenderit, effectus compugilibus patientiæ exemplar eiusmodi, quod ægrè quis imitando assequi possit. Denique cùm & corpore iam verberibus dirè lacerato, eius cruore solum commaderet, ipse velut nullo doloris sensu sustinens, in medio iudicij loco nudus stabat, haud secus ac mundo quodam plagis magnificè glorians, atque in eum modum, vti Paulus au-

Pugilum in causa Imaginum victoria & clades.

Theodori singularis constantia.

1. Cor. 4. v. 9

κόνων καταστροφαί, καὶ βάσανα πάλιν, καὶ δικαστήρια καὶ φρουραί, καὶ πᾶς ἀδικίας τρόπος κατὰ τῆς εὐσεβείας κινούμενος. ἐντεῦθεν Θεόδωρος σὺν ἅμα τῷ ἀδελφῷ ἐναγόμενος, καὶ τὴν εὐσέβειαν ἐγκαλούμενος· ὑπὲρ ἧς, ποῖον μὲν εἶδος οὐχ ὑπέστη κολάσεως· μᾶλλον δὲ μαρτυρίας, ποῖον οὐκ ἐστέψατο στέφανον· οὐ τὸν τῆς ὑπομονῆς; οὐ τὸν τῆς παῤῥησίας; οὐ τὸν ζῆλον, ὃν ἐζηλωκὼς τῷ Κυρίῳ καθ' ἡμέραν διηγωνίζετο; μάρτυς ἐν μάρτυσι· καὶ ὁμολογητὴς δι' αὐτῶν τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀγώνων γενόμενος. παρίστησι δὲ τὰ ἐκείνου πλέον, ἡ πολυήμερος ἣν ὑπέστη φρουρά, καὶ τὰ πολυειδῆ τῶν κολάσεων, ἃ παῖς παρὰ πατρὸς μέχρι τοῦ δεῦρο διαδεχόμενοι, λήθης τε ἀνώτερα γενέσθαι, καὶ δεδῶναι γραφῇ πεποιήκασι.

Τούτων δὴ τῶν κολάσεων, πολλοὶ μὲν τῶν συλληφθέντων ἡττήθησαν, κἂν ἡ μεταμέλεια 8 τὴν ἧτταν ἀντεμαχέσατο· οἱ πλείους δέ, διὰ τὴν ἐλπίδα, καὶ τὸν εἰς Χριστὸν πόθον, εὐγενῶς κατεφρόνησαν· μεθ' ὧν καὶ ὁ θεοφόρος οὗτος ἀνήρ, μετὰ τοῦ μηδὲν ἐνδοῦναι, πρὸς τὰς ἐπαγγελλομένας εὐεργεσίας, ἔτι καὶ τοῖς ἱμᾶσι καταξαινόμενος, οὐ μὲν ἂν εἴποι τις ὅσην ἐπεδείξατο τὴν καρτερίαν, τοῖς συναθλοῦσιν ἀρχέτυπον ὑπομονῆς, οὐ τὴν μίμησιν εὐπετῆ, γινόμενος. ἀμέλει καὶ τοῦ σώματος ἤδη καταξανθέντος αὐτῷ ταῖς μάστιξι, καὶ αἵματι τὸ ἔδαφος ἐπιχώσαντος, αὐτὸς ὡς οὐδεμίαν τῶν ἀλγεινῶν αἴσθησιν ὑπομείνας, εἱστήκει γυμνὸς ἐν μέσῳ τοῦ βήματος, ὥσπερ τινὶ κόσμῳ τοῖς πληγαῖς ἐγκαλλωπιζόμενος, καὶ διαπρέπων &.

ὤτω καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, κατὰ Παῦλον γενόμενος. τοῦ ἐπάρχου δὲ τὴν ἐπίμονον ταύτην γύμνωσιν δυσχεράναντος, Ἐγώ, φησιν ὁ ἀθλητής, ἐπὶ τούτῳ γυμνὸς ἵσταμαι, ἵν' εἴ τινα τῶν ἀθλητῶν ἐπικάμνοντα τοῖς ἀλγεινοῖς θεάσωμαι, τὸ ἐκείνου ὑστέρημα ἐν τῷ ἐμῷ σώματι εὐψύχως ἀναπληρώσω. εὖγε τῆς τοῦ ἀνδρὸς καρτερίας, τῆς παρρησίας, τῆς πρὸς τὸν δεσπότην θερμότητος.

Πάλιν οὖν εἶχεν αὐτοὺς ἡ ὑπερορία, νῆσον ἐκείνην ἣν συνήθης Ἀφουσίαν καλεῖν, κατακλεισθέντας. ἀλλὰ τί μοι τὰ ἐντεῦθεν ἀπαριθμεῖσθαι, τὰς φυλακάς, τὰ ναυάγια, τὸν λιμόν, τὰς ἡλιακὰς ἐκκαύσεις; τὰς νυκτερινὰς ψύξεις, τὰς ἐπιβουλάς, τὰς ἐπαναστάσεις, τοὺς καθ' ἡμέραν θανάτους, τὰς πληγὰς πάλιν, τοὺς ῥαβδισμούς, καὶ τὰ ἐπὶ κόρρης ῥαπίσματα. πλὴν ὅτι καὶ ταῦτα τρυφήσαντες μετά γε τῆς πολυημέρου ὑπερορίας, δυσὶν ὕστερον χρόνοις μόνοι τῶν ἄλλων ὑπὸ βασιλικῷ κελεύσματι, φθάνουσι τὴν Κωνσταντινούπολιν. ἔρως γὰρ εἶχε τὸν βασιλέα, κἂν κενὸς ἦν καὶ μάταιος, Θεόδωρον δήπου καὶ Θεοφάνην τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ φρονοῦντας ἔχειν, ἢ πάντων ἄρχειν πρὸς οὐδὲν αὐτῷ διαφερομένων.

Ἀλλὰ γὰρ ἄξιον τὰ ἑξῆς δι' αὐτῶν ἐκείνων τῶν τῆς ἐπιστολῆς δηλῶσαι ῥημάτων, οἷς ὁ θεοφόρος οὗτος Θεόδωρος κοινὴν ἅμα τῷ ἀδελφῷ συνθεὶς τὴν ἐπιστολήν, Ἰωάννῃ τῷ τῆς κατὰ Κύζικον ἐκκλησίας προέδρῳ, καὶ τῷ λοιπῷ πλήθει τῶν ὀρθοδόξων ἐπέστελλε, τὰ οἰκεῖα καταλέγων πάθη, ὅσα συνέβη παθεῖν αὐτοὺς παρ' ἐκείνου δὴ τοῦ θεομισοῦς Θεοφίλου, τῶν θείων ὑπεραθλοῦντας εἰκόνων· καὶ ὅπως μετὰ τὰς πολλὰς αἰ-

ctor est, spectaculum factus & Angelis & hominibus. Præfecto autẽ ægrè ferente quod sic diu nudus consisteret, Ego, inquit Athleta, idcirco nudus ceu pro arena sto, vt si quem pugilum doloribus fatiscentem conspexero, quod illi deest, in meo corpore certa animositate adimpleam. *Col. 1. v. 24.* Euge Viri tolerantiam, dicendi libertatem, erga Dominum feruorem!

Rursus itaque exilio relegantur in Insulam, quam vulgi vsu Aphusiam vocant. At, quid interest ea percensere quæ exinde secuta sunt, carceres, naufragia, famem, Solis ardores, nocturnum frigus, insidias, insurgentes procellas atque insultus, quotidianas mortes, repetita verbera ac plagas, cæsa ora atque colaphos? Cæterum quod & illa, longique ærumnas exilij gaudio ferrent, duobus pòst annis, soli ex aliis Imperatoris iussu Constantinopolim veniunt. Maiori enim, etsi vano ac inani, Imperator desiderio tenebatur, vt scilicet Theodorum ac Theophanem vnà secum sentientes nancisceretur, quàm vt vniuersos suæ ditionis teneret, quibuscum nulla ei opinionum dissensio erat.

Sanctorũ cruciatus & certamina.

Theophilo tentata eorum constantia.

Enimverò operæpretium sit, quæ deinceps sequuntur; illis ipsis verbis eius Epistolæ declarare, quam vnà cum fratre diuinus hic Theodorus communem componens, Ioanni Cyziceno Episcopo, ac reliquæ Orthodoxorum multitudini, scripsit; ærumnas suas enumerans, ac quæcunque eos mala ferre contigerat à Deo exoso illo Theophilo, dum pro diuinis Imaginibus agone decertant; quomodo item post alia dehonestamen-

ta ac verbera, etiam vultus crudeliter eis inscripti sunt ac compuncti. Sin autem etiam aliqua simplicius atque aggrestius dicta in Epistola conscripta habentur, non idcirco æquis iudicibus ac eruditis imperitus auctor ipse habendus sit; sed ita existimandum, primum quidem, sine delectu vsum illum esse dictione ac nominibus, qui videlicet non tanti rem duceret, nec tantã in eo diligentiam ponendam existimaret. Deinde autem, quod etiam vellet ipsa planè verba, sicut & dicta erant, inter interrogandum ac respondendum, ita simpliciter nulloque ornatu repræsentare. Sic autem ad verbum Epistola habet.

Theodori Epistola ad Episcopum Cyzicenũ de suo & fratris agone.

Maximam facerem iniuriam, si ea quæ in nos gesta contigerunt, silentio traderem, cùm multi audire atque discere desiderent; atque id maximè, quod ad Dei gloriam vulgique vtilitatem, dicta atque audita conferre aliquid valeant; neque verò minus etiam ad impios redarguendos conducant, eorumque doctrinæ imbecillitatem aranearumque telis similem ipsius structuram, certa conjectura euincant. Ac breui post, hæc quoque ait. *Cum ergo venisset, qui tum Imperatoriis iussis ministrabat, atque in insulam Aphusam ascendisset, magna nos celeritate abreptos; duxit in ciuitatem; sanctè asserens, nescire se causam, ob quam raperemur, nisi quod magna cum festinatione, etiamque atque etiam vrgente præcepto, dicebat se missum esse. Venimus itaque in ciuitatem, cum Iulij mensis dies esset octauus. Cumque is qui adduxerat, se solum coram Imperatore stitisset, in prætorio mox iubetur, vt nos carcere includat.*

χίσεις, καὶ αὐτὴν τὴν ὄψιν ἀνηλεῶς κατεγεγράφησαν. εἰ δέ τινα καὶ ἐγκεινται τῇ ἐπιστολῇ ἀφελῶς τε καὶ ἰδιωτικῶς ἔχοντα, οὐκ ἀμαθίαν πάντως παρὰ τοῖς εὖ κρίνουσι καὶ πεπαιδευμένοις τοῦ γράμματι μαρτυρήσει· ἀλλὰ πρῶτα μὲν, τὸ ἀδιαφόρως αὐτὸν χρῆσθαι τῇ λέξει καὶ τοῖς ὀνόμασι, καὶ μὴ μέγα ταῦτα ἡγεῖσθαι, μηδὲ σπουδῆς ἄξιον. ἔπειτα δὲ, καὶ τὸ βούλεσθαι ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ ῥήματα καθὼς ἄρα καὶ ἐρρέθησαν, ἔν τε ταῖς πεύσεσι, καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν, ἁπλῶς οὕτω καὶ ἀνεπικοσμήτως παραθεῖναι. ἔχει δὲ πρὸς λέξιν τὰ τῆς ἐπιστολῆς οὕτως.

Ἀδικοίην τὰ μέγιστα, σιωπῇ παραδοὺς τὰ εἰς ἡμᾶς γεγενημένα, πολλῶν ἐφιεμένων ἀκοῦσαί τε καὶ μαθεῖν· καὶ μάλιστα εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ πολλῶν ὠφέλειαν ἔσεσθαι δυνάμενα, λεγόμενά τε καὶ ἀκουόμενα. οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ πρὸς ἔλεγχον τῶν ἀσεβούντων συντείνοντα, καὶ τοῦ δόγματος αὐτῶν τὸ σαθρὸν καὶ ἀραχνῶδες ἐλέγχοντα καὶ μετὰ βραχὺ, καὶ ταῦτά φησιν. ὁ τηνικαῦτα τοίνυν τοῖς βασιλικοῖς ἐξυπηρετούμενος προστάγμασιν ἐλθὼν, καὶ τῇ νήσῳ ἐπιβὰς Ἀφουσίᾳ, σὺν πολλῷ τῷ τάχει ἐξαρπάσας ἡμᾶς, ἦγεν ἐπὶ τὴν πόλιν· τὴν αἰτίαν ὅτου χάριν ἠγόμεθα, διαβεβαιούμενος ἀγνοεῖν, πλὴν ὅτι μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους, καὶ πολλῆς τῆς ἐπείξεως ἔφασκεν ἀπεστάλθαι. εἰς τὴν πόλιν οὖν ἤλθομεν ἤδη τοῦ Ἰουλίου ὀγδόην ἐπέχοντος· καὶ τῷ βασιλεῖ μόνος ἐμφανισθεὶς ὁ ἡμᾶς ἀγαγὼν, εὐθὺς ἐκεῖ εὐθὺ καθεῖρξεν ἡμᾶς εἰς τὸ πραιτώριον.

Μεθ' ἡμέρας οὖν ἕξ, τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, μετάκλητοι πρὸς βασιλέα γινόμεθα, τῆς ἡμῶν ἀφίξεως ἐν ταῖς πάντων διανοίαις ἤδη προεγνωσμένης καὶ προσδοκωμένης, ὡς τῷ βασιλεῖ παραστησόμεθα δίκας ὑφέξειν μέλλοντες. καὶ οὐδὲν ἦν ἕτερον ἰδεῖν ἢ ἀκούειν, ἀλλ' ἢ φόβους καὶ ἀπειλάς· τῶν μὲν λεγόντων, Συντόμως ὦ οὗτοι, καὶ ἄνευ πάσης ἀντιλογίας ὑποκύψατε τοῖς βασιλικοῖς διατάγμασι· τῶν δὲ, τὰ ἀνήκεστα παθεῖν εἰ παρακούσοιτε προμαρτυρομένων· ἑτέρων δὲ φασκόντων, Δαιμόνιον ἔχετε, καὶ ἕτερα τοιαῦτα, καὶ χείρονα κενῶς ταῖς ἀκοαῖς ἡμῶν παραπίπτοντα.

Post sex itaque dies (nempe quartodecimo eiusdem mensis) accersimur ad Imperatorem, cum in omnium iam animis ceu Imperatori ad luendas pœnas sistendi, oppido venturi præscíremur. Aliud nihil videre erat autve audire, quàm terrores & minas; cum alij dicerent, Quantocius, ô vos, Imperatoris mandatis citra omnem cedite contradictionem; aliis, intolerabilia nos mala passuros, nisi dicto audientes essemus, protestantibus; aliis denique dicentibus, Dæmonium habetis, aliaque eiusmodi, hisque deteriora quibus in cassum aures nostræ pulsabantur.

Καὶ ταῦτα μὲν πρὶν τῷ χρυσῷ λεγομένῳ τρικλίνῳ προσβαλεῖν ἠκούομεν· προσβαλόντες δὲ, καὶ τῇ πύλῃ ἐπιβάντες, προάγοντος ἡμᾶς τοῦ ἐπάρχου, ὤφθη ἡμῖν ὁ βασιλεὺς, φοβερὸς ἄγαν καὶ θυμοῦ πνέων, ἔνθεν τε καὶ ἔνθεν ἱκανῶν περιεστηκότων. ὥρα ἦν ὡς δεκάτη· καὶ μέχρι τούτου ἐλθὼν διέστη ἡμῶν ὁ ἔπαρχος, μόνους ἡμᾶς ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ βασιλέως καταλιπών. καὶ δὴ προσκυνήσαντας, ἐγγύτερον παραστῆναι θρασυτέρᾳ τῇ φωνῇ σὺν αὐστηρείᾳ παρεκελεύετο. μέχρι οὖν αὐτοῦ γενομένους, ἤρετο, Ἐν ποίᾳ χώρᾳ εἰπὼν ἐγεννήθητε; ἡμῶν ἀποκρινομένων, Ἐν Μωαβίτιδι, πάλιν ἐκεῖνος αὐτοῖς ῥήμασι, Διατί ἤλθετε ὧδε; καὶ πρὶν ἀποκρίνασθαι, ἐπέτρεψεν ἡμῶν παίεσθαι τὰς ὄψεις. πολλὰς δὲ τὰς πληγὰς οἱ παίοντες ἐντείναντες καὶ βαρείας, ὡς σκοτοδίνης ἡμᾶς πληρωθῆναι καὶ πίπτειν χαμαί· καὶ γὰρ εἰ μὴ τοῦ πρὸς τῷ στήθει χιτῶνος ἐδεξάμην τοῦ παίοντος, εἰς τὸ τοῦ βασιλέως ἂν ὑποπόδιον εὐθὺς κατεβλήθην. κατέχων δὲ τὸ ἱμάτιον, ἐδεχόμην ἀμεταστρεπτὶ τὰς

Et hæc quidem audiebamus, priusquam ad Aureum, quod dicitur, Triclinium veniremus. Vbi autem venimus, ac porta pedem intulimus, præeunte Præfecto, nostris se vultibus Imperator, terribilis valde ac iram spirans, hinc inde stipantium corona, quanta par erat, cinctus objecit. Hora erat quasi decima; quique hactenus nobis comes Præfectus venerat, discessit, solosque in oculis Imperatoris reliquit. Cumque adorassemus, audacè asperaque voce propius adstare iubet. Ad eum ergo prope cum venissemus, interrogauit, dicens, Qua in regione nati estis? Respondentibus nobis, In Moabitide; ille rursum iisdem verbis, Et cur, inquit, huc venistis? nec dumque accepto responso, facies nostras cædi iussit. Multas verò plagas & graues cædentes insluxerunt, adeo vt impleremur vertigine, & humi caderemus. Etenim nisi eius qui cædebat, tunicam in pectore apprehendissem, ad Imperatoris scabellum statim corruissem. Tenens autem vestem, immotus plagas accepi, donec Imperator à per-

Imperatoris hæc aula sanctiusque cubiculum.

cutiendo iussit cessare. Cessantibus autem qui percutiebant, rursus rogauit Imperator, Quid causæ fuit cur huc veniretis? Id autem sibi istud volebat, velut quæreret, Quamobrem qui eandem nobiscum nolletis amplecti fidem, communes nobiscum sedes diligere voluistis?

Nobis porro tacentibus, atque in terram cernuis, ad Præfectum qui prope stabat, impudenti ore toruoque oculo conuersus, cum magna ira ac voce aspera verbis eiuscemodi sententiam dixit, Tolle hos, atque eorum vultibus hosce inscribe ac insculpe Iambos; tradéque eos duobus Saracenis, vt in suam regionem abducant. Propè verò erat, qui Iambos habebat, qui & eorum auctor extiterat, Christodulus nomine. Cui & legere eos præcepit; hoc quoque adijciens, Etsi non sint elegantes, nihil tibi hoc curæ sit. Id autem dixit, quod non lateret, quàm accuratè in componendis atque edendis versibus versati essemus, nobisque procliue esset istos irridere. Et ideo quidam eorum qui aderant, ei adblandiens, Ne digni quidem sunt isti, ô Domine, vt sint Iambi elegantiores. Præstat autem etiam illos ipsos, vt se habuerunt, hìc loci inserere.

Cunctis ad vrbem adire eam volentibus,
Stetere vbi Dei Verbi casti pedes,
Terrarum vt orbis per id queat consistere;
Apparuerunt isti honorando in loco,
Erroris impij mala vasa & reproba.

πληγάς, ἕως παύσασθαι τῆς παίειν ἐκέλευσεν ὁ κρατῶν. παυσαμένων δὲ τῶν παιόντων, ἤρετο πάλιν ὁ βασιλεύς, Τίνος χάριν ἐληλύθατε ἐνταῦθα; ἐβούλετο δὲ ὁ λόγος αὐτῷ, Οὗ χάριν τὴν αὐτὴν ἡμῖν ἀσπάσασθαι πίστιν οὐ βουλόμενοι, τὴν μεθ' ἡμῶν οἴκησιν ἠσμενίσατε.

Ἡμῶν δὲ σιωπησάντων, καὶ εἰς γῆν νενευκότων, πρὸς τὸν ἔπαρχον ἐγγύθεν ἑστῶτα, ἰταμῷ τῷ λόγῳ καὶ βλοσυρῷ τῷ ὄμματι ἀποτεινάμενος, λόγον τοιόνδε μετὰ πολλοῦ τοῦ θυμοῦ καὶ τραχείας τῆς φωνῆς ἀπεφθέγξατο, Ἆρον αὐτούς, καὶ γράψον τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ἐγκολάψας τούσδε τοὺς ἰάμβους· καὶ παράδος αὐτοὺς δύο Σαρακηνοῖς, καὶ ἀπαγέτωσαν αὐτοὺς εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν γῆν. ἑστήκει δὲ πλησίον ὁ τοὺς ἰάμβους ἔχων, ὃς ἦν καὶ τούτους σκεψάμενος, Χριστόδουλος τοὔνομα· ᾧ καὶ ἀναγινώσκειν αὐτοὺς ἐπέταξε, προσθεὶς καὶ τοῦτο· ἐὰν μὴ ὦσι καλοί, μή σοι μελέτω. τοῦτο δὲ εἴρηκεν, εἰδὼς ὡς ἄριστα ἡμῖν ἤσκηται ἡ τῶν ποιητικῶν σχημάτων ἀκρίβεια, καὶ εἰς ὅσον καταγελασθήσονται, πρὸς ἡμῶν. διὰ τοῦτο καί τις παρών, καὶ χαριζόμενος αὐτῷ, Οὐδὲ ἄξιοί εἰσιν, ὦ δέσποτα, οὗτοι, ἵνα καλλίους ὦσιν οἱ ἴαμβοι. καλὸν δὲ καὶ αὐτούς, ὡς εἶχον, ἐνθεῖναι τῷ διηγήματι.

Πάντων ποθούντων προστρέχειν πρὸς τὴν πόλιν,
Ὅπου πάναγνοι τοῦ Θεοῦ Λόγου πόδες
Ἔστησαν, εἰς σύστασιν τῆς οἰκουμένης,
Ὤφθησαν οὗτοι τῷ σεβασμίῳ τόπῳ
Σκεύη πονηρὰ δεισιδαίμονος πλάνης,

Ἐκεῖσε πολλὰ λοιπὸν ἐξ ἀγνωσίας
Πράξαντες αἰσχρὰ δεινὰ δυσσεβοφρόνως.
Ἐκεῖθεν ἠλάθησαν ὡς ἀποστάται.
Πρὸς τὴν πόλιν δὲ τοῦ κράτους πεφευγότες,
Οὐκ ἐξαφῆκαν τὰς ἀθέσμους μωρείας,
Ὅθεν χαρίνθες ὡς κακοῦργοι τὴν θέαν,
Κατακρίνονται καὶ διώκονται πάλιν.

Cùm multa feciſſent ibi pertur-pia,
Graniaque quod deeſſet eis recta fides,
Illinc abacti ſunt ſicut apoſtatæ.
Confugientes autem ad vrbem Imperij,
Stultitiam haud reliquerunt nefariam.
Quare notati & inſcripti vt malefici,
Damnantur exiguntùrque improbi iterum.

Τούτων δὲ ὑπαναγνωσθέντων, ἀπάγειν ἡμᾶς εἰς τὸ πραιτώριον ἐκέλευε· καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν ἡμᾶς, καὶ τὴν λεγομένην Θερμάστραν ἤδη καταλαβεῖν, φθάσας τις, ἐκέλευεν ὑποστρέφειν· καὶ σὺν πολλῷ τῷ τάχει, τῷ βασιλεῖ παρίστησιν· ὃς καὶ ἰδὼν ἡμᾶς, πρὸς λέξιν οὑτωσὶ ἔφη, Εἰκὸς ὑμᾶς ἀπελθόντας λέγειν ἐκεῖσε, ὡς τῷ βασιλεῖ ἐνεπαίξαμεν· ἀλλ' ἐγὼ πρότερον καταπαίξας ὑμᾶς, ἀπολύσω. οὕτω λέξας περιδυθῆναι ἡμᾶς ἐκέλευεν. ἐκδυθέντων οὖν ἀμφοτέρων, ἐτυπτόμην ἐγὼ, τοῦ βασιλέως ἀπαύστως οὑτωσὶ κράζοντος, καὶ εἰς ἑαυτὸν ὁρκίζοντος τοὺς μαστίζοντας· Οὕτως ἔχεις ἐμέ· δὸς καλά. ἔτυπτον γοῦν καὶ νῶτα καὶ στήθη, χωρὶς οἴκτου παντὸς καὶ φιλανθρωπίας. ἐγὼ δὲ ἐπὶ πολὺ μαστιζόμενος, ἐβόων, Οὐδὲν ἡμάρτομεν εἰς τὴν βασιλείαν σου· καὶ πάλιν, Κύριε ἐλέησον· καὶ, Ἁγία Θεοτόκε, ἐλθὲ εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν. ἔπειτα καὶ τὸν ἀδελφὸν ἔτυπτον παραπλησίως βοῶντα, καὶ, Ἁγία Θεοτόκε, λέγοντα, καὶ αὐτὴ εἰς Αἴγυπτον ἔφυγες βαστάζουσα τὸν Υἱόν. ἔπιδε ἐπ' ἐμὲ τὴν διὰ τὴν ὁμοίαν σοι φυγὴν κολαζόμενον. Κύριε, Κύριε, ὁ ῥυόμενος πτωχὸν ἐκ χει-

His lectis, iuſſit nos adduci iterum in prætorium: & poſtquam egreſſi eſſemus, & ad eam quæ dicitur Thermaſtra, iam veniſſemus, veniens aliquis, iuſſit nos reuerti, ac cum multa celeritate, nos Imperatori ſiſtit. Iſque nos contuitus, ſic ad verbum locutus eſt, Veriſimile eſt, vos, cum receſſeritis, eſſe dicturos, Illuſimus Imperatori? Sed ego, cum prior vobis illuſero, tum dimittam. Quo dicto, exui nos veſtibus iubet. Cum autem ambo exuti eſſemus, vapulabam ego, ſic aſſiduè clamante Imperatore, eoſque qui cædebant per ſe ipſum adiurante, Ita habes me? Da bene. Cædebant ergo & tergum & pectus ſine vlla miſericordia ac miſeratione. Ego autem cum diu multumque flagris cæderer, vociferabar, Nihil peccauimus in tuum Imperium; ac rurſus, Domine miſerere: &, Sancta Deipara, veni in adiutorium noſtrum. Deinde etiam fratrem pariter clamantem ceciderunt, atque dicentem, Sancta Deipara, ipſa quoque fugiſti in Ægyptum, portans Filium tuum. Reſpice in me, qui propter ſimilem tui fugam punior. Domine, Domine, qui liberas

Cęſi durius ſancti Confeſſores.

Matth. 2. v. 13.

Pſ. 34. v. 10. & 21. v. 29.

pauperem de manu eorum, qui illo fortiores sunt, ne elongaueris à nobis auxilium tuum. Et sic cum ambos, quantum volebat, concidisset, exire iussit. Alius autem rursus egressus, ad nos accurrit, iubens reuerti.

Quidam verò missus ab Imperatore, percontabatur, Quid causæ est, quod de Leonis morte gauisi estis: quodve cùm ad eum accesseritis, non eandem ac ille fidem amplectimini? Ad hæc nos, Neque morte Leonis gauisi sumus, sed neque ad eum accessimus; neque fidem propter vos, qui cum tempore mutamini, omnino abolere, aut quicquam nouare sustinemus. Illo autem subijciente, Hactenus sanè, Num sub Leone venistis? Nequaquam, diximus: sed sub eo, qui illo prior Imperium tenuit. At ille, Rectè, rectè, inquit; & ite. Erat autem hic Cursus Logotheta. Tum ad prætorium, cùm iam sero factum esset, venimus.

Præclara vox.

Nempe Nicephorus.

Quatuor dies transierant, cùm Præfecto pro tribunali sedente, ad eius audientiam adducimur. Multis ille suppliciorum minis territans, ac cum se prius pœnas illaturum dixisset; tumque etiam facies inscripturum, atque Saracenis traditurum, hortabatur, vt cuius desiderio teneretur Imperator, id præstaremus. Erat cum eo & Christodulus eiusque pater. Nobis autem austerè fortiterque negantibus, atq; ad innumeras sustinendas mortes nosmetipsos paratos dicentibus; fore denique vt eorũ communione nunquam polluamur, eisve quicquam assentiamur, qui Christianã fidem ac confessionem irritam fecerunt, vel si ab eis nobis oculi eruendi sint, vel si corpus igni exurendum, Tum pater Christoduli, velut

Sanctorum constantia.

ἐκ τῶν στερεωτέρων αὐτοῦ, μὴ μακρύνῃς τὴν βοήθειάν σου ἀφ' ἡμῶν. καὶ οὕτω συγκόψας ἀμφοτέρους ἐφ' ὅσον ἤθελε, προσέταττεν ἐξιέναι· ἐξελθὼν δὲ πάλιν ἕτερος, κατέδραμεν ἡμῶν ὑποστρέφειν κελεύων.

Καί τις ἀπὸ τοῦ βασιλέως πεμφθεὶς, ἐπυνθάνετο, Τίνος χάριν τῷ θανάτῳ τοῦ Λέοντος ἐπεχάρητε, καὶ διατί προσφυγόντες αὐτῷ, τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ μὴ ἀσπάζεσθε πίστιν. πρὸς ταῦτα ἡμεῖς, Οὔτε τῷ θανάτῳ φησὶ τοῦ Λέοντος ἐπιχαίρομεν, οὔτε μὴν αὐτῷ προσστρεφόμεθα· οὐδὲ τὴν πίστιν δι' ὑμᾶς τοὺς τοῖς καιροῖς συμμεταβαλλομένους, ἀθετεῖν ὅλως ἢ καινοτομεῖν ἀνεχόμεθα. τούτου δὲ ἀνθυπενεγκόντος, Τέως γοῦν ἐπὶ τοῦ Λέοντος ἤλθετε; οὐκοῦν ἔφημεν· 10 ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ βασιλεύ- 10.
σαντος. ὁ δὲ, Καλῶς, καλῶς, ἔφη, καὶ πορεύεσθε. ὁ λογοθέτης δὲ οὗτος ἦν τοῦ δρόμου. τότε εἰς τὸ πραιτώριον σκοτίας ἤδη γινομένης ἤλθομεν.

Τεσσάρων δὲ παρελθουσῶν ἡμερῶν, προκαθίσαντι τῷ ἐπάρχῳ, ἀγόμεθα εἰς παράστασιν. ὁ δὲ πολλῶν βασάνων ἀπειλαῖς φοβήσας, καὶ κολάζειν εἰπὼν πρότερον, εἶτα καὶ τὰς ὄψεις γράφειν, καὶ τοῖς Σαρακηνοῖς παραδοῦναι, παρῄνει τὸ τοῦ βασιλέως ποιεῖν καταθύμιον. συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ Χριστόδουλος, καὶ ὁ τούτου πατήρ. ἡμῶν δὲ σκληρῶς ἀπαναινομένων, καὶ μυρίοις θανάτοις ὑπομένειν ἑτοίμως ἔχειν λεγόντων, καὶ ὡς οὐ χραινθησόμεθα ποτὲ τῇ κοινωνίᾳ, ἢ κἂν γοῦν τῇ συγκαταθέσει τῶν τὴν Χριστιανῶν πίστιν καὶ ὁμολογίαν ἀθετησάντων, κἂν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκόψαιεν· κἂν τὸ σῶμα καύσειεν τῷ πυρὶ, λεγόντων· ὁ τοῦ Χριστοδούλου πατὴρ ἐν χάριτος μοίρᾳ τὸ λόγον

τὸν λόγον τοῖς ἐναντίοις ποιούμενος, Οὐδέ ποτε πρὸς τὸν ἔπαρχον ἔφη, προσεκύνησαν οὗτοι εἰκόνα· καὶ τίνα παθόντες ἐληλύθασιν ὧδε, οὐκ οἶδα. πρὸς ὃν αὐστηρῶς ἐγὼ, Ἀπόστα ἔφην ἐντεῦθεν· οὐκ οἶδας τί λέγεις, οὐδὲ περὶ τίνων διαβεβαιοῦσαι.

Ὁ δὲ ἔπαρχος αὖθις θωπείαις χρώμενος, Μίαν εἶπε, μίαν μόνον κοινωνήσατε, καὶ ἕτερον οὐκ ἀπαιτοῦμεν· καὶ ἔρχομαι καὶ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πορεύεσθαι ὅπη φίλον ὑμῖν. ἐγὼ δὲ πρὸς αὐτὸν γελάσας, Ὅμοιόν τι λέγεις κύριε ὁ ἔπαρχος, εἶπον, ὥσπερ ἄν τις ἕτερον ἀξιῶν λέγοι, Οὐδὲν αἰτοῦμαί σε, ἀλλ' ἢ τὴν σὴν ἅπαξ ἀποτεμεῖν κεφαλὴν, καὶ τὸ μετὰ ταῦτα πορεύου ὅπου θέλεις. γίνωσκε τοίνυν, ὡς ἡμῖν καὶ τοῦτο δι' αἰσχύνης ἐστὶ, τὸ τολμᾶν τινὰ ὅλως πρὸς κοινωνίαν ἡμᾶς προτρέπεσθαι, πρὸς ἣν αὐτὸς οὐκ οἶδ' ὅπως παραινεῖς ἡμῖν· καὶ μὴ πόρρωθεν πεπεῖσθαι τὸν τοιοῦτον, ὡς ῥᾷον αὐτῷ γῆν καὶ οὐρανὸν ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ποιεῖν, ἢ ὑπὲρ ἡμᾶς μετατιθέναι τῆς εὐσεβείας. τότε χαραχθῆναι τὰς ὄψεις ἡμῶν ἐκέλευσε. καὶ δὴ ἔτι τῶν ἐκ τῶν μαστίγων πληγῶν φλεγμαινουσῶν ἐν ἡμῖν, καὶ ἀφορήτους ποιουσῶν τὰς ὀδύνας, διατείναντες ἐπὶ σκαμνίων, τὰς ὄψεις ἐκόλαπτον. ἐπὶ πολλὴν δὲ τὴν ὥραν ἐκκεντούντων τὰ πρόσωπα, σκότος ἐγένετο δεδυκότος ἡλίου· ὃ καὶ μὴ βουλομένων, τὴν εἰς τέλος ἐπέσχε γραφήν.

Μέλλοντες δὲ ἐξιέναι, πρὸς τὸν ἔπαρχον, καὶ τοὺς παρόντας, Τὰ γράμματα ταῦτα, εἴπομεν, εὖ ἴστε, θεασάμενα τὰ Χερουβὶμ, ὑποχωρήσει, καὶ ἡ φλογίνη ῥομφαία, τὰ νῶτα δοῦσα, τῆς εἰσόδου ἡμῖν τοῦ παραδείσου παραχωρήσει, αἰδουμένα τὰς ἡμῶν ὄψεις, τὰς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ δεσπότου ἀτίμως οὕτως ἐγχαραχθεί-

lut ipse à nobis gratiam initurus, Nunquam hi, inquit ad Præfectum, Imaginem adorauerunt; nec noui quid illis acciderit, vt huc venirẽt. Ad quem ego seuera increpatione. Abscede, inquam, hinc; nescis quid dicas, nec de quibus affirmes.

At Præfectus rursus blanditiis vtens, Semel, inquit, semel solum communicate, nec aliud exigimus; & ego vobiscum ibo in Ecclesiam; & deinde ite, quò vobis placuerit. Ego verò ei dixi subridens, Simile quid dicis, ô domine Præfecte, ac si quis alium rogans, dicat, Nihil aliud peto, quàm vt semel ceruicem tibi abscindam; & tunc postea vade, quò velis. Scias ergo, hoc quoque nobis esse pudori, quod audeat nos aliquis adhortari ad communionem (ad quam nescio quomodo suades vt accedamus) nec olim persuasum habeat, qui eiusmodi est, procliuius illi esse vt cœlum ac terram sus deque misceat, quàm vt nos à pietate traducat. Tunc iussit inscribi nostros vultus; cúmque adeo, acceptæ ex verberibus plagæ, quæ turgebant adhuc ac inflammabantur, incredibili nos dolore afficerent; extendentes super scamna, vultus nostros insculpebant. Cùm autem per longum tempus vultus compungerent, Solis occasu ingruentibus tenebris, vel inuiti prohibiti sunt ne scripturam omnem absoluerent.

Egressuri verò diximus Præfecto, & his qui aderant, Hasce literas, probè scitis, videntes Cherubim, recedent; flammeusque gladius terga dans paradisi nobis concedet ingressum, qui nostros vultus reuereatur, sic propudiose pro communi Domino exaratos. Vni enim sumus, in quos à sæculo eiusmodi scelus patratum sit. No-

Sãctorum dicendi libertas.

Gen. 3. v. 24

Theophili singulare in Graptis crudelitatis exemplum.

numque hoc subtilis cruciandi artis inuentum est: quo ipso clementes exhibuistis atque humanos, quotquot aduersum Christianum dogma furiis inuecti Tyranni sæuierunt. In facie autem Christi prorsus agnoscetis, prostabuntque hæ literæ vt à vobis legantur. Matth. 25. v. 40. *Ipse namque dixit*, Quæcunque fecistis vni ex his minimis, mihi fecistis.

Hos sermones vt ex Præfecto audiit Imperator, istud dicendum putauit, rationum, puto, perspicuitate attonitus, Id ego si verum esse scirem, eum in modum meæ omnis plebis vultibus hæc inscriberem. Nos verò, cùm alia quoque plura sint, hæc breuius declarauimus, qui eorum quæ gesta sunt, multos testes habeamus: quos, bene scio, hisce plura & apertius esse narraturos, qui scilicet, quæ tunc facta dictaque sunt, nobis melius obseruarunt. Neque enim in angulo aut occulto hæc facta sunt, sed in theatro, ipsoque medio orbe Romano. Et sic quidem Epistola.

Post tam inhumanum autem nouumque supplicium, quod propter cultum diuinarum Imaginum Beati isti subierunt, adhuc cruorem cæsim compunctis vultibus stillantes, in custodiam traduntur. Deinde Iannæ improbis suggestionibus, qui tum eiusdem sententiæ, cuius iniquus Imperator, cum esset, Ecclesiæ clauum tenebat, exilio damnantur. Sancti Apameæ exilio damnati. Eos itaque suscipit Apamea Bithyniæ Horum nec humanda corpora post mortem Imperator præceperat; partim vt contumelia eos afficeret; partim etiam, quòd Orthodoxis communiter sic bonam ac desiderabilem possessionem inuideret. Illic igitur

σας. μόνοις γὰρ ἀπ' αἰῶνος ἡμῖν πέπρακται τοῦτο, καὶ καινὸν ἐπιτήδευμα εὕρηται· καὶ φιλανθρώπους ἀπεδείξατε πάντας, ὅσοι κατὰ τοῦ θείου ἡμῶν ἐμάνησαν δόγματος. ἐν δὲ τῷ προσώπῳ Χριστοῦ πάντως ἐπιγνώσεσθε, καὶ εἰς ἀνάγνωσιν ὑμῖν παραστήσονται ταυτὶ τὰ γράμματα. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, Ὅσα ἂν ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.

Τούτους τοὺς λόγους ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς διὰ τοῦ ἐπάρχου, ἔδοξε λέγειν ὑπὸ τῆς τῶν λογισμῶν ἐναργείας ὡς οἶμαι καταβροντηθείς, Εἰ ἐπιστάμην ἀληθὲς εἶναι τοῦτο, παντὶ τῷ λαῷ μου, οὕτως ἂν ταῦτα ἔγραψα. ἡμεῖς μὲν οὖν ταῦτα πολλῶν ὄντων καὶ ἄλλων, ἐπιτομώτερον δεδηλώκαμεν, τῶν πραχθέντων πολλοὺς ἔχοντες μάρτυρας· οἵ τινες εὖ οἶδα, καὶ τὰ πλείονα καὶ σαφέστερον διηγήσονται, τὰ πεπραγμένα τότε καὶ λεγόμενα, κρεῖττον ἢ ἡμεῖς φυλάττοντες. καὶ γὰρ οὐκ ἐν γωνίᾳ, οὐδ' ἐν παραβύστῳ τινὶ πέπρακται, ἀλλ' ἐν θεάτρῳ, καὶ μέσῃ τῇ οἰκουμένῃ. καὶ οὕτω μὲν ἡ ἐπιστολή.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν τοιαύτην ἀπάνθρωπον καὶ καινὴν τιμωρίαν, ἣν διὰ τὴν τῶν θείων εἰκόνων προσκύνησιν οἱ μακάριοι οὗτοι ὑπέστησαν, ἔτι τῷ λύθρῳ τοῦ αἵματος σταζομένων αὐτοῖς τῶν προσώπων, τῇ φρουρᾷ παραδίδονται. εἶτα τῇ τοῦ Ἰαννῆ πονηρᾷ εἰσηγήσει, ὃς τηνικαῦτα σύμψηφος ὢν τῷ παρανόμῳ βασιλεῖ, τῆς ἐκκλησίας ἐκράτει, τὴν ὑπερορίαν καταδικάζονται. δέχεται τοίνυν αὐτοὺς ἡ τῆς Βιθυνίας Ἀπάμεια· οὐδὲ ἀξιωθῆναι ταφῆς τὰ τούτων σώματα μετὰ θάνατον ἐπιτεταγμένον ἐκ βασιλέως· τοῦτο μὲν, εἰς ἐκείνους ὑβρίζοντος· τοῦτο δὲ, καὶ κοινοῦ φθονοῦντος τοῖς ὀρθοδόξοις, ἀγαθοῦ

τοιούτου καὶ περιθεινοῦ κτήματος. δίηγον οὖν ἐκεῖσε ἡ γνησία αὕτη τῆς ἀδελφότητος ξυνωρὶς, τό, τε ὀρθόδοξον ἐκπαιδεύουσα, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν παρακαλοῦσα. ἐπιθανοὶ δὲ ἰσχυρῶς, ἅτε μὴ ἐκ τῶν λόγων, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἔργων μᾶλλον τὴν προτροπὴν ποιούμενοι. ἦσαν γὰρ αὐτοῖς ἀκίνητοι πίστεις, τῆς μὲν ὀρθοδόξου, αἵ τε ὑπὲρ αὐτῆς ἐγκαρτερήσεις, καὶ αἱ χαλεπαὶ μάστιγες· τῆς δὲ ἀρετῆς, αὐτὸς ὁ βίος καὶ ἡ ἐγκράτεια, μικροῦ καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀΰλων φύσιν ἁμιλλωμένη.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ καιρὸς ἐκάλει τῆς ἀναλύσεως, καὶ τῆς πρὸς ὃν ἐπόθουν ἀποδημίας, Θεόδωρος μὲν, καὶ γήρᾳ καὶ νόσῳ· πρὸς δὲ καὶ κακοπαθείᾳ τῇ ἐκ τῆς φρουρᾶς πιεζόμενος, ἐν αὐτῇ τῇ φρουρᾷ χερσὶ τοῦ δεδημιουργηκότος Θεοῦ, τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν παρατίθησιν, ἄμωμον μὲν τῇ πράξει τὸν βίον· ἄπταιστον δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὸν λόγον διατηρήσας· ἀνεπίληστον τῆς αὐτοῦ μαρτυρίας μνήμην καταλιπών· ἅτε δὴ καὶ ταύτην τὴν ἡμέραν τὸ τοῦ βίου τέλος δεξάμενος, καθ᾽ ἣν καὶ ὁ πρῶτος τῶν μαρτύρων Στέφανος, τῷ ἴσῳ ζήλῳ τὴν τελείωσιν δέχεται.

Θεοφάνης δὲ, τὸ τίμιον ἐκεῖνο καὶ ἀδελφικὸν σκήνωμα, μετά γε καὶ ἄλλων ἀνδρῶν εὐσεβῶν, καὶ ὅσους εἰκὸς ἦν κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ συνδεδραμηκέναι, ὡς τῆς ἐκεῖθεν ἁγιασμοῦ καὶ τῆς χάριτος μὴ διαμαρτεῖν· πολλοῖς τιμήσας ἐγκωμίοις καὶ ᾄσμασι, ξυλίνῃ λάρνακι κατατίθησι, καὶ παρ᾽

11\. ἑαυτῷ συντηρεῖ· τοῦτο μὲν, 11 καὶ τῆς ἀφθορίας αὐτὸ θαυμάζων· τοῦτο δὲ, καὶ τῇ τῶν ἀγώνων μνήμῃ καλλωπι-

generosum par illud fratrum degebat, ac tum orthodoxam fidem docebat, tum ad virtutis præstanda opera prouocabat. Suadendi autem vi multa pollebant, quod non tam verbis, quàm rebus ipsis adhortationem adhibebant. Erant enim probationum inconcussa momenta; rectæ quidem fidei, quod pro ea compuncti erant, ac verberũ atrocitatem pertulerant; virtutis verò, ipsa vitæ institutio ac continentia; tanta scilicet, quâ & cum incorporea natura, æmula fere virtute contendebant.

Quod verò etiam tempus resolutionis vocabat, & ad eum cuius desiderio tenebantur, profectionis, Theodorus quidem cum senio tum morbo, ac præterea longa carceris maceratione atque ærumna oppressus, in ipso carcere animam suam in manus Dei Creatoris deponit; cùm scilicet, ad vitam quidem quod attinet, actionis cultu sese immaculatum seruasset; quodque ad rationem, pietatis rationibus ac fide; ab offensione noxaque omni immunem; nulla delendam obliuione sui martyrij memoriam relinquens; ea nimirum ipsa die vitæ finem nactus, qua & Martyrum primus Stephanus pari & ipse zelo consummationem suscepit.

Theodorus in carcere mortuus.

Theophanes autem cùm venerandum illud ac fraternum corpusculum, adjunctis etiã aliis viris piis, ac quotquot par erat eo tẽpore adesse, vt eius, qui illinc erat, sanctificationis ac gratiæ munere, minimè frustrarẽtur, multis encomiis atque canticis esset prosecutus, in arca lignea deponit, & apud se seruat, partim quidẽ incorruptionis ergo admirans; partim verò etiam certaminum memoria glo-

Leg. ἀφθαρσίας, vt & Lipom Interpr.

rians; impij Tyranni affatim iussionem ridens, qui nec sepultura dignanda voluerat, quæ cœlestibus tabernaculis meritò essent inferenda. Deinde etiam in Canones eius refert certamina; partim quidem pro lugubri planctu atque nænia (cui nefas indulgere) laudum cantica proponens; partim verò etiam, eorum qui conuenerãt desiderium solans. Aiunt enim quendam Senem, cùm per illud tempus multo pietatis zelo ferretur, tum Imperatoris minas spreuisse, tum nec ipsi quidem vitæ suæ pepercisse, vt fide procumbens ad beati Viri reliquias, eius quæ inde manabat, gratiæ particeps fieret. Cumque præsens loco adstitisset, quo tempore emigrare è corpore contigit, id est, ad Deum proficisci, illique obtigisset, vt è canentium vnus numero esset; affirmabat postea, audiuisse se tunc temporis suauissimam ac admirandam vocem psallentium è cœlis; siue quis Angelicam eam cogitauerit, siue aliam quandam Dei nutu per aëra sonantem; nouit Deus ac quotquot par est talia vt perspiciant.

Cœlestis hymnodia hora transitus.

Sic itaque diuini Theodori Corpusculum arca seruabat, ac copiosis assiduè miraculis clarescebat. Cùm autem rursum Deus in bonitate ac miserationibus respexisset, & velut caligo, impietas dissoluta esset, rectumque dogma denuo vires assumeret; cùm iam è viuis Deo inuisus Theophilus excessisset; reuertuntur quidem ab exilio, qui propter Christum patria ac Ecclesiis ejecti erant; reuersus verò est & magnus Theophanes, cùm esset Martyr, ac sulceptis Christi causa stigmatibus honestaretur; mercedem confessionis, aliam quidem à Deo, magnam sci-

Miracula ad Theodori reliquias.

Ecclesiæ pax.

Theophanes Nicænus Episcopus.

ζόμενος· μακρὰν ἐγγελάσας, τῷ τοῦ δυσσεβοῦς ἐπιτάγματι· ὃς οὐδὲ ἀξιοῦσθαι ταφῆς ἐβούλετο τὰ τῶν οὐρανίων σκηνῶν ἄξια. εἶτα καὶ 12 ἐν 12. κανόσι τὰ αὐτοῦ παλαίσματα καταλέγει· ἅμα μὲν, ἀντὶ θρηνῳδίας, ὡς μὴ θέμις ὄν, τὴν ὑμνῳδίαν παρατιθείς· ἅμα δὲ, καὶ τῶν συνήθων λειπομένων τὸν πόθον παραμυθούμενος. λέγεται γάρ τινα τῶν γερόντων κατ' ἐκεῖνο καιροῦ πολλῷ τῷ τῆς εὐσεβείας ζήλῳ φερόμενον, ὑπεριδεῖν μὲν καὶ βασιλικῆς ἀπειλῆς, ἀφειδῆσαι δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς, ἵνα πίστει τῷ τοῦ μακαρίου προσπίπτων λειψάνῳ, χάριτος ἐκεῖθεν μετάσχοι. ἐπιστὰς οὖν τῷ τόπῳ κατὰ τὸν τῆς ἐκδημίας καιρὸν, εἴτ' οὖν πρὸς Θεὸν ἀναλύσεως, καὶ εἷς τῶν ᾀδόντων γενόμενος, ἐβεβαίου τὸ μετὰ ταῦτα, ὡς εἴη τότε φωνῆς ἄνωθεν ψαλλόντων, ἡδίστης καὶ θαυμασίας ἀκούων· εἴ τε τῆς ἀγγελικῆς ἐννοήσοι ταύτην, εἴ τέ τινα ἄλλην νεύματι Θεοῦ γινομένην, Θεῷ δῆλον ἂν εἴη, καὶ ὅσοις τὰ τοιαῦτα διορᾶν ἄξιον.

Οὕτω μὲν οὖν τὸ τοῦ θείου Θεοδώρου λείψανον ἡ λάρναξ ἐτήρει, ἀφθόνοις θαύμασι διὰ παντὸς σημειούμενον. τοῦ Θεοῦ δὲ καὶ αὖθις ἐν χρηστότητι καὶ οἰκτιρμοῖς ἐπιβλέψαντος, καὶ τῆς ἀσεβείας ὥσπερ ἀχλύος ἐκ μέσου διαλυθείσης· τοῦ τε ὀρθοδόξου δόγματος πάλιν κρατυνομένου, ἤδη Θεοφίλου τοῦ θεομισοῦς ἐξ ἀνθρώπων γεγονότος, ἐπανήκασι μὲν ἀπὸ τῆς ὑπερορίας οἱ διὰ Χριστὸν, καὶ τῆς ἐνεγκαμένης καὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἀπεληλαμένοι· ἐπανήει δὲ καὶ ὁ μέγας Θεοφάνης, μάρτυς ὢν, καὶ τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ στίγμασι σημειούμενος.

μισθὸν τῆς ὁμολογίας, ἄσυλον μὲν παρὰ Θεοῦ μέχρι ἀναφαίρετον προσδεχόμενος, τὸ νῦν ἔχον, τῆς Νικαίας τῆς Βιθυνίας παρὰ τῶν εὐσεβῶν θρόνον ἀπολαμβάνων.

Χρόνος δὲ τὸ μετὰ ταῦτα συχνὸς, καὶ ὁ θησαυρὸς ἄγνωστος· τὸ πολύαθλον φημὶ σῶμα, Θεοδώρου τοῦ μακαρίτου. ἔνθα γὰρ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καταλέλειπτο, ἐκεῖσε δὴ καὶ κείμενον διετέλει. ἀλλὰ τῶν εὐσεβῶν τις καὶ φιλοθέων ἄνθρωπος, τρόπον τινὰ καὶ αὐτὸς κοινωνὸς εἶναι τοῖς ἀθλητῶν βουλόμενος, τὴν τοῦ μακαρίου τούτου σώματος μετακομιδὴν, ἐκ τῆς Απαμέων ἐπὶ τὴν Χαλκηδόνα ποιεῖται, ὕμνοις ἐξ ὕμνων αὐτοῦ παραπεμπομένου· καὶ χερσὶν ἱερέων καὶ μοναχῶν, ὡς θέμις, διακομιζομένου. ὃ δὴ καὶ ἱερὸν δειμάμενος φροντιστήριον, ἐκεῖσε τὸν θησαυρὸν ἀποτίθεται· καὶ νῦν ἐστι πᾶσι τοῖς προσιοῦσι παρέχων ῥῶσιν ψυχῆς, ῥῶσιν σώματος, παντὸς νοσήματος καὶ πάθους ἀπαλλαγὴν, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

licet & quæ auferri non poteſt, expectans : in præſentia autem Nicææ Bithyniæ Sedem piorum concertantibus ſtudiis ornans.

Theodori Corporis tranſlatio Chalcedonem.

Longum poſtea tempus effluxexerat, ac theſaurus ignotus erat; quod inquam beatæ memoriæ Theodori corpuſcuſculum multis certaminibus perfunctum erat. Iacebat enim, quo loco à fratre relictum fuerat. Vir tamen quidam religioſus ac pius, qui ipſe quoque aliqua ratione cum Athletis coronarum ſocius eſſe ſtudebat, beati Viri corpus Apamea Chalcedonem transfert: quod quidem perpetuis canticis proſequebantur, & manibus, vt par eſt, portabant, Sacerdotes & Monachi. Quo in loco cùm ſacrum ædificaſſet monaſterium, illic deponit theſaurum : & nunc omnibus accedentibus animæ robur præſtat ac corporis, atque ab omni morbo & languore liberat; ad laudem Dei Patris ac Domini noſtri Ieſu Chriſti, nunc, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

AD
S. THEODORI GRAPTI
AC CONFESSORIS
VITAM.

ANC Theodori Grapti Vitam, vt hîc repræsentarem, post longam rationum mecum disceptationem, euicit, quod æquum putaui, vt qui Nicephori Patriarchæ certamen in causa Imaginum grauiter descripserat, suum ipse quoque eadem serie (eodem Byzantij theatro, eadem ipsa ætate exhibitum) meo hoc syntagmate, eius Vrbis rerum gestorumque, perscriberet. Tanti scilicet visum, sin Martyris, at certè egregij Confessoris, non ita paucos versus, in lucem publicam dare, vt iis, qua ipse edidit lingua, Fideles recreentur, & ad paria animentur certamina, cùm præsertim non paucis locis etiamnum aperta palæstra sit, furente Christi ac Imaginum hoste.

Lipomanus, exque eo Surius ad Decembris 26. (id est, VII. Kal. Ianuarij) Vitam hanc Latinè retulit; exque more, ceu quid ἀδέσποτον, Metaphrastæ tribuit. Certiori tamen conjectura eidem fortè adscribi possit ex Metaphrastis characteris luminibus, quæ ex Psello in suo de Symeonum scriptis syntagmate constituit Leo Allatius. Ipse, qui ad manum non habuerit, censere non potuit: etsi exstare in Romanis Bibliothecis vel audierat vel meminerat, vt in sua de Theodoris Diatriba scripsit. Auctor hic cum Logotheta in Chronico penitus consentit, quibus in exilio & carcere narrant Theodori obitum, cuius vitam alij ad Theodorum & Michaëlem Augustos trahunt. Vt vt sit, significat auctor, se diu à Theodori obitu scripsisse, vt & Metaphraste fortè recentior sit, cuius & characterem sit imitatus, & secutus, quæ ille pauca verioraque Chronico suo inseruerat. Eius Vitæ ac scriptionis præcipua pars, Epistola est eiusdem Theodori; quæ & mihi ratio vel maxima fuit, vt hîc repræsentarem. Ipso statim titulo, Lipomani Interpres, siue ipse Romanus Codex, Martyres indigetat ambos fratres, istudque eorum

Martyrium vocat. Noster castigatius, Theodorum duntaxat, ipsumque Confessorem, adscribit, ac eius Vitam indigetat; quod ad ipsum tota scriptionis collineat intentio, sitque ipse in exilio defunctus, clarior proinde Confessionis titulo: cùm Theophanes Nicænus deinde Episcopus, in pace quieuerit. Martyrem tamen ipse auctor in fine scribit ἐπανείη δὲ καὶ ὁ μέγας Θεοφάνης, μάρτυς ὢν, καὶ τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ στίγμασι σεμνυνόμενος. *Reuertitur & Magnus Theophanes, ipse Martyr, & quibus pro Christo stigmatis inustus erat, glorians:* quibus verbis, eius vocis significationem velut restringit, vt non propriè Martyrem velit, sed ita Testem, vt vita incolumi, ferendo tormento, pietatis testimonio fructus sit: quos Confessores antiquo vsu Ecclesia dicit; Martyrij titulo iis relicto, quos tormentorum vis ipsa, in Christi confessione, seu aliàs tuenda pietate ac asserenda, vitâ extruserit: queis sic extrusis, certa victoria est atque gloria; cùm victores Confessores nihil subinde vinci prohibeat, grauiusque offendere; cuiusmodi, Cyprianus & alij deplorant; vt non satis cautum videatur, eos qui strenuum aliquid confessione egerint, eo vno titulo, ac cum reliqua deinceps vitæ ratio nos lateat, inter sanctos haberi atque beari. Quo in genere nonnihil indulgentius quandoque acciderit. Methodius tamen vnum hoc ad conjecturam satis existimauit, vt dignus Episcopatu Theophanes censeretur, quod confessionis notas has ac stigmata vultu præferret, qua de re scribit Logotheta. Καὶ ἐν μὲν ἐξορίᾳ τελευτᾷ ὁ ἐν ἁγίοις Θεόδωρος· καὶ τὸ λείψανον ἐν τῇ Χαλκηδόνι μονῇ τοῦ Μιχαηλίτζη, αὐτὸς ὁ κτίσας Μιχαὴλ ὕστερον ἀπεκόμισεν. ὁ δὲ ἀοίδιμος Θεοφάνης μέχρι Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας διήρκεσε, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν ἁγίοις Μεθοδίου πατριάρχου γενομένου χειροτονεῖται μητροπολίτης Νικαίας· ὡς καί τινας ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τῇ τούτου χειροτονίᾳ καὶ λέγοντας, Ὅτι Σύρος ἐστί· καὶ τίς οἶδεν εἰ ὀρθόδοξος ὑπάρχει, μηδένος αὐτῷ μαρτυροῦντος. ἀπεκρίθη ὁ ἅγιος Μεθόδιος, λέγων, Ἐγὼ ὑπὲρ ταύτην τὴν μαρτυρίαν, ἣν ἐπιφέρεται (δείξας τὴν ἐν τῷ προσώπῳ γραφὴν) κρείττονα οὐ θέλω. *Ac quidem Theodorus in exilio diem obit, cuius Corpus Chalcedonem in Monasterium quod Michaëlitze vocant, ab ipso qui condidit, Michaële, postea translatum est. Inclytus autem Theophanes, ad Michaëlem vsque ac Theodoram superstes, à sancto Methodio, qui fuit Patriarcha, Metropolita Nicænus ordinatur; adeò vt quidam, eam ægrè ferrent ordinationem, atque dicerent, Homo Syrus est; & quis nouit an sit Orthodoxus, cum nemo ei testimonium deferat? Ad quos Methodius, Ego nullum aliud melius testimonium desidero, quam quod ille præfert; ostendens Iambis inscriptum vultum.* Quibus omnino βιογράφῳ consentit.

Ex his emendandi Continuator Vaticanus; itemque Ioannes Scylitz. & Cedr. qui ex illo mutuati sint, nec non auctor Orationis in festum Restitutionis Imaginum, qui omnes æquè superstitem Theodorum & Theophanem ponunt, ac conuiuio adhibent, quo Confes-

ſores à Theodora excepti ſunt. Græci quoque in Menæis vnum celebrant Theodorum, qui in exilio vnus ipſe Confeſſor deceſſerit. Sic 27. Decemb. quo illi die ſancti Stephani Protomartyris feſtum celebrant. Καὶ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ καὶ αὐταδέλφου Θεοφάνους τοῦ ποιητοῦ. *Sancti Patris noſtri ac Confeſſoris Theodori Grapti ac fratris Theophanis Carminum ſcriptoris.* Clarius in Synaxario. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ, ἀδελφοῦ Θεοφάνους τοῦ ποιητοῦ. περιορισθέντες ἐν τῇ ἐξορίᾳ, ἐν ᾗ πρὸς Κύριον ὁ μέγας ἀριστεὺς Θεόδωρος ἐξεδήμησε. *Miſſi ſunt in exilium, in quo magnus pugil Theodorus migrauit ad Dominum.* Addunt Romanæ tabulæ Theodorum in exilio expiraſſe, *in carcere incluſum.* Idipſum clarius hic ipſe auctor, ſenio pariter & morbo; ad hæcque carceris ærumnis, in ipſo carcere animam Deo commendaſſe, tradit; quo Martyrij titulo omni rigore, propior exiſtit. Quodque ita auctores relati, aliis, quos magis probo, ſilentibus, in eo conuiuio referunt Theophanis acerbius reſponſum ad Theodoram Auguſtam, ex iis notis, quibus vultus inſcripti eſſent, cum Theophilo eius marito, ſe, coram Chriſto iuſto iudice iuſtè diſceptaturos, fabula videri poſſit, omniſque fortè illa molitio, liberandi animam Theophili precibus Sacerdotum ac Confeſſorum, eius ipſius auctoris, qui ſic inconcinnè virum iam mortuum illi conuiuio adhibuerit, quem alij ſecuti ſint. Maiori portento Continuator Vaticanus: Τούτοις ἐναρίθμιοι Θεοφάνης πο ὁ τῆς Σμύρνης καὶ ὁ αὐτοῦ Θεόδωρος ἀδελφός. At vnde natum Theophanis Grapti iſtud cognomen? Nolim auctoris, qui eruditus eſt, & dignus luce, imperitiæ adſcribere. Scripſerit ille, ὁ Σύρος, vel ὁ τῆς Νικαίας, quod ſic deprauatum antiquario ſit. De ſuo ergo illo Theophane illam hiſtoriolam narrat, ſeu fabellam, vti alij de Theophane Epiſcopo Nicæno, ſed omnes vnà conuiua fratre Theodoro olim defuncto. Scylitz. καὶ ὁ τούτου ὁ μαίμων Θεόδωρος· vbi Gabius, *Et illius conſanguineus Theodorus:* ſed hoc liberius, *illius frater germanus*, vti reliqui, ἀδελφός, αὐτάδελφος· nec aliud Scylitz. vox reddenda fuit; nec in Cedreno Xylander aliter reddidit. Auctor Orationis illius Dominicæ τῆς ὀρθοδοξίας liberalior eſt, additque & Theophanem Magni Agri præpoſitum ſeu Sigrianum, ipſum qui ſcripſit Chronica; quem tamen nulla conjectura eſt tandiu vixiſſe. Præterea etiam addit Theodorum Studitam, quem adhuc vigente perſecutione diem obiiſſe, ex Naucratij eius ſucceſſoris Epiſtola encyclica ſatis liquet. Nec quod in Triodio Dominica illa 1. Quadrageſima Naucratius habetur loco Theodori, & Arſatio jungitur, quod notauit Baron. aliud efficit, quàm quod Nicephorus Callixtus recens auctor, cuius ſunt illa omnia Triodij Synaxaria, ita emendauerit; non quod vetus auctor illius Orationis non ſic commentus ſit: cuius proinde inde laborat fides; Sic paſſim ipſæ ſe ſorices produnt, dum multa in vna narratione per inſcitiam ſtruunt, nihil ipſa cohærentia:

rentia : quo in genere & Latinis inque Gallia non semel peccatum, non leui fidei historicæ labe, viris doctis animaduersum est. De Theophane Magni Agri Præposito, lampadem trado erudito Viro & amico Danieli Papebrochio S. I. proximè vulgando sociis curis cum erudito pariter Viro ipsoque amico Godefrido Henschenio eiusdem S. amborum Martio.

1. Χειςὸς ἐκεῖθεν. Natum apud Bethlehem Christum, certa fides est : vnde ergo, *Hierosolymis secundum carnem?* An quod ipsa Maria Hierosolymis nata in sancta Probatica, id est, in domo Ioachim Hierosolymis prope Probaticam piscinam? Quaresm. lib. 4. cap. 12. peregr. 3. Damasc. Orat. 1. in Natiuit. S. Virginis, vt quidem ipse reddebam. *Nata nobis est Dei mater in sancta Probatica, ex qua Agnus Dei nasci voluit, qui tollit peccatum mundi.* Num & quia Bethlehem sic vicina Hierosolymis est, vt quasi eius suburbanum haberi possit : quocirca etiam quotannis Hierosolymorum Antistes, eiusque plebs, in die Christi Natali stationem in eo oppido, ad locum speluncæ stationem habebant : quod Sophronius Patriarcha tantis deplorat abs se præstari non posse, obsessa à Saracenis sancta Ciuitate, illa Oratione, quam post Peltanum ad eum diem iterum repræsentaui in Biblioth. PP. Concionat. & ex Card. Maz. Codice absolui.

2. Εἰ καὶ πίστις τῆς περὶ αὐτὸν οἰκονομίας αὐτόπτης ἦν. Lipoman. Interpr. fortè legerit περὶ αὐτῆς, redditque, *etiamsi esset excelsior, quàm vt ex eis vllam laudem ambiret.* Sed nulla hæc ratio. Planè enim aduersatiua superius illud respicit, quo dixit, omnem ἐν ὀλίγῳ, sic *breui tempore*, disciplinam adeptum esse; quæ tamen tanta in eo esset, vt æmulationem omnem excederet : cùm soleat, qua sic breui quis scientia imbuitur, defunctoria ac imperfectior esse.

3. Ἐκεῖνυ τὸ πρεσβυτέρυ, καὶ διδασκάλυ. Lipomani Interpr. *Magnus ille senex.* Redditur quidem illa vox etiam *Senior*, quod ætatis esse possit : hîc tamen Ordinis est, ac Ecclesiasticæ dignitatis atque muneris, significans Sacerdotem secundi ordinis; sicque auctor paulò superius distinxit, cùm adjecit, ἱερός ὄντα τῆς τῆς ἐκκλησίας, ac bene ibi idem Interpres, *Presbyterum* reddidit.

4. Ταῦτα βλέπων. His componenda Menæa ad 11. diem Octobris, quo Theophanis memoriam Græci recolunt : vt cum dicunt, missos ad Theophilum, Theodorum & Theophanem à Patriarcha Hierosolymitano, Libellum deferentes, compendio ferè historico loqui intelligantur, nec tam respicere quòd primò missi sunt, quàm quòd illustrius certamen desudarunt. Libellus ille, nihil aliud videatur, quàm Epistola ad eundem Theophilum paulò superiùs mihi edita. Verisimile enim est Patriarcham Hierosolymitanum Synodicam suam ad eos direxisse velut notos virosque strenuos ac probatæ fidei, qui Theophilo offerrent, cum ij per Michaëlis indulgentiam aliqua

remissione potirentur, ac Theophilus Imperium iniens, mitius aliquid in Orthodoxos præferret.

5. Τῷ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπιπηδήσαντι λῃστρικῶς. Nempe Theodotus hic Cassiteras, Sedis illius incubator, pulso Nicephoro. Theodorum margini adscriptum habet Surius, literæ commutatæ mendo. Fuit hic præcipuus adjutor Leoni instauranda Iconomachorum ea hæresi, cuius eo negotio struem multis prosequuntur Continuator Vaticanus, & alij. Nauatæ illi eius operæ ἆθλον, τὸν τῆς ἱεραρχίας θρόνον ἐλάμβανε κατὰ τὴν τοῦ θείου πάσχα κυριακήν, inquit idem; *præmium accepit Pontificalem thronum circa festum Pascha.*

6. Δολίως ἀνατρέπει. Lipomani Interpr. nihil sacra verba attendens, ac locum Ambacum, ad quem respicit auctor, *Dei populum per fraudem euertat.* Legerit & ipse ἀνατροπὴν δολεράν, quod & Basil. & Argent. Biblia repræsentant, vti etiam Conradus Kircherus, vbi Sixt. Vatabl. & alij, θολεράν· quæ melior lectio: *turbidam subuersionem*; tum scilicet, cum ex crapulâ, mens animi sede deijcitur. Alia versio, ἔκστασιν ὀχλωμένην· *amentiam turbidam*, vti exponit Hieronymus.

7. Τὴν βασιλίδα κατασφεδάνοντες. Lipomani Interpr. parum erudite, quod sequitur, τοῦ νέου βασιλέως, cum voce βασιλίδα, jungit, redditque *Veniunt in regiam noui Imperatoris* Sic & supra τὴν βασιλίδα, redditi *regiam.* At liquet significare Reginam, ac subintelligi τῶν πόλεων, quomodo Græci passim Constantinopolim suam indigetant; *Vrbium reginam.* Ego paulò Latinius, *Vrbem Augustam.* Auctor Iamborum Sanctorum vultibus inscriptorum, τὴν πόλιν τοῦ κράτους· *Imperij Vrbem.* At quis regiam noui Imperatoris audiat, velut eius noua regia esset, aut alia quàm superiorum Constantinopoli Imperatorum. νέου βασιλέως genitiuus absolutus est; mirorq; cespitare, qui vel procul Græciam salutauerit. Regiam, βασίλειον & βασίλεια vocant, τὰ ἀνάκτορα.

8. Η μετάμελεια τὴν νίκην ἀνεμαχέσατο. Velut instaurato prælio, victores à clade effecit. Quæ eius vocis trita acceptio est. Hinc apud Plutarch. in Apophth. cùm Argiui dicerent, se τὴν προτέραν ἧτταν ἀναμαχεῖσθαι, dixit quidam se mirari an duarum syllabarum accessione facti essent fortiores, quàm antea: nempe intelligens de præpositione ἀνά, quæ sic extrahit vim simplicis, μάχεσθαι, quod est pugnare. Nihil inscitius, quàm quod Lipomani Interpr. *Pœnitentia aduersus victoriam rebellauit.* Quid hic sensus? quæ phrasis?

9. Αὐτὴν τὴν ὄψιν ἀνηλεῶς κατεστίχθησαν. Est hæc pœna, quam sequentibus ipse Theodorus refert, ipsis Iambis adscriptis, quibus sic deformi spectaculo duroque cruciatu inscripti facies sunt ac compuncti, non quod reddit Lipomani Interpr. *eis crudeliter compuncti fuerunt oculi*; ac si excæcatos vellet; quod longè à vero est. Sed videtur ille doctus ex Lexico, qui primò obuiam vocis cuiusque significationem ex eo sibi arriperet, nec satis vtriusque linguæ proprietates aut calleret, aut attenderet. Sic inferius in Theodori Epist.

ἐπιτρέψαι ἡμῶν τύπτεσθαι τοὺς ὄψεις· reddit, *Iussit nobis verberari oculos*: certè in facies cædi, ac colaphos dari: vixque tandem ad finem, se ipse ille, vt vultum redderet, emendauit.

10. Ἀλλ' ἐπὶ τ̃ πρὸ αὐτοῦ βασιλεύοντος. Paulò hæc anteriorem arcessunt Theodori & Theophanis aduentum Constantinopolim, quàm explicatum Vitæ auctori sit in superioribus, vbi sub Leone venisse tradit, atque id, vt laboranti per eius nouitates fidei Constantinopoli, suppetias irent. Hîc autem Theodorus, ipse se venisse Michaële Curopalata siue Rancabe Imperatore, siue ad eum, tradit; Is enim est qui ante Leonem Imperium gessit. Quæro qui nodum soluat. Num ad illum primùm missi, & vt Syriæ laboranti à Saracenis opis aliquid ab eo corrogarent; quo breui à Leone oppresso, ipsoque Leone nouante fidem, fidei subsidio in Græcia manserint, ac cum Leone congressi, quæ superius perscripta sunt egerint ac passi sint. Lipomani Interpr. *eo imperante qui te præcessit*; quasi loquatur cum Theophilo, non cum Logotheta Cursus, quem is ad interrogandum misisset. Ac siquidem Michaële Balbo Theophili decessore ac patre Imperatore, primùm venerunt, falsa omnia quæ iis gesta narrata sunt Leone Imperatore, cui Michaël ille successit. Nihil ergo ille ad rem, nihilque ex fide Interpretis; nisi Græca alia, ipsaque prorsus mendosa habuit.

11. Καὶ τ̃ ἀφθαρσίας αὐτὸ θαυμάζων. Hic plane alter titulus, quo operæpretium existimauit Theophanes, vt arca lignea conderet fratris sui corpusculum, ac venerationi haberet: eius scilicet integritas, ac quod castè Theodorus vixerat, niueumque candorem longæ passionis cruoribus rubricarat. Vocem ἀεθλίας antiquarij Regij, facile fuit ex illa ἀφθαρσίας, fallentibus oculis, aut festinante calamo, nec satis attenta mente exscribi; cùm alioqui nullus hîc sensus videatur. At neque Lipomani Interpr. suum ἀφθαρσίας, quicquam aptè reddidit: *partim quidem procurans ne corrumperetur*. Ergo in arca immune à corruptione putauit fore Theodori corpusculum, vel Ægyptiaco antiquo more vnguentis condiuit? Rem planè ex vsu pauperis Monachi & exulis, atque sub ferro & compedibus gementis! qui & ipse carcerem coleret; siquidem in eo Theodorus animam in manus Domini tradidit. ἀφθαρσία, eam propriè corporum integritatem dicit, quæ Virginum existit, non qua aspersis vnguentis ac mumia, illa à tabo liberantur, diuque iis durata ac exsiccata conseruatur; quod Magnus Antonius etiam atque etiã cauit ne in suo corpusculo fieret, vt in eius Vita Magnus Athanasius auctor est. Græci itidem nihil magis in defunctis corporibus optant, quàm vt puluis pulueri reddatur; nisi fortè singulari miraculo aliquando Deus corpus aliquod ab ea immune corruptione seruet, in cuius cultum impendatur pia religiositas fidelium. Quorum discrimen Leo Allatius, Epistola de quorundam hodie Græcorum opinationibus ad

Paulum Zacchiam, ab illis ſceleratorum corporibus aperit, quibus dæmones in Græcia non rarò abutuntur, ſeruantque & ipſa integra, horrenda ſanè velut tympani ſpecie, obnigra, fœtida; cuiuſmodi ferè eorum, qui anathematis vinculo adſtricti humanis exceſſerunt; ac donec συγχωρήσεως diploma pro eis impetretur à ſuo Antiſtite. In quo tamen vulgaris aliquid erroris non male idem olet, dum & à damnatorum pœnis ea indulgentia liberari defunctos eiuſmodi (quippe ſæpius grauium delictorum reos ac vaſa diaboli) videntur velle.

12 Ἐν κανόσι τὰ αὐτοῦ καταλέγει. Vocant κανόνας Græci, quibus diuinas perſoluunt laudes; ac conſtant 9. Odis; Odæ ſingulæ, ſtrophis aliquot ſiue modulis: ita tamen nouem Odas numerant, vt à prima ad tertiam tranſeant; cuius rei rationem petat qui volet ex eruditi Viri ſodalis mei P. Goar τ͂ μακαρίτου Euchologicis. Horum auctores Canonum, ſeu aliorum modulorum Græci Ποιητὰς & Μελῳδοὺς vocant, nos *Cantores*, inter quos magni Damaſcenus ac Theophanes Graptus, cuius extat Canon in fratrem Theodorum 27. Decembris, eiuſque Acroſtichis iſta eſt,

Τοὺς σοὺς ἀδελφὲ, γνησίους πλέκω κρότους.

Tuas veras frater, necto laudes.

Nec fere aliter, qui eruditiores Poëtæ ſunt ac Cantores Eccleſiaſtici, ſed quibus primis literis ſingulos modulos ac ſtrophas inchoant, vno aliquo verſu, ſeu Iambo, totum Canonis argumentum à fronte repræſentant. Hæc ſcilicet Ἀκροστιχίς. Nec abs re erit, religioſè pariter ac fraternæ pietatis monumentum ſubnectere; vt cùm non liceat tota ipſa Menæa, pro ſua mole ac per vitæ anguſtias, ex amicorum voto, Latinis vocibus reddere ac euulgare, vel paucis obiter iiſque lectis liceat vel guſtum facere: vti factum in Andreæ Cret. Magno Canone, item Canone in ſanctæ Mariæ Natiuitatem, eiúſque in Chriſti Natale Idiomelis, inque Theophanis Magni Agri Canone, ipſoque hîc Theodori Grapti, auctore Theophane ipſo Grapto, eius & fratre & certaminum ſocio atque coronæ. Antè tamen nobile excerptum ipſius Theodori Grapti de Euchariſtia, ex Sorbonæ Codice, ex quo S. Nicephori cum Leone ſumpta diſputatio, hîc repræſento; vnde ditare poſſit liber Officiorum Venerabilis Sacramenti Pariſiis nuper non minimo ſucceſſu productus, poſſit & mea ad diem illi ſacram Bibliotheca Patrum Concionatoria: quantumvis eius in eo ampla ſeges; vt valde contumax ſit, qui tanta preſſus teſtium nube nolit etiamnum ſapere, ac de Euchariſtia Eccleſiaſticè ſentire.

ΕΚ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ,

ὑπὲρ τῆς ἀμωμήτου τῶν Χριστιανῶν πίστεως.

EX LIBRO S. THEODORI GRAPTI,

DE INCVLPATA CHRISTIANORVM FIDE.

Fr. IOANNES BAPTISTA ROVSSEL, *hisce nouus Tiro, ludebat.*

Ἡμεῖς τὰ ἄχραντα τοῦ Χριστοῦ μυστήρια, οὔτε εἰκόνα οὔτε τύπον τοῦ σώματος ἐκείνου λέγομεν, εἰ καὶ συμβολικῶς ἐπιτελεῖται, ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ τεθεωμένον. αὐτοῦ γάρ ἐστιν ἡ φωνὴ λέγοντος, Ὅτι ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. τοῦτο καὶ τοῖς μαθηταῖς παρεδίδου, Λάβετε, φάγετε τὸ σῶμά μου, λέγων· οὐχὶ τὴν εἰκόνα τοῦ σώματός μου. ὡς γὰρ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου τὴν σάρκα διὰ τοῦ Πνεύματος ἁγίου ἑαυτῷ ὑπεστήσατο. εἰ χρὴ δὲ καὶ ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς τοῦτο δηλῶσαι. ὥσπερ ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ φυσικῶς εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ ἐσθίοντος καὶ πίνοντος μεταλαμβάνεται· καὶ οὐκ ἂν εἴποιμεν ἕτερον σῶμα γίνεσθαι παρὰ τὸ πρότερον· οὕτω δὴ καὶ ταῦτα ὑπερφυῶς ἐπικλήσει τοῦ ἱερουργοῦντος, ἐπιφοιτήσει τε τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ μεταβάλλεται. τοῦτο μὲν καὶ ἡ τοῦ ἱερέως αἴτησις ἔχει. καὶ οὐ δύο ταῦτα νοοῦμεν, ἀλλ' ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πιστεύομεν γίνεσθαι. ἀντίτυπα δὲ εἰ

NOs intemerata Christi Mysteria, neque Imaginem neque figuram Corporis illius appellamus: etsi illa signis ac ænigmate peragantur; sed ipsum Christi Corpus deitate affectum. Sic enim ait ipse, Quia *nisi manducaueritis carnem Filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ioan. 6. v. 54. Hoc quoque discipulis tradebat dicens, *Accipite, & comedite Corpus meum*; nequaquam figuram corporis mei. Quemadmodum enim ex beatâ Virgine carnem sibi per Spiritum sanctum condidit (quod quidem si iuuat, ex his declarare licet, quæ in nobis vsu ipso contingunt) sicut panis & vinum & aqua, in eius qui manducat & bibit, naturâ corpus & sanguinem transeunt; neque tamen aliud esse corpus, ac erat antea, dicamus; sic sanè Sacerdotis inuocatione, ac Spiritus sancti accessu, hæc ipsa in Corpus & Sanguinem Christi conuertuntur. Hoc enim vnum habet Sacerdotis petitio: Neque hæc, duo esse cogitamus; sed vnum idemque fieri credimus. Figura verò (Græcis *ἀντίτυπα*) si vspiam dictâ

ſint, non poſt conſecrationem, ſed antequam fiat conſecratio, appellata ſunt. Cum igitur dixit, Si circumſcribis, diuidis Chriſtum; aut etiam Verbum pariter circumſcribis; conſequens erat vt diceret, Quia ſi immolas, diuidis Chriſtum; corpus enim, non naturam diuinitatis immolas. Pontifex enim Magnus noſter & hoſtia & agnus & victima, ea ratione qua homo, & eſt & dicitur. Aut igitur, quòd ſic opinaris, Verbum immolas, propterea quòd vna perſona eſt, ac ſubſiſtentia; aut diſjungis, quod humanam carnem immolas.

που λεχθείη, οὐ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἁγιασθῆναι, ἐκλήθησαν. ἐπεὶ οὖν ἔλεγεν, Ὅτι ἐὰν περιγράφῃς, μερίζεις τὸν Χριστὸν, ἢ καὶ τὸν Λόγον συμπεριγράφεις, ἀκόλουθον ἦν λέγειν αὐτῷ, Ὅτι εἰ θύεις, μερίζεις τὸν Χριστόν· τὸ γὰρ σῶμα ἱερουργεῖς, οὐ φύσιν θεότητος. ἀρχιερεὺς μὲν ἡμῶν ὁ μέγας, ἱερεῖόν τε καὶ ἀμνὸς καὶ θῦμα καθὸ ἄνθρωπος ἐστί τε καὶ λέγεται. ἢ τοίνυν ἱεροσφαγιάζεις καὶ τὸν Λόγον κατὰ τὸν σὸν λόγον διὰ τὴν μίαν ὑπόστασιν, ἢ χωρίζεις θύων τὸ ἀνθρώπινον.

Eadem ferè, pauloque explicatiora Ioannes Damaſcenus lib 4. cap. 14. Itemque in VII. Synodo Epiphanius Diaconus Act. VI. tom. III. necnon & antiquiores, in quibus ambo Theodori, Heracleota & Mopſueſtenus in Toloſana Poſſinij Catena: ex quibus prior, Τοῦτό μου, φησὶν, ἐστὶ τὸ σῶμα, καὶ τοῦτο τὸ αἷμα· ἵνα μὴ νομίσῃς τύπον εἶναι τὰ τοιαῦτα· ἀλλ' ὅτι ὁ ἄρτος αὐτὸ, ἐκεῖνο τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ τὸ αἷμά ἐστι, μεταποιούμενον εἰς σάρκα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἀρρήτῳ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Alter verò, Οὐκ εἶπε, Τοῦτό ἐστι τὸ σύμβολον τοῦ σώματός μου, καὶ τοῦτο τοῦ αἵματός μου· ἀλλὰ, Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, καὶ τὸ αἷμά μου. & quæ ſequuntur; quæ ſic aduerſari ſuæ doctrinæ ſenſerunt nonnulli nouæ Eccleſiæ Euangelicique Miniſtri, vt falſi dicâ præſidium illi quærendum putauerint, habueritq; neceſſe Illuſtriſſimus ac Reuerendiſſimus Carolus de Monchal eius Vrbis Archiepiſcopus, qui librum miniſtrarat, ſyngrapha ſua illius auctoritatis pondus vindicare, quod ſincerus & antiquus Codex, Græca manu olim exaratus. Ad ἀντίτυπα quod ſpectat, quodque negant Damaſc. Epiphanius Diaconus & Theodorus Graptus, ſic vocari ſymbola poſt conſecrationem, non facile admittatur. Quicquid enim ſit de Baſilio, qui in Liturgia poſt verba Dominica ita vocat, & an voluerint iſti auctores præterea requiri inuocationem Spiritus ſancti ad conſecrationem, veramque eorum in Chriſti Corpus & Sanguinem tranſmutationem; qua de re noſter P. Goar in Euchologicis, eſſetque operoſius inquirendum in Damaſceno & an faciat ſatis Cardinalis Beſſarionis ſolutio, peti ſcilicet vt fiant nobis Corpus & Sanguis Chriſti, quæ iam ipſa ſint, ex verbis Dominicis; id eſt, vt eorum fructum aſſequamur; liquet tamen Gregorium Theologum Oratione funebri in Sororem ſuam & 1. Apologet. Cyrillum Hieroſolymitanum Catech. 5. Myſtagogica, & alios ita appellaſſe; neque

id quicquam veritati Euchariſtiæ officere. Euſtathius quoque, quem citat Epiphanius Diaconus, ſolum loqui videtur reſpectu cœleſtium, quomodo non negat Damaſcenus diuina Myſteria vocari *ἀντίτυπα*, ſed apertè affirmat, ad calcem eius capitis. *ἀντίτυπα δὲ τῶν μελλόντων λέγονται, οὐχ ὡς μὴ ὄντα ἀληθῶς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ· ἀλλ' ὅτι νῦν μὲν δι' αὐτῶν μετέχομεν τῆς Χριστοῦ θεότητος· τότε δὲ νοητῶς, διὰ μόνης τῆς θέας:* *Quod per illa nunc participes ſimus Deitatis Chriſti; tunc autem mente, hoc ſolum quòd contueamur.* Quæ eſt ſumma ac perfecta Dei participatio, prorſuſque vera, vltra quam aliud nihil expectemus, ipſi Deo facti ſimiles, quantum nanciſci natura creata ac intelligens poteſt: *ἀντίτυπα* eo ſenſu, *exemplaria* vocat in Paulo Interpres Latinus; prout exemplar, non ipſam principalem formam dicit quaſi in eſſe rei, ſed eius quandam velut deſignationem ac vmbram. Sicque reuera, quæ in Euchariſtia vnio eſt per ſymbola, quantumvis ipſa vera, eáque verè ſuſceptis myſticè immolatis Chriſti Corpore & Sanguine, vmbra quædam eſt ac figura vnionis illius, qua vnum cum Deo clarè viſo, intimo eius illapſu vt forma intelligibilis ac intellecta, illiuſque vitali mente ipſa contactu, erimus. Argumentum à circumſcriptione vel ſeparatione ne effingi Chriſtus imagine poſſit, ſcitè Theodorus à Chriſti in Euchariſtia veritate elidit, à qua eadem etiam Cyrillus Neſtorium reuincit; ſic altè fidelium animis doctrina inſederat, quam tantis amoliri ſtudent noui Euangelici; qua de re in Bibl. Patrum Concion. vbi teſtium nubes ab Ignatio ac deinceps mihi producta: cum quo dolendum, qui ea re diſſentiunt, in ſuis diſceptationibus interire: ſic non *ἀδιάφορον*, **hæc Catholica fides.**

Τοῦ αὐτοῦ μηνὸς [Δεκεμβρίου] κζ΄.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΚΑΙ ΑΥΤΑΔΕΛΦΟΥ Θεοφάνους τοῦ Ποιητοῦ, Κανών, οὗ ἡ ἀκροστιχίς·

Τοὺς σοὺς ἀδελφέ, γνησίως πλέκω κρότους.

Θεοφάνους. Ὠδὴ α΄. Ἦχος δ΄.

Θαλάσσης τὸ Ἐρυθραῖον πέλαγος.

Mensis Decembris die 27.

THEODORI GRAPTI GERMANI FRATRIS Theophanis Cantoris, Canon, cuius singularum stropharum literæ primæ hoc Græcè sonant.

Veras tuas, frater, necto laudes.

Auctor Theophanes. Ode 1. Tonus 4.

Θαλάσσης τὸ Ἐρυθραῖον πέλαγος.

INscriptum venerando tuo vultui titulum, dum cernunt Cherubim; lignum vitæ peruium concedunt: flammeus gladius omni reuerentia, sapientissime Theodore, tibi tergum vertit.

Impositus erat Christi Regis capiti in ligno Crucis exaratus titulus; at tuus, Vir sapientissime, titulus tuo insculptus vultui est, decentissimè in eo exaratus.

Exaltatus in Cruce Dominus est, eiusque lanceæ ictu apertum latus: tu verò in scamno extentus, pungentis ferri aculeos fortiter sustinuisti, qui velut insignis aries, sacer mysta, obsignareris.

Omnigena sapientia ornatus, Pater Theo-

Τὸν τίτλον τῆς σῆς τιμίας ὄψεως, ἰδόντα παραχωρεῖ τὰ Χερουβὶμ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς· ἡ φλογίνη ῥομφαία δέ, πανευλαβῶς τὰ νῶτα σοι δίδωσι, πάνσοφε Θεόδωρε.

Ὁ τίτλος τῇ κορυφῇ ἐπέκειτο τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, ἐγγεγραμμένος ξύλῳ τοῦ σταυροῦ· ὁ σὸς τίτλος δέ, πάνσοφε, ὄψει τῇ σῇ κεκόλαπται, κεχαραγμένος εὐπρεπέστατα.

Ὑψώθη ἐπὶ σταυροῦ μὲν Κύριος, καὶ διενύγη πλευράν· σὺ δὲ ταθεὶς ἐν σκάμνῳ καρτερῶς τὰς κεντήσεις ὑπέμεινας, ὥσπερ κριὸς ἐπίσημος, ἱερομύστα, σφραγιζόμενος.

Σοφίᾳ παντοδαπῇ κοσμούμενος, πάτερ

πάτερ Θεόδωρε, τὸν πρωτοστάτην ἤλεγξας σαφῶς τῆς κακίστης αἱρέσεως· ὑπομονῇ τῶν ἔργων δέ, τούτου καὶ φρένας κατεπάτησας.

Θεοτοκίον.

Σοφίας τῆς ὑπὲρ σοφὴν γέγονας δοχεῖον, πάναγνε Θεογεννήτρια, μόνη τῶν πιστῶν σωτηρία καὶ ὕμνησις· σὺ γὰρ ἡμῖν γεγέννηκας τὴν πάντων θείαν ἀπολύτρωσιν.

ᾨδὴ γʹ. Εὐφραίνεται ἐπὶ σοί.

Οὐκ ἔχων ὅ,τι τοῖς σοῖς διδασκαλίαις ἀντειπεῖν, ὅσιε, ἐπ' αἰκισμοὺς στρέφεται, ὁ Ἑλληνικῆς βίας ἔμπλεως.

Ὑπέστης καρτερικῶς τὰς ἐπὶ νώτων καὶ στηθῶν μάστιγας διὰ Χριστόν, θεόπνευστε, καὶ τὰ ἐπὶ κόρρης ῥαπίσματα.

Σοφίᾳ πνευματικῇ καὶ προθυμίᾳ λογισμοῦ ᾔσχυνας τὸν δυσσεβῆ Λέοντα, τοῖς ἱερωτάτοις σου δόγμασιν.

Ἀπαύστοις ὑπομοναῖς καὶ καρτερίᾳ
1. τῶν δεινῶν ἔθραυσας 1 τὴν μανικὴν,
ὅσιε, βδέλλαν, τῇ μαχαίρᾳ τοῦ
Πνεύματος.

Θεοτοκίον.

Δαβὶδ καθὰ κιβωτὸν ἐν Βηθλεὲμ προφητικοῖς ὄμμασι, μῆτερ Θεοῦ, βλέπει σε, βρέφος τὸν ὑπέρθεον φέρουσαν.

ᾨδὴ δʹ. Ἐπαρθέντα σε ἰδοῦσα ἡ ἐκκλησία.

Ἐφαπλούμενος σανίσι κατεκεντήθης, ὡς προσκυνῶν Θεόδωρε
Χριστοῦ τὴν εἰκόνα καὶ τῆς Θεομήτο-
2. ρος, 2 Θρακὸς ἀγριότητι καὶ βαρ-
βαρικῇ ἰταμότητι.

Theodore, pessimæ antesignanum hæreseωs palam arguisti; rebusque exhibita forti patientia, illius spiritus ac sensum conculcasti.

In Deiparam.

Sapientiæ quæ omnem sapientiam vincit, vasculum castissima Dei Genitrix fuisti, sola fidelium salus & laudatio: tu namque omnium diuinam redemptionem nobis genuisti.

Ode 3. Εὐφραίνεται ἐπὶ σοί.

Cum non haberet quid tuæ doctrinæ opponeret, Vir sancte, ad verbera ac cruciatus vertitur, qui Græcanicæ vis tyrannus plenus esset.

Sustinuisti fortiter propter Christum à tergo ac pectore inflicta verbera, Vir à Deo afflate, atque genis impactas alapas.

Spiritali sapientia atque animi alacritate, impium Leonem sacratissimis tuis doctrinis confudisti.

Iugi patientia atque malorum tolerantia furiosam sanguisugam, Vir sancte, gladio Spiritus sauciasti.

In Deiparam.

Te, Dei Mater, Dauid propheticis oculis in Bethlehem velut Arcam, Infantem, ipsum supremum Deum, gestantem vidit.

Ode 4. Ἐπαρθέντα σε ἰδοῦσα ἡ ἐκκλησία.

In assere explicatus ferro compunctus es, vt qui Christi Deique Matris Imaginem, Theodore, coleres, nempe Thracis ferocia Barbarique hominis procaci audacia.

A teneris annis Domino ministrans, feruentique ac iugi in eum desiderio æstuans, Martyrum rursus cruore splendidissimè enituisti.

Solis more lucidissimus ab Oriente exortus, confessionis tuæ radios, magnique ac strenui animi pugnacis constantiæ, Vir diuine, emittis.

In Deiparam.

Benedictus qui venit in Bethleem, ceu misericors, Deus Verbum ex innupto tuo vtero, castissima; ipsum nunc roga ac obsecra, vt ad te confugientibus salutem præstet.

Ode 5. Σὺ Κύριέ μου φῶς.

Alienam terram habitans, præter incolatus ipsas ærumnas, exilij mala ac durissimos carceres sustinuisti; Vir tolerantis animi.

Nunc verè gaudeas victricem adeptus coronam, in diuini Martyrum Principis læta die lucemque afferente.

Quam à puero habuisti pietatem animi scopo propositam, in finem vsque seruasti; immota constantia, inuicte Theodore, perseuerans.

In Deiparam.

Infracti roboris arma, Te, aduersum hostes opponimus; Te nostræ salutis anchoram ac spem, Dei sponsa, habemus.

Ode 6. Θύσω σοι μετὰ φωνῆς.

Agonum sudore etiamnum madens, Agonothetæ, quicquid in crea-

Λειτουργήσας ἐκ νεότητος τῷ Δεσπότῃ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνένδοτον τὴν ἔφεσιν ἔχων, Μαρτύρων ἐν αἵματι αὖθις ἐκοσμήθης φαιδρότατα.

Φαεινότατος ὡς ἥλιος, Θεοφόρε, ἀνατολῆς ἐξορμήσας, ἐκτεῖνας ἐκπέμπων τῆς ὁμολογίας σου, καὶ τῆς μεγαλόφρονος καὶ γενναιοτάτης ἐνστάσεως.

Θεοτοκίον.

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος Θεὸς Λόγος ἐν Βηθλεὲμ ὡς εὔσπλαγχνος, ἐξ ἀπειρογάμου, Πάναγνε, κοιλίας σου· ὃν νῦν ἐκδυσώπησον σῶσαι τοὺς εἰς σὲ καταφεύγοντας.

Ὠδὴ ε'. Σὺ Κύριέ μου φῶς.

Τὴν ξένην κατοικῶν, ξενιτείας τὰς ἀλγηδόνας, ἀλγήματα ἐξορίας καὶ φρουρὰς ὠμοτάτας ὑπέστης, καρτερόψυχε.

Νῦν χαίροις ἀληθῶς, νικηφόρον στεφάνωμα δεξάμενος ἐν ἡμέρᾳ τῇ φαιδρᾷ καὶ φωσφόρῳ, τοῦ θείου Πρωτομάρτυρος.

Ἣν εἶχες ἐκ παιδὸς εὐσεβείας ὑπόθεσιν, ἐτήρησας μέχρι τέλους, ἀπερίτρεπτος μείνας, ἀήττητε Θεόδωρε.

Θεοτοκίον.

Σὲ ὅπλον ἀρραγὲς κατ' ἐχθρῶν προβαλλόμεθα· σὲ ἄγκυραν καὶ ἐλπίδα τῆς ἡμῶν σωτηρίας, Θεόνυμφε, κεκτήμεθα.

Ὠδὴ ς'. Θύσω σοι μετὰ φωνῆς.

Ἱδρῶτι τῶν ἀγώνων εἰσέτι σταζόμενος ἀγωνοθέτῃ προσῆξας, τῷ δι-

ἡμᾶς κρίσει πάντα τὴν κτίσιν κυβερνῶντι, σοφόρε παμμάκαρ Θεόδωρε.

Οὐδέν σε τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἐχώρισεν. οὐκ αἰκιζόμενον σῶμα, οὐ θανάτου ψῆφος ἀπειλουμένη· οὐ ζημία τῶν προσόντων, θεόφρον Θεόδωρε.

Υἱὸς ὢν καὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας Θεόδωρος, πλήρης φωτὸς μετατέθης πρὸς τὸ φῶς τὸ θεῖον αὐξανομένης τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς μειουμένης, θεόληπτε.

Θεοτοκίον.

Σὲ μόνην τῶν ἀκανθῶν ἐν μέσῳ εὑράμενος ὡς καθαρώτατον κρίνον καὶ κοιλάδων ἄνθος, ὦ θεομῆτορ, ὁ νυμφίος, ἐκ τῆς γαστρός σου Λόγος προέρχεται.

Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ, ἀδελφοῦ Θεοφάνους τοῦ ποιητοῦ.

Στίχος.

Αὐχεῖν ἔχει, τί καὶ Θεόδωρος μέγα,
3 Ἐκ γῆς ἀπαίρων ὡς μέγα στίξ εἰς θέαν.

Οὗτος ὁ ἅγιος Θεόδωρος, ἅμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Θεοφάνει, περὶ Θεοφίλου τοῦ βασιλέως ὑπὲρ τῶν σεπτῶν καὶ ἁγίων εἰκόνων μεγάλως ἐπαρρησιάσαντο· ὑφ' οὗ καὶ τὰς ὄψεις κατεγράφησαν. ἤτοι ἐν τοῖς μετώποις ἐχάραξαν προστάξει Θεοφίλου τοῦ βασιλέως τοῦ Εἰκονομάχου, δι' ἰάμβων στίχων· καὶ παραπεμφθέντες ἐν τῇ ἐξορίᾳ, πρὸς Κύριον ὁ μέγας ἀριστεὺς Θεόδωρος ἐξεδήμησε. λέγεται δὲ γέροντά τινα ἐπιστάντα τῇ αὐτοῦ

tis est iusto regenti iudicio, diuine ac beatissime Theodore, coram oblatus es.

Nihil te à charitate, quæ est in Christo, separauit; non corpus verberibus aliisque dehonestamentis affectum; non mortis intentata sententia; non facultatum iactura, Theodore diuino sensu prædite.

Filius lucis atque diei, Theodore, cum esses, plenus luce ad diuinam commigrasti Lucem, dum augescit dies noxque decrementa sentit, Vir Deo plene.

In Deiparam.

Qui Te solam inter medias spinas velut purissimum lilium ac florem conuallium, ô Dei Mater, sponsus nactus est, tuo ex vtero Verbum progreditur.

Sancti Patris nostri Theodori Grapti, fratris Theophanis Cantoris.

Versus.

Habet magnum quid & Theodorus quo glorietur,
Soluens e terra magnus ad spectaculum Versu.

Sanctus Theodorus, vnaque frater eius Theophanes, magna dicendi libertate pro venerandis ac sacris Imaginibus erga Theophilum Imperatorem vsi sunt; à quo etiam eorum perscripti vultus. Nempe Iambis versibus à Theophilo Imperatore Imaginum impugnatore exaratis frontibus, in exilium missi sunt; in quo positus magnus ac strenuus pugil Theodorus, migrauit ad Dominum. Ferunt autem senem quendam qui eo

ad Dominum commigrante præsens fuerat, Angelorum cantica audiuisse; ipsumque vnum fuisse ex iis, qui funus cantico prosequerentur. Qui autem in vultu scripti Iambi erant, in hunc se modum habebant.

Iambici versus, ferro cādenti à Theophilo Imperatore in sancti Theodori vultu ac fratris eius Theophanis, inscripti.

Cunctis ad Vrbem adire, &c.

Ode 7. Ἐν τῇ καμίνῳ.

Rectæ fidei zelo accensus, Vir sapientissime, impuræ scelestæque Hæreseos serpens virus, audacter confodisti; qui clames, Benedictus es Deus meus & Dominus.

Sermonem sapientiæ, sermonem doctrinæ, sermonem scientiæ, sermonem documentorum omni pietate nitentium, tibi, Pater, Deus Sermo largitus est; qui clames, Benedictus es Deus meus & Dominus.

Exortus velut sol ex Oriente, pietatis fulgorem in terra spatsisti, Christi Imaginem colendam, collustrata mente, Pater Theodore, docentem.

In Deiparam.

Ornata, glorificata supereffulges, Dei Mater, virginitatis nitore, eo tibi corpore genito ac pannis inuoluto, qui velut fascia, terram caligine inuoluit.
Iob 38. v. 9.

Ode 8 Χεῖρας ἐκπετάσας Δανιήλ.

Prc. 28. v. 1.
Velut leo, Vir beatissime, confidens, obfirmato mentis proposito,

πρὸς Κύριον ἐκδημίᾳ ἀγγελικῶν ἐπακοῦσαι ᾠδῶν· καὶ αὐτὸν ἕνα τῶν ᾀδόντων γενέσθαι. ἦσαν δὲ καὶ οἱ δι' ἰάμβων γραφέντες τῷ προσώπῳ στίχοι, ἔχοντες οὕτω.

Στίχοι Ἰαμβικοὶ γραφέντες τῷ προσώπῳ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοφάνους παρὰ Θεοφίλου βασιλέως ἐν σιδήρῳ πυρωθέντι.

Πάντων ποθούντων κ. τ. ἑ.

Ὠδὴ ζ'. Ἐν τῇ καμίνῳ.

Πεπυρωμένος τῷ ὀρθοδόξῳ ζήλῳ, πάνσοφε, βρῶσιν μιαρᾶς αἱρέσεως καὶ δεινῆς θαρσαλέως ἐξηκόντισας. Εὐλογημένος εἶ ὁ Θεός μου, κραυγάζων, καὶ Κύριος.

Λόγον σοφίας, λόγον δογμάτων, λόγον γνώσεως, λόγον διδαγμάτων, πάτερ, πανευσεβῶν, Θεὸς Λόγος σοι δεδώρηται. Εὐλογημένος εἶ, ὁ Θεός μου, κραυγάζων, καὶ Κύριος.

Ἐξανέτειλας ἐκ τῆς ἑῴας ὥσπερ ἥλιος. αἴγλην εὐσεβείας ἔσπειρας ἐπὶ γῆς, εἰκόνος τὴν προσκύνησιν Χριστοῦ φωτίζουσαν καὶ διδάσκουσαν, πάτερ Θεόδωρε.

Θεοτοκίον.

Κεκοσμημένη, δεδοξασμένη, ὑπερλάμπουσα φέγγει παρθενίας μῆτερ Θεοῦ, μετὰ σώματος γεννήσασα καὶ σπαργανώσασα, τὸν ὁμίχλῃ τὴν γῆν σπαργανώσαντα.

Ὠδὴ η'. Χεῖρας ἐκπετάσας Δανιήλ

Ὡς λέων παμμάκαρ πεποιθώς, ψυχῆς στερρότητι, ὡς ἔδει ἵστασας,

4. τὸν τῆς αἱρέσεως πρόβολον, 4 τῆς μανίας τὸν ἐπώνυμον, ὃν καταπλήξας τοὺς λαοὺς, χαίρων ἐκραύγαζες, Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Κοσμήσας ἀνδρείᾳ τὸν θυμόν· τῇ σωφροσύνῃ δὲ, μάκαρ, τὴν ἔφεσιν, τῆς νοῦ φρονήσεως ἐμπλέως κεκτημένος διετέλεσας· δικαιοσύνῃ δὲ τὰς σὰς φρένας ἐρρύθμισας, καὶ κραυγάζεις, Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

5. Ῥαγδαίως φερόμενον 5 τὸν ῥοῦν τὸν τῆς αἱρέσεως, πάτερ, ἐξήρανας τοῖς σοῖς συντάγμασιν, ὅσιε, καὶ πανσόφοις ἀποδείξεσι τὰς μηχανὰς τῶν ἀσεβῶν καταστρεψάμενος, καὶ κραυγάζων, Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Θεοτοκίον.

Ο πλάσας τὴν φύσιν κατ' ἀρχὰς τὴν τῶν ἀνθρώπων Θεὸς, ταύτην ἐνδύεται ἐκ τῆς ἀχράντου σου, πάναγνε, καὶ ἁγίας γαστρὸς, σήμερον ἐν Βηθλεὲμ προφητικῶς ἀποτικτόμενος· ὅθεν πάντες σε εὐλογοῦμεν Μαρία θεόνυμφε.

Ωδὴ θ'. Λίθος ἀχειρότμητος.

Τῷ θείῳ βαλλόμενος πόθῳ, τῶν διωγμῶν τὰς περιστάσεις, ῥᾷον ἀποφέρεις, θεόφρον, καὶ τοῦ διώκτου τὴν ἀγριότητα καταβαλὼν, ἀπείληφας τὸν τῶν ἀγώνων, πάτερ, στέφανον.

Ολβον ἐπουράνιον εὗρες καὶ διαμένουσαν οἰκίαν ἀντὶ τῆς μακρᾶς ἐξορίας καὶ ξενιτείας καὶ μεταβάσεως· καὶ νῦν τρυφῆς λαβόμενος τῆς αἰωνίου ἀπολαύσεως.

Υμνον τῷ δεσπότῃ προσφέρων,

hæresis propugnatorem, ab insania ac furore nuncupatum hominem non formidasti; quo populis exterrito, gaudio clamabas, Benedicite omnia opera Domini Dominum.

Iræ vim, fortitudine ornasti; sobrietate ac castitate, Vir beate, vim cupiditatis, prudentia plenus mente extitisti; iustitia, animi sensus composuisti; ac clamas, Omnia opera Domini, Dominum collaudate.

Vehementi impetu præcipitantem hæreseωs gurgitem, libris, Vir sancte, scriptis exsiccasti, sapientissimis demonstrationibus impiorum euersis machinis, ac clamans, Omnia opera Domini, Dominum collaudate.

In Deiparam.

Qui à principio humanam Deus naturam formauit, hanc ex intemerato sanctoque vtero tuo, castissima, induit; qui, vt propheticis editum oraculis est, hodie in Bethlehem nascatur. Idcircò omnes te, Maria Dei sponsa, cantico laudamus.

Ode 9. Λίθος ἀχειρότμητος.

Diuino saucius amore, persecutionum ærumnas malaque leuius sustines, diuino sensu prædite Vir; prostratáque persecutoris sæuitia, certaminum palmam, Pater, accepisti.

Cœlestem felicitatem nactus es ac domum permanentem, longi illius exilij vice ac incolatus, quodque alia ex aliis subinde loca mutares; nũcque æternas delicias adeptus delectaris.

Qui laudis canticum Domino of-

fers, Vir beate, exora iugiter pro mea, tui contubernalis fratrisque infirmitate, vt qui vnà vitam egimus, impartiendæ deitatis munus simul consequamur.

μάκαρ, δυσώπησον ἀπαύστως ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας καὶ συσκηνίας καὶ ἀδελφότητος, ὅπως ὁμοῦ βιώσαντες, τύχωμεν ἅμα τῆς θεώσεως.

In Deiparam.

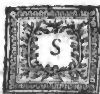
Θεοτοκίον.

Quæ altiore nunc ratione quàm vt mente concipi possit aut sermone efferri, Deum Verbum, Virgo, in Bethlehem peperisti, ac pannis inuoluisti, vt verè Dei filiam Deique Genitricem, Te, magnificamus.

Σὲ τὴν ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον, ἐν Βηθλεὲμ τὸν Θεὸν Λόγον σήμερον τεκοῦσαν, παρθένε, καὶ ἐν σπαργάνοις τοῦτον ἑλίξασαν, ὡς ἀληθῶς θεόπαιδα καὶ Θεοτόκον μεγαλύνομεν.

AD THEOPHANIS GRAPTI IN THEODORVM GRAPTVM CANONEM.

SVNT hîc fere expedita omnia; ipsa eadem Canone laudata, quæ habet eiusdem Theodori Vita; etsi magis immoratur, in iis, quæ contigerunt sub Theophilo, quod fuerint reliquis illustriora, ac quibus Theodorus feliciter agonem consummauit. Pauca duntaxat hæc annotata.

1. *Τὴν μανικὴν βδέλλαν.* Vox est semel duntaxat extans in Scriptura, Pro. 30. v. 15. vt & Hebraïca, quæ ita redditur, עלוקה Vulg. sanguisugam vocat: etiam Rabbi Chimchi, *hirudinem*: etsi non desint qui aliter exponant. Ritè autem vsurpauit Theophanes in Leonem Armenum, vere hirudinem ac tyrannum, qui decessorem, à quo fuerat prouectus, solio dejecerit, aliaque insatiabili cupiditate deliquerit, qualia exponunt, qui *τῶν νέων βασιλέων* Vitas à Theophane Chronographo sunt prosecuti.

2. *Θρᾳκὸς ἀγελόπην.* Qui Syrus esset Theophanes, Moabitide or-

tus, velut conuitio sic Leonem Romanum in Oriente Imperatorem compellat, cuius Imperij sedes Constantinopoli & in Thracia erat. Vicissim Græci Syros suspectos habebant, quasi Seuerianos aut Iacobitas, seu alia simili hæresi laborantes; quod & ipsi obiectum Theophani, dum Nicænus Episcopus præficiendus erat, vt ex Logotheta ante retulimus: quod tamen crimen Methodius ex ipsis eius tantæ confessionis insigniis vultusque dehonestamento fidei causa, depulerit.

3. *Ἐκ γῆς ἀπείρων.* Erat editis *ἀπαίτων*, quod est palam mendosum; vt sunt alia plura in Menæis. Quod sequitur, *ὡς μέγα θαῦμα εἰς θέαν*: allusio est ad Iambos faciei insculptos candenti ferro, & infuso atramento; quibus Theodorus Magnus quidam Versus atque meritò admirandus dignusque spectaculo erat. Sic passim Græci vno alteroque Iambo versiculo, quod potissimum est eius Sancti cuius festum agunt, ante synaxarium, seu eius historiæ breuem summam, perscribunt; nec, velut Latini, ex communibus, sed ex propriis Sanctum quęque laudant.

4. *Τῆς μανίας τὸν ἐπώνυμον.* Leonem notare existimo, vt sit idem quod alij *θηριώνυμον* vocant: quasi à bestia nuncupatum, eiusque cum nomine furore plenum. Sic in Scriptura leo sumitur tum laudatè, spectata eius fortitudine, ac quod Rex bestiarum est, quomodo Christus Leo metaphoricè dicitur, eiusque typo Iudas, Gen. 49. tum illaudate ac vituperio, ob sæuitiam iramque implacabilem, sicque diabolus metaphoricè à Petro, Leo appellatur. Vtrumque Theophanes vna hac strophe expressit Leonis fiduciam Theodoro adscribens, eiusque furorem Leoni Armeno, qui est ille hæresis *πρόβολος*, qui iam extinctam ac iacentem, alterius ipse Leonis æmulus & Isauri, instaurauit. Illud, *ὃν κατεπλήξας τοῖς λαοῖς*, suspectum videri possit: quid si *λάασι* *saxis exterruisti*, quod argumenta Theodori vocet. Vel certè scriptum, magisque genuinum videtur, *ὃν κατέπληξαν οἱ λαοί*. Sic clara antithesis, Non formidasti, cuius terrore expauescebant populi; qui scilicet, re & nomine Leo rugiret, hæresis patronus ac vindex, ipse nimirum vt leo confidens. Accedit quod verbum *καταπλήσσω*, neutrum potius, quàm actiuum est; etsi actinè etiam reperitur.

5. *Τὸν ῥοῦν.* Erat *τὸν νοῦν* aperto errore; nec enim mentis est, sic *ῥαγδαίως* ferri, sed fluxus aquarum, vastique gurgitis, cui hæresim comparat Theophanes; ipsaque exsiccandi seu arefaciendi metaphora euincit. Quàm vber campus viro Ecclesiastico, quicquid eiusmodi Canonum est ac Officiorum Græcorum libris Ecclesiasticis, siue editis, siue manu exaratis, refundenti Latio, inque omnia doctè animaduertenti; furfuresque iis aspersos (recentiorum præsertim licentia, hæresi, schismate, inscitia laborantium) grauiore censura exsufflanti. Id quàm vtile!

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΛΟΓΟΣ

εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ σεβασμίου ναοῦ τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ εἰς τὰ ἅγια σπάργανα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

GERMANI ARCHIEPISCOPI

CONSTANTINOPOLITANI, ORATIO,

in Encænia venerandæ Ædis sanctissimæ Dominæ nostræ Dei Genitricis, inque sanctas Fascias Domini nostri Iesu Christi.

Ex Regio Cod. Paulò aliter conceptus titulus apud Lipomanũ, debuitque hic addi, *Et in adoratione Zonæ eiusdẽ S. Deiparæ.*

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

Psal. 86. v. 3. GLoriosa dicta sunt de te, Ciuitas Dei; diuinus nobis in Spiritu succinit Dauid; verè rursus clarissimè, de qua dicta sunt gloriosa; nimirũ ciuitatem magni Regis apertissimè vocans, citraque omnem dubitationem, eam quæ verè electa est, cunctisque eminet; non altius fastigiatis ædibus, non tumulis surrigentibus; sed quæ diuinarum excellentiumque virtutum magnificentia, ac præstanti puritate, castissima ac immaculatissima Dei Genitrix Maria longè præcellit. In qua, qui est verè Rex regum & Dominus

Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ, ὁ θεῖος ἡμῖν ἐν πνεύματι ὑπέψαλλε Δαβίδ· πάλιν ὄντως ἀριδηλότατα, περὶ ἧς δεδοξασμένα λελάληται, καλῶν τοῦ βασιλέως τὴν μεγάλην πόλιν δὴ ταύτην οἶμαι σαφέστατα καὶ ἀναντιρρητικώτατα, τὴν ὄντως ἐκλελεγμένην, καὶ πασῶν ὑπερέχουσαν φάναι· οὐκ ὑπεροχῇ δο-
μημάτων, καὶ I ὕψει γεωλόφων 1.
ἐπαρμάτων· ἀλλὰ τῇ μεγαλοφυΐᾳ τῶν ἐνθέων ὑπερηρμένην ἀρετῶν, καὶ τῇ καθαρότητι ὑπερέχουσαν Μαρίαν τὴν ὑπεράγνον, καὶ ὑπερα-

ἀκατάμωμον Θεοτόκον· ἐν ᾧ ὁ ὄντως ὢν βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων κατεσκήνωσε. μᾶλλον δὲ, ἐν ᾗ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος κατῴκησε σωματικῶς.

Αὕτη ὄντως δεδοξασμένη πόλις· αὕτη νοητὴ Σιών. ταύτην, οἶμαι καὶ Δαβὶδ θεόθεν προανεφώνησεν. εἰ δέ τις καὶ τὸν ταύτης οἶκον δεδοξασμένην πόλιν καλέσειεν, οὐκ ἔξω τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ καλοῦ φθάσειεν. εἰ γὰρ οἷς τὰ ὀνόματα ἐπὶ τῆς γαίας ἐπικέκληνται, εἰς μακρὸν τὴν μνήμην τῆς κλήσεως διασώζουσιν· ἄλλων δὲ ὧν οὐδὲ διὰ χειλέων δίκαιον τὰ ὀνόματα φέρειν, στῆλαι καὶ τεμένη, καὶ εἴδωλα μέχρι καὶ τῆς σήμερον, εἰ καὶ τῇ φήμῃ μόνῃ ἀλλ᾽ οὖν παρεκτέτανται, καὶ ὡς αὐτοὶ περιόντες, τοῖς τῶν ἀφελεστέρων ὠσὶ διακωδωνίζουσιν, τί ἄν τις εἴποι περὶ τῆς θεοδοξάστου καὶ πανυμνήτου κόρης τῆς παναχράντου καὶ παναμώμου. εἰ γὰρ αὐτὴ πόλις ἔμψυχος τοῦ βασιλέως ἐχρημάτισε Χριστοῦ, δικαίως ἄρα καὶ ὁ ταύτης πανάγιος ναὸς, οὗ καὶ τὰ ἐγκαίνια σήμερον ἑορτάζομεν, πόλις δεδοξασμένη ἐστὶ τὸ καὶ ὀνομάζεται. πόλις οὐκ ἐπιγείῳ καὶ θνητῷ βασιλεῖ πολιτογραφοῦσα τοὺς ὑπὸ χεῖρα· ἀλλὰ τῷ ἐπουρανίῳ, τῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον παραπέμποντι, καὶ βασιλείαν τῆς ἑαυτοῦ τοῖς αὐτῷ ἑπομένοις παρέχοντι.

Ἐγκαινίων δὲ, ὦ τίμιον καὶ σεπτὸν ἀκηκοότες ἀκροατήριον, μὴ νεοκτίστοις οἰκοδομαῖς καὶ ἀρτιπαγέσι κατασκευαῖς τὸ τῶν ἐγκαινίων ὑπολάβητε ὄνομα, ἀλλὰ τὸν ἐν πνεύματι καινισμὸν, καθ᾽ ὃν ὁ ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπος, τὸ παλαιὸν καὶ

Coma.

nus dominantium, habitauit; vel potius, in quo omnis plenitudo diuinitatis habitaculum corporaliter habuit.

Hæc verè gloriosa ciuitas; hæc spiritalis Sion. Hanc, puto, diuinitus Dauid corde præsago, altè prædicauit. Sin autem etiam quispiam eius sacram Ædem, Ciuitatem gloriosam vocauerit, nihil veritatis honestique metas excesserit. Si enim ij, quorum nomina in terra celebrata sunt, appellationis memoriam in longos annos conseruant; aliorumque nihilominus, quorum nomina in labiis ferre nefas, tituli, delubra ac simulacra vsque in hodiernum diem, etsi nomine tantum vocisque sono, at protracta tamen sunt, velutque ipsi forent superstites, simpliciorum auribus perstrepunt; quid de gloriosa omnique laude dignissima, intemeratissima illa ac immaculatissima puella Virgine, quispiam dixerit? Siquidem enim hæc animata Christi Regis ciuitas extitit, meritò etiam eius sanctissima Ædes, cuius & hodie Encænia celebramus, gloriosa ciuitas est, que pariter ac nuncupatur. Nempe ciuitas, non terreno ac mortali regi subjectos adscribens ciues; sed cœlesti, qui ipsum sequentes transmittit in vitam æternam, regnoque suo impertit.

Eius sacra Ædes.

Simile.

Encænia verò, seu Templi dedicationem (venerandi charique Auditores) cùm auditis, ne recens extructis ædificiis, ac modò compactis ædibus Encæniorum nomen contineri putetis; sed quæ in spiritu renouatio est, hanc verò istud velle,

Spiritalis, animique renouatione, Encænia.

qua, homo noster interior, veteri ac lacero peccati exutus habitu, nouumque pietate constantem indutus, in nouitate vitæ suas ipse rationes instituit ac viuit. His & intemeratissima delectatur; quibus nimirum, virtutibus pieque ac religiosè institutis vitæ rationibus noui incedentes, sic & Castæ castis castè Encæniis gaudio fruamur; ac velut ad ipsam coram, cunctosque videntem accessuri, sic eius venerandam adituri Ædem, cuncta componamus, atq; omnia in melius mutemus; actionem scilicet, & rationem & contemplationem. Nihil eorum quæ nostra sunt, existat die indignum; non pedis incessus, non risus dentium (vt aiunt) non vestis ornatus tendat ad indecorum. Quid dico? Ipsos quoque componamus animi cogitatus. His verò etiam omnibus misericordia præeat, qua Deus colitur, vt animo ac corpore noui, intemeratissimæ Dei Matris secundum carnem Encæniorum diem, nouè celebremus.

S. Mariæ Zona, & Dominicæ Fasciæ.

Vna enim cum illa, etiam venerandæ ac pretiosæ eius Zonæ depositio atque adoratio (pariterque ipsius Filij intemeratissimarum ac venerabilissimarũ illarum Fasciarum) splendescit. Zonæ, inquam, illius, quæ sanctissimum illud corpus adstringebat, inque vtero latentem Deum circuncingebat. Zonæ illius, quæ eleganter atque lepidè Dei Arcam perornabat. Zonæ illius, quæ sæpe intemeratas Intemeratissimæ lactis stillas hauriebat. Nemoque aliquis, eorum, quibus procliuis vituperandi animus, absurdum ducat, quòd velut animata ista allo-

διερρωγὸς τῆς ἁμαρτίας ἀποθέμενος ἔνδυμα, καὶ τὸ νέον τῆς εὐσεβείας περιβαλλόμενος, ἐν καινότητι ζωῆς πολιτεύεται. τούτοις καὶ ἡ πανάμωμος εὐφραίνεται· ἧς αὖ ἀρεταῖς, καὶ τῇ κατὰ Θεὸν εὐσεβεῖ καινιζόμενοι πολιτείᾳ, οὕτω καὶ τῶν ἁγνῶν τῆς ἁγνῆς ἁγνῶς ἐγκαινίων κατατρυφήσωμεν· καὶ ὡς αὐτῇ παρούσῃ μέλλοντες προσιέναι, οὕτω τῷ ταύτης σεβασμίῳ ναῷ προσερχόμενοι, πάντα ῥυθμίσωμεν, καὶ πάντα πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβαλλώμεθα· πρᾶξιν τε καὶ λόγον, καὶ θεωρίαν. μηδὲν ἔστω ἡμῶν τῆς ἡμέρας ἀνάξιον· μὴ βῆμα ποδὸς, μὴ γέλως ὀδόντων, τὸ δὴ λεγόμενον· μὴ στολισμὸς ἐσθῆτος πρὸς τὸ ἀπρεπὲς ἐκτρεπέσθωσαν. τί οὖν φημί; καὶ αὐτὰς τὰς ἐνθυμήσεις ῥυθμίσωμεν. τούτων δὲ πάντων προπορευέσθω καὶ ἔλεος, ᾧ Θεὸς θεραπεύεται, ὡς ἂν καινοὶ ψυχῇ τε καὶ σώματι, τὴν τῶν ἐγκαινίων τῆς παναχράντου τοῦ Θεοῦ κατὰ σάρκα μητρὸς ἡμέραν, καινῶς ἑορτάσωμεν.

Συνεκλάμπει γὰρ ταύτῃ καὶ ἡ τιμίας καὶ σεβασμίας αὐτῆς ζώνης κατάθεσις καὶ προσκύνησις· καὶ τῶν παναχράντων τοῦ ταύτης υἱοῦ σπαργάνων τῶν τιμιωτάτων. ζώνης ἐκείνης, ἡ τὸ πανάγιον ἐκεῖνο περιέσφιγγε σῶμα, καὶ τὸν ἐν κοιλίᾳ κρυπτόμενον Θεὸν περιέβαλλε. ζώνης ἐκείνης, ἥ τις τὴν τοῦ Θεοῦ κιβωτὸν ὡραίως κατεκόσμει, καὶ σεμνοτάτως. ζώνης ἐκείνης, ἡ πολλάκις ἐκ τῶν ἀχράντων τῆς παναχράντου τοῦ γάλακτος κατεπιαίνετο σταλαγμῶν. καὶ μή τις ἀπεικὸς εἶναι ἡγήσαιτο τοῦτο τῶν μεμψιμοίρων, ὡς ἐμψύ-

χεῖς διαλεξόμεθα, καὶ τὴν εὐφημίαν προσοίσομεν.

Εἰ γὰρ ἀγγεῖον μύρῳ προσομιλῆσαν κἂν πρὸς βραχὺ, καὶ τούτου κενωθέντος οἶδε μέχρι πολλοῦ τὴν εὐωδίαν διαφυλάττειν, τί ἂν τις εἴποι περὶ τῆς, τὸ ὄντως ἀκήρατον ἐκεῖνο καὶ θεῖον μύρον, τὸ καθαρώτατον λέγω τῆς Θεοτόκου σῶμα καὶ παναμώμητον, περιειληφυίας ζώνης, καὶ συμπλακείσης μέχρι πολλοῦ· οὐκ εἰς αἰῶνα τὴν εὐωδίαν τῶν ἰαμάτων παραφυλάξει, καὶ τοὺς πίστει καὶ πόθῳ προσιοῦσιν ἐμπλήσειεν; εὐωδίαν, οὐχὶ θηλυπρεπῆ τινα καὶ ἀπόβλητον, ἀλλὰ θείαν καὶ πανσεβάσμιον· παθῶν ψυχῆς τε καὶ σώματος θερμοτάτην ἐξάτειραν. καὶ εἰ τὸ ἄψυχον ἀγγεῖον, ὥσπερ ἔφημεν, τῷ ἀψύχῳ μύρῳ προσομιλῆσαν, οἶδε τῆς τούτου μεταλαμβάνειν ποιότητος, τί καὶ φαῖμεν περὶ τῆς τὸ ἔμψυχον τοῦ Θεοῦ Λόγου προσεγγισάσης κατοικητήριον. οὐ προσδραμούμεθα; οὐ προσπτησόμεθα; οὐχὶ κάθαρσιν ψυχῆς τε καὶ σώματος παρ' αὐτῆς λαβεῖν αἰτησόμεθα ἐκ παντός; τί δέ· οὐχὶ καὶ ὡς ζώσῃ διαλεξόμεθα, καὶ εὐφήμους ᾠδὰς προσαγάγομεν; τοῦτο δὴ καὶ ποιήσομεν.

Ω ζώνη, ἡ τὴν τῆς ζωῆς πηγὴν περιζώσασα, καὶ ζωὴν παρέχουσα τοῖς σὲ τιμῶσιν αἰώνιον. ὦ ζώνη, ἡ τὰς τῶν σοὶ προστρεχόντων ὀσφύας, νέκρωσιν μὲν τῶν παθῶν δωρουμένη, ἀνδρείαν δὲ πρὸς πρᾶξιν ἀρετῶν καὶ ἐνέργειαν. ὦ ζώνη, ἡ τὸ ἀσθενὲς τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀναστέλλουσά τε καὶ περισφίγγουσα· καὶ τοὺς ἀοράτους τε καὶ ὁρατοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν συμποδίζουσα. ἀλλ' οἷά γάρ μοι συμβέβηκε, τῷ πόθῳ τῆς πανάγνου νυττόμενον, καὶ τῇ τοῦ λόγου ῥύ-

quimur, faustisque ominibus prosequentes laudamus.

Si enim vas, quod vnguentum ad breue tempus continuit, vel eo effuso, diu odorem seruat; quid dixerit quispiam de eâ Zona, quæ verè inefusum illud ac diuinum Vnguentum (purissimum inquam ac immaculatissimum Dei Genitricis corpus) diu inuoluit ac complexa est? Num in æuum, curationum fragrantiam seruabit, eosque qui fide ac amore accedunt, suauitate complebit? Fragrantiam scilicet non eiusmodi quæ effœminet ac reprobа sit, sed quæ diuina omnique veneratione prosequenda; quæ denique morbos animi ac corporis acerrima vi profliget atque depellat. Ac, siquidem vas inanime, vti diximus, hoc comparatum habet, vt eius vnguenti quod continuit qualitate imbuatur, quid de illa dicemus quæ animato Dei Verbi habitaculo adhæsit? Non accurremus? non procidemus? non emundationem animi & corporis ex ea consequi omnino flagitabimus? Quid vero? non & tanquam viuentem alloquemur, laudisque cantica offeremus? Id certè faciamus.

Curationes ius in sanctæ Mariæ Zona.

O Zona, quæ vitæ fontem cinxisti, atque iis qui te colunt vitam æternam præbes! O Zona, quæ eorum qui ad te accurrunt quæ lumbis inest libidinem extinguis, iisque fortitudinem ac robur ad præstandas virtutes atque optima gerenda tribuis! O Zona, quæ nostræ naturæ imbecillitatem contrahis atque adstringis, hostesque nostros tum visibiles, tum qui oculorum aciem fugiunt, impedis! Sed quid mihi accidit, vt dum Castissimæ compunctus desiderio sermonis impetu fe-

ror, Fasciarum oblitus sim? At neque mirum; dum enim laudatur Mater, Matris amans Filius propensè lætatur ac iucundatur. Sed & legi naturæ cedentes, quanquam res naturam excedunt, Matri primum honorem persoluimus. Neque prorsus, qui omni prorsus bonitate superior sit, Dominus repudiabit. Tanquam enim qui verè ex ea homo procedere voluerit, ac eius Filius audire, ipse totus misericordiæ visceribus affluens, quod audaciæ videatur (quippe humana præsumptum consuetudine) non ingratum habebit. Verùm cum Fasciarum meminerim, rursus ad eam quæ peperit prouehor. Hæc enim castis suis manibus illas confecit. Hæc infantili more, qui Magnus Dominus est, maternis manibus in eis inuoluit. Hæc, illis adstrictum in sinu gestans, lactabat, ipsum nimirum qui omni naturæ spiritum dat ac escam.

Mariæ laus, Filium recreat.

At, ô Fasciæ, quæ liberatorem Dominum induoluistis, ac nostrorum catenas delictorum dissoluistis! O Fasciæ. quæ fortem Dominum constrinxistis, nostrique generis imbecillitatem roborastis! O Fasciæ, quæ fideles quidem muniatis tutòque vndique præsidio seruetis; aduersarios verò vinciatis ac profligetis!

Sed ô Fasciæ & Zona veneranda; sanctimoniam mihi, roburque & propitiationē atque salutē tribuite; mihi pariter ac iis, qui venerandum hoc templum adeunt, ac adoratione funguntur! O veneranda Zona, quæ tuam vndique Ciuitatem ambis ac foues, atque à grassantium Barbarorum tutam insidiis præstas! O Zona pretiosa quæ Deum Verbum in

μὴ καταπαγόμενον, τῶν σπαργάνων ἐπιλαθέσθαι. καὶ οὐ θαυμαστόν· μητρὸς γὰρ δοξαζομένης, ὁ δὲ φιλομήτωρ υἱὸς συνευφραίνεται. ἀλλὰ καὶ νόμῳ ὑπείκοντες φύσεως, εἰ καὶ ὑπὲρ φύσιν τὰ πράγματα, τῇ μητρὶ πρῶτον τὸ γέρας ἀφοσιώσομεν. καὶ οὐκ ἀπώσεται Κύριος πάντως, ὁ ὑπεράγαθος. ὡς γὰρ ἀψευδῶς ἄνθρωπος ἐξ αὐτῆς προελθεῖν εὐδόκησε, καὶ υἱὸς αὐτῆς κληθῆναι ἠξίωσεν, ἀποδέξεται τὴν τόλμαν ὡς κατ' ἄνθρωπον γεγενῆσθαι ὁ πολυεύσπλαγχνος. πλὴν σπαργάνων μνησθεὶς, πάλιν πρὸς τὴν τεκοῦσαν ἀνάγομαι. αὕτη γὰρ ταῦτα ταῖς ἁγναῖς αὐτῆς χερσὶ κατεσκεύασεν. αὕτη βρεφοπρεπῶς τὸν μέγαν Κύριον χερσὶ μητρῴαις ἐν τούτοις ἐνείλιττεν. αὕτη σὺν τούτοις τοῦτον ἐγκόλπιον φέρουσα, ἐγαλούχει, τὸν πάσῃ φύσει πνοὴν καὶ τροφὴν παρεχόμενον.

Ἀλλ' ὦ σπάργανα, τὸν ἰσχυρότατον Κύριον ἐνειλήσαντα, καὶ τὰς ἡμετέρων παραπτωμάτων σειρὰς διαλύσαντα. ὦ σπάργανα, τὸν κραταιὸν Κύριον περισφίγξαντα, καὶ τὴν τοῦ γένους ἡμῶν ἀσθένειαν ἀναρρώσαντα. ὦ σπάργανα, πιστοὺς μὲν ὀχυροῦντα τε καὶ περιφυλάττοντα· τοὺς ἐναντίους δὲ δεσμοῦντα, καὶ καταβάλλοντα.

Ἀλλ' ὦ σπάργανα καὶ ζώνη σεπτή· νέμοιτέ μοι τὸν ἁγιασμὸν, τὴν ῥῶσιν, τὸν ἱλασμὸν, τὴν ὑγίειαν· ἐμοί τε, καὶ τοῖς πόθῳ τῷδε προσιοῦσι καὶ προσκυνοῦσι σεπτῷ σου ναῷ. ὦ ζώνη σεπτὴ, ἡ τὴν σὴν πόλιν περικυκλοῦσα καὶ περιέπουσα, καὶ βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς ἀνεπιβούλευτον διασώζουσα. ὦ ζώνη τιμία, ἡ τὸν Θεὸν Λόγον ἐγγάστριον ὄντα περιειλήσασα,

καὶ τὴν τῶν ἰάσεων εὐλογίαν ἐκεῖθεν πλουτήσασα, καὶ ἡμῖν ἀποπέμπουσα. ὦ ζώνη φαιδρὰ, ἡ τὸ τῆς ἀφθάρτου Θεοῦ μητρὸς τὸ ὑπέρσεμνον σῶμα σωφρόνως περισφίγξασα, κἀκεῖθεν τὴν ἀφθαρσίαν ἀμφιασαμένη, ἀπαράλλακτος καὶ ἄφθαρτος μένουσα, ὡς εἰς ἡμᾶς τις λόγος τῆς ἀληθείας κατελήλυθεν.

Ἀλλὰ τί καὶ τῶν ἀδυνάτων ἐπιχειροῦμεν, καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν ἐπειγόμεθα· τὸ ἐκ τῶν λόγων τιμῆς ταύτην τιμᾶν κατ' ἀξίαν πειρώμενοι, ὅπερ καὶ ἀγγέλοις ἀδύνατον. πλὴν ὦ τιμία τῆς ὑπερτίμου τοῦ Θεοῦ μητρὸς ζώνη, περίζωσον τὰς ὀσφύας ἡμῶν ἀληθείᾳ, δικαιοσύνῃ τε καὶ πραότητι. τῆς ἀϊδίου καὶ μακαρίας ζωῆς ποίησον κληρονόμους, καὶ τὴν ἐπίκηρον ἡμῶν ταύτην ζωὴν, ἐχθρῶν ἀοράτων τε καὶ ὁρατῶν, ἀνεπιβούλευτον διατήρησον. τὴν πίστιν ἐν εἰρήνῃ ἀσάλευτον διαφύλαξον. τὴν σὴν κληρονομίαν, τὸν σὸν λαὸν, ὦ παναχράντου τῆς παναχράντου ζώνη, ὀρθοὺς τῇ πίστει, σώους τῷ κατὰ Θεὸν βίῳ, ἀβλαβεῖς τῆς οἱασοῦν ἐπηρείας διάσωζε. ἔχοιμεν σε ἰσχὺν καὶ βοήθειαν, τεῖχος καὶ προπύργιον, λιμένα καὶ καταφυγὴν σωτήριον.

Σὺ δέ μοι ὦ πανάγνε καὶ πανάγαθε καὶ πολυεύσπλαγχνε δέσποινα, τὸ τῶν Χριστιανῶν παραμύθιον, τὸ τῶν θλιβομένων θερμότατον παρηγόρημα, τὸ τῶν ἁμαρτανόντων ἑτοιμότατον καταφύγιον, μὴ ἐγκαταλείψῃς ἡμᾶς ὀρφανοὺς τῆς σῆς ἀντιλήψεως. εἰ γὰρ ὑπὸ σοῦ ἐγκαταλειφθείημεν, ποῦ ἄρα καὶ προσδραμούμεθα. τί δ' ἄρα καὶ γενησόμεθα, ὦ παναγία Θεοτόκε, ἡ τῶν

vtero infantem inuoluisti, indeque quam nobis impertis, curationum benedictionem affatim hausisti! O clara Zona, quæ incorruptæ Dei Matris castissimo corpori castissimè adhæsisti, indeque corrogata incorruptione, nulla vitij labe aut corruptione, ad nostram vsque ætatem, vt vera quadam traditione ad nos perlatum venit, consistis! Mariæ Zona incorrupta: hoc & Euthymius laudat.

Enimverò quid etiam inconcessa tentamus, & carceres transilire contendimus, dum hæc orando pro dignitate dilaudare studemus ac celebrare, quod & Angelis impossibile est. Cæterum pretiosa, omni pretio ac existimatione maioris Dei Matris Zona, constringe lumbos nostros, veritate, iustitia, mansuetudine. Fac æternæ atque beatæ vitæ hæredes; fragilemque ac mortalem nostram hanc vitam, ab hostium inuisibilium visibiliumque insidiis tutam præsta. Fidem custodi in pace inconcussam. Tuam hæreditatem, tuum populum, ô intemeratissima Intemeratissimæ Zona, rectos in fide, ea quæ diuinis rationibus instituitur vita incolumes, ab omni quauis illæsos iniuria, conserua. Te robur adiutoriumque habeamus, murum ac vallum, portum ac salutare perfugium. S. Mariæ, eiusque pignorum ac sacræ Zonæ elogia.

Tu verò, ô castissima, optimaque ac misericordissima Domina, Christianorum solatium, paratissimum peccatorum refugium, ne tua nos opitulatione destitutos reliqueris. Si enim abs te relicti fuerimus, quò verò etiam confugiemus? Quid autem etiam nobis fiet, ô sanctissima Dei Genitrix, quæ Christianorum spiritus ac flatus existis? Quemadmodum enim corpus no-

ſtrum hoc certum vitalis actus indicium habet, quod ſpiritum ducat; ſic & tuum ſanctiſſimum nomen indeſinenter in ſeruorum tuorum ore in omni occaſione & loco & tempore verſans prolatumque, vitæ & iucunditatis & auxilij non ſolum indicium eſt, ſed cauſa efficitur. Protegas nos tuæ bonitatis alis: tuis nobis interceſſionibus eſto præſidium; præbens vitam æternam, quæ Chriſtianorum ſpes, quæ non confundit, exiſtis. Nos enim qui diuinorum ergo operum morumque pauperes ſimus, dum per te nobis exhibitas benignitatis diuitias cernimus, propensè dicamus, *Miſericordia Domini plena eſt terra.* Pſa. 32. v. 5. Nos, in multitudine peccatorum à Deo extorres, per te Deum quæſiuimus; inuentoque, ſalui facti ſumus. Igitur potens ad ſalutem præſtandam auxilium tuum, ô Dei Genitrix, ac eiuſmodi, vt nullum alium interceſſorem neceſſarium habeat ad Deum. Id quoque nos cùm perſpectum habeamus, ſed & periculo ipſo inde didicerimus, quod ſæpius petentes, te feruentiſſimam noſtram opitulationem nacti, petitionum abundè præſtationem accipimus, nunc quoque, populus tuus, tua hæreditas, grex tuus, de Filij tui honeſtatus appellatione, ad te confugimus. Planè enim, nullus tuæ magnificentiæ finis; inſatiabilis opitulatio tua: Nullus munerum tuorum numerus eſt. Nullus enim, niſi per te, ô ſanctiſſima, ſalutem conſequitur. Nullus niſi per te, ô immaculatiſſima, qui à malis, liberetur. Nullus niſi per te, ô caſtiſſima, cui donum indulgeatur. Nullus niſi per te, ô honoratiſſima, cui gratiæ munus miſericordia præſtetur. Quamob-

Χριστιανῶν πνοὴ καὶ ζωή. ὡς γὰρ τὸ σῶμα ἡμῶν ζωτικῆς ἐνεργείας τὸ ἀναπνεῖν τεκμήριον κέκτηται, οὕτω καὶ τὸ σὸν πανάγιον ὄνομα ἀδιαλείπτως ἐν τοῖς τῶν σῶν δούλων στόμασι προφερόμενον ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ τρόπῳ, ζωῆς καὶ θυμηδίας καὶ βοηθείας οὐχὶ τεκμήριον, ἀλλὰ πρόξενον γίνεται. σκέποις ἡμᾶς τῇ πτέρυξι τῆς σῆς ἀγαθότητος. φρουρήσαις ἡμᾶς ταῖς μεσιτείαις σου. παράσχοις ἡμῖν τὴν αἰώνιον ζωήν, Χριστιανῶν ἐλπὶς ἀκαταίσχυντε. ἡμεῖς γὰρ οἱ πτωχοὶ θείων ἔργων καὶ τρόπων, τὸν διὰ σοῦ παρασχεθέντα ἡμῖν τῆς χρηστότητος πλοῦτον θεασάμενοι, εἴπωμεν, Τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ. ἡμεῖς ἐν τῷ πλήθει τῶν ἁμαρτιῶν ἐκ Θεοῦ διωγμένοι, ἐζητήσαμεν διὰ σοῦ τὸν Θεόν, καὶ εὕρομεν· καὶ εὑρόντες ἐσώθημεν. δυνατὴ τοιγαροῦν πρὸς σωτηρίαν ἡ βοήθειά σου, Θεοτόκε, καὶ μὴ χρήζουσα τινὸς ἑτέρου πρὸς Θεὸν μεσίτου. τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐπιστάμενοι, οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ πείρᾳ μαθόντες ἐξ ὧν πολλάκις αἰτοῦντες, τὴν θερμοτάτην ἡμῶν ἀντίληψιν, ἀφθόνως τὰς τῶν αἰτήσεων παροχὰς λαμβάνομεν, καὶ νῦν σοὶ προσφεύγομεν, ὁ σὸς λαός, ἡ σὴ κληρονομία, τὸ σὸν ποίμνιον, τὸ τῇ τοῦ σοῦ υἱοῦ κλήσει κατακαλλυνόμενον. οὐκ ἔστιν ὄντως, τῆς σῆς μεγαλειότητος πέρας· οὐκ ἔστι σῆς τῆς ἀντιλήψεως κόρος. οὐκ ἔστι τῶν σῶν εὐεργεσιῶν ἀριθμός. οὐδεὶς γὰρ ὁ σωζόμενος εἰ μὴ διὰ σοῦ, Παναγία· οὐδεὶς ὁ τῶν δεινῶν λυτρούμενος, εἰ μὴ διὰ σοῦ, Παναμώμε· οὐδεὶς ὁ συγχωρούμενος δῶρον εἰ μὴ διὰ σοῦ, Πάναγνε· οὐδεὶς ὁ ἐλεούμενος χάριτι, εἰ μὴ διὰ σοῦ Πάντιμε·

ἀνθ' ὧν; τίς σε μὴ μακαρίσει· τίς μὴ μεγαλύνει, εἰ καὶ μὴ κατ' ἀξίαν, ἀλλ' οὖν προθυμότατα· σὲ τὴν δεδοξασμένην· σὲ τὴν μεμακαρισμένην· σὲ τὴν μεγαλεῖα εὑροῦσαν παρ' αὐτοῦ τοῦ σοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ, ὡς μεγάλα καὶ θαυμαστά· ὅθεν σε καὶ γενεαὶ πᾶσαι μακαρίζουσιν.

Τίς οὕτω τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους μετὰ τὸν σὸν υἱὸν ὡς σὺ προνοεῖται. τίς οὕτως ἀντιληπτικῶς τῶν ἡμετέρων προΐσταται θλίψεων. τίς οὕτως ὀξέως προφθάνων ῥύεται τῶν ἐπερχομένων ἡμῖν πειρασμῶν. τίς τοσοῦτον, τῶν ἁμαρτωλῶν
2. ἱκεσίαις ὑπερμαχεῖ. τίς 2 τῶν ἀδιορθώτων κατὰ τοσοῦτον ἀντιφωνητικῶς ὑπεραπολογεῖται. σὺ γὰρ μητρώαν ἔχουσα πρὸς τὸν σὸν υἱὸν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν ἰσχὺν, ἡμᾶς τοὺς ταῖς ἁμαρτίαις κατακεκριμένους, καὶ μὴ τολμῶντας μηδὲ τὸ ὕψος ἐμβλέψαι τοῦ οὐρανοῦ, ταῖς ἐντεύξεσι καὶ ταῖς μεσιτείαις καὶ σώζεις, καὶ τῆς αἰωνίου λυτροῦσαι κολάσεως. ὅθεν ὁ θλιβόμενος πρὸς σὲ καταφεύγει· ὁ ἀδικούμενος ἐπὶ σὲ προστρέχει· ὁ τοῖς δεινοῖς συνεχόμενος, τὴν σὴν ἐπικαλεῖται βοήθειαν. ὅλα τὰ σὰ Θεοτόκε παράδοξα, ὅλα ὑπὲρ φύσιν, ὅλα ὑπὲρ λόγον καὶ δύναμιν. διὰ τοῦτο καὶ ἡ προστασία σου, ὑπὲρ ἔννοιαν. τοὺς γὰρ ἀπωσμένους, τοὺς ἐκδεδιωγμένους, τοὺς ἐκπεπολεμωμένους, τῷ σῷ τόκῳ κατήλλαξας καὶ ᾠκείωσας· καὶ υἱοὺς καὶ κληρονόμους πεποίηκας. σὺ τοὺς καθ' ἑκάστην τῆς ἁμαρτίας καταποντιζομένους, χεῖρας βοηθείας ἐκτείνουσα, ἐξέλκεις τοῦ κλύδωνος. σὺ τὰς τοῦ πονηροῦ κατὰ τῶν σῶν δούλων ἐπαναστάσεις, τῇ κλήσει σου μόνῃ τῇ παναγίᾳ

rem, quis te beatam non prædicabit? quis non laudabit? quis non magnificabit, quanquam non pro dignitate, summa tamen alacritate animique contentione; Te, inquam, gloriosam; te beatificandam; te, qui ab ipso Filio tuo ac Deo magnalia nacta sis, vti magna & admiranda: Quamobrem te laudant omnes generationes.

Quis sicut tu, secundum vnum Filium tuum, humani generis curam gerit? Quis ita in nostris ærumnis nos defendit? Quis tam celeriter præueniens à tentationibus ingruentibus nos eruit? Quis pro peccatoribus supplicando sic vt Tu, enititur? Quis sic expromittens pro eis excusat, quorum nulla spes emendationis? Quæ enim materna polleas fiducia ac potestate, erga Filium tuum, peccatis prædamnatos, ac qui nec in cœlum sursum suspicere audeamus, supplicationibus tuis ac intercessionibus seruas, ac ab æterno supplicio liberas. Quamobrem is qui affligitur, ad te confugit. Qui alicuius iniuria læditur, ad te accurrit. Qui malis tenetur ac implicatur, tuam opem inuocat. Omnia tua, Dei Genitrix, incredibilia miráque sunt; cuncta naturam excedunt, cuncta rationem & potentiam. Quocirca etiam protectio tua, intelligentiæ vim omnem superat. Qui enim repulsi, fugati, hostium loco habiti erant, partu tuo reconciliasti ac necessitudine iunxisti, filiosque ac hæredes fecisti. Tu, quotidie peccatis gurgite naufragis adjutrices manus porrigens, à fluctibus extrahis. Tu, nequissimi hostis aduersus seruos tuos inuasiones, sola tui nominis inuocatione sanctissima depellens ac fugans, tutos atque incolumes red-

dis. Tu, eos qui te inuocant, ex omni necessitate, ex omnis generis tentationibus, ô immaculatissima, maturè ipsa præueniens, liberas. Quamobrem ad Templum tuum sedulitate animi accurrimus; in quo cùm stamus, in ipso nos cœlo stare credimus. In eo tuis impensi laudibus, cum Angelis nos choros ducere existimamus. Ecquodnam enim genus hominum, talem claritatem, talem defensionem, tale patrocinium nactum est, præter vnum Christianorum? Quis fide intentos in venerandam tuam Zonam, ô Dei Genitrix, ferens oculos, non statim jucunditate repletur? Quis feruore animi illi procidens, non impetrato quod commodum petebat, inanis exiuit? Quis figuram tuam contuitus, non subitò ærumnæ omnis oblitus est? Sed & ij, qui ad venerandum tuum Templum, in quo pretiosam tuam Zonam, Filiique tui ac Dei nostri Fascias, quorum & hodie depositionem celebramus, condi voluisti, conueniunt, quanto gaudio, quanta lætitia ac iucunditate fruantur, nullis exponi verbis possit.

At, ô vrna, ex qua manna refrigerij, malorum nos ardoribus exusti, ebibimus! O mensa, per quam qui fame tabescebamus, pane vitæ supra modum repleti sumus! O candelabrum, cuius fulgoribus, qui in tenebris sedebamus, ingenti luce perfusi sumus! Habes ex Deo, quod sit ex dignitate ac addeceat, laudis præconium: At neque indignum nostrum ac impar (nostro tamen desiderio amoreque oblatum) repuleris. Ne quam depangunt ora polluta laudem, ô laudatissima, quæ ipsa beneuolenti animo offeratur, rejeceris. Ne, indi-

gnæ

ἀποδιώκουσα διασώζεις. σὺ τὰς ἐπικαλουμένας σε ἐκ πάσης ἀνάγκης, ἐκ παντοίων πειρασμῶν προφθάνουσα ἐκλυτροῦσαι, παναμώμητε. ὅθεν καὶ τῷ σῷ ναῷ σπουδαίως προστρέχομεν· καὶ ἐν αὐτῷ ἑστῶτες, ἐν οὐρανῷ ἑστάναι νομίζομεν. ἐν τούτῳ δοξολογοῦντές σε, ἀγγέλοις συγχορεύειν ἡγούμεθα. ποῖον γὰρ γένος ἀνθρώπων πάρεξ Χριστιανῶν τοιαύτης ἐπέτυχε δόξης, τοιαύτης ἐπέτυχεν ἀντιλήψεως, τοιαύτης προστασίας πεπλούτηκε. τίς πιστῶς τῇ τιμίᾳ σου ζώνῃ προσατενίσας, Θεοτόκε, οὐκ εὐθὺς θυμηδίας ἐμπίπλαται. τίς θερμῶς ταύτῃ προσπεσὼν, κενὸς τῆς συμφερούσης αἰτήσεως ἐξελήλυθε. τίς τὸν σὸν χαρακτῆρα ἐνοπτριζόμενος, οὐκ αὐτίκα πάσης θλίψεως ἐπιλέλησται. οἱ δὲ καὶ τῷ σεπτῷ σου ναῷ προστρεχόμενοι, ἐν ᾧ τὴν σὴν τιμίαν ἀποτεθῆναι ζώνην εὐδόκησας, καὶ τὰ τοῦ σοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν σπάργανα, ὧν καὶ τὴν κατάθεσιν σήμερον ἑορτάζομεν, ποίας χαρᾶς, ποίας εὐφροσύνης, ποίας τέρψεως ἐν ἀπολαύσει καθεστήκασιν, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν.

Ἀλλ' ὦ στάμνε, ἐξ ἧς τὸ μάννα τῆς ἀναψύξεως, οἱ τοῖς δεινοῖς καυσωθέντες πεπώκαμεν. ὦ τράπεζα δι' ἧς οἱ λιμώττοντες τὸν τῆς ζωῆς ἄρτον ὑπερεπλήσθημεν. ὦ λυχνία ὑφ' ἧς οἱ ἐν τῷ σκότει καθήμενοι, τὸ μέγα φῶς κατηυγάσθημεν. ἔχεις ἐκ Θεοῦ τὸν ἐπάξιόν σοι καὶ πρέποντα ἔπαινον· μὴ ἀπώσῃ δὲ καὶ τὸν ἡμέτερον ἀνάξιον, ὅμως ἐκ πόθου σοι προσαγόμενον. μὴ ἀπώσῃ ῥυπαρῶν χειλέων αἶνον πανύμνητε, ἐξ εὐνοίας σοι προσφερόμενον. μὴ βδελύξῃ ἀναξίας γλώσσης λόγον ἱκέσιον ἀλλὰ σὺν πόθῳ αὐτὸν μεταχει-

σαι

σοῦσα θεοδόξαστε, παράσχου ἡμῖν τὴν τῶν ἁμαρτημάτων συγχώρησιν, τὴν αἰωνίου ζωῆς τὴν ἀπόλαυσιν, καὶ πάσης βλάβης τὴν λύτρωσιν. ἔπιδε δὲ ἁγίου κατοικητηρίου σου τούτου τὸ περιεστώς σοι πιστότατον ἄθροισμα, τὸ σὲ κυρίαν καὶ προστάτιν καὶ δέσποιναν ἔχειν καταπλουτῆσαν· τὸ σὲ ἐκ ψυχῆς ὑμνῆσαι συνεληλυθός, Θεοτόκε, καὶ ἐπισκοπῇ σου θείᾳ ἐπισκεψαμένη, πάσης ἐξέλου τούτους συμφορᾶς τε καὶ θλίψεως· παντοίας νόσου, παντοίας βλάβης, παντοίας ἐξάρπασον ἐπηρείας· πάσης χαρᾶς, πάσης ἰάσεως, πάσης χάριτος ἐμπλησον· καὶ ἐν τῇ τοῦ σοῦ υἱοῦ ἐλεύσει τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἡμῶν, ὅτε κριθῆναι πάντες παραστησόμεθα, τῇ κραταιᾷ σου χειρί, ὡς μητρῴαν ἔχουσα παρρησίαν τε καὶ ἰσχύν, τοῦ αἰωνίου ἡμᾶς ἐξαγαγοῦσα πυρός, τῶν αἰωνίων ἐπιτυχεῖν ἀξίωσον ἀγαθῶν· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ ἐκ σοῦ τεχθέντος Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, νῦν, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

gnæ linguæ sermonem supplicem abomineris, sed vicissim amorem commetiens, à Deo glorificata, peccatorum nobis indulgentiam, æternæ vitæ delicias, atque ab omni labe liberationem præbe. Respice de sancto habitaculo tuo, hanc te circunstantis fidelissimi populi coronam, quæ te Dominam & patronam herámque sortita sit; quæ ad tuas ex animo laudes celebrandas conuenit, ô Dei Genitrix; diuinaque tua inspectione visitans, ab omni ærumna ac clade erue; ab omnis generis morbis, omnis generis labe, omnis generis iniuria, præsta incolumem; omni gaudio, omni sanitate, omni gratia adimple; inque Filij tui clementissimi Domini nostri aduentu, quando omnes Iudici adstabimus, potenti manu tua (vt quæ materna fiducia polleas & potestate) ab æterno eductos igne, fac, quæso, æterna nos bona consequi: Gratia & benignitate Nati ex te Domini nostri Iesu Christi; cui gloria & Imperium, nunc, & in sæcula sæculorum, Amen.

AD SANCTI GERMANI

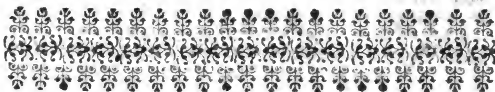
ORATIONEM IN ENCÆNIA, &c.

AD Orationem incerto auctore ipsam luculentam, quam vulgaui Auctarij mei tom altero, alteramque Euthymij Monachi, quam Latinam repræsentat Lipomanus, libuit hanc pariter Græcè etiam hîc exhibere, vt nihil mihi omissum, quod S Germani in manus venerit; cuius ea quæ extabant, media ipsa parte auxi. Est & hoc monumentum ad Christianam Constantinopolim singulariter spectans; quodque tanti eodem argumento orauerint, indicio est celebritatis ac venerationis sacrorum horum ce pignorũ, vti & templi, in quo illa seruabantur, quod ideo Η ἁγία Σόρος (velut

dicas, sancta Vrna ac capsa) fuit appellatum. Quanquam eo nomine, non vna solum dicta Ecclesia Constantinopoli . vti ibi ostendi; nedum scilicet hæc in Chalcoprateis, sed ipsa Blachernarum, in qua sanctæ Mariæ Vestis deposita, cuius aduectæ Constantinopolim historiam Leone Magno Imperatore, luculento grauique auctore produxi. Auctor Euthymius ditatam Mariæ Zona regiam Constantini Vrbem iam Arcadio Imperatore Magni Theodosij filio; annis proinde non paucis ante aduectam Vestem, quantis saltem Theodosius Minor ac paulò pluribus, imperauit.

1. *Τῶν κολωνῶν ὑπερμάχων*. Ita reddidi, velut vtriusque Romæ colles tumulosque respiciat, iisque ac eorum magnificentiæ sanctæ Mariæ excellentes dotes opponat, per quas verè Regia ciuitas, ac Dei esse meruit. Non satis assecutus Lipomani Interpres.

2. *Τῶν ἀδιορθώτων καὶ ποσῶς τὸν ἀντιφωνητικῶς ἐξαπολογεῖται*. Toto cœlo Lipomani Interpres à Germani mente abscessit, dum ita reddit, *Quis ea quæ corrigi non possunt, adeò repugnando excusat?* Primò malè neutro reddit, quod masculinum personas respicit, quarum sancta Maria causam pia patrona agit, tum etiam cum *ἀδιόρθωτοι*, velut dicas, *incorrigibiles* sunt; sic peruicaces vt peccati consuetudine occalluerint; ac contemnant, Qui in profundum venerint: agit verò *ἀντιφωνητικῶς*, non *repugnando*: quid enim hoc ad intercessionis suffragium apud Deum, sed, quasi spondendo pro eis, ac se vadem exhibendo. Eadem habet idem Germanus altera Orat. in sanctæ Mariæ Dormitionem, vbi & *τὸ ἀντιφώνησις* æquè infœliciter redditum Andreæ Schot. à me emendatum atque suffixum Auct. tom. I. vbi & simile adduxi ex Andreæ Cretensis Orat. in Annunciationem Dominicam, quà Mariam *πλίνθον* dictam tradit inter eius elogia, allusione ad Moabitarum Vrbem Cocti lateris, quæ vna eis remansit, atque vltimum perfugium fuit 4 Reg 3. 25. Sic nimirum Maria, materna impetrandi fiducia, dum emendationem pollicetur ac velut fideiubet, Dei nobis misericordiam obtinet: tum etiam, cum velut in ficu infructuosa, post etiã temporis inducias nihil emendauimus, eoque nomine aliûs cuiusvis ἄδικτος videtur ἡ ἀντιφώνησις, vt ex MS. ibi à me emendatum, *αὐτὶ τοῦ, ἄδικος· minimè recipienda sponsio ac admittenda*, præterquam vnius duntaxat Mariæ, maternitatis illa excellentia; vti scitè eo loco vrget Germanus: eundemque hîc sensum idem ipse persequitur; quem sic clarũ vterque Interpres ita detorsit, vt alter alteri fucum fecisse videatur. Huius notionis vocis insigne exemplum est illius Christi Imaginis CP. quæ inde Ἀντιφωνητὴς dicta est, ac celebriori honore habita, quod sibi eam vadem Christianus mercator sub vsuris à Iudæo pecuniam mutuò accepturus sanctè adhibuisset, grandique miraculo post multa naufragia adeptus esset, vt & damna præterita sarciret & Iudæo vsuras solueret. Rẽ grauiter narrat auctor mihi productus Auctarij. tom. 2. *ἀντιφωνῶ, constituo me soluturum, expromitto*. Budæus in Pandect. vbi eius vocis illo sensu extant multa exempla.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ

ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ Ἐκκλήσιας, τῆς ἐπονομαζομένης ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ. ἔστι δὲ ἡ οἰκοδομὴ τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας ἐν Κωνσταντινουπόλει οὕτως.

DE STRVCTVRA TEMPLI

MAGNÆ DEI ECCLESIÆ

SANCTÆ SOPHIÆ.

Extat Constantinopoli, ac in hunc modum se habet.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

Η Μεγάλη ἐκκλησία ἡ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ· πρῶτον μὲν ἀνήγειρεν αὐτὴν ὁ μέγας
1. Κωνσταντῖνος 1 δρο-
2. μικήν, ὁμοίαν τοῦ ἁγίου 2 Ἀνδρο-
νίκου καὶ τοῦ ἁγίου Ἀκακίου· καὶ πληρώσας αὐτήν, στήλας ἔστησε πολλάς. διήρκεσε δὲ τὸ κτίσμα ἐκεῖνο, χρόνους οδʹ. ἐν δὲ τῷ χρόνῳ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου βασιλέως, εἰς τὴν δευτέραν σύνοδον τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένην, στασιάσαντες οἱ Ἀρειανοί, κατέφλεξαν τὴν στέγην τῆς αὐτῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ὄντος πατριάρχου Νεκταρίου τοῦ ἁγιωτάτου, ἐν τῇ ἁγίᾳ Εἰρήνῃ τῇ παλαιᾷ καθεζομένου· ἣν καὶ αὐτὴν ἀνήγειρεν

QVÆ Magna Ecclesia, nunc SANCTA SOPHIA est, primùm extruxit Magnus Constantinus oblongâ figurâ, sancti Andronici & sancti Acacij similem: quam cùm absoluisset, multas in eâ statuas collocauit. Durauit autem structura hæc annos quatuor supra septuaginta. Magno autem Theodosio imperante, quo tempore secunda Synodus Constantinopolit. habita est, tumultuantibus Arianis Magnæ eiusdem Ecclesiæ tectum exustum est; sanctissimo Patriarchâ Nectario in sancta Irene seniore sedente: quam & ipsam Magnus Constantinus extruxerat. Exinde

Qualis initiò Magna Ecclesia.

Arianis exusta, tumq; Iustiniano instaurata;

annos duos sancta Sophia tecto caruit. Imperator verò Theodosius, Rufino Magistro operi præfecto, tecto ex cylindrace fornicibus composito eam operuit. Post Theodosij verò annos nouem supra triginta, exactisque annis octoginta quinque à Magno Constantino . . . . ad annum quintum Imperij Iustiniani, post stragem illam in Circo, quâ triginta quinque hominum millia perierunt: quòd factionum partes geminæ Hypatium Patricium, ac Venetæ factionis Tribunum, Imperatorem salutarant: quinto, inquam, illius Imperij anno, Deus Optimus humanissimusque Templum vt ædificaret, quale ab Adamo nullum extructum vnquam fuisset, eius in animum pio cogitatu immisit.

Lup. κυλινδρειδῶν.

Seditio populi, Hypatio Imperatore salutato.

Scripsit itaque Prætoribus, Satrapis, Iudicibus, prouinciarum Quæstoribus, cuncti sedulò rimarentur, num columnas, fulcra, rostra, tabulas, clathra, foresque retiatas & ostiola inuenirent; quicquid denique materiæ sacris fabricis expeditum extaret. Omnes igitur quibus id Regio diplomate fuerat constitutum, quicquid ex simulacrorum delubris, exque balneis atque ædibus, omni ex Orientis prouinciâ, & Occidentis & Septentrionis & Austri, exque omnibus insulis, Iustiniano Imperatori ratibus ex vsu expeditis mittebant. Octo columnas Romanas (id est Porphyreticas) vt refert Plutarchus Iustiniani Imperatoris primus A secretis & Epistolis, mulier vidua Marcia nomine in dotem pridem acceptas, eum in modum Româ transmisit. Fuerant hæ in Solis delubro Valeriano Imperatori extructo, ei nimirum, qui

χω. ὑπὸ.

Materiæ præparatio.

Plutarchus, Iustiniano ab Epistolis.

Erat Αὐρηλιανοῦ.

ὁ μέγας Κωνσταντῖνος. διῆλθον δὲ 3
δύο χρόνοι, καὶ ἵστατο ἀσκεπής. 3.
ἐστέγασεν δὲ Θεοδόσιος ὁ βασιλεύς,
Ρουφῖνον τὸν μάγιστρον αὐτοῦ, καὶ ἐστέγασεν αὐτὴν, διὰ κυλινδρειδῶν καμαρῶν. μετὰ δὲ λθ΄ χρόνους τοῦ Θεοδοσίου, πε΄ ἔτη διελθόντων τῶν ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, εἰς τὸν πέμπτον χρόνον τῆς βασιλείας Ιουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου, μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν σφαγὴν ἐν τῷ ἱππικῷ· λέ χιλιάδες ἐκεῖ ἀνῃρέθησαν, διὰ τὸ
ἀναγορευθῆναι ὑπὸ 4 τῶν δημοτι- 4.
κῶν μερῶν, Υπάτιον πατρίκιον καὶ δήμαρχον μέρους Βενέτων· ἐν τῷ ε ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ τοῦ Ιουστινιανοῦ, ἐνέπνευσεν ὁ παντάγαθος Θεὸς καὶ φιλάνθρωπος εἰς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ τοῦ οἰκοδομῆσαι ναὸν, οἷος οὐκ ἐκτίσθη ἀπὸ τοῦ Αδάμ.

Εγραψε δὲ 5 τοῖς στρατηγοῖς καὶ 5.
σατράπαις καὶ κριταῖς φορολόγοις τοῖς ἐπὶ τῶν θεμάτων, ἅπαντας
ἐρευνᾶν αὐτοὺς, ὅπως εὕρωσι κίο- 6.
νάς τε καὶ 6 συστήματα· στηθία τε καὶ ἀβάκια, καὶ καγκελλοθυρίδας· καὶ τὴν λοιπὴν ὕλην τὴν ἀνήκουσαν εἰς τὸ ἀνεγεῖραι ναούς. πάντες δὲ οἱ ὁρισθέντες ὑπὸ τοῦ βασιλέως, εὑρόντες ἀπὸ εἰδωλικῶν ναῶν, καὶ ἀπὸ παλαιῶν λουτρῶν τε καὶ οἴκων, καὶ συναγαγόντες, ἔπεμπον πάντα τῷ βασιλεῖ Ιουστινιανῷ, μετὰ πλοιαρίων ἀπὸ πάντων τῶν θεμάτων ἀνατολῆς τε καὶ δύσεως, βορέου τε καὶ νότου, καὶ πασῶν τῶν νήσων·
καὶ τοὺς μὲν ὀκτὼ κίονας 8 τοὺς Ρω- 8.
μαϊκοὺς, καθὼς φησὶ Πλούταρχος πρωτοασηκρῆτις καὶ ἐπιστολογράφος Ιουστινιανοῦ, μετὰ πλοίας ἀπέστειλε χήρα γυνὴ ἀπὸ Ρώμης ὀνόματι Μαρκία. εἶχε δὲ αὐτοὺς εἰς προῖκα αὐτῆς. ἵσταντο δὲ εἰς Ρώμην εἰς τὸν ναὸν Ηλίου τὸν κτισθέντα παρὰ Οὐα-

Ἰουστινιανοῦ βασιλέως τοῦ προδόσαντος ἑαυτὸν Πέρσαις. τοὺς δὲ ὀκτὼ πρασίνους κίονας τοὺς ἀξιοθαυμάστους, ἐκόμισε Κωνσταντῖνος στρατηγὸς ἀπὸ Ἐφέσου λελατομημένους ἀμφοτέρους. ἡ δὲ προειρημένη Μαρκία ἔγραψε τῷ βασιλεῖ οὕτως. Ὅτι ἀπέστειλά σοι κίονας ἰσομηκοπλάτους, ἰσοσταθμούς, ὑπὲρ ψυχικῆς μου σωτηρίας. τοὺς δὲ λοιποὺς κίονας, τοὺς μὲν ἀπὸ Κυζίκου, τοὺς δὲ ἀπὸ Τρῳάδος· ἄλλους ἀπὸ τῶν Κυκλάδων νήσων, καὶ ἀπὸ Ἀθηνῶν οἱ ἄρχοντες τῷ βασιλεῖ ἀπέστειλαν. καὶ λοιπὸν ἱκανὴ ὕλη ἀπετέθη. ἀπεσωρεύθη δὲ πᾶσα ἡ ὕλη διὰ χρόνων ἑπτὰ ἥμισυ. τὸ δὲ δωδέκατον ἔτος τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ, τὸν εἰρημένον ναὸν, τὸν παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κτισθέντα, ἐκ θεμελίων κατέστρεψε· τὴν δὲ ὕλην αὐτοῦ, ἰδίως ἀπέθετο· οὐδὲ γὰρ χρείαν αὐτῆς εἶχε, διὰ τὸ πολλὴν καὶ ἄπειρον ὕλην ἑτοιμάσασθαι. ἤρξατο δὲ ὠνεῖσθαι καὶ οἰκήματα τῶν ἐκεῖσε οἰκούντων. καὶ πρῶτον μὲν χήρας τινὸς γυναικὸς ὀνόματι Ἄννης· καὶ ἀπετιμήθη λιτρῶν πε. ἐκείνης δὲ μὴ βουλομένης ταῦτα διαπωλῆσαι τῷ βασιλεῖ, ἔλεγεν, Ὅτι μέχρι πεντακοσίων λιτρῶν ἐάν μοι παράσχῃς, οὐ δώσω σοι ταῦτα. καὶ ὁ βασιλεὺς πολλοὺς τῶν μεγιστάνων εἰς ἱκεσίαν τῆς γυναικὸς ἀποστείλας, οὐδὲν ἤνυε. παραγενόμενος οὖν ὁ βασιλεὺς εἰς ἱκεσίαν τῆς γυναικὸς, ἐδέετο αὐτῆς περὶ τῶν οἰκημάτων αὐτῆς. ἡ δὲ θεασαμένη τὸν βασιλέα, προσέπεσε τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, δεομένη
9. καὶ λέγουσα, Ὅτι τιμὴν μὲν οὐκ ὀφείλω λαβεῖν εἰς τὰ οἰκήματα. τὸν δὲ ναὸν ὃν βούλει κτίσαι, αἰτοῦμαι ἵνα ἔχω κἀγὼ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως μισθὸν, καὶ ταφῶ εἰς τὰ οἰκήματα πλησίον, καὶ διηνεκῶς μνημονεύ-

se ipse Persis prodidit. Octo quoque Prasini (id est, viridis) coloris, stupendi planè decoris, de latumiis Ephesi cæsas Constantinus Prætor aduexit. Quam verò dicebam, Marcia in hunc modum Imperatori scripsit, *Misi ad te, Domine, octo columnas Romanas paris longitudinis & spissitudinis, paris item ponderis, pro salute animæ meæ.* Columnæ reliquæ, partim Cyzico, partim Troade aduectæ: alias ex Cycladibus Insulis, atque Athenis Proceres Imperatori misere. Iamque adeò reposita erat materia, quanta par futuro operi videbatur. Coaceruandæ, anni septem dati cum dimidio: duodecimo autem Imperij anno, quod à Magno Constantino Templum extructum fuerat, à fundamentis euertit. Eius materiam atque rudera, seorsim reposuit; quippe quorum ei nullus vsus foret, quòd materiæ vim plurimam immensamque parasset. Cœpit verò etiam vicinas ædes coëmere, ac primùm viduæ cuiusdam mulieris, Annæ nomine. Æstimatæ ædes pretio librarum octoginta quinque. Cumque illa Imperatori nollet vendere, ac, ne si quingentas libras præberet, illi se daturam obfirmaret; isque adeò multis ex Proceribus missis, qui blanditiis mulierem demulcerent, nihil impetrasset; accedens ipse ad expugnandum supplicis specie renitentem mulieris animum, obsecrabat, suas vt ædes pretio venderet. Quem mulier cùm sic precabundum vidisset, ad eius procidit pedes, rogans, ac dicens, Mearum pretium ædium à Te, Domine Rex, nullum debeo accipere. Templi verò extruendi, rogo vt ipsa quoque in die iudicij mercedem nanciscar, ac sepe-

Loci coëmptio.

Donatæ ædes à religiosâ muliere.

liar in ædibus propè; iugisque donatarum à me ædium habeatur memoria. Imperator sanctè pollicetur; absolutâ Templi ædificatione, mulierem illic sepulturâ donandam, vt quæ possessionem fundumque concesserit, eiusque ritu perpetuo habendam memoriam. Locus autem ædium eius, quem dedit Magnæ Ecclesiæ, totum Sceuophylacium (hoc est, sacrorum vasorum penus) est, cum templo sancti Petri.

Porrò locus, Sacer Puteus nuncupatus, totusque altaris (id est, sacri tribunalis & Sacerdotum) ac suggesti locus, templique nauis media, domus erat Ostiarij cuiusdam atque Eunuchi; fuitque æstimata triginta & octo libris. (L. εἰς ὑπέρπυρα λίτρας ν'.) Illo autem ægrè ferente, quòd non iusto pretio Imperatori domum venderet; Imperator iusti tenax amansque probitatis, quòd nollet cuiquam molestus esse vllumve damno afficere, mœrens animo discruciabatur, quid illo faceret. Strategius autem Magister, sacri ærarij Comes, Imperatoris adoptiuus frater, rem se verò arte aliquâ ac commento effecturum Imperatori pollicetur, & vt suas ille ædes velit nolit diuenderet. Ostiarius itaque Circensium amore flagrans, ceruleum colorem (id est, Venetum) deperibat, illoque admodum delectabatur. Cùm igitur Circenses edendi essent, Magister Strategius Ostiarium, ipso ludorum die comprehensum, in Prætorio carcere inclusit. Tum ille è carcere eiulando clamare, Circenses spectem, faciamque quicquid Imperatori libet. Ductus itaque Imperatoris iussu, quo illi caueæ loco sedes est; suas illic ædes diuendidit, Quæstore ibidem, ac Senatu

θαί με, ὡς κτῆμα δέδωκα αὐτῇ. ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπέσχετο αὐτὴν τοῦ ταφῆναι ἐκεῖσε, μετὰ τοῦ τελειωθῆναι τὸν ναὸν, ὡς κτῆμα δέδωκεν, καὶ μνημονεύεσθαι διηνεκῶς. ἔστι δὲ ὁ τόπος τῶν οἰκημάτων αὐτῆς, ὃ ἐδέδωκεν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, τὸ σκευοφυλάκιον ὅλον, σὺν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου.

Τὸ δὲ ὀνομαζόμενον ἅγιον φρέαρ, καὶ τὸ θυσιαστήριον ὅλον, καὶ ὁ τόπος τοῦ ἄμβωνος,
10 καὶ ἡ μέσης τοῦ ναοῦ, ὑπῆρχεν οἶκος Ἀντιόχου εὐνούχου· καὶ ἀπετιμήθη λιτρῶν λή. τοῦ δὲ δυσχεραίνοντος, τοῦ μὴ πρᾶσαι ἀξίως τὸν ἴδιον οἶκον τῷ βασιλεῖ, ὁ βασιλεὺς φιλοδίκαιος ὢν καὶ μισοπόνηρος, πρὸς τὸ μὴ θέλειν τινὰ ἀδικῆσαι, ἠθύμει, ἀδημονῶν τὸ τί πράξοι εἰς αὐτόν. Στρατήγιος δὲ Μάγιστρος, ὁ τῶν βασιλικῶν χρημάτων φύλαξ,
11 τοῦ βασιλέως ἀδελφοποιητὸς, ὑπισχνεῖται τῷ βασιλεῖ τοῦ διοικῆσαι τοῦτο διά τινος μηχανῆς. ὁ δὲ ῥηθεὶς Ὀστιάριος, ἐφίλει τὸ κυανεὸν χρῶμα, φιλιππόδρομος ὤν, καὶ αὐτεπηρεῖτο αὐτῷ λίαν, καὶ ἔχαιρεν ἐπ' αὐτῷ. ἱππικοῦ δὲ μέλλοντος γίνεσθαι, ὁ Μάγιστρος Στρατήγιος τὸν Ὀστιάριον ἐφρούρησεν, καὶ καθεῖρξεν αὐτὸν εἰς τὸ πραιτώριον τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἱππικοῦ. αὐτὸς δὲ ἤρξατο στριγγίζειν ἐκ τῆς εἱρκτῆς, Θεάσομαι τὸ ἱπποδρόμιον, καὶ τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως ποιήσω. ἤγαγον δὲ αὐτὸν ἐν τῷ στάμα τοῦ καθίσματος, ἐν ᾧ ἐκαθέζετο ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ, καὶ ἐκεῖσε ἐποίησε τὴν διάπρασιν, ὑπογράψαντος

ἐκεῖσε τοῦ κυαίστορος καὶ τῆς συγκλήτου πάσης, περὶ τοὺς ἵππους γυμνάσαι. τύπος δὲ ἦν ἐκ παλαιοῦ, ἡνίκα ἀνήρχετο ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ καθίσματι, παρευθὺς ἔτρεχον οἱ ἡνιοχευτικοὶ ἵπποι· διότι δὲ ἠργήσαν εἰς τὴν πρᾶσιν τῶν οἰκημάτων τοῦ εὐνούχου, μέχρι τῆς σήμερον ἀργοὶ ἐξέρχονται τὰ ἡνιοχευτικὰ ἅρματα τῶν ἵππων.

Τὸ δὲ δεξιὸν μέρος ὅλον τοῦ γυναικωνίτου καὶ ἕως τοῦ κίονος τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ ἐκ τοῦ ναοῦ μέρος τι, ὑπῆρχον οἰκήματα Χαρίτωνος εὐνούχου τοῦ ἐπίκλην Χηνοπώλου, ἃ καὶ ἐξωνήθησαν μετ' εὐχαριστίας διπλῷ τιμήματι ἀποτιμηθέντα λίτρας ιβ΄. τὸ δὲ ἀριστερὸν μέρος τοῦ γυναικωνίτου, καὶ ἕως τοῦ κίονος τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ, ὑπῆρχον οἰκήματα Ξενοφῶντος τινὸς τῇ τέχνῃ βασιλισκαρίου· ὃς διὰ τὸ ἐξωνηθῆναι τὰ οἰκήματα αὐτοῦ, ᾐτήσατο τὸν βασιλέα, μὴ μόνον τίμημα διπλοῦν λαβεῖν τῆς σκηνῆς αὐτοῦ λίτρας ιδ΄. ἀλλ' ἵνα ποιήσῃ τοῦτον ἐν τῷ ἀγομένῳ ἱππικῷ, ἐν ᾗ ἐπιτελεῖται, τιμηθῆναι καὶ προσκυνεῖσθαι παρὰ τῶν τεσσάρων ἡνιόχων. τοῦ δὲ βασιλέως προστάξαντος τοῦτο, καὶ πρὸς γέλωτα πεποιηκότος, ἵνα εἰς τὸ διηνεκὲς οὕτω τεθῇ εἰς τοὺς αἰῶνας χρόνους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἀγομένου ἱππικοῦ καθίζεσθαι τοῦτον ἐν τοῖς καγκέλλοις μέσον προσέταξε, καὶ τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ προσκυνεῖσθαι παρὰ τῶν ἡνιόχων πρὸς γέλωτα, πρὸ τοῦ ἀναβῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τῶν ἁρμάτων. καὶ τοῦτο διήρκεσε μέχρι τῆς σήμερον. ὃς καὶ καλεῖται ἄρχων τῶν καταχθονίων· ἀμφιέννυται δὲ χλαμύδα λευκὴν μετὰ βύσσου ἠμφιεσμένην. τὸ δὲ ἐπίπεδον τοῦ ναοῦ καὶ οἱ τέσσαρες νάρθηκες, καὶ ὁ λουτήρ, καὶ τὸ πέριξ αὐτῶν, ὑπῆρχον οἰκήματα Δαμιανοῦ πατρι-

omni, priusquam currus agitarentur, subscribente. Olim vero id moris obtinebat, vt statim Imperatore ad sessionis locum ascendente, aurigæ cursum incœptarent. Quòd autem tunc cessauerint, dum Eunuchi ædium venditio fieret, in hanc vsque diem, conscendendi ludis Circensibus currus, otiantibus equis ingredi solent.

Dextera pars tota Gynæconitidis vsque ad Columnam sancti Basilij, exque naui Ecclesiæ pars aliqua, ædes erant Charitonis Eunuchi, cognomento Chenopoli (id est, Anserum venditoris; alias Chenopodis, id est, Anseripedis) vendiditque, rem gratiæ deputans, duplo pretio duodecim libris æstimatas. Sinistra verò pars Gynæconitidis, vsque ad Columnam sancti Gregorij miraculorum effectoris, ædes erant cuiusdam Xenophontis arte sutoris. Hic ædes coëmi cùm vellet, nedum duplum pretium libras quatuordecim casæ humilis, ab Imperatore petiit, sed vt etiam Circensium die in Circo sedentem quatuor factionum aurigæ venerarentur ac adorarent. Id Imperator, ita vt rogauerat, præstandum decernit, risuque in perpetuum ita collocandum, quâ die Circenses eduntur, vt in Cancellis medius sedeat, eiusque ioco terga aurigæ adirent priusquam currus ascendant. Quæ res hactenus durat: bellusque homo *Inferorum Princeps*, siue Tribunus nuncupatur. Induitur chlamydem candidam bysso intextam. Templi verò area, & quatuor porticus seu vestibula, & lutrum, iisque adjacentia, ædes erant Damiani Patri-

Mulierum locus ad Ecclesiæ, seu maioris nauis latera.

L. Χηνοπόδου.

L. πρὸς ῥαπισμόν.

Inferorum Princeps.

cij Seleuciæ; quas ille nonaginta libris æstimatas, ingenti gaudio Imperatori dedit.

Locum dimensus Imperator, cùm petram durissimam à sacri tribunalis loco ad inferiorem vsque apsidem inuenisset, maioris Trulli circum molem fundauit: inde verò, & ad exteriorem longè ferulam, solo palustri & fungoso fundamenta jecit. Rem autem aggressus, Eutychium Patriarcham preces ad Deum pro Ecclesiæ structurâ fusurum, accersit. Tumque Imperator, suis ipse manibus sumptâ calce cum testâ, Deoque gratias agens, omnium primus pro fundamento jecit. Ante cœptam verò Templi ædificationem, Oratorium aureo tecto, egregioque circunquaque ornatu, pretiosis ex lapidibus marmoribusque, Ioannis Præcursoris nomine prope Horologium extruxit, ac Baptistæ ædes nuncupauit; itemque vicina Metatorij ædificia; vt ibi crebrius cùm suis Proceribus commoratus, etiam cibo sese recrearet. Tunc quoque totam porticum ædificauit, quà transeuntibus à palatio ad Magnam vsque Ecclesiam iter est, vt quotiescunque vellet, ipse cunctorum latens oculos transiret, ac sui copiam ædificantibus faceret. Erant porro Architecti centum, quorum singuli centenas operas haberent, cunctæque operæ decem millium numerum explerent: & quidem quinquageni Architecti, vnà cum subjectâ operarum turbâ, dextram partem ædificabant; quinquageni verò alij, similiter sinistram; quò æmula quadam illorum contentione ac diligentiâ, opus citò mole assurgeret. Templi figuram, Angelus

Antistitis benedictio fundandâ nouâ Ecclesiâ.

Oratorium Ioan. Baptistæ.

Architecti & operæ, centum, decemque millia.

κίου Σελευκίας· ἅπερ ἀπετιμήθη λίτρας 12 ϟ', καὶ μετὰ πολλῆς περιχαρείας δέδωκεν αὐτὰ τῷ βασιλεῖ.

Ο δὲ βασιλεὺς Ιουστινιανὸς, τὸν τόπον καταμετρήσας, καὶ εὑρὼν 13 στερεάν πέτραν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ μέχρι τῆς κάτω ἀψῖδος, ἐθεμελίωσε γύρωθεν 14 τὰ βάθρα τοῦ μεγάλου τρούλου. ἀπὸ δὲ τῶν ἀψίδων, καὶ μέχρι τοῦ ἐξωτάτου νάρθηκος, εἰς τὴν χαύνωσιν καὶ ἀγρώδη ἐθεμελίωσεν. ἀρξάμενος δὲ τὸ θεμέλιον κτίζειν, προσεκαλέσατο Εὐτύχιον πατριάρχην, καὶ ἐποίησεν εὐχὴν περὶ συστάσεως τῆς ἐκκλησίας· καὶ τότε ὁ βασιλεὺς Ιουστινιανὸς λαβὼν ἰδίαις χερσὶ τὸ ἄσβεστον μετὰ τοῦ ὀστράκου, καὶ εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ, ἔβαλεν ἐπὶ τὸ θεμέλιον πρὸ πάντων. πρὸ τοῦ δὲ ἄρξασθαι κτίζειν τὸν ναὸν, προέκτισεν εὐκτήριον χρυσόροφον καὶ περικαλλῆ κύκλῳ μετὰ λίθων πολυτελῶν καὶ πολυτίμων, ἐπὶ ὀνόματι τοῦ Ιωάννου τοῦ προδρόμου· ὅπερ ἐστὶ πλησίον τοῦ ὡρολογίου, τὸ καλούμενον 15 Βαπτιστήριον, καὶ τὰ πλησιάσαντα τοῦ μητατωρίου. ἵνα ἐκεῖσε παραμένῃ μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ πολλάκις, καὶ ἐσθίῃ. τότε γὰρ καὶ τὰ διαβατικὰ ἀπὸ τοῦ παλατίου μέχρι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἔκτισεν, ἵνα διέρχηται ὁσάκις ἂν θέλῃ, καὶ μὴ ὁρᾶσθαι παρά τινος, πρὸς τὸ παρίστασθαι ἐν τῇ οἰκοδομῇ τοῦ ναοῦ. ὑπῆρχον δὲ τεχνῖται μαΐστορες ἑκατὸν, ἔχοντες ἕκαστος αὐτῶν ἀνὰ ἀνθρώπων ρ', γινόμενοι χιλιάδες δέκα. καὶ οἱ μὲν πεντήκοντα μαΐστορες μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτῶν τὸ δεξιὸν μέρος ᾠκοδόμουν· οἱ δὲ ἕτεροι πεντήκοντα, ὁμοίως τὸ εὐώνυμον μέρος 16, διὰ τὸ ἐριθεύειν καὶ σπουδῇ ταχέως κτίζεσθαι τὸ ἔργον. τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ναοῦ, ἄγγελος

13.
14.
15.
16.

λος Κυρίου κατ' ὄναρ ἔδειξε τῷ βασιλεῖ. ὑπῆρχε δὲ ὁ πρωτοοικοδόμος μηχανικὸς, καὶ λίαν φρονήσεως ἀντεχόμενος, καὶ εἰς τὸ ἀνεγεῖραι ναοὺς ἐπιτήδειος. εἰς δὲ τοὺς κακάβους ἕψετο ἡ κριθὴ, καὶ τὸν χυλὸν αὐτῆς ἐμίγνυον τῷ ἀσβέστῳ σὺν τῷ ὀστράκῳ ἀντὶ ὕδατος. ὁ δὲ αὐτῆς χυλὸς ὑπῆρχε γλισχρὸς, μυξώδης καὶ κολλητικός. ὁμοίως καὶ
17. τὰ φλοιὰ τῶν δένδρων 17 τῶν ἰτέων κατατέμνοντες, ἐνέβαλλον τοῖς κακάβοις μετὰ τῆς κριθῆς, καὶ ἐποίησαν μάζας τετραγώνους ἐχούσας ἀνὰ ποδῶν πεντήκοντα τὸ μῆκος, καὶ ν' τὸ πλάτος, καὶ εἴκοσι τὸ πάχος, καὶ ἐτίθουν εἰς τοὺς θεμελίους· καὶ οὔτε θερμὸν τοῦτο ἐτίθουν, οὔτε πάλιν ψυχρὸν διὰ τὸ εἶναι κολλητικόν. καὶ ἐπάνω τὰς μάζας ἐτίθουν λίθους εὐμεγέθεις ἰσομηκοπλάτεις. καὶ ἦν ἰδεῖν τότε αὐτὰ κρατεῖν καθάπερ σίδηρος.

Δύο δὲ πηχῶν τῶν θεμελίων ἐκ τῆς γῆς ὑψωθέντων, ὡς φησὶν ὁ προειρημένος ποιητὴς, ὁ καὶ ἀπογράφων τὴν ἔξοδον, ἐξωδιάσθησαν χρυσοῦ κεντηνάρια υλβ'. μιλιαρίσια γὰρ ἀργυρῶν καθ' ἑκάστην ἐκομίζοντο ἀπὸ τοῦ παλατίου, καὶ ἐτίθεντο εἰς τὸ Ὡρολόγιον, καὶ ὅσοι ἀνεβίβαζον λίθους, ἐλάμβανον ἀνὰ ἀργυροῦ ἑνὸς, διὰ τὸ μὴ ἀκηδιάσαι τινὰ ἐξ αὐτῶν ἢ βλασφημῆσαι. εἷς δὲ τῶν βασταζόντων λίθον ἀγανακτήσας καὶ στενάξας, εἰς γῆν κατηνέχθη καὶ συνετρίβη. τὴν δὲ ἔξοδον ἐποίει ὁ ῥηθεὶς Στρατήγιος, ὁ φύλαξ τῶν βασιλικῶν χρημάτων, ὁ καὶ ὑπάρχων πνευματικὸς ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ. τῶν δὲ πηχῶν ὑψωθέντων καὶ τῶν κιόνων τῶν μεγάλων, 18
18. τῶν τε Ῥωμαίων καὶ πρασίνων τῶν μεγάλων, ὁ βασιλεὺς τὸ δειλινὸν οὐκ ἐκάθευδεν, ἀλλ' εἶχε σπουδὴν

gelus Domini in somnis Imperatori ostenderat. Princeps autem Architectus, vir solertissimus, templisque excitandis ingeniosissimus erat. Ordeum plenis cacabis elixum subigebatur, eiusque liquorem cum calce Cæmentũ vt subactũ. & testâ miscebant. Erat ordei liquor ille viscosus, mucosus, tenax; simili quoq; ratione dissectos salignos cortices cũ ordeo in cacabos mittentes, ac quadrangulas massas facientes, 50. pedum singulas longitudinis, & 50. latitudinis, vigintique densas; eas nec nimium calidas, neque rursus frigidas, sed totas intepescentes, quò iis vinculum tenacius foret, in fundamenta mittebant. Substratáque massâ, lapides prægrandes pari longitudine ac latitudine imponebant, eoque glutine ac si ferro adstringerentur, firmiter cohærescebant.

Fundamentis duorum cubitorum Expensarũ prima subductio. altitudine è terrâ erectis, vt dictus auctor & expensæ rationum scriba auctor est, ad quadringenties trigesies, bisque centena librarum auri L. υλβ'. summa deducta est. Miliarisia enim pecuniæ quotidie è palatio efferebantur, atque in Horologij arce ponebantur, omnesque qui saxa, cæteraque fabricæ dedita conuehebant, argenteum in singulos accipiebant, ne cui segnities torporque obreperet, aut conuitij verba iactaret. Ex iis quidam, cùm saxum vehens sub pondere ingemuisset, in terram præceps dejectus, ac allisus est. Pecu- Codin. ἀδελφοποιητός. nias sufficiebat, quem dixi, Strategius, Regij ærarij Comes, ac Iustiniani Imperatoris spiritalis frater. Erectis pilis, magnisque columnis Romanis pariter atque Prasinis, Imperator somno pomeridiano abstinens, magnoque studio operi

incumbens, polientes cædentesque lapides, & fabros; cunctasque operas & artifices Troilo Cubiculario comite, circumeundo inspectabat; factaque sponsione, extra constitutam mercedem, semel aut iterum per hebdomadam, modò nummum, modò quid amplius erogabat. Quoties verò spectandi causâ accedebat, candidâ simplici lineâ indutus, caputque tenui obtectus sudario; manu denique exilem virgam tenens, procedebat.

Erectis porro superiorum dextri sinistrique lateris ædium fornicibus, tectoque in scyphi, trulleumque morem composito, statuit Imperator, ne miliarisia per diem Sabbati è Palatio exportarentur. Erat quippe diei hora tertia; iussitque Strategius operas ad prandium exire; similiterque artifices. Descendens verò, cuius supra memini, Ignatius, Architectorum primus, filium reliquit quo dextro latere in superiori fornice ipse ædificabat, vt omnia opificum instrumenta diligens inspector seruaret. Erat autem puer annorum circiter quatuordecim. Illo igitur sedente, Eunuchus quidam, splendidâ veste indutus, vultuque decorus, velut nimirum è Palatio missus, se illi conspicuum facit, aitque, Quid causæ est cur opifices non citò Dei opus absoluunt, sed eo relicto ad comedendum abierunt? Ad quem puer, Primo quoque tempore, mi domine, aderunt. At ille, Abi citò, inquit, & accersi eos. Puero affirmante se non discessurum, ne

Diuina visio, sanctæ que Sophiæ Angeli indigetatione nuncupatio.

πολλὴν καὶ ἐπιμέλειαν εἰς τὸ ὁρᾶν, τούς τε λιθοξόους καὶ λατόμους, τεκτονικούς τε καὶ πάντας τοὺς οἰκοδόμους, μετὰ καὶ Τρωΐλου κουβικουλαρίου τούτους ὁρῶν, σπουδὴν αὐτοῖς ἐπηγγείλατο· καὶ διὰ τοῦτο ἔξωθεν τοῦ μισθοῦ αὐτῶν, τῇ ἑβδομάδι ἢ ἅπαξ ἢ δὶς εὐεργέτει τούτους, ποτὲ μὲν ἀπὸ νομίσματος ἑνός, ὁπότε δὲ καὶ πλεῖον. πορευόμενος δὲ ὁ βασιλεύς, ἠμφιέννυτο 19 ὀθόνην λευκὴν ψιλήν, καὶ 19 σουδάριον ἀμυδρὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. ἐν δὲ τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ῥάβδον πτενὴν κατεῖχεν.

Ἀνεγείροντες δὲ τὰς ἁψίδας τῶν ὑπερῴων, τῶν τε δεξιῶν καὶ τῶν εὐωνύμων, καὶ ταύτας σκεπάσαντες σκυφικὰς ἁψίδας, ὡς εἴδη τῷ κρατοῦντι τοῦ μὴ ἀγαγεῖν μιλιαρήσια ἡμέρᾳ σαββάτου ἐκ τοῦ παλατίου. καὶ προσέταξεν ὁ Στρατήγιος τοῦ ἐξελθεῖν τοὺς ἐργάτας εἰς τὸ ἄριστον· ὁμοίως καὶ τοὺς τεχνίτας. κατερχόμενος δὲ ὁ προρρηθεὶς Ἰγνάτιος καὶ πρῶτος τῶν οἰκοδόμων ὁ μηχανικός, κατέλειπε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ᾧ ἔκτιζε δεξιὸν μέρος ἄνωθεν τῶν ὑπερῴων, εἰς τὸ ὁρᾶν τὰ πρὸς οἰκοδομὴν ἐργαλεῖα ἅπαντα. ὁ δὲ παῖς ἦν ὡσεὶ χρόνων δεκατεσσάρων. καθεζομένου οὖν τοῦ παιδός, ἐφάνη αὐτῷ εὐνοῦχος, λαμπρὰν ἐσθῆτι ἠμφιεσμένος, ὡραῖος τῷ εἴδει, ὡς δῆθεν ἐκ τοῦ παλατίου πεμφθείς, καὶ λέγει τῷ παιδαρίῳ, Τίνος χάριν τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ οὐκ ἀναπληροῦντα οἱ κάμνοντες ταχέως, ἀλλὰ καταλιπόντες αὐτὸ ἀπῆλθον εἰς τὸ ἐσθίειν. ὁ δὲ παῖς λέγει τῷ εὐνούχῳ, Ὅτι κύριέ μου ταχέως παραγίνονται. ἐκείνου δὲ πάλιν εἰπόντος, Ὅτι πορευθεὶς κάλεσον αὐτούς· σπουδὴν γὰρ τοῦ τελειωθῆναι τὸ ἔργον. τοῦ δὲ παιδὸς φήσαντος, αὐτὸν μὴ ἀπελθεῖν, 19 διὰ τὸ 19.

ἀπολιθῶσι τὰ ἐργαλεῖα ἅπαντα. ἔφη ὁ εὐνοῦχος, Ἄπελθε ἐν σπουδῇ, καὶ φώνησον αὐτοὺς τοῦ ταχέως ἥκειν· καὶ ἐγὼ ὄμνυμί σοι, τέκνον, οὕτως, Μὰ τὴν ἁγίαν Σοφίαν τὴν νῦν κτιζομένην, οὐχ ὑποχωρῶ τῶν ὧδε· ἐνταῦθα γὰρ ἐτάχθην δουλεύειν καὶ φυλάττειν παρὰ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἕως ὅτε καὶ ὑποστρέψῃς. ταῦτα ἀκούσας ὁ παῖς, δρομαίως ἐπορεύθη, καταλιπὼν ἐν τῷ ὑπερῴῳ κτίσματι τὸν ἄγγελον τοῦ Κυρίου φυλάττοντα. ὡς δὲ κατῆλθεν ὁ παῖς, καὶ εὑρὼν τὸν πατέρα αὐτοῦ τὸν πρωτοκτίστην μετὰ τῶν λοιπῶν, ἐξηγήσατο αὐτοῖς ἅπαντα. ὁ δὲ πατὴρ λαβὼν τὸν παῖδα αὐτοῦ, ἤγαγεν ἐπὶ τὸ ἄριστον τοῦ βασιλέως. ἐκεῖσε γὰρ ὢν ὁ βασιλεὺς" ἐπὶ τὸ εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἐδείπνει ἐν τῷ Ὡρολογίῳ. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας τούτων τῶν ῥημάτων παρὰ τοῦ παιδός, προσεκαλέσατο πάντας τοὺς εὐνούχους, καὶ ἐπεδείκνυεν ἕνα ἕκαστον τῷ παιδαρίῳ, λέγων, Μή τι οὗτός ἐστιν. ὁ δὲ παῖς βοήσας, Μή τινα ὑπάρχειν ἐξ αὐτῶν τῆς θεωρίας ἐκείνου τοῦ εὐνούχου, ὃν ἐθεασάμην, ἔγνω τότε ὁ βασιλεύς, ὅτι ἄγγελος Κυρίου ἐστὶν ὁ λαλήσας σοι, καὶ ὅτι τὸ ῥῆμα γνώριμον ἦν, καὶ ὁ ὅρκος αὐτοῦ, εἰπόντος καὶ τοῦ παιδαρίου ὅτι λευκοφόρος ἐτύγχανε, καὶ αἱ παρειαὶ αὐτοῦ πῦρ ἀπέπεμπον, καὶ ἐνηλλαγμένη ἡ ὅρασις αὐτοῦ, μεγάλως ἐδόξασε τὸν Θεὸν ὁ βασιλεύς, λέγων, Ὅτι εὐδόκησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ ὅτι ἔφεσις πολλὴ καὶ κόπος μοι ὑπήρχετο, πῶς δὴ καλέσω τὸν ναόν. καὶ ἐκ τότε ἔλαβε τὴν προσηγορίαν ὁ ναός, Ἡ ἁγία Σοφία, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἑρμηνευόμενος. καὶ σκοπήσας ὁ βασιλεὺς εἶπεν οὕτως, Μὴ ἐάσω τὸν παῖδα ὑποστρέψαι εἰς τὴν οἰκοδομήν, ἵνα εἰς τὸ διηνεκὲς φυλάττῃ ὁ ἄγγελος Κυρίου, καθὼς εἶπεν ἐν ὅρκῳ. ἐὰν γὰρ

ferramenta illi disperеant, ait Eunuchus, Vade citò, & voca eos vt celeriter veniant. Iuro enim tibi, fili, Per sanctam SOPHIAM, quæ nunc ædificatur, me non discessurum (quippe qui Dei Verbi imperio iussus sum hic ministrare ac custodire) donec tu reuertaris. His auditis, puer festinè profectus est, Angelo Domini in superioribus ædibus custode relicto. Cumque adeo descendisset, ac patrem Architectorum principem vnà cum reliquis offendisset, omnia ex ordine narrauit. Pater filium assumens, ad Imperatoris prandium adduxit. Imperator enim illic tunc agens, in sancti Ioannis Præcursoris Oratorio, ad Horologiũ prandebat. L. ἐν τῷ Βαπτιστηρίῳ. Ille his ex puero auditis, Eunuchos omnes accersens, singulos puero exhibebat. Tum puero clamante, nullum tali aspectu esse, qualem ipse Eunuchum conspexisset, cognouit Imperator Angelum Domini esse, qui ipsum allocutus fuisset, quódque sermo apertus esset, nec iusiurandum lateret, hoc quoque dicente puero, candidâ indutum stolâ, genis igneum quid coruscantibus, variante aspectu vultuque, Imperator magnificè Deum collaudauit, dicens, Deo acceptum Templi opus fuisse; cùm ille magno desiderio teneretur, animique anxius esset, quonam illud nomine appellaret. Exindeque Templum, SANCTA SOPHIA vt diceretur, quod Dei Verbum interpreteris, accepit. Secum autem animo cogitans Imperator, sic ait, Non sinam puerum ad ædes reuerti, vt Angelus in perpetuum custodiat, pro eo ac iureiurando pollicitus est. Si enim reuersus puer in æde exiterit, discedet

inde Angelus Domini. Consilio itaque cum præcipuis Senatoribus, sacrique Ordinis Pastoribus, inito hoc Imperator responsum accepit, Non mittendum puerum ad Templi ædes illas iuxta Angeli iusiurandum, vt Dei munere ad mundi vsque finem illo custode potiretur. Itaque Imperator diuitiis auctum puerum, ac honoribus donatum, patris quoq; illius consilio in Insulas, quas Cyclades vocant, relegauit. Quod autem sic puerum Angelus allocutus est, in dexterá parte pilæ superioris fornicis, ad Trullum ascendentibus, accidit,

Cùm verò opifices ad secunda vsque Catechumena perducto opere, superioribus columnis ac fornicibus erectis, circumpositæ fabricæ tecta imposuissent, Imperator propter auri inopiam vehementer angi cœpit. Stante autem illo in superiori fornicis parte, cùm sabbati horâ . . . (quippe vergente quod prandij tempus esse solet) Trullum excitaturi essent, mœsto animo, anxioque se illi Eunuchus in veste candidâ conspicuum faciens, sic infit; Quid pecuniarum causâ, domine, animo discruciaris? Iube cras citò venire ex tuis Proceribus, aurique signati summam afferam, quantam ipse volueris. Sequenti die veniens Eunuchus, euntem ad visendam fabricam Imperatorem inuenit. Ille, qui Eunuchum sequeretur, Strategium dedit, & Basilidem Quæstorem, & Theodorum Patricium cognomento Colocyntem, qui etiam erat Præfectus; seruos circiter quinquaginta, mulos viginti, simulque bulgidiorum viginti paria. His ille assum-

Pecuniæ diuinitus prærogatæ in opus fabricæ.

ὁ παῖς ὑποστρέψῃ καὶ εὑρεθῇ ἐν τῷ κτίσματι, ὁ ἄγγελος Κυρίου ὑπουργήσει. βουλευσαμένου δὲ τοῦ βασιλέως, τοὺς κρείττονας τῆς συγκλήτου καὶ ἱερατικοὺς ποιμένας, εἶπον αὐτῷ, Μὴ ἀποστείλῃς τὸν παῖδα εἰς τὴν οἰκοδομὴν κατὰ τὸν ὅρκον τοῦ ἀγγέλου, ὅπως ἐκ Θεοῦ φυλάξῃ τὸν ναὸν ἕως τέλους κόσμου. ὁ δὲ βασιλεὺς πλουτίσας τὸν παῖδα καὶ ἀξιώμασι δοξάσας, ἀπέστειλε μετὰ καὶ τῆς βουλῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν ἐξορίᾳ εἰς τὰς Κυκλάδας νήσους. ἐγένετο δὲ τὸ ῥῆμα τοῦτο τοῦ ἀγγέλου πρὸς τὸν παῖδα εἰπόντος, εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ πεσσοῦ τῆς ἄνω ἁψῖδος 20 τοῖς ἀνερχομένοις ἐπὶ 20.
τὸν Τροῦλλον.

Φθασάντων δὲ τῶν οἰκοδόμων εἰς τὰ 21 δεύτερα κατηχούμενα, καὶ ἐγειράντων τοὺς ἐπάνω κίονας καὶ τὰς καμάρας, καὶ σκεπασάντων τὰ πέριξ, 21.
ἠθύμει ὁ βασιλεὺς, διὰ τὸ μὴ ἔχειν χρυσοῦ ποσότητα. ἱσταμένου οὖν αὐτοῦ εἰς τὰ ὑπερῷα τῶν κτισμάτων, μελλόντων ἐγεῖραι τὸν Τροῦλλον 22 κατὰ τὴν 22.
ὥραν τοῦ σαββάτου ··· ὡς ἤδη βαθέως ἀρίστου, ἀδημονοῦντος τοῦ βασιλέως, ἐφάνη αὐτῷ εὐνοῦχος λευκοφορέσας, εἰρηκὼς οὕτω, Τί λυπῇ, δέσποτα, περὶ χρημάτων. πρόσταξον ἐλθεῖν αὔριον ταχὺ ἐκ τῶν μεγιστάνων σου, καὶ ἐγὼ κομίσω σοι χρυσοῦ χάραγμα ὅσον ἂν κελεύσεις. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐλθὼν ὁ εὐνοῦχος, καὶ εὑρὼν τὸν βασιλέα ὅτι πορεύεται ἐπὶ τὸ ὁρᾶν τὰ κτίσματα, δέδωκεν ὁ βασιλεὺς τόν τε Στρατήγιον, καὶ Βασιλείδην τὸν κυέστορα, καὶ Θεόδωρον πατρίκιον τὸν ἐπίκλην Κολοκύνθην 23, τὸν καὶ ἔπαρχον, καὶ 23.
ὑπηρέτας μέχρι τῶν πεντήκοντα, καὶ ἡμιόνους εἴκοσι, μετὰ καὶ βουλγιδίων ζυγὰς εἴκοσι. τούτους λαβὼν ὁ εὐνοῦχος ἀπῆλθε τὰς Χρυσέας πόρτας· καὶ ἐλθόντες εἰς τὸ

πριβουνάλιον, ἐφάνησαν μὲν τοῖς ἀποσταλεῖσι, παλάτια κτιστὰ θαυμαστά. ἐκ τῶν ἵππων δὲ ἀποβάντες, ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ὁ εὐνοῦχος εἰς κλίμακα θαυμαστήν. καὶ εἰσβαλὼν κλεῖδα χαλκῆν καὶ λαμπρὰν ὁ εὐνοῦχος, ἤνοιξε κουβούκλιον· καὶ, ὥς φησι Στρατήγιος ὁ μάγιστρος, ἦν τὸ ἔδαφος ἐστρωμένον καὶ πεπληρωμένον χρυσοῦ χαράγματος. καὶ λαβὼν πτύον ὁ εὐνοῦχος, ἔβαλεν ἐφ' ἕνα ἕκαστον βουλγίδιον, χρυσοῦ κεντηνάρια τέσσαρα· ρρπ'. καὶ δοὺς αὐτοῖς, ἀπέστειλε τῷ βασιλεῖ· καὶ κλειδώσας ἔμπροσθεν αὐτῶν τὸ κουβούκλιον ἐν ᾧ ἦν τὸ χάραγμα, ἔφη αὐτοῖς, Ὑμεῖς κομίσατε ταῦτα τῷ βασιλεῖ, εἰς τὸ καταχωνεῦσαι εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ. ὁ δὲ εὐνοῦχος κατελείφθη ἐκεῖσε. καὶ ἐλθόντες ἤγαγον τῷ βασιλεῖ τὸ χρυσίον· καὶ ἐκπλαγεὶς ὁ βασιλεὺς, φησὶν αὐτοῖς. Ἐν ποίῳ τόπῳ ἀπήλθατε, καὶ τίς ὁ εὐνοῦχος. καὶ ἀνήγγειλαν αὐτῷ πάντα, τόν τε τόπον τῶν οἰκημάτων αὐτοῦ, καὶ ὅτι χρυσίον εἶχε κεχυμένον ἐπὶ κουβουκλίου εἰς πλῆθος πολύ. προσδοκῶν δὲ ὁ βασιλεὺς τὸν εὐνοῦχον ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν, καὶ ὡς οὐ παρεγένετο, ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς τὸν ἀκόλουθον αὐτοῦ εἰς τὸν εὐνοῦχον· καὶ εὑρὼν τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐθεάσατο τὰ παλάτια ὅλον ἄοικον, ὑποστρέψας, ἐγνώρισε τῷ βασιλεῖ πάντα. ἐκπλαγεὶς δὲ, καὶ γνοὺς, εἶπεν, Ὅτι ἀληθῶς τοῦτο θαῦμα γέγονεν, ἵνα γνῶμεν πάντες, καὶ μεγάλως ἐδόξασε τὸν Θεόν.

Ἐν δὲ τῷ μέλλειν τὸ ἅγιον θυ-
24. σιαστήριον πληρῶσαι, 24 καὶ διὰ
τῶν στοῶν φωταγωγῆσαι τῶν διὰ τῶν
ὑελίων ὄντων, προσέταξεν ὁ μηχα-
νικὸς ἵνα γένηται ὁ μύαξ μονοκά-
λαμος· καὶ πάλιν μεταμεληθεὶς

ptis per Auream portam egressus est. Cumque ad Tribunalis aream venissent, videbantur sibi qui missi erant extructa Palatia stupēdi decoris videre. Vbi autem ex equis descendissent, Eunuchus admirandam eos scalam ascendere iussit: tumque immittens clauem auream ac splendidam, cubiculum aperuit. Atque vt Magister Strategius dicebat, pauimentum omne auro signato stratum ac plenum erat: acceptaque palâ, Eunuchus, singulis bulgidiis quater centenas auri libras immisit, nempe simul nimirum octogies centenas; quibus traditis, ad Imperatorem remisit: clausoque coram claue cubiculo, in quo aurum signatum erat, ait ad eos, Vos afferte Imperatori, vt in fabricæ opus effundat. Eunuchus ibi relictus: illi venientes, quod acceperant Imperatori aurum deferunt. Illéque stupens, Quonam, inquit, profecti estis, quisve is Eunuchus existit? Illi cuncta ordine referre: esseque vim auri immensam per eius cubiculi solum sparsam. Expectabat Imperator rediturum Eunuchum; at cassâ expectatione, qui à pedibus esset, puerum ad eum misit. Nactus puer locum, quo conspecta palatia, nullas habentem domos, reuersus cuncta Imperatori narrauit. Quibus ille in stuporem actus, ac rem cognoscens, Verè, ait, miraculum illud factum est, vt sciamus omnes; ac magnificè Deum collaudauit.

Cùm autem altare ædificaturi essent, ac per vitreas porticus lucem illaturi, præcepit Architectus vno concham meatu ad lucem aptari: tumque mutato consilio, duplici aptari præcepit, per duas apsides, ne

Diuinâ reuelatione, trina ad lumen altaris inducta fornix.

locus nullis suffultus tignis, qualia Narthecia ac lateribus fuerant adhibita, nimio pondere grauaretur. Reliqui artifices contra obnitebantur, vnicam cameram altari illuminando sufficere. Angebatur itaque Magister fabrûm quidnam facto opus, quòd Imperator quandoque vnam apsidem, quandoque duas fieri iuberet. Dum itaque staret tædio affectus, atque animo anxius esset, feriâ quartâ, horâ quintâ apparuit ei Angelus Domini, toto Imperatorem aspectu referens atque habitu, veste regali, rubris calceis, aitque Artifici, *Placet vt triplici ad lucem meatu, triplicique irradiante porticu concha fiat, In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti:* moxque ab oculis illius euanuit. Ille stupore perculsus, in Palatium confestim succedit, austeriusque objurgans Imperatorem, contráque nitens, Tu, inquit, Imperator, non vnum vnoque proposito loqueris. Hactenus clamitabas vnam porticum, tumque aliàs duplicem, ad lucem altari conuehendam, extruendam esse: nunc autem penè mihi confecto opere, ipse adstans dicis, Triplex camera lucem altari dabit, propter fidem Trinitatis? Imperator, vt se illâ die nec pedem è Palatio extulisse cognouit, exploratè cognouit Angelum Domini esse, qui Artifici locutus sit; aitque ad illum, Vti tibi locutus est, ita & feceris. Omnes autem pilæ interius exteriusque ferreis vectibus ferruminatæ tenentur, vt inter se hæreant, & immotæ consistant. Omnes oleo obductæ ac calce; ita demum variorum marmorum incrustationes superinductæ.

προσέταξεν γενέσθαι δίφωτον, διὰ
δύο ἀψίδων, διὰ τὸ μὴ δέξασθαι
βάρος, ὅτι ἐκεῖ ἱκρίωμα οὐκ ἔθηκαν-
το, ὥσπερ ἐν τῷ νάρθηκι, καὶ εἰς τὰς
πλευρὰς τοῦ ναοῦ. τῶν δὲ λοιπῶν τε-
χνιτῶν ἀντιλεγόντων, ὡς μία καμάρα
φωτίζει τὸ θυσιαστήριον. καὶ ἀδημο-
νοῦντος τοῦ πρωτοικοδόμου τί ἂν
ποιήσῃ, ὅτι ποτὲ μὲν λέγει ὁ βασι-
λεὺς μίαν ἀψίδα γενέσθαι, ἄλλοτε δὲ
δύο· καὶ ἑστῶτος αὐτοῦ καὶ 25 ἀκηδιῶν- 25.
τος, ἡμέρᾳ τετάρτῃ, ὥρᾳ ε', ἐφάνη
αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἐν ὁμοιώματι
τοῦ βασιλέως μετὰ βασιλικῆς ἐσθῆτος
καὶ ἐρυθρῶν πεδίλων, καὶ φησὶ τῷ
τεχνίτῃ, Θέλω ἵνα μοι ποιήσῃς
τρίφωτον τὸν μύακα, καὶ διὰ τριῶν
στοῶν, εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ
καὶ ἁγίου Πνεύματος. παρευθὺ δὲ
ἀφανὴς ἐγένετο. καὶ καταπλαγεὶς ὁ
μαΐστωρ, παρεγένετο ἐπὶ τὸ παλά-
τιον, καὶ ἀντέλεγε τῷ βασιλεῖ αὐ-
στηρῶς, Ὅτι σύ, βασιλεῦ, λόγον
ἕνα οὐκ ἔχεις. μέχρι τοῦ ἄρτι ἐβόας
ποιεῖν με μίαν στοάν· ἄλλοτε δύο, ἐν
τῷ θυσιαστηρίῳ· καὶ ὅταν ἐτε-
λείωσα τὸ ἔργον, παρέστης μοι λέ-
γων, Ὅτι τρεῖς καμάραι φωτί-
ζουσι τὸ θυσιαστήριον διὰ τὴν τῆς
Τριάδος πίστιν; ὡς δὲ ἐγνώρι-
σεν ὁ βασιλεύς, ὅτι ταύτῃ ἡ-
μέρᾳ ἐκ τοῦ παλατίου οὐκ ἐξῆλ-
θον, ἀκριβῶς ἐπέγνω ὅτι ἄγγε-
λος Κυρίου ἦν ὁ λαλήσας σοι·
καὶ ὡς εἶπέν σοι, οὕτως καὶ
ποίησον. πάντες δὲ 26 οἱ πεσ- 26.
σοὶ, ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ὑπὸ σι-
δηρῶν μοχλῶν κρατοῦνται ἐγκε-
χλιασμένοι πρὸς τὸ ἀλλήλοις
κρατεῖν, καὶ εἶναι ἀμετακινή-
τοις. ἡ δὲ ἔμπλασις πάντων τῶν
πεσσῶν, μετὰ ἐλαίου καὶ ἀσβέ-
στου· καὶ οὕτως ἐπάνω ἀνέστη-
σαν τὰς ποικίλας ὀρθομαρμαρώ-
σεις.

Ἀπέστειλε δὲ ὁ βασιλεὺς Τρώϊλον
τὸν κουβικουλάριον, καὶ Θεόδωρον
ἔπαρχον καὶ Βασιλίδην κυέστορα ἐν
τῇ Ῥόδῳ νήσῳ, καὶ ἔκαμον ἐκεῖσε
27. μετὰ τοῦ πηλοῦ 27 βήσαλα ἰσόσταθμα,
ἰσομήκη παμμεγέθη, σφραγίζοντες
οὕτως, Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ
οὐ σαλευθήσεται. βοηθήσει αὐτῇ
ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρωῒ πρωΐ. καὶ
διαμετροῦντες αὐτῶν τὴν ποσότη-
τα, ἀπέστελλον τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ
σταθμὸς τῶν δώδεκα βησάλων ἐκεί-
νων, ἡμετέρου ἐστὶ σταθμὸς εἷς, διὰ
τὸ εἶναι τὸν πηλὸν ἐκεῖνον ἐλα-
φρὸν πάνυ, καὶ σπογγοειδῆ, καὶ κοῦ-
φον καὶ λευκόχροον. δι' ὀλίγου φαίνε-
28. ται ἰδιωτικῶς ὅτι 28 κισσηρένιον ἐστὶν
ὁ τροῦλος· ἀλλ' οὐκ ἔστιν οὕτως, ἐλαφρὸν
δὲ ὑπάρχει καὶ λευκόν. μετὰ ταῦτα δὲ
ἀνοικοδομήσαντες τὰς τέσσαρας ἁψῖ-
δας εὐμεγέθεις· καὶ ἀρξάμενοι κυ-
λίειν τὸν τροῦλον, ἕως δώδεκα βησά-
λων ἐτίθουν· καὶ ἀναμεταξὺ τῶν δώ-
δεκα βησάλων, ἐποίουν οἱ ἱερεῖς εὐ-
χὴν περὶ συστάσεως τῆς ἐκκλησίας. καὶ
ἐποίουν οἱ κτίσται κατὰ δώδεκα βήσα-
λα ὀπὴν, ἐμβάλλοντες τὰς ὀπαῖς τί-
μια καὶ ἅγια διαφόρων ἁγίων λεί-
ψανα, ἕως οὗ ἐτελείωσαν τὸν τροῦ-
λον. ἦν δὲ ὁ ἐσωτερικὸς ὄρθρος ἱστά-
μενος. καὶ εἶθ' οὕτως [ἐμουσίωσαν
καὶ ὀρθομαρμάρωσαν αὐτὸν, καὶ εἰς
τοὺς πίσσους καὶ εἰς τὰς στοὰς, καὶ εἰς
τὰ μεγάλα κιόνια ἔβαλον λείψανα
ἁγίων ἐπισήμων.] πληρώσαντες
δὲ τὰς περικαλλεῖς καὶ λαμπρὰς
ὀρθομαρμαρώσεις, κατεχρύσωσαν,
τάς τε ζεύξεις τῶν ὀρθομαρμάρων,
καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν κιονίων, καὶ
τὰ ἐγγλύμματα, καὶ τοὺς κοσμή-
τας τῶν ὑπερῴων, τῶν τε διορόφων
καὶ τριορόφων· ἐχρύσωσε πάντα
ἐκ χρυσίου καθαροῦ πέταλα τὸ σύμ-
παχον τοῦ χρυσώματος, δακτύλων

Missi ab Imperatore in Insulam Rhodum Troilus Cubicularius, Theodorus Præfectus & Basilides Quæstor, qui ibi exque luto Rhodio paris ponderis & longitudinis quàm maximos coctos lateres fieri curarent, ita inscriptos, *Deus in medio eius, & non commouebitur: adiuuabit eam Deus valde diluculo*; commensaque magnitudine lateres Imperatori mittebant. Istiusmodi duodecim lateres, vnum ex nostris pondo æquabant; quòd id genus luti leue sit, spongiosum, tenue ac candidum; Adeoque parum abest, quin rudis vulgi opinione, Trulla pumicea esse credatur. Haud tamen ita se res habet. Sed leuis, candidique nitoris est. Tum quatuor ingentis molis extructæ fornices: indeque exorsi Trullæ tornato opere fabricam, duodecimo laterum ordine cùm fastigiassent, pro Ecclesiæ structurâ Sacerdotibus preces fundentibus, structores quotâ quaque duodecim laterum serie relicto foramine, veneranda sanctaque diuersorum Sanctorum pignora immittebant, donec armato opere Trulla perficeretur, surrectoque fastigio insolentis fabricæ Trulla consistebat; quam adeò musiuo opere peromarunt, ac marmoribus incrustarunt. In pilas & porticus maioresque columnas, illustrium Sanctorum Reliquias miserunt: Expletisque elegantis ac magnifici operis incrustationibus, auro obduxerunt; ac tum crustarum commissuras, tum columnarum capitella, cælaturasque ac superiorum ædium peristylia secũdæ pariter atque tertiæ concamerationis, cuncta auro puro obduxit: auri laminæ obducentes, duorum digi-

Besala, coctique lateres mirâ leuitate & candore Rhodo aduecti.

Psal. 45. v. 6.

Trullæ religionis plena extructio.

torum ſpiſſitudinis: tecta omnia à ſuperioribus ædibus ſecundæ concamerationis & lateribus, & templi naue circumpoſitis, quatuorque narthecibus, ex auro vitreo pellucida magnificentiſſimè obduxit, & vſque ad veſtibula adiacentia, ſuperioreſque ædes, & columnas, & marmora. Templi quoque pauimentum, pretioſis variique generis marmoribus, tum porphyreticis ſubuirentibus, tum reliquis roſeo rubore variegatis; perpolitis ſtratiſque perornauit: latera verò foris & circumvicina, pretioſis ingentiſque molis lapidibus conſtrauit.

δύο· τοὺς ὀρόφους ἅπαντας, ἀπό τε τῶν ὑπερῴων τῶν διορόφων, καὶ τῶν ἐκ πλαγίου, καὶ τοῦ ναοῦ, καὶ τῶν πέριξ, καὶ τῶν τεσσάρων ναρθήκων, κατεχρύσωσε τὰ ὄροφα ἐξ ὑελίνου χρυσοῦ λαμπρότατα· καὶ μέχρις τῶν πέριξ προπυλαίων, κατεχρύσωσε, τά τε ὑπερῷα καὶ τοὺς κίονας, καὶ τὰς ὀρθομαρμαρώσεις. τὸ δὲ ἔδαφος τοῦ ναοῦ κατεκόσμησε διὰ πολυτελῶν καὶ ποικίλων μαρμάρων [διά τε καὶ Ῥωμαίων πηγανουσίων, καὶ τῶν λοιπῶν ῥοδοποικίλων·] καὶ στιλβώσας κατέθηκε καταστρώσας 29 αὐ- 29.
τά. τὰ δὲ πλάγια, τὰ ἔξω καὶ πέριξ, κατέστρωσε πολυτίμοις λίθοις καὶ μεγίστοις.

Sacrarij, ac loci altaris S. Sophiæ deſcriptio.

Altaris locus ac ſacrarium, ex argento limpidiſſimo: periſtylia & columellas ingentis magnitudinis, argentea cuncta conflauit cum eorum oſtiolis: cuncta argentea auro delibuta. Menſas quatuor columnis innixas in ſacrario erexit, ac columnas auro obduxit. Septem Sacerdotum ſedilia cum Antiſtitis throno, ac columnis quatuor, vtrinque poſita, auro obduxit. Ducenſque religioni ingredi in aditum quod Cyclium, (uelut à circulo & orbe) vocant, quod eſt infra gradus, SANCTA SANCTORVM illud appellauit. Erexit verò columnas ingentis molis, ipſaſque argenteas auro delibutas, cum Ciborio atque Liliis. Ciborium autem argento encauſtum fecit. Supra Ciborium, globum auro ſolidum, ponderis librarum centum & octodecim; liliáque aurea penſatia libras ſex: ſupraque illa, auream Crucem cum lapillis pretioſis, iiſque rariſſimis, octoginta librarum pondo ſtatuit. Eiuſmodi verò quidpiam

Velut exiguus orbis & circulus. Sancta Sanctorũ

Ciborium, apſis minor columellis fulta, ſacrã menſam tegens.

Τὸ δὲ θυσιαστήριον ἐξ ἀργύρου λαμπροτάτου. στηθέα καὶ κίονας εὐμεγέθεις, ἀργυρᾶ πάντα πεποίηκεν σὺν ταῖς πυλαΐσιν αὐτῶν. πάντα ἀργυρᾶ χρυσέμβαφα. τραπέζας δὲ τέσσαρας τοῦ θυσιαστηρίου ἔστησεν ἐπὶ τοὺς κίονας, καὶ αὐτοὺς κατεχρύσωσε. τὰς δὲ βάσεις τὰς ἑπτὰ τῶν ἱερέων, ἐν αἷς καθέζονται σὺν τοῦ ἀρχιερέως θρόνου, καὶ τῶν τεσσάρων κιόνων κατεχρύσωσε, στήσας εἰς τὰ ἑκάτερα μέρη· ἀναδύων τε εἰσπορεύεσθαι ἐν τῷ ἐλύματι τῷ καλουμένῳ Κυκλίῳ, ὅπερ ἐστὶν ὑποκάτω βαθμίδων, τοῦτο Ἅγια ἁγίων προσηγόρευσεν. ἔστησε δὲ κίονας εὐμεγέθεις, καὶ αὐτοὺς ἀργυροχρύσους, σὺν τοῦ κιβουρίου, καὶ τῶν κρίνων. τὸ δὲ κιβούριον, ἀργυροέγκαυστον ἐποίησεν. ἐπάνω δὲ τοῦ κιβουρίου ἔστησε σφαῖραν ὁλόχρυσον, ἔχουσαν σταθμὸν λίτρας ριη', καὶ κρίνα χρυσᾶ σύσαντα λίτρας ϛ' καὶ ἐπάνω αὐτῶν, σταυρὸν χρυσοῦν μετὰ λίθων πολυτελῶν καὶ θαυμασίων, ὅς τις σταυρὸς εἷλκε καὶ

ἀριθμὸν λουτρῶν ό. ἐποίησε δὲ μηχανὴν τοιαύτην. βουλόμενος γὰρ κρείττονα τὴν ἁγίαν τράπεζαν ποιῆσαι, καὶ πολυτελῆ ὑπὲρ χρυσίον, προσκαλεσάμενος ἐπιστήμονας πολλούς, εἰρηκὼς αὐτοῖς τοῦτο. οἱ δὲ ἔφησαν αὐτῷ, εἰς χωνευτήριον ἐμβάλωμεν
30. χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους παντοίους, 30 καὶ μαργαρίτας καὶ ζάμβυκας, χαλκὸν, ἤλεκτρον, μόλιβδον, κασσίτερον, σίδηρον, ὕελον, καὶ λοιπὴν πᾶσαν μεταλλικὴν ὕλην· καὶ τρίψαντες ἀμ-
31. φότερα αὐτῶν 31 εἰς ὅλβους καὶ δήσαντες, ἐπὶ χωνευτήριον ἔχυσαν καὶ ἀναμαξάμενα τὸ πῦρ, ἀνέλαβον ταῦτα οἱ τεχνῖται ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ἔχυσαν εἰς τύπον· καὶ ἐγένετο χυτὴ παμμιγὴς ἡ ἁγία τράπεζα· καὶ εἶθ' οὕτως ἔστησεν αὐτήν· ὑποκάτωθεν δὲ ταύτης ἔστησε κίονας, καὶ αὐτοὺς ὁλοχρύσους μετὰ λίθων πολυτελῶν. τὴν δὲ θάλασσαν τῆς ἁγίας τραπέζης ἐξ ἀτιμήτων λίθων πεποίηκε, καὶ κατεχρύσωσεν αὐτήν. τίς γὰρ θεάσηται τὸ εἶδος τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ οὐκ ἐκπλαγείη. ἢ τίς δυνήσεται κατανοῆσαι ταύτην, διὰ τὸ πολλὰς χροιὰς καὶ ποικιλότητας ἐναλλάσσειν· ὡς τὸ ταύτης εἶδος ὁρᾶσθαι, ποτὲ μὲν χρυσίζον, ἐν ἄλλῳ δὲ τόπῳ ἀργυρίζον. εἰς ἄλλο μέρος σαπφειρίζον ἐξαστράπτον· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀποστέλλειν οβ' χροιάς, κατὰ τὰς φύσεις τῶν λίθων καὶ μαργαριτῶν, καὶ πάντων τῶν μετάλλων.

Ἐποίησε δὲ καὶ πυλῶνας κάτωθεν καὶ ἄνωθεν ἐξ ἐλεφαντίνων γλυπτῶν κεχρυσωμένων, τὸν ἀριθμὸν τξέ. ἐν δὲ τῇ πρώτῃ εἰσόδῳ τοῦ λουτῆρος ἐποίησε πυλῶνας ἠλεκτρίνους· καὶ ἐν τῷ νάρθηκι, ἠλεκτρίνους πύλας

piā cōmentus est. Cùm sanctæ Mensæ maiorem præstantiam conciliare vellet, atque auro pretiosiorem efficere, complures artis peritissimos accersens, cum eis rem contulit: quorum hæc sententia ac consilium fuit; aurum, argentum, omnis generis lapillos, margaritas & vniones ac zambycas, æs, succinum, plumbum, stannum, vitrum, reliquamque metallicam materiam in fornacem iniicerent: Terentes verò quæque hæc ac subigentes, colligantesque, in vas fusorium infundebant: conceptoque igni ac liquata cùm extraxissent, artificibus in modulum, seu formulam, vt vocant, eliquantibus, tantâ hac specierum varietate commixta, sancta Mensa emersit; quam tum Imperator erexit, illique columnas, ipsas auro solidas, ac pretiosis lapillis interstinctas, subiecit. Sacræ Mensæ Mare (eius cauum recessum dicamus) inæstimabilis pretij lapillis constrauit, & auro obduxit. Quē enim ipsa se oculis ingerens sacræ Mensæ species in stuporem non agat? quisve mente assequi possit, quòd longè plurimos alios ex aliis colores ac micatus mutet? ita scilicet, vt eius quandoque species auro rutila videatur, aliâs argenti candore nitere, modò saphirinū fulgorem radiare; atque, vt verbo dicam, duos supra octoginta colores, pro specierum varietate, lapillorum, vnionum cunctorumque metallorum, euibrare.

Sacra mēsa de cunctis pretiosis opere fusili conflata.

Fecit verò etiam fores in inferioribus & superioribus ædibus ex ebore cælato, auro obductas, numero trecentas sexaginta quinque. In priore autem Lutri ingressu, fores fecit electrinas; in Narthece item portas ex electro tres: ex iis duas iustæ medio-

Fores eburneæ & electrinæ.

critatis; duarum autem mediam lon-
gè maximã ex argento & auro rutilã:
eius ostiola, auro obduxit: trium harũ
portarum interiora, pro lignis nouis,
lignis ex Arcâ communiuit. Cúmque
etiam pauimentum ex auro solidum
vellet sternere, non sedit ea mens cõ-
siliariis, ne qui postremis temporib.
futuri essent tenues egenique Impe-
ratores, hæc sibi diriperent. Qui au-
tem Imperatoris animum à consilio
auocarunt, Philosophi & Astronomi
Maximianus & Hierotheus fuerunt,
viri Athenienses qui dicerent, extre-
mis temporib ventura obscura Impe-
ria, ac fore vt hęc auferãtur. De illorũ
itaq; cõsilio, omissa molitio est. In sin-
gulos autẽ dies, bis mille miliarisio-
rum summã in aggerem mittens Im-
perator, terræ cõmiscebat; impletoq;
penso, artifices vespere exportantes
puluerem, sibiq; rapientes, quæ con-
dita erãt miliarisia offendebãt. Hoc
ita agebat Imperator, vt illi gauden-
ιε. tes, alacri animo in opus incũberent.
Et quidem materia, vti in superiorib.
dictum est, septem annorum spatio cũ
dimidio collecta, inq; vsum reposita
est: Templi verò structura ac absolu-
tio, tantâ illâ, quam dixi, operarum
turbâ, cunctisque strenuè omnique
diligentiâ laborantibus ad annos no-
uem ac menses duos producta est.

Sugestum & Solea. Suggestum cum Soleâ, sardonychis
struxit, insertis quoque lapillis cum
columellis auro solidis, & crystallis
& carbunculis & sapphiris; aurique
ingenti vi Soleæ superiora obduxit.
Habebat & Trullum aureum marga-
ritis, lychnitariis, smaragdis inter-
stinctum. Suggesti Crux, centum au-
ri librarum pondo erat. Sed & Ca-
tenulæ & lucernaria rotundis tereti-
busque margaritis ornata: galeri auro

καὶ πυλῶνας τρεῖς, δύο ἠμμέ-
τρους· καὶ μέσον τῶν δυοῖν, μεγί-
στην ἀργυρῶν χρυσέμβαφον, καὶ
παραπτ... ας αὐτῆς χρυσώσας· ἔσω-
θεν δὲ τῶν τριῶν πυλῶν ἀντὶ ξύ-
λων καινῶν, ἔβαλεν ἐκ τῶν τῆς κι-
βωτοῦ ξύλων. βουλόμενος δὲ καὶ
τὸν πάτον ὁλοάργυρον ποιῆσαι, οὐ
συνεβούλευσαν αὐτῷ, διὰ τὸ εἰς
ἔσχατα πένητας ἄνακτας ἁρπάζειν
αὐτά. οἱ δὲ ἀναπείσαντες αὐτὸν,
ἦσαν Ἀθηναῖοι φιλόσοφοι καὶ ἀ-
στρονόμοι Μαξιμιανὸς καὶ Ἱερό-
θεος, λέγοντες, ὅτι ἐπὶ ταῖς
ἐσχάταις ἡμέραις βασιλεῖαι ἀμυ-
δραὶ ἐλεύσονται, 32 καὶ ταῦτα 32.
ἀφέλονται. ἐκ τῆς βουλῆς αὐ-
τῶν ἐάσει τοῦτο. καθ' ἑκάστην δὲ
ἡμέραν ἔβαλλεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν
χοῦν χιλιάδας β΄ μιλιαρίσια,
καὶ ἔμιγνυον εἰς τὸν χοῦν· καὶ
ὅτε ἐπλήρουν τὸ ἔργον οἱ τεχνῖ-
ται, τῇ ἑσπέρᾳ, ἐσκύλευον τὸν
χοῦν, καὶ εὕρισκον τὰ μιλιαρίσια.
τοῦτο δὲ εἰς χαρὰν τοῦ ναοῦ ἐποί-
ησεν ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰς προθυ-
μίαν. καὶ ἡ μὲν ὕλη, καθὼς προεῖ-
πον, ἐπορεύθη εἰς χρόνους ἑπτὰ
ἥμισυ, καὶ ἀπετέθη. ὁ δὲ ναὸς ἐκ-
τίζετο καὶ ἐτελειώθη παρὰ τῶν
εἰρημένων ἀνδρῶν χιλιάδων δέ-
κα, μετ' ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς
πολλῆς εἰς χρόνους θ΄ καὶ μῆνας β΄.

Τὸν δὲ ἄμβωνα 33 μετὰ τῆς σωλέας
ἐποίησε μετὰ σαρδονύχων, ἐντιθέμε-
νος καὶ πολυτίμους λίθους σὺν κιό- 33.
νων ὁλοχρύσων, καὶ κρύων καὶ ἀσπί-
δων καὶ σαπφείρων, καὶ χρυσίον πολὺ
ἐνέδυσε τὰ ἐπάνω τῆς σωλέας. εἶχε
δὲ καὶ τρούλλον χρυσοῦν μετὰ μαρ-
γαριταρείων καὶ λυχνιταρείων
καὶ σμαράγδων. ὁ δὲ σταυρὸς τοῦ
ἄμβωνος, ἦσαν χρυσίου λίτρας ρ΄·
εἶχε δὲ καὶ 34 σειρὰς καὶ λυχνίτας σὺν 34.
μαργαριταρείων ἀποδοτῶν· ὁλό-

χρυσᾶ δὲ πέταλα αὐτὶ στηθέων εἶ-
χεν ἄνω ὁ ἄμβων.

35. 35 Τὸ δὲ στομίδιον τοῦ Φρέατος, ἤχθη
ἀπὸ Σαμαρείας. τούτου γὰρ χάριν
ἐκλήθη Ἅγιον Φρέαρ, ὅτι ἐν αὐτῷ ὡ-
μίλησε τῇ Σαμαρείτιδι ὁ Χριστός.
αἱ δὲ δ' σάλπιγγες αἱ χαλκαῖ αἱ ἱστῶ-
σιν ἐν τῷ Φρέατι τῷ ἁγίῳ, ἀπὸ Ἱε-
36. ριχῶ ἐκόμισεν αὐτάς, 36 ἃς εἶχον οἱ
ἄγγελοι τότε εἰς μίμησιν, ὅτε ἔπεσον
τὰ τείχη Ἱεριχῶ. ὁ δὲ τίμιος Σταυρὸς
ὁ ἱστάμενος σήμερον ἐν τῷ σκευοφυ-
λακίῳ, τὸ μέτρον ἐστὶ τῆς ἡλικίας τοῦ
Χριστοῦ καὶ Κυρίου ἡμῶν, ὃς ἀκριβῶς
ἐμετρήθη παρὰ τῶν πιστῶν καὶ ἀξιο-
λόγων ἀνδρῶν ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ
διὰ τοῦτο ἐνέδυσαν αὐτὸν ἄργυρον καὶ
λίθους παντοίους, καταχρυσώσαντες
αὐτόν: καὶ μέχρι τοῦ σήμερον ἰάσεις
ποιεῖ, καὶ νοσήματα καὶ δαίμονας
ἀπελαύνει. ἐν παντὶ δὲ κίονι τῶν
ἄνω καὶ τῶν κάτω, ἓν ἕκαστον λείψα-
νον ἔχει ἐνθρονιασμένον.

Ἐποίησε δὲ καὶ σκεύη ὁλόχρυ-
σα τῶν δώδεκα ἑορτῶν, ἄλλα καὶ
ἄλλα, ἀπό τε εὐαγγελίων ἱερῶν,
χερνιβοξέστων, ὀρκιολίων, δισκο-
ποτηρίων, δίσκων· ἐποίησε πάν-
τα ὁλόχρυσα διὰ λίθων καὶ μαρ-
γαριταρίων. ἀριθμὸς τῶν ἱερῶν
σκευῶν χιλιάς μία· 37 ἐνδυταὶ
37. διὰ λίθων σωληνωταί, τ'. στέμμα-
τα ἑκατόν, ἵνα ἔχωσι μία ἑκάστη
ἑορτὴ ἴδια ποτηροκαλύμματα. δι-
σκοκαλύμματα ὁλόχρυσα διὰ μαρ-
γαριταρίων καὶ λίθων τιμίων χι-
λιάδος μιᾶς. εὐαγγέλια κδ' ἔ-
χοντα ἀνὰ ρ'' ρ'' β'. θυμιατήρια
ὁλόχρυσα διὰ λίθων λϛ'. λυχνίτας
τ', ἐχούσας σταθμὸν ἀνὰ λιτρῶν
μ'. πολυκάνδηλα καὶ βοτρύδια τοῦ
τε ἄμβωνος καὶ τοῦ βήματος
σὺν τῶν δύο γυναικιτῶν καὶ τοῦ
νάρθηκος ὁλόχρυσα, χιλιάδες ϛ'.

solidi, columellarum loco suggesti superiora tegebant.

Putei os, ex Samariâ aduectum; idcirco enim sacer Puteus vocatus est, quod in eo Christus Samaritanam allocutus est. Tubæ æreæ in sancto 4. Puteo constitutæ, ab Hierichuntide allatæ; ipsæ nimirum quas tunc Angeli imitatione tenebant, cùm Hierichuntis muri corruere. Quæ autem nunc in Sceuophylacio veneranda Crux visitur, Christi Domini staturæ mensura est, ad eius diligenter rationem Hierosolymis composita, virorum fidelium ac præstantium operâ. Idcirco etiam argento, omnisque generis lapillis conuestientes, auro obduxerunt, hactenusque sanitates operatur, morbosque fugat ac dæmonia. Insingulis quibusque columnis superiorũ pariter inferiorumque ædium, sacra pignora collocata ac Reliquiæ.

Sacer Puteus, Tubæ Hierichuntinæ. Ioan. 4. v. 6 Ios. 6 v. 5.

Crux ad Christi staturam miraculorum effectrix.

Fecit & duodecim solennitatum vasa aurea, alia atque alia: à sacris Euangeliis, malluuiis politis, vrceolis, calicibus, discis seu patenis; cuncta auro solida fecit, lapillis ac margaritis ornata. Sacrorum vasorum numerus ad millena excurrens. Interulæ, vaginæque tubi in morem lapillis interstinctæ, trecentæ; coronæ, centum; eâ scilicet ratione, vt vnaquæque solennitas, sua poculorum ac calicum tegumenta haberet. Discorum lanciumq; operimẽta auro solida, margaritis ac pretiosis lapillis interstincta, mille; Euãgelia 4. supra viginti; habẽtia singula quæq; duo cẽtenaria. Thuribula aurea lapillis ornata, triginta sex: Cãdelabra trecẽta, librarũ põdo singula quadraginta. Multorum luminũ candelabra botrique in morem constipata, suggesti pariter sacrique Tribunalis, necnon muliebris vtriusque Cu-

Vasorum vis ingens.

biculi atque Narthecis, auro solida, sex millia. Trecenta sexaginta quinq; prædia ex Ægypto & Indiâ omnique Oriente ac Occidente in Templi vsum & procurationem Regio diplomate addicta: singulis quibusque festiuitatibus mille olei mensuræ constitutæ, vini trecentæ: panes propositionis mille. Simili quoque ratione Sacerdotum Ministrorumque vices sanxit, Clero adlegens tum Sacerdotes, tum ad extremos vsque Templi Ministros mille; Cãtatrices centum, in duas hebdomadas diuisas. Concessæ Clero pro cuiusque gradu etiam vicinæ in circuitu cellæ: Cantatricib. ad habitandũ, assignata duo monasteria.

Fecit Cruces quinque, singulas põdo librarum centum, omnis generis lapillis pretiosis magnificè ornatas: cuiusque pretium, octies centenarum librarum habebatur. Item Candelabra duo aurea lapillis ornata, cum maximis vnionibus, quæ & quinquies centenarum librarum auri æstimationis erant. Alia quoque duo aurea sculptáque ingentis magnitudinis candelabra; pedes aurei, quorum singuli centum librarum pretij erant, vt starent ante aurea, crystallisque ac lapillis pellucentia candelabra. Alia verò ingentis molis fabricatus est argento solida quinquaginta, viri altitudine candelabra, in sacrario reponenda. Ad Ambonem cum Soleâ subductus sumptus Ad millies enim centenas libras eius tributi summa contributa, quod Sarobari Persarum Regi aliisque multis Constantinus Magnus indixerat. In Templi structuram omnem, atriorumque ac circumjacentium vicinarum ædium, extra sacra vasa, ac reliquas species, quæque vniuersim toto ex Imperio libe-

Lup. Σαϐάρι.

ἐπιχόρωσε δὲ καὶ 38 κτήματα 38.
τξέ· ἀπὸ Αἰγύπτου καὶ Ἰνδίας
καὶ πάσης ἑώας καὶ δύσεως,
ὑπάρχοντα εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ
ναοῦ, ἐκτυπώσας μιᾶς ἑκάστης
ἑορτῆς δίδοσθαι ἔλαιον μέτρα χί-
λια, καὶ οἴνου μέτρα τ'. ἄρ-
τους τῆς προθέσεως χιλίους. ὁ-
μοίως καὶ τὰς 39 ἐφημέρους ἐξέ- 39.
θετο, κληρώσας ἱερεῖς τε καὶ
ἕως ἐσχάτου τῶν ὑπουργούντων
τοῦ ναοῦ χιλιάς μία, ἀδούσας ρ',
μερίζομένας εἰς ἑβδομάδας δύο.
δίδοται δὲ τῷ κλήρῳ καὶ κελ-
λία εἰς τὰ πέριξ κατὰ τὴν τά-
ξιν αὐτῶν· καὶ ταῖς ἀδούσαις,
σκηνώματα δύο ἀσκητήρια.

Σταυροὺς δὲ ἐποίησε πέντε, σύ-
ροντας χρυσοῦ ἀνὰ κεντηνάριον
ἕν· καλλωπίσας αὐτοὺς ἀπὸ παν-
τοίων λίθων πολυτελῶν, ὡς ἀνα-
τιμᾶσθαι τούτους ἀνὰ ρ'' ρ'' η'. καὶ
μανουάλια δύο ὁλόχρυσα διὰ λίθων
σὺν μεγίσταις μαργαρίταις, ἃ καὶ
ἀπετιμήθη χρυσοῦ κεντηνάρια ε'.
καὶ ἕτερα μανουάλια δύο ὁλόχρυ-
σα γλυπτὰ παμμεγέθη, τοὺς δὲ πό-
δας αὐτῶν ὁλοχρύσους τιμωμένους
ρ'' α', ἵνα ἵστανται ἐπάνω τῶν χρυ-
σῶν καὶ κρύων μανουαλίων. ἕτερα
δὲ εὐμεγέθη ἐποίησε μανουάλια
ὁλοαργυρα πεντήκοντα ἀνδρόμη-
κα, τὰ ἵστασθαι εἰς τὸ θυσιαστήριον.
εἰς δὲ τὸν ἄμβωνα ἐξοδιάσθη
σὺν τῇ σωλέᾳ. πάκτον γὰρ ἐλάμ-
βανε μέχρι τῶν χιλίων ρρ'', ὁ
μέγας Κωνσταντῖνος ἐποίησεν ἐκ-
τυπώσας ἀπὸ Σαροβάρου Περ-
σῶν βασιλέως, καὶ ἑτέρων
πολλῶν. ὁ δὲ ναὸς ὅλος σὺν τῶν
ἔξω καὶ πέριξ, ἔχων ἐξόδων
χωρὶς τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ
τῶν λοιπῶν 40 εἰδῶν, καὶ 40
τῶν κατὰ δωρεὰν προσταλθέντων

ἀπὸ πάσης τῆς βασιλείας β΄΄ ρ΄΄ ΄΄ π΄.

Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς μόνος ἤρξατο, καὶ μόνος ἐτελείωσε τὸν ναὸν, μηδενὸς ἑτέρου συνδρομὴν ποιήσαντος, ἢ εἰς ἀνδήποτε οἰκοδομήν. θαῦμα δὲ ἦν ἰδεῖν ἐς τὸ κάλλος,
41. καὶ 41 τῇ πολυποικιλίᾳ τῶν μαργαριταρείων δίκην θαλάσσης, ὁρᾶσθαι καὶ ποταμῶν ἀεὶ ῥέοντα ὕδατα. τὰς γὰρ τέσσαρας φίνας τοῦ ναοῦ, ὀνόμασε τοὺς δ΄ ποταμοὺς τοὺς ἐξερχομένους ἐκ τοῦ παραδείσου, καὶ ἔδωκεν νόμον, ἵνα κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἵστασθαι ἐν αὐτοῖς ἕνα ἕκαστον ἀφοριζομένους. ἐποίησε δὲ εἰς τὴν φιάλην γύρωθεν στοὰς ὀμβριατικὰς δώδεκα, καὶ λέοντας λιθίνους ἐρεύγεσθαι ὕδωρ εἰς ἀπόνιψιν τοῦ κοινοῦ λαοῦ. ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ πλευρᾷ τοῦ δεξιοῦ γυναικίτου, ἐποίησε θάλασσαν μέχρι σπιθαμῆς, ἵνα ἀνέρχεται τὸ ὕδωρ, καὶ κλίμακα μίαν, ὅπως ἄνω τῆς θαλάσσης διέρχωνται οἱ ἱερεῖς. ἔθετο δὲ κατὰ πρόσωπον δεξαμένης ὀμβρισίαν ναμάτων, καὶ ἔγλυψε λέοντας δώδεκα, παρδάλεις δώδεκα, δορκὰς δώδεκα, ἀετοὺς καὶ λαγωοὺς καὶ μόσχους καὶ κορώνας, καὶ αὐτοὺς ἀνὰ δώδεκα, καὶ ἐκ τῶν φαρύγγων αὐτῶν, ἐμεῖσθαι τὸ ὕδωρ διὰ μηχανημάτων, εἰς τὸ τοὺς ἱερεῖς νίπτεσθαι καὶ μόνους. ἐκάλεσε δὲ καὶ τὸν τόπον Λεοντάρειον, καὶ Μητατώρειον, ὅπερ ἐκεῖσε ἀνήγειρε κοιτῶνα ὡραῖον διάχρυσον, ἵνα εἰσπορευομένου αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ, ἐκεῖσε καθεύδῃ. τὴν δὲ ὡραιότητα καὶ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κάλλους τοῦ κεχρυσωμένου ναοῦ, ἀπὸ ὀρόφους ἕως ἐδάφους, τίς ἰσχύει διηγήσασθαι.

Ὅμως τελειώσας τὸν ναὸν καὶ τὰ ἱερὰ ἀναθήματα τῇ κβ΄ δεκεμβρίου μηνὸς, ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ

raliter donata sunt, expensæ octogies centenæ libræ. *Lup. Ter millies bisque centies centena.*

Porrò solus Iustinianus Templum occœpit, solusque nullo alio operam conferente, aut ædium partem exædificante, absoluit. Pulchritudo aspectu mirabilis; quà, margaritarum omnigenâ varietate rutilantium maris instar atque fluminum aquæ fluere viderentur. Quatuor enim Templi fines (id est, Narthеces) quatuor flumina è paradiso exeuntia vocauit; legemque posuit, vt quisquis sacris arceretur, pro delictorum modo in eis stationem haberet. Ad phialam fecit duodecim pluuiales porticus, leonesque aquam eructantes, è quibus vulgus lauaret. In dextro autem latere dextri gyneciti, mare fecit vnius cubiti, vt aqua ascenderet; vnãq; scalam, vt supra mare Sacerdotes transirent. Pro canali ac piscinâ, imbre depluentes latices posuit, sculpsitque leones duodecim, pardos duodecim, damas duodecim, aquilas atque lepores, vitulosque & corniculas, singula quæque duodecim, quæ ipsa certo quodam machinarum ductu aquam euomendo, solis Sacerdotibus lauandi copiam faciant. Vocauit & locum Leontium. Metatorium appellauit, quod triclinium spatioso ambitu auro laqueatum eam in rem exstruxit, vt se illic, cùm in Templum processurus esset, somno recrearet. Decorem verò ac excellentem pulchritudinem Templi auro obducti illoque persplendentis à summo tecto ad ima pauimenti, quis pro majestate enarrare possit?

Templo absoluto sacrisque illatis donariis, vigesimâ quartâ Decembris mensis, solenni pompâ è Palatio, ad *Augustæi fores ipsæ basilicæ ac*

maiores, ad forũ, quod Augustæũ dicitur, spectantes.

Augustæi atrium, quà ad Horologium iter patet, quadrigis vectus ingressus est; mactauitque boues mille, oues sex millia, ceruos quingentos, sues mille, gallinas pullosque decem millia, deditque pauperibus ac egenis. Tritici quoque modios triginta millia. Distributa hæc ac erogata die illâ pauperibus trium horarum spatio, tumque ingressus Iustinianus Imperator cum Cruce, ac Eutychio Patriarchâ comite: exq; Patriarchæ manibus elapsus, à Regiis foribus solus ad Ambonem vsque procurrit; extensisque in cœlum manibus, ait, *Gloria Deo, cuius dignatione eiuscemodi opus perfeci, Vici te, Salomon* Peractâque introitûs pompâ, sparsiones consulares fecit; Magistroque Strategio iactante ac effundente, ter centenas auri libras populo distribuit. In crastina autem Templi Apertionem fecit, tanta iisque plura holocautomata mactans, cunctosque ad vsque sancta Theophania, diebus quindecim, dapibus accipiens, muneraque elargiens, ac Deo gratias agens. Inque hunc modum desideratum opus suum absoluit.

Iustiniani liberalitas Salomonis æmula.

Templi Dedicatio: hoc ἀνοίξια, ἐνθρονισμὸς, & similia.

Durauit autem superbi operis Trulla, Magno Iustiniano auctore, suggestumq; longè sumptuosissimum omnique admiratione dignum, cum Soleâ, varióque Templi pauimento, annis septemdecim. Viuis autem exempto Iustiniano, eius ex sorore nepos Iustinus rerum potitus est: cuius Imperij secũdo labente anno, feriâ quintâ; diei horâ sextâ Trulla concidit, stupendumq; Ambonem ac Soleam, sardonychosque & zambycos & sapphiros ac margaritas, cum aureis cancellis ac columellis contriuit. Quatuor tamen fornicis columnæ, ac

πελατίου μετὰ προελεύσεως 42 τὸν πυλῶνα τοῦ Αὐγουσταίου τὸν εἰσερχόμενον εἰς τὸ ὡρολόγιον, καθεζόμενος ἐπὶ ἅρματος τετραΐππου, καὶ ἔθυσε βόας α΄, πρόβατα ϛ΄, ἐλάφους φ΄, σύας α΄, ὄρνιας καὶ ἀλεκτρυόνας ἀνὰ χιλιάδας δέκα, καὶ δέδωκε πένησι καὶ τοῖς δεομένοις· καὶ σίτου μόδια χιλιάδας λ΄, ταῦτα διηγὼν πένησιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ μέχρι ὥρας τρεῖς· καὶ τότε εἰσόδευσεν ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς μετὰ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ πατριάρχου Εὐτυχίου· καὶ ἀποδρὰς τῆς χειρὸς τοῦ πατριάρχου ἀπὸ τῶν βασιλικῶν πυλῶν, ἔδραμε μόνος μέχρι τοῦ ἄμβωνος· καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπε, Δόξα τῷ Θεῷ, τῷ καταξιώσαντί με τοιοῦτον ἔργον ἀποτελέσαι· Νενίκηκά σε Σολομών. καὶ μετὰ τὸ εἰσοδεῦσαι, ἐποίησεν ὕπατα, καὶ δέδωκε τῷ λαῷ κεντηνάρια τρία διὰ Στρατηγίου μαγίστρου ταῦτα χύνοντος εἰς τὸ ἔδαφος· καὶ τῇ ἐπαύριον
ἐποίησε 42 τὰ ἀνοίξια τοῦ ναοῦ, τοσαῦτα καὶ πλείονα ὁλοκαυτώματα θύσας, καὶ μέχρι τῶν ἁγίων θεοφανίων δι᾽ ἡμερῶν πεντεκαίδεκα κλητορεύων πάντας καὶ ῥογεύων, καὶ εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ. καὶ οὕτως ἐπλήρωσε τὸ ἐφετὸν ἔργον αὐτοῦ. 42.

Διήρκεσε δὲ 43 ὁ ἐσωτερικὸς 43.
τροῦλλος, ὁ παρὰ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ κτισθεὶς, καὶ ὁ ἄμβων ὁ πολύολβος καὶ πολυθαύμαστος σὺν τῇ σωλέᾳ καὶ τοῦ ποικίλου πάτου τοῦ ναοῦ, χρόνους ιζ΄· μετὰ δὲ θάνατον τοῦ Ἰουστινιανοῦ,
ἐκράτησεν Ἰουστῖνος 44 ὁ ἀνεψιὸς 44
αὐτοῦ τῆς βασιλείας, καὶ εἰς τὸν δεύτερον χρόνον αὐτοῦ, ἡμέρᾳ ε΄, ὥρᾳ ἕκτῃ τῆς ἡμέρας, ἐγένετο πεσεῖν τὸν τροῦλλον· καὶ συνέτριψε τὸν ἀξιοθαύμαστον ἄμβωνα, καὶ τὴν σωλέαν· τούς τε σαρδονύχους καὶ ζαμβύκους καὶ σαπφείρους καὶ μαργαρίτας σὺν τῶν χρυσῶν στηθίων. αἱ δὲ ἀψῖδες καὶ

οἱ κίονες καὶ τὰ λοιπὰ κτίσματα ἔμειναν ἀσάλευτα. ὁ δὲ αὐτὸς βασιλεὺς προσκαλεσάμενος τοὺς καμόντας ἐκεῖσε μηχανικούς, ἐπυνθάνετο παρ᾽ αὐτῶν, τί τὸ συμβὰν εἰς τὸ χαλάσαι τὸν τροῦλλον. οἱ δὲ φησὶν, εἶπον τῷ βασιλεῖ, ὅτι ὁ θεῖός σου σπεύσας ἐπῆρε τοὺς ἀντινύκτας τοὺς ὄντας ἐν τῷ τρούλλῳ ξυλίνους, καὶ ταχέως ἐμουσίωσεν αὐτόν· καὶ ὅτι ὑψηλὸν ἐποίησεν αὐτὸν πρὸς τὸ πανταχόθεν ὁρᾶσθαι. καὶ ὅτι τὰς σκαλώσεις κόπτοντες οἱ τεχνῖται ἔρριπτον, καὶ ἐκ τοῦ αὐτῶν [βάρους]

45. ἐσπαράσσοντο τὰ θεμέλια, καὶ 45 [διὰ] ἔλαβε πῆψιν ὁ τροῦλλος. οὕτως οἱ τεχνῖται ἔφησαν τῷ βασιλεῖ. εἶπον δὲ αὐτῷ, ὅτι ἐὰν κελεύεις δέσποτα, ἵνα γένηται ὁ τροῦλλος ἐπίπεδος κυμβαλικῶς, ἀπόστειλον εἰς τὴν Ῥόδον, καθὼς καὶ ὁ θεῖός σου ἐποίησε, καὶ ἐκ τῆς ταύτης πηλοῦ, καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης σφραγῖδος, ἰσόσταθμα βήσαλα τῶν προτέρων μέτρων ἀγάγωσι. καὶ προσέταξεν ὁ βασιλεύς, καὶ ἤγαγον τὰ βήσαλα ἀπὸ τῆς Ῥόδου καθὼς καὶ πρότερον· οὕτως πάλιν καὶ πάλιν

46. ἐκτίσθη ὁ τροῦλλος, 46 κόψαντες ἐκ τῆς προτέρας τρούλλου ὀργυίας δεκαπέντε, ποιήσαντες αὐτὸν τυμπανικόν, φοβούμενοι, ἵνα μὴ πάλιν ταχέως πέσοι, ἐάσαντες τὰ ξύλα καὶ τοὺς κριοὺς τῶν ἀντινύκτων χρόνον ἕνα, ἕως οὗ ἔγνωσαν ποιῆσαι τὴν πῆψιν τὸν τροῦλλον. τὸν δὲ ἄμβωνα καὶ τὴν σωλέαν μὴ δυνάμενοι ποιῆσαι τοιοῦτον πολυέξοδον καὶ πολύτιμον, ἐποίησαν αὐτὸν εὐδάπανον διὰ λίθων καὶ κιόνων ἀργυρενδύτων, καὶ στηθέων ἀργυρῶν μετὰ περιφερειῶν ἀργυρῶν μετὰ τῆς σωλέας. τροῦλλον δὲ τοῦ ἄμβωνος οὐκ ἠθέλησε ποιῆσαι, ὡς εἶπον, διὰ τὴν πολλὴν ἔξοδον. εἰς δὲ τὸν πάτον, μὴ δυνηθεὶς εὑρεῖν τοιαῦτα πολυποίκιλα καὶ μέγιστα ἀβάκια, καὶ

ædificia reliqua inconcussa mansere. Quare Imperator accitis Architectis, sciscitabatur ab eis, Quid tandem accidisset, vt ita laxata Trulla concideret. Responderunt Quòd Auunculus tuus sublatis citius quàm par erat ligneis destinis, quibus Trulla sustentabatur, musiuo opere exornare studuerit, quodque sublimem eius verticem paulò altius fastigiauerit, quò vndique conspicua foret: ac demum quòd artifices, scalas pendulosq; gradus & sustentacula cædentes, projecerint, hinc enim factum, vt Trullæ necdum satis excoctæ fundamenta dissilirent. Sic ferè artifices suggessere. Insuper addidere, Si velit ipse cymbali in morem Trullam planam construere, Auunculi secutus consilium in Rhodum insulam mittat, exque luto Rhodio pariter signatos, eiusdem ac priores ponderis lateres aduehendos iubeat. Iussit Imperator, paresq; prioribus adducti lateres. Sic rursus Trullæ fabrica excitata, vlnis duntaxat quindecim è priore culmine excisis, ipsâque tympani formâ compositâ, ne eius rursus procliuis ruina foret Ligneæ substructiones ac fulcimenta annum integrum relicta, donec excocto humore coagmentatam Trullæ fabricam artis periti cognouere. Cæterum Ambonem & Soleam, quòd non pari sumptu æmuláque magnificentiâ possent extruere, vili hæc schemate ex lapidibus & columnis argento obductis, argenteisque cancellis cum septis in orbem argenteis, atque Soleâ, construxerunt. Expensarum mole deterritus Imperator, Ambonis copulam extruere noluit. Sternendo solo ac pauimento, quòd eiusmodi variegatæ maximæque tabulæ non occurrerent, miss-

Trullæ vnde ruina; eiusque humiliori formâ instauratio.

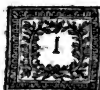
so Manasse Patricio ac Præposito in Preconnesum, illic marmora fecit, qualia nunc terram colore referentia visuntur, ac quæ prasini coloris, fluviorum quandam speciem in mare præcipitantium ingerunt.

Cùm verò tholorum fulcimentis atque destinis excisis, ligna depositur essent, Ecclesiam aqua implentes cubitorum septem altitudinis, inque aquam iactantes, illaceratis fundamentis ligna projecerunt; sicq; adeo, musiuo opere exornarunt. Quocirca non desunt qui & Iustiniani ex sorore nepotem Iustinum, eam extruxisse dicant. Falluntur tamen, qui hæc dicunt. Nos autem demus gloriam sancto Deo nostro, qui stupendi operis Templi eiusmodi structuram incolumem consistere voluit, vt in ipsum ingrediamur, ac, quæ deceant Christo Deo, laudes offeramus: quia ipsum decet gloria, honor, potestas & adoratio, nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

ἀποστείλας 47 Μανασσῆ πατρικίῳ 47.
καὶ πραιποσίτῳ ἐν Προικοννήσῳ,
ἐποίησεν ἐκεῖ τὰ μάρμαρα, καθὼς
ὁρῶνται εἰς ὁμοιώματα τῆς γῆς· τὰ δὲ
πράσινα εἰς ὁμοιώματα τῶν ποτα-
μῶν ἐμβαινόντων ἐν τῇ θαλάσσῃ.

Ὁπότε δὲ 48 ἔκοψαν τὰς σκα- 48.
λώσεις τῶν στούλων, καὶ ἤθελον
καταβιβάζειν τὰ ξύλα, ἐγέμισαν
τὴν ἐκκλησίαν ὕδωρ μέχρι πηχῶν
πέντε, καὶ ἔρριπτον τὰ ξύλα
ἀποθούμενοι εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ οὐκ
ἐσπαράσσοντο οἱ θεμέλιοι. καὶ εὐθ'
οὕτως ἐμουσίωσαν αὐτόν. καὶ τούτου
χάριν λέγουσί τινες, 49 ὅτι καὶ 49.
[Ιουστινιανοῦ] Ἰουστῖνος ὁ ἀνεψιὸς,
αὐτὸν ἔκτισεν. ἀλλὰ ψεύδον-
ται τοῦτο λέγοντες· ἡμεῖς δὲ, δῶ-
μεν δόξαν τῷ ἁγίῳ Θεῷ ἡμῶν, τῷ
ἱκανώσαντι αὐταρκέσαι ὁ τοιοῦτος
ἀξιοθαύμαστος ναὸς, τοῦ εἰσιέναι
ἐν αὐτῷ, καὶ ἀναπέμπειν Χριστῷ
τῷ Θεῷ πρεπούσας αἴνους· ὅτι αὐτῷ
πρέπει δόξα, τιμὴ, κράτος καὶ
προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

AD
LIBRVM DE ÆDIFICIO SANCTÆ SOPHIÆ,
INCERTO AVCTORE.

NTER tanta Magni Iustiniani Ædificia, quæ singulari ac luculento opere prosecutus est Procopius Rhetor, principem meritò locum tenet Magnæ Ecclesiæ structura, titulo S. Sophiæ, omnem magnificentiam superans, orbisque miraculum, ac insigne Christianæ pietatis in Christianissimo Principe monumentum. Scripserunt plures; non ita multis Procopius; Theophanes ac sequaces vix perstrinxerunt: aliquantò plus immoratus Glycas: Codinus de Origin. ac quem Lambecius limatiorem ex Regiâ Luparâ produxit, benè multa habet; sublegitque cum Glycâ, quem Anonymum produco, multis partibus cunctis aliis copiosiorem, ac cuncta persequentem. Eius nactus copiam ex Viri Clarissimi Raphaëlis Dufrene gentilis mei aduectâ nuper ex Italiâ librorum gazâ: Habet Logothetæ ex multis collecta Chronographia, ferè initio, extráque seriem, ac velut tractatum peculiarem: possitque hic Logotheta ex temporum ratione ipse Metaphrastes esse; vir verè φιλόπονος· sicque asserte docet Hippolytus Thebanus relatus à Leone Allatio in eodem; qui & illam eius Chronologiam maximi facit. Pauca mihi necessariò adnotanda, quibus maximè ipse emendari textus possit ac dilucescere. Mirum enim quantas tenebras inscitì, vel Scribæ, vel Interpretes, his ipsis quæ de sanctæ Sophiæ templo, paulò antiquioribus scripta sunt, obfudere: quorum amborum non longius nobis arcessenda exempla, quæ se primis statim lineis ad fastidium obtrudant, ac clarè admodum non inutilem mihi hoc argumento positam operam, dum vel modicè defungi liceat, ostendant.

1. Δρομικὴν. Græci δρομικὴν ἐκκλησίαν vocant, quæ oblonga Circi penè figuram refert, vnoque ductu tenditur, quorum primum bene notauit Petr. Lambecius. Georgius Dousa, illud Codini de eadem seniori Magna Ecclesia Constantino Magno ædificata,

τρόλω ἀνήγαγε δρομικὼ, ἀπροσδιονύσως admodum reddit, cùm tamen eum vis vocis δρομικός, non penitùs fugerit. *Eam, vbi antea Circus fuerat, extruxit.* Nec enim ille, vel quem affectatur, Anonymus, quod erat ante Constantinum referunt, sed quod primùm olimque condidit Constantinus, & incendium absumpsit, ac Iustinianus augustiori forma instaurauit: Insciтè verò Leunclauius Glycæ Interpr. (cuius Versionem Luparensis Philippi Labæi editio repræsentat, ipsam totis apicibus incolumem, quam meliori cedere præstitisset & vt non solùm catholicum ac ἐυσεβῆ, sed & non prorsus ineruditum, quantùm eius paulò sequior ætas ferebat, auctorem proderet;) quod ita Glycas habet, à Constantino olim, ξυλόστεγον καὶ δρομικὼ conditam eam Ecclesiam, reddit ipse, *quæ Trullam ligneam ac versatilem haberet:* τὸ ξυλόστεγον, notat P. Labbe, in Fontisebr. Cod. legi ξυλότρυπον quod aliud mihi monstrum: nec aliud ipse aduertit, aut suffigit. Ecclesiam aut Trullam versatilem, etsi ligneam qui me doceat, magnus sit: nisi forte eiusmodi putamus quæ turbinis in morem gyro versaretur. Nugæ. Non malè Phauor. δρόμος, καὶ ἐπὶ τῶν ἀφέντων [emendo, τρεχόντων], καὶ ἐπὶ τῆ ὑποκειμένε τόπου τοῖς τρέχουσι· καὶ δρομικὸς, ὁ ἐπιτηδειότητα ἔχων εἰς τὸν δρόμον. *Vox* δρόμος, *tum de iis dicitur, qui currunt, tum de loco subiecto, in quo currunt. Item* δρομικὸς, *qui habilis est ad cursum;* alterutro scilicet modo, ac paulò antè, δρόμοις, γυμνασίοις Sophocl. in Electr. Loca in quibus iuuenes cursu exercerent: nostri, *Circum* dicunt. Malè ergo Leuncl. ex Lexicis doctus, quibus altera tantùm & vulgaris significatio adscripta habetur. Quam Magnæ Ecclesiæ primam structuram reliqui Magno Constantino adscribunt, vnus Zonaras Constantio tribuit, nisi mendum in ipsum irrepsit, quod & secutus Interpres Hieron. Vvolf. Τὸ θεῖον τέμενος τῆ μεγάλε ναοῦ, ὃν ὁ βασιλεὺς Κωνστάντιος ἐδομήσατο. *Insigne & ingens Templum, ab Imperatore Constantio.* Imò, *Magni Templi delubrum*, sic enim, & Magna Ecclesia dicebatur, κατ' ἐξοχὴν.

2. Τοῦ ἁγίου Ἀνδρονικοῦ. Andronicus Martyr cum Tharaco & Probo Tarsi in Ciliciâ Diocletiano Imp. Colunt Græci 12. Octobr. Latini 11. At non liquet habuisse templum Constantinopoli: Malim ergo legere cum Codino, τοῦ ἁγίου Ἀγαθονικοῦ; qui ipse Nicomediæ passus est cum Zotico & sociis Maximiano Imperatore. Colunt Græci 22. Augusti, inque eius honorem Iustinianus insignem Constantinopoli basilicam extruxit, quæ sic fuerit δρομικὴ, vt & altera S. Acacij, quam auctor alteram exemplo adducit; nempe Acacij Centurionis Martyris Constantinopolitani Diocletiano & Maximiano Impp. cuius in eâ Vrbe Ecclesiæ meminit Nicep. lib. 13. cap. 38. quamque Iustiniano Imperat. in augustiorem formam excitatam, auctor est Procop. lib. 1. Alij Acacij, quos plures percensent Ecclesiasticæ tabulæ, incertum an habuerint & ipsi Constanti-

nopoli basilicam. Loco Acacij Codin. Luparensis repræsentat, καὶ τῆς ἁγίας Δυνάμεως: Lambecius Dousam secutus, *Et sancta Potentia similem*. Mihi non aliud sancta Dynamis aut Potentia, quàm sancta Xynoris Chrysostomiana; seu alia eiusmodi rudis animi commenta. Quod sequitur in Codin. omisitque noster hic auctor, siue qui exscripsit, Ἀνήγειρε δὲ καὶ τὴν ἁγίαν Εἰρήνην τὴν παλαιάν, non placet quod sic reddit Lambecius, *Ædificauit quoque prope magnam Ecclesiam, siue S. Sophiam, templum sancta Pacis, quod cognominatur antiquum*; Irenem scilicet in Pacem commutans, quâ licentiâ paulò superius, suam Dynamim vertit in Potentiam: præiuitque Xylander in Cedr. dum illud, ἡ τῆς ἁγίας Εἰρήνη, reddit, *sancta Pax*. Melius Dousa, *S. Irenem vetustam*: retinenda quippe nomina propria, quâ linguâ scripta sunt, nec facilè aliis idem valentibus reddenda. Nec verò putandum more Gentilium ipsam Constantinopoli Pacem Christianis populis olim consecratam, non sanctissimam Virginem atque Martyrem ritu Ecclesiastico, sub cuius inuocatione Deus in Vrbe coleretur, ibi Ædem habuisse. Duas porrò Irenes lego, alteram Sophiæ martyrio comitem, Septembr. 18. Alteram Thessalonicæ item Martyrem Diocletiano Imp. 5. Aprilis, Græcis 16. cui & vero similius extructam à Iustiniano, quæ S. Irenes dicitur, nobilem Ecclesiam, vt Procopius auctor est lib. 1. & ante illum à Marciano; quin & Constantino, ex Theoph. nostroque Anonymo, ac passim aliis; quicquid Zonar. tribuat Constantio. Quo fortè nomine Εἰρήνη ἡ παλαιὰ vocata sit. Sic enim Græci passim Ecclesias, Sanctorum ipso nomine indigetant, sub quorum inuocatione extructæ sunt; fuitque incautis nonnullis Latinis erroris occasio, & vt S. Mariam, Ioannem Ephesum secutam Ephesinorum Patrum ipsâ auctoritate obtruderent, quod ibi ἡ Θεοτόκος & ὁ Θεολόγος, quæ sunt sacræ ipsæ ædes (Maior scilicet & Metropolitica Ecclesia) in quibus Maria & Ioannes venerationem haberent, ac quorum religione deterreri à blasphemiâ Nestorius debuisset. Templum hoc S. Irenes, sic olim μεγέθει μέγιστον καὶ κάλλει κάλλιστον, à Marciano erectum, tumque incendio exustum, Manuel Comnenus instaurare aggressus partéque aliqua iam à fundamentis extructa, rei ipso molimine victus cessit, vt Nicetas Choniat. lib. 7. tradit. Fuisse verò ante etiam Marcianum inter præcipuas Vrbis Ecclesias, argumento est, quòd post restitutas Catholicis basilicas, Nectarius Patriarcha in ea sederet. Ioan. Zonar. hanc alteram succensam Ædem ponit, S. Irenæ sacram, in ea seditione, velut à Magna Ecclesia secundam, quæ ipsa ignis dispendia per eam seditionem passa est; vtraque posteà Iustiniani ædificatione ex veteri noua Ecclesia.

3. Δύο χρόνοι. Lupar. Glycæ editio ἰς καὶ ζ, habet, vt & Codinus Dousæ, manifesto in numeris errore: Post sexdecim enim annos ab exusto ab Arianis sanctæ Sophiæ templo, nec Rufinus super-

ſtes erat, nec Theodoſius: à cuius obitu breui ſublatus Rufinus eſt Stiliconis dolo; cùm non plures ſexdecim annos & paucos dies in Imperio exegerit Magnus Theodoſ. cuius circiter anno quinto tum ſecunda habita Synodus, tum cedente Gregorio ſubſtitutus Nectarius; quo ſedente, in ſancta Irene veteri ſcribitur conflagratio illa accidiſſe. Qui ſequuntur numeri quò ſpectent, ac num ſani ſint, non mihi occurrit, niſi 39. illos annos auctor tribuens Theodoſio Minori, 85. alios dicit, qui circiter ab eo ad Iuſtiniani annum illum quintum effluxerint: quomodo non longè à vera temporum ratione abiret, etſi non omnino accuratus videri poſſit.

4. Υπὸ τῶν δημοτικῶν μερῶν. Codinus; τῶν δύο δημοτικῶν μερῶν. Alij diſtinctius factiones has ponunt, Praſinos ſcilicet & Venetos, quorum factionis (id eſt, Venetorum) Hypatius δήμαρχος erat, *Tribunus*, ab eis Imperator acclamatus. Rem, poſt Procopium, Zonaras pluribus proſequitur; eiuſque tantæ ſeditionis cauſam in Iuſtiniani ac conjugis Theodoræ immanem rapacitatem confert. Ac ſanè non facile, qui auri vim tantam congerat, τὸ τῆς πλεονεξίας crimen notamque effugerit, ac immunis à periculo, ſubditorum animis inde exaſperatis, exiſtat; quo Iuſtinianum Beliſſarij ac Narſetis virtus, ægrè tandem, tantáque illâ ciuium cæde liberauit.

5. Τοῖς στρατηγοῖς καὶ σατράπαις. Codinus, στρατηγοῖς, τοπάρχαις, καὶ σατράπαις, καὶ δουξὶ, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ ἄρχουσι: Sunt ferè eadem nomina, quibus diuerſi per prouincias Magiſtratus ſignificentur, quos omnes Iuſtinianus huic tanto negotio operam ſuam addicere voluit, & vt quicquid eximium vſquam extaret veterum fabricarum, id verò diriperent, Magnæque Eccleſiæ ſuperbo ædificio litarent. στρατηγοὶ, vox magis militaris; ſic dicti qui Romanis Prætores ac Imperatores, bellique duces: τοπάρχαι, magis iudices ſint, ac vrbani magiſtratus, quod etiam quandoque redditur in ſacriis Bibliis, noſterque Anonymus omiſſâ illâ voce, κριταὶ, *indices ponit* σατράπαι, vox Perſica. *prouinciarum præfecti*. δοῦκες, Latina vox; ſic paſſim vocati, qui olim στρατηγοὶ. & Δοὺξ, qui κατὰ τὴν Δομέστικος & μονοστράτηγος· φόρος ἐχει? *tributis per prouincias præfecti*, qui & ipſi ἄρχοντα τῶν βασιλικῶν θεμάτων, Codini. Sic Græci vocibus liberales ſunt. Sic dicti & tribuum principes atque primores: ἀρχηγέται Spartanis Reges. Plutarch. in Licurgo.

6. Συστήματα, ſiue vt Codinus, συστήματα. Mihi *fulcra*: vt & ſequens στοὰς, quæ vox etiam extat in Theophane, *vallum, columellis ad pectus aſcendentibus*: noſtris, *baluſtrade*, periſtylia. Cuncta hæc ac ſequentia verbis pluribus implexa, iiſque ferè non ſatis Græcis, vt nec facile apponere Latina, vnâ Glycas voce expedit, λίθος· quòd fere lapidea omnia. τὰ, κιγκλιδοθυρίδας· Codin. κιγκλιδοθύρια· quam vocem exponit Meurſius ex Etymol. vt ſit θύρα δικτυωτὴ, velut *retiata janua*, ac quâ conſpectus intrò pateat, quæ & κιγκλίδα

Cassiodor. Var. lib. 11. Epist. 6. *Incidas fores* appellat, & *jannas cancellatas*. Ieiune satis Dousa, *cangelothyria*.

7. Καὶ ἀπὸ παλαιῶν λουτρῶν. Codinus, παλατίων. Vtraque ferri lectio potest; nisi quod Codini lectio hiantior: latisque noster hic palatia exprimit, cùm antiqua balnea ædesque dicit; quibus nimirum magnificum aliquid, λαμπρὸν; vt Glycas loquitur, ad noui Templi structuram veteri magnificentia Regum, ac Virorum principum hactenus inesse comperiretur. σχεδίας, quod vocat, Codin. σχεδίας: rates sunt in eam rem velut ex tempore compactæ.

8. Κίονας τοὺς Ρωμαικούς. Columnæ Romanæ, quæ Ægyptiacæ, vt alij vocant; siue Ægyptiaci rubrique marmoris. Pro Αὐρηλιανοῦ, emend. ex Codin. Οὐαλεριανοῦ. Paulò alias voces de his columnis idem habet, ἰσομήκεις, ἰσοπάχεις, τολμῶ εἰπεῖν καὶ ἰσοσταθμεῖς. *Pari longitudine ac rotunditate, ausim dicere, etiam pondere ac grauitate.*

9 Ὅτι τιμῆς. Codin. addit. Δέσποτα βασιλεῦ, quod & mihi expressum in versione. Hæc sic perspicuè illi, nostroque Anonymo edita, vicissimque suppleta, breuitate Glycas confundit; vt nisi suppleas, eius nullus sensus commodus sit. Ac sanè quis deprehendat in eis Leunclauij. *Gratuitò domum meam concessura sum, non aliter quàm mercedis & memoriæ causâ.* Rectène δωρεὰν, & μηδὲν χάριν δοῦναι, nisi mercedem illam magis explices, quam à Deo sit consecutura in die iudicij, vt alij habent, debuitque Glycas, si plenus esset, habere: alioqui humana merces, ipsa τιμὴ, seu pretium est. Σὺν τῷ ἁγίῳ Πέτρῳ, rectè id, αὐτὴ τοῦ, τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου.

10. Καὶ ἡ μέσης τοῦ ναοῦ: emendabam mihi, ἡ μέση. Codin. ἕως τοῦ μέσης habet. At μέση quid habeat perinde obscurum. Nam quod reddit Lambecius, *vsque ad mediam partem templi*, non satis explicatum: Sic enim potius scribendum μέσον· ἡ μέση, glossis Græcobarbaris, ἡ ἀγορὰ, *forum*: At quid, *Templi forum*; vel *vsque ad templi forum*. Nec si Ecclesiæ forum adjaceret, sic facilè vocandum. Ego similitudine à Musicis, vel Anemologicis, μέσην existimem Templi mediam nauim dici; quare etiam de lateribus sequitur, quorum ab aliis coëmptum solum ac fundus iisdem statim auctoribus narratur; quin & ναοῦ pars aliqua, vt noster Anonymus loquitur; templi scilicet nauis, ac eius de quâ quærimus, μέσης, vel μέση. In pretio triginta & octo librarum consentit Glycas cum Anonymo: Codin. habet quinquaginta, demumque persolutas habet quinque supra octoginta, quod alij desiderant. Potuit Imperator conscientiâ duci, vbi etiam consensum vi extorsisset, vt paulò maioris emeret. Illud eiusdem, εἰς ὑπέρπυρα λίτρας ν· num *per contentionem*, vt primum triginta octo libris, tumque postea quinquaginta ob hominis renitentiam æstimatæ ædes sint: quasi ad ardoris excessum illum pretij auctione vincendum, id enim ὑπέρπυρα, hoc ipsum quod ἔκπυρα. Lambecio hæsit aqua, ac dissimulauit; parum abest quin & mihi.

11. Τοῦ βασιλέως ἀδελφοποιητῆς. Sic quoque Codinus, infra verò noster Anonymus hoc vocat, πνευματικὸν ἀδελφόν· putemque adeò ex baptismo fratrem; quæ affinitas erat filij suscipientis & ipsius suscepti, can. 53. Trull. Synodi; ac secundus gradus habebatur, de quo Schol. Theoph. promp. iuris ciuil. lib. 4. cap. 6. num 18. nunc sublatus per Trident. at Græcis durans, vt apparet, iuris antiqui tenacibus. Eadem ratio de adoptione, quæ & ipsa πνευματικὴ ἀδελφότης, velut non naturalis, sed animorum consensu factitia, dici possit.

12. Λίτρας ἐννενήκοντα. Aperto errore Codinus sex habet, facile permutatis numeris imperito scribæ; etsi Lambecius nihil emendauit. Nec enim viri Patricij ædes sic humiles vel angustæ, vt neque sutoris domus, seu magis tugurij, pretium exæquarent. Tantum illud spatium, quantum atrij ad forum vsque seu impluuij, quadruplices ferulæ, lutri, & eiusmodi, maioris erat, vel si nullæ fuissent extructæ ædes, loco ciuitatis sic frequente ac commodo, quàm vt libris sex debuerit vænire; multumque est vt vel nonaginta iustum pretium fuerit. Douza etiam 90. reddidit ac legit; & si errore Typographico illi quoque nota Senarij ς' pro Ϟ' nonagenarij edita sit.

13. Στεφαναίαν πέτραν. *Rotundum lapidem* vertit Lambecius; ac si saxa, qualia ad fluminum marisque littora ferè occurrunt. Verùm licet Codinus, nosterque Anonymus ea in voce conueniant, mihi tamen vt sanam existimem, imperare non possum. Primùm vox στεφαναία eo sensu satis aliena auctoribusque incognita. Deinde, quantum silices huiusmodi saxaque rotunda, vt tantæ malis operi basim firmam præberent? cùm præcipuè alta humo effosa, haud facilè occurrant, nec nisi dissipata. Antiquo igitur errore pro στερεὰ, στεφαναία scriptum sit: Hoc enim vocis πέτρα aptum epithetum, vnumque congruum pro subiecta materia. Nec aliam petram velit Dominus, in qua sapiens, domus suæ fundamenta jaciens, ab omni pluuiæ ventorumque iniuria liber fuerit, Math 7. v. 24. Petra στερεὰ, ex qua oleum Israëlitis manasse memoratur, Deut. 32. v. 13. λίθος σκληρὸς καὶ λίθος πώρινος, Polluci lib. 8. cap. 27. ex quibus tum ædificia construantur, ac quibus eorum fundamenta, natiuo eiusmodi solo præclarè sustententur. Meliora ex alio doctiore architectonicam, lubens audierim. Vide & Onomast.

14. Τὰ βάρη. Codinus, τὰ θεμέλια, quasi quadam tautologia: *fundauit fundamenta:* domus certè ipsæ potius ac muri dicantur fundari. βάρη, seu potiùs αἱ βάρεις, vox est Psal. 47. ὁ Θεὸς ἐν ταῖς βάρεσιν αὐτῆς γινώσκεται· vbi Vulg. *in domibus eius.* Chrysostomus, *Quinta editio*, ἐν τοῖς βασιλείοις, εἰς ὀχύρωμα· *in palatiis ad præsidium.* Psal. 44. ἀπὸ βάρεων ἐλεφαντίνων· ἀπὸ ναῶν· qua de re Hieron. ad Principiam. Quin & Hesych. & Phauor. βάρεις, οἱ πύργοι, αἱ στοαὶ, τὰ τείχη,

ἀυλαὶ, πλαῖσι. ἢ αἱ μεγάλαι καὶ ὑπέδαθροι πέτραι: quæ ipsa, vocem produnt tantæ molis fundamento ritè congruam; vt petrosâ firmáque basi, prægrandes lapides ad sedimentum superextruxisse Iustinianus dicatur. Vbi deinde Anonym. ἀπὸ τῶν ἀψίδων, habet Codinus, vt ex libr. scripto restituit Lambec. ἀπὸ τοῦ βήματος· redditque à *suggestu*; à loco scilicet Sacerdotum, quo nimirum Rex ille noster pro tribunali velut præsideat: Tota igitur à choro deinceps Ecclesia, εἰς τὴν χαύνωσιν καὶ λιμώδη fundata: emend. fortè ex Codin. εἰς γῆν χαῦνον· idem Codin. λιμώδη perinde habet; putatque Lambec emend. ἰλυώδη, *solum palustre*. Nota in eiusmodi locis fundandi ratio, & vt nihil minor firmitas, quàm ex petroso solo, ædificiis accedat. χαυνὸς, vox est nec ipsa ignota Hesychio, cui χαλὸς est & σκληρός· vnde & χαύνωσις. Possit ergo intelligi, solum improbum atque asperum; fundandis ædibus, tantæ præsertim molis, parum idoneum, nisi quantum ars medeatur. σπηλαιώδης locus, an saltuosus ac præceps, quod χαυνώσει, sensu explicato ex Hesychio non male consentire videtur. Dousa valde ἀπεριεσθίοντας, τόπον λιμώδη καὶ χαῦνον, *amplum & amœnum* reddit. Istud quid ad στερεαίαν πέτραν, illique oppositum, quidve ad rationem fundandi eam Ædem?

14. Τὸ Βαπτιστήριον. Melius, ὁ Βαπτιστής, qui est ipse Βαπτιστής: quod & Codinus vno loco repræsentat: Est enim ipsum Ioannis nomen, ab ipso traductum ad oratorium ipsius nomini sanctum.

16. Διὰ τὸ ἔρδην καὶ σπουδήν. Accipiantur hæc aduerbij ratione necesse est. Valde insolens τὸ ἔρδην sitque ab ἐρεθίζω. Codin. rem clarius exprimit, εἶχεν αὐτὸν ἔρις καὶ σπουδὴ πολλή, à quo non recessi in versione.

17. Τῶν ἰτέων. Codin. τῆς πτελέας· id est, *vlmi*: Arbor est minimè vermibus obnoxia, eoque fundamentis aptissima, teste Hesiodo. Addit & calcem Codinus cum eiusmodi cortice, sed non habet ordeum: ego vtrumque desiderari existimem, vt ex illis tribus massa illa coalesceret ac densaretur, tenaxque adeo cæmentum fieret.

18. Τῶν τε Ρωμαίων. Maiores illas columnas porphyreticas, Codinus habet fulciendis conchis adhibitas.

19. Ὀθόνην λευκὴν ψιλήν. Codinus, λευκὸν κολόβιον, καὶ ῥάβδον λεπτήν. Alterum ex altero exponendum. ψιλὴν ergo ὀθόνην, intelligit, quæ sine manicis esset; atque adeo colobium. ὀθόνη, λινοῦν ὕφασμα· γυναικεῖον ὀθόνιον λεπτόν. ὀθόνια, λινᾶ ἱμάτια. Sic veteres Grammatici. Eo autem ornatu Imperator vt commodiori, fabricam fabrosque adibat, statim mutaturus, ac ne quid reliquo habitu atque regio facile insordesceret. ψιλὴν, pro λεπτὴν Codini notanda vox. Frequens exoticarum vocum nouarumque vsus circiter Iustiniano Imperatore, ex quibus bene locuples contexendum Lexicon. S. Andreæ τοῦ σαλοῦ Vita, Nicephoro Magnæ Ecclesiæ Presbytero ipsius æquali, necnon spiritali patre ac duce, si quando etiam Græca mihi prodeat,

vna ipsa Iustinianææ ætatis eius generis segetē amplissimam dabit. Paulò inferius, vbi τῷ μὴ ἀγαγεῖν μιλιαρίσια ἡμέρᾳ σαββάτου, Cod. affirmatè habet, πρὸς τὸ ἀγαγεῖν μιλιαρίσια εἰς πλῆθος· velut communi ea erogatione ad finem hebdomadæ Imperator operarum turmam recrearet; Aliter Auctor, tanquam cessantibus ab opere, pro diei septimæ reuerentia, quæ ipsa Græcis solennis est, pecuniæ illam erogationem, statæ mercedis cumulo sub ipsum laboris æstum præstandam, Iustinianus inhibuerit. Neutrum caret ratione; nec liquet quid verius sit.

19. Διὰ τὸ ἀπολλύειν τι. Emend. διότι ἀπωλισθάνειν *alioqui delaberentur:* nec aliud est quod Codin. habet, διὰ τὸ μὴ ἀπολέσθαι τι τῶν ἐργαλείων· *ne quid pereat ferramentorum.*

20. Τοῖς ἀνεργολαβοῦσιν ἐπὶ τὸν Τεῦχον. Horum loco Codin. πλησίον τοῦ Συλλαγόνου, quæ vox vt sana sit, obscura existit. Quid si συλλογιμαῖον· nam dictæ aquæ συλλογιμαῖαι, *collectitiæ.* Num & ibi τὸ συλλογιμαῖον, consertis quibusdam ac coëuntibus pro architectonices ratione? Paulò antè, vbi ἕως τῶν οἰκοδόμων, non satis aptè Codin., ἕως τοῦ σήμερον, quæ angusta admodum περιοχὴ.

21. Δεύτερα κατηχούμενα. Catechumena, seu Cathecumenia, quædam erant cubicula, ὑπερῷα, à dextris atque sinistris Ecclesiarum, qualia hîc describuntur, etiam alia aliis imposita ac superiora, è quibus per cancellos, ac transtra fenestrasque diuina audirentur officia, ac etiam sermo, si quando in Ecclesia haberetur: erantque hæc γυναικῖται, vt noster vocat, fœminis maximè addicta loca, quas in Ecclesiis latere potius deceat, quàm palam agere, ac se ostentare. Tacere Paulus iubet, & caput velare: etsi nulla ferè iam nobis sanctioris eius disciplinæ ratio est. Eiusmodi Catechumenia erant, è quibus Basilio sacris operante minister Diaconus & muliercula supernè despiciens oculos impudicos pascebant, vt tradit auctor Vitæ Basilij, cuius simile habet & Chrysostomi Vita; vnde iussa è Catechumeniis sub sacri tempus vela pendere. Merâ laborant inscitiâ, qui Catechumenorum hunc locum volunt, non potius Nartheces, aliáque vel exteriora, vel ad fores Ecclesiæ infima loca, ex quibus Missam, quæ ipsorum erat, audirent, siue etiam concionem, tumque amandante Diacono, Fidelium Missâ inchoante abirent. Erant & in Monasteriorum Ecclesiis seu Basilicis Catechumena, vt sexcentis exemplis liquet, in quibus nulli Catechumeni; Fideles omnes ac Sancti: quòd non Catholicæ illæ Ecclesiæ, id est, promiscui sexus, essent, sed aut virorum, aut mulierum, Deo sacrorum, quibus nulla catecheseos cura incumberet, sed vt solùm Deo ipsi obsequerentur, suáque peccata vel plangerent, vel sponsi amoribus suauiùs per quietem contemplationis fruerentur; necdum Clericorum muniis ad Monachos subsidiariâ operâ deriuatis: quibus nec modò solennis ea catechesis dedita, vti nec baptismi celebratio, quæ Parochorum iuris

iuris mansit propria. Errauit Meurs. procliui illius vocis etymo deceptus: homo scilicet, vti in Caluini castris militans, Ecclesiæ patrum rituum gnarus: at errauere, qui se Theologos Catholicos doctosque arbitrantur. Videantur P. Goar in Euchol. mihique dicta ad Vitam Basilij, Amphilochij nomine.

22. Κατὰ τὴν ὥραν τῆ σαββάτου. Aliquid desiderari liquet: nec ex aliis licet supplere, cùm vnus auctor Anonymus narret. Non placet etiam, βασιλικαῖς ον certè insolentius videtur, etsi conatus sum reddere.

23. Τὸν καὶ ἔπαρχον. Idem homo est, quem tamen Codinus duplicem facit; apud quem, καὶ Θεόδωρον πατρίκιον καὶ ἔπαρχον, καὶ Κολοκυνθᾶν. Lambec. & Dousa, *Theodorum Patricium & Præfectum vrbis, & Colocynthen.* Putem errorem in Græcis sic emend. τὸν καὶ Κολοκυνθᾶν· *qui & Colocynthes dictus est*, vt nullum dissidium sit, nisi quod scribæ manus imperita fecit. Codin. item seruos ad octo restringit, quod ipsum non satis probabile: reliqua nobis pleniora, ac meliora. τὰ παλάτια ἀχειροποίητα θαυμαστὰ ἐκπτώματα, probari potest. Ἀχειροποίητον Græcis, quicquid non arte humanâ factum; eiusmodi erant illa palatia, alioqui κτιστὰ & ἐκπτώματα, siue reipsâ existerent, siue animi cogitatione existere viderentur, ac specie luderent: veros interim nummos porrigente Angelo, ne fraus operariis fieret. Bulgidia ritè paria singulis asellis imposita: nobis, *bougete*: θυλάκιον Suid. sacculos geminos, in quorum singulos iniecta quater librarum auri centena, octogesies centena sunt. Quid sibi velit P. Labbe, me fugit, dum ita scribit. *Leunclauius legit*, ὡσεὶ κεντηνάρια π' : *alij Cod. habent*, ρ' ρ'· quasi istud aliud sit quàm κεντηνάρια· *centena libra*, geminatâ literâ ad plurale significandum, cui addendus numerus, nempe π'· omittit P. Labbe, notatque fortè erroris Leunclauium quòd adscripsit, ipse magis notandus. Velut certè erroris aliquid in Leunclauio hîc deprehenderit, sequitur: *Errat quoque idem Interpres, cùm Euthymium Patriarcham pro Eutychio substituit.* Verum sanè, errorque non dissimulandus: *& quod* εἰσοδεῦσαι *vertit*, *templum ingressus*. Alia producenda Labbæo versio: Fuit certè ingressus in Templum, sed solenni quadam pompâ, quam, re conspicuâ non magni intererat reddendo declarare. Codino implexa omnia: sequentibus, βουλγίδιον, σαγμάριον reddit.

24. Καὶ τὰς στοὰς. Desunt hæc, aliaque plura Codino Luparensi, quo nullus hîc ei sensus constat: στοαὶ, καμάραι, ἀψῖδες, ceu synonyma auctor habet: quibus scilicet vitro pellucido, ad altare lumen deriuaretur. ὁ μηχανικὸς, Codin. ὁ βασιλεὺς· hoc tamen quasi compendio historico, tribuens Imperatori, quod eo consulto princeps Architectus exequi iubebat, ac ipse exequebatur. κόγχας μονοκάμαρος, *concha einsmodi, quæ vno aditu, vnaque apside illuminaretur*: cui opponitur, τὸ, δίφωτος· in quo errauit, cæco duce Dousa. Lambecius in

re lucida, dum legit cum eo, *διάφωτον*, redditque, *perlucidam*: cùm sit, *duplici apside ac porticu irradiante luce affusam*; vt & quod postremum ab Angelo iussum est, *τρίφωτον*, *triplici*.

25 Ἀκηδιῶντες. Malè Codinus, *κνίζοντες*. Animo concidente, tristi animo ac depresso. Sic supra, præsto mercedem operariis fuisse dixit, ne ex illis qui *ἀκηδιάσωσι* *tædio victi animum despondERENT*.

26. Οἱ πισοί. Codinus, *οἱ μοχλοί*· quæ tautologia est, cuius nec facilis sensus, quicquid reddere tentauit Lambecius. Planè enim pilarum compositio describitur, quas interius exteriusque ferreis eiusmodi vectibus plumbo ferruminatas ad robur inconcussum idem asserit, obductas deinde cæmento ex calce & oleo, tumque marmore incrustatas: quod qui trabibus ascribat cum Lambecio, mihi scitus architectus est. De pilis & ædificiis, quæ pilatim aguntur multis Vitruuius lib 6. cap. 1. vbi Guilielmus Philander Castilion. *στύλους* Græcis vocari ait; nempe maiores eiusmodi quadratas columnas; & à pilâ dictum Ciceroni Philip. 2. *oppilare*, pro obfirmare & occludere; ac ante illum Lucret. lib. 6. *Fluctibus aduersis oppilare ostia contrà*. Scitè cauet Meursius, ne hæc pisa quis intelligat: dura certè quæ excoquantur; nec quæ illis sufficiant, vllæ caldariæ aut ollæ existant. Euseb. lib. 3. de Vita Const. cap. 37. *πισούς* vocat, vbi malè Christophorsonus *postes* interpretatur, vti etiam notauit Henr. Valesius. Procop. lib. 1. de Ædificiis Iustiniani, de hac ipsâ sanctæ Sophiæ Æde ita describit. *κατὰ τὰ τοῦ νεὼ μέσα λόφοι χειροποίητοι ἑστήκασι τέσσαρες, οὓς καλοῦσι πεσσούς· δύο μὲν πρὸς βοῤῥᾶν, δύο δὲ πρὸς ἄνεμον νότον. ἀντίοι τε καὶ ἴσοι ἀλλήλοις*· quæ & alia desideratur in Arnoldi Vesaliensis interpretatione; sed meliore ex Regia Lupara iam eruditus nitidusque Interpres Claudius Maltretus S. I. suppleuit, quæ ex Regiâ Luparâ breui expectatur. Has tantas moles ita compingi necesse fuit, vt firmæ essent, ac columnis reliquis, quæ ipsis summo vertice inniterentur firmitatem præstarent, vt est auctor Procopius; sicque foris obduci & incrustari, ne à reliquo Templi decore ipsæ abhorrerent. Pressius deinde idem Procopius eam pilarum compositionem his nostris consentaneâ, lapididibus plumbo ferruminatis, nullâ calce ac bitumine, refert: quod rarum ædificandi genus; nec fortè alibi vsurpatum. Maneant ergo nostri nobis *πισοὶ, πεσσοὶ, λόφοι*, præruptis scopulis aspectu similes, tantamque ædificij molem sustentantes, vt idem Procopius loquitur; facessant verò Luparenses ac Codini *μοχλοί*· quicquid tandem, vel trabes, vel tigna libeat dicere, seu etiam vectes. Vox *ἐγκεχλιασμένοι*, siue vt Lambecij Codinus sine augmento repræsentat *ἐγχλιασμένοι*, cùm eodem teste antè legeretur, legiturque in Dousa, *ἐγχλιασμένοι*, mihi adhuc difficilis; lapsusque errore Lambecius est, qui tanquam ex Hesych. *ἐγχλιάδαι*, exponit *ἱμοδραι*. Alia enim vox apud Hesych. & Phauor. refertque etiam Stephan. *ἐγχλοάδαι*, *Hesych. ἱμεδραι*. Putem ego ex eo quòd *χλιαρὸς*, tepidum significet ac incalescens, hoc velle Auctorem ac Codinum câ

voce velut conglutinatum ac ferruminatum, liquenti ſcilicet plumbo, vt magis Procopius explicat, ſignificare.

27. Βήσαλα. *Coƈti lateres*, vox planè Hebræa, ſeu potius Chaldæa, nam, בשלא ſignificat coƈtum. In ea viris doƈtis erratum. Cujac. lib. 9. cap. 26. *Theophilus in titulo de rerum diuiſione tigni diuiſione βήσαλον contineri ait: id peſulum interpretatur.* Malè: ſic certè Curtius Interpr. At Gloſſis, βήσαλον, *later coƈtus*. l. 19. ff. vrbanorum, βήσαλον pro figlino opere accipitur. Sic quoque bene Godefrid. in Nomenclatore Promptuarij Iuris Conſtantini Harmenopuli. Denique Tzetzes Chiliad. 9.

Ὀπτὴ δὲ πλίνθος γίνεται, τὴν βήσαλον καλοῦμεν.

28. Κισσινέω. Glyc. κισσινεοιδῶν etſi errore editum, κίσσους. redditumque, *non tamen puniceis*. Codino etiam hæſit κισσίνεος, quod eſſet *hederacea*, non *pumicea*, vt bene reddit Lambec. etſi illi quoque in notis hæſit *puniceus*. Tanta ſcilicet typorum accuratio vel ex Luparâ. Salm. in ſuo Souſæ Cod. emendauit κισσήνεος, *pumiceus*. De Sanƈtorum Reliquiis quas tot locis illius Templi tantâ Religione adhibitas cum Anonymo Codinus refert, mouenda illa vox ex eodem Codino, σεπτῶν· quam nec mihi Anonymus habet: vel ſit poſita, ad diſtinƈtionem τῶν ἐπισήμων· vt in Trullâ, cuiuſuis generis Sanƈtorum Reliquiæ adhiberentur, etiam minus celebrium; aliis verò locis, ſolùm celebrium; quibus ſcilicet minus immineret periculum.

29. Ῥωμαίων πηγανουσίων. Clauſa hæc ex Codino mutuatus ſum, cui viciſſim longè plurima ex noſtris deſiderantur. Ῥωμαῖον πηγανούσιον marmor, mixtum purpureo atque viridi, cuiuſmodi ruta virorem habet, quæ eſt πήγανον· vnde πηγανούσιον, pro πηγανώδης. Statuæ Veneris ex eo marmore Anonymus meminit in Colleƈtaneis. Douſa, *Ruta Rom. & variis roſis ſtrauerunt*. quod ſatis à marmorum illis generibus remotum videtur.

30. Καὶ μαργαρίταις καὶ ζάμβυκας. Cedrenus in Zenone dum Perozæ cladem narrat, vnionis meminit ingentis ac candidiſſimi maximique pretij, quem ille à dextrâ aure detraƈtum abjecerit, ne quis eum poſt ſe geſtaret; qui tamen in Hunnorum poteſtatem venerit; à quibus etiam Iuſtinianus centum auri libris redimere voluerit. Vniones ali ait à peƈtinibus, ἃς τινες ζάμβακας ὀνομάζουσι, in Sinu Perſico, qui à Rubro mari verſus Aquilonem eſt ſitus. Quod ergo auƈtor ait, id eſt, adhibitas margaritas, eaſque ipſas eximias margaritas, quas ſic diƈti peƈtines alunt, quæ & primatum in margaritis habere videntur. Nos *Orientales* vocamus. Andreas Cret. Orat. de Humana vita & Defunƈtis, τὸ, θαλάττιος ζάμμυξ, ad idem affert, vbi à me notatum alium Codicem habere ζάμβυξ, vt ſunt iſtæ literæ in MSS. Græcis affines, pronumque eſt exſcribendo labi, ſeu etiam ſcribendo. Videri poſſunt ibi mihi notata, & de βίζβει, quod

Persæ vocant; teste Eustathio. De margaritis & vnionibus egregiè Orig. ad cap. 13. Matth. vbi Indicis primatum tribuit; è quibus illa Perozæ fuerit: nec ferè aliter idem Orig. describit. Habere ait Regem haud secus ac apes, quæ Indicos illos vniones conchæ alunt, quo capto facile grex totus capiatur.

31. Τρίψαντες εἰς ὄλβους καὶ δήσαντες. Pro ὄλβους legendum existimo βόλους, vel βωλοὺς, siue ita auctor abusus est, siue antiquarius scripsit. Geminum fere video, quod habet Vitruuius lib. 7. cap. 11. qui est de cærulæi temperationibus. *Arena*, inquit, *cum nitri flore conteritur adeo subtiliter, vt efficiatur quemadmodum farina, & æri Cyprio limis crassis (vt scobis) facto, immixta conspergitur, vt conglomeretur: Deinde pilæ manibus versando efficiuntur, & ita colligantur vt inarescant. Eæ aridæ componuntur in vrceo fictili: vrceus in fornace ponitur; ita æs & ea arena ab ignis vehementia conferuescendo, cum coaluerint, inter se dando & accipiendo sudores, à proprietatibus discedunt; suisque rebus per ignis vehementiam confecta, cæruleo rediguntur colori.* Sic quoque tantæ illæ species ad sacræ Mensæ compositionem exquisitæ (præsertim lapilli, margaritæ & gemmæ, quorum liquandorum veteribus non defuit scientia) attritæ atque subactæ, inque pilas compactæ ac colligatæ sic paratæ sunt, vt in fornace conflatorio vase inclusæ, sibique inuicem communicantes, ac detritis rei cuiusque proprietatib. in mirandi stuporis Mensam eiusmodi coaluerint. Rem paulò distinctius narrat Cedr. ac libet adscribere. Τότε ποιεῖ καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, ἔργον ἀμίμητον. ἐκ δὲ τε γὰρ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου παντοίου καὶ ξύλου καὶ μετάλλου, καὶ εἴδους ἄλλου, ὅσα τε γῆ φέρει καὶ θάλασσα καὶ πᾶς ὁ κόσμος· ἐκ πάντων συνάξας τὰ μὲν κρείττονα καὶ τιμιώτερα πλείονα, τὰ δὲ ἧττω ἐνδεέστερα, τὰ τηκτὰ, τήξας, τὰ ξηρὰ ἐπέβαλεν· καὶ οὕτως εἰς τύπον ἐπιχέας, ἀνεπλήρωσεν αὐτήν. ὅθεν καὶ ποικίλη φαινομένη, θάμβος παρέχει τοῖς εἰς αὐτὴν ἀτενίζουσιν· ἐπιχάψας γράμματα ταῦτα, Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν προσφέρομέν οἱ δοῦλοί σου Χριστὲ, Ιουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα. κ.τ.λ. *Sacram quoque Mensam tuncfecit, opus imitatione nullâ æquandum. Constabat auro, argento, omnis generis lapidibus, lignis, metallis, omnibusque rebus quas terra fert & mare, & totus mundus. Ex omni materiâ, pretiosiora plura, viliora pauciora collegerat: liquatisque iis quæ fluunt, sicca illis immiserat, sicque in formulam fundens, absoluerat.* [Non bene Xyland. *formam mensæ absoluerat.*] *Itaque varium illud opus contuentibus stuporem iniiciebat. In orbem hanc habuit inscriptionem, Tua de tuis tibi offerimus serui tui Christe, Iustinianus & Theodora, &c.* De lignis, quod inserit Cedrenus, eius fortè, nec verum sit. Nec Anonymus meminit, nec Codinus, aut alij: Haud certè lignum, vel arbor eiusmodi materia est, quæ iniecta in tanta illa metalla igne liquata ac flammantia non in fauillam fumumque euanesceret. Quod ergo Codin. πᾶσαν ὕλην τετριμμένην dixerat, Anonym. πᾶσαν ὕλην μεταλλικὴν: malè Cedrenus ad ligna

ipſa traxit. Vocem ὄλϐους in verſione, malui non reddere, quàm incertum aliquid proferre. Olba Matth. Siluaticus in Lexico Medico, fenugræcum explicat. Hoc nihil ad rem. Si βόλους leg. vel βώλους erit, in fruſta & minutias conterentes ac tenuantes. Quid ſi εἰς ὄλϐους, *in mortariis*, nam ὄλϐος, quod Heſych. inter alia exponitur τὸ βόλος, apud Theucyd. mortarium redditur. Sed hoc fortè remotius: malim ὄ ϐους, ſeu quicquid aliud legatur, Vitruuij pilas eſſe, oblongas maſſulas & bulbos: ne fortè non ideo ſcriptum βολϐούς· cuius vocis prima litera exciderit, cuiuſdam velut euphoniæ causâ, niſi antiquario omiſſa ſit.

32. Καὶ πεδῆν ἀφέλοντα. Codinus hoc ipſum ita exprimit, καὶ ἐξεδάφισαι τὸν ναόν. Glycas item, καὶ ἐκδαφίσαι αὐτά· vbi bene Leuncl. *Qui auro pauimentum atque latera ſpoliaturi eſſent.* At Lambec. Douſam ſecutus, *Qui templum ſolo æquaturi eſſent.* Non abhorret quidem illa ſignificatio ab eâ voce, ſed abhorret à loci huius inſtituto; putemque errore ſequentibus ſcriptum, ὁ ναός, pro ὁ πάτος. de quo ſermo erat, & quod erat conſilium, ὁλοχρυσοῦν ποιῆσαι, inquit idem Cod. vbi Lamb. *totum pauimentum auro obducere.* Hoc igitur ſi factum foret, eruendum pauimentum eiuſmodi, non ipſum templum, paupertatis quæſito colore, & vt inde opitularentur Reip. ritè conjectati Mathematici, non tam Aſtronomica ſcientia, quàm ſagacium virorum ſolertiâ.

33. Μετὰ τῆς σωλέας. De Soleâ, videnda quæ doctè diſputat noſter P. Goar in Euchologicis. Paulo maior ex iſtis notitia accedat. Locus erat Amboni conjunctus, ac paulò à loco Sacerdotum excurrens, ex quo populus venerandis Myſteriis à Sacerdote impartiebatur, vt eſſet velut Domini ſolium. Sequentia καὶ χρύσων καὶ ἀσπίνων, ſic reddo, quaſi & ipſa gemmas ac eiuſmodi Templum ornantia ſignificent. Infra τὸ χρύσων adjectiuè ponitur, καὶ χρύσων μανουάλων· candelabra aurea ſic pellucida, vt velut cryſtallum præferrent· ἀσπὶς, linguâ vulgari *ſcintilla*, quod malim; à quo non multum viſum abhorrere, τὸ, ἀσπίνων, vt ſint quaſi ſcintillantes gemmæ, ἀσπιδοϐολιῶν, eadem vulgari linguâ, quod præcipuè carbunculorum. Sic cogor diuinare, ac meliora docentem expecto, dum interim glaciem ipſe frango.

34. Σειρά. Vox perinde ignota. Stephanus ait referri cuidam Grammatico pro ornatu quodam muliebri. Vox xyſta, etſi Architectis nota, non ita videtur quadrare: nam ſunt περιδρομίδες ſubdiales: Legendum ergo σπυρὶς, quod Gloſſis Græcobarbaris idem eſt ac σπυρίς. Quid ſi κίστας legamus? *artophoria, panaria, ciſtellas*: nec enim hæc non in templo erant, Chriſtiano ritu ſacris Euchariſticis ante omnia dedito τὸ, ἀσπιδωτῆς, lego ἀσπιδωτῆς: ſitque vel, *margaritis rotundis ſeu teretibus* (quod reddidi, & margaritarum ſumma perfectio eſt) vel ſcuti in morem, vel catenulis, vel lucernariis, phrygionico velut opere intextis.

35. Τὸ ἀπὸ σομίδιον. Margellam dicamus in quâ procliue sedere, quod Ioannes ait cap. 4. ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ· *Sedebat sic super fontem*, quem & φρέαρ, *puteum*, idem ipse vocat: viuâ scilicet scaturigine, & cui periculum non esset vt haurientibus, eius quandoque aqua exhauriretur. Sic & Moses Exod. 2. ἐπὶ φρέατος sedet, *super fontem*, hauritque in canales, nec necesse operculum, vel illi amouere, vel nobis saltem cogitare, in quo vel ipse, vel Dominus sederit. Id ita legitur Gen. 29. Fuitque forsitan ille puteus cisternæ similior, paucas habens aquas, nec sic perennes vt potandis pluribus gregibus sufficerent, adeoque necesse fuerit, obuoluto lapide os putei claudere: nisi, & hoc Palæstinorum fiebat liuore. Vt vt sit, Putei σομίδιον, vel vt Codinus habet, σόμιον (nec sensu refert) vt *operculum* ritè reddatur, vel in putei operculo Dominus sedisse dicatur, quod operculum Iustinianus S. Sophiæ à se extructæ intulerit, nullus mihi Codini Luparensis Interpres Lambecius persuaserit; nec qui illi auctore Dousa præiuit. Ita potius τὰ χείλη, & quæ extantia à terrâ, fontem altiori scaturigine manantem, ambiunt. Hæc enim in fonte os esse dicuntur ac facere, non operculum, si quando fons occludatur. Os, Græcorum sensu ac Latinorum, apertionem sonat, non oppositum. Sic Aristot. de Mundo, τῶν πνευμάτων πολλὰ πολλαχοῦ γῆς ἀνέῳκται στόμια. *Exitus spirituum in multis terrarum locis aperti sunt.* Lucian. de Luctu. μικρὸν ὀλίγον τοῦ στομίου ὑπερκύψαι. *Paululùm e specu caput efferre & prospicere.*

36. Ας εἶχον οἱ ἄγγελοι ποτὲ εἰς μίμησιν. Sacerdotes, Angelos dicere videatur, qui Angeli sint imitatione. Codinus simplicius, ἅς ποτε ἤχησαν, καὶ ἔπεσον τὰ τείχη. *Quarum clangore muri corruerunt.* Ingens fides, quòd illæ tubæ seruatæ incolumes, & S. Sophiæ templo illatæ, vt & quod ligna Arcæ: nam & ipsa foribus interius componendis aptata superius habet. De Putei Samaritici margella non ita difficile. De Constantini solio, sic altiori loco supra sacrum Puteum, Tubasque exposito, Anonymus silet, vt & Codinus de religione Crucis ad Christi staturæ modum compositæ, eiusque vi miraculorum effectrice; quod pluris est. Extat & in Sandionysij ad agrum Parisiensem columna eo nomine venerabilis; quæ Romæ extabat, nuper sublatam aiunt, non satis demum illius probata religione.

37. Ενδυταὶ συλλωσταί. *Mappas lapillis canaliculatas* aliquis dicat, cum nostro Goario in Euchólog. & Cod. cap. 4. Ego hæreo. Vox sequens, σίγματα, mihi ita accipitur, ac Hesychio σίλματα, & Phauorino σίθματα· Facilis enim literæ permutatio affini velut sono. Hæc enim illis στέμματα & στέφος, cuius vocis nota significatio: *corona*, *corollaria*, quæ ipsa fortè superinjecta ac extantia operimenta, ἐνδυταὶ, obtegentes sacra vasa mappas, ac altaria à puluere sordibusque protegerent. Quod Nicet. de rebus gestis post excidium Vrbis ait, σκέπας, ἤγουν πεπυρογλυμμένα, mihi no-

num, & Græcanicæ in vocibus licentiæ videtur. Pocula ista, calices sunt, quibus Dominicus Sanguis ministratur ac conficitur; disci, quas vsus Latinus in sacris Patenas vocat; quibus item Dominicum Corpus in altari reponitur: de quibus sat multa P. Goar in Euchologicis. Nobis quoque eadem ferè religione tanti vasa ministerij seruantur, quibus eadem eius sit fides ac Iustiniano, omnique retrò à Christo ætate Catholicis hominibus fuit; cuius absentia tanta sacrilegè patrata eorum passim direptione Pseudoeuangelicis.

38. Κτήματα. Codinus προάστια, redditque Lamb. *prædia suburbana*. Sint prædia quæque ruri posita. Philo lib. 1. de Vita Mosis dixit etiam χώρας προάστια, *regionis suburbana*. Propriè magis locutus Anonymus: nec enim tanta hæc prædia omnia propriè suburbana.

39. Τὰς ἑβδομάδας. Ecclesiæ Græciæ indulgentia, Sacerdotes laici vxoribus vtuntur, præterquàm cùm præsto sunt altari: idcirco necesse vices illis præscribere eo in templo, in quo plures semper sacra deberent obire. Sic itaque pius Princeps Dauidis fere ac Salomonis imitatione, millenos quà Sacerdotes, quà minorum ordinem Clericos, certis vicibus atque distinctis Maiori Ecclesiæ addixit: Itemque Cantatrices seu mulieres Canonicas, quæ ipsæ locis Templo vicinis suas ædes haberent, vnde ad ipsum, seu eius muliebria cubicula ac Catechumenia, illis aditus esset. Velut fere creditur Hierosolymis fuisse, vbi & educata ad annos ipsos nubiles sancta Maria, à parentibus triennis ex voto oblata.

40. Καὶ τῶν λοιπῶν εἰδῶν. Codinus, ἐνδυτῶν· ἐνδυταὶ superius habuimus, quæ essent γλωσσόκομον, siue quid eiusmodi; nec hîc aptè satis Codino repetatur. Alia quoque vel diminuta, vel corrupta, vt quòd vox σκευῶν desideratur, quòd τοῦ βασιλέως, αὐτὶ τοῦ, τῆς βασιλείας. De numero quòd ita dissentiunt Anonymus & Codinus, non ausim decernere; sic in numeris proclivi errore, vbi præsertim non satis emendati, aut erudita manu conscripti Codices. Ac nec Regius Patri Goar relatus Codini Lupar. de Officiis cap. 17. vbi de Ambonis & Soleæ ἐξόδου; id est, fabricæ expensa, illi sermo est, nostris consentit. Εἰς τὸν ἄμβωνα καὶ τὸν σωλέαν ἐγένετο ἔξοδος χρόνου πάκτου τῆς Αἰγύπτου κεντηνάρια τριακόσια ἑξήκοντα πέντε, καθὼς ἐπετέθησαν παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου· quæ ille sic reddit. *In Ambonem & Soleam trecenta sexaginta quinque centenaria annui tributi, ab Ægypto pensi tributa sunt, qualia prius à Magno Constantino, vt à Sabaro Persarum Rege penderentur, fuerant imposita.* Vel fortè posita, ad duos tresve annos, quibus durare potuit illa fabrica; non vt is illi reditus in perpetuum addictus esset, quod quis ex verbis Interpretis posset comminisci: sicque nihil admodum dissidij est.

41. Τῇ πολυποικιλίᾳ. Nostra paulò clariora; & vt liquet, maris ista repræsentio in ipso strato pauimento erat, etsi adderet auri fulgor atque marmorum & lapillorum in parietibus & columnis, aliis-

que templi ornamentis. Codini verba se non satis capere fatetur Lambecius. Sic emend. ἐκ τῆς χρυσοῦ θέας καὶ κόσμων καὶ μαργαριταρείων· pro vitioso λαγαρικῶν. Τὰς φίνας, quod vocat Anonymus, Nartheces sunt, exterioraque pro templi foribus atria, quæ toties quatuor fuisse testatus est; aitque hic Iustinianum quatuor flumina paradisi vocasse. In voce φίνας, palam λατινίζει, ac si *fines* dicat.

42. Τὸν πυλῶνα τοῦ Αὐγουστείου. Pro Regiis scilicet foribus, vbi tanta illa mactata Salomonis imitatione, non sacrificandi ritu, sed plebis dapibus demerendæ, vt in eiusmodi solent. Venit itaque quadriga vectus, ingressusque atrium quod est ante maiores Ecclesiæ fores, erogationem fecit, qua peracta è Patriarchæ manibus se proripiens, veluteque occupans animi alacritate, inde ad ambonem cucurrit. Vnus hic noster singularum distinctè rerum commeminit.

43. Τὰ ἀνοίξια τοῦ ναοῦ. Erant hæc dedicationis præcipua solennia, explicatque P. Goar, *cum Reliquiis in Ecclesiam illatis, populo preces facturo ingressus liber permittebatur*. Sic ad calcem explicationis Officij Dedicationis, Balsomonis textum exponens, quo ille discrimen tradit Ecclesiarum, quæ sunt consecratæ, διὰ ἐγκαινίων, ἀνοίξεων καὶ ἐνθρονισμοῦ, χρίσματός τε τοῦ ἁγίου μύρου, καὶ ἀποθέσεως λειψάνων μαρτυρικῶν, καὶ τὰς μὴ οὕτω ἁγιασθείσας, καὶ εὐκτηρίου τόπον ἐχούσας; *per Encænia, & Apertionis, Thronique ponendi ritum; sanctique Vnguenti perfusionem, ac Reliquiarum Martyrum depositione; easque quæ non ita sanctificata sunt, sed se habent velut oratorium.* Atqui longè antè, Cedreno auctore, facta erant Magnæ Ecclesiæ Encænia; anno scilicet Iustiniani 11. Ait enim, Τῷ ια΄ ἔτει γέγονε τὰ ἐγκαίνια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἐξῆλθεν ἡ λιτὴ ἀπὸ τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως μετὰ τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ βασιλέως σὺν τῷ λαῷ. Emend. λιτή. qua in voce, magnum quid se nobis dedisse Xylander existimat, dum *Processionem* vertit, nec satis Ecclesiasticè, homo ad Ecclesia castris extorris, exponit. Emend. item, Ἀναστασίας. Huic enim dicata Ecclesia (Anastasiæ scilicet Romanæ seniori) non Resurrectioni, in qua & docuit Gregorius Theologus, dum adhuc humili schemate Arianis propemodum spreta, Constantinopoli τοῦ ὁμοουσίου professoribus relicta esset; Marciano Oeconomo augustior deinde reddita. Verùm Cedrenus dum Theophani dicta perstringit, malè tacet, quod ille necessarium exprimit. Nisi per antiquarium aliquid illi excidit. Ait itaque ille eodem ipso anno 23. Decembr. γέγονε τὰ πρῶτα ἐγκαίνια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας· καὶ ἐξῆλθεν ἡ λιτὴ ἀπὸ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, καθημένου Μηνᾶ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ βασιλικῷ ὀχήματι, καὶ τοῦ βασιλέως συλλιτανεύοντος τῷ λαῷ. *Prima Magna Ecclesia celebrata Encænia. Processitque supplicantis populi cœtus à sancta Anastasia templo, Patriarcha Mena in Imperatoris curru sedente, & ipso Imperatore inter plebem procedente.* Fuit ergo illa prima dedicatio, extructa nimirum toto illo quinquennio

quennio ab eius templi incendio, ac dum maioris ædis materia quæritur, sacrâ æde aliquâ, seu eius parte, quæ iam tum Magnæ Ecclesiæ nomen obtineret, quâ interim summus Constantinopoli Antistes præsideret. Maioris Ecclesiæ, seu potius eius altaris, tertiam consecrationem Eutychio Patriarchâ refert Zonar. cùm ex terræmotu collapsus Magnus globus versus Orientem collocatus, Ciborium, Sacram mensam & Ambonem contriuisset, eaque occasione destructam Trullam Iustinianus altius extulisset.

43. Ὁ νεωτειχὸς Τροῦλος. Codin. κύκλος, redditque Lambec. *Nouus Ambitus*, quod obscurius; etsi in Notis rectè obseruat, positum κύκλος, ἀντὶ τοῦ, τρούλος· Iam secundò tum illi, tum Anonymo, ὁ νεωτειχὸς, & quidem articuli expressione, Ἦν ὁ νεωτειχὸς ὄρθιος ἱστάμενος. Nec solùm nouum, quasi recentem fabricam putem eâ voce, vtrunque, ac ex altero alterum, auctorem, significare voluisse, quod reddit Lambec. sed noui & insolentis, propéque temerarij operis, tantâ scilicet mole in tantum fastigium erecta, velutque suis librata momentis, & ex summo aëre pendula.

44. Ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ. Ex sorore nepos, nempe Vigilantiâ, vt auctor est Coripus Africanus. Sic quoque alij. Vnus scilicet Ioachimus Camerius in S. Nicephori breui Chronologiâ, vbi pariter Græca Iustiniani ἀνεψιὸν dicunt, quasi explicationis gratiâ sic reddit, *Iustinus Iustiniani fratris filius.* Græca vox ipsa quidem anceps est, ac præstet Latinam & ipsam ancipitem reddere, quàm aliò, extraque auctoris mentem exquisitiore diligentiâ trahere. Diem & horam quibus lapsa Trulla, sic Anonymus, Codinus, & Glycas narrant, vt inter se omnes dissentiant: sic procliuis in numeris error est.

45. Καὶ ἐκ ἔχει πῆψιν. Negat. necessariò restituo. Eadem voce paulò post vtitur, ac necessariam vtroque loco cocturam significat, antequam destinæ, ac lignorum sustentacula amoueantur. Posteriore loco Codinus πῆξιν habet; quæ nec ipsa vox abhorret. Et coagmentari necesse prius structuram, & coagmentio τῇ πήψει fit, *cocturâ*, quâ crudus omnis humor ædificij exsudat, ipsumque duratur, vt cunctis deinceps iniuriis resistendo sit. Audiui à religioso hîc domi fratre, pingendi ac structuræ artis perito, cuius penicillo nostræ porticus ac xysti, omnigenâ pictorum colorum varietate splendidè nitescunt, audiuisse se ab Architecto, qui per duos annos sustentacula hæc abs se structæ fornici, paulò mole grauiori, capaciorique felici successu non amouerit.

46. Κόψαντες ἐκ τοῦ προτέρου τρούλου. Codinus, Ἔκοψαν ἐκ τοῦ προτέρου ὕψους, ὀργυιὰς ιε΄. *Priorem altitudinem ad orgias quindecim præciderunt.* Nec aliud voluit Glycas, etsi malè reddit Leuncl. ac si noua Trulla quindecim duntaxat orgyas haberet; *Ad orgyas quindecim excitata,* inquit. Sed præstat ipsa Glycæ verba reddere, quæ nec elegantia carent. Ἀνηγέρθη τε αὖθις· πλὴν διαλειπόμενος ὀργυὰς τοῦ προτέρου ὕψους, ὀργ-

γυῶν ιε'. *Excitatur rursus; verùm plano vertice, cui ad priorem altitudinem orgia quindecim deessent.* At Leuncl. *Ita tamen vt priori s sublimitatis respectu, tantum non campestre solum aquare videretur, ad orgias quindecim excitata.* Fungi hæc, debuitque per vulgantis industriam meliora parere Regia Lupara.

47. Ναρσοῦ πατρίκιον καὶ πραιπόσιτον. Codinus, Ναρσῆν πατρίκιον habet: absque voce πραιπόσιτον, etsi erat & ille πραιπόσιτος, non *Episcopus*, vt quandoque insulsè nonnulli Theologo in re simili redditum est, sed *Eunuchus*; verùm Eunuchus eiusmodi, qui non tam sacro cubiculo, quàm armatæ militiæ soleret præesse. Nec fortè istud munij Narsem satis deceat, virum tam senem tantisque olim victoriis clarum, καὶ ἀγαπητὸν τῷ βασιλεῖ, *Imperatori charissimum*, vt vocat Cedr. Iustini anno 7. Typothetæ Lupar. miserè, *Marsen edidere*: & paulò superius, de collapsa Trulla, *mirabilem Ambonem*, &c. *continuit*, pro *contriuit*, συντρίψαι· quòd sanè Lambecius reddidit.

48. Ὁπότε ἔκοψαν τὰς σκαλώσεις. Miror Lambecium qui & ipse sic legat, edatque, potuisse reddere, *Cùm verò scalas conscendissent.* Dicerem errasse typothetas, ac voluisse Lambecium, *conscidissent*: hæc enim vis Græcæ vocis: verùm non ferunt sequentia, in quibus error continuatus, inde ortus, quòd parum attentis oculis, τὸ, ἐπαρεῖν, seu magis ἐπαίρειν, pro ἀπαίρειν incurrit: Anonymus, καταβιβάζειν. Non *erecturi destinas ad sustinendam Trullam*, sed depositurі, illa iam per tempus excocta ac coagmentata. Ac sanè scitus erigendi eas machinas ac fulcra modus: secus verò in aquam mittendi, quæ demitti vix ac ne vix possent, quin graui casu illisa, subjecta confringerent ac diuellerent; quam ipsam cum aliis rationem collapsæ Trullæ paulò superius artifices dederunt, ipso Codino referente, ὅτι τὰς σκαλώσεις κόψαντες οἱ τεχνῖται, ἔρριψαν εἰς τὸ ἔδαφος: vbi nec feliciùs vel redditum Lambecio, vel per typos illi editum; *Quodque artifices scalasque in terram projecissent.* Haud planè illi superstites, si ita, vt hæc sonant, cum illis actum esset. At neque his proximè hærentia ac superiora minoris inscitiæ. *Quòd Trulla altior esset, quàm vt vndique conspici possit.* Ergo ad hoc in humile cogenda? Nugæ. Sic fortè scrupus, aut calculus oculis paulò debilioribus propius adhibendus, qui ipse altiori loco positus aciei vim fugere possit, vti in auiculis altiùs euolantibus non rarò contingit: at non sic Trulla, nec ita Iustinianus desipuit, vt altiorem vellet aut faceret, quàm vt vndique conspici posset; sed πρὸς τὸ ὁρᾶσθαι πανταχόθεν· tanto fastigio extulit, *vt vndique conspicua esset.*

49. Ὅτι καὶ [Ἰουστινιανὸς, ὡς ἔφη.] Ita supplendum cogat, tum series ipsa, tum vox ὁ αὐτὸς ἀπό, quæ certò indicio est, Iustiniani nomen excidisse. Nec Codinum editum moror, in quo est, αὐτὴν, tanquam ad Ecclesiam referatur. Non enim de illa, eiusve auctore illi agebatur, sed de Trulla; quam alij etiam Iustiniano, vti reliquam Tem-

pli fabricam adſcriberent, cùm eſſet proprium opus Iuſtini eius nepotis ac ſucceſſoris. Potuiſſe enim Iuſtinum Iuſtiniani gloriam ſic obſcurare, vt ipſe Templi S. Sophiæ conditor haberetur, non Iuſtinianus, nemo ſapiens dixerit. Emend. itaque & in Codino quod malè deprauatum, ac ſcrib. αὐτῶν· ſupplendo vt in Anonymo. Per me ſtat, ſi cui aliud videatur.

Etſi videri hæc ſatis poſſent, vnuſque hîc datus Anonymus ſic luculentus ſufficere: quod tamen breuiora ac antiquiora quoſdam magis delectent; libuit ipſam Procopij narrationem hoc argumentæ ex I. περὶ τῶν κτισμάτων, *de Ædificiis* Iuſtiniani, qualem poſt Dauidem Hœſchelium, Græcè, ac Latinè poſt Arnoldum Veſſalienſem, è Regia Lupara Vir eruditus ac politi ſtyli Claudius Maltretus S.I. iuris publici fecit, hîc repræſentare.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΡΗΤΟΡΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ.

PROCOPII RHETORIS

DE SANCTA SOPHIA.

F. Francisco Combefis Interprete.

ΝΔΡΕΣ ἀγελαῖοί ποτε καὶ ὁ συρφετὸς ὄχλος Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ ἐν Βυζαντίῳ ἐπαναστάντες, τὴν Νίκα καλουμένην στάσιν εἰργάσαντο· ἥπερ μοι ἀπαρακαλύπτως ἀκριβολογουμένῳ ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων δεδιήγηται λόγοις. ἐνδεικνύμενοι δὲ, ὡς οὐκ ἐπὶ

YZANTII quondam viliſſima capita ac vulgi colluuies excita in Iuſtinianum Auguſtum rebellione, vocatam Nica (id eſt, *Vince*, ex coitionis ſcilicet ſymbolo) ſeditionem mouere; quam in libris de Bellis, nuda ac accurata narratione expoſui. At, ne cuiquam obſcurum eſſet, non minus

De bello Perſico l. 1.

Incēſa Magna Eccleſia.

in Deum, quàm contra Imperatorem, quippe hominum monſtra nefandoſque, arma cepiſſe, eò prouecti audaciæ ſunt, vt & Chriſtianorum Eccleſiæ (Sophiam Byzantij vocant, id eſt, Sapientiam à potiſſimâ velut dote ſupremo Numini indito nomine) ignem ſubiicerent. Id verò tanti Deus piaculi permiſit, cuius nempe præſcientiam non lateret, quantum inſtaurati templi decus futurum eſſet. Ac quidem in cineres penitus redacta iacebat Eccleſia; hanc verò non multò pòſt Iuſtinianus Auguſtus ſic elaborauit, vt quiſquis antea Chriſtianus, eorum quæ iam cernimus oblata effigie quadam ac ſpecie deſignationis, rogatus eſſet, num Ædem euerti, atque in eum modum reſtitui vellet; illico, mea quidem ſententia dirutam videre cupiiſſet, vt felici vice præſentem hæc formam ornatumque acciperet. Ergo Imperator, nullâ ſumptuum habita ratione, in Ædificij ſedulò opus incumbere, exque toto vndique orbe artifices quoſque cogere. Anthemius Trallianus, mechanicorum

Anthemius & Iſidorus Architecti.

omnium, non ſui ſolum, verùm etiam multò ſuperioris æui, facilè princeps, illius propensè ſtudio deſeruiebat, in hoc intentus, vt fabris opus digereret, agendorumque proplaſmata ac formas præſtrueret. Vnà aderat alter machinarius, Iſidorus nomine, ortu Mileſius, ſingulari vir intelligentia, ac dignus, quem Iuſtinianus Imperator operis ſibi adminiſtrum adjungeret. Qua ſanè in re Numinis erga ipſum magnificè vtentis eluxit dignatio, quod pro rerum agendarum mole, viros

τὸν βασιλέα μόνον, ἀλλ' οὐδέν τι
ἧσσον ἐπὶ τὸν Θεὸν, ἅτε ἀποστερά-
δες, τὰ ὅπλα αἰτήραντες ἐμπρῆσαι
τῶν Χριστιανῶν τὴν ἐκκλησίαν ἐ-
τόλμησαν (Σοφίαν καλοῦσιν οἱ Βυ-
ζάντιοι τὸν νεὼν, ἐπὶ τὰ χρειώτα-
τα τῷ Θεῷ τ... ἐπωνυμίαν ἀπερ-
γασάμενοι.) ἐπεχώρει δὲ αὐτοῖς ὁ
Θεὸς διαπράξασθαι τὸ ἀσέβημα,
προειδὼς εἰς ὅσον τὸ κάλλος τοῦτο
τὸ ἱερὸν μεταστήσεσθαι ἔμελλεν. ἡ
μὲν οὖν ἐκκλησία ἐξηνθρακωμένη
τότε ξύμπασα ἔκειτο, βασιλεὺς δὲ
Ἰουστινιανὸς τοιαύτην ἀποτετόρ-
νευται οὐ πολλῷ ὕστερον, ὥστε εἴ τῶν
Χριστιανῶν τις ἐπύθετο, εἰ βουλο-
μένοις αὐτοῖς διολωλέναι τὴν ἐκ-
κλησίαν εἴη, καὶ τοιάνδε γενέσθαι,
δείξας τι τῶν νῦν φαινομένων ἐκ-
τύπωμα, δοκοῦσιν ἄν μοι ὡς συν-
τομώτατα εὔξασθαι πεπονθυῖαν τὴν
ἐκκλησίαν θεάσασθαι, ὅπως δὴ αὐ-
τοῖς εἰς τὸ παρὸν μεταβάλλοιτο σχῆ-
μα. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἀφροντιστή-
σας χρημάτων ἁπάντων, ἐς τὴν
οἰκοδομὴν σπουδῇ ἵετο· καὶ τοὺς
τεχνίτας ἐκ πάσης γῆς ἤγειρεν
ἅπαντας. Ἀνθέμιος δὲ Τραλλια-
νὸς, ἐπὶ σοφίᾳ τῇ καλουμένῃ
μηχανικῇ λογιώτατος, οὐ τῶν κατ'
αὐτὸν μόνον ἁπάντων, ἀλλὰ καὶ
τῶν αὐτοῦ προγεγενημένων πολλῷ,
τῇ βασιλέως ὑπούργει σπουδῇ,
τοῖς τεκταινομένοις τὰ ἔργα ῥυθ-
μίζων, τῶν τε γενησομένων 1 προ-
διασκευάζων ἰνδάλματα. καὶ μη- I.
χανοποιὸς σὺν αὐτῷ ἕτερος, Ἰσί-
δωρος ὄνομα, Μιλήσιος γένος,
ἔμφρων τε ἄλλως καὶ πρέπων
Ἰουστινιανῷ ὑπουργεῖν βασιλεῖ. ἦν
δὲ ἄρα καὶ τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ
περὶ τὸν βασιλέα τιμῆς, προ-
καταστησαμένου τοὺς ἐς τὰ πρα-
χθησόμενα χρησιματάτους αὐτῷ

ἐσπουδάκει· καὶ αὐτοῦ δὲ βασιλέως τὸν νοῦν εἰκότως ἄν τις ἀγασθείη, τούτου δὴ ἕνεκα, ὅτι δὴ ἐκ πάντων ἀνθρώπων ἐς τῶν πραγμάτων τὰ σπουδαιότατα, τοὺς καιριωτάτους ἀπολέξασθαι εἶχε.

Θέαμα οὖν ἡ ἐκκλησία κεκαλλιστευμένον γεγένηται· τοῖς μὲν ὁρῶσιν ὑπερφυές· τοῖς δὲ ἀκούουσι, παντελῶς ἄπιστον. ἐπῆρται μὲν γὰρ εἰς ὕψος οὐράνιον ὅσον, καὶ ὥσπερ τῶν ἄλλων οἰκοδομημάτων ἀποσαλεύουσα ἐπινένευκεν, ἐπικειμένη τῇ ἄλλῃ πόλει· κοσμοῦσα μὲν αὐτήν, ὅτι αὐτῆς ἐστιν· ὡραϊζομένη δέ, ὅτι αὐτῆς οὖσα καὶ ἐπεμβαίνουσα τοσοῦτον ἀνέχει, ὥστε δὴ ἐνθένδε ἡ πόλις ἐκ περιωπῆς ἀποσκοπεῖται. εὖρος δὲ αὐτῆς καὶ μῆκος οὕτως ἐν ἐπιτηδείῳ ἀποτετόρνευται, ὥστε καὶ περιμήκης καὶ ὅλως εὐρεῖα οὐκ ἀπὸ τρόπου εἰρήσεται. κάλλει δὲ ἀμυθήτῳ ἀποσεμνύνεται·
2. 2 τῷ τε γὰρ ὄγκῳ κεκόμψευται, καὶ τῇ ἁρμονίᾳ τοῦ μέτρου, οὔτε τι ὑπέραγαν οὔτε τι ἐνδεῶς ἔχουσα· ἐπεὶ καὶ τῶν ξυνειθισμένων κομπωδεστέρα, καὶ τῶν ἀμέτρων κοσμιωτέρα ἐπιεικῶς ἐστι. φωτὶ δὲ καὶ ἡλίου μαρμαρυγαῖς ὑπερφυῶς πλήθει. φαίης ἂν οὐκ ἔξωθεν καταλάμπεσθαι ἡλίῳ τὸν χῶρον, ἀλλὰ τὴν αἴγλην ἐν αὐτῷ φύεσθαι. τοσαύτη τις φωτὸς περιουσία εἰς τοῦτο δὴ τὸ ἱερὸν περικέχυται.

Καὶ τὸ μὲν τοῦ νεὼ πρόσωπον· εἴη δ᾽ ἂν αὐτοῦ τὰ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον, ἵνα δὴ τῷ Θεῷ ἱερουργοῦσι τὰ ἄρρητα· τρόπῳ τοιῷδε δεδημιούργηται. Οἰκοδομία τις ἐκ γῆς ἀνέχει, οὐκ ἐπ᾽ εὐθείας πεποιημένη, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν πλαγίων ὑποστελλομένη κατὰ βραχύ, καὶ κατὰ τὰ μέσα ὑποχωροῦσα, ἐπὶ σχῆμά τι κατὰ ἥμισυ τὸ στρογγύλον ἰοῦσα, ὅπερ οἱ τε-

longè accommodatiſſimos ei parauerit. Quin huius quoque gratia Principis animum meritò quis admirationi habuerit, quod cœptis maximi momenti, idoneos maximè ex vniuerſo hominum genere deligere ſciuerit.

Eccleſia itaque ſpectaculum pulcherrimum euaſit; aſpectu eximium ac ſingulare; omne ad fidem audientibus ſibi adimens momentum. In cœli enim axes propemodum faſtigium tollens, ac velut nauis in anchoris, reliquis altior ædificiis, quanta ſeſe explicat ciuitas, imminet: quam cum ornet quaſi pars, ipſa viciſſim eo ſplendeſcit, quod eius ædium vna ipſiuſque complexu ſic ſurrigatur, vt velut ex ſpecula indę clarè ciuitas conſpiciatur. Eius tanta elegantia, ſic aptè fuſa latitudo ac longitudo producta, vt maxima vtraque nihil modum excedat. Commendat eam ſpecies inenarrabilis: tum enim molis amplitudine, tum proportione elegantior prænitet; nihil vt ſupra modum habeat, nihil quod deficiat: quippe quæ vſitato more magnificentior, nimiiſque molibus prorſus concinnior exiſtat. Luce verò Soliſque fulgoribus mirabiliter affluit. Dicas, non extrinſecus à ſole colluſtrari locum, ſed inibi naſci ſplendorem; tanta huic templo lucis copia affuſa crebreſcit.

Operis cõcinnitas.

Aug. δια-χ.

Ac quidem Templi frons, nimirum pars obuerſa Orienti, vbi arcana Deo ſacra peragi ſolent, hoc modo conſtructa eſt. Ab humo ædificium exſtat, non recta productum linea, ſed laxa ſenſim obliquitate flexum; receditque in medio, ac figura ſemitereti, quam artis periti Semicylindrum vocant, in præruptā

Frons.

altitudinem surgit. In quartam sphæræ partem tanti huius celsa moles operis desinit: cui proximè cohærentia celsius quiddam aliud sustinent, bicornis Lunæ instar sinuatum: quod simul concitat admirationem; simul dubiæ compagis specie, timorem parit. Neque enim videtur pendere tuto, sed ibi versantibus infidè pendula mole discrimen ostentare, cùm tamen quà libratæ molis periculo terret, firmissimè nitatur. Vtrinque pauimentum columnis premitur, nec ipsis recto ordine, sed intus semicirculari forma dispositis; itavt sibi inuicem tanquam in choro assurgentes, lunato ædificio subsint.

Templi ingressus. Orientem contrà excitatus est paries, in quo sunt templi ianuæ: hinc inde columnæ, & his superiora structura iam dictis planè simili, semicirculum exhibent. Medio in templo aggeres manufacti, quos vocant Pilas, quatuor sunt; duo ad Septentrionem, ad Meridiem duo;

Pilæ. aduersi inter se, & æquales, vtrumque par, columnas quatuor comprehendit intercapedine sua. Eiusmodi Pilarum fabrica lapidibus constat ingentibus; quos diligenter collectos, scitè artifices commiserunt. Tam altè euadunt, vt abruptos montium scopulos videre tibi videaris. Insuper emi-

Arcus. nent Arcus quatuor, totidem efficientes latera. Eorum capita bina coëunt, pilarumque illarum fastigiis incumbunt: curuaturæ in immensum sublatæ pendent.

εἰ τὰ τοιαῦτα σοφοὶ ἡμικύλινδρον ὀνομάζουσιν, ἐς ὕψος ἀπότομον ἐπανέστηκεν. ἡ δὲ τοῦ ἔργου τούτου ὑπερβολὴ ἐς σφαίρας τεταρτημόριον ἀποκέκριται· ὑπερθέν τε αὐτοῦ μηνοειδές τι αὐτῇ ἕτερον τοῖς προσεχέσι τῆς οἰκοδομίας ἐπῆρται· τὰ μὲν εὐπρεπείᾳ, θαυμάσιον· τῷ δὲ σφαλερῷ τῆς συνθέσεως, δοκοῦν τι εἶναι φοβερὸν ὅλως. δοκεῖ γάρ πη οὐκ ἐν βεβαίῳ ἐπηωρῆσθαι, ἀλλ' ἐπικινδύνως τοῖς ἐνθάδε οὖσι μετεωρίζεσθαι· καίτοι διαφερόντως ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς ἀσφαλείας ἐστήρικται. τούτων δὲ δὴ ἐφ' ἑκάτερα κίονες ἐπ' ἐδάφους εἰσίν, οὐδὲ αὐτοὶ κατ' εὐθὺ ἑστῶτες, ἀλλ' εἴσω κατὰ σχῆμα τὸ ἡμίκυκλον ὥσπερ ἐν χορῷ ἀλλήλοις ὑπεξανιστάμενοι· καὶ αὐτῶν ὑπεράνωθεν οἰκοδόμημα μηνοειδὲς ἀποκρέμαται. τοῦ δὲ δὴ ἕω κατατικρὺ τὰς εἰσόδους ἔχων ἐγήγερται τοῖχος, καὶ αὐτοῦ ἑκατέρωθεν οἵ τε κίονες καὶ τὰ αὐτῶν ὕπερθεν ὁμοιότατα τοῖς δεδηλωμένοις, ἐν ἡμικύκλῳ ἑστήκασι. κατὰ δὲ τὰ τοῦ νεὼ μέσα λόφοι χειροποίητοι ἐπανεστήκασι τέσσαρες, οὓς καλοῦσι πεσσούς· δύο μὲν πρὸς βορρᾶν, δύο δὲ πρὸς ἄνεμον νότον, ἀντίοι τε καὶ ἴσοι ἀλλήλοις, κίονας ἐν μέσῳ ἑκάτεροι κατὰ τέσσαρας μάλιστα ἔχοντες. πεποίηνται δὲ οἱ λόφοι λίθοις εὐμεγέθεσι συνθετοί, λογάδην μὲν συνειλεγμένοις, ἐς ἀλλήλους δὲ πρὸς τῶν λιθολόγων ἐπισταμένως ἐναρμοσθεῖσιν, ἐς ὕψος μέγα ἱκνούμενοι. εἰκάσαις ἂν αὐτοὺς εἶναι σκοπέλοις ὀρῶν ἀποτόμοις. ἐπὶ τούτοις δὲ ἀψῖδες τέσσαρες ἐν τετραπλεύρῳ ἀνέχουσιν· καὶ αὐτῶν τὰ μὲν ἄκρα ξυνδύο ξυνιόντα εἰς ἄλληλα, ἐν τῇ ὑπερβολῇ ἠρήρεισται τῶν λόφων τούτων· τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐπηρμένα, εἰς ἀπέραντον ὕψος ἠώρηται. τῶν δὲ ἀψίδων, αἱ μὲν δύο κατὰ

κενοῦ τοῦ ἀέρος ἐπανεστήκασι πρὸς
ἀνίσχοντά τε καὶ δύοντά που τὸν ἥ-
λιον· αἱ δὲ λειπόμεναι, οἰκοδομίαν
τινὰ καὶ κίονας μικροὺς κομιδῆ ἔνερθεν
ἔχουσιν· ὕπερθεν δὲ αὐτῶν κυκλοτε-
ρὴς οἰκοδομία ἐν στρογγύλῳ ἐπῆρται·
3. ὅθεν αἰεὶ διαγελᾷ πρῶτον ἡ ἡμέ-
ρα. ὑπεραίρει γὰρ οἶμαι, τὴν γῆν ξύμ-
πασαν, καὶ διαλείπει τὸ οἰκοδόμημα
κατὰ βραχὺ ἐξεπίτηδες παρειμένον
τοσοῦτον, ὅσον τοὺς χώρους οὗ δὴ τὸ
διῃρημένον τῆς οἰκοδομίας ξυμβαίνει
εἶναι, φέγγους διαρκῶς ἀγωγοὺς εἶναι.
Ταῦτα δέ, οἶμαι, γλώσσῃ τραυλι-
4. ζούσῃ τε καὶ ἰσχνοφώνῳ οὔσῃ, 4 ἀμή-
χανά ἐστι. τῶν ἀψίδων τῆς συμπλοκῆς
ἐν τετραγώνῳ ἐξειργασμένης, ἐς
τρίγωνα τέσσαρα μεταξὺ τὸ ἔργον
ἀποτετέλεσται. καὶ ἡ μὲν τριγώνου ἑκά-
στου κρηπὶς, πιεζομένη τῇ εἰς ἀλλήλας
τῶν ἀψίδων ἐνέρσει, ὀξεῖαν ποιεῖται
τὴν κάτω γωνίαν· συναναβαίνουσα δὲ
τὸ λοιπὸν εὐρυνομένη τῇ μεταξὺ
χώρᾳ, ἐς τὸ κυκλοτερὲς τελευτᾷ, ὃ
ταύτῃ ἀνέχει· γωνίας δὲ τὰς λειπο-
μένας ἐνταῦθα ποιεῖται. τούτου δὲ τοῦ
5. κυκλοτεροῦς παμμεγέθης ἐπανεστη-
κυῖά τις σφαιροειδὴς θόλος, ποιεῖται
αὐτὸ διαφερόντως εὐπρόσωπον. δο-
κεῖ δὲ οὐκ ἐπὶ στερρᾶς τῆς οἰκοδομίας διὰ
τὸ παρειμένον τῆς οἰκοδομίας ἑστάναι·
ἀλλὰ τῇ σειρᾷ τῇ χρυσῇ ἀπὸ τοῦ οὐ-
ρανοῦ ἐξημμένον, καλύπτειν τὸν χῶ-
ρον. ταῦτα δὲ πάντα ἐς ἄλληλα παρὰ
δόξαν ἐν μεταρσίῳ ἐναρμοσθέντα,
ἔκ τε ἀλλήλων ἠωρημένα, καὶ μόνοις
ἐναπερειδόμενα τοῖς ἄγχιστα οὖσι,
μίαν μὲν ἁρμονίαν ἐκπρεπεστάτην
τοῦ ἔργου ποιοῦνται· οὐ παρέχονται δὲ
τοῖς θεωμένοις αὐτῶν τινι ἐμφιλοχω-
ρεῖν ἐπὶ πολὺ τὴν ὄψιν. ἀλλὰ μεθέλκει
τὸν ὀφθαλμὸν ἕκαστον, καὶ μεταβιβά-
ζει ῥᾷστα ἐφ' ἑαυτό· ἀγχίστροφός τε
ἡ τῆς θέας μεταβολὴ ἐς ἀεὶ γίνεται,
ἀπολέξασθαι τοῦ ἰσορῶντος οὐδαμῆ

Ac duo quidem arcus, quorum alter ad Orientem ſolem, alter ad Occidentem ſpectat, vacuo in aëre erecti ſunt: reliquæ verò ſuppoſitum habent parietem cum columellis. Ædificium aliud ſuſtinent rotundum ac teres: vnde ſemper ortu iucunda dies primùm illuceſcit. Vniuerſa enim terra, credo, ſublimius eſt; ac ſenſim deficit, eatenus de induſtria tenuatum, vt per ipſius aperturas, lux affatim intret.

Hæc verò balbutiente ac gracili lingua expedire, impoſſibile puto. Arcubus in quadrum connexis, interiectum eſt opus, triangulis quatuor abſolutum. Ima trianguli cuiuſque pars, arcuum coitu preſsè intercepta, acutum facit angulum infimum: deinde cum intermedio ſpatio ſurſum verſus ſe explicans, ædificio, quod inde circinnato ſe offert ambitu, terminatur, ac cæteros angulos ibi efficit. Rotundum illud ſeptum mirificè ornat teſtudo ampliſſimè orbiculata, atque ita ipſi impoſita, vt non firmæ inniti fabricæ propter eius tenuitatem; ſed aurea catena ex cœlo apta pendere, & locum tegere videatur. Quæ omnia in ſublimi, incredibili opera inter ſe conſerta, aliaque ex aliis ſuſpenſa, ac proximis tantum ſuffulta partibus, vnam operis compagem præclariſſimam faciunt; neque vſpiam hærere diu ſinunt contuentium oculos: quippe cùm certatim alliciant ſingula, faciliméque ad ſe traducant. Perpetuo motu nunc huc fertur viſus, nunc illuc; neſcientibus ſpectatoribus quid ex omnibus, quò ſe eorum potiſſimum ferat admiratio,

Rotundus vertex.

eligant : sed & velut vndique lustrandi auidi, quocunque fixerint oculum, animum contrahentes & supercilium, artificiatum intelligere non possunt : sed semper digrediuntur, inde stupentes, quod spectaculo impares sunt. Atque hæc in hunc se modum habent.

Ædificij firmitas.

Ecclesiam tanto vertice fastigiatam Iustinianus August. & Anthemius machinarius cum Isidoro, multis ex arte adhibitis rebus firmarunt : quas omnes nec mente concipere, nec verbis exequi valeo. Vnam duntaxat in præsenti describam ; vnde quanta sit firmitas operis planè intelligetur : sic enim habet. Pilarum, de quibus mentionem proximè feci, non eadem est ac reliqui ædificij compositio ; sed huiusmodi.

Pilarum structura.

Quadrata est structura lapidum, quibus natura duritiem, ars læuorem dedit ; ita cæsis, vt ij quidem, qui eminentiis laterum cuiusque pilæ destinati erant, angulati sint ; quadrati verò, qui in medio sedent. Illos coagmentat, non calx, quam viuam vocant ; non bitumen, quo Semiramis magnificè construenda Babylone vsa est ; non eiusmodi aliud quidpiam ; sed plumbum ; quod lacunis infusum, omnia permeat interstitia, liquatumque juncturis lapidum, ipsos nectit. Hæc ibi obseruata fabricæ ratio : nunc ad reliquas templi partes pergamus.

Tota auro puro illita concameratio, commistam cum decore habens structuræ superbiam : aurum marmora æmulo fulgore vincunt. Vtrunque latus duæ circum Ædem porticus ambiunt, adeò non dissepientes structuram templi, vt potius

lati-

ἔχοντος ὅ,τι αὖ ποτε ἀγασθείη μᾶλ-
λον τῶν ἄλλων ἁπάντων. ἀλλὰ καὶ ὣς 6.
ἀποσκοποῦντες πανταχόσε, τόν τε νοῦν
ταῖς τε ὀφρύσιν ἐπὶ πᾶσι συννενευκό-
τες, οὐχ οἷοί τέ εἰσι ξυνεῖναι τῆς τέ-
χνης· ἀλλ' ἀπαλλάσσονται ἀεὶ, ἐνθένδε
καταπεπληγμένοι τῇ ἐς τὴν ὄψιν ἀ-
μηχανίᾳ. ταῦτα μὲν τῇδέ πη ἔχει.

Μηχαναῖς δὲ πολλαῖς βασιλεύς τε
Ἰουστινιανὸς καὶ Ἀνθέμιος ὁ μηχανο-
ποιὸς σὺν τῷ Ἰσιδώρῳ οὕτω δὴ με-
τεωριζομένην τὴν ἐκκλησίαν ἐν τῷ
ἀσφαλεῖ διεπράξαντο εἶναι· ὧνπερ
τὰς μὲν ἄλλας ἁπάσας ἐμοὶ εἰδέναι
τε ἄπορον, καὶ λόγῳ φράσαι ἀμηχα-
νον. μία δέ μοι μόνον ἔν γε τῷ πα-
ρόντι γεγράψεται, ἣ δύναται ἄν τις
σύμπασαν τοῦ ἔργου τεκμηριώσασθαι τὴν
δύναμιν. ἔχει γὰρ ὧδε. οἱ λόφοι ὧν-
περ ἐπεμνήσθην ἀρτίως, οὐ κατὰ ταὐτὰ
ταῖς ἄλλαις οἰκοδομίαις πεποίηνται,
ἀλλὰ τρόπῳ τοιῷδε. λίθων ἐπιβολὴ
ἐν τετραγώνῳ διαπεποίηται, σκλη-
ρῶν μὲν φύσιν, ἐργασίαν δὲ λείων· ἐκ-
τομὴν δὲ, εἰ μὲν τὰ προύχοντα ποι-
εῖσθαι τῶν τοῦ λόφου πλευρῶν μέλ-
λοιεν, ἐγγωνίων· εἰ δὲ τὴν μεταξὺ κε-
κληρωμένοι χώραν, ἐν τετραπλεύρῳ
γεγενημένων. συνήρμοσε δὲ αὐτοὺς οὐ
τίτανος, ἣνπερ ἄσβεστον ὀνομάζουσιν·
οὐκ ἄσφαλτος ἡ Σεμιράμιδος ἐν Βα-
βυλῶνι φιλοτιμία· οὐκ ἄλλο τοιοῦτον
οὐδέν· ἀλλὰ μόλιβδος ἐς τέλμα χυ-
θεὶς, καὶ μεταξὺ πανταχόσε χωρήσας
τῶν τε λίθων τῇ ἁρμονίᾳ ἐντετηκὼς,
καὶ συνδέων ἀλλήλοις αὐτούς. τοῦτο
μὲν οὖν ταύτῃ ἐξείργασται. ἐπὶ τὰ
λειπόμενα δὲ τοῦ νεὼ ἴωμεν.

Χρυσῷ μὲν ἀκιβδήλῳ καταλήλειπται
ἡ ὀροφὴ πᾶσα, καὶ κεραννῦσα τὸν κόμ- 7.
πον τῷ κάλλει, νικᾷ μέντοι ἡ ἐκ τῶν
λίθων αὐγὴ ἀνταστράπτουσα τῷ χρυ-
σῷ. στοαί τέ εἰσιν ἑκατέρωθι δύο, οἰ-
κοδομίαν μὲν τοῦ νεὼ οὐδεμίαν διειρ-
γόμεναι, ἀλλὰ καὶ μεῖζον αὐτοῦ ποιοῦσαι

τοῦ

τοῦ εὔρους τὸ μέτρον, καὶ τοῦ μήκους μέχρι ἐς τὸ πέρας ξυνεξικνούμεναι, τὸ δέ γε ὕψος καταδεέστεραι. καὶ αὐταῖς, ἥ τε ὀροφὴ, θόλος· καὶ ὁ χρυσὸς, ἐγκαλλώπισμα. ταύτοιν δὲ τοῖν στοαῖν, ἀτέρα μὲν τοὺς ἄνδρας εὐχομένους διακεκλήρωται· γυναιξὶ δὲ ταὐτὸ ποιουμέναις ἡ ἄλλη ἀνεῖται. παραλλαξ δὲ οὐδὲν ἔχουσιν, οὐδὲ διαφέρουσι δή τι ἀλλήλαιν· ἀλλὰ καὶ τὸ ἴσον αὐταῖν τῷ ἱερῷ ἐς κάλλος διήκει, καὶ ὡραΐζει τὸ ἐμφερές.

Τίς, ἂν τῶν ὑπερῴων τῆς γυναικωνίτιδος ἑρμηνεὺς γένοιτο· ἢ τὰς τὸ
8. παμπληθεῖς διηγοῖτο στοὰς ȣ καὶ τὰς περιστύλους αὐλὰς, αἷς ὁ νεὼς περιβέβληται. τίς δὲ τῶν τε κιόνων καὶ λίθων διαριθμήσαιτο τὴν εὐπρέπειαν, οἷς τὸ ἱερὸν κεκαλλώπισται. λειμῶνί τις ἂν ἐντετυχέναι δόξειεν ὡραίῳ τὸ ἄνθος. θαυμάσειε γὰρ εἰκότως, τῶν μὲν τὸ ἁλουργὸν, τῶν δὲ τὸ χλοάζον· καὶ οἷς τὸ φοινικὸν ἐπανθεῖ, καὶ ὧν τὸ λευκὸν ἀπαστράπτει· ἔτι μέντοι καὶ οὓς τῶν ἐναντιωτάταις ποικίλλει χρόαις, ὥσπερ τις ζωγράφος, ἡ φύσις. ὁπηνίκα δέ τις εὐξόμενος ἐς αὐτὸ ἴοι, ξυνίησι μὲν εὐθὺς, ὡς οὐκ ἀνθρωπείᾳ δυνάμει ἢ τέχνῃ, ἀλλὰ Θεοῦ ῥοπῇ τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτετόρνευται· ὁ νοῦς δέ οἱ πρὸς τὸν Θεὸν ἐπαιρόμενος ἀεροβατεῖ, οὐ μακράν που ἡγούμενος αὐτὸν εἶναι, ἀλλ' ἐμφιλοχωρεῖν μάλιστα οἷς αὐτὸς εἵλετο. καὶ τοῦτο, οὐ τὴν πρώτην μόνον ἰδόντι ξυμβαίνει, ἀλλὰ διηνεκὲς ἑκάστῳ ταὐτὸ τοῦτο δοκεῖ, ὥσπερ ἐνταῦθα τῆς ὄψεως ἀρχομένης. τούτου κόρον οὐδεὶς τοῦ θεάματος ἔλαβε πώποτε· ἀλλὰ παρόντες μὲν τῷ ἱερῷ ἄνθρωποι τοῖς ὁρωμένοις γεγήθασιν· ἀπιόντες δὲ, τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ διαλόγοις ἀποσεμνύνονται. ἔτι μέντοι τῶν κειμηλίων τοῦ νεὼ τοῦδε τά τε χρυσώματα, καὶ τὰ ἐν ἀργύρῳ καὶ λίθοις

latitudinem eius amplient; pari quidem cum ipso longitudine ad extrema porrectæ, sed altitudine inferiores. Cameratæ, atque auro decoratæ sunt: altera precantibus viris assignata; altera, fœminarum itidem vota precesque Deo offerentium obsequio addicta; nihil habent disparile, nihil diuersum. Nec parum confert ad templi decus hæc ipsarum æqualitas, ac venusta exquisita similitudo.

Virorum ac mulierum ad Templi latera porticus.

Quis gynæcei superiores ædes describat? Quis tot numero circum Ædem porticus, xystosque sermone obeat? quis columnarum atque marmorum quibus egregio templum nitore collucescit, elegantiam cultumque percenseat? In prato floribus conuestito versari se quispiam putet, ac meritò horum purpuram, illorum viriditatem miretur; alia puniceo, alia candido fulgore prædita; & quæ Natura, haud secus ac pictor, coloribus dissimilibus variauit. Vbi quis precaturus illuc ingressus sit, statim intelligit non potentiæ artisve humanæ, sed diuini numinis id esse opus, & leuata ad Deum mente, cœlum perambulat, sic statuens, non procul eum abesse, verùm sede illa potissimum gaudere, quam sibi ipse delegerit. Nec nouo solum spectatori hæc incidit cogitatio, sed semper cuiusque animo redit, pariter ac si tum primùm illa oculis obuersarentur. Videndi facietas neminem vnquam cœpit: sed qui sunt in templo, aspectu suauissimo oblectantur: egressi, in sermonibus, quos de illo miscent, triumphant. Iam verò quicquid pre-

tiosæ ſuppellectilis huic Ædi Iuſtinianus Aug. donauit, aurum, argentum, gemmas, vt ſingulatim commemorem; fieri nequit: permitto Lectoribus ex vno conjecturam facere. Templi locus maximè ſacer, & cuiuis, præterquam Sacerdotibus inacceſſus (Altare vocant) argenti pondo habet quadraginta millia.

Vt ſemel finiam, ſummo, quod aiunt, digito percurſis, & oratione breuiſſima comprehenſis, quæ ſunt memoratu digniſſima; ſic Iuſtinianus Auguſtus, Conſtantinopolitanam Eccleſiam, quæ vulgo Magna dicitur, ædificauit; non ſuis modò ſumptibus, ſed labore etiam ingenij & reliqua virtutis contentione; provt mox declarabo. Arcuum, de quibus paulò ſuprà memini (eos *loros* appellant mechanici) is qui ad Solem orientem oppoſitus eſt, hinc inde iam ſurgebat, medioque imperfecto, manum extremam expectabat: cùm pilæ, quibus incumbebat, ſub grauiori mole fatiſcentes, repente facto vitio, imminentis ruinæ ſpeciem præbuerunt. His Anthemins & Iſidorus in maximum adducti metum, rem omnem ad Imperatorem referunt, nullam ponentes ſpem in arte. Illico Imperator, neſcio quo inſtinctu, cœleſti opinor (neque enim mechanicus eſt) curuaturam arcus abſolui iubet. *Is namque*, ait, *ſeipſo fultus, pilis ſuppoſitis amplius non egebit.* Ac niſi teſtes proderem; narratio proculdubio adulatoria planéque incredibilis haberetur: cùm autem rei tunc geſtæ permulti teſtes adſint, me nihil te-

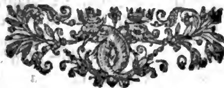
Iuſtiniani ſolertia.

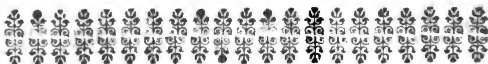
ἀντιμοις ἅπαντα μὲν φράσαι ἀκριβολογουμένῳ ἀμήχανον, ἃ δὴ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τῇδε ἀνέθηκεν. ἑνὶ δὲ μόνῳ τεκμηριοῦσθαι τοῖς τάδε ἀναγνωσομένοις ἐφίημι. ὁ γὰρ τοῦ ἱεροῦ τὰ μάλιστα χῶρος ἄβατος, καὶ μόνοις ἱερεῦσι βατός, ὃν δὴ καλοῦσι θυσιαστήριον, λιτρῶν ἀργύρου μυριάδας ἐπιφέρεται τέτταρας.

Τὰ μὲν οὖν Κωνσταντινουπόλεως ἱερὸν μεγάλην καλεῖν νενομίκασι, συνελόντι τε καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ διαριθμησαμένῳ εἰπεῖν, λόγῳ τε βραχυτάτῳ τὰ τῶν πραγμάτων ἀξιολογώτατα φράσαι, τῷ δὲ Ἰουστινιανῷ δεδημιούργηται βασιλεῖ. οὐ χρήμασι δὲ αὐτὸ ὁ βασιλεὺς ἐδείματο μόνον, ἀλλὰ καὶ πονουμένῃ τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ τῆς ψυχῆς ἀρετῇ, ὥσπερ ἐγὼ αὐτίκα δηλώσω. τῶν ἁψίδων, ὧν δὴ ἐπεμνήσθην ἀρτίως (λώρους δὲ αὐτὰς οἱ μηχανοποιοὶ ἐπικαλοῦσι) μία τις, ἡ πρὸς τὸν ἀνίσχοντα ἥλιόν ἐστιν, ἐπανειστήκει μὲν ἑκατέρωθεν ἤδη, οὔπω δὲ ὅλη τὸ μέσον συνετετέλεστο, ἀλλ' ἔμενεν ἔτι. οἱ δὲ πεσσοί, ὧν δὴ ὕπερθεν ἡ οἰκοδομία ἐγίνετο, τῶν ἐγκειμένων σφίσιν οὐκ ἐνεγκόντες τὸ μέγεθος, ἀμηγέπῃ ἐξαπιναίως ἀπορρηγνύμενοι, οὐκ ἐς μακρὰν διαλυθησομένοις ἐῴκεσαν. οἱ μὲν οὖν ἀμφί τε τὸν Ἀνθέμιον καὶ Ἰσίδωρον τοῖς συμπεπτωκόσι περίφοβοι ὄντες, ἐπὶ τὸν βασιλέα τὸ πρᾶγμα ἦγον, δυσέλπιδες ἐπὶ τῇ τέχνῃ γεγενημένοι. αὐτίκα δὲ ὁ βασιλεύς, ὅτου μὲν ποτὲ ἠγμένος, οὐκ οἶδα· Θεοῦ δέ, οἶμαι (οὐ γάρ ἐστι μηχανικός) ἐς τὸ πέρας αὐτοῖς περιελίξαι τὴν ἁψῖδα ταύτην ἐπήγγελλεν. αὐτὴ γάρ, ἔφη, ἐφ' ἑαυτῆς ἀνεχομένη, τῶν ἔνερθεν πεσσῶν οὐκέτι δεήσεται. καὶ εἰ μὲν ὁ λόγος ἀμάρτυρος ἦν, εὖ οἶδα ὅτι κόλαξ τε ἂν ἔδοξεν εἶναι καὶ ἄπιστος ὅλως· ἐπεὶ δὲ μάρτυρες πάρεισι τῶν

τινι τάδε περαιτέρω πεπραγμένων πολλοί, οὐκ
ὀκνητέα ἡμῖν ἐπὶ τὰ τοῦ λόγου λει-
πόμενά ἐστιν. οἱ μὲν οὖν τεχνῖται τὰ
ἐπιτεταγμένα ἐποίουν· ἡ δὲ ἁψὶς
ἐπ' ἀσφαλοῦς ἠώρητο πᾶσα, ἐπι-
σφραγίζουσα τῇ πείρᾳ τῆς ἐννοίας
ἀλήθειαν. Τοῦτο μὲν οὖν ταύτῃ ἐξειρ-
γασται· κατὰ δὲ τὰς ἄλλας ἁψῖδας, αἵ
τε πρὸς μεσημβρίαν τετραμμέναι
εἰσὶ καὶ βορρᾶν ἄνεμον, τοιάδε ξυ-
νενηνέχθη γενέσθαι. οἱ μὲν λῶροι κα-
λούμενοι τῆς ἴσω τῇ οἰκοδομίᾳ ἐξαρ-
καμένοι ἠώρηντο. βαρυνόμενα δὲ
αὐτοῖς ἐπιπονήκει τὰ ἔνερθεν πάν-
9. τα· κίονές τε οἱ τῇδε ὄντες 9 χάλι-
κας μικρούς, ὥσπερ ἀποξυσθέντες,
ἀφίεσαν. καὶ αὖθις μὲν ἄθυμοι τοῖς
συμπεπτωκόσιν οἱ μηχανικοὶ γεγενη-
μένοι, τῷ βασιλεῖ τὰ σφίσι παρόν-
τα εἰσήγγελλον. αὖθις δὲ ὁ βασι-
λεὺς ἀντεπεχνήσατο τάδε. τούτων δὴ
τῶν πεπονηκότων τὰ ἄκρα ὅσα τῶν
ἁψίδων ἐπέψαυε, διελεῖν μὲν ἐν τῷ
παραυτίκα ἐκέλευσεν· ἐνθεῖναι δὲ
πολλῷ ὕστερον, ἐπειδὰν τὸ τῆς οἰκοδο-
μίας ὑγρὸν ἀπολωφήσειν αὐτοῖς μά-
λιστα. καὶ οἱ μὲν κατὰ ταῦτα ἐποίουν· ἡ δὲ κτίσις διαγέγονε τὸ λοιπὸν ἐν ἀσφαλεῖ οὖσα.
φέρεται δέ τι μαρτύριον ὁ βασιλεὺς τοῦ ἔργου τοιόνδε.

nere debet, quominus quod ſum exorſus pertexam. Ergo mandata confecerunt artifices: tum arcus in cœlum eductus interger conſtitit, experimento probans veritatem conſilii. Quo ibi acto, arcubus ad Meridiem & Aquilonem ſpectantibus iſtud accidit. Loris, vt vocant, ſubtractione templi ſuperbè elatis, quicquid erat inferius, ſub pondere laborabat. Columnæ ſubditæ aſſulas perinde dimiſerant, ac ſi quis ipſas diſtrinxiſſet. Eiuſmodi caſu perculſi mechanici, iterum Imperatori ſignificant quo res loco ſit. Ille iterum vſus ſolertia, ita malo occurrit. Succumbentis fabricæ partes ſummas arcubuſque contiguas extemplo deijci, & multò poſt, vbi ſtructuræ humor penitus exceſſiſſet, reponi iuſſit. Quo ab illis præſtito, ædificium ex eo firmitatem obtinuit: nec deeſt Imperatori hoc operis teſtimonium.

AD
PROCOPII RHETORIS
LOCVM DE SANCTA SOPHIA.

Vod alij breuioribus delectentur, alij fusioribus; vbi præsertim breuiora illa maioris fidei videantur; puta certo auctore ac æquali, qui rerum ipse ex visu testis sit; omnibus me facturum satis putaui, si felici partu ex Regia Lupara saniori longè edito Procopio, eruditi Viri Claudij Mastreti S.I. opera (noui etiam Interpretis) id nactus quod diu antè optaueram, vt tandem ille sic illustratus ac instauratus, lucem aspiceret, priusquam hæc mea, incertique auctoris de sanctæ Sophiæ Ædificio ad vmbilicum venirent; hunc illius locum ipse huc transferrem, meoque ipse genio ac stylo componerem; ac, si quando necesse videretur, incerto illi meo compararem, atque alterum altero illustrarem. Qui vellem Notas historicas addere, ac vel laudare Iustinianum tanto eius molimine, vel vituperare; præsertim occasione incendij superioris Ecclesiæ ac illius seditionis Nica, in qua tot ciuium capita periere; parumque abfuit ne & ipse Iustinianus, à cuius labe coitionis nec ille prorsus immunis habeatur, qui antè Venetæ factioni tantam licentiam in Prasinos dederit: quos vtrosque successor Iustinus, ac Iustiniano solertia illa cautior ac sapientior, ita coërcuit, vt deinceps tantæ illæ turbæ cessarent, ac ciues quietem colerent. Partium videbatur docti Interpretis, vt Nicolai Alemannij Notas in Ἀνέκδοτα, quas vnas repræsentauit, cum Eichelij confutationibus, seu animaduersionibus conferret, eiusque vel depelleret crimina, vel quo Iustiniani læsam majestatem is rectè tueatur, libratis omnibus ac æquo iudicio, laudaret. Sic certè Regia dignissimum Lupara, ac in ea ferè palmarium Historiæ Byzantinæ librum opusque haberemus. Mihi in eam rem vt tentem aliquid, extra metas sit: qui & breui volumine exque semisse illius Vrbis decora quædam ac origines tentans, breui cogor de tabella manum leuare. Ἀνεκδότων auctor siquidem ipse Procopius est, ipse sibi maiorem fortè quàm Iustiniano labem asci-

uit, ac quicquid reliquæ eius historiæ est, plurimum eleuauit. Siquidem enim fecit, exemplo Michaëli Psello præiuit, ac quorundam in gente (gentis enim nolim dicere, in qua tot lumina omni retro sæculo claruere, ac quam in Christo, Patrum maximè reuerentia charissimam habeam optemque saniorem ac beatiorem) versatile ingenium cuiusmodi sit, ac quàm versatile, dum vtile sequitur, honestum spernit, palam ostendit. Psellus quippe quàm luculenta Oratione ad Synodum Michaëlem Cerulareum Patriarcham Constantinop. ciuili potestate Sede extrusum pro Synodo exagitauit, ac impietatis, tyrannidis, aliorumque seriò accusauit, tam propensè eundem inter hæc vita functum laudauit, cunctaque illius magna & eximia, vt & magnis illis veteris æui Antistibus atque Magistris conferendus videri possit, obtrusit; eo maximè nomine efferens, quòd sopitam de processione Spiritus sancti à solo Patre Græcorum in Latinos querelam acriùs deffendit; vixque non emortuum Photianum schisma, in æternum postea conuiuiscens nullisque cedens remediis exsuscitauit; quo se forex prodidit, multamque sibi detraxit fidem; atque iis, quos propensius colit, etiam labem asciuit, ne & illos par furor exagitauerit, eoque sanctiores habiti sint, quo magis capitosi, atque ab Ecclesiastica pace ac vnitate alieni. Latuit res illa eruditissimum Leonem Allatium in suo syntagmate de Psellis, quod idcirco, aliisque ex causis, secundis suis curis vulgatum auctumque voluerat, ex eorum præsertim Catalogo, quem ei ex Emin. Card. Mazarini Cod. pridem descripsi; ipso locupletissimo, etsi pluribus carioso ac obliterato; quam fere sortem Pselli eiusdem Codicum queritur idem Allatius. Mihi illius reposita omnia; quæ eorum temporum historiam sacram pariter ac profanam illustrare possint, atque ad Historiam Byzantinam momenti sint.

1. *Προδιασκευάζων ἰνδάλματα.* Sunt hæc prototypa ac exemplaria; atque vt Plinium secutus lib. 35. cap. 12. (vbi is tradit, *Archesilai proplasmata pluris vanire solita ab artificibus ipsis, quàm aliorum opera*) Græca voce notiori reddidi, *proplasmata.* Modellum vocant; & est futuri operis structa forma atque idea, cuius designatio summi Architecti est: aliorum artificum vt exequantur, & in materiam inducant. *Imagines*, qui hæc vocet, non satis ex architecturæ rationibus loqui videatur; cuius hæc primis elementis Vitru. adscribit lib. 1. cap. 2. Vbi Gulielmus Philander Castilionus potest videri. Auctor Anonym. monstratum ab Angelo Imperatori in somnis τοῦ οἴκου τὸ σχῆμα, ait: quod non vetat, quin summi architecti fuerit singula designare, quibus ad illud Ædes σχῆμα in materia (formam scilicet) proueheretur.

2. *Τῷ τε γὰρ ὄγκῳ κεκόμψευται.* Non putem docti esse Interpretis; quod repræsentat Regia Lupara, *Nam & nitore & proportione ex-*

cellit. Scripſerit & ipſe *mole*; vti etiam reddit Arnoldus Veſalienſis, *mole politum.* Illud quoque *excellit*, minus eſt ad vim vocis, κομψεύεται: magiſque elegantiam compoſitionis, & in ea præſtantiam, oſtendit.

3. Ὅθεν ἀεὶ διαγελᾷ πρῶτον ἡ ἡμέρα. Hîc quoque mendo Luparæ, *Vnde dies videre ſemper incipit* pro, *ridere*, quod & emendatum inter varias lectiones. Non plene omnino Veſalienſ. & vt metaphoræ vim ſatis reddat, *Vnde dies primùm illuceſcit.* Ipſa nota, in vere, in aëre, atque hîc in die, ex Theophr. de Hiſtor. Plant. lib. 8. 2. &c. διαγελώσης τῆς ὥρας. *vere iam adulto* & tempore miteſcente. Bud. διαγελῶντος ἀεὶ τοῦ ἀέρος. *Aëre iam indulgente.* Gaza. Hicque adeo. διαγελᾷ πρῶτον ἡ ἡμέρα. *Dies primùm læta ſplendeſcit*, aut quid ſimile pariſque elegantiæ.

4. Ταύτῃ δὲ, οἶμαι, γλώσσῃ. Ita mihi ex Veſalien. ipſoque pauló infra Procopio (λόγῳ φράσαι ἀμήχανον, hæc ipſa profitenti, *impoſſibile vt ſermone enarret*) emendandum ſuccurrit: vbi Hoeſch. οἶμαι, οὐδὲ γλώσσῃ· quod junctum τῷ, ἀμήχανόν ἐστι, ſenſum facit ineptiſſimum; ipſum quem Maſtretus reddidit, ac quo Procopius profiteatur, non eſſe impoſſibile aut valde arduum balbutiente lingua & impedita aſſequi, ſeu enarrare, ea, quorum tantis miraculum effert; & quæ omnes facilè ſpectatores in ſtuporem verterent. Quid ſi hiulca oratio, ſcripſitque Procopius, οὐδὲ νῷ ληπτὰ, καὶ γλώσσῃ. *Ne mente quidem comprendi; vt vero lingua balbutiente & impedita, gracilique explicentur, impoſſibile eſſe.* Sic ſæpe cruces figunt qui auctorum verba ac ſententias truncant, vnde vix ſe Lector expediat, fiantque illi verè ἀμήχανα, quæ ipſa vt ab auctoris calamo exierunt, erant εὐμήχανα: *facilia & expedita*; quorum exemplum nefaſtum edidere nuper Lugdunenſes Typographi, in Curſu Theologico Ioannis à ſancto Thoma, Theologi noſtræ ætatis clariſſimi, ac inter ſancti Thomæ diſcipulos inclyti; non vno aut altero loco, ſed verè ſexcentis.

5. Παμμεγέθης ἐπανέστηκέ τις σφαιροειδὴς θόλος. Vocat Anonymus ἐσωτερικὸν τροῦλλον. Trulam vel trulum ſeu copulam, quæ temerarij auſus aliquid haberet: quod eius breui ſecuta ruina arguit, qua præcipua quæque auguſtæ illius domus comminuta; ipſe ſcilicet altaris locus, & in eo ſacra menſa, quæ ex omnium rerum fuſilium ſpeciebus miro artificio conflata, omni auro omnique genere lapidum pretioſior erat; ipſa vna, mira concretione exiſtens omnia. Soleas quoque & altari vicina loca & ornamenta, cancelli aliaque confracta, nulla deinceps Iuſtini aliorumue Principum munificentia, pro priore illa majeſtate, vni Magno Iuſtiniano debita, reparanda.

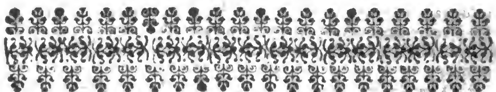
6. Ὡς ἀποπονοῦντες πανταχόσε. Maſtr. ſequentem vocem, τὸν νοῦν, jungit particip. ἀποπονοῦντες, cum palam, ſicut & ſequens, πῇ τι ὁρῶς cum ſequenti jungenda ſit, συντετευχότες: quas etiam conjunctio nectit. Significat verò auctor, quicquid videatur ex tantis illis ſpecta-

cu'is aspectu stuporem iniicere, sensumque ac supercilium videntis detrahere, vt ex alio in aliud spectandi auidus semper digrediatur, nec artificium, quantum est, vnquam assequatur. Hæc an velit nouus Interpr. Lector viderit. Antiquus non satis feliciter exprimit.

7. Κεραννύσα τὸν κόσμον τοῦ κάλλει. Tribuit Lupara August. velut habeat κόσμοι· vbi tamen æquè κόσμον reperi: velit, parem cum elegantia magnificentiam: alterum artis subtilitas maximè præstabat, alterum materiæ pretiositas, aurum scilicet, variique generis pretiosissima marmora; nostro Anonymo plenius exposita.

8. Καὶ ταῖς περιστύλοις αὐλαῖς. *Columnatas aulas*, quod reddit Mastretus, mihi satis durum. Alteram altera voce explicare voluit Procopius, suntque illi, quas ita vocat, ipsæ στοαὶ, seu *porticus*. Peristylia vocat Vitruuius lib. 6 cap. 4. suntque vestibula, xysti, impluuia: Euangeliorum Latini Interpretes reddunt, *atria*. Athenæus tradit αὐλὴν appellari perflabilem locum; & διαυλωνίζειν dici locum, vtrinque ventum excipientem. Ab his locis subdialibus in quibus pro regiarum vestibulis prætorianorum excubiæ, regias ipsas dictas αὐλαὶ Menandro & Diphilo, auctor idem Athenæus: nobisque etiamnum sic vocantur. Priore duntaxat sensu Homerus vsurpauit.

9. Χάλικας μικροὺς ὥσπερ ἀποξυσθέντες, ἀφίεσαν. De quibus hæc narrat Procopius, πεσσοὶ præcipuè erant, seu pilæ illæ atque aggeres, quibus potissimùm arcus illi maiores nitebantur, vti paulò antè dixit de pilis fatiscentibus sub arcus onere ad Orientem oppositi: in pilis autem nihil calcis adhibitum aut cæmenti auctor Procopius, & ipse Auctor Anonymus; sed horum loco in petrarum lacunis liquatum plumbum: non ergo illis verbis columnas cæmentum dimisisse tradit, quod Mastretus reddit; *Columnæ subditæ cæmentum perinde dimiserant, ac si quis eas distrinxisset*, sed assulas, vt vocat Vitruuius, ac lapidum segmenta ex iis dissiliisse; incrustationes, μαρμαρώσεις, quibus parietes aliaque obducta erant, labefactatas esse. Id enim imminentis ruinæ indicium, ac verè laborantis fabricæ, nimio iniecto molis pondere.

ΦΩΤΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΕΚΦΡΑΣΙΣ

τῆς ἐν τοῖς βασιλείοις νέας ἐκκλησίας τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὑπὸ βασιλέως τοῦ Μακεδόνος οἰκοδομηθείσης.

PHOTII PATRIARCHÆ

CONSTANTINOPOLITANI,

Nouæ ſanctæ Dei Genitricis Eccleſiæ, in Palatio à Baſilio Macedone extructæ, Deſcriptio.

LÆTVM video præſentis diei conuentum: ac qualem nemo humanâ ſolertiâ atque operâ, ac niſi diuini afflatu Numinis conflare potuerit. Quamobrem etiam iucunda gratiæ ſuſpicio munera, vnáque cum vegeto ac pingui, lætoque Chriſti grege conuentum agente, lætitiâ exulto; qui nempe, non ad nos duntaxat ſolennitatis lætitiam ac iucunditatem finiri intelligam, ſed ad ipſum communem Dominum eius venerationem ſpectare non neſciam. Solennitatis namque ſplendor, quanta nobis celebrantibus gloriatio eſt, tantùm eius, quâ Dominum proſequimur, dilectionis manifeſta præbet indicia. Quando verò, ne eorum quidem quæ annuo ex more ritu peraguntur, memoriam celebrat, ſed noui cuiuſdam recentiſque in Deum

ΦΑΙΔΡΟΝ ὁρῶ τῆς παρούσης ἡμέρας τὸν σύλλογον, καὶ οἷον οὐκ ἄν τις ἀνθρωπίνῳ σπουδάσματι, καὶ χειρὸς θείας συγκροτήσαι ῥοπῆς κατισχύσειε. διὸ καὶ τερπνὰ τῆς χάριτος ὑποδέχομαι τὰ χαρίσματα, καὶ τῷ Χριστοῦ ποιμνίῳ εὐθηνουμένῳ καὶ χαίροντι συναγαλλιαζόμενος ἐπαγάλλομαι· οὐ μέχρις ἡμῶν περιγραφομένην τὴν τερπνότητα καὶ θυμηδίαν τῆς πανηγύρεως ἐπιστάμενος, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν κοινὸν δεσπότην ἀναφερομένην εἰδὼς τὴν σεβασμιότητα. λαμπρότης γὰρ πανηγύρεως, ὅσον ἡμῶν τῶν πανηγυριζόντων τὸ σεμνολόγημα, τοσοῦτον τῆς δεσποτικῆς ἀγάπης ἐναργῆ παρέχεται τὰ γνωρίσματα. ὅταν δὲ μηδὲ τῶν ἐτησίως καὶ συνήθως ἐπιτελουμένων εἴη τὴν ἀνάμνησιν ἑορτάζουσα,

ἑορτάζουσα, ἀλλὰ χαρμονήν τινα καὶ ἀντιφορὰν τὴν εἰς Θεὸν τιμὴν ἐγκαινίζουσα, πῶς οὐ μᾶλλον ἔτι καὶ τὸν θεῖον ἔρωτα ἀναδειχθείη ἐκπυρεύοντα, καὶ τὴν τῶν ἑορταζόντων κοσμιότητα καὶ τὸ κλέος ἐπὶ πλέον ἀναπτύσσουσα. ἀλλὰ τίς ἡ τοσαύτη τοῦ πλήθους συνδρομὴ καὶ συνέλευσις. τίς ἡ πανήγυρις. τί τὸ συγκαλέσαν καὶ συγκινῆσαν ἡμᾶς ἅπαντας; βούλεσθε εἴπω; ἢ καλὸν ἐκείνῳ παραχωρῆσαι καὶ εἰπεῖν καὶ διδάξαι τῆς πανηγύρεως τὴν ὑπόθεσιν, τῷ χορηγῷ τε ἅμα ταύτης καὶ σοφῷ γε ἀρχιτέκτονι. ἐκεῖνος γὰρ ἱκανὸς λόγοις παραστῆσαι τὸ προκείμενον, ὃς τοὺς τύπους τῶν πραγμάτων ἐν τῇ ψυχῇ προενθέμενος, ἀμίμητον ἔργον ἐπὶ γῆς πανσόφως ὑπεστήσατο.

Λέγε τοιγαροῦν ἡμῖν, ὦ βασιλέων φιλοχριστότατε καὶ θεοφιλέστατε, καὶ πάντας τοὺς ἔμπροσθεν νικῶν τε ἅμα καὶ λαμπρῶς φαιδρύνων τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἀξιώματος. λέγε προθύμους, ὡς ὁρᾷς, τοὺς ἀκουσομένους ἔχων, ἐφ' ὅτῳ ἡμᾶς συνεκάλεσας. δεῖξον τοῖς λόγοις, ἃ τοῖς ἔργοις προϋπέδειξας. ἆρα γὰρ πάλιν κατὰ βαρβάρων νίκας ἀναστήσας καὶ τρόπαια, οἷς πολλάκις ἄλλοις ἐπ' ἄλλοις ἡμᾶς ἐδεξιώσω φιλοφρονούμενος, ἐπὶ τούτοις συνήγειρας, εὐφρᾶναι τε ἅμα καὶ τῷ δεδωκότι κοινὴν καὶ πάνδημον ἀναπέμψαι τὴν εὐχαριστίαν. ἢ λαβὼν ὑποσπόνδους ἄλλους, καὶ ταπεινώσας ὑψηλὸν καὶ γαῦρον καὶ ἀλλόφυλον φρόνημα, ὡς ἐπὶ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ εὐσεβοφρόνως ἀναφέρων πάντα τὰ σοὶ κατορθούμενα· ἢ πόλεις ὑπηκόους, τὰς μὲν πάλαι κατακειμένας ἀνορθώσας, τὰς δὲ καὶ ἐκ βάθρων αὐτῶν ἀνεγείρας, καὶ ἄλλων ἀνοικισμοῖς ἐργασάμενος, καὶ τοῦ πολι-

Deum honoris encænia habet, quomodo non etiam magis diuini flammam amoris accenderit, magisque etiam eorum qui celebrant morum honestatem gloriamque in lucem protulerit? At, quinam tantus hic plebis concursus atque conuentus? quæ panegyris? quis nos omnes pariter vocauit, ac traxit? Vultis dicam? an præstet ei propensius dicendi atque docendi partes cedamus, qui solennitatis occasio ac causa sit; qui eius & auctor, & sapiens architectus existit? Ille enim etiam meritò subjectum argumentum sermonibus repræsentauerit, qui antè animo conceptis rerum formis, omni maius imitatione in terra opus condidit.

Dicas igitur nobis, ô Imperator Christi amantissime ac religiosissime, cunctosque superiores ipse pariter vincens, ac dignitatis consortio præclarè exhilarans. Dicas, cui, vt vides, omni alacritate præsto auditores sint, quâ ex causa inuitaueris? Ostendas verbis, quæ priùs ipsis rebus ostendisti. Num enim rursus aduersus barbaros victos, tropæa erexisti? Quibus multis continuisque liberaliter accepisti, his congregasti, vt pari gaudio fruamur, communemque ac populi vniuersi conuentu, victoriæ largitori gratiarum actionem promamus; aut, qui hostes datâ fide dedititiósque acceperis, sublimemque & superbum alienigenarum animum sensumque depresseris, velut qui pio religiosóque animi sensu cuncta tibi præclarè gesta, in potentem Dei manum referas; aut qui imperio subjectas vrbes, alias quidem, cùm pridem ciues alerent, melioribus ipse institutis composue-

Basilij res perstrictæ, inq; Remp. munera.

ris, alias etiam à fundamentis erexeris, aliasque instauraueris, ac Imperij fines crebris oppidis præsidiisque cómunieris; aut qui diues ipse, subditos beatos efficias; doce nos, in quem orbis terrarum communem oculum toti aspiciamus; cuius tandem horum gratiâ inuitasti? Aut siles ipse, imperáte modestiâ, & quod tua ipse nolis narrare facinora, quibus necesse laudé contexamus: mihi verò præbes, vt tuarum ipse afflatu rerum, præsentis conuentus causam omnium auribus ex oratoris munere inferam.

Templi Encænia & dedicatio.

Alia igitur, amici, celebritas, aliudque hodiernâ die mysterium. Virginalis in terrâ Templi Encænia hodie peraguntur, Deique Matris, si quod aliud in mundo, dignum habitaculum consecratur. Virginale in terrâ Templum hodie dedicatur, Regalis magnificentiæ opus reipsâ multis laudum canticis celebrandum.

Templi exagerata pulchritudo.

Templum in medio ipso Palatio, diuinum aliud venerandumque Palatium excitatur; eiusmodi scilicet, vt si cum aliis conferas, ac eorum rationem habeas, Regia ipsa Palatia, priuatæ ædes apertè arguantur; quinimmò quod suâ, quâ pollet claritate ac venustate, illa quoque illustret ac reddat clariora, priorem illis mundum atque ornatum adaugeat. Dicas, oculos in ipsum coniiciens, non humanæ artis opus esse, sed diuinam quandam nobisque superiorem Virtutem pulchritudinem illi indidisse. Templi aditus ac Vestibulum egregio ornatu ac decore compositum: Candidi enim marmoris tabulæ splédidum quid gratiosumque effulgent, eiusmodi scilicet vt totum conspectű complectentes, ipsarum inter se sitű, extremorumque juncturam, leni, pla-

τείας πυκνώσας τὰ ὅρια ἢ πλουτῶν, καὶ ποιῶν εὐδαίμονας τὸ ὑπήκοον. δίδαξον ἡμᾶς, πρὸς σὲ τὸν κοινὸν τῆς οἰκουμένης ἀφορῶντας ὀφθαλμόν, ἐπὶ τίνι τούτων ἡμᾶς συνεκάλεσας; ἢ σιγᾷς μὲν αὐτὸς ἐπιεικείας τρόπῳ, καὶ τῷ μὴ βούλεσθαί σε τὰ σὰ ἡμῖν διηγεῖσθαι κατορθώματα, οἷς ἀνάγκη τοὺς ἐπαίνους συνυφαίνεσθαι· ἐμὲ δὲ παρέχεις ὑπηχῆσαι τῷ λόγῳ τοῖς σοῖς ἔργοις ἐμπνεόμενον, τοῦ παρόντος συλλόγου τὸ αἴτιον.

Ἄλλη τοιγαροῦν, ὦ φίλοι, τελετὴ, καὶ ἄλλο μυστήριον σήμερον. ναὸς παρθενικὸς ἐπὶ γῆς ἐγκαινίζεται σήμερον, καὶ τῆς Θεομήτορος εἴπερ ἄλλο τι τῶν ἐγκοσμίων ἐπάξιον οἰκητήριον. ναὸς παρθενικὸς ἐπὶ γῆς ἐγκαινίζεται σήμερον, βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας ἔργον ὡς ἀληθῶς πολυύμνητον. ναὸς ἐν μέσοις αὐτοῖς ἀνακτόροις, ἀνάκτορον ἄλλο θεῖον καὶ σεβάσμιον ἀνιστάμενος, καὶ τῇ πρὸς αὐτὸ παραβολῇ καὶ συγκρίσει, ἰδιωτικὰς οἰκίας ἀποφαίνων τὰ ἀνάκτορα· μᾶλλον δὲ καὶ τῇ ἐνούσῃ λαμπρότητι καὶ ταῦτα περιαστράπτων καὶ φαιδρύνων, καὶ πολὺ παρασκευάζων τοῦ προτέρου κόσμου τιμιώτερα. εἴποις ἂν εἰς αὐτὸν ἰδὼν, οὐκ ἀνθρωπίνης χειρὸς ἔργον, ἀλλὰ θείαν τινὰ καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς δύναμιν τὸ κάλλος αὐτῷ ἐπιμορφώσασθαι. προπύλαια μὲν γὰρ τῷ ναῷ περικαλλῆ διεσκεύασται· καὶ γὰρ μαρμάρων διαλεύκων πλάκες λαμπρόν τι καὶ χάριεν ἐπαστίλβουσι, ὅλην ἐναπολαβοῦσαι τὴν πρόσοψιν, καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα θέσιν, καὶ τὴν τῶν περάτων συνάφειαν τῷ ὁμαλῷ καὶ λείῳ, καὶ τῷ προσηρμόσθαι λίαν ἀποκρύψασαι, εἰς ἑνὸς λίθου

συνέχουσαν γραμμαῖς εὐθείαις ὥσπερ ἐπιγεγραμμένη, θαῦμα καινὸν ὁρᾶσθαι καὶ ἥδιστον, τῶν τὴν ὁρώντων φαντασίαν ὑπάγουσιν. ἀλλ' οὖν τὰς ὄψεις συνέχουσι, καὶ πρὸς ἑαυτὰς ἐπιστρέφουσι, καὶ ἐθέλειν ποιοῦσι τὸν θεατὴν μεταχωρῆσαι πρὸς τὰ ἔνδοθεν· ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ προτεμενίσματι τοῦ καλοῦ θεάματος ὁ προσιὼν ἐμπεπλασμένος, καὶ τοῖς ὁρωμένοις ἐρείδων τὰ ὄμματα, ὥσπερ τις ἐρριζωμένος τῷ θαύματι ἕστηκεν. Ὀρφεῖ μὲν οἱ μῦθοι τῷ Θρᾳκὶ κιθάραν κροτοῦσι, κινοῦσι τοῖς φθόγγοις τὰ ἄψυχα. εἰ δὲ καὶ ἡμῖν ἐξῆν ἐς μύθους ἐπαίρειν καὶ φοβερὰν ποιεῖν τὴν ἀλήθειαν, εἴποι ἄν τις, τοὺς προσιόντας τῷ προτεμενίσματι, εἰς φυτῶν καὶ δενδρικῶν φύσιν τῷ θαύματι μεταβάλλεσθαι· οὕτως ἅπαξ τις ἰδὼν δυσαποσπάστως κατέχεται.

Ἐπειδὰν δέ τις ἐκεῖθεν μόλις ἀποσπασθεὶς εἰς αὐτὸ παρακύψῃ τὸ τέμενος, ἡλίκης καὶ ὅσης οὗτος χαρᾶς τε ἅμα καὶ ταραχῆς καὶ θαύματος ἐμπίπλαται. ὡς εἰς αὐτὸν γὰρ τὸν οὐρανὸν ἐπιπροσθοῦντος μηδαμόθεν ἐπιβεβηκὼς, καὶ τοῖς πολυμόρφοις καὶ πανταχόθεν ὑποφαινομένοις κάλλεσιν, ὡς ἄστροις, περιλαμπόμενος, ὅλος ἐκπεπληγμένος γίνεται. δοκεῖ δὲ λοιπὸν καὶ τι ἄλλα ἐν ἐκστάσει εἶναι, καὶ αὐτὸ περιδονεῖσθαι τὸ τέμενος. τῶν γὰρ οἰκείαις καὶ παντοδαπαῖς περιστροφαῖς, καὶ συνεχέσι κινήσεσιν· ἃ πάντως πάσχειν τὸν θεατὴν ἡ πανταχόθεν ποικιλία βιάζεται τοῦ θεάματος, εἰς αὐτὸ τὸ ὁρώμενον τὸ οἰκεῖον φαντάζεται πάθημα.

Ἀλλὰ γὰρ χρυσός τε καὶ ἄργυρος τὰ πλεῖστα τοῦ ναοῦ διειλήφασιν· ὁ μὲν ψηφῖσιν ὑπαλειφόμενος· ὁ δὲ

nâ, ſubtilique admodum commiſſurâ obtegant: adeò vt lapis vnus lineis rectis velut inſcriptus (res miraculo noua!) videatur, ſuauiſſiméque intuentium oculos capiant: indeque deuincientes, ac in ſe conuertentes, ſpectantem vetant, ne ad ea tranſire velit, quæ intus radiant: ſed in ipſo Templi veſtibulo, mox adiens præclaro exſuſcitatus ſpectaculo, viſiſq; figens oculum, velut radicibus fixus admiratione hæret. Orphæo Thraci fabulæ lyram aſſignant, eâ pulſandi vi, vt res ipſas inanimes ſonis moueat. Quòd ſi etiam nobis in fabulas veritatem efferre, atque figmento tremendam reddere fas eſſet, dicat aliquis, qui ſacræ Ædis veſtibulum adeant, in plantarum arborumque naturam, miraculo defigente tranſire. Sic qui ſemel conjecit oculos ægrè auellitur, ac ſpectaculo tenetur.

Vbi autem quis vix inde auulſus in ipſum delubrum proſpexerit, quanto qualique gaudio ſimul, & turbatione & admiratione impletur? Tanquam enim in ipſum cœlum nullo vſquam obſtante conſcenderit, multiformibuſque ac vndequaque lucidis pulchritudinibus aſtrorum in morem colluſtratus, in ſtuporem totus agitur: videt urque iam inde emotæ mentis; ipſumque illi delubrum circumgyrare putatur. Quòd enim ſpectator ſuis ipſe, omnimodiſque agitationibus ac continuis motibus circunuerſetur; quod vt illi omnino neceſſarioque accidat, miraculi vndique incurrens varietas facit; in re ipſâ quam oculis vſurpat, ſuam ipſe affectionem cogitat.

Cæterum aurum argentumque pleraque ſibi templi loca vendicant. Alterum, teſſellati operis lapillis

oblitum, alterum in tabulas laminasque diductum formatumque: atq; aliud aliudque aliis partibus adhibitum. Hîc columnarum capitella ornata; illic fasciæ ac subligacula aurea: alibi aurum catenis implexum, aut quod auro maius ad admirationem (sacra nimirum Mensa) compositum existat. Loci Altaris portulæ & columellæ argenteæ cum peristyliis, ipsumque coni figurâ diuinæque mensæ impositum tectum, cum fulcientibus illi subiectis columellis cameraque. Varij coloris marmora, quæcunque vel auro non obtecta, vel non intercepta argento, artis opus stupendum, miréque oblectans, reliquis templi partibus ornatum præstant. Pauimenti conspectus, in animalium formas, aliarumque figurarum species multiformi tessellati operis concinnatione efformatus, admirabilem quandam artificis sapientiam exhibet; tantam nimirum, vt verè pueros figmentorumque artifices, Phidias illos, Parasiosque, & Praxiteles, & Zeuxidas arte iis subtiliore coarguat. Democritus, puto, subtili pauimenti opere conspecto, atque hinc conjecturam ducens, haud procul abesse dixisset, quin suas ob oculos versantes atomos inuenisset: sic cuncta plena miraculo. Vnum verò duntaxat mihi peccasse videtur delubri Architectus, quòd in vnum eundemque locum pulchris omnibus congestis, videntem clarè spectaculo frui non finit, aliis subinde aliò trahentibus, vicissimque auellentibus, nec sinentibus quantum quis velit, eius quod videt aspectu satiari.

Quod me verò præteriit, primum-

εἰς πλάκας ἀποξεόμενος καὶ τυπούμενος, ἄλλος ἄλλοις ἐπιπλαττόμενος μέρεσιν. ἐνταῦθα ἐπικοσμούμενα κιονόκρανα. ἐνταῦθα δὲ διὰ χρυσῶν περιζώματα· ἀλλαχόθι δὲ ταῖς ἁλύσεσιν ἐπιπλεκόμενος χρυσὸς I, I. ἢ χρυσοῦ τι θαυμασιώτερον, ἡ θεία τράπεζα, σύνθημα. ἄργυρος δὲ περὶ τὰς πυλίδας καὶ στυλίδας τοῦ θυσιαστηρίου, σὺν τοῖς περιστώοις· καὶ αὐτὸς ὁ κωνοειδὴς καὶ τῇ θείᾳ τραπέζῃ ἐπικείμενος σὺν τοῖς ὑπερείδουσι στυλίσκοις καὶ ὑπορόφοις ὄροφος, καὶ μαρμάρων δὲ πολυχρώμων ὅσα μὴ χρυσὸς ἐπιδεδραμὼν, ἢ ἄργυρος περιέλαβεν, ἀμήχανόν τι καὶ τερπνὸν φιλοτέχνημα, τὰ λοιπὰ τοῦ ναοῦ διεκόσμησεν. ἡ δὲ τοῦ ἐδάφους θέα, εἰς ζώων μορφὰς καὶ σχημάτων ἄλλας ἰδέας τοῖς πολυμόρφοις ψηφῖσι διαμορφωθεῖσα, θαυμαστήν τινα τοῦ τεχνίτου τὴν σοφίαν παρεστήσατο. παῖδας ὡς ἀληθῶς καὶ πλασμάτων πλάστας τοὺς Φειδίας ἐκείνους καὶ Παρασίους καὶ Πραξιτέλεις καὶ Ζεύξιδας ἐν τῇ τέχνῃ ἀπελέγξασα. Δημόκριτος εἶπεν, ἂν οἶμαι, τὴν τοῦ ἐδάφους λεπτουργίαν ἐνιδὼν, καὶ ταύτῃ τεκμηρίῳ χρώμενος, μὴ ἂν πόρρω εἶναι τὸ μὴ οὐχὶ καὶ τὰς ἀτόμους αὐτοῦ καὶ ὑπ' ὄψιν πεπτωκυίας ἀνευρῆσθαι: οὕτω πάντα πεπλήρωται θαύματος. ἐν δέ μοι δοκεῖ μόνον ὁ τοῦ τεμένους ἀρχιτέκτων διημαρτηκέναι, ὅτι γὰρ εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν χῶρον ἅμα πάντα συλλέξας τὰ κάλλη, οὐκ ἐᾷ τὸν θεατὴν καθαρῶς ἐντρυφῆσαι τοῦ θεάματος, ἄλλων ἀπ' ἄλλων ἑλκόντων τε καὶ μετασπώντων· καὶ μὴ παραχωρούντων ὅσον τις ἐθέλει τοῦ ὁρωμένου κορέννυσθαι.

Ὁ δέ με παρέδραμε, καὶ πρῶ-

τῶν ῥηθησομένων ἴδοι. ἀλλὰ γὰρ οὐδ' ἐν τοῖς λόγοις τῶν τιμώντων τὸ θαῦμα παρέχει τῷ λέγοντι καθαρῶς τὸ ἴδιον τελεῖν ἔργον· καὶ δὴ νῦν εἰρήσεται. ἐπ' αὐτῆς γὰρ τῆς ὀροφῆς, ἀνδρείκελος εἰκὼν μορφὴν φέρουσα τοῦ Χριστοῦ πολυανθέσι ψηφῖσιν ἐγκεχάρακται. εἴποις ἂν αὐτὸν τὴν γῆν ἐφορᾶν, καὶ τὴν περὶ ταύτης διανοεῖσθαι διακόσμησίν τε καὶ κυβέρνησιν· οὕτως ἀκριβῶς ὁ γραφεὺς καὶ τοῖς σχήμασι τῆς τοῦ δημιουργοῦ περὶ ἡμᾶς κηδεμονίας ἐπί πως γέγονεν ἐντυπώσασθαι. τοῖς δὲ περὶ αὐτῇ ὀροφῇ τοῦ ἡμισφαιρίου τμήμασιν ἐγκύκλοις, πλῆθος ἀγγέλων τῷ κοινῷ Δεσπότῃ δορυφορούντων διαμεμόρφωνται. ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἀνεγηγερμένη ἀψίς, τῇ μορφῇ τῆς Παρθένου περιαστράπτεται, τὰς ἀχράντους χεῖρας ὑπὲρ ἡμῶν ἐξαπλώσης, καὶ [illegible] τῷ βασιλεῖ τὴν σωτηρίαν, καὶ κατ' ἐχθρῶν ἀνδραγαθήματα. χορὸς δὲ Ἀποστόλων καὶ Μαρτύρων· ναὶ δὴ καὶ Προφητῶν καὶ Πατριαρχῶν, ὅλον πληροῦντες ταῖς εἰκόσι τὸ τέμενος ἐξωραΐζουσιν· ὧν ὁ μὲν καὶ σιγῶν, δι' ὧν πάλαι ἀνεφθέγξατο βοᾷ, Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων· ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχή μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου. ὁ δὲ, Ὡς θαυμαστὸς ὁ τόπος οὗτος· οὐκ ἔστι τοῦτο, ἀλλ' ἢ οἶκος Θεοῦ. ἐπιφωνεῖ δέ τις ἴσως καὶ τῶν οὐχ ἡμετέρων οὐδ' ἐγκεκριμένων, καὶ ἄκων ἐπιθειάζων τὰ ἡμέτερα. Ὡς καλοί σου οἱ οἶκοι Ἰακώβ, αἱ σκηναί σου Ἰσραήλ· ὡσεὶ παράδεισοι ἐπὶ ποταμοῖς, καὶ ὡς αἱ σκηναὶ ἃς ἔπηξεν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος.

Πάλαι μὲν οὖν τῷ θεόπτῃ Μωσῇ θείῳ προστάγματι σκηνὴ κατεσκεύασται· θυσίας τε θύειν Θεῷ ἁμαρ-

que dicendum fuit. Verùm ne inter orandum quidem, Templi miraculum suas orantem clarè partes exequi finit: ac sanè modò dicturus sum. In ipsâ namque superiori fornice, virilis imago Christi formam præferens lapillorum vario flore depicta enitescit. Dixeris terram inspectare, eiusque ornatum ac gubernationem mente agitare: sic accuratè pictor, gestu & habitu, coloribusque Creatoris erga nos prouidentiam curamque, Numine propensiùs afflante, effinxit. Hemisphærij circa tholum insectis circulis, Angelorum communem stipantium Dominum depicta multitudo: quæ verò ab altaris loco apsis assurgit, Virginis forma splendescit, nostri causâ expansis intemeratis manibus, ac quæ salutem Imperatori præstet, roburque bella fortiter gerenda illi concilier. Apostolorum chorus atque Martyrum; sanè etiam Prophetarum ac Patriarcharum, egregium templo ornatum, quod pictis imaginibus impleant, afferunt: Horum vnus quis, tametsi silet, quibus olim locutus est, clamat, *Quàm dilecta tabernacula tua, Domine Virtutum! concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.* Alter verò, *Quàm mirabilis est locus iste! non est hoc, nisi domus Dei.* Succinit autem fortè alius, qui nec ipse ex nostris, aut probatis sit, inuitusque nostra deprædicat, *Quàm pulchra domus tua, Iacob; tabernacula tua, Israil! Tanquam paradisi super flumina, & sicut tabernacula quæ fixit Deus, & non homo.*

Christi Imago in summâ fornice.

Angelorũ illi adstans satellitium.

Sanctæ Mariæ, Sanctorumque aliorum Imagines.

Psa.83. v.2.

Gen. 28. v. 17.

Num.24. v.5.

Olim quidem Dei conspectori Mosi, Dei ipsius imperio tabernaculum excitatum est, ad hostias Deo immo-

landas, ac populi delicta expianda. Sed & Salomoni Regi, Templum deinde Hieroſolymis conditum eſt; opus ſcilicet aſpectu delectabile, ac eiuſmodi, vt quicquid eius generis vnquam extiterat, pulchritudine, magnitudine, ſumptuoſitate longè obſcuraret. Enimverò quantum fortaſſe vmbra & figura à veritate rebuſque ipſis decedit, tantum illa à Templo, quod nunc fidelis Magnuſque Imperator noſter extruxit: non eo duntaxat nomine, quòd iſtud gratiæ ac Spiritus eſt, illa legis atque literæ; ſed quòd etiam pulchritudine ac reliquâ artis concinnitate elegantiáque præ illis meritò primas obtinet.

Ecquis verò breui adeo tempore celeberrimi Templi miracula tentet oratione percurrere; cùm nec ipſum viſum, diu multumque legendo, quãquam ſenſus reliquos celeriori motu longè exſuperat, hæc ſatis percipere poſſe ac comprehendere prorſus liqueat. Nihil itaque minore gaudio afficior, quanquam victa oratio eſt, quàm ſi illa ad iuſtæ modum narrationis, rem ſatis executa eſſet. Non enim hoc animo conſtitutum, vt dicendi vim oſtentarem, ſed vt Templum pulcherrimum eſſe ac venuſtiſſimum, longéque deſcriptionis leges vincere comprobarem.

Ad Te enimvero, qui conuentus auctor exiſtas, ſeſe orationis curſus verſo tramite dirigat. Gaude itaque, Imperator Deo gratiſſime ac religioſiſſime, & renouare, vegetâ tum
Psal. 102. v. 5. corpore, tum operibus bonis iuuentute; qui celeberrimi Templi tuæque ſapientiæ ac manus, operum Encæ-
Psal. 44. v. 5. nia agas. *Intende, proſperè procede & regna: propter veritatem & manſuetudinem & iuſtitiam.* Deducit enim,

τίας ἐξιλάσασθαι. καὶ τῷ Σολομῶντι τῷ βασιλεῖ ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸς ὕστερον τερπνόν τι χρῆμα, καὶ πάντας τοὺς ἔμπροσθεν τῷ κάλλει καὶ μεγέθει, καὶ τῇ πολυτελείᾳ ἀποκρυψάμενος. ἀλλ' ὅσον σκιὰ καὶ τύπος ἀληθείας καὶ πραγμάτων αὐτῶν ὑποβέβηκε, τοσοῦτον ἐκεῖνα τοῦ νῦν ἐξοικοδομηθέντος ναοῦ τῷ πιστῷ καὶ μεγάλῳ βασιλεῖ ἡμῶν· οὐχ ὅτι ὁ μὲν τῆς χάριτος καὶ τοῦ πνεύματος· τὰ δὲ τοῦ νόμου καὶ τοῦ γράμματος, ἀλλ' ὅτι καὶ τῷ κάλλει, καὶ τῇ ἄλλῃ τεχνουργίᾳ καὶ δεξιότητι, τὰ δεύτερα φέρουσι.

Καὶ τί ἄν τις ἐν οὕτω βραχεῖ τὰ τοῦ περιωνύμου τεμένους λόγῳ πειρᾶται περιέρχεσθαι θαύματα· ὅπου γε οὐδ' αὐτὴ ἡ ὄψις οὐδ' ἐπὶ συχνὸν χρόνον, καίτοι τὰς ἄλλας αἰσθήσεις τῷ τάχει κατόπιν ἄγουσα, ἀναλαβέσθαι ταῦτα οὐδαμῶς ἐλέγχεται κατισχύουσα. χαίρω γοῦν ἔγω γε οὐδὲν ἧττον, εἰ καὶ τὸ ἔλαττον ὁ λόγος ἀπηνέγκατο, ἢ εἰ καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ μέτρον τῆς ἱκανῶς ἐχούσης ἀφίκετο διηγήσεως. οὐ γὰρ τῆς ἐν λόγῳ δυνάμεως ἐπίδειξιν, ἀλλὰ τὸ κάλλιστόν τε εἶναι τὸν ναὸν καὶ ὡραιότατον, καὶ νικῶντα νόμους ἐκφράσεως, παραστῆσαι προῄρημαι.

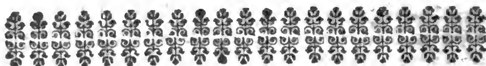
Ἀλλά μοι πρὸς σὲ ὁ τοῦ λόγου δρόμος, τὸν τοῦ συλλόγου αἴτιον ἐπιστρεφόμενος ἰθυνέσθω. χαῖρε τοιγαροῦν ὦ βασιλεῦ, θεοσεβέστατε καὶ θεοφιλέστατε, καὶ ἀνακαίνιζε τὴν κατά τε σῶμα καὶ ψυχὴν ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς ἀκμάζων νεότητα· τοῦ τε περιωνύμου ναοῦ, καὶ τῆς σῆς σοφίας ἔργων καὶ χειρὸς ἑορτάζων τὰ ἐγκαίνια. ἔντεινε καὶ κατευοδοῦ, καὶ βασίλευε, ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ

δικαιοσύνης. ὁ δηλαδὴ γὰρ, ὡς ἔνεστιν ἰδεῖν ἐναργῶς, καὶ ὁδηγήσει σε ἡ τοῦ ὑψίστου δεξιὰ τοῦ κτίσαντός σε, καὶ ἐξ αὐτῶν σπαργάνων εἰς βασιλέα τοῦ οἰκείου καὶ περιουσίου λαοῦ χρίσαντος. συνευφραίνου καὶ συνανακαινίζου καὶ αὐτὸς, τῶν ὅσους ἥλιος ἐπεῖδε Καισάρων τὸ ἐγκαλλώπισμα, σοφίᾳ τε καὶ συνέσει τοὺς ἔμπροσθεν παρευδοκιμῶν· καὶ τῇ θείᾳ σου ψήφῳ, ἀλλὰ μὴ σπουδαρχήσαντι, μηδ' ἀνθρωπίναις περιδρομαῖς τὴν τηλικαύτην ἀρχὴν ἀναδέξασθαι. συνευφραίνου τοίνυν καὶ συνανακαινίζου τῷ μέτοχόν σε προσειληφότι καὶ κοινωνὸν τῆς βασιλείας ἐπὶ κοινῇ τε συντελείᾳ τῶν ἀρχομένων, καὶ ἀξίως τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας καὶ ἀψευδεστάτης ἀγαπήσεως. διὰ γὰρ τῆς ὑμετέρας δυάδος ἡ Τριὰς εὐσεβῶς λατρευομένη τε καὶ προσκυνουμένη, τὴν ἑαυτῆς πρόνοιαν εἰς πάντας ἐξαπλοῦσα τε καὶ διαπορθμεύουσα, σοφῶς πηδαλιουχεῖ καὶ διακυβερνᾷ τὸ ὑπήκοον.

Χαίρετε καὶ ὑμεῖς, ὦ τῆς βουλῆς πατέρες, πολιὰ σεμνὴ καὶ αἰδέσιμος πιστῷ καὶ μεγάλῳ βασιλεῖ καὶ σεβαστῷ, συνανακαινιζόμενοι Καίσαρι, τῆς περιωνύμου ναοῦ συνεορτάζοντι τὰ ἐγκαινίσματα. χαίρει δὲ καὶ συνευφραίνεται καὶ ὅσον ἱερατικόν τε καὶ ἀρχιερέων πλήρωμα, οἰκεῖον κλέος καὶ καύχημα τὴν τοῦ ναοῦ ποιούμενοι καθιέρωσιν· χαίρετε δὲ καὶ συγχορεύετε καὶ ὑμεῖς, ὦ τὸ λοιπὸν καὶ φιλόθεον ἄθροισμα, ἄλλον οὐρανὸν ὁρῶντες ἐπὶ γῆς τὸν τῆς Παρθένου ναὸν ἐγκαινιζόμενον σήμερον· ἧς ταῖς πρεσβείαις τύχοιμεν ἅπαντες καὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης, καὶ ἀτελευτήτου χάριτος καὶ ἀγαλλιάσεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

vt palam videre licet, deducetque Te Altissimi dextera, qui creauit Te, exque ipsis cunabulis in proprij sui ac peculiaris populi Regem inunxit. Collętare ac pariter innouare & ipse, nempe omnium quos vnquam sol aspexit, gloria Cæsarum; quippe sapientiæ ac prudentiæ laude maioribus longè præcellens; quódque adeo diuino suffragio, at non ipse Imperij auidus, neque humanis studiis atque ambitu, tanti arcem Imperij inuadas. Collætare igitur vnáque innouare cum eo, qui te socium, atque Imperij consortem ad subditorum communem vtilitatem, ac pro eo ac tuam in eum beneuolentiam, sincerissimamque dilectionem decebat, assumpsit. Per vestram enim duorum societatem Trinitas piè culta ac adorata, suam in omnes prouidentiam explicans, atque transmittens, sapienter subditos regit atque gubernat.

Vos quoque gaudete, Patres Conscripti, grauis Senectus, fidelique ac Magno Imperatori Augustóque venerabilis, vnáque cum Cæsare, pari gaudio clarissimi Templi Encænia celebranti, renouamini. Gaudet verò & collætatur sanctorum Doctorum ac Episcoporũ cœtus omnis, qui proprium decus atque gloriam Templi consecrationem ducat. Gaudete verò etiam, ac vnà choros ducite vos quoque reliqua ac religiosa turba, quę cœlum aliud in terrâ, quod hodie dedicatur Virginis Templum, conspiciatis: cuius intercessionibus vtinã omnes etiam beatæ illius ac immortalis gratiæ ac exultationis compotes efficiamur; in Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & imperium, nunc, & semper, & in sæcula, Amen.

AD DESCRIPTIONEM NOVÆ S. DEI GENITRICIS ECCLESIÆ A BASILIO MACEDONE EXTRVCTÆ, PHOTIO AVCTORE.

EDIDIT Græcè Lambecius è Regiâ Luparâ: libuit mihi & Latinè repræsentare. Laudat perinde Constantinus Porphyrogenneta illam Basilij Macedonis extruendis, seu etiam reficiendis diuinis Templis, religionem ac magnificentiam: inque eis ipsum hoc Templum. n. 55. eius Vitæ multis describit. Quidam tamen vitio dant, quòd occupatâ eiuscemodi ædificiis classe, libera Saracenis atque Barbaris incursandi ditionem Romanam facultas esset, captis etiam Siracusis à Carthaginensibus. Sic Ioan. Sylit. & alij. Idemque in sequentibus quibusdam Imperatoribus mordet ac carpit Michaël Psellus, ostenditque quantum ea pietas (quæ nec iam pietas est, si deest prudentia) Reip. obsit. Extruenda Templa sic magnificè, cùm communis rei non admodum interest: aliàs præstat magis necessaria curare.

Atque vt pauló ampliùs in tanti operis Nouâ Basilicâ Ecclesiâ immorer (sic enim vocatam ait Constantinus Porphyrogenneta n. 53.) fuit illa dicata, non vni sanctæ Mariæ, vt Photiani huius Tractatus titulus præfert; at nec fortè primò, principaliusque: satisque indicare videtur idem Constantinus, dum ita Diuos Tutelares eius Ecclesiæ percenset. Ac primùm numero iam citato, ne vllâ quidem mentione sanctæ Mariæ. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν, καὶ ὁ περικαλλὴς οὗτος ναὸς καὶ περίοπτος ᾠκοδομεῖτο, ὃν Νέαν Βασιλικὴν Ἐκκλησίαν λέγειν εἰώθαμεν, ὃς ἐπ᾽ ὀνόματι Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ Μιχαὴλ τοῦ πρώτου τῶν Ἀγγέλων, καὶ Ἠλιοῦ τοῦ Θεσβίτου ἠγείρετο. *Eo ipso tempore pulcherrimum & celeberrimum Templum extruebatur, quod Nouam Ecclesiam Basilicam appellamus in honorem Saluatoris nostri Iesu Christi, & Angelorum Principis Michaëlis, & Eliæ Thesbitæ.* Paulóque distinctius fusiusque numero item 55. superius citato, nisi quod Michaëlis loco est Gabriel, reclamantibus aliis, ipsoque sibi aduersante Constantino;

ſtantino; ni eius antiquario. Ἀμειβόμενος γὰρ ὥσπερ τῆς περὶ αὐτὸν εὐμενείας τὸν δεσπότην Χριστὸν, καὶ τὸν πρῶτον τῶν Ἀγγελικῶν δυνάμεων Γαβριὴλ, καὶ τὸν Θεσβίτην Ἠλίαν τὸν Ζηλωτὴν, ὃς καὶ τῇ αὐτοῦ μητρὶ τῆς πρὸς βασιλείαν τοῦ υἱοῦ ἀνυψώσεως ἐχρημάτισεν ἄγγελος· εἰς ὄνομα τούτων καὶ μνήμην ἀΐδιον· ἔτι δὲ καὶ τῆς Θεοτόκου, καὶ Νικολάου τοῦ ἐν Ἱεράρχαις πρωτεύοντος, θεῖον καὶ περικαλλῆ ναὸν ἐδομήσατο, εἰς ὃν συνῆλθε τέχνη καὶ πλοῦτος, καὶ ζέουσα πίστις καὶ ἀφθονωτάτη προαίρεσις· καὶ τὰ πανταχόθεν συνέδραμε κάλλιστα, ἃ τοῖς ὁρῶσι μᾶλλον ἢ τοῖς ἀκούουσιν οἶδε τυγχάνειν πιστά. *Velut enim Christi Domini in ipsum beneuolentiæ vicem redditurus, ac primi inter Angelicas Potestates Gabrielis, nec non Eliæ Thesbitæ Zelotis illius, qui & eius matri nuntius fuit sublimandi ad Imperij arcem filij; in horum nomen & memoriam sempiternam; nec non & Deiparæ, & Nicolai, inter Hierarchas primas obtinentis, diuinum pulcherrimumque Templum extruxit; in quo conuenere ars & diuitiæ, & feruens fides, & liberalissima munificentissimique voluntas; & omnia vndecunque concurrerunt pulcherrima, quæ conuisentibus potius, quàm audientibus solent esse credibilia.* Vergentibus annis ac Imperio Baſilij extructum Templum idem ſatis indicat: proinde dicta hæc Photio, eius ſecundo ſacerdotio; ac poſtquam humanis erepto Ignatio, Baſilij fauore, quam malè prius inuaſerat, aliquâ æquitatis ſpecie ac οἰκονομίᾳ, Sedem receperat. Itaque quem ad calcem laudat Cæſarem, ac Cæſarum gloriam appellat, Imperij ſocium Baſilio adlectum, qui θείᾳ ψήφῳ, ἀλλὰ μὴ σπουδαρχίαις, μηδ' ἀνθρωπίναις περιδρομαῖς, Imperium arripiat, *diuino suffragio, non appetitu regnandi humanoque ambitu*, Leo eſt, poſteaquam Procerum ſupplicatione liberatus fuerat, depulsâ calumniâ affectatæ tyrannidis, cuius ipſe Photius cum Santabareno illi auctor extiterat; vt paſſim Theophanis Continuatores, & qui Vitas τῶν νέων βασιλέων ſcripſerunt: in quibus mihi non magnus aut præcipuus, qui ex regio Cod. typis Luparenſibus prodiit cum Theophane, Leo Grammaticus.

1. Ἡ χρυσοῦ τι θαυμασιώτερον σύνθημα. Innuit fortè ſimile aliquid factitatum in menſa altaris Nouæ Eccleſiæ, ac factum fuerat in S. Sophiâ a Iuſtiniano; pluribus ſcilicet liquatis ſpeciebus, ſiue etiam contuſis, ex quibus vna altaris menſa conflaretur; cuius tamen rei Conſtantinus non meminit: Photium tamen tueri recentior forſitan memoria poſſit. Procliue certè Iuſtinianæ munificentiæ ferè æmulum ædificiorum ſuperbiâ, hoc quoque æmulari ipſum voluiſſe, ac rem tentaſſe. Conſtantinus ita. Τὰ ἄδυτα τοῦ ναοῦ, καὶ χρυσῷ, καὶ ἀργύρῳ καὶ λίθοις τιμίοις, καὶ μαργάροις καταπεποίκιλται: tumque aliis percenſitis, quæ in Sanctuario erant, καὶ αὐταὶ, inquit, αἱ ἱεραὶ τράπεζαι ἐξ ἀργύρου πάντα περικεχυμένον ἔχοντα τὸν χρυσὸν, καὶ λίθοις τιμίοις ἐκ μαργαριτῶν ἠμφιεσμένοις πολυτελῶν τὴν σύμπηξιν καὶ σύστασιν ἔχουσι. *Ipſæ etiam ſacræ menſæ, omnia ex argento cui ſuperfuſum fuerat aurum, & lapidibus pretioſis, margaritis ſuperpoſitis ampliſſimi pretij, compa-*

Ʃta ac fabricata erant. At num hæ menſæ, ipſa κατ' ἐξοχὴν τῦ θυσιαστηρίυ τράπεζα; In ſanctæ Sophiæ ſacrario etiam alias menſas deſcribit auctor Anonymus, nihil habentes cum ipſâ altaris menſâ in fabricâ aliiſque commune; quid ſi etiam in Nouæ Eccleſiæ ſacrario erant; nec Conſtantinus de ipsâ altaris mensâ locutus eſt, quam potius peculiarius voluerit notare?

Quod editum titulo, ἴκφασις, mutaui ἔκφρασις· nec enim aliud eſt quàm oſcitantia exſcribentis, dum quæ duplex pingi litera ſolet, ſimplici reddit. In quo non ſemel illi erratum; quodque omnem ſcrupulum adimat, ſæpius in voce εὐφαίνεσθαι, pro εὐφραίνεσθαι. τὸ ἴκφασις, nihil ſatis congruit: ἔκφρασις. Deſcriptio eſt, Hermolao auctore, & quidem culta, verborumque lenocinio penè affectata; cuiuſmodi illa S. Euphemiæ auctore Aſterio, in 7. Synodo laudata, mihique emendatior in Aſterio edita, ſemelque & iterum Lugdunenſibus & Pariſienſibus typothetis ex meâ illâ editione, quicquid ingratè taceant, recuſa. Eſt eiuſdem etiam deſcriptio Oculi, Orat. de Cæco nato, mihi perinde poſt Photiana excerpta, primùm ex P. Iac. Sirmundi & Seguier. Codd. edita. τὸ ἐνευθυνώμενον, emend. ἐνευθυνόμενον.

FINIS.

VOCES HOCCE MANIPVLO,

QVA IPSÆ NOVÆ, QVA NOVÆ significationis vel compositionis, nec in vulgatis Lexicographis satis perviæ, ordine Alphabetico digestæ ac recensitæ; sæpe etiam κατὰ δεύτερον πλοῦν tentatæ.

A

181. 1. NIceph. πολλαὶ τοῖς τὸν Θεὸν θεραπεύουσι γεγόνασιν ἀγγελοφάνειαι. *Angelorum apparitiones*: ἐπιστασίαι quam quidam vocem malè *euocationes* reddunt. Sed hoc dæmonum, siue ita simulant, siue coguntur: Angeli ipsi sponte exhibent præsentiam.

26. 6. Orig. * ἀχουλχατιμίον, seu potius *, ἀχουλχαταμιεῖον. *Aculcati ærarium*. χυτὸν ἀχουλχάτων: Moneta sic Iustino 2. cusa. Sed quid illud σταθμὸν τῶ ἀργυρείῳ κδ΄. Num tanti existimata bouis materia, etsi ille æreus erat, quod ære solidior ac fusus erat?

124. 31. Orient. Synod. * ἀμνημονεύτοις ἐκάλεσε καὶ εἰδωλολάτρας. *Nulla habendos memoria*; fidelium scilicet albo expungendos, ac communionis exortes. Allusio ad ritum percensendi è diptychis fidelium nomina, ac eorum memoriam agendi inter sacra mysteria.

204. 16. Theod. Vit. ἁπλῶς οὕτως καὶ * αὐτοκοσμήτως παρατεθῆναι. Sic ipsa verba vt dicta erant, *nullo adjecto ornatu*, repræsentare.

118. 41. Orient. Synod. Νεστορίου τοῦ * ἀνθρωπολάτρου. *Cultoris hominis*; qui purum hominem, non etiam Deum (quem verè colimus) Christum assereret. Sic passim Patres.

113. 25. Orient. Synod. * ἀνιστορεῖσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐνομοθέτησε. In Ecclesiis *spectanda proponi* sanxit; pictis scilicet coloribus exhiberi.

262. 24. ἐποίησε τὰ * ἀνοίξια τοῦ ναοῦ, Templi *Apertionem*. Sic dicta ἐγκαίνια, vt & ἐνθρονιασμός.

263. 8. Soph. σπεύσας ἐπῆρε τοὺς * αὐτοπύκτας τοὺς ὄντας ἐν τῷ τείχει ξυλίνους. Cod. τοὺς * αὐτοπύκτους καὶ * σπιτουργάσεις. *Citius amouit, sustulit* (nam & hoc exponi notat Steph. in vulg. Lex. & hîc est illustre exemplum, nec vt Dousa reddas; *erigeret.*) *ligneas destinas, falci-*

menta, sustentacula: quasi ἴκρια, erectaque ligna ac statuminandis fornicibus subjecta, quoad illæ πῆξιν acceperint, ac πῆξιν, durato excoctoque cæmento. κρεῖς Hesych. φύλακες· hinc πυπυρώσεις, machinæ quibus sic noua fabrica præstetur incolumis. 34 ἰάσωπες τὰ ξύλα, καὶ τοὺς κριοὺς τῶν αἰπνύκτων. *Ingentes trabes* eiusmodi sustentaculorum.

226. 14. Theoph. ἐξ * ἀπειρογάμου κοιλίας. Melius reddatur, ex *intacto*, ac *virginali* vtero. De ipsa Virgine, passim *innuptam* dicunt.

113. 45. Orient. Synod. ὁ * ἀπειρομεγέθης. *Infinitæ magnitudinis.*

4 5. Orig. ὃν λέγουσιν * ἀποκεφαλισθῆναι ὑπὸ τοῦ πατρός. *A patre occisum*: capitali supplicio affectum: nec ideo capite plexum. Nam vt Sidon. lib. 5. Epist. 8. *Calore balnei Faustam conjugem; veneni frigore Crispum filium extinxit*: vt verè cecinerit Ablauius, quem refert,

Saturni aurea secla quis requirat?
Sunt hæc gemmea, sed Neroniana.

Sic paulò inferius eadem pag. de Arcadio sanctæ Irenes Diacono, σκυτάλαις ἀποκεφαλισθεὶς. *Fustuario occisus est*, flagris mactatus.

119. 9. Orient. Synod. καί τινες τῆς αἰσχρουργίας ἀποπληρώματα. *Exetranda piacula.* Scelesti homines ac detestandi.

16. 6. Orig. ἔνθα τὰ * ἄριστα τὰ ... ὑπῆρχε. Vbi primùm erant *Prandia.* Nempe atria, in quibus prandia cœnasque exhibebant. Seru. lib. 1. Æneid. Macrob. lib. 3. cap. 17. &c. Videatur Fuluius Vrsinus in Append. de Tricl. vbi doctè probat prandia etiam antiquis in vsu fuisse.

7. 1. Orig. καὶ ἔστησαν ἐπὶ τὸν * ἀρτοπρατεῖον οἶκον. Statuerunt *ad artotyrianas ædes*, ad forum venalium panum; εἰς τὸ ἀρτοπώλιον, vt Codinus: Inde fortè quod Hesych. Τυεὶς, ὁ περίβολος τοῦ τείχους exponitur. Quasi ædes quarum septo panes venales haberentur.

6. 18. Orig. Τότε γὰρ καὶ * ἀρχιμόδιον αἰνυρέθη. Sic malim, non αἰνηρευρέθη. Inuentus est *archimodius*, velut princeps ac communis mensura; ipsum congium.

258. 38. Soph. καὶ κρυσταλλῶν καὶ * ἀνθράκων. *Crystallis & carbunculis* reddidi. Conjecturam in Notis aperui.

28. 8. Orig. συγκλάσας εἰς μέρος εἴδωλα, * αὐτουργικὰ ὑπάρχοντα ἐκ τῶν αὐτῶν μαρμάρων, ἔασεν εἰς θέαν. *Sponte nata* ex iisdem marmoribus, reliquit, spectaculo futura.

113. 28. Orient. Synod. τὴν τῶν ποιμένων * αὐτοψίαν. *Coram visentes* Pastores, *ipsisque oculis* natum *vsurpantes*. *Videamus* inquiunt, *hoc Verbum*, &c.

B

15. 13. Orig. διὰ τὰς * βαγύλας ἐλαιοφόρους. *Idcirco quod conuehendo oleo eo vteretur.* βαύγλος, eo ferè sensu Theophanes, qui tenellæ

ætatis Imperatoris curam haberet, eiusque educationi præesset, ac velut sinu gestaret; quæ eius vis vocis est, Latina origine, *bajulus*.

28. 39. Orig. ὑπὸ τάγμα * βανδεσίων καθήμενοι τῆς. De Centurionibus; ἀφαιρέσιον pro καβαλλαρείων seu καβαλλαρίων· superiori *Equitib. loco considentes*.

248. 7. Soph. τὰ * βάρη τῆς μεγάλης τρούλης γύρωθεν ἐθεμελίωσε. Maioris Trullæ *molem* in gyrum fundauit: *grandes illas substructiones*.

262. 14. Soph. ἀπὸ τῶν * βασιλικῶν πυλῶν μέχρι τοῦ ἄμβωνος. *A maioribus Ecclesiæ foribus*. Malè Dousa, *à Basilica*: Fores Regiæ sic dictæ à principalitate: nec aliud Cod. de Offic. βασιλόθυρα· quicquid Meurs. exponat, *Fores Oratorij Imperatoris*.

247. Soph. πρὸς τῷ τείχει * βασιλισκαρίου. Exponit Cod. ῥαπτοῦ· *sutoris*.

225. 25. Theoph. ἔθραυσεν τὴν μανίαν * βδέλλαν τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος. Impuram *hirudinem* seu *sanguisugam*. In Leonem omnis iuris iniquum violatorem ac πλεονεκτικώτατον; juncta cum auaritia Leonis ferocitate.

255. 5. Soph. ἐποίουν μετὰ τοῦ πηλοῦ * βήσαλα. *Coctos lateres* ex luto fabricabant.

27. 50. Orig. Θεῶν * βιαιογάμων. Deorum *inferorum*, velut Saturno patre.

9 49. Orig. * βίσσιον ὑελοῦν μύρου. *Vrceolus* vnguenti vitreus. Hesych. in λήκυθος, μυροθήκη βησίον ὑάλινον, quod huic nostro affine: nec necesse mutare τὸ Codini βικίον. τὸ βίσσα, vbi in Hesych. legerim λήκυθος, modò non occurrit.

166. 22. Niceph. οἱ σοφοὶ τοῦ λόγου * βοεργάται. Dictum de Apostolis; *boues operarij*; qui boum more, sermonis vi atque doctrinæ proscindunt cordis arua.

19. 8. Orig. τοσούτους ἐμπαιγμοὺς ἐπ' ἐνιαυτοῦ καὶ * βολίδας ὑπέμεινεν. Tot ludibria & *plagas*. Hesych. & Varin. βολίσι, πληγαῖς, πληγαῖς. Aliis omissum; eius hîc exemplum.

259. 43. Soph. πολυκάνδηλα καὶ * βοτρύδια τοῦ ἄμβωνος καὶ τοῦ βήματος. *Candelabra multorùm luminum, botrique in modum constipata*. Extant & nobis eiusmodi, crystallis præsertim aliisque pellucidis conferta.

252. 46. Soph. μετὰ καὶ * βουλγιδίων ζυγῶν εἴκοσι. *Bulgidiorum viginti paria*: *sacculos scorteos*, Gallis vocari *bulgas*, auctor Festus: *bouge bougete*. Martinius, Meurs. Hesych.

219. 27. Orient. Synod. ὥσπερ τινὰ βουρασκὸν τῆς ἀσεβείας καὶ τῆς αἱρέσεως, *Turbinem ac procellam*. Affini voce *bourasque* dicimus.

Γ

20. 22. Orig. αἱ κονίζες * Γαλινδουχίου τοῦ δουκός. *Anicula*, reddidi, *Galinduchij Ducis*. At, quid Galinduchius Dux, ab alio malim au-

pire. An ἀφαιρέσει primæ ſyllabæ poſitum, pro μεγαλοδουκὸς, *Magni Ducis*, quod vocatus princeps Achaiæ à Magno Conſtantino teſte Gregora lib. VII. Quid ſi κινύρις, ſitque *luctus*, ſeu monumentum Caſus Conſtantini Ducis, pro vt τὸ, κινύρεσθαι, θρηνεῖν eſt & κλαίειν. *lugere, lamentari.* Fuit Dux, verè Magnus, eiuſque omni maior luctu caſus ac oppreſſio, vti præcipuè auctor Vitæ Baſilij Iunioris ipſe æqualis egregiè perſcribit, cùm alij à Theophane Chronographi, in gratiam Conſtantini Porphyrogennetæ, affectatæ tyrannidis crimine plus æquo forte Virum onerent. Dabit Henſch. & Papebrochij Martius, quam à me accepere.

247. 18. ἀριστερὸν μέρος τοῦ * γυναικίτου. Sic vbique auctor & Cod. etſi ſemel & iterum γυναικωνίτου mutatum eſt; quæ vox purior, vt & γυναικωνῖτις, qua Procopius magis vtitur. *Muliebris cubiculi ac matronarum.*

Δ

32. 46. Orig. * δεήματα τῶν βασιλέων ἐκεῖσε ἐγένοντο. *Libelli ſupplices* illic offerebantur. Non abhorret quod nos *placets* dicimus, vt eſt noſtra lingua valde Græcè affinis, quàm in rem alij ſcripſere.

248. 31. Soph. τὰ * διαβατικὰ ἔμβολα. Velut dicas, *ſecretas porticus ac tectas*, vnde ex aula Imperator ad locum fabricæ occultus commearet. Alia Meurſio allata, alioque ſenſu.

5. 22. Orig. * διασαφεῖ σαφέστατα. Clariſſimè *exponit, declarat.*

144. 43. Orient. Synod. ἡ ἀνατολικὴ πᾶσα * διοίκησις. *Diœceſis* omnis Orientalis; cum plures eſſent diœceſes: generali tamen nomine ſic vocant, eas Eccleſias, quæ extra ditionem Romanam ſub Saracenis ad Orientem erant.

259. 34. Soph. * δισκοκαλύμματα ὁλόχρυσα διὰ μαργαριταρίων. *Vela calicum* auro gemmiſque intexta.

254. 1. Soph. προσέταξεν γενέσθαι * δίφωτον. *Concham duplici meatu ad lucem excipiendam*; ſtatimque poſtea τρίφωτον.

243. 5. Soph. Ην ἀνήγειρεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος * δρομικήν. *Circi velut ſpecie, oblongam*: quales nobis Eccleſiæ extant.

112. 24. τὸν λαβυρίνθιον καὶ * δυσδιεξόδευτον πύργον. Plenam anfractibus, *ex qua ſe quis ægrè expediat*, hæreſis Arianicæ turrim. Greg. δυσδιέξοδον dicit.

141. 27. Orient. Synod. τὸν μέγιστον αὐτοῦ * δίσκον. *Deſcum* maximum ſeu lancem: Eccleſiaſtico vſu *patenam* dicimus. * δισκοποτήριον, *patena cum calice*: in quo vtroque, encauſto cælata Cœnæ Dominica, ſeu etiam margaritario opere expreſſa, vel in ipſa fortè vna patena, cuiuſmodi egregiè cælatam formis æneis repræſentat S. Petri Rauennatis, Mita, qui eius nuper opera paulo caſtigatius edidit.

1. 16. Orig. ναὸς * δοξάζεται. *Diuinis laudibus frequentatur.*

E

254. 40. Soph. ὑπὸ σιδηρῶν μοχλῶν κρατουμένη * ἐγκεκλεισμένοι. Pilæ ferrens vectibus *compacta ac ferruminata.*

6. 2. Orig. ἐξ ἐλεφαντώδης στήλη. idem quod ἐξ ἐλεφάντινος. *eburnea.*

141. 24. Orient. Synod. τὰς ἱερὰς * ἐνδυτάς. Sacras *mappas*; maiores scilicet & exteriores, proinde cultiores quæ μετὰ τὸ κατὰ σάρκα (velut dicas post interulam & indusium) sacræ mensæ adhibebantur. Meursius ad eam vocem, primum sterni ἀντιμάνσια somniauit, cùm hæc ipsa linteamina sint, quæ Græcis vice altarium existunt, idemque iis præstant, quod nobis altaria portatilia; ipsa nobis lapidea; at illis, in eiusmodi consecratis pannulis antiqua religione constituta. 259. 30. ἐνδυτὰς διὰ λίθων σωληνωτάς, siue σωληνωτάς. Soph. Num varij coloris limbis striatas, seu etiam phrygionico opere sic canaliculatas ac imbricatas intextis lapillis & gemmis. σωληνοειδῶς Hesych. δίκλω σωλήνων· qua de re Salm t. 2. Polyhist.

115. 10. Orient. Synod. ἡ τοῦ ναοῦ * ἐνθρονίασις. *Solennis* Templi *dedicatio*, qua iam Ecclesia publica habebatur, ac eiusmodi vt in ea solenniter peragerentur sacra Mysteria; in qua esset Hierarchæ sedes constituta. Dicitur & * ἄνοιξις, quod iam aperta, vt fidelibus liberè frequentur. V. P. Goar in Euchol.

6. 40. Orig. * ἔξαμον ἀργυροῦν ἐν δεξιᾷ κατέχουσα. Tenens *examum* argenteum in manu dextra; siue erat Miliarij mensura, siue regula modij. At modius cumulatus erat, vt ibi & seq. dicitur. 14. 17. Orig. ἔνθα καὶ ἔξαμον Ἡρακλέους. Suid. v. βασιλικὴ, ἕως Ἡρακλέους habet, vbi Portus, quod dictum de statua Iustiniani 2. nempe τὸ γονυκλινὲς, ad examum refert; *genibus flexis fabricatum*: nec leuiori mendo, αὐτὶ τοῦ, Ἰουστινιανοῦ τυράννου, Ἰουστίνου habet, redditque. At quis Iustinus Tyrannus? vterque pius & religiosus princeps: at Iustiniani 2. τοῦ Rinotmeti notæ tragœdiæ, quibus meritò Tyrannus inaudiit.

9. 7. Orig. τὸ λεγόμενον * Ἐξακιόνιον. potius ἐξακιόνιον. Locus extra Vrbem à Constantini Columna dictus.

130. 35. Orient. Synod. χαρτουλάριον τῆς λεγομένης * ἐξαρτήσεως. Scrinarius eius, quam *Exartesem* vocant. Vox noua & obscuræ significationis.

249. 27. Soph. ὁ καὶ ἀπογράφων τὴν * ἔξοδον. *Expensæ rationum scriba.* Et 263. 40· μὴ δυνάμενοι ποιῆσαι τοσοῦτον πολυέξοδον καὶ πολυτίμητον. Cum *tanto sumptu* parique magnificentia non possent extruere. Hinc verbum Biblicum, ἐξοδιάσαι, quo & auctor vtitur.

247. 40. Soph. τὸ * ἐπίπεδον τοῦ ναοῦ. Quasi *planities*: & quod reddidi cum Lamb. *area.* Non bene Dousa, *superficies.* τροῦλλος ἐπίπεδος κυμβαλικῶς.

141. 2. Orient. Synod. καὶ τὸ * ἐπιτόμιον: *breue*, ex Monachi vsu,

palliolum : qui ſcilicet humeros tegeret , nec altius deſcenderet. ἐπωμίδιον Heſych. ἱερατικὸν περιβόλαιον : nos *ſtolam* vocamus , ac Diacono cum Sacerdote communis eſt.

114. 21. Orient. Synod. * εὐήλικα. de Chriſto: *præſtanti proceraque ſtatura.*

Z

257. 9. Soph. μαργαρίτας καὶ * ζαμβύκας. *Zambycas* , Perſicos maiores vniones. Vide Not.

4. 33. Orig. ἐν * ζευξίμασιν ἐν τῷ ἀστρονομικῷ ὀργάνῳ. Incertum an loci nomen, ipſaque ἀφετήρια, *carceres* , vnde ſoluebantur equi , ac vbi iungebantur ; an ipſæ *quadrigæ* , in quibus velut in actu aurigandi , aurigæ poſitis ſtatuis repræſentabatur.

112. 16. Orient. Synod. ἡ * ζωαρχικὴ Τριάς. *Vitæ fons & origo*, quaſi prima Vita : tribuitur & aliis, quæ à Deo habent vt & ipſa vitæ principium ſint, & vnde vita emanauerit : putà, Corpori Dominico , eius ſepulchro , &c.

H

23. 16. Orig. Βελλερώεως * ἡλιοκέφαλος. *Solaribus radiis micante capite* ; nempe radiis auro effulgentibus.

Θ

119. 9. Orient. Synod. ἡ τῶν ἁγίων πατέρων * θεοδρόμος σύνοδος. *Quæ Dei nutu coiuit.*

144. 6. Orient. Synod. τὰς ἀποστολικὰς καὶ * θεοκυρώτους παραδόσεις. *Diuinas* traditiones ; *vim roburque à Deo habentes.* 41. ἡ τῆς θεοκυρώτου τῆς ὀρθοδοξίας ἀκραιφνεστάτου τόμου ὁμολογία. *diuinæ robur auctoritatis habentis* ſinceriſſimi rectæ Fidei Tomi , confeſſio.

119. 6. Orient. Synod. τὴν ἁλμυρὰν τῆς * θεοπαθείας κατερράνθησαν αἵρεσιν. Eius hæreſis amara ſalſugine aſperſi , *quæ Deo paſſionem* adſcribit.

119. 27. Orient. Synod. τῇ τῶν ἁγίων πατέρων * θεοσυλλέκτῳ συνόδῳ. *Dei nutu collecta* Synodo.

116. 26. τὸν σεβάσμιον χαρακτῆρα τῆς * θεοτυπώτου σινδόνος. Sudarij , ſiue lintei , *diuini vultus figura, & à Deo impreſſi* : magiſque iſtud vltimum , vt ſit αὐτὴ τῆς, ἀχειροποίητον.

14. 34. Orig. οἱ * θηριοδῖκται. *Qui beſtiis præſunt* , eiſque curam habent ; *beſtiarij.*

I

127. 43. Orient. Synod. οἱ * ἱεροκατήγοροι. *Sacerdotum criminatores* ; velut ſcilicet qui idololatriam inuexerint.

135. 34. Orient. Synod. ὡς * ἱεροκτόνος. Qui *Sacerdotes* , ſacros viros , occiderit.

256. 30. Soph. ἀναδύων εἰσπορεύεσθαι ἐν τῷ * ἱλύματι τῷ καλουμένῳ * Κυκλίῳ. Ingredi *inadyta penetralia*, verens; quæ *Cyclium* vocant. Locus templi ſacratior ſecretiorque, quod velit illa vox ἱλύματι, ipſe κύκλιον dictus: paruo ſcilicet orbe ad ſacram ipſam menſam ductus circulus, ac intra velamen. Nouæ voces, ſed elegantes.

K

121.18. Orient. Synod. περικρατῶν τῶν ἱερῶν * καγκέλλων τοῦ θυσιαστηρίου. Tenens altaris *cancellos*.

19. 12. Orig. ἐν τῷ αὐτῷ ἀρτοπωλίῳ * καλινδίῳ. In ipſa venalium panum *taberna*. An quaſi καλιά. καλιαὶ Heſych. νοσσιαὶ ἐκ ξύλων. σκηναὶ ἐκ ξύλων, quibus præcipuè conſtruuntur eiuſmodi tabernæ.

226. 21. Theoph. * καρτερόψυχος. *Vir tolerantis animi.*

31. 9. Orig. * χάμου δίκην κεκμηκότος. *Pueri inſtar ac ſerui* ſellum præferentis, ac ita crus attollentis.

131. 30. Orient. Synod. Ἀλέξανδρος μετὰ * Κανδαύλου συμψύχου αὐτοῦ. Heſych. Κανδαύλας, Ἑρμῆς ἢ Ἡρακλῆς. Num & hîc Mercurius, qui ſic Alexandro in ſacris Serapidis dux & comes eſſet?

15.25. μετὰ * καρούχας. Cum *curru, caruca.* vox frequens Fulgentio.

260. 14. Soph. δέδοται τῷ κλήρῳ καὶ * κελλία εἰς τὰ πέριξ. Aſſignata in circumuicinis ædibus Clero *cubicula: cella.*

16. 29. Orig. Βαλμασοῦ * κεντυρίων. Heſych. κεντουρίων, ἑκατοντάρχης. *Centurio.* Longius abſunt qui κεντηρίων ſcribunt apud Meurſ.

256. 36. Soph. τὸ * κιβώριον ἀργυρέγκαυστον ἐποίησε. *Ciborium* argento encauſtum fecit. Tholus eſt ad ipſam aram, columellis fultus. Theoph. in Iuſtiniano, aliique; velut quo cibus ille cœleſtis contegatur.

130. 4. ὁ παρωνύμως * Κιννάρειος λεγόμενος. *Cinnarius* appellatus. κινάδιος ſi eſſet, *ſerpentinus* ſonaret, cùm Heſych. κίναδος ſit, θηρίον ὄφις. Quid ſi κυνάρειος, ἀπὸ τοῦ κύναρος, ſiue κυνάρα, quod eſt *canina ſentis*, ex qua illud appellationis viro acceſſerit. κυνάρειος vt à cane quaſi diminuendi forma, velut dicas, catellus; fortè remotius ſit.

300. 3. Phot. ἐντεῦθεν ἐπικοσμούμενα * κιονόκρανα. *Capitella*, ſeu *capitula* (vt Vitruuius vocat) *columnarum* ornata ſplendeſcunt.

19. 31. Theod. Vit. * κόνδυ θυμοῦ. Hieron. *crater*. Iſai 51. 17. Sæpius Gen. 44.

16. 33. Orig. ἡ * κορωνὶς Κλεοπάτρας. *Corona* Cleopatræ; hincque forſitan τὸ Κορώνιον Μίλιον, Auctori & Codino, quaſi *coronatum* 5. 16.

5. 26. Orig. * κουμούλιον μόδιον. Modius *cumulatus*, cui nihil regula demptum ſit.

255. 40. Soph. * κοσμῆται τῶν κιόνων. Velut *Zophora & capitula* (vt vocat Vitruuius) columellis impoſita iiſque ornatum præbentia. Conſtant. de Adminiſtr. Imp. κίονες πυκνοὶ ἔχοντες ἐπάνω κοσμίτας.

26. 45 Orig. *σπαθάριοι οἱ* κουδικάλιοι.* Spatharij, *qui à codicillis erant*; vti etiam erant *Silentiarij*.

3. 8. Orig. *ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μωκίου ἐν τοῖς* κούφοις· κάτωθεν.* 131 9 Orient. Synod. *ἐν τοῖς τοῦ Δαγιστέος μεγάλου λουτροῦ καμάρων κούφοις.* vbi *cupis* reddidi: in altero, vero propius nomen proprium exiſtimaui. Lambec. *concaua, ſubterranea*: fauetque Etymolog. in voce *κόφινος*, cuius alteram deriuationem adſcribit, *παρὰ τὸ κοῦφον, ὃ σημαίνει τὸ βαθὺ καὶ κοῖλον χάσμα·* quod ferè ſunt loca illa concaua & ſubterranea. *τὰ ὑπόγεια.* Heſych. tamen, *κοῦφα, τὰ μὴ βαθέα. κοῦφον, τόπον μετέωρον·* vbi malè editum, *κόπον.* Accedit Suid. exque auctorum quibus præſertim terræ tribuunt, locis oſtendit. Fuerint itaq; paulò ſuperiores ædes & porticus, vbi diuinare Græci potuerint: in quibus etiam *τὸ κάτωθεν*, *inferiores ædes*; quod fortè ex porticus duplices eſſent, velut erant Catechumenia in ſanctæ Sophiæ. Hæc mihi *κατὰ δεύτερον πλοῦν*; alius fors meliora leget. Fauet ipſa vis vocis: nam leuia aſſurgunt & turgent. *τὸ κουφόλιθος & κουφοξυλεία.* ab eadem dicta leuitate, de quibus multis Salm. Plinianarum Exercit. 2.

130. 7. Orient. Synod. *ἀγύρτης τις τῶν* κυκλαρίων ψευδοπροφητῶν.* Alius quis *circulator*.

256. 30. Soph.* *κύκλιον.* Ipſa *adyta, & Sancta Sanctorum*, à figura ſic dicta.

Λ

261. 34 Soph. *ἐκάλεσε τὸν τόπον Λεοντάριον.* Quaſi *Leonarium*, à leonibus, qui euomendo aquas reliquis animalium figuris eminerent.

122. 45. Orient. Synod.* *λεοντοειδῶς βρύξας.* *Leonis in morem*: *λεοντωδῶς.*

21. 13. Orig. *εἰς* λεχμία χωνευτά.* In fuſis *lechmiis*. An nummi genus?

22 22. Orig.* *λεπτοδουτῶν σπλάδων.* *marmore vermiculatis* ſeu incruſtatis.

31. 30. Orig. *Ἀθηναίων φιλοσοφίας* λογίσης.* Velut, *amuſſis, regula* philoſophiæ. *Rationalis*. Qualis fortè Conſtantinopoli audiit Michaël Pſellus *ὕπατος φιλοσόφων·* quaſi ſummus ac vertex.

247. 41. Soph. *καὶ ὁ* λουτὴρ & λουτρόν*: *Luter* paſſim Latinus Bibliorum Interpres: *Labrum* ferè latinius, Vas amplum & patulum in quo aqua è fonte dilabitur: Non fuiſſe in Lege, tanquam ex ſcholio Maximi 3. cap. de Eccl. Hierar. apud Lanſel. & Cord. aliàs à me exſufflatum: ſcituſque Scholiaſtes, qui negaret, quod cum omni Scriptura, auctor exemplo adducit. Hîc vel baptiſterium ſit, vel phiala & fontes pro templi veſtibulo ad abluendum.

258. 45. Soph. *εἶχε δὲ καὶ σταυρὸν καὶ* λυχνίτας.* De ſuggeſti Cruce. Num *lychnitas* eiuſmodj lapillos, quos quidam *carbunculos* vocant. At ſeq. pag. cùm *λυχνίτας τ'.* feciſſe Iuſtinianus dicitur, tanto pon-

dere, eiusmodi lapilli esse non possunt; sed fortè ex illis ad vsum luminis compactæ machinæ; ac quod reddebam, *lucernaria candelabra*, ipsa βοτρύδια; nostris *bijous*, consertis lapillis eiusmodi siue crystallis aliisque; gratius lucentia, ipsaque pendula, quod ipsum fortè mysterium sit vocis ὀπαὶ, vt vox altera alteram explicet.

M

248. 43. Soph. οἱ τεχνῖται * μαΐστορες. *Architecti*, quis sub se operas haberent; ipsi artis periti dirigerent.

19. 30. Orig. * ἐν ἅρματι * μαρμαρωζέτῳ. *Marmore affabrefacto*.

116. 42. Orient. Synod. * μελανεμβαφὲς σκότος ὑποδυόμενος. *Pullis tenebris atrisque* subeuntibus.

260. 27. Soph. καὶ * μανάλια δύο ὁλόχρυσα. Auro fusa duo *candelabra*. idem ac μανουάλιον eiusque cum illo auctori promiscuus vsus. Videtur sic vocare quæ maiora ipsaque fixa essent.

246. 14. Suph. ὁ * μέσος τοῦ ναοῦ. *Nauis templi*, ipsa media Ecclesia, à Sacerdotum choro.

248. 27. Soph. τὰ πλησιάζοντα τοῦ * μιτατωρίου. *Metatorij* vicina: vox penè Latina, quasi à metari; locus seorsum adjacens Ecclesiæ, velut nobis sacristia; ipsum ferè Diaconicum; vbi & sorbitiunculam sumere, & laborem leui cibo recreare Cantoribus licebat.

253. 45. Soph. μύαξ * μονοκάλαμος. *Concha vno meatu* ad lucem recipiendam: Huic statim opponitur τὸ δίφωτον & τρίφωτον.

113. 18. Orient. Synod. ζωγραφικαῖς ἱστορίαις καὶ * μουσουργικοῖς ψηφῖσιν. Pictis tabellis, ac *musiui operis* tessellulis.

19. 35. Orig. ὁ ὑπὸ Λύκου * μυκολαπτευόμενος. Qui *Lyco impuro, scelerato, prauo cultore adoratur*; siue etiam *arcane, secreto*, prout varie ea vox, cum verbo λαπτεύειν componens, Hesychio exponitur.

182. 7. Niceph. αἱ * μυροφόροι. *Quæ Dominici obsequio corporis vnguenta detulerunt*. Sic passim auctores Ecclesiastici.

N

20. 45. Orig. ἐν τῷ * νεωρισίῳ λιμένι. Hesychio νεώριον, λιμὴν est, *portus*. Num altera vox hîc superflua; vel altera propria νερὸ Græcis vulgatè, *aqua*.

5. 31. Orig. * Νομάτος πῶλος· ἀντὶ νομαδικὸς siue νομαῖος. *Equus pascens, armentarius*.

8. 29. Orig. τῷ δημίῳ προσέθηκεν εἰς * νομία. Addixit fisco *in stipem militum ac munera*. 10. 10, νομία εἰς χάος παρέδωκε. *Nummos*, signatam pecuniam immisit in terræ hiatum.

Ξ

125.39. Orient. Synod. * ξυλολάτρην ἀπεκάλουν. *Ligni cultorem*, quod Græcis sacræ Imagines ferè sint in tabellis ligno pictæ; raræ statuario opere.

O

250.11. Soph. ἠμφιέννυτο * ὀθόνην ἁπλῆν ψιλήν. *Candida simplici linea* indutus. id est, siue manicis; Cod. κολόβιον.

261.25. Soph. καὶ πρόσωπον δεξαμενῆς * ὀμβρελούσας ναμάτων. *Imbre depluentes* latices.

257 13. Soph. πείψαντες εἰς * ὄλβους καὶ δηναύτης. *In pastillos* terentes. Vide Not.

254.46. Soph. τοὺς τοίχους * ὀρθομαρμαρώσεις ἔστησαν. *Marmorum incrustationes* adhibitæ. τὰ ὀρθομάρμαρα. 255.42. ὀρθομαρμαρῶσαι. 32.

125. 2. Orient. Synod. * ὁμόηχον ὄργανον. *Consonum*, quasi eiusdem soni.

144. ἡ ὁμολογία τοῦ θεοκυρώτου τῆς * ὀρθοδοξίας τόμου. *Rectæ fidei*. Frequenti vsu Ecclesiastico recepta hæc vox, à tempore præsertim Iconomachorum; vt cùm illi Catholicos idololatriæ insimularent, Catholici τὸ ὀρθόδοξον vt gloriæ titulum illis obtenderent. Hinc festum restitutionis Imaginum τῆς Ὀρθοδοξίας vocant, solennique ritu celebrant Dominica 1. τῶν ἁγίων νηστειῶν, quæ nobis Dominica 2. Quadragesimæ est: primam enim, quæ est εἴσβασις (id est ingressus) eorundem Ieiuniorum, τῆς Τυρινῆς vocant, quod eo die casei vsum sibi Græci indulgeant. Ridiculum est quod sibi pœnæ indictum Iconomachis à Michaële, ea die, confingit Meursius, quasi ex Ioan. Curopalate; vt nempe, *à templo B. Mariæ in Blachernis cum facibus irent ad S. Sophiæ, & sibi mutuò in aurem insusurrarent, Anathema.* Curopal. καὶ τὸ οἰκείοις ἐνηχεῖσθαι ὠσὶν, Ἀνάθεμα. Melius Gabius, *cùm facibus ad sacrum sanctæ Sophiæ templum accederent, ibique suis auribus perciperent, Anathema.* Nempe inclamante Ecclesiæ cœtu inter legendum Synodicum. Cedr. αὐτοὺς δὲ οἰκείοις ἐνηχεῖσθαι ὠσὶ τὸ ἀνάθεμα. vbi Xylander nihil magis Ecclesiasticæ, *& in ipsorum aures detestationem obnuntiare.* Sensus tamen qui Gabio expressus. Continuator Vatic. καὶ τὸ οἰκεῖον ἐνηχεῖσθαι αὐτοῖς ὠσὶν ἀνάθεμα. *suum ipsorum ipsis auribus audirent Anathema.* Nam vel maximè ipsi eius diei ritu deuouentur. Supplicationem illam cum cereis, non pœnæ loco indictam accipiendum Iconomachis, vt Meursiana illa versio sonat, sed Ecclesiæ tripudio pioque monumento institutam; verum vt illi, auribus ipsi suis suum anathema excipere cogerentur; nec vel Continuatoris Vatic. vel Curopal. aliud Græca habent: pauloque clarius expressit Cedr. nec malè Xyland. eius Interpr. repræsentauit; vbi

tamen ἀυτὸν emend. in Regia Lupara, pro ἀυτός. ἀυτὸν μὲ μετ λαμπάδων κ.τ.ἑ. ἀυτοὺς δ' οἰκείοις. *Liceret Methodio cum facibus* &c. ἢ *verò in se dictum anathema auribus suis exciperent.* ῥάβδοι πυρακτωμέναι quis Xylandro ferat, *virga igni candentes?* Nouum hoc tormenti genus, nec vel in nostris vnquam Martyribus auditum. Audiret meritò Regia Historia Byzantina, quam tantis emaculatam Regia Lupara fudisset. Gabius in Scylit. *virga spinis obsita:* fortè & *nodosa*, quæ robustiores sunt, vt conscindant & lacerent.

259. 27. Soph. δι᾽ ὧν τε * ὀρκιολίων. *Vrceolis.* Vasa fundendo vino & aqua in sacrificio: ipsaque aqua vel initiò frigida, vel postea calida & post confectam Eucharistiam; quæ tunc vasa θερμάρια vocant. Videant qui sic facilem aquæ in vinum transitum statuunt, de illo Græcorum ritu quid sentiant, quem tantæ Ecclesiæ & antiquum nefas carpere.

112. 32. Orient. Synod. τὸ * οὐρανοφανὲς σημεῖον τοῦ σωτηρίου σταυροῦ. Saluatoris Crucis signum, *quod in cælo conspicuum fulsit.*

Π

6. 41. Orig. ἁρπαγῆναι εἰς * πάκτον. diripi *ad pacem sub tributo redimendam.*

14. 30. * πάκτα ἐν ὀλίγα ἐδίδοντο. præstata *ingentia tributa.* 15. 30. ἀντὶ πάκτου ἐχρηματίσθησαν. *Tributi* loco habita. 22. 40. ἐδόθη Πέρσαις εἰς πάκτον. *Pensitando* Persis *tributo* data.

16. 32. Orig. τὸ * Παλλάδης εἴδωλον. Emend. Παλλάδος, quod Eustathio Παλλάδιον dicitur. Lambec. editum Παλλάδης, sic vt mihi emendatum.

* παντοιχώσεις Vide αὐτπνύκτας.

256. 12. Soph. δι᾽ ὧν μαρμάρων Ῥωμαίων * πρασινοειδῶν. *Porphyreticis subuirentibus* marmoribus. Rubro viridi mixtis.

121. 36. Orient. Synod. ἐν * πλοτπερσίοις δρόμοσι. celocibus *nauigationi expeditis.*

3. 33. Orig. * παραδείσιος διοικήτης. Quasi *Vinarij Comes.*

120. 25. Orient. Synod. χρονομφδίαις * πολυχρονίας μυοῦνται. *Felicis vita annos plurimos* augurantur.

259. 31. Soph. ἴδια δ' ἑκάστης ἑορτῆς * ποτηροκαλύμματα. Cuiusque festiuitatis propriæ *calicum mappula & operimenta.*

119. 17. Orient. Synod. οἱ στῦλοι τῆς ἐκκλησιαστικῆς * πυργοβάρεων. Ecclesiasticæ firmitatis *turritarum munitionum* propugnacula.

112. 26. Orient. Synod. τὸν στῦλον * πυρσοφαῆ, τὴν γνῶσιν τῆς ὁμοουσίου Τριάδος ἐξέλαμψε. Trinitatis consubstantialis notitiam, velut *sublata face prælucentem* columnam, claro finibus sidere intulit.

P

256. 13. Soph. δι᾽ ὧν μαρμάρων * ῥοδοποικίλων. *Roseo rubore variegatis* marmoribus.

250. 13. Soph. * ῥάβδον στενὴν κατεῖχεν. Cod. λεπτήν. *exilem virgam* ac bacillum.

Σ

11. 5. Orig. πλοίων καὶ * σαργανῶν. motis nauigiis atque *funibus.*

131. 39. Orient. Synod. * σεισμοκράτως βασιλεύ. Quid si κοσμοκράτωρ. *Mundi quatiendi, terramotus arbiter.* In veneficorum nugis, quid serium?

258. 45. Soph. εὐχῆ δὲ σειαί. Suggesti Crux. Num *pendula ornamenta* ac quasi volatica? Nam Varino σειὸς, δὲν τὸ σείεται: velut erant ipsæ λυχνίται. Obscuræ voces, quod res non extent, quarum erant; ex quibus, & vigenti etiamnum vsu apud Græcos; multa didicit docuitque noster Goar in Euchologicis.

1. 21. Orig. * Σέκρετον τὸν τόπον ἐποίησε. *Locum curiæ ac iudicij* fecit.

10. 2. πολλὰ ἐπεσ * σημειοφορεῖα. Velut *religiosa pignora*; cuiusmodi Cruces illæ & vasa Dominica, quæ idcirco religiosus Princeps Theodosius, ἀσφαλίσαι debuerit. *tuto loco reponere*, seu illo ipso communire. σημειοφόροι, excellenti vitæ sanctitate prædití. Exempla Meursius affert.

21. 19. Orig. τὸ * Σινάτον τοῦ φόρου. Locus dictus *Senatus* in foro, idcirco quod à Senatu fuerat extructus. 23. ὁ ἐν Σινάτῳ τεῖχ λίθος ζώδιον.

250. 18. Soph. αετώματα * σκυφοειδῆ ἀψῖδας. *Scyphi in more* tecto composito.

17. 5. Orig. εἰς ἓν τῶν * σκαλίων τοῦ φόρου. In vna *ex scalis* Fori.

263. 13. Soph. τὰς * σκαλώσεις κόπτοντες οἱ τεχνῖται ἔρριπτον. *Scalas, pendulos gradus*, sustentacula: *l'échafaudage*, cædentes proijciebant. Scitus Interpr. Dousa, cui hæc *ramenta*, quorum projectione tantæ fabricæ fundamenta dissilire potuerint.

135. 12. Orient. Synod. παραβάτης τῶν ἰδιοχείρων * σταυρῶν. Vna voce, σταυροπάτης perjurus. *Manu propria obsignata crucis*, eaque datæ fidei, transgressor.

248. 5. Soph. εὑρὼν * στεατίας πέτρας. *Duram, firmam*, στερεάς, *ac velut rupem*, quæ tantæ moli fundandæ par esset. Sic conjector: silices rotundos non existimo. Num petram eiusmodi, vnde projecturæ coronarum (vt Vitruuius loquitur) commodum fiant; vnde coronices, ac similia domorum ornamenta; ex quibus eam vocem Auctor atque Codinus habuerint?

2. 15. Orig. Βασιλεῖς * στεφοφόροι. *Regiam* habuerunt; vti de Patriarchis ἐπισκόπων, *sedem tenuerunt*, vti sequentibus liquet.

259. 32. Soph. * στόματα ἱερῶν. Ex seq. liquet istud, & quod antecedit ἐνδυταὶ, vela fuisse ac ornamenta, quibus calicem sacrum obtegerent, ἵνα ἔχωσι μία ἑκάστη ἑορτὴ ἴδια ποτηροκαλύμματα: *ut haberet quaque festiuitas propria calicum mappas & operimenta.* Sic & nobis horum præcipuus quidam cultus, pretiosa materia, arsque materiam superans, pro solennitatum ratione. At num hæc στόματα, quasi,

ἀπὸ τῶ σινὼ, vel potius σίμματι: integentes *corona* ipſas mappulas? pro literarum in MSS. antiquis tanta vicinitate, vt obſeruatum in Notis eſt.

3.21. Orig. * στεφάνιον ἠχμάδι. Ipſane ſic vocata turris gracilis, τὸ πυργίον, quod ſequentibus vocat, in porta conſtituta, ad quam ſtaret illa ſtatua? *fleſche* etiam Galli vocant; eſſetque adeò emendandam αἰχμάδι ſiue αἰχμάδης.

255. 48. Soph. πιτάλῳ τὸ * σύμπαχον τῆ χρυσώματος, δακτύλων δύο. *Lamina auri obducentes*, duorum digitorum *ſpiſſitudinis*.

137. 44. πᾶσα ἡλικία ἀρδὴν * συντετέλεσται; Quaſi *mortis, exilij præda victima, ſeu ijs deuota, cenſita eſt*.

244. 21. Soph. * συστηματα, στηθέα. *Statuas*; quicquam præſertim muſiui erat operis, quod ſic ex multis conflatur. Sic magis videantur: ſequentes uoces in Verſione & Notis explicatæ, στηθέα, ἀβάκια, χελιδονοειδής.

244. 35. Soph. μετὰ * σχεδίων ὑπηρετῶν *cum ratibus ex vſu expeditis*.

259. 30. Soph. ἐνδυτοῖς διὰ λίθων * συλληπτικοῖς. Vide ἐνδυτοῖς.

27. 19. ἡ χαραγὴ βασιλικὴ Κωνσταντίνου, ἡ λεγομένη * σωτηρικοῖς. Signata Conſtantini moneta, *Sotericius*. In qua fortè cælatum: *Salus publica*.

T

8. 20. Orig. οἱ τῆ Ἐπάρχου * ταξεῶται. *Cohortales milites, apparitores*, Præſidis Officiales. Alij ſcribunt ταξιῶται.

224. 14. Theoph. τὸν * τίτλον τῆ σῆς τιμίας ὄψεως: Inſculptum venerando tuo vultui *titulum*.

21. 23. Orig. ὁ ἐν Σινάτῳ * τρίλιθος ζώδιον. Statua ſic dicta, quod triplex eſſet triplicique ſuperius, vna baſi ac ſtipite, figura.

Φ

19. 6. Orig. * φανερωθεὶς περὶ τῆ. *Criminis delatus ac majeſtatis*.

21. 42. Orig. * φθαζόμενοι παρὰ τῶ ἡγεμόνος βασιλικῶ. *Occupantibus* qui ab Imperatore miſſi erant.

261. 11. Soph. τὰς πανέρας * φίλας τῆ ναοῦ. *Fines*: ipſum quod ſæpius νάρθηκας vocauit; ipſa ad fores veſtibula, & quibus ipſo in Ædem ingreſſu, velut præcipitantibus aquis ex marmorum luciſque temperatione fluuij ſpecies exhiberetur.

10. 59. Orig. ἐν τῆ * φόσσα κατέθετο. Cod. εἰς τὸ παλάτιον. In *arce* depoſuit.

261. 17. Soph. στοὰς * φρεατιαίας διπλᾶς *Puteales* porticus: fontium ſcilicet ſcaturigine, ex quibus phialæ ad abluendum aqua miniſtraretur. Eſt enim phiala, vnde ſic aqua funditur, ipſæque aquam affundentes machinæ, quales hîc leones, pardales, damæ, &c. deſcribuntur.

26. 32. Orig. φωσάτον παρεσκευάσθη μέγιστον. *Castra* maxima instructa sunt.

X

22. 22. Orig. *χαλκωθέντων καὶ μέρος λιθινδέντων. Quà *are affuso vermiculata*, quà marmore. ἴδχωτον, ἴδχυμα, in Thesauro.

259. 27. Soph. ἀντί τι * χερνιβοξέστων. *A malluuiis politis* reddidi, quasi morem gerens Meursio. At χέρνιβα siue vt alij χέρνιβα, Hesych. & Suid. *aqua lustralis*: ξέστης vas vnde illa funditur, siue ad lauandum siue aliàs lustrandum.

120. 25. Orient. Synod. ὁ φιλόζωος καὶ * χοιρίβιος. *Porcinis moribus.*

24. 13. Orig. ἄγαλμα * χρυσόσκαυστον. *auri encausto fabricata statua.*

23. 16. Βιλιαρίσιος * χρυσόμβαφος. Statua *auro obducta*, *inaurata*.

Ω

6. 13 Orig. Ἐν τῷ λεγομένῳ * ὠρείῳ siue ὠρίῳ. *Horologio* forsan, ἀπὸ τῆς ὥρας, 15. 35. ἐν τῷ ὠρίῳ μιλίῳ ἡλίου. Quid si, *In solari Horologio, quòd est, Miliare?* Redditum quidem, *Aureo miliari Solis*, vt potius aliis morem gererem, quam vt mihi ipse satis facerem: at quid Soli cum aureo Miliari, nisi vt fortè persplendeat? Nugæ. Nec quod Veteris, idem prorsus Nouæ Romæ Miliare: vt in Notis.

AVCTORES, IN ORIGINVM LIBELLO LAVDATI.

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM.

A

Theodosij

IN NOTIS OBSERVATU DIGNA.

FINIS.

Menda in Græcis, si qua his similia, ipsa fere leuia, Tu Lector emenda.

Pag.2.l.5.6. κεχωσμένα. σκηνώματι.25.τὰ νῦν. 41.41. Εἰρήνης. 5.29.παιδευθείς. 7.37.καθιερωθέντα.16.2. εὐφημίαν μετὰ τὸ νικῆσαι.20.12.ὑμῖν.quod ὕμνον videatur: 45. κατά. 21.11. χρυσοῦν. 22.29. ἀμαυρόν. 23.25. τοῖς παριοῦσι. transeuntibus.45.τὸ χάρασμα.24.45.Αἱμόῤῥουν.31.7.τὸ εἰς μασθεῖαν ζώδιον, τὸ.Marg.καινὴ 48.23.Anonymus, βασιλικός. 62. 24. Hinc ἄστρον.71. 22.ἐνθρονιασμοῦ.79.44.τῆς ὁδοῦ.80.13.δήμων.82.49.ἐπεφέρετο.89.36.εἰκόνα. 92.46.ὑπονοοῦντες.93.31.ἐξῆλθε πόλιν.97.16.ἐκφωνοῦν.22.δόξαν.113.26. ἀνιστορεῖσθαι. 28. γέννησιν. 114.11. λογικὸν θήκην. 29. εὔφωνον.116.22. μητροπολίτης ἰδών.117.19. τολμήσας 124.10 αὐτοσώστους. 128.20. θυμηδίας. 140.12. ὥστε. 142.3. τῆς ἀρχιερωσύνης.21. ὅτι.154.4.τοῦ ἀποστόλου, καθ' ἣν.15 דביר. 160.8.φθόρον.14. συμπνεῖ.161.3.εἰς κόρακας.163.1.ἴχνη.12.ἀνδρείκελον.165.13.πημάτων.170.41. συμμετρεῖται.171.45.τὸν ἀγάλματα.195.40.περιφράξας.206.28.ἀκρίβεια.230.4. τειχίων.237.13.κατ' ἀξίαν.247.5.ὑπερέχον.43.καὶ τὰ πιέζ. 255 14.πλοῖον.31. ἐμφαίνουσι καὶ ὀρθομαρμάρωσιν 256.21.πυλῶσι 258.39.ἀτίνων.261.11.ὀνόμασι.26.διξαιμόνης.259.45.γυναικείων.263.40.περιφερειῶν.296.12. χωρὶς ἐπιμελείας θείας συγκ.κατ.πσχ.297.32.ἱεροῖς.300.8.τράπεζα.

Latinæ emendatæ voces, quandoque aliæ melioribus mutatæ.

1.12.habitare.4.5.adde post agitans. Sed & Græcorum.4.35.in Zeuxippis.5.16.Ancyrianus.61.1. tessellulis.7.5. sed ductilis. 12. dedignatus.8.8 quemadmodum illi.32. statuæ equestres.12.42. Verinæ. 14.6. Theodosij nepotis Theodosij.15.21.duodecim statuis.25. Nuzamito. 16.14.statuam nouam.32. Asclepiodori quoque sacculus. 19.5. calendia.55.22.ac si.61.9.quæ parum.64.23. abstrusius.71.15.portæ. 85.22. exilierant.29 2.ex cuniculis.94.10.daturum.30. captiuos. 97 18. Porphyrog.26.stipantium.102.15 Orationis 109.14.Cardinalis.22.Andegau.112.37.Crucis salutaris.113.13.tessellatoque.31.diuinam in cœlum receptionem,& quæ.33.regula & traditio est.114.24.voce canora.115.36. euariantem in columnæ alto sinu offendebant.122. 20.ac Mariæ. 21.ab omni 124.14.diuino.130.7.Eremita, falsis sermonibus ac vaticiniis simplici vulgo illudens. 142.26. Cadentibus enim impiis, Iusti expauescunt. Quid 33.qui non timeat.146.6.Porphyrogenneta.8.traditionis.148 24.indicant.150.45.ratione. 171.42. hoc, ac turbulento mundo versantur 175 39 intelligi.181.10. possint. 185.8.ad Theodoræ. 186.34.versor.44.Copronymianæ.188.3.suppliciis.189 20. Thessalonicensis 190.6.Throni.206.7.deligere 215.11 functus sit.244.38.& ab Epistolis.247.36 adorent.247.42 & labrum.256 41.pensantia.256.ingens. 291.17. puteales. 23. pro aquarum conceptaculo ac piscina. 32. Leontarium. 264.4. fluuiorum.

